

**Ár
'Ra'yo Nkohi
Jö**

**har ñhöñhö Maxei
ntongwi ár mahwifí har hai M'onda
ne har ñhömfö**

**El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el otomí del estado de Querétaro**

La Liga Bíblica

Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el otomí del estado de Querétaro
La Liga Bíblica 1M primera edición 2003 [otq]
La Liga Bíblica versión electrónica 2009

Publicado por
© La Liga Bíblica 2003

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente esta obra bajo las siguientes condiciones:

- Reconocimiento. Reconozca a la Liga Bíblica los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

PRÓLOGO

Ar 'bet'o mhö 'ñu temehnu

Ár 'Ra'yo Nkohi Jö gehnu n'a xeni ár Mhunts'a T'ofó ar tsi Dada. Tsixa n'ate ma yoto ya t'ulo he'mi, n'a ngu n'ayu umba n'ar döta ñho nu'u togo da hñöni. M'et'o bi t'ot'i ha n'ar hñö ár thuhu ar griego. Ha nuya n'ate nthebe njeveyu xi thogi, xi n'ats'i ha thogi 'ret'a ma yo nthebe ya hñö. Jange nupya xa nzeve pe'sa ha yá hñöse xoge hár nxidi ar ximhai.

Nunar 'rats'inu xi thoki da hñönga nuya ñöñhö bi 'bui har hai Maxei ne hár mahwifí ar hai M'onda. Nuya mhö ne hanja o ár 'ñu hingi ñhehwi ar griego ne hingi ñhehwi ar ñhömfó. Mödi njap'u nunar ñhöñhö the nzeve ya mhö ne hanja o ár 'ñu nuyú mö xiñho teme ne da 'ñenö ar hñö griego xki t'ot'a 'bet'o, gehnu n'ar ñho faxa nu'u togo ñöñhö.

Prólogo

El Nuevo Testamento forma parte de las Sagradas Escrituras. Consta de veintisiete libros distintos, cada uno de los cuales provee ricas bendiciones al que lo posee. Fue escrito originalmente en el idioma griego, pero a través de casi dos mil años se ha traducido en más de mil doscientos idiomas, por lo que en la actualidad millones alrededor del mundo lo tienen en su propia lengua.

Esta traducción se ha preparado para las personas de habla otomí en el estado de Querétaro y del norte del estado de México. El vocabulario y la gramática del idioma otomí son muy distintos a los del griego, y también a los del español; sin embargo, el otomí posee abundantes formas gramaticales y retóricas que pueden expresar a fondo el significado del griego original para beneficio de sus hablantes.

Ar hmunts'a nt'ot'i ñhõñhõ

Grafías del otomí usadas en este libro

a	a	<i>pulga</i>	ñ	ñõ	<i>cabeza</i>
a	axo	<i>ajo</i>	o	oni	<i>pollo</i>
b	bo	<i>quiote</i>	ö	köhö	<i>tuna</i>
d	do	<i>piedra</i>	o	ofo	<i>escribir</i>
e	t'egi	<i>campana</i>	p	pothe	<i>pozo</i>
ë	dë	<i>frente**</i>	r	'rede	<i>escalera</i>
e	dehe	<i>agua</i>	s	sëfi	<i>panal</i>
f	fani	<i>caballo</i>	t	tudi	<i>pino</i>
g	gu	<i>oreja</i>	th	thö	<i>mazorca</i>
h	hyadi	<i>sol</i>	ts	tso	<i>estrella</i>
i	ixi	<i>durazno</i>	tx	txu	<i>anciana</i>
j	jo	<i>hongo</i>	u	fui	<i>sombrero</i>
k	k'eñö	<i>víbora</i>	u	u	<i>sal</i>
l	lehe	<i>bebé</i>	w	wa	<i>pie</i>
m	mohi	<i>plato</i>	x	xoni	<i>cántaro</i>
n	ne	<i>boca</i>	y	'ye	<i>mano</i>

** Función limitada.

Hanja t'ot'a ar ñhõñhõ

Aclaraciones para la lectura del idioma ñhõñhõ

LETRAS PROPIAS DEL ÑHÕÑHÕ

- a El sonido de esta letra está entre el de la **o** y el de la **a**.
La encontramos en las palabras que siguen:

<i>vende</i>	p <u>a</u> ,
<i>brincar</i>	s <u>a</u> gi,
<i>cárcel</i>	f <u>a</u> di.

- e La pronunciación de esta vocal está entre la **e** y la **a**.
La podemos encontrar en las siguientes palabras:

<i>capulín</i>	d <u>e</u> se,
<i>seguir</i>	t <u>e</u> ni,
<i>pega</i>	f <u>e</u> i.

- o La pronunciación de esta vocal está entre la **o** y la **e**.
La encontramos en las siguientes palabras:

<i>pollo</i>	o <u>n</u> i,
<i>oír</i>	o <u>d</u> e,
<i>carne</i>	ngo <u>o</u> .

- u La pronunciación de esta vocal está entre la **u** y el de la **i**.
Se puede oír en las palabras que siguen:

<i>dolor</i>	u <u>g</u> i,
<i>moler</i>	k <u>u</u> ni,
<i>sombrero</i>	f <u>u</u> i.

- ö Esta vocal es una **o** abierta y nasalizada. Se encuentra en las palabras que siguen:

<i>tuna</i>	k <u>ö</u> hõ,
<i>desgranar</i>	t <u>ö</u> ki,
<i>bajar</i>	k <u>ö</u> i.

ʼ Esta letra representa la obstrucción del aire que pasa por las cuerdas vocales. Se llama saltillo y se oye en las siguientes palabras:

<i>ese</i>	no'ö,
<i>tú</i>	nu'ge,
<i>vara</i>	t'o.

En las palabras que siguen note la diferencia en la pronunciación de las que llevan el saltillo y las que no lo llevan:

k'a	<i>tábano</i>	ka	<i>cuervo</i>
m'afi	<i>nido</i>	mafi	<i>gritar</i>
n'agi	<i>una vez</i>	nangi	<i>levántate</i>
ñ'ei	<i>mano derecha</i>	ñexmi	<i>disparejo</i>
t'o	<i>vara</i>	to	<i>suegra</i>
'bede	<i>cuento</i>	behe	<i>ayunar</i>
'mini	<i>espina</i>	mindó	<i>ardilla</i>
'nö	<i>dice</i>	nönö	<i>madre</i>
'ñu	<i>camino</i>	ñuni	<i>comer</i>
'ra	<i>unos</i>	ra ntse	<i>muy frío</i>
'wagi	<i>quebrar</i>	wa	<i>pie</i>
'yu	<i>raíz</i>	yuni	<i>codo</i>

LETRAS QUE EXISTEN EN EL ESPAÑOL, PERO QUE REPRESENTAN OTRO SONIDO EN EL ÑHÖÑHÖ

Es importante saber los nuevos sonidos representados con las letras **h**, **g**, **j**, **x** y **z** para poder leer en otomí con confianza y provecho.

h Esta letra que es muda en el español tiene en el otomí un sonido de aspiración. La podemos encontrar en las siguientes palabras:

<i>ver</i>	handi,
<i>tierra</i>	hai,
<i>rayo</i>	hwei.

Es de gran importancia oír la aspiración cuando se une con las letras **m, n, ñ, w** y **y**. Note la diferencia que hace la aspiración en las siguientes palabras otomíes que llevan la **h** y las que no la llevan:

hm	<i>rostro</i>	hmi	<i>gato</i>	mixi
hn	<i>pueblo</i>	hnini	<i>iglesia</i>	nijō
hñ	<i>arroyo</i>	hñe	<i>mirar atrás</i>	ñegi
hw	<i>cuartillo</i>	hwada	<i>acercarse</i>	wat'i
hy	<i>besana</i>	hyodi	<i>siete</i>	yoto
mh	<i>cielo</i>	mhets'i	<i>muchacho</i>	metsi
nh	<i>se ve</i>	nheki	<i>hincharse</i>	neni
ñh	<i>espejo</i>	ñhe	<i>mirar abajo</i>	ñe'mi

g Esta letra del otomí no va seguida de **u** antes de **e** o **i** y se pronuncia como cuando está antes de **a, o** y **u**. Por ejemplo:

<i>lágrima</i>	gida,
<i>por eso</i>	jange,
<i>queso</i>	gexo.

j Esta letra se pronuncia como **kh**, es decir **k** aspirada. Ejemplos:

<i>frijol</i>	ju,
<i>año</i>	jeye,
<i>cuchillo</i>	jwai.

X El sonido de esta letra es el que hacemos cuando espantamos a un pollo. Ejemplos:

<i>sombra</i>	xudi,
<i>cántaro</i>	xoni,
<i>muñeca</i>	dõnxu.

Z La **z** es diferente a la **s** porque hace que suenen las cuerdas vocales. Ejemplos:

<i>árbol</i>	za,
<i>zapato</i>	zexthi,
<i>camote</i>	zodo

COMBINACIONES DE LETRAS QUE SE PRONUNCIAN COMO UNA SOLA LETRA

th Esta combinación de letras es una **t** aspirada. Se pronuncia como una sola letra. Ejemplos:

<i>tamal</i>	thedi,
<i>mazorca</i>	thö,
<i>llano</i>	'batha.

ts Esta combinación también se pronuncia como una sola letra. Ejemplos:

<i>frío</i>	tse,
<i>estrella</i>	tsö,
<i>niño</i>	bötsi.

tx Esta combinación de letras se pronuncia como una sola letra, y suena como la **ch** del español. Ejemplos:

<i>anciana</i>	txu,
<i>poquito</i>	tx'ũtho,
<i>pequeño</i>	tx'ũlo.

En el español se usa esta rayita o acento para marcar la parte de la palabra que se pronuncia con más fuerza. En el otomí se usa para señalar el sonido agudo de algunas palabras que sólo se diferencian por el tono, como **ar** *el* o *la* y **ár** *su*, en las que el tono indica que la cosa de la persona de que se habla pertenece a ella.

Índice

AR MATEO	1
AR MARKO	58
AR LUKA.....	92
AR XUWA	155
YA 'BEFI.....	198
AR ROMANU	254
ÁR NDUI AR KORINTIO	276
ÁR ÑOHO AR KORINTIO.....	298
AR GALATA	312
AR EFESIO	321
AR FILIPENSE.....	329
AR KOLOSENSE.....	335
ÁR NDUI AR TESALONISENSE.....	341
ÁR ÑOHO AR TESALONISENSE	346
ÁR NDUI AR TIMOTEO	349
ÁR ÑOHO AR TIMOTEO.....	356
AR TITO.....	361
AR FILEMON	364
AR EBREO	366
AR SANTIAGO	382
ÁR NDUI AR PEDRO.....	388
ÁR ÑOHO AR PEDRO.....	395
ÁR NDUI AR XUWA.....	399
ÁR ÑOHO AR XUWA.....	405
ÁR HÑU AR XUWA.....	406
AR HUDA.....	408
YA NTHANDI.....	410

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR MATEO

Yá pale ar Hesukristo

(Lk. 3:23-38)

1 Ár ndüi nunar t'ofonü, ma da 'yotkagihü ar 'ñu togo yá pale ar Hesukristo, n'ár mangan'a'бето ar Dabi ne ar Abra.

²Ar Abra már dada ar Isa, har Isa már dada ar Hakob, har Hakob már dada ar Huda ne yá jödöp'u'ö.

³Ar Huda már dada ar Fare ne ar Zara ár jödönü, gehyü xki 'yomba ar Tamar. Nunar Fare már dada ar Esrom, ha nunar Esrom már dada ar Aram.

⁴Ar Aram már dada ar Aminadab, har Aminadab már dada ar Naso, har Naso már dada ar Salmon.

⁵Ar Salmon már dada ar Bos xki 'yomba ar Rahab, nunar Bos már dada ar Obed xki 'yomba ar Rut, har Obed már dada ar Isai.

⁶Ar Isai már dada ar ndö Dabi, ar ndö Dabi már dada ar Salomon xki 'yomba nö'ö ár 'behñöhmö ar Urias.

⁷Nunar Salomon már dada ar Roboam, ar Roboam már dada ar Abia, har Abia már dada ar Asa.

⁸Ar Asa már dada ar Hosafat, ar Hosafat már dada ar Horam, har Horam már dada ar Usias.

⁹Ar Usias már dada ar Hotam, ar Hotam már dada ar Akas, har Akas már dada ar Esekias.

¹⁰Ar Esekias már dada ar Manases, ar Manases már dada ar Amon, har Amon már dada ar Hosias.

¹¹Ar Hosias már dada ar Hekonias ne yá jödöp'u'ö, nuya pa mi ts'ixa ya me Israel har hai Mbabilonia.

¹²Núnü Mbabilonia ka ba tinü ár bötsi ar Hekonias már thuhu ar Salatiel, ha nunar Salatiel már dada ar Sorobabel.

¹³Ar Sorobabel már dada ar Abiud, ar Abiud már dada ar Eleakim, har Eleakim már dada ar Asor.

¹⁴Ar Asor már dada ar Sadok, ar Sadok már dada ar Akim, har Akim már dada ar Eliud.

¹⁵Ar Eliud már dada ar Eleasar, ar Eleasar már dada ar Matan, har Matan már dada ar Hakob.

¹⁶Ar Hakob már dada ar Huse nö'ö már döme ar Maria togo bi 'yonga ar Hesu t'embabi ar Kristo.

¹⁷Nu'mü, gatho nuyá pale ne yá mangapale, ga dü'mhü nuya pa mi 'bü ar Abra, di göxa nú'mü mi 'bü ar Dabi, bi tho 'ret'amagoho m'üi. Ha

di ndui ar 'bede nuya pa mi 'bu ar Dabi, di göxa nú'mu mi ts'ixa ya me Israel har hai Mbabilonia, bi tho ma 'ret'amagoho m'ui n'ehe. Ha nu mi ts'ixa ya me Israel har hai Mbabilonia, di göxa nú'mu mi m'u ar Hesukristo, bi tho ma 'ret'amagoho ya m'ui.

Ar tsi Hmu Hesukristo bi zokwa har ximhai

(Lk. 2:1-7)

¹⁸Gehnu ar 'bede hanja bi m'u ar Hesukristo. Ar Maria xki t'adi nda nthötwi ar Huse. Himi tsöta ar pa nda m'uhwi, bi ndathi hár ts'edi ár Hñö Jö.

¹⁹Ha nunar Huse togo xki 'yadi, mar hogajö'i; himi ne nda 'betwa ár tsa, jange ma nda hyep'utho n'öntho.

²⁰Nú'mu mi benga njap'u, n'a mbi nhekitho n'ár enxé ar tsi Hmu, bi zo nt'i ne bi 'ñembabi:

—Huse, ár 'betö'i ar Dabi, yo gi ntsu gi tsixa ar Maria ha ri ngu, ngetho ár Hñö Jö gehnu xi japi xi n'u.

²¹Ma da m'u n'ár bötsi, ne ma gi hñu'spabi ár thuhu ar Hesu, ngetho ma da pö ár hnini da gutwa yá ts'oki.

²²Bi njap'u ne bi tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö mam'et'o nú'mu bi 'ñenö:

²³N'ar nxutsi ma da ndathi ne da m'u ár bötsi, ne da thu'spabi ár thuhu Emanuel,

di boni da 'ñenö: Di 'buhwihu Jö.

²⁴Nu mi nu ar Huse, bi ma ba ot'a ngu xki xipa ár enxé ar tsi Hmu, ne bi zixa ar Maria hár ngu.

²⁵Ne himbi n'öhwi ngur 'behñö, bi dö'mi bi m'u ár 'bet'o t'u, ne bi hñu'spabi ár thuhu ar HESU.

'Ra ya n'ohö mi het'a ya tso ba e bi k'ö'sa ar tsi bötsi

2 Ar Hesu bi m'uhnu Belen har hai Nhudea nú'mu mar ndö ar Erode. Getya payu bi zohnu Herusalen 'ra ya n'ohö mi het'a ya tso xki 'ñe mahyats'i.

²Ne mi n'ani mi eñ'u:

—Habü bi 'bu ár ndö ya xodyo xi m'ui, ngetho xta hanthwe ár ts'onu mahyats'i, ne xta ehe ga ndöñhe.

³Nu mi 'yo njap'u ar Erode, xa bi ntsu, ne gatho ya me Herusalen bi ntsuwi mahyegi.

⁴Ar Erode dama bi zohna gatho ya ndömöjö ne ya böt'ofö mi 'buhnu, ne bi 'yambabi'u habu nda m'u ar Kristo.

⁵Ne bi 'ñeñ'u:

—Nunu Belen har hai Nhudea, ngetho njap'u bi mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö:

⁶Nu'ahu gar menguhu Belen har hai Huda, hinxi thek'asehu, ngetho xa ma da t'es'a ri nsuhu gi töhu gatho nu ma'ra ya döhani har hai Nhudea; ngetho ma da bömp'u n'ar ndö da suka ma hnini ya me Israel.

⁷Nu'mu ar Erode bi nówise nu'u ya n'ohö mi het'a ya tso, ne 'ramtx'u bi gukwabi'u ham'u xki hyant'u ar tso.

⁸Ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu Belen ne n'añhu xiñho habu 'bu ar bötsi, ne nú'mu xki tiñhu, gi e gi xikagihu, ne ma ga ndönga n'ehe.

⁹Nu mi wadi bi 'yoxa nö'ö bi mönga ar ndö Erode, bi gu yá 'ñu bi ma'u, ne nor tso xki hyanda mahyats'i mi 'bet'o mi utwabi'u ar 'ñu. Ha nu mi zonga habu mi 'bu ar bötsi, ka bi m'ahnü.

¹⁰Nu mi hyant'u ar tso man'agi, xa bi njohya.

¹¹Ne bi yut'u har ngu, ka bi hyandnu'u ar tsi bötsi mi 'buhwi ar Maria ár nönö, ne bi ndandihmö bi ndöñ'u. Ne bi xot'a yá m'ets'i, bi umba ya m'oñho: ya k'axt'abojö xi mar mhödi, ya githni ne n'ar hogañuni ár thuhu ar mira.

¹²Ma nda thota habu xki 'ñehyu nda k'ö'sa ar Erode. Ha Jö bi xipabi nt'i hinge nda man'u, jange bi pata ya 'ñu, bi mengyá hai.

Ar Erode bi mö nda tho gatho ya t'ulo bötsi mi 'bu Belen

¹³Nu mi mengyá hai ya jö'i mi het'a ya tso, n'ár enxë Jö bi 'ñemba nt'i ar Huse:

—Nangi, tsixa ar bötsi ne ár nönö di ma har hai Ehipto. Ne ka gi kohnu, go xka xi'a'i ham'u gi ehe, ngetho ar Erode ma da hyonga ar bötsi da hyo.

¹⁴Ne bi nu ar Huse bi gu ar bötsi ne ár nönö, bi ñ'o ar 'ñu bi zixa har hai Ehipto nú'mu mi nxuitho.

¹⁵Ne ka ba 'buhnu bi do'mi bi du ar Erode. Njap'u nda tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö: Da zo ma T'u nda bonga har hai Ehipto.

¹⁶Ar Erode xa bi mbo ár kwe nú'mu mi bödi xki ka ya ñ'ohö mi het'a ya tso. Jange bi japi nda tho gatho ya tsi bötsi hinxki jwat'atho hñu njeje, mi 'buhnu Belen ne

gatho ár nthet'i, ngu xki gukwa nu'u ya ñ'ohö'u.

¹⁷Bi tho njap'u ngu xki mönga ar Heremia ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö:

¹⁸Bi nheki n'ar mhafi núnu har hai Rama
ne n'ar döta ts'oni;
ar Raket zont'a yá bötsi,
ne himbi ne togo nda hot'i
ngetho bi thopabi.

¹⁹M'efa mi du ar Erode, Jö bi mengi bi mehna n'ár enxë ma ba k'ö'sa ar Huse núnu Ehipto, ne bi 'ñembabi:

²⁰—Nangi, penga ri hai Israel, tsixa ar bötsi ne ár nönö, ngetho nu'u mi hongga ar bötsi nda hyohmö, xi du'u.

²¹Nu'mú, bi nangi bi zixa ar bötsi ne ár nönö, bi menga har hai Israel.

²²Ha nu mi 'yode mar ndö ar Arkelao ár t'u ar Erode har hai Nhudea, bi ntsu nda manu. Ne Jö bi zo nt'i, jange bi ma har hai Ngalilea.

²³Ne bi m'u har hnini ár thuhu Nasare. Njap'u bi tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi 'ñenö: Ma da t'embabi ar me Nasare.

Ar Xuwa Xixthe mi mönga ar hoga mhö

(Mr. 1:1-8; Lk. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 Nuya pa'u ar Xuwa Xixthe bi ndui bi zo ya jö'i ha ya ot'at'ohö núnu Nhudea.

²Ne mi emba njanu:
—'Yothwu ár ntso'mi ngetho ár ts'ut'wi Jö ba ep'utho.

³Nunar Xuwa gehnu ar ñ'ohö mi nonga ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö:

Ár mhafi n'a togo engga har ot'at'ohö:

Hyojwū ár 'ñu ar tsi Hmu.

Jömfu habu da thogi.

⁴Ar Xuwa mi hö n'ar he xki njumpa ár xi n'ar meti ár thuhu ar kameyo ne xki m'e, ne mi ngut'a n'ar ximhni. Ha nunar ñhuni mi tsi, ya mangak'oto ne ya t'afi mi tinga har t'oho.

⁵Ne nzeýe ya jö'i mi ponga ha ya hnini nda 'yoxa nö'ö mi möñ'ö, nuya me Herusalen ne gatho har hai Nhudea, ne nuya jö'i mi 'bu hár ñöni ar döthe Hordan.

⁶Mi e'u nda damajöni yá ts'oki, ne ar Xuwa mi xixthe har döthe Hordan.

⁷Nu mi hyandi nzeýe ya denga'bepate ne ya dengamöjö mi e nda nxixthe n'ehe, bi 'ñembabi'u: —Yá bötsi'ihu ya k'eñö gi hatehu. Togo xi ut'ahu gi k'onthu ár kwé Jö xi 'ñep'u.

⁸Mahyoni gi 'yothu nö'ö xiñho, ne da nheki xka 'yothwü ár ntso'mi.

⁹Yo ma gi 'ñexa ri nsuhu gi 'ñensehu: Ma dadahe ar Abra. Ngetho nuga di xi'ahu, Jö tsá da guxa nuya doyu, ne da 'ñexa ngu yá bötsi ar Abra.

¹⁰Ne di xi'ahu n'ehe, Jö ngu ar tsenza, höda ar nts'enza hár 'ye da zeka ar za. Ha nunar za hinte mañho uni, da ts'eki ne da t'ent'a har tsibi.

¹¹Nuga di xixthe'ihu har dehe ngetho xka 'yothwü ár ntso'mi. Nö'ö 'befa ma da xixthe'ihu hár Hñö Jö ne har tsibi. Nuga hindi 'ñepkagi ga hö'spa yá thiza, ngetho xa tökagi ár ts'edi.

¹²Nö'ö xi ñhoki pi'sa ar t'ei, ma da paxt'a ár thi ne da kwata ar t'ei hár t'u. Ha nö'ö ar paxi da 'yu'sa har tsibi hiñham'u da hwet'i.

Ár nxixthe ar Hesu

(Mr. 1:9-11; Lk. 3:21-22)

¹³Ge'mu ba ponga ar Hesu har hai Ngalilea, ba e har döthe Hordan habu mi 'bu ar Xuwa, ne nda xixthenu.

¹⁴Har Xuwa himi ne, mi embabi: —Hanja xka e ga xixthe'i. Nu'ge go di 'ñep'a'i gi xixthegi.

¹⁵Har Hesu bi döti: —Xixthegipya, ne njap'u ga othu gatho nö'ö numañho Jö.

Nu'mú ar Xuwa bi netho bi xixthe ar Hesu.

¹⁶Nu mi wadi bi nxixthe, mi bonga har dehe, n'a mbi xota mhets'i, ne bi hyanda ár Hñö Jö ba köi ngu n'ar domtxu, ba e bi zu'ö.

¹⁷Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i mi enö:

—Gehnu ma hmöka T'u, jakagi ga njohya.

Ar ts'ondöhi mi tsata ar Hesu

(Mr. 1:12-13; Lk. 4:1-13)

4 Nep'u ár Hñö Jö bi zixa ar Hesu ha ya ot'at'oho, ne ja nda tsatnu ar ts'ondöhi.

²Ka ba 'buhnu yon'ate mpa ne yon'ate nxui hinte bi zi. M'efa bi zu ar thuhu.

³Ba ep'u ar ts'ondöhi mi tsati mi embabi:

—Nu'mu ár T'u'i Jö, japa nuya doyu da nthuhme xö.

⁴Ha nu ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:

—Njawa enga hár T'ofö Jö: Hinge honse ar thuhme da umba ár te ar jö'i, mahyonibi ár mhö Jö n'ehe.

⁵M'efa ar ts'ondöhi bi zixa ar Hesu har jöpahni Herusalen,

ne bi 'ñexa mañö hár ngöts'i ar dönganijö.

⁶Ne bi 'ñembabi:

—Nu'mu majöni ár T'u'i Jö, 'yenga ar nsagi köi xö, ngetho njanu huxa har T'ofö:

Jö da mehna yá enxé da su'a'i,
ne da mip'a ri 'ye,
hingi fama ri wa ha ya do.

⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xi t'ot'i n'ehe: Yo ma gi tsata Jö ri Hmu.

⁸Nep'u ar ts'ondöhi man'agi bi zixa ar Hesu ha n'ar t'ohö mar ñhets'i, ne bi utwabi gatho ya hnini 'bu hár nxidi ar ximhaji ne gatho yá ñho pets'i.

⁹Ne bi 'ñembabi:

—Gatho nuya hniniyu ga 'ra'i nu'mu gi ndandihmö gi nsundagi.

¹⁰Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hyegagiwa ts'ondöhi, ngetho huxa har T'ofö: Nsunda Jö ri Hmu, ne honse'ö gi pepabi.

¹¹Nu'mú ar ts'ondöhi dama bi 'wege, ne ba e yá enxé Jö mi umba te nda zi ar Hesu.

Ar Hesu bi du'ma ár 'befi

(Mr. 1:14-20; Lk. 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19)

¹²Nú'mu mi 'yo ar Hesu mi o har fadi ar Xuwa Xixthe, bi menga har hai Ngalilea.

¹³Ba tsop'u Nasare bi ma ba 'bu Nkapernaum, get'u ar ñhonthe núnu ha yá hai ar Sabulon ne ar Neftali.

¹⁴Njap'u bi tho ngu xki mönga ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö:

¹⁵Ár hai ar Sabulon ne ár hai ar Neftali,
'bu har 'ñu di ma har ñhonthe
'randitho ar döthe Hordan,

núnu Ngalilea ár hai nu'u
hingya xodyo.

¹⁶Nö'ö ar hnini mi 'bu har 'bexui bi hyanda n'ar döta ñot'i.

Nu'u xki m'e har 'bexui bi yot'wa n'ar hyats'i.

¹⁷Nuya pa'u ar Hesu bi du'mi bi mönga ar hoga mhö, ne mi emba ya jö'i:

—'Yothwu ár ntso'mi ngetho ár ts'ut'wi Jö 'bap'utho.

Ar Hesu bi zohna goho ya nguxhwö

¹⁸Ar Hesu mi 'yo hár ñöni ar ñhonthe Ngalilea. N'a mbi hyandatho yoho ya ñ'ohö mi njödö, n'a már thuhu ar Simu nö'ö bi t'embabi ar Pedro, nö'ö man'a már thuhu ar Andre, mi köt'a yá nt'ats'i, ngetho ma ya nguxhwö.

¹⁹Ne bi 'ñembabi'u:

—Ba e gi tengagihu, ne ma ga ex'ahu gi juxu ya jö'i.

²⁰Dama bi zop'u yá nt'ats'i'u, bi denga ar Hesu.

²¹Bi ñ'o man'a tsi tui ar Hesu, ne bi hyanda ma yoho mi njödö, ar Hakobo ne ar Xuwa yá t'u ar Sebedeo, mi tohwinu yá dada har motsa mi pot'a yá nt'ats'i. Bi xipa nuya yohoyu nda deni.

²²Ne nuyu dama bi zop'u ar motsa ne ár dada'u, n'agitho bi denga ar Hesu.

²³Ar Hesu mi thet'a xoge har hai Ngalilea, mi kut'a ha yá nijö ya xodyo mi utwabi, ne mi xipabi ar hoga mhö nonga ár ts'utwi Jö. Ne mi othebi yá hñeni ne yá ugi gatho ya mengunu.

²⁴Bi nxanga ar 'bede nö'ö mi pefi xoge har hai Nsiria. Ne ba ts'impabi gatho ya dathi, nu'u mi tho ya

ugi ne xki zu ya hñeni, nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi, nu'u ma ya ndungo ne nu'u himi tsá nda 'ñöni. Ne ar Hesu bi othe xogeyu.

²⁵Ne bi denga nzeýe ya jö'i me Ngalilea, me Ndekapoli, me Herusalen, ya me Nhudea ne nu'u mi 'bu 'randi ar döthe Hordan.

Ar nt'uti bi unga ar Hesu har t'ohö:

Bi xipa ya jö'i nö'ö nzátho

(Lk. 6:20-23)

5 Nu mi hyanda ar Hesu mi ñ'owi nzeýe ya jö'i, bi boxa har t'ohö. Ne mi zoni bi hñudi, ha nuyá maxte bi ma ba tsudi.

²Ne ar Hesu bi ndüi bi utwabi'u, mi embabi njawa:

³—Nzátho nu'u togo hingya ñ'lets'i, ngetho xi nhwëkwabi ár ts'ut'wi Jö.

⁴Nzátho nu'u zoni, ngetho Jö go ma da hot'u.

⁵Nzátho nu'u tsetatho gatho, ngetho go ma da t'umba ar ximhaji ya meti'u.

⁶Nzátho nu'u xa ne da 'yot'a nö'ö xiñho, ngetho Jö xa ma da umba nö'ö ne'u.

⁷Nzátho nu'u pe'sa yá nhwëki, ngetho Jö ma da me'spa ar nhwëki n'ehe.

⁸Nzátho nu'u xint'axi yá mfeni, ngetho ma da hyant'u Jö.

⁹Nzátho nu'u togo 'bá made höka ar hñö, ngetho ma da t'embabi yá bötsi Jö.

¹⁰Nzátho nu'u tho ya nt'utsa ot'a nö'ö xiñho, ngetho ma da m'u'u hár ts'ut'wi Jö.

¹¹Nzátho nú'mü xta ts'añ'ahü ne xta nt'utsa'ihu, ne da njus'ahü ya nhemhñö ngetho gi tengagihu.

¹²Xa gi njohyahü, ngetho Jö ma da 'ra'ahü n'ar döta nthöhö núnu mañö mhets'i. Njap'u bi nt'utsa yá m'eñni Jö mi 'bu mam'et'o.

Ár u ar ximhaji

¹³Nu'ahü gi ñhëhwihu ar u xi nkühi habü t'uts'i. Jange 'ñuhu ri hogam'uihu, ngetho xi'mü ar u da m'e ár ñ'uxi, hanja dar nkühi 'mü. Nö'ö ar u'ö hinter ñho, da t'emp'utho da nhe'mi.

Ár ñot'i ar ximhaji

¹⁴Nu'ahü gi ñhëhwihu n'ar ñot'i. N'ar hnini di huxa mañö n'ar t'ohö, hinda tsá da t'ögi. Nu'ahü n'ehe hinda tsa gi 'ñöhu ri hogam'uihu.

¹⁵Hinto tsö n'ar ñot'i ne da ye'ma n'ar ts'oi da go'mi. Da 'ñexa habü xi ñhets'i, ne da yot'wa gatho nu'u 'bu har ngu.

¹⁶Jahup'u, ñ'uhü n'ar hogam'ui ha yá nthandi ya jö'i, ne xta hyant'u, da nsundabi ri Dadahü bi 'bu mhets'i.

Ar Hesu bi nomba yá

'bepate ar Moise

¹⁷Yo gi beñhu xta e ga hwatwa yá 'bepate ar Moise, wa xta e ga jö'spa nö'ö xi mönga yá m'eñni Jö. Nuga xta e ga ot'a gatho ngu xi möñ'u.

¹⁸Xa majöni di xi'ahü, hinxi göxta ar ximhaji ne ar mhets'i, xta wadi da tho gatho nö'ö mönga hár t'ofö ar Moise, hinda ma da go n'ar mhö wa n'ar xeni da njap'utho.

¹⁹Nö'ö togo hinda 'yot'a gatho nö'ö mönga hár T'ofö Jö, mödi n'ar tsi t'ulo 'bepate, ne njap'u da uta ma'ra, hints'u ma da nhumañho hár ts'ut'wi Jö. Ha nö'ö togo da 'yot'a

gatho ngu mönga hár T'ofó Jö ne da uta ma'ra, nö'ö ma da t'e'spa ár nsunu hár ts'ut'wi Jö.

²⁰Di xi'ahu, nu'mu hingi pe'su n'ar hogam'ui di töta yá m'ui ya denga'bepate ne yá m'ui ya böt'ofó, hinda tsa gi kuthu hár ts'ut'wi Jö.

Ar Hesu bi nonga ar kwe

(Lk. 12:57-59)

²¹Gi pöhu, ri palehu bi nsipabi mam'et'o: Yo gi ñhotehu. Nö'ö toga da ñhote, hinda k'ont'a ar mfei xi t'ekwabi.

²²Ha nuga di xi'ahu, nu'mu togo da mbó ár kwe da utsa ár ñ'ohu, ja te da hñöxa majöni har ts'ut'wi. Nö'ö togo da ñ'emba ár ñ'ohu xi 'be ár mfeni, ma da duxa ar ts'oki ne pe'sa te da dö har ts'ut'wi. Ha nu'mu togo da zanga ár ñ'ohu ne da ñ'embabi hinter 'befi, nö'ö ma da gut'a har tsibi hiñham'u da hwet'i.

²³Jange nu'mu xka hömfu n'ar m'oñho Jö har nijö, ne ka gi beñhunu xka tsöthwu ár mu ri ñ'ohu,

²⁴tsohnühmö ri m'oñhoñu, ne di möhu ba afu ar pumbate ri ñ'ohu, ne nupya hö, ba e gi umfu ri m'oñhoñu Jö.

²⁵Nu'mu n'a ri ñ'unihu da zix'ahu har ts'ut'wi, nú'mu gi ñ'owihu har 'ñu, ñhogamuiwihu. Ngetho xki tsongwihu har ts'ut'wi, da da'ahu ar nzaya, ne nö'ö da xipa yá maxte da go'ahu har fadi.

²⁶Xa majöni di xi'ahu, hinda tsa gi poñhu, m'et'o gi k'ot'a ri thaihu.

Ar Hesu bi nonga ar ts'inga nthöti

²⁷Xka 'yohu xi t'enga mam'et'o: Yo gi tsimfu ár nthöti ri ñ'ohu.

²⁸Ha nuga di xi'ahu, nu'mu togo da k'öt'a n'ar 'behñö da 'bente, xi 'yot'a n'ar ts'oki. Ñhehwitho ngu xi zimba ár 'behñö man'a, ngetho bi benga hár mfeni.

²⁹Jange nu'mu ri dahu ar ñ'ei ha'ahu gi 'yothu ar ts'oki, hñöhu gi 'yeñhu. Xiñho honse gi 'behu n'a xeni ri ndo'yohu, ngetho tema ñho gi juju di xoge ri ndo'yohu ne da t'ent'ahu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

³⁰Nu'mu ri 'yehu ar ñ'ei ha'ahu gi 'yothu ar ts'oki, hyeju gi 'yeñhu. Xiñho honse da m'e n'a xeni ri ndo'yohu, ngetho tema ñho gi juju di xoge ri ndo'yohu ne da t'ent'ahu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

Ar Hesu bi nonga ar ñhegi

³¹Xi t'enö n'ehe: Nö'ö togo da hye ár 'behñö, mahyoni da hyokwa n'ar he'mi ñhegi.

³²Ha nuga di xi'ahu, nö'ö togo da hyep'u ár 'behñö, ne hinte ma ts'oki xi dimbabi ñ'owi man'ar jö'i, nö'ö ar döme'ö japa ar 'behñö da nts'oki. Ha nö'ö togo da nthötwi, pontho xi zimba ár 'behñö ár ñ'ohu.

Ar Hesu nonga nú'mu di ethu Jö made

³³Xka 'yohu n'ehe, bi nsipabi ri palehu mam'et'o: Yo gi 'ñet'a Jö made nu'mu hingi pödi da za gi 'yot'e, ha nu'mu te xka ñöt'a Jö, 'yot'a ngu xka xipabi.

³⁴Ha nuga di xi'ahu: Hinto gi ñ'ethu made; hingi ñ'ethu made mhets'i, ngetho ka bi 'buhnu ár thuxandö Jö.

³⁵Hingi ñ'ethu made ar ximhai, ngetho ka exp'u ár wa. Hingi ñ'ethu

made ar hnini Herusalen, ngetho ár hnini ar döta Ndö.

³⁶Hingi 'ñethu made ri ñöhu, ngetho hinda tsa gi japa ri xtöhu da t'axki wa da boki.

³⁷Hinge mahyoni te gi 'ñethu made gi hoñhu da t'ox'ahu. Nu'mu gi möñhu hö, hö, ha nu'mu hin'ö, hin'ö, ngetho nu'mu teme gi huxu, go unga ar ts'ondöhi.

Ar Hesu bi udi ar nko'sñöni

(Lk. 6:29-30)

³⁸Xka 'yöhu xi t'enga mam'et'o: Nö'ö togo da k'et'wa ár da man'a, nda nk'et'wa ár da'ö n'ehe. Ha nö'ö togo nda dokwa n'ár ts'i man'a, nda nthokwa n'ár ts'i n'ehe.

³⁹Ha nuga di xi'ahu, yo gi toxu ar ts'ojö'i. Nu'mu togo da mep'a ri hmihu har ñ'ej, umfu da mep'ahu har ngöhö n'ehe.

⁴⁰Ha nu'mu togo ne da hñömp'ahu ri pat'ihu, umfu da hñöxa ri pahnihu n'ehe.

⁴¹Nu'mu togo da ja'ahu gi hñö'sfu n'ar 'beni n'apa ar 'ñu, hñö'sfu yo'gi ár yap'u.

⁴²Nu'mu n'ar jö'i te da 'ya'ahu, umfu. Ha nu'mu te da mip'ahu, yo ma gi komfu.

Möhu ri ñ'unihu

(Lk. 6:27-28, 32-36)

⁴³Xka 'yöhu xi t'enö n'ehe: Möhu ri ñ'ohu ne utsal ri ñ'unihu.

⁴⁴Ha nuga di xi'ahu, möhu ri ñ'unihu, mathwu Jö nu'u togo tsañ'ahu, 'yothwu ar ñho nu'u togo utsal'ihu, 'yafu Jö da maxa nu'u togo ñömañ'u ne ek'athohu.

⁴⁵Ngetho nu'mu gi 'yöhu njap'u, nu'mu hö, yá bötsi'ihu Jö ar Dada bi

'bu mhets'i, nö'ö togo japa ar hyadi da yot'wa ya hogajö'i ne ya ts'om'ui, ne pempa ar 'ye nu'u ot'a xiñho ne nu'u hingi ot'a xiñho.

⁴⁶Nu'mu gi möhu hönse nu'u mö'ahu ne nu ma'ra ya jö'i hin'ö, tema nthöhö gi to'mhu 'mu. Ha hingi njap'u ya ts'om'ui n'ehe.

⁴⁷Nu'mu hönse ri kuhu gi zengwahu ne nu ma'ra ya jö'i hin'ö, tema ñho gi othu 'mu. Ha hingi njap'u nu'u hingya gamfi n'ehe.

⁴⁸Mahyoni gi ñhogajö'ihu gi möhu gatho, ngu Jö ar Dada bi 'bu mhets'i ar hogajö'i mö'a gatho'ihu.

Ar Hesu bi nonga ar mfats'i t'umba ya hyoya

6 Jamasuhu yo ma gi 'yöhu ya hoga 'befi gi hoñhu da numañho'ihu ya jö'i. Ngetho nu'mu gi 'yöhu njap'u, hinte ma nthöhö da 'ra'ahu ri Dadahu bi 'bu mhets'i.

²Jange nu'mu gi umfu n'ar mfats'i ya hyoya, yo gi jafu da nunga ar 'bede ngu ot'a ya nemhñö, ne da nthuxt'a ya k'axt'athuxi ha ya nijö ne ha ya dö'ñu, honi da t'e'spa yá nsu. Nu'u ot'a njap'u, gehnu yá nthöhö'u, hinte to'ma man'a.

³Ha nu'ahu, nu xki umfu n'ar mfats'i ya hyoya, pösehü. Nö'ö da unga ri 'ñeihü, hinda bö ri ngöhöhu.

⁴Ne ri mfats'ihu gi unthu ñ'öntho, ri Dadahu togo handa ñ'öntho, da 'ra'ahu ri nthöhöhu ha yá nthandi ya jö'i.

Ar Hesu bi mönga hanja da t'apa Jö

(Lk. 11:2-4)

⁵Nu'mu gi afu Jö, yo gi othu ha yá nthandi ya jö'i ngu ot'a ya nemhñö, ne da 'ñexyá nsu. Nuyü

apabi 'batho ha ya nijö ne ha ya tai. Xa majöni di xi'ahu, gehnu yá nthöhöyü, hinte to'ma man'a.

⁶Ha nu'ahu, nú'mu xki 'yafu Jö, kut'a ha ri nguhu ne kothu ri goxthi. 'Yafu Jö ri Dadahu ñ'ontho gi 'busewihunu, ne ri Dadahu togo handa ñ'ontho, da 'ra'ahu ri nthöhöhu ha yá nthandi ya jö'i.

⁷Nú'mu gi afu Jö, yo xa gi thöthu get'a ya mhö ngu ot'a nu'u hingya gamfi, beñ'u ngu ár nzeýe ya mhö, njap'u Jö ma da 'yots'e.

⁸Jange yo gi othu ngu yá 'befi'u, ngetho Jö ar Dada pödi xiñho tema gi k'athu nú'mu hinxka 'yafutho.

⁹Nú'mu gi zohu Jö, 'yafu njawa: Ma tsi Dada'ihe gi 'bu mhets'i, xa nsunda ri thuhu.

¹⁰Ba e gi ndöwa, ne da t'ot'wa nö'ö gi mönge har ximhai ngu bi t'ot'ap'u mhets'i.

¹¹'Raje te ga tsihe ar pania.

¹²Pumgagihe ma thaihe, nguje di pumfe nu'u togo tukagihe.

¹³Ne yo gi hegagihe da tsatje ar ts'oki, ñöngagihe hinga othe nö'ö hingi ho.

Ngetho gar ndöge, ne ja ri ts'edi ne hiñham'u da göxa ri nsunda. Dá njap'u.

¹⁴Ngetho nu'mu gi pumbabihu nö'ö togo ot'ahu ar ts'om'ui, ri Dadahu mhets'i n'ehe da pump'ahu ri ts'okihu.

¹⁵Ha nu'mu hingi pumbabihu nö'ö togo ot'ahu ar ts'om'ui, Jö ar Dada hinda pump'ahu ri ts'okihu n'ehe.

Ar Hesu bi nonga ar bëhé

¹⁶Nú'mu gi bëhu, yo gi ponga ri hmihu gi uhu ar dumui ngu ot'a

ya nemhño, honi da födi xi bë'u. Xa majöni di xi'ahu, gehnu yá nthöhö'u, hinte to'ma man'a.

¹⁷Ha nu'ahu, nú'mu gi bëhu, 'yeka ri ñöhu ne xuka ri hmihu ngu gi othu hyax'mu.

¹⁸Njap'u hinda födi gi bëhu. Hönse Jö togo 'bu habu hingi nheki, go da bö nö'ö gi ot'asehu, ne da 'ra'ahu ri nthöhöhu ha yá nthandi ya jö'i.

Pe'su ri ñhohunu mhets'i

(Lk. 12:32-34)

¹⁹Yo xa gi umba ri muihu gi munsuwa har ximhai nzeýe ya ñho habu da zi ya zu'we, da zi ar hai ne da bë'ahu ya bë.

²⁰Pe'su ri ñhohunu mhets'i habu hinte da japa ar zu'we, hinda zi ar hai, hinda bë'ahu ya bë.

²¹Ngetho habu gi pe'su ri ñhohu, ka gehnu oda ri mfenihu.

Ar ñot'i yotka ma ndo'yohu

(Lk. 11:33-36)

²²Nuya ri dahu go yot'a gatho ri ndo'yohu, jange nu'mu ri dahu 'bu xiñho, gatho ri ndo'yohu 'bu har hyats'i.

²³Ha nu'mu hingi 'bu xiñho ri dahu, gatho ri ndo'yohu 'mu, 'bu har 'bexui. Ha nu'mu nunar ñot'i yot'ahu xi m'exui, tenguhmö ár mpothi ar 'bexui.

Yoho ya hmu

(Lk. 16:13)

²⁴Hinda tsä gi pefu yoho ya hmu, ngetho gi utsahu n'a, ha gi möhu nö'ö man'a. N'a gi pefu xiñho, ha nö'ö man'a hin'ö. Njap'utho n'ehe, hinda tsä gi pefu Jö nu'mu hönse oda ri mfenihu yá ñho ar ximhai.

Ar ñ'emui*(Lk. 12:22-31)*

²⁵Jange di xi'ahü, yo gi tu ri müihü nú'mü hiñ'otho te gi tsihu wa te gi hyethü ri ndo'yohü. Ha hinga ri tehü töpa ár nsu ar ñhuni, ne ri ndo'yohü töpa ár nsu ar he.

²⁶Hyanthü ya ts'int's'u nzanga mhets'i. Nu'u hingi pot'i, hingi xofo, hinte pe'sa yá t'u, ha ri Dadahü mhets'i umba te da zi'u. Ha hingi töfü ár nsu pe'sa ya ts'int's'u.

²⁷Togo tsá da japa ár ndo'yo da hñuxa ár ñhets'i xa di tupa ár müi.

²⁸Yo'ö gi tu ri müihü gi beñhu tema gi hyehü 'mü. Hyanthü hanja te ya doni har 'batha. Nu'u hingi het'i, hingi pe man'ar 'befi.

²⁹Ha di xi'ahü, nunar ndó Salomon, mödi xa mi döta ár nsu, himbi zä bi hye n'ar he ngu ár nzatho'u.

³⁰Nu'mü Jö heta njap'u ya doni 'bá har 'batha ár pania, ne xudi da nk'uts'i da t'u'sa har tsibi, tengu da het'ahü 'mü. Yo'ö xa hinte gi pe'su ri jamfihu.

³¹Jange yo gi tu ri müihü, gi eñhu: Tema ga tsihupya, wa te ga hehü.

³²Ngetho nu'u hinxi jamfi, hyax'mü tu yá müi nú'mü hinte pets'i te da zi, wa te da hye. Ha nu'ahü, ri Dadahü bi 'bü mhets'i pö'ö teme gi k'athü.

³³Nu'ahü, hyoñhu m'et'o hanja gi 'buhü xiñho hár ts'ut'wi Jö, ne gi 'yothü nö'ö ne'ö, ne njap'u hö, hinda k'at'ahü gatho nö'ö gi hoñhu.

³⁴Jange yo gi tu ri müihü nö'ö te di ñep'ahü xudi, ngetho hyaxtho

ja te ga thohü. N'a ngu n'a ya pa pe'sase yá thogi.

Yo gi theñhu ri ñ'ohu*(Lk. 6:37-38, 41-42)*

7 Yo gi nthentehü, ne hinda nthēñ'ahü n'ehe.

²Ngetho ngu gi thenga ri ñ'ohü, Jö ma da hñös'ahü majöni. Nu'mü himbi go ri müihü, hinda ma da gor müi'ö n'ehe.

³Hanja gi handwa ár ts'oki ri ku, jangutho n'ar paxi o hár dā'ö, ne hingi jamasu ri döta ts'oki ngu n'ar xokaza o ha ri dage.

⁴Hanja da tsá gi 'ñemba ri ku: To'mi ga höp'a ar paxi o ha ri da, ne hanja hingi handa nö'ö ar xokaza o ha ri dage.

⁵Xa gar nemhñö. Hñö m'et'o ar xokaza o ha ri dage, ne njap'u hö, da tsá gi hyanda xiñho, ne gi hñömba ar paxi o hár dā ri ku.

⁶Yo gi umfü nö'ö ár meti Jö nu'u hingi numañho. Yo gi umfü ri ñhohü xi nhwék'ahü nu'u hingi numansu, ngetho ngu ya 'yo da ne da za'ahü, ne ngu ya ts'üdi ts'ot'a gatho nö'ö t'umbabi.

Ar mhat'a Jö*(Lk. 11:9-13; 6:31)*

⁷Yahü ne da t'a'ahü, hyoñhu ne gi tiñhu, nzotehü ne da nsok'ahü ar goxthi.

⁸Ngetho nö'ö togo da 'yadi, da t'umbabi, nö'ö togo da hyoni da dini, ha nö'ö nzote, da nsokwabi.

⁹Xi'mü n'a ri bötsihu da 'ya'ahü n'ar thuhme, hage gi umfü n'ar do.

¹⁰Xi'mü da 'ya'ahü n'ar hwö, hage gi umfü n'ar k'eñö.

¹¹Nu'mu gar ts'oktehu ne gi pöhu gi umfu nö'ö xiñho ri bötsihu, hanguhmö ar Dada bi 'bu mhets'i xa da umba ar ñho gatho nu'u togo da 'yapabi.

¹²Ngu gi nehu da ja'ahu ya jö'i, japabihu njap'u n'ehe. Gehnu ne da 'ñenga yá 'bepate bi 'yot'a ar Moise ne nu ma'ra yá m'ehni Jö.

Ar goxthi xi nts'ixt'i

(Lk. 13:24)

¹³Kuthu har goxthi xi nts'ixt'i. Ngetho xi maxt'i ar goxthi ne xi nxidi ar 'ñu di ma har 'bexui, ne nzeze nu'u kutnu.

¹⁴Xi nts'ixt'i ar gosthi, ne hingi maxt'i ar 'ñu di ma mhets'i, jange tx'utho nu'u togo tini da yutnu.

Fötho tema za'ö xta födi te uni

(Lk. 6:43-44)

¹⁵Jamasuhu hinda ts'ok'a ri mfenihu nu'u ense yá m'ehni Jö emp'ö. Ma da 'ñep'u da ne da hya'ahu, fetä ya hogajö'i ngu n'ar tsi deti, ha mbo yá mfeni ñhehwi n'ar dumanthuhu miñ'o.

¹⁶Ma gi pöhu togo'u, nhekitho yá ts'o'befi. Ngetho nuya ts'om'ui hingi tsä da 'yot'a n'ar hoga 'befi. Ngu n'ar 'minza hinda unga ya obxi, ne hingi tujü ya iuxi ha ya nk'axhna'mini.

¹⁷Njap'u ar hoga 'baiza tsä da ts'ipa nö'ö te uni, ha nö'ö hingar hogaza hingi tsä da ts'ipabi.

¹⁸Xi n'ar hoga 'baiza, hage tsä da unga nö'ö hingi ho da ts'i. Wa n'ar ts'oza, hage tsä da unga nö'ö xiñho da ts'i.

¹⁹Gatho ya 'baiza hingi unga nö'ö xiñho da ts'i, da nk'uts'i ne da t'u'sa har tsibi.

²⁰Jange gi pöhu togo yá kate m'ehni Jö emp'ö, xki hyanthwu yá ts'o'befi ot'e.

Hiñham'u xta pö'ahu

(Lk. 13:25-27)

²¹Hinga gatho nu'u engagi: Ma tsi Hmu'i, ma tsi Hmu'i, ma da yut'a hár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i; honse nu'u ot'a nö'ö mönga ma Dada bi 'buhnu mhets'i.

²²Nú'mu xta göxa xoge, nzeze ma da 'ñengagi nuya pa'u: Ma tsi Hmu'ihe, ma tsi Hmu'ihe, nuje da juñ'ahe ár ts'edi ri thuhu da mömp'ahe ri mhö, da eñhe ya ts'ondöhi, ne da othe nzeze ya nt'udi.

²³Ha nuga ma ga thötwabi: Hiñham'u xta mpöhwihu. 'Wehu, 'yot'ats'oki'ihu.

Yoho ya ñ'ohö bi hyo yá ngu

(Lk. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴Nö'ö togo da 'yo nuya mhö di xi'ahu ne da 'yot'e, nö'ö ma ga heka ngu n'ar ñ'ohö benga nö'ö ma da mefi, ne bi hyo ár ngu har medo.

²⁵M'efa ba e ya dö'ye, ba kö ya nzöthe ne bi ñ'o ya 'yomndöhi. Gathoyü bi zu har ngu'ö, himbi dext'i ngetho mi thöt'a xiñho har medo.

²⁶Ha nö'ö togo da 'yoxa nuya mhöyu ne hinda 'yot'e, nö'ö ñhehwi n'ar jö'i hingi benga nö'ö pefi, ne bi hyo ár ngu har 'baxka 'bomu.

²⁷Ba e ya dö'ye, bi gö ya nzöthe, bi ñ'o ya 'yomndöhi bi zu nö'ö ar ngu'ö, bi yot'e xoge ne gatho bi m'edi.

²⁸Nu mi wa ar Hesu bi mönga njap'u, ya jö'i xa mi 'yoda nö'ö xki xipabi'u.

²⁹Ngetho mi hōmpa ár ts'edi Jö, hinga ngu nuya böt'ofu.

Ar Hesu bi othe n'a mi tsu ar tsit'ando'yo

(Mr. 1:40-45; Lk. 5:12-16)

8 Nu mi gö ar Hesu har t'ohö, ba köhwi nzeye ya jö'i mi teni.

²N'a mbi nthewitho n'ar jö'i mi tsit'a ár ndo'yo, ba e bi ndandihmö hár wa ar Hesu ne bi ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mu gi ne, da tsa gi othe gi.

³Ar Hesu bi maka ár 'ye, bi hñu'spabi ne bi ñembi:

—Hö, di ne ga othe'i. Dá dix'a'i.

Ngu mi wadi bi mönga njap'u, nunar tsi jö'i dama bi hñöka ár hñeni.

⁴Nu'mú ar Hesu bi ñembabi:

—Hinto ma gi xipabi, honse di ma har nijö da hyant'a ar möjö, ne hñöxa ri m'oñho ngu bi mönga ar Moise, ne da hyant'a'i ya jö'i xi dix'i.

Ar Hesu bi othebi n'ár 'bego n'ar döndogu me Nroma

(Lk. 7:1-10)

⁵N'agi ar Hesu mi yut'a har hnini Nkapernaum, ba e bi zudi n'ar döndogu me Nroma, mi apa ar möte.

⁶Ne bi ñembabi:

—Ha gi ode, tsi Tata. N'a ma 'bego oxa ar t'oxi 'wets'i, hinga tsa da ññöni, xa tho ya ugi.

⁷Nu'mú ar Hesu bi ñenö:

—Gar manü, ma ga othe ga.

⁸Nunar ndö'ö bi dödi ne bi ñenö:

—Hin'ö, tsi Tata, ngetho hindi ñepkagi gi kut'a ha ma ngu. Nö'ö di a'i, honse gi mö da dix'a ma 'bego, nuga di ñ'emüi da njap'u.

⁹Ngetho nuga 'bu togo 'bepkagi, ha di pe'sa ya ndogu di 'bepabi n'ehe. Nu'mü ga emba n'a, di manü, da ma. Ha nu'mü ga emba man'a, ba ehe, da ehe. Nu'mü ga emba ma 'bego: 'Yot'a nunar 'befinu, da 'yot'e.

¹⁰Nu mi 'yoxa njap'u ar Hesu xa bi 'yotho, ne bi ñemba ya jö'i mi teni:

—Xa majöni di xi'ahü, hinxta tinga n'ar me Israel di pe'sa n'ar ñ'emüi ngu nunar ñ'ohönu.

¹¹Ne di xi'ahü, ma da e nzeye xoge ár nxidi ar ximhai da yut'a mhets'i da hñuxkwi ar Abra, ar Isa ne ar Hakob hár ts'ut'wi Jö.

¹²Ha nu'u ndi ñepahmö nda 'yut'a mhets'i hár ts'ut'wi Jö, hinda ma da t'umba ar seki. Ma da t'enga nthi, da t'et'a har 'bexui habu ma da nzoni ne da guxt'a yá ts'i di tho ya ugi.

¹³Nep'u ar Hesu bi ñemba ar döndogu:

—Di ma ri ngu, da njap'u ngu xka ñ'emüi.

Ne ge'mü dama bi dix'a ár 'bego.

Ar Hesu bi othebi ár to ar Pedro

(Mr. 1:29-34; Lk. 4:38-41)

¹⁴N'agi ar Hesu bi ma hár ngu ar Pedro, ka bi dinbabinu ár to mi the ar mpat'i.

¹⁵Ar Hesu bi mipa ár 'ye, ne dama bi hye ar mpat'i mi the. Bi nanga nunar 'behñönu, ne bi umbabi te nda zi'u.

¹⁶Mi taknxui ba ts'impä ar Hesu nzeye xki nthexkwi ya ts'ondöhi, ha nö'ö n'adar mhö nda 'bepabiyu, dama nda boni, ne bi othe gatho ya dathi.

¹⁷Njap'u bi tho ngu xki mönga ar m'ehni Isaia nú'mü bi ñenö: Gese'ö

bi hñögagihū ma hñenihū, ne bi hñöska ma ugihū.

Nu'u mi ne nda denga ar Hesu

(Lk. 9:57-62)

¹⁸N'agi mi hyanda ar Hesu xki got'atho ya jö'i, bi 'ñemba yá maxte: —Möhö 'randi ar dehe.

¹⁹N'a mba ep'utho n'ar böt'ofu, ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Tsi Utate, ga teñ'a'i habū gatho gi ma.

²⁰Ne bi döt'wabi ar Hesu:

—Ya miñ'lo pe'sa yá oki habū ku, nuya ts'int's'u pe'sa yá m'afi, ha Nö'ö Togo ba e bi Njö'i hiñ'otho habū da me ár ñö.

²¹Man'a nu'u mi teni bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, 'raka ar seki ma ga a ma dada, ne xka pengi, ga teñ'a'i.

²²Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:

—Hyep'u nu'u xi du da 'ya nu'u mahyegi xi duwi, ne ba e tengagi.

Ar Hesu bi japa ar 'yomndöhi bi ntsaya

(Mr. 4:35-41; Lk. 8:22-25)

²³Mi boxa ar Hesu har motsa, nuyá maxte bi deni n'ehe.

²⁴Nú'mu mi ku har dehe, bi ñ'o n'ar 'yomndöhi. Yá mfets'i ar dehe mi hexta ar motsa, har Hesu mi ötho.

²⁵Nuyá maxte bi ma ba 'ya, ne bi 'ñembabi:

—Tsi Hmu, faxkagihe, 'butho ga jöthu.

²⁶Ne nö'ö bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi ntsuhū. Tema bi ja ri jamfihu.

Ne bi nangi bi zu ar 'yomndöhi ne ar ñhontho, ne dama bi ñhetho.

²⁷Nu'mú nuyá maxte xa bi 'yotho ne mi eñ'u:

—Togonu 'mu, ar 'yomndöhi ne ar dehe ota nö'ö 'bepabi.

Yoho ya me Gadara xki nthexkwi ya ts'ondöhi

(Mr. 5:1-20; Lk. 8:26-39)

²⁸Nu mi zongwi ar Hesu yá maxte 'randi ar dehe har hai Gadara, ba e yoho ya ñ'ohö bi züdi xki nthexkwi ya ts'ondöhi, ba ponga ha ya t'agi, xa ma ya nts'o, hinto mi tsä nda tho har 'ñu habū mi 'bu'u.

²⁹Nuya ñ'ohoyu bi ñö nts'edi ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Te gi hongwa Hesu, ár T'u'i Jö. Hage xka e gi 'raje ar mfei mödi hingi tsöta ar pa.

³⁰Mi 'yonu yap'u n'a mut'i ya ts'üdi mi ñuni.

³¹Nuya ts'ondöhi bi 'yapa ar möte ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Nu'mu ma gi 'yengagihe, 'raje ar seki ma ga kuthe ha ya ts'üdi 'yonu.

³²Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö, di möhu ma ba kuthu.

Nu'mú ya ts'ondöhi bi bonga ha ya ñ'ohö, ne bi ma ba kut'a ha ya ts'üdi. Ne gatho nuya ts'üdi dama bi nixt'i ba ñhoma ha n'ar ma'ye, ba tso har dehe ne bi jöt'a gatho.

³³Nu'u mi su ya ts'üdi xa bi ntsu bi nixt'i, ma ba kut'a har hnini. Nu mi zöñ'u, dama bi xipa ya jö'i nö'ö tema xki ja nuya ñ'ohö mi nthexkwi ya ts'ondöhi.

³⁴Gatho ya mengu nor hnini'ö bi boñ'u ma ba tsu ar Hesu, ne mi hyant'u, bi 'yapa ar möte nda boni nda zokwabinu yá hai.

Ar Hesu bi othe n'ar dathi xki nza ár ndo'yo

(Mr. 2:1-12; Lk. 5:17-26)

9 Nu'mú ar Hesu bi boxa har motsa ne bi 'ranga 'randi ar dehe, bi menga hár hai man'agi.

²Mi zonga hár ñöni ar dehe, ba ts'impa n'ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo mi oxa ha n'ar t'oxi, ne nu mi hyandwa yá ñ'emüi nu'u mi tsihi, ar Hesu bi 'ñemba ar dathi:

—Ndada, yo gi tu ri müi, ngetho xi mpump'a ri ts'oki.

³Nu'mú 'ra ya böt'ofö mi bense njawa: Nunar ñ'ohönu pontho tsanga Jö.

⁴Nunar Hesu mi pötwatho yá mfeni, jange bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi beñhu hingi ho nö'ö di mönga.

⁵Temar ñhembu ga xipabinu: Xi mpump'a ri ts'oki, wa ga embabi: Nangi gi 'yo.

⁶Pöhu'mü, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i pe'skwa ar ts'edi har ximhai da pungya ts'oki, hyanthu'mü te di pefi.

Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba ar dathi:

—Nangi, juxa ri fidi, di ma ri ngu.

⁷Nu'mú ar dathi dama bi nangi, bi ma ár ngu.

⁸Mi hyanda ya jö'i nö'ö xki thogi, xa mi 'yötho, mi nsundabi Jö togo xki umba ar ts'edi ya meximhai da 'yot'a ya döta nt'udi.

Ar Hesu bi zo ar Mateo nda deni

(Mr. 2:13-17; Lk. 5:27-32)

⁹Ar Hesu bi thohnu bi ma, ne har ñü bi hyanda n'ar ñ'ohö ár thuhu ar Mateo mar njot'abojö, mi huxa habu

mi njut'a ar bojö mi jot'a ya ndö, ne bi 'ñembabi:

—Ba ehe, tengagi.

Ha nö'ö bi nangi bi deni.

¹⁰M'efa ar Hesu bi hñuhwi har mexa hár ngu'ö, ne nze ye ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki ba e bi hñuhwi ar Hesu mi 'buhwinu yá maxte.

¹¹Nu mi hyanda njap'u ya denga'bepate, bi 'ñemba yá maxte ar Hesu:

—Yo'ö ñungwi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki ri Utatehu.

¹²Mi 'yo ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nu'u 'yomañho hingi hongga togo da othe, ha nu'u hñeni hö, hoñ'u.

¹³Di ma ba hoñhu tema di bongga habu enö: Hindi ne gi hönju ya m'öñho, 'ñuhu ar nhwëki. Hinxta e ga zo ya hogajö'i. Xta e ga zo ya 'yot'ats'oki da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ar Hesu bi t'ambabi ar bēhē

(Mr. 2:18-22; Lk. 5:33-39)

¹⁴M'efa ba ep'u yá maxte ar Xuwa Xixthe, bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñeñ'u:

—Yo'ö hingi bē nuya ri maxte, ha nuje ne ya denga'bepate xa di bēhē.

¹⁵Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mü da t'ot'a n'ar ngo, ne nö'ö togo bi nthöti da zohna yá mpödi, nuyü mahyoni da njohyawu, ngetho 'buhwi nö'ö togo t'ot'wa ar dangö. Njap'u ma maxte n'ehe, nú'mü di 'bu'be johyayu. Ma da zo ar pa nú'mü xta ts'ixkagi, nu'mü hö, xinda ne, da bēhyu.

¹⁶Hinjo'o n'a togo ju n'ar 'ra'yo m'ot'e pot'a n'ar ze dutu, ngetho nu xta yut'a ar 'ra'yo m'ot'e, da gut'a ar ze dutu ne da xe döta xeni.

¹⁷Hingi sit'a ar 'ra'yo t'afi ha ya ze ximhni, ngetho nu'mu da njap'u da xe ya ze ximhni, da nö'ma ar t'afi ne da m'e ya ximhni. Ha nu'mu da sit'a ar 'ra'yo t'afi ha ya 'ra'yo ximhni, gatho yoho hinte da ja.

Ár t'inxu ar Hairo ne ar 'behñö bi damba ár pat'i ar Hesu

(Mr. 5:21-43; Lk. 8:40-56)

¹⁸Mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, ba ep'u n'ar ndö bi ndandihmö ne bi 'ñembi:
—Mañhem'utho bi du ma t'inxu, jange xta e ga a'ar möte gi ma gi hñuxa ri 'ye; di ñ'emui da mengi da nte.

¹⁹Har Hesu ne yá maxte bi mewi nunar ndö'ö.

²⁰Nú'mu mi 'yo ar 'ñu'u, n'ar 'behñö mi xot'wa ya ji, xki tho 'ret'amayoho njeye mi pe'sa nunar hñeninü, bi zonga hár xutha ar Hesu ne bi damba ár ñöni ár pat'i.

²¹Ngetho mi ense hár mfeni: Nu'mu mödi honse ga thambahmö ár pat'i, da dixkagi.

²²Ar Hesu bi ñegi ne bi 'ñemba nunar 'behñö:

—Ma tsi t'inxu'i, njohya. Nuna ri jamfi xi ja'a'i xi dix'i.

Ne n'agitho bi dix'a nunar 'behñönü.

²³Nu mi zonga ar Hesu hár ngu ar ndö xki du ár t'inxu, mi hyandi mi 'buhnu nu'u mi huxt'a ya nthuza, ne nzeye ya jö'i xa mi umba yá mui mi zoni.

²⁴Bi 'ñembabi'u:

—Poñhu, ngetho nunar nxutsinu, hinxi du, ötho.

Ne nuya jö'i xa mi thentho.

²⁵Nu mi bonga gatho ya jö'i, ar Hesu bi yut'a mbo har ngu, bi mipa

ár 'ye ar nxutsi, ne nuna dama bi nangi.

²⁶Ne nunar 'bedenü bi nunga xoge nunar hai'ö.

Ar Hesu bi othe yoho ya goda

²⁷Nú'mu mi manü ar Hesu, bi denga yoho ya goda mi 'befa xa mi mafi mi eñ'u:

—Ár bötsi'i ar Dabi, hwëgagihe.

²⁸Ar Hesu bi thotho ne bi yut'a ha n'ar ngu. Nuya goda himba kohi, ba e bi yut'u har ngu n'ehe. Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ha gi jamfihu da tsa ga othe'ihu. Bi dö'u:

—Hö da tsa, ma tsi Hmu'ihe.

²⁹Nu'mu ar Hesu bi hñu'spa yá 'ye ha yá da'u, ne bi 'ñembabi:

—Dá njap'u ngu xka jamfihu.

³⁰Ne bi xo yá da'u. Ar Hesu bi hñu'mba yá mui ne bi 'ñembabi:

—Jamasuhü hinto da bö nö'ö xi thogi.

³¹Mödi bi nsipa njap'u, mi boñ'u bi 'yonga ar 'bede hagatho nor hai'ö.

Ar Hesu bi othe n'ar gone

³²Mi bonga nuya goda, ba ts'impa n'ar gone xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

³³Ar Hesu bi 'yenga ar ts'ondöhi, ne nunar gone bi za bi ñö. Gatho ya jö'i mi 'buhnu, xa mi 'yotho ne mi eñ'u:

—Hiñham'u xta hanthüwa ha ma haihu Israel n'ar nt'udi ngu nö'ö xta hanthüpya.

³⁴Ha nuya denga'bepate mi eñ'u:

—Nunü enga ya ts'ondöhi, jumpa ár ts'edi ár ndö ya ts'ondöhi.

Döta ár 'befi Jö

³⁵Ar Hesu bi ñ'o gatho ya döta hnini ne ya t'ulo hnini, mi kut'a ha

yá nijö ya xodyo mi utwabi, mi xipa á r hoga mhö á r ts'ut'wi Jö, mi othebi yá hñeni ne yá ugi nuya mengunü.

³⁶Nu mi hyanda gatho ya jö'i xa bi nkor nhwëki, ngetho bi hyanda ngu 'ra ya tsi deti xi mfont'i, hinte 'ñe á r ma'yo da su.

³⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Xa majöni di xi'ahu, nzeýe ar sofo ne tx'uda ya 'bego.

³⁸Jange 'yapabihu Jö togo á r meti ar 'befi, da mehna ma'ra ya 'bego, da e da guxa nunar sofonü.

**Ar Hesu bi hwahna nu'u
'ret'amayoho yá mpöte**

(Mr. 3:13-19; Lk. 6:12-16)

10 Nu'mú ar Hesu bi zohna nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi umba ar ts'edi nda 'yenga ya ts'ondöhi, ne nda othebi tsant'ö yá hñeni ne yá ugi ya jö'i.

²Gehyü yá thuhu nu'u 'ret'amayoho yá mpöte ar Hesu xki zohni: M'et'o ar Simu nö'ö bi thu'spabi ar Pedro, ar Andre á r jödöp'ü'ö, ar Hakobo ne ar Xuwa á r jödö, yá t'uyü ar Sebedeo.

³Ar Lipe, ar Bartolo, ar Toma, ar Teo nö'ö mar njotbojö, man'ar Hakobo á r t'ü ar Alfeo, ar Lebeo nö'ö bi t'embabi ar Tadeo.

⁴Nö'ö man'ar Simu xki ñ'owi nu'u mi ntuhni mi ñönga á r hnini, ne ar Huda Iskariote nö'ö m'efa bi da ar Hesu.

**Ar Hesu bi mehna nu'u 'ret'amayoho
yá mpöte xki hwahni**

(Mr. 6:7-13; Lk. 9:1-6)

⁵Ar Hesu bi mehna nu'u 'ret'amayoho yá mpöte xki hwahni ne bi 'ñembabi'u:

—Yo ma gi thohü habü bi 'bü nu'u hingya xodyo. Yo gi kuthü ha yá hnini ya me Nsamaria.

⁶Di ma ba zohü ya me Israel nu'u 'bü ngu ya tsi deti hinte 'ñe yá ma'yo.

⁷Di möhü ne gi 'ñembabihu njawa: Á r ts'ut'wi Jö 'bap'utho.

⁸Othehü ya dathi, ne hñöjwü yá hñeni nu'u tsü ar tsit'ando'yo, jafü da nte nu'u xi du, 'yembabihu ya ts'ondöhi nu'u togo xi nthexkwi. Xta hwëk'ahu nunar ts'edinu, hwëkwathobihu nu ma'ra n'ehe.

⁹Yo gi nxö'sü ar bojö xi nk'axt'i, wa ya t'axbojö, wa ya theni.

¹⁰Yo gi texju ri 'rozöhü, yo ma gi hñöxü yo mponi ar dutu, wa ma'ra ya thiza, hinte gi hñöxü n'ar ndöho. Ngetho ar 'bego di 'ñepi da t'umba nö'ö te k'at'i.

¹¹Nu xki tsoñhu ha n'ar döta hnini wa n'ar t'ülo hnini, hyoñhu n'ar hogajö'i, ne ka gi 'buhünü há r ngu'ö gatho ya pa gi oxunü.

¹²Nu xki kuthü har ngu'ö, zengwahü nu'u 'buhnu.

¹³Nu'mü da 'ra'ahu nseki, á r hogam'ui Jö da zu'u. Ha nu'mü hinda 'ra'ahu nseki, ar njöpi xka 'yafü, da mengi da zu'ahu.

¹⁴Nu'mü hinto da 'yox'ahu, ne hinto da jamfi nö'ö gi xifu, poñhu har ngu'ö wa har hnini'ö, ne gi hwöthü ri wahü, da hyo ar fonthai xi wat'a ha ri thizahü.

¹⁵Xa majöni di xi'ahu, nunar pa da thöxamajöni, nunar hnini'ö ma da hñönga n'ar döta mfei, di töta á r mfei ya hnini Sodoma ne ar Gomora.

Ya nt'utsate xi 'ñep'ü

¹⁶Nupya di peñ'ahu gi möhü, ma gi 'yohü ngu ya tsi deti mateda

ya miñ'o. Jange zot'a ri dahū ngu n'ar k'eñö, ne di hñöx'ahū n'ar tsi domtxu.

¹⁷Jamasuhū ngetho ya jö'i ma da dat'ahū ha yá 'ye ya ts'ut'wi, ne ma da mep'ahū ha yá nijö.

¹⁸Nu'u ma da dat'ahū ha ya ts'ut'wi, ma da m'ap'ahū ha ya ndö ngetho gi tengagihū. Njap'u gi datwabihi majöniyu, ne nu'u hingya xodyo.

¹⁹Nú'mū xta ts'oñ'ahū, yo gi tu ri müihū tema gi möñhū wa tema gi thöhu, ngetho ge'mū Jö ma da 'ra'ahū gatho nö'ö gi möñhū.

²⁰Hingo ma gi ñösehu; nu ár Hñö Jö ar Dada go ma da mönga nö'ö da bongā ha ri nehū.

²¹Nuya pa'u ya jö'i ma da utsase yá ku, ma da da da tho. Nuya dada da da yá t'u, nuya t'u ma da utsa yá dada, ne da da'u da tho n'ehe.

²²Gatho ya jö'i ma da utsa'ihū ngetho gi tengagihū, ha nö'ö togo da zetatho da do'mi da göxa xoge, go ma da mpo'ö.

²³Nu'mū da nt'utsa'ihū ha n'ar hnini, poñhū di möhū man'a. Xa majöni di xi'ahū, hingi jawahū gi 'yohū xoge ya hnini har hai Israel, ne Nöl'ö Togo ba e bi Njö'i da menga man'agi.

²⁴Ar maxte hingi töpa ár nsu ár utate, ha n'ar 'bego hingi töpa ár nsu ár hmu.

²⁵Xiñho nu'mū ar maxte da ñhehwi ár utate, ne ar 'bego da ñhehwitho ár hmu. Nu'mū ar dada bi t'embabi ar Belsebu, hanja to'mi da nsipabi yá bötsi 'mū.

Togo gi tsuhū

(Lk. 12:2-9)

²⁶Jange hinto gi tsuhūwa, ngetho hiñ'otho tema xi t'ögi ne hinda

thandi, wa tema xi t'ot'a ñ'öntho ne hinda födi.

²⁷Nö'ö di ut'asehū ñ'öntho, utwabihi gatho ya jö'i, ha nö'ö di xi'ahū njantetho, möñhū nts'edi, da 'yo gatho ya jö'i.

²⁸Yo gi tsuhū togo ne da hyo'ahū, ngetho ri pahū hingi tsā da hyo'u. Tsuhū Jö togo pe'sa ar ts'edi da mehna ri pahū ne ri ndo'yohū har tsibi.

²⁹Nuya tsi ts'int's'u hingi hmödi, t'unga yoho ha n'ar tsi kut'a, ha hinda za da da n'a har hai nu'mū hinda ungar seki Jö ar Dada.

³⁰Xi'ahūhmö. Ngetho ri xtöhu, Jö pödi hangu'u.

³¹Jange yo gi ntsuhū, ngetho gi töfu ár nsu n'a mut'i ya ts'int's'u.

³²Nö'ö togo da datkagi majöni ha yá nthandi ya jö'i xi bökagi, nuga n'e ma ga damajöni xi bökagi hár nthandi ma Dada bi 'bu mhets'i.

³³Ha nö'ö togo da kongagi ha yá nthandi ya jö'i, nuga n'ehe ma ga kongā hár nthandi ma Dada bi 'bu mhets'i.

Ngetho xpa e ar Hesu ma da ñhe ya jö'i

(Lk. 12:49-53; 14:26-27)

³⁴Yo gi hu ri müihū xta e ga jö'sa ya tuhniwa har ximhai. Hin'ö, ma da gahni ngetho xta ehe.

³⁵Xta e ga heka ya jö'i: nuya t'u ma da doxa yá dada, nuya t'inxu ma da doxa yá nönö, ha nuya ts'ihwe ma da doxa yá tsā.

³⁶Nuyá ñ'uni ya jö'i ma da bongā ha yá nguse.

³⁷Nö'ö töte ár mhöte pe'spa ár dada wa ár nönö, ne m'efa ka mökagiga, hindi ñepi da dengagi.

Ne n'ö'ö töte ár mhöte pe'spa ár t'u wa ár t'inxu, ne m'efa ka mökagi, hindi 'ñepanu n'ehe da dengagi.

³⁸Ne n'ö'ö togo hinda 'yent'a ár te da dengagi, hindi 'ñepi ga n'o'be.

³⁹Nö'ö togo xa suwa ár te har ximhai, ma da 'bedi. Ha n'ö'ö da 'be ár te tengagi, ma da dinga ár te hiñham'u da thege.

Ya hoga nthöhö mhets'i

(Mr. 9:41)

⁴⁰Nö'ö togo da 'ra'ahu ar seki go xi 'rakagiga, ha n'ö'ö togo 'raka ar sekiga go umba ar seki n'ö'ö togo xpa penkagi.

⁴¹Nö'ö togo da umba ar seki n'ár m'ehni Jö ngetho mar m'ehni, ma da hñonga ar nthöhö ngu ar m'ehni. Ha n'ö'ö da umba ar seki n'ar hogajö'i ngetho mar hogajö'i, ma da hñonga n'ar nthöhö mahyegi ngu honga n'ar hogajö'i.

⁴²Ne n'ö'ö togo da umba n'a tsi 'bada ar tsethe n'a nuya tsi hyoyayu tengagi, xa majöni di xi'ahu hinda 'be ár nthöhö.

Ar Xuwa Xixthe bi mehna yoho yá maxte ma ba k'ö'sa ar Hesu

(Lk. 7:18-35)

11 Nu mi wa ar Hesu bi xipa nu'u 'ret'amayoho yá maxte teme nda mefi, bi ma ba tsonga ya hnini har hai'ö, mi uta ya jö'i ne mi mönga ar hoga mhö.

²Nú'mu mi o har fadi ar Xuwa Xixthe, bi 'yo gatho n'ö'ö mi ot'a ar Hesu, jange bi mehna yoho yá maxte ma ba k'öts'i,

³ne bi 'ñembabi:

—Ha go ge'e ár m'ehni Jö ma nda ehe, wa ga to'mhe man'a.

⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu ba xifu ar Xuwa n'ö'ö xka 'yohu ne xka hyanthu.

⁵Nuya goda xo yá da, ya dowa 'yo, ya gogu ode, nu'u tsu ar tsit'ando'yo thits'i, nu'u xi du pengi nte, ha nuya tsi hyoya xi nsipabi ar hoga mhö.

⁶Nzatho n'ö'ö togo hinda u ár mu xi zo ár gu n'ö'ö di pefi.

⁷Nu mi boni bi ma yá maxte ar Xuwa Xixthe, ar Hesu bi ndui bi nonga ar Xuwa ne bi 'ñemba ya jö'i:

—Togo ma ga hyanthu har ot'at'ohö. Hage ma ga hyanthu n'ar n'ohö hinte mi pe'sa ár ts'edi, ngu n'ar xithi hwönda ar ndöhi. Hin'ö wain'ö.

⁸Te ga poñhu ga hyanthu 'mu. Hage n'ar n'ohö mi he ya dutu ximhödi. Hin'ö, ngetho nu'u kö yá nzatho dutu 'bu ha yá ngu ya ndö'u.

⁹Tema ga poñhu ma ga hyanthu 'mu. Hage n'ár m'ehni Jö. Hö, ne xa majöni di xi'ahu, hinge honse n'ár m'ehni Jö, pe'sa man'ar döta nsu.

¹⁰Ngetho gehnu xki nhonga mam'et'o har T'ofu habu enö: Nuga di pehna ma m'ehni da m'et'o da hyok'a ar 'ñu.

¹¹Xa majöni di xi'ahu, hinxi m'u man'ar n'ohö di töpa ár nsu ar Xuwa Xixthe. Mödi njap'uhmö, n'ö'ö ar tsi t'ulo xi yut'a hár ts'ut'wi Jö, töpa ár nsu ar Xuwa.

¹²Nuya pa bi ndui bi xixthe ya jö'i ar Xuwa ne nubyatho, ár ts'ut'wi Jö tho ar nhweni, ne honse nu'u umbyá mu go kut'u.

¹³Gatho yá m'ehni Jö ne ár t'ofu ar Moise bi möñ'u nda e ár ts'ut'wi

Jö, ha nu mi zo ar Xuwa Xixthe bi möñ'ö mi 'bap'utho nda zoḥo.

¹⁴Nu'mu gi ne gi ñ'emüibihü, gehnu ar Elia xka 'yohu nda penga man'agi.

¹⁵Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

¹⁶Togo ga hekwabi nuya jö'i 'bu nuya payu. Nuyü, ñhehwi nuya bötsi hu ha ya tai, mafi ñ'engwi yá ñ'ohü.

¹⁷Ne eñ'u: Da huxthe ma nthuzae ne hinga nehü, da ntuhe ya thuhu nt'agi ne hinga nzoñhu.

¹⁸Ngetho ba e ar Xuwa Xixthe, hinto mi ntsixkwi, ne hinto mi ñungwi, ne gi eñhu: Nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

¹⁹M'efa ba e Nö'ö Togo bi Njö'i, to gatho ntsixkwi ne ñungwi, gi eñhu n'ar ts'o'yo ne n'ar mihni, ár ñ'owi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki. Nö'ö togo pe'sa ar mfödi, nhekitho ha yá hoga 'befi.

Yá mfei xi t'ekwa ya me'sku hnini

(Lk. 10:13-16)

²⁰M'efa ar Hesu bi ndüi bi hñu'mba yá hmi ya hnini habu xki 'yot'a ya nt'udi, ngetho hinxki 'yot'wa yá ntso'mi, mödi xki hyandwa ár ts'edi Jö. Ne bi 'ñeñ'ö:

²¹—Hwëkate'ihü gar menguhu Korasi ne gar me Betsaidahu.

Ngetho nu'mu ya me Tiro ne ya me Sidon xi hyanthmö ya nt'udi xi t'ot'a ha ri haihu, xi 'yot'wahnö yá ntso'mi, ne xi hyemhö ya he dumui, ne xi nkoxhmö ar 'bospi ntso'mi.

²²Jange nuga di xi'ahu, nunar pa da thös'ahu majöni, ri mfeihu ma da döta nö'ö ma da hñonga ya me Tiro ne ya me Sidon.

²³Ha nu'ahu gar menguhu Nkapernaum, ha gi hu ri müihu ma da njux'ahu mhets'i. Hin'ö, ma da t'e'ahu har 'bexui. Ngetho nu'mu har hai Sodoma xi t'othmö nuya nt'udi xka hyanthü, xi 'yot'wahnö yá ntso'mi, ne hinxi nhwati, di 'buhmö'u nuya payu.

²⁴Jange di xi'ahu, nunar pa da thös'ahu majöni, ri mfeihu ma da döta ár mfei ya me Sodoma.

Ba e gi tsukagihu, gi tsayahü

(Lk. 10:21-22)

²⁵Nor pa'ö ar Hesu bi ñö ne bi 'ñenö:

—Di nsunda'i, ma tsi Dada'i, gar Hmu mhets'i ne gatho ar ximhai. Di 'ra'a njamödi ngetho xka utwabi ri nt'uti nu'u ngu ya tsi bötsi hints'u te pödi, ne xka 'ñökwa nu'u ja yá mfödi ne ya nimfeni.

²⁶Ngetho njap'u xka numañhoge, ma tsi Dada'i.

²⁷M'efa bi 'ñiembra nu'u mi 'buhnu:

—Gatho xi utkagi ma Dada. Hönse'ö pötka ma mfeni. Hinto pötwa ár m'ui ma Dada, hönse nuga ár T'ugi ne nu'u xta hwahni ga utwabi.

²⁸Ba ehü gatho nuya gi nduhu ne xi za'ahu, ne ga tuk'a ri 'benihu gi tsayahü.

²⁹Ngu n'ar tsi boi nt'ei, hñöñhu ar zan'wei di hus'ahu, ne da tsä gi tengagihu ma m'ui, dar hogajö'i ne hindar ñ'ets'i. Nu'mu gi 'buhu njap'u, hinda za'ahu ne hinda du ri müihu.

³⁰Ngetho nunar zan'wei di hus'ahu, hingi hembu gi tuxu, ha nunar 'beni di tut'ahu, hingi hu.

Ya maxte bi doka ya ngöt'ei har pa
ntsaya

(Mr. 2:23-28; Lk. 6:1-5)

12 Nuya pa'u ar Hesu ne yá
maxte bi 'ranga ha ya
hwöhi xki 'bot'a ya t'ei. Mar pa
ntsaya, ha nuyá maxte mi tsu ar
thuhu, jange bi ndui bi dokwa yá
ngöhö ya t'ei, mi töki mi tsa'u.

²Mi hyanda ya denga'bepate, bi
ñemba ar Hesu:

—Yo'ö ri maxte ot'a nö'ö hingi ho
da 'yot'a har pa ntsaya.

³Ha nunar Hesu bi döt'wabi
njawa:

—Ha hinxka nehü habü enga nö'ö
bi 'yot'a ar Dabi nú'mü mi zu ar
thuhu, nö'ö ne yá ñ'owi.

⁴Bi yut'ö hár nijö Jö, ne bi zi nuya
tuhme xki 'bo'spa Jö, ha nö'ö ne
yá ñ'ohü himi ho nda zi'u, hõnse ya
møjö.

⁵Ha hinxka nehü hár t'ofö ar
Moise, nuya möjö mpe har nijö,
mödi ar pa ntsaya, hingi nhu ngu
n'ar ts'oki.

⁶Ha nuga di xi'ahü, 'bukwa n'a
töpa ár nsu ar nijö.

⁷Nu'mü gi pöhmöhu tema di
bönga nö'ö mönga ár T'ofö Jö
habü enö: Hindi ne gi hõnkagihü
ya m'oñhö. Nö'ö di ne, gi 'ñu ri
nhwëkihü. Nu'mü xi zohmö ri
mfenihü, hingi tsühmöhu nuyü
hinte xi 'yot'a nö'ö hingi njap'u.

⁸Ngetho Nö'ö Togo ba e bi Njö'i
gehü ár Hmu ar pa ntsaya.

Ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye

(Mr. 3:1-6; Lk. 6:6-11)

⁹Ar Hesu bi thogi, ma ba kut'a ha
yá nijö'u.

¹⁰Ka mi 'buhü n'ar ñ'ohö xki
'yot'a n'ár 'ye. Ne nuya denga'bepate
bi 'yamba ar Hesu:

—Hage xiñho gi othe n'ar jö'i har
pa ntsaya.

Bi 'yanga njap'u ngetho mi ne nda
dinga te nda hyox'u.

¹¹Ha nunar Hesu bi 'ñembabi'u:
—Xi'mü gi 'ñehü n'ar tsi deti ne
da zo ha n'ar ots'i, ha hingi hñöhü
mödi ar pa ntsaya.

¹²Ha hinge n'ar ñ'ohö töpa ár nsu
n'ar tsi deti. Jange mahyoni ga othu
ar ñho mödi ar pa ntsaya.

¹³Nu'mü ar Hesu bi 'ñemba ar
ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye:

—Maka ri 'ye.

Nö'ö bi jap'u, ne dama bi dixa ár
'ye, ne bi gohi ngu nö'ö man'a.

¹⁴Nu mi bönga ya denga'bepate,
bi ñ'ut'i hanja nda tsá nda hyo ar
Hesu.

Ar 'bego xki hñuxa Jö

¹⁵Ar Hesu mi pötho te mi beñ'u,
bi zohñü bi ma, ne nzeyé ya jö'i bi
deni mi othebi yá hñeni.

¹⁶Ne xa mi hu'mba yá müi hinto
nda metwabi togo'ö.

¹⁷Ne njap'u nda tho ngu xki
mönga ar m'ehni Isaia nú'mü bi
'ñenö:

¹⁸Gehü ma hoga 'bego xta huts'i,
togo di mödi ne jakagi ga njohya.
Ga umba ma Hñö,
da zohna gatho ya hnini 'bü hár
nxidi ar ximhai, ne da xipabi'u
xi 'ñep'u ar pa da thö'spa
majöni.

¹⁹Hinto ma da ntsahñökiwi, hinda
ma da mafi,
ne hinda ma da t'ö ár mhö ha
ya 'ñu.

²⁰Ma da hñu'mba yá mui nu'u hints'u pe'sa ár ts'edi yá ñ'emui, ngu n'ar xithi 'butho da dehmi.

Ma da me'spa ar nhwëki nu'u pe'sa n'a tsi tui ar ndo'mi, ngu n'ar tsibi funi.

Ne da japi da ntöte ar ñho.

²¹Ne gatho ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai da do'mba ár mfats'i uñ'ö.

Ar ñömañ'u t'emba ár Hñö Jö

(Mr. 3:20-30; Lk. 11:14-23; 12:10)

²²Nu'mú ar Hesu ba ts'impa n'ar jö'i mi gone ne mi goda, ngetho xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi. Bi othe, ne dama bi za bi ñö ne bi hyandi.

²³Jange gatho ya jö'i xa mi 'yotho, ne mi enga n'a ngu n'a:

—Hage go gehnu ár T'u ar Dabi mu.

²⁴Ha nuya denga'bepate mi 'yoxa nö'ö mi mönga ya jö'i, bi ñeñ'u:

—Nunu hingi ense ya ts'ondöhi, hömpa ár ts'edi ar Belsebu ár ndö ya ts'ondöhi.

²⁵Nunar Hesu bi bötwatho yá mfeni'u, ne bi ñembabi:

—Nu'mu n'ar hnini da ñhege ne da ntunse, da jösase gatho nö'ö xi 'yot'e. Ha nu'mu da nt'utsase yá mengu n'ar ngu, hiñ'otho ár ts'edi, ne da nhwati.

²⁶Xi ar ts'ondöhi, hage da 'yense yá mits'ondöhiwi. Nu'mu da jap'u, hinte di pe'sa ár ts'edi ne xi nhwata gatho 'mu.

²⁷Gi eñhu nuga di enga ya ts'ondöhi ngetho di hömpa ár ts'edi ar Belsebu. Xi ri m'ehnihu, tema ts'edi hö'u enga ya ts'ondöhi 'mu. Go da hñup'a ri hmihu'u.

²⁸Ha nu'mu di hömpa ár ts'edi ár Hñö Jö di enga ya ts'ondöhi, pöhu 'mu, xi zokwa habu gi 'buhu ár ts'ut'wi Jö.

²⁹Hanja da za da yut'a n'ar bë hár ngu n'ar ñ'oho xa di pe'sa ár ts'edi, da bëpa yá ñho nu'mu hinda xot'e m'et'o. Ne xta wadi hö, ja da tsä da bëpa yá ñho.

³⁰Nu'u togo hindi ñ'o'be, utsagi, ne nö'ö togo hindi mus'be mahyegi, go font'i.

³¹Di xi'ahu, gatho ya ts'oki ot'a ya jö'i, ne gatho ya ts'ate möñ'u, ma da mpumbabi. Ha nö'ö togo da 'yemba ar ñömañ'u ár Hñö Jö, hinda ma da mpumbabi.

³²Nu'mu togo da zanga Nö'ö ba e bi Njö'i, ma da mpumbabi. Ha nö'ö togo da ñömañ'u ár Hñö Jö, hinda ma da mpumbabipya, ne hiñham'u da me'sa ar pumbate.

³³Beñhu nu'mu ar za xiñho, ma da unga nö'ö xiñho n'ehe. Ha nu'mu ar za hingi ho, hingi ho nö'ö ma da uni, ngetho nö'ö te unga n'ar za, ja föp'u tema za'ö.

³⁴Ts'ojö'ihu di hñöx'ahu ya k'eñö. Hanja da tsä gi möñhu nö'ö xiñho xa gar ts'ojö'ihu. Ngetho nö'ö ñuxa ha ri muihu, gehnu gi möñhu.

³⁵Nö'ö togo benga ya hoga mfeni, mönga nö'ö xiñho, ha nö'ö benga ya ts'omfeni, mönga ya ts'omhö.

³⁶Nuga di xi'ahu, gatho nö'ö te gi möñhu ne hingi jamasuhu, ja tema gi thöhu nú'mu xta thös'ahu majöni.

³⁷Ngetho Jö ma da hñös'ahu majöni gatho nö'ö gi möñhu, ne da nsi'ahu ri hogajö'ihu wa ri ts'om'uihu.

Ya ts'ojö'i a n'ar nt'udi*(Lk. 11:29-32)*

³⁸Nu'mú 'ra ya böt'ofu ne ya denga'bepate mi 'buhny, bi 'ñemba ar Hesu:

—Utate, di ne ga hanthe gi 'yot'a n'ar nt'udi, njap'u da nheki xpa peñ'a Jö.

³⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ya ts'ojö'i 'bu nuya payu adi da hyanda n'ar nt'udi, ne hinte ma nt'udi da 'tumbabi, honse ár nt'udi ar m'ehni Honas.

⁴⁰Ngetho nö'ö bi ñ'o hñupa ne hñuxui mbo ár müi ar döta hwö. Ma da njap'u Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da m'u hñupa ne hñuxui här müi ar hai n'ehe.

⁴¹Nuya me Ninibe ma da nanga har thöxamajöni, ne ma da hñu'mba yá hmi nuya jö'i 'bu nuya payu. Ngetho nu'u bi 'yot'wa yá ntso'mi nú'mu mi zo ar Honas, ha 'bukwa n'a töpa ár nsu ar Honas.

⁴²Nunar 'behñö mar ndö ndi 'ñe mak'angi, ma da nanga har thöxamajöni, da hñu'mba yá hmi nuya jö'i 'bu nuya payu. Ngetho nuna ba e har yap'u hai nda 'yo'spa ár mfödi ar Salomon, ne gi 'buhwihüwa n'a xa töpa ár nsu ar Salomon.

Ar ts'ondöhi bi pengi*(Lk. 11:24-26)*

⁴³Nep'u ar Hesu bi 'ñenö:

—Nu'mu n'ar ts'ondöhi da hye n'ar jö'i, da ñ'o ha ya ot'at'ohö di hongu habu da ntsaya, ne hinte tini,

⁴⁴n'a nda bense ne da 'ñenö: Xi'mu ga penga ha ma ngu da poni. Ne xta zohö da dini hinto di 'bui, xi njoki ne xi thoki xiñho.

⁴⁵Nu'mú nö'ö ar ts'ondöhi'ö ma da hyonga ma yoto yá mits'ondöhiwi di töte yá nts'o, ne da kut'i da m'uhwi. Ne nunár 'befa m'ui nunar jö'i xki hyehmö ar ts'ondöhi, di töte ár nts'o hinge ngu 'bet'o. Ma da thota yá nts'o nuya jö'i 'bu nuya payu n'ehe.

Ár nönö ne yá jödö ar Hesu*(Mr. 3:31-35; Lk. 8:19-21)*

⁴⁶Ar Hesu himi jwatho nda zo ya jö'i, n'a mbi zota ár nönö ne yá jödö mi 'ba nthi mi ne nda ñöwi.

⁴⁷N'a togo bi 'ñembabi:

—Ri nönö ne ri jödö bi 'bahny nthi, ne gi ñöwi 'nö.

⁴⁸Ar Hesu bi dötwabi'ö:

—Togo ma nönö ne ma jödö.

⁴⁹Bi uti habu mi 'bu yá maxte, ne bi 'ñenö:

—Go gehyu ma nönö ne ma jödö.

⁵⁰Ngetho gatho nu'u ot'a ngu mönga ma Dada bi 'bu mhets'i, gehyu ma jödö, ma nju ne ma nönö n'ehe.

Ár 'bede ar mot'i*(Mr. 4:1-9; Lk. 8:4-8)*

13 Nunar pa'ö ar Hesu bi bönga har ngu habu mi 'bui, ne bi ma ba hu har ñönthe.

²Bi wat'a nzeýe ya jö'i habu mi 'bu'ö, jange bi boxa ha n'ar motsa ne ka bi hñuxny, ha gatho ya jö'i mi 'ba har ñönthe.

³Ne bi metwabi nzeýe ya 'bede mi utwabi. M'et'o bi me n'ár 'bede n'ar mot'i ne bi 'ñenö:

—N'ar mot'i bi böni ma ba pot'a ár hwöhi.

⁴Nú'mu mi mpot'i, n'a tui bi zo har 'ñu, ba e ya ts'intu bi go bi za.

⁵Man'a tui bi zo ha ya do habu himi köxa nze^ye ar hai. Ngut'a bi k'ontos'i ngetho himar mpidi ar hai.

⁶Ne nu mi boxa ar hyadi bi hwixki. Himi tsä nda nunga yá 'yu, jange bi 'yot'i.

⁷Man'a tui bi zo habu mi ja ya 'mini, bi xuhña ne bi ot'i.

⁸Ha man'a tui bi zo habu mar ñho ar hai, xa bi unga n'ar hoga sofo, 'ra n'a nthehe, ma'ra hñun'ate, ne ma'ra n'atema'ret'a n'a ngu n'ar 'bai.

⁹Nö'ö togo tu ar gu da 'yode, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

Yo'ö ar Hesu mi zo m'ede ya jö'i

(Mr. 4:10-12; Lk. 8:9-10)

¹⁰M'efa yá maxte bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi zo m'ede ya jö'i.

¹¹Ar Hesu bi döt^wabi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu, Jö ut'ahu nö'ö hinxki fö mam'et'o tengu ár ts'ut'wi, ha nu ma'ra hinxi t'utwabi.

¹²Ngetho nö'ö to pets'i, ma da thu'spabi, ha nö'ö hinte pets'i, ma da thömba xoge.

¹³Jange di zo m'ede, ngetho tu yá da, ne hingi handi, tu yá gu, ne hingi ode, ne hingi tso yá mfeni.

¹⁴Thohyu ngu bi mönga ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö:

Ma gi 'yohu, ne hinda zo ri mfenihu.

Ma gi hyanthu, ne hingi pöhu teme di bonga nö'ö gi hanthu.

¹⁵Ngetho nuya jö'iyu xi japi xi më yá ñö, ne hingi ne da 'yoxa nö'ö ode. Xi ts'ant'a yá da, njap'u hinda xo yá da da hyandi, ne hinda zo yá gu,

hinda kwata ha yá müi, ne da hñuxka yá da,

ha nuga da tsä ga umba ar nzaki.

¹⁶Ha nu'ahu, nzatho ri dasehu xka hyanthu, ne ri gusehu xka 'yohu.

¹⁷Ngetho xa majöni di xi'ahu, nze^ye yá m'ehni Jö ne ma'ra ya hogajö'i, mi nemhö nda hyanda nö'ö gi hanthupya, ha himbi tsä bi hyant'u. Ne mi nemhö nda 'yoxa nö'ö gi ohupya, ha himbi 'yox'u.

Ar Hesu bi mönga tema di bonga ár 'bede ar mot'i

(Mr. 4:13-20; Lk. 8:11-15)

¹⁸'Yohupya tema di bonga ár 'bede ar mot'i da xi'ahu.

¹⁹Nö'ö togo da 'yoxa ar mhö nomba ár ts'ut'wi Jö ne hinda zo ár mfeni, m'efa da e ar ts'ondöhi ne da hñömba ar mhö xki zomhö hár müi, gehnu nö'ö n'a tui bi zo har 'ñu.

²⁰Nu'u ma'ra bi zo ha ya do, ngu nö'ö bi 'yoxa ár mhö Jö ne da njohya da hñöni.

²¹Ha hinxi 'ñet'a xiñho hár müi nunar mhönu, jange xta e ya thogi ne ya nt'utsa ngetho xi hñömgä ma mhö, da 'wege, ngu ar t'ei hinxi nunga ár 'yu ngut'a da 'yot'i.

²²Nö'ö n'a tui bi zo habu mi ja ya 'mini, gehyu nuya xi 'yoxa ár mhö Jö, ne dama bi 'be ar 'ñ'emüi, ngetho tupa ár müi gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne ñhegi da ka ar bojö. Gathoyu da jö'sa ar mhö, jangutho ar t'ei hinte bi uni.

²³Ha nu ma'ra bi zo habu mar ñho ar hai, gehyu nuya bi 'yoxa ár mhö Jö ne bi zo yá mfeni. Xa bi unga n'ar hoga zofoyu, 'ra bi unga n'anthebe, 'ra hñun'ate, ha nu ma'ra n'atema'ret'a n'a ngu n'ar 'bai.

Ár 'bede ar t'ei ne ar nxot'o

²⁴M'efa ar Hesu bi metwabi'ụ man'ar 'bede ne bi 'ñenö: —Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i jangu n'ar mot'i bi ma hár hwöhi ba pot'a ar t'ei xi thahni.

²⁵Ha nú'mụ mi ö yá 'bego, ba e ár ñ'uni ne bi mot'wa ya nxot'o hár hwöhi xki mot'a ar t'ei, ne bi ma.

²⁶Nu mi te ar t'ei ne mi fudi nda ngöhö, bi k'onts'a ar nxot'o 'mụ n'ehe.

²⁷Nuya 'bego bi ma ba anga nö'ö togo ár meti ar hwöhi ne bi 'ñembabi'ụ: Tsi ndada, ha hinga pot'a ar t'ei xki nthahni ha ri hwöhi. Xi'mụ ha xpa e nuya nxot'o 'mụ.

²⁸Nor ñ'ohö'ö bi 'ñemba yá 'bego: Zage n'a ma ñ'uni xi mot'i. Nuyụ bi 'ñembabi 'mụ: Ha gi ne ma ga k'use ya nxot'o.

²⁹Nö'ö togo ár meti ar hwöhi bi dödi ne bi 'ñembabi'ụ: Hin'ö, yo gi k'usụ ngetho yo ma da k'uxkwi ya t'ei n'ehe.

³⁰Hyeḥup'ụ da tewi mahyegi, ne nu xta zö ár pa ar sofo, ga xipa ya xathe da xat'a m'et'o ya nxot'o da dut'i, ne da gö'sa har tsibi da zöt'i. Ha nor t'ei da munts'i da kwata ha ma t'u.

Ár 'bede ar ndamurtasa bi 'bot'i

(Mr. 4:30-32; Lk. 13:18-19)

³¹Ne ar Hesu bi metwa man'ar 'bede ne bi 'ñembabi:

—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i ñḥehwi n'ar ndamurtasa bi mot'a n'ar ñ'ohö hár hwöhi.

³²Nö'ö ar nda'ö xa tsi t'ulo töta gatho nu ma'ra. Ha nu xta te, töta gatho nu ma'ra ya k'ani, habụ bi e ya ts'int's'ụ köxa yá m'afi.

Ár 'bede ar njoxthuhme

(Lk. 13:20-21)

³³Bi xipa man'ar 'bede ne bi 'ñembabi:

—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i ñḥehwi ar njoxthuhme bi pant'a n'ar 'behñö ha guto hwada ar juni, ne bi dö'mi bi joxa xoge.

Teme mi japa ar Hesu ya 'bede

(Mr. 4:33-34)

³⁴Ar Hesu gatho nö'ö te mi xipa ya jö'i, mi xipa m'ede. Nu'mụ himar 'bede hinte mi xipabi.

³⁵Njap'ụ bi thogi ngu xki mönga maham'ụ ár m'ehni Jö nú'mụ bi 'ñenö:

M'ede ma ga zo ya jö'i,
Ma ga mönga nö'ö xki t'ögi
nú'mụ mi thoka ar ximḥai.

Ar Hesu bi mönga teme di bonga ár 'bede ar t'ei ne ar nxot'o

³⁶Ar Hesu mi wadi bi 'ñe ya jö'i, bi ma har ngu habụ mi 'bui, ne bi wat'a yá maxte, bi 'ñembabi:

—Xi'mụ gi xikagihe teme di bonga ár 'bede ar nxot'o 'ba har hwöhi.

³⁷Ar Hesu bi dötwabi'ụ ne bi 'ñenö:

—Nö'ö togo pot'a ar t'ei xi thahni, gehnu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

³⁸Ar hwöhi gehnu ar ximḥai, ha nö'ö ar t'ei xi thahni, gehyụ nu'ụ 'bu hár ts'ut'wi Jö. Ha nunar nxot'o, nuya tēnga ar ts'ondöhi.

³⁹Ar ñ'uni pot'a ar nxot'o, ar ts'ondöhi. Nunar sofo gehnu ár ngöts'i ar ximḥai, ne nuya xathe gehyụ yá enxe Jö.

⁴⁰Jangu ya xat'ei 'weka ar nxot'o da ts'öt'i, njap'ụ hár ngöts'i ar

ximhai, ya enxe ma da 'weka nuya jö'i tēnga ar ts'ondöhi.

⁴¹Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da mehna yá enxe da guka hár ts'ut'wi gatho nuya 'yot'ats'oki ne nu'u japa ma'ra da nts'oki.

⁴²Ne ma da t'ut'a har tsibi, ka ma da nzonu ne da guxtya ts'i di tho ya ugi.

⁴³Ne nu'u ya hogajö'i ma da yot'u ngu ar hyadi núnu mhets'i, habu bi 'bu ár ts'ut'wi Jö yá Dada. Nu'u togo tu yá gu da 'yode, dá 'yoxa nö'ö di mö.

Ár 'bede ar m'ets'i t'agi

⁴⁴Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i ñehwi n'ar m'ets'i t'a har hai. Nunar m'ets'inu bi dinga n'ar jö'i, ne bi mengi bi ñö man'agi. Ne xa bi njohya bi ma ba pa gatho nö'ö mi pets'i, bi danga ar hai habu mi t'a ar m'ets'i.

Ar nzátho do xa xi mhödi

⁴⁵Nunár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i jangu n'ar mā hongya ya nzátho do xa xi mhödi.

⁴⁶Nu mi dinga n'ar hoga do, bi ma ba pa gatho nö'ö mi pets'i ne bi ma ba tai.

Ar nt'ats'i

⁴⁷Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i jangu n'ar nt'ats'i njöt'a har dehe ne tsant'ö ar zu'we bi guts'i.

⁴⁸Nu xta ñuxa yá nt'ats'i, nuya nguxhwö da guka har ñönthe, ne da hñudi da hwahna nuya xiñho da 'yut'a ha yá 'bots'e, ne nu ma'ra hingi ho da 'yenga nthi.

⁴⁹Ma da njap'u xta göxa ar ximhai, da e ya enxe da 'weka ya ts'om'ui xi nthöskwi ya hogajö'i.

⁵⁰Ne da thot'a har tsibi, ka ma da nzonu ne da guxt'a yá ts'i.

Ya 'ra'yo ne ya gönga m'ets'i

⁵¹Nu'mú ar Hesu bi 'yanga yá maxte:

—Ha xi zo ri mfenihu gatho nö'ö xta xi'ahu.

Bi dö'u ne bi 'ñeñ'u:

—Hö, ma tsi Hmu'ihe.

⁵²Nu'mu nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Njap'u n'ar böt'ofa pötwa xiñho ár ts'ut'wi Jö, ñehwi n'ar dada pe'sa ár m'ets'i, ne juka nu'u mi ja maham'u ne nu'u ja getya xi nja.

Ar Hesu mi 'buhnu Nasare

(Mr. 6:1-6; Lk. 4:16-30)

⁵³Mi wadi bi mönga nuya 'bedeyu, bi ma bi zohnu nunar hnininu.

⁵⁴Ne bi zonga hár hai'ö, mi kut'a ha yá nijö mi uti, ne nuya jö'i xa mi 'yotho ne mi eñ'u:

—Ha xpa tinga ar mfödi ne ar ts'edi da 'yot'a nuya döta nt'udiyu.

⁵⁵Ha hinga gehnu ár t'u ar hyenza. Ha hingar Maria ár nönönu, ne ár jödö ar Hakobo, ar Huse, ar Simu ne ar Huda 'mu.

⁵⁶Ha hinga di 'buhwihwa yá nju n'ehe. Ha xpa pöñnu gatho nö'ö mö ne otnu 'mu.

⁵⁷Ne nuya mengunu xa mi tsot'a yá mu, jange ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—N'ár m'ehni Jö habu gatho hnumansu, ha nu hár haise hin'ö, ne hár nguse.

⁵⁸ Jange himbi 'yot'a nze_ye ya döta nt'udin_y, ngetho ya jö'i himi ñ'em_yibi.

Bi tho ar Xuwa Xixthe

(Mr. 6:14-29; Lk. 9:7-9)

14 Nuya pa'u ar ndö Erode bi zo ár gu gatho nö'ö mi ot'a ar Hesu.

² Ne bi 'ñemba yá 'bego:

—Nö'ö ar ñ'ohö'ö, gehni ar Xuwa Xixthe xi mengi xi nte, jange pe'sa nor ts'edi'ö.

³ Ar Erode mi mönga njap'u ngetho xki gu ar Xuwa Xixthe, xki dö't'i, ne xki got'a har fadi. Nun_y mi hökwahmö hinge nda m'uhwi ar Erodia ár 'behñö ar Lipe ár jödöp'u'ö.

⁴ Ngetho ar Xuwa Xixthe xki ñ'emba ar Erode:

—Hingi ho gi 'buhwi nunar 'behñön_y.

⁵ Jange ar Erode mi ne nda hyo. Himbi 'yot'e ngetho mi tsu ya jö'i, nuy_y mi jamfi már m'ehni Jö.

⁶ Ha n'agi mi t'ot'wa ár dango ar Erode, nunár t'inxu ar Erodia bi nei mateda gatho nu'u mi 'buhnu, ha nu ar Erode xa bi numañho.

⁷ Jange bi ñöt'wabi nda umba gatho nö'ö nda 'yadi, ne bi 'ñet'a made Jö.

⁸ Nu'mú ar nxutsi bi 'ñemba ar Erode:

—Di ne gi 'rakagiwa ár ñö ar Xuwa Xixthe ha n'ar manza.

Go bi 'ya'ö ngetho ár nönö xki 'yut'i tema nda 'yadi.

⁹ Ar ndö Erode xa bi zot'a ár müi. Mödi njap'u himbi tsä bi ponga ár ne, ngetho xki 'ñet'a made Jö, ne xki 'yoxa gatho nu'u mi 'buhwinu

har mexa. Jange bi mö nda t'umbabi.

¹⁰ Ne bi mön'ö nda thekwa ár ñö ar Xuwa Xixthe har fadi.

¹¹ Ba thömpa ár ñö ha n'ar döta manza, bi t'umba ar nxutsi, ne nun_y bi hñö'spa ár nönö.

¹² M'efa bi zo yá maxte har fadi hab_y mi jothmö, bi hñö'spa ár ndo'yo ma ba ägi, ne bi ma'u ba xipa ar Hesu nö'ö xki thogi.

Ar Hesu bi 'winga tho ngudminthebe ya jö'i

(Mr. 6:30-44; Lk. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Mi 'yo ar Hesu njap'u, bi boxa ha n'ar motsa, bi 'ranga 'randi ar dehe, bi ma hab_y hinto mi 'bui. Ha nu mi 'yo ya jö'i ndi man_y, ba ponga ha ya hnini, bi ma watho ma ba k'öts'i.

¹⁴ Nu mi bönga ar Hesu har ñönthe, bi hyandi mi 'buhnu nze_ye ya jö'i mi to'mi. Xa bi hwëki ne bi othebi yá hñeni.

¹⁵ Nu mi nde bi wat'a yá maxte hab_y mi 'ba'ö, ne bi 'ñembabi: —Pehna ya jö'i ma da danga te da zi ha ya t'ulo hnini, ngetho bi nde, ne te da dingwa hab_y di 'buh_y.

¹⁶ Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Hinda ma da hyonga te da ziyu, go ma gi umf_y.

¹⁷ Nuyá maxte bi dödi ne bi 'ñeñ'u: —Hab_y ga tiñhe tema ga umfeyu. Hönse 'bukwa kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwö.

¹⁸ Ne ar Hesu bi 'ñenö:

—Ba höhuwa.

¹⁹ M'efa bi xipabi ya jö'i nda hñu ha ya doni. Ne bi gu nu'u kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwö, bi

no'sa mhets'i bi jöpi, bi heke ne bi thokwabi yá maxte, ne nuyü bi hembra ya jö'i.

²⁰Gatho ya jö'i bi ñuni ne xa bi niñö, ha nuya xeni bi bongi bi njo, ne bi ñhu'sa 'ret'amayoho ya 'bots'e.

²¹Nu'u togo bi ñuni mi tsü ngu ngudminthebe ya ñ'ohö, himbi yut'a ar m'ede ya 'behñö ne ya bötsi.

Ar Hesu mi 'yoda mañö ar dehe

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:15-21)

²²Nep'u ar Hesu bi xipa yá maxte nda boxa har motsa, ne nda m'et'o ndi ma 'randi ar dehe. Nö'ö nda gotho nda 'ñe ya jö'i.

²³Nu mi ñ'ehwi gatho ya jö'i, bi boxase har t'ohö ma ba apa Jö. Nu mi nxui mi 'busenü har t'ohö.

²⁴Ha nunar motsa mi 'yo madedar ñhonthé, ne xa mi mfets'i ngetho mi ntöxkwi ar ndöhi.

²⁵Ngu n'ar hñumxudi ar Hesu bi ma ba tsü yá maxte, mi 'yoda mañö ar dehe.

²⁶Nuyá maxte mi hyandi mi 'yo mañö ar dehe, xa bi ntsu ne mi eñ'u:

—Atho di hanthü n'ar pite.

Ne xa mi mafi mi ntsu'u.

²⁷Ha nunar Hesu bi zofo ne bi 'ñembabi'u:

—Go gekaga, yo gi ntsuhü.

²⁸Nu'mú ar Pedro bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mü xa majöni go ge'e, 'bepkagi ga 'yo mañö ar dehe ma ga tsü'i.

²⁹Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ba e xö.

Ar Pedro bi gö har motsa, bi ma nda tsü ar Hesu mi 'yoda mañö ar dehe.

³⁰Ha nu mi za ar ndöhi bi zu, jange bi ndüi bi yü har dehe. Dama bi mafi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, juxkagi, 'bütho ga jöt'i.

³¹Nu'mú ar Hesu ngut'a bi pent'i, ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö ga ntsu, ha hingi ñ'emüi.

³²Bi boxkwi har motsa, ne ngut'a bi ntsaya ar ndöhi.

³³Nu ma'ra xki go har motsa ba e bi nsunda ar Hesu, bi ndandihmö ne bi 'ñenö:

—Xa majöni go ár T'u'i Jö.

Ar Hesu bi othe ya dathi núnu

Genesare

(Mr. 6:53-56)

³⁴Ne bi zoñ'u 'randi ar dehe har hai Genesare.

³⁵Nuya mengunü mi bö'u mar Hesu togo xki zönü, bi xañ'u ar 'bede gatho ár nthet'i nor hai'ö, ne ba ts'impa gatho ya dathi.

³⁶Ha nuyü honse mi adi nda thegi nda damba ár ñöni ár pat'i, ne gatho nu'u mi thambabi mi thits'i.

Nö'ö japi da ts'oka ar jö'i

(Mr. 7:1-23)

15 Nu'mú 'ra ya böt'ofö ne 'ra ya denga'bepate xki 'ñe Herusalén nda k'önga ar Hesu, bi wat'i ne bi 'ñembabi:

²—Yo'ö ri maxte ts'okwa ár nt'umbi ma palehü bi zoju. Yo'ö hingi xü'ye m'et'o nú'mü ñuni.

³Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Xi nu'ahü, yo'ö gi ts'ojwü ár 'bepate Jö gi teñhü nuya ri nt'umbihü.

⁴Ngetho Jö bi mönga njawa: 'Ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö, ha

nö'ö togo da zanga ár dada wa ár nönö, hinda ma da k'ont'i da tho.

⁵Mödi nu'ahü gi eñhü xiñho togo da 'ñemba ár dada wa ár nönö: Hinda tsá ga fax'a'i, ngetho nö'ö ma nga 'ra'ahmö, xta ñöt'wa Jö.

⁶Njap'u gi et'a ri xuthahü hinda t'le'spa ár nsu ár dada wa ár nönö. Jange xka ts'okwabiñhü ár 'bepate Jö gi teññhü ri nt'umbihü.

⁷Xa gar nemhñöhü. Xa majöni xi zü'ahü nö'ö bi mönga ar m'ehni Isaia nú'mü bi 'ñenö:

⁸Nuya jö'iyü oxta mañö enö eska ma nsu,
ngetho himbi ponga ha yá müi.

⁹Tema ñho'ö eska ma nsu,
embabi n'ar hoga nt'uti nö'ö xi bense'u.

¹⁰Nep'u ar Hesu bi zo ya jö'i nda wat'i, ne bi 'ñembabi:

—'Yoxü xiñho nö'ö ma ga xi'ahü, ne da zo ri mfenihü.

¹¹Hingi ts'oka ar jö'i nö'ö kut'a hár ne. Nö'ö pöni hö, ts'ok'ö.

¹²M'efa bi wat'a yá maxte habü mi 'bü ar Hesu, ne bi 'ñembabi'u:

—Ha gi ode, nuya denga'bepate xa bi mbö yá kwë mi 'yoxa nuya mhö ga mö.

¹³Ar Hesu bi döt'wabi yá maxte ne bi 'ñembabi:

—Gatho nuya döni hinxi mot'a ma dada bi 'bü mhets'i, ma da nk'uts'i.

¹⁴Hyehüp'u ya goda ne da gumhö yá migodawü. Nu'mü n'ar goda da guhna man'ar goda, da zowi har ots'i.

¹⁵Ar Pedro bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Xikagihe tema di bönga nö'ö ar 'bede xka mö.

¹⁶Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ha hinxi zo ri mfenihü n'ehe.

¹⁷Ha hingi pöñhü, gatho nö'ö gi tsiñhü, di ma ri müihü ne da thögi gi 'yeññhü.

¹⁸Ha nu'mü gi beññhü ya ts'omfeni, go di bönga ha ri nehü, ne go da ja'ahü gi nts'oju.

¹⁹Ngetho ha yá ne ya jö'i ka bi pomp'u ya ts'omfeni, ngu ar ntho, ar ts'inga nthöti, ar m'engwi jö'i, ar mfë, ar nhemhñö ne ar ts'ate.

²⁰Gehyü ts'oka ar jö'i. Ha nö'ö hingi xuka ár 'ye m'et'o, m'efa da ñuni, nö'ö hinte ma ts'oki ot'e.

Ár ñ'emüi nunar 'behñö me Nkanan

(Mr. 7:24-30)

²¹Ar Hesu bi gu ar 'ñu bi ma ha yá hai ya hnini Tiro ne Sidon.

²²N'a mba eta n'ar 'behñö me Nkanan xa mi mafi mi enö:

—Tsi Hmu, ár T'u'i ar Dabi, hwëgagi. Ma t'inxu xa nthexkwi ne xa feka n'ar ts'ondöhi.

²³Ha nunar Hesu hinte bi döti. Nu'mü nuyá maxte bi ma ba tsüdi ne bi 'yapa ar möte mi embabi:

—Xipabi da ma, ngetho xa mafi 'befa möte ma xuthahü.

²⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nuga honse xpa m'enkagi ga munsu ya me Israel jangu ya tsi deti xi m'edi.

²⁵Nu'mü ba ep'u nunar 'behñö'ö, bi ndandihmö hár wa ar Hesu, ne bi 'ñembi:

—Ma tsi Hmu'i, faxkagi.

²⁶Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi: —Hage xiñho da thömba ár ñhuni ya bötsi ne da t'umba ya 'yo.

²⁷Nunar 'behñönü bi dödi ne bi 'ñenö:

—Majöni nö'ö gi mö. Mödi njap'u, nuya 'yo tsipa yá bone yá hmu tá har mexa.

²⁸Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi ñembabi:

—Tsi 'behñö, xa döta ri ñ'emui. Dá njap'u ngu xka 'yadi.

Ne ja bi dixnu ár t'inxu.

Ar Hesu bi othe nzeýe ya dathi

²⁹Ar Hesu bi zohnu nor hai'ö, bi thogi bi ma ba tsonga hár ñöni ar ñhonthé Ngalilea, ne bi boxa mañö ha n'ar ngwani, ma ba huhnu.

³⁰Ne bi zonu nzeýe ya jö'i mi tsi ya dowá, ya godá, ya gone, ya do'ye ne ma nzeýe ya dathi. Ba ts'ihí bi m'okwa hár wa ar Hesu, ne nö'ö mi othe.

³¹Jange nu'u ya jö'i mi 'buhnu xa mi 'yotho mi ode nda ñö ya gone, nuya do'ye mi thits'i, nuya dowá mi 'yo, nuya godá mi handi. Ne gatho'u mi nsunda Jö ár Dada ya me Israel.

Bi t'inga tho yon'atenthebe ya jö'i

(Mr. 8:1-10)

³²M'efa ar Hesu bi zohna yá maxte ne bi ñembabi'u:

—Di hwéka nuya jö'iyu, ngetho pe'sa hñupa di ñ'ohu ne hinte hö te da ziyu. Hindi ne ga pēhna yá ngu hinte xi zi, yo ma da went'a har 'ñu.

³³Nu'mú nuyá maxte bi ñembabi:

—Habú ga tiñhuwa har ot'at'oho nzeýe ya thuhme, ne ga 'wiñhu gatho nuya jö'iyu.

³⁴Har Hesu bi 'yambabi'u:

—Hangú ya thuhme gi höhu.

Nuyá maxte bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Yoto, ne 'ra ya tsi hwö.

³⁵Ne ar Hesu bi 'bepa ya jö'i nda hñu har hai.

³⁶Bi gu nu'u yoto ya thuhme ne nuya tsi hwö, bi umbá njamödi Jö, bi xéka nuya thuhme ne bi umbá yá maxte nda thokwa ya jö'i.

³⁷Gatho ya jö'i bi ñuni ne bi niñö'u. Nep'u bi njo nuya xeni thuhme xki bongi, ne bi ñhu'sa yoto m'ots'e.

³⁸Gatho nu'u xki ñuni, mi tsu ngu yon'atenthebe ya ñ'ohö, himbi yut'ar m'ede ya 'behñö ne ya bötsi.

³⁹Ne ar Hesu bi ñ'ehwi ya jö'i, ne bi boxa har motsa bi ma har hai Magdala.

Ar t'a nt'udi

(Mr. 8:11-13; Lk. 12:54-56)

16 Ba e ya denga'bepate ne ya dengamöjö, ma ba hongá ar Hesu nda tsati, ne mi apabi nda uta n'ar nt'udi ndi 'ñe mhets'i.

²Nö'ö bi döti ne bi 'ñembi:

—Nu'ahu, nu'mu gi hanthu mhets'i xi ntheni 'bu nde, gi eñhu: Xudi ma da ñhoga mpa.

³Ha nu'mu gi hanthu xi thēnga ya gui 'bu xudi, gi eñhu ma da ndö'ye. Nemhñöhu, hanja gi hanthu nú'mu mponga mhets'i, ne hinxka hyanthu ya nt'udi ponga nuya payu, ne njap'u gi pöhmöhu xi zo ya pa xi bēnga Jö.

⁴Nu'ahu gar ts'ojjö'ihu xka hyehu Jö, jange gi ahú da t'a'ahu n'ar nt'udi di 'ñe mhets'i. Ha hinte ma nt'udi ma da t'a'ahu, hōnsē ár nt'udi ar Honas ár m'ehni Jö.

Ne bi zohnu bi gu ar 'ñu bi ma.

Yá nt'uti ya denga'bepate

(Mr. 8:14-21)

⁵Mi zoñ'u 'randi ar dehe, ka bi böhnu yá maxte xki mpumhni nda hñöxa te nda zi'u.

⁶Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Zot'a ri dahū ne jamasubihū yá nt'usthuhme ya denga'be pate ne ya dengamöjō.

⁷Nuyá maxte mi ense n'a ngu n'a:

—Mōnga njap'u ngetho hinda höhu ar thuhme ga tsihū.

⁸Mi böta ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Tema jamfi gi pe'su. Yo'ö xa tup'a ri muhū nö'ö tema gi tsihū.

⁹Ha hingi tsoda ri mfenihū.

Wa xka pumhnihu da hembra ngudminthebe ya jö'i, ne hangu m'ots'e ya xeni ga johu.

¹⁰Ne ha hingi beñhu nu'u yoto ya thuhme da hembabi yon'atenthebe ya jö'i, ne hangu m'ots'e ya xeni ga johu n'ehe.

¹¹Hanja himbi zo ri mfenihū nö'ö ar nt'usthuhme da xi'ahu. Hindi xi'ahu nö'ö ar thuhme ga pumhnihu. Nuga di xi'ahu gi jamasuhū yá nt'usthuhme ya denga'be pate ne ya dengamöjō.

¹²Nu'mú hö, ka bi zo yá mfeni'u, nunar Hesu himi xipabi'u nda jamasu ar nt'usthuhme ts'i. Mi xipabi'u nda jamasu yá nt'uti ya denga'be pate ne ya dengamöjō.

Ar Pedro bi damajōni

(Mr. 8:27-30; Lk. 9:18-21)

¹³Mi zoñ'u har hai get'u Nsesarea Filipino, ar Hesu bi 'yanga yá maxte ne bi 'ñembabi'u:

—Nú'mu nhōnga Togo ba e bi Njö'i, togo benga ya jö'i ge'ö 'nö.

¹⁴Bi dö'u njawa:

—'Ra enö gar Xuwa Xixthe. Ma'ra gar m'ehni Elia, ha ma'ra enö gar Heremia wa man'ár m'ehni Jö mi bu mam'et'o.

¹⁵Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xi'ahu, togo gi eñhu go gekaga.

¹⁶Ar Simu Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nu'ge gar Kristo xi t'ex'i gi ndö, ár T'u Jö togo höse ar te.

¹⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Simu ár t'u'i ar Honas, xa xi jöp'a Jö ma Dada bi 'bu mhets'i, ngetho bi xi'ase togogi, himbi xi'a ar meximhai.

¹⁸Nupya di xi'a'i gar Pedro, nuri thuhu di boni da 'ñenö n'ar do. Ne har ndodonu ma ga hoka ma nijö, ne ár ts'edi ar 'bexui hinda ma da döhö.

¹⁹Nu'ge ma ga 'ra'a yá nsoki ár ts'ut'wi Jö. Nö'ö gi thöt'wa har ximhai, ma da nthötnu mhets'i n'ehe, ne nö'ö gi xot'wa har ximhai, ma da nsotnu mhets'i n'ehe.

²⁰Nu'mú bi xipa yá maxte hinto nda xipabi go mi ge'ö ar Kristo xki 'ñexa Jö.

Ar Hesu bi mö nda tho

(Mr. 8:31-9:1; Lk. 9:22-27)

²¹Nuya pa'u ar Hesu bi ndui bi xipabi yá maxte mi mahyoni nda ma har hnini Herusalen, habu ma nda utsa ya dönziandö, ya ndömöjō, ya böt'ofö, ne nda tho. Ne ár hñupa nda mengi nda nte.

²²Nu'mú ar Pedro bi guki, ne bi ndui bi hñu'mba ár mu'i bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, hinda nejö. Yo ma da nja'a nö'ö xka mö.

²³Nu'mú ar Hesu bi 'bat'i bi ñhandwi ar Pedro ne bi 'ñembabi:

—Hyegagiwa ts'ondöhi, ngetho nu'ge gi ne gi patka ma mfeni hinga otwa nö'ö ne Jö. Nu'ge hingi temba ár mfeni'ö, gi temba ár mfeni ya meximhai.

²⁴Nu'mú ar Hesu bi zo yá maxte ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo ne da dengagi, dá pumhnise ár te, ne da ñ'ent'atho ga ñ'o'be.

²⁵Ngetho nö'ö ne da japi da k'ont'a ár te, ma da 'bedi. Ha nö'ö ent'i da unga ár te da dengagi, ma da dinga ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Tema ñho da gukwa n'ar jö'i da dö gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne da 'be ár pa. Wa tema tsa da unga n'ar jö'i da danga ár pa.

²⁷Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da penga man'agi di hömpa ár nsunda ár Dada mhets'i, ne di ñ'owi yá enxe. Ge'mu ma da umbyá nthöhö n'a ngu n'a tengu xi 'yot'e.

²⁸Xa majöni di xi'ahu, 'ra gi 'buhüwa hinge ma gi tuhu, m'et'o gi hyanthu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i da zohö di ndö hár ts'ut'wi.

Bi mponga ár 'bai ar Hesu

(Mr. 9:2-13; Lk. 9:28-36)

17 Mi tho 'rato mpa, ar Hesu bi zixa ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa ár jödö, ne bi boxaseyu ha n'ar t'ohö mar ñhets'i.

²Nú'mu mi 'buhnu har t'ohö'u, ar Hesu bi mponga ár 'bai. Nor hmi mi yot'a ngu ar hyadi, ne ár he xa mi hyats'i ngu n'ar ñot'i.

³N'a mbi hyandatho yá maxte mi 'bahwi ar Moise ne ar Elia xki zohnu mi ñöwi ar Hesu.

⁴Nu'mú ar Pedro bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, di za ga 'buhüwa. Nu'mu gi ne, ga hoje hñu ya m'et'e, n'a habu gi 'buke, n'a habu da m'u ar Moise, ne man'a habu da m'u ar Elia.

⁵Himi jwatho nda ñö ar Pedro, n'a mbi go'matho'u n'ar hya'sagui, ne ka bi nhekinu n'ar mhö mi enö:

—Gehnu ya hmöka T'u, jakagi ga njohya. 'Yohu nö'ö xi'ahu.

⁶Nuyá maxte mi 'yoxa nuya mhö'u, xa bi zo ar mbidi yá müi, ne bi nts'am'u, nuyá hmi mi tsonga har hai.

⁷Ar Hesu bi wat'a habu mi 'boñ'u, bi hñuxa ár 'ye ne bi 'ñembabi'u: —Nanju, yo gi ntsuhu.

⁸Nu mi guxyá da'u, hinto man'a bi hyandi, honse ar Hesu mi 'bahnu.

⁹Nu mi gö'u har t'ohö, ar Hesu bi hñu'mba yá müi hinto nda xipabi nö'ö xki hyant'u. Nda do'mi m'et'o nda mengi nda nte man'agi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

¹⁰Nuyá maxte bi ñ'ani ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö enga ya böt'ofö, m'et'o ma da e ar Elia ne ka da e ar Kristo.

¹¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi: —Hö majöni, ar Elia ma da m'et'o da ehe da hyokwa yá mfeni ya jö'i.

¹²Ha di xi'ahu, nunar Elia ba ehe, ne hinto bi jamfi ha go mi ge'ö. Ne bi t'ot'wabi gatho nö'ö bi ne ya jö'i, ne ma da njapabip'u n'ehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

¹³Nu'mú nuyá maxte bi zo yá mfeni mi nonga ar Xuwa Xixthe.

Ar Hesu bi othe n'ar bötsi mar ndungo

(Mr. 9:14-29; Lk. 9:37-43)

¹⁴Nu mi zoñ'u habu mi 'bu nzeye ya jö'i, ba ep'u n'ar ñ'ohö bi ndandihmö hár wa ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

¹⁵—Tsi Tata, pe'spa ar nhwëki ma bötsi, ar ndungo. Xa nts'edi, n'andi tso har tsibi ne n'andi har dehe.

¹⁶Xta tsimpa ri ma^xte, ne hinxi tsa xi othe.

¹⁷Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Yá bötsi'ihü ya me'sku ne gar ts'ojö'ihü. Hangu mpa ma ga 'buhwithohü, ne ga pes'ahü ar ts'eti. Ba tsinkagiwa ri t'ü.

¹⁸Ar Hesu bi zü ar ts'ondöhi, ne dama bi hye nor bötsi'ö, ha nunu bi dits'i.

¹⁹M'efa yá ma^xte bi ñösewi ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Hanja himbi tsá da eñhe ar ts'ondöhi.

²⁰Ar Hesu bi 'ñembabi'ü:

—Ngetho thota ár tx'utho ri ñ'emüihü. Xa majöni di xi'ahü, nu'mü gi pe'sü ngu ár döta n'ar ndamurtasa, da tsá gi 'ñembabiü nunar t'ohönu: Di ma injanu, ne nö'ö da ma, ne hindi ñ'otho nö'ö hinda tsá gi 'yothü.

²¹Di xi'ahü, nuya ts'ondöhiyu xi ñhemi da böni, mahyoni ar nt'apa Jö ne ar behë.

Ar Hesu bi mengi bi mö nda tho

(Mr. 9:30-32; Lk. 9:43-45)

²²Ar Hesu nú'mü mi 'buhnu Ngalilea, bi 'ñemba yá ma^xte:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da ndatwa ha yá 'ye ya jö'i.

²³Ne nuya jö'i ma da hyo, ha nu ár hñupa da mengi da nte man'agi.

Ha nuyá ma^xte xa bi du yá müi.

Ar Hesu bi unga ar bojö mi jot'a ar nijö

²⁴Nu mi zongwi ar Hesu yá ma^xte har hnini Nkapernaum, nu'ü togo mi jot'a ár bojö ar nijö ba e bi k'önga ar Pedro, ne bi 'ñembabi:

—Xi ri Utatehü, ha hingi jut'a ar bojö jot'a ar nijö.

²⁵Ar Pedro bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hö jut'i.

Nu mi yut'a har ngu, ar Hesu bi ñö m'et'o bi 'ñembabi:

—Ha gi öde Pedro. Xi nunar bojö jot'a ya ndö, hage jot'wa yá mäni wa nu'ü hinte njawi.

²⁶Ar Pedro bi döti:

—Nu'ü hinte njawi.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nuyá mäni hinte jot'wabi 'mü.

²⁷Di honi hinda mbo yá kwé nu'ü jot'a ar bojö, jange di ma ar njuxhwö, ne nö'ö ar m'et'o hwö gi juts'i, xokwa ár ne, ka gi tinu n'ar bojö da wadi gi jut'a ri meti ne ma meti.

Togo töte ár nsu

(Mr. 9:33-37; Lk. 9:46-48)

18 Nuya pa'ü ba e yá ma^xte bi zü ar Hesu ne bi 'yambabi:

—Togo ma da ntöte ár nsu hár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i.

²Nu'mü ar Hesu bi mat'a n'ar tsi bötsi, bi 'ba'ma madetho.

³Ne bi 'ñemba yá ma^xte:

—Xa majöni di xi'ahü, nu'mü hingi päta ri m'uihü ne gi 'buhü ngu n'ar tsi bötsi, hinda tsá gi kuthü hár ts'ut'wi Jö.

⁴Nö'ö togo ne da ndönu hár ts'ut'wi Jö, mahyoni da ñhehwi n'ar tsi bötsi hinga ñets'i.

⁵Nö'ö togo da potka ma thuhu japamasu n'a di ñhehwi n'ar tsi bötsi, go jamasugi.

Ga ntsuñhü hinga othü ar ts'oki

(Mr. 9:42-48; Lk. 17:1-2)

⁶Nö'ö togo da japi da da n'a nuya tsi bötsi ñ'emüigi, nunar jö'i'ö xiñhohmö

da ts'utwa n'ar dojunı hár 'yuga, ne da t'ent'a mateda ar ñhonthē.

⁷Hwëkate ya meximhai ngetho nzeje ya nt'ut'i. Hyax'mu ja ya nt'ut'i. Hwëkate nuya nt'utate.

⁸Jange nu'mu ri 'yehu wa ri wahu da ja'ahu gi 'yothu n'ar ts'oki, hyeju ne gi 'yeñhu yap'u. Töte ar ñho gi kuthu mhets'i di k'at'a n'a ri wahu wa ri 'yehu, ne hingi mewihu gatho yoho ri 'yehu ne yoho ri wahu, da t'ent'ahu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁹Nu'mu n'a ri dahu ja'ahu gi 'yothu ar ts'oki, hñöhu ne 'yeñhu yap'u. Töte ár ñho n'ada ri dahu gi kuthu mhets'i, hinge gatho yoho ri dahu da t'e'ahu har 'bexui habu bi zo ar tsibi.

Ár 'bede ar tsi deti xki m'edi

(Lk. 15:3-7)

¹⁰Jamasuhu hingi utsahu n'a nuyá tsi bötsiyu. Ngetho di xi'ahu, nuya enxē mhets'i xi mehna Jö da su, hyax'mu handwa ár hmi ma Dada bi 'bu mhets'i.

¹¹Nö'ö Togo ba e bi Njö'i xpa e da po nu'u xki m'edi.

¹²Te gi beñhu, nu'mu n'ar ma'yo 'ñe n'anthebe ya deti ne da 'be n'a, hage hinda zop'u nu'u gohon'atema'ret'a ne guito, ne ma da hyonga ha ya t'ohö nö'ö xi m'edi.

¹³Ne nú'mu xta dini, xa majöni di xi'ahu xa da njohya bi dinga nö'ö ar deti xki m'edi, ne hindi bengä nu'u ma'ra gohon'ate ne 'ret'amaguto.

¹⁴Njap'u nuri Dadahu bi 'bu mhets'i n'ehe, hingi ne'ö da m'e n'a nuyá tsi bötsiyu.

Hanja gi pumbabihu ri kuhu

¹⁵Di xi'ahu, nu'mu n'a'ahu da 'yot'ahu n'ar ts'oki ri ku, di ma

ba k'öts'i gi ñöwise. Nu'mu da 'yoxa nö'ö gi xipi, xka pengi gi ñhogamuiwi.

¹⁶Ha nu'mu hinda 'yot'a'i, tsixa man'a wa yoho ri ku da 'yoxa nö'ö ma gi xipabi, ne njap'u da damajöni yoho wa hñu.

¹⁷Nu'mu hinda 'yota nu'u ga tsits'i, xipabi gatho ya ku har nijö, ne nu'mu ar nijö hinda ne da 'yote n'ehe, hyandi ngu n'ar 'yot'ats'oki.

¹⁸Xa majöni di xi'ahu, nö'ö gi hñu'spabihuwa har ximhai, ma da thu'spabinu mhets'i, ne nö'ö gi hñökwabihuwa har ximhai, ma da thökwabinu mhets'i n'ehe.

¹⁹Di xi'ahu n'ehe, nu'mu yoho gi nkohuwa har ximhai tema gi 'yahu, ma Dada bi 'bu mhets'i da 'ra'ahu.

²⁰Ngetho habu xi mhunts'a yoho wa hñu matkagi, ka di 'bu'beganu'u.

²¹Nu'mu ar Pedro bi wat'a habu mi 'ba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Tengu ár nzeje ga pumbabi ma ku otkagi ar ts'oki. Hage ga to'mi da zonga yoto.

²²Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nuga di xi'a'i, hinge honse yoto ar nzeje. Pumbabi hñun'atema'ret'a ya yoto ár nzeje, ne hingi nuhutho nzeje.

Ár 'bede ar 'bego himbi me'sa ar nhwëki

²³Ár ts'ut'wi Jö ñhehwi n'ar ndö ma da hñö'spa majöni yá 'bego.

²⁴Nu mi ndui ba ts'impa n'ar 'bego mi tupabi n'anthebe ya 'ret'anthebe ar bojö.

²⁵Nö'ö ar 'bego'ö himbi tsa bi gut'wa nö'ö mi tupabi. Jange ár hmu bi mö nda 'bawi mahyegi ár 'behñö, yá bötsi ne gatho nö'ö mi pets'i, ne nda njo'spa ár bojö.

²⁶Nö'ö ar 'bego'ö bi ndandihmö hár wa ár hmu, ne mi apa ar möte mi embabi: Pe'ska ar ts'eti, tobgagi ne ga jut'a gatho ri bojö.

²⁷Nu'mú nu ár hmu nor 'bego'ö bi go ár müi ne bi pumbabi gatho nö'ö mi tupabi, ne bi hyegi bi ma.

²⁸Ha nu mi manu, bi nthewi n'ár mi'begowi mi tupabi n'anthebe ya tsi t'axbojö. Bi ma ba mihi ne bi mit'wa ár 'yuga mi embabi: Nupya hö, ma gi jutka gatho nö'ö gi tukagi.

²⁹Nu ár mi'begowi bi ndandihmö hár wa, ne bi ñembabi: Pe'ska ar ts'eti tobgagi, ne ga jut'a gatho ri bojö.

³⁰Ha nö'ö himbi ne bi do'mi. Bi zixa har fadi habu ba kot'i, bi do'mi nda gut'wa gatho nö'ö mi tupabi.

³¹Nu mi hyanda njap'u nu ma'ra ya 'bego, xa bi zot'a yá müi ne bi ma ba petwa ár hmu gatho nö'ö xki hyant'u.

³²Ar hmu bi zohna nu ar nduthai xki mpumbabi nzeye, ne bi ñembabi: Nu'ge xa gar ts'ojö'i. Gatho nö'ö ar bojö ngi tukagi da pump'a'i, ngetho ga 'yaka ar möte.

³³Ha hinge ndi ñep'a'i nda go ri müi ngi pumpabi ri mi'begowi, ngu nuga bi go ma müi da pump'a'i.

³⁴Nu'mú nu ár hmu xa bi mbö ár kwe, bi datwa ha yá 'ye ya sufadi nda got'i, ne nda do'mi nda gut'a gatho ár thai.

³⁵Ma Dada bi 'bu mhets'i ma da ja'ahu njap'u n'ehe, nu'mü hindi tsit'a ri müihu gi pumbabihu yá ts'oki ri kuhu.

Ar Hesu bi nõnga nu'u togo he yá nthöti

(Mr. 10:1-12; Lk. 16:18)

19 Ar Hesu mi wadi bi mönga njap'u, bi zohnu ar hai

Ngalilea. Bi gu ar 'ñu bi ma har hai Nhudea 'randi ar döthe Hordan.

²Bi denga nzeye ya jö'i, ne nu'u mi pe'sa ya hñeni ka ba othenü.

³Nu'mú ya denga'bepeate bi ma ba k'ö'sa ar Hesu nda tsati, ne bi ñembabi:

—Hage tsant'ö ya thogi da tsä da hye ár 'behñö n'ar ñ'oho.

⁴Ar Hesu bi dödi ne bi ñembabi'u: —Ha hinxka nehü har T'ofu, nu hár ndui, Jö bi hyoka ar ndo ne ar 'behñö.

⁵Ne bi ñenga Jö: Jange ar ñ'oho da zop'u ár dada ne ár nönö, ne da m'u'huwi ár 'behñö, ne nuya yohoyu, da n'atho.

⁶Hinga yoho 'mu, n'ase. Jange nö'ö xi junga Jö, hinda 'weka ar jö'i.

⁷Nuya denga'bepeate bi ñemba ar Hesu:

—Yo'ö bi mönga ar Moise nda thoka n'ar he'mi ñhegi, ne nda tsä nda hyep'u ár 'behñö n'ar ñ'oho 'mu.

⁸Ar Hesu bi ñembabi'u:

—Ar Moise bi unga ar seki ngetho xa xi me ri ñöhu. Nu hár ndui Jö himi ne njap'u.

⁹Di xi'ahu, nö'ö togo da hyep'u ár 'behñö, ne hinte ma ts'oki xi dimbabi di ñ'owi man'ar jö'i, ne da nthötwi man'ar 'behñö, gehnu n'ar tsinganthöti. Ne nö'ö togo da nthötwi nor 'behñö xi nthep'u, gehnu n'ar tsinganthöti n'ehe.

¹⁰Nuyá maxte bi ñemba ar Hesu: —Nu'mü njap'u ár m'ui ar ñ'oho ne ár 'behñö, xiñho hinda nthöta n'a 'mu.

¹¹Bi dö ar Hesu ne bi ñembabi'u: —Hinga gatho da tsä da 'yot'a njap'u, honse nu'u xpa umba Jö hinda nthöti.

¹²Ra ya n'ohō hingi tsā da nthōti ngetho xi m'ui njap'u, ma'ra xi japabi njap'u ya jō'i, ma'ra xi ne m'et'o da mepabi Jō togo ar ndō mhets'i. Nō'ō togo tsā da hñōnga nunar mhōnu, dá hñōni.

Ar Hesu bi jōpa ya tsi bōtsi

(Mr. 10:13-16; Lk. 18:15-17)

¹³M'efa ba ts'impabi 'ra ya tsi bōtsi ar Hesu nda hñuxa yá 'yē ne nda 'yapa Jō nda jōpi. Ha nuyá mǎxte bi zui nu'u togo mi tsihi.

¹⁴Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba yá mǎxte:

—Hyehū ya tsi bōtsi da e da zúkagi, yo gi hōkwabihū, ngetho gatho nu'u 'bu hár ts'ut'wi Jō, ñnehwi n'ar tsi bōtsi.

¹⁵Nu mi wadi bi hñuxa yá 'yē ha ya tsi bōtsi, bi gu ar 'ñu bi ma.

N'ar n'ohō xa mi the yá ñho bi ñōwi ar Hesu

(Mr. 10:17-31; Lk. 18:18-30)

¹⁶M'efa ba e n'a bi 'yot'wa n'ar nt'ani ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Hoga Utate, tema ñho ga pēfi, ne njap'u ga pē'sa ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁷Ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñembabi: —Yo'ō gi xikagi dar hogajō'i. Hōnse Jō go ar hogajō'i'ō. Ha nu'mū gi ne gi pē'sa ar te hiñham'u da göts'i, 'yot'wa gatho yá 'bepate Jō.

¹⁸Nor n'ohō'ō bi 'ñenō:

—Tema 'bepate'u.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Yo gi ñhote, yo gi tsimba ár nthōti ri n'ohū, yo gi mpē, yo gi juxya nhemñō.

¹⁹Ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nōnō, ne mō ri n'ohū ngu gi mhōse.

²⁰Nunar n'ohō bi 'ñenō:

—Gathoyū xta ot'a ndi bōtsitho. Teme di 'bedi ga ot'e.

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mū xa gi ne gi 'bui xiñho, di ma ba pa gatho nō'ō gi pets'i ne hyemba ya hyoya. Njap'u gi pē'sa ri ñhonū mañō mhets'i, ne ba e gi tengagi.

²²Nu mi 'yō njap'u nunar n'ohōnu, bi ma xa mi tu ár mui, ngetho mi the nezeye ya ñho.

²³Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba yá mǎxte:

—Xa majōni di xi'ahū, xa xi ñhembi da yut'a hár ts'ut'wi Jō n'ar jō'i hinte k'at'i.

²⁴Di xi'ahū xi ñhembi da tho n'ar dōta meti hár gu n'ar 'yomhni. Tōte ár ñhembi da yut'a n'a hinte k'at'i hár ts'ut'wi Jō.

²⁵Nu mi 'yō njap'u yá mǎxte, xa bi 'yotho ne bi 'ñeñ'u:

—Nu'mū njap'u, togo tsā da mpo 'mū.

²⁶Ar Hesu bi k'ot'i ne bi 'ñembabi'u:

—Nō'ō hingi tsā da 'yot'a ya jō'i, Jō hinter ñhembi da 'yot'ō.

²⁷Ar Pedro bi 'ñembabi 'mū:

—Nuje xta tsohe xoge ne xta teñ'ahe. Tema nthōhō di to'mhe 'mū.

²⁸Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majōni di xi'ahū, xta zō ar pa da n'a'yo xoge, xta hñuxa hár thuxandō Nō'ō Togo ba e bi Njō'i, nu'ahū xka tengagihū ma gi hñuxu n'ehe ha 'ret'amayoho ya thuxandō, gi hñō'sfū majōni nu'u 'ret'amayoho yá m'ui ya me Israel.

²⁹To gatho xpa tsop'u yá ngu, yá jōdō, yá nju, yá dada, yá nōnō, yá

'behñö, yá bötsi wa yá hai temga ma thuhu, ma da hñönga n'anthebe ár nzeýe di töta nö'ö xi zogi, ne ma da hñönga ar te hiñham'u da göts'i.

³⁰Nzeýe nu'u 'bet'opya ma da m'efa, ha nu'u togo 'befapya ma da m'et'o'u.

Ár 'bede ya 'bego mpe
har hwöhi'obxi

20 Ár ts'ut'wi Jö ñhehwitho n'ar ñ'ohö pe'sa n'ar hwöhi'obxi, ne da bonga ra n'itho ma da hyonga ya 'bego da mats'u.

²Ne bi nkohwi nuya 'bego nda gut'wa nö'ö tö n'ar 'bego n'a pa, ne bi mehna har hwöhi nda mpefi.

³Ngu n'ar guto xudi bi bonga man'agi ma ba hongma'ra, ne bi dinga 'ra mi 'buhnu har tai hinte mi pefi.

⁴Ne bi ñembabi'u: Di möhu ba mpehu ha ma hwöhi n'ehe, ne ga jut'ahu xiñho. Ne bi ma ba mpe'u.

⁵Ngu madempa ne ar hñunde bi bonga man'agi, ne bi nthewi ma'ra, ne bi gohwi nda gut'wa xiñho n'ehe.

⁶Ngu n'ar kut'a nde bi bonga man'agi, ne bi nthewi ma'ra ya jö'i hinte mi pefi, ne bi ñembabi: Yo'ö gi 'buhwa gatho ar pa hinte gi pehu.

⁷Nu'u bi dödi ne bi ñembabi: Hinto xi 'raje ar 'befi. Nu'mú nor ñ'ohö'ö bi ñenö: Di ma ba mpehu ha ma hwöhi n'ehe, ne ga jut'ahu xiñho.

⁸Nu mi yu ar hyadi, nunar hmu bi ñemba ar ndöngi: Zohna ya 'bego gi jut'wa n'apa n'a ngu n'a. Jut'wa m'et'o nu'u bi yut'a m'efa, nep'u nu'u bi yut'a ar ndui.

⁹Nu mi tho nu'u bi yut'a ngu kut'a nde, bi njut'wabi xoge ar pa.

¹⁰Nu mi tho nu'u ya 'bet'o xki yut'a mi xudi, mi emp'ö nda hñuxa ár nzeýe nda t'umbabi, ha nu'u bi njut'wabi n'apa n'ehe.

¹¹Nu mi hñönga hönse'ö, mi ñömañ'u mi nonga ar hmu.

¹²Mi eñ'u: Nuyu xi yut'a m'efa, hönse n'a xenimpa xi mpefi, ne xka jut'wabi mahyegi nguje xta mpehe gatho ar pa, xta tsethe ar pahyadi.

¹³Nu'mú ar hmu bi ñemba n'a'u: Ha gi öde ñö, hage xta komp'a ri bojö. Hage hinda nkohwi nga jut'a nö'ö ar nthöhö t'unga n'apa.

¹⁴Hñöxa nö'ö xka töhö ne di ma, ngetho nuga xta ne ga jut'wa ngu'i nuyu xi yut'a m'efa.

¹⁵Hage ma gi xikagi teme ga japa ma bojö. Wa tsot'a ri mü gi handgi ko ma mü.

¹⁶Ngetho nu'u 'bet'o ma da m'efa, ne nu'u 'befa ma da m'et'o'u. Nzeýe xi ts'ohni, tx'utho nu'u xi thahni.

Ar Hesu bi mengi bi mö nda tho

(Mr. 10:32-34; Lk. 18:31-34)

¹⁷Ar Hesu mi 'yo ar ñu ndi ma Herusalen, n'a mbi 'weka n'amp'u nu'u 'ret'amayoho yá maxte ne bi ñembabi:

¹⁸—Pöhu, nú'mü xka tsoñhunü Herusalen, ka ma da mihnu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Ma da ndatwa ha yá 'ye ya ndömöjö ne ya böt'ofö, ne da t'ent'i da tho.

¹⁹M'efa ma da ndatwa ha yá 'ye nu'u hingya xodyo. Nuyu ma da zani, da 'wet'i, ne da tsuta ha n'ar pont'i da thegi da du, ha nu ár hñupa da mengi da nte man'agi.

**Nö'ö mi a ár nönö ar Xuwa ne ar
Hakobo**

(Mr. 10:35-45)

²⁰Nep'u ba e ár 'behñö ar Sebedeo mi ñ'owi yá t'u, dama bi ndandihmö hár wa ar Hesu mi apa ar möte.

²¹Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:
—Teme gi ne.

Nor 'behñö bi 'ñenö:

—Di ne gi 'ñexa nuyü yoho ma t'u gi hñuxkwi há ri ndö, n'a da hñuxa ha ri ñ'ei, ne nö'ö man'a ha ri ngöhö.

²²Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñemba ar Xuwa ne ar Hakobo:

—Hingi pöhu teme gi ahü. Ha gi hanthü gi tsethü ya thogi ngu ma ga tsetka.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Hö ga tsethe.

²³Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Majöni ma gi thohü ya thogi ngu ma ga thoka. Ha nö'ö gi ne gi hñuxü ha ma ñ'ei ne ha ma ngöhö, hinda tsá te ga mönga. Ma Dada xi hokwabi togo xi hñux'ö ga hux'be.

²⁴Nu mi bö nu'u ma 'ret'a yá mæxte nö'ö xki 'ya nuya yoho mi njödö, xa bi mbö yá kwë.

²⁵Ne ar Hesu bi zo yá mæxte, ne bi 'ñembabi:

—Gi pöhu nuyá ndö ya hnini ñ'exaxë'u honi da hyoma hai nu ma'ra, ne nuya xi t'exa ngu ar ñöxhmu xa me'mda ya jö'i.

²⁶Ha nu'ahü, yo gi njahup'u, ngetho nu'mü gi ne gi ndötahu, mahyoni gi pëfü nu ma'ra.

²⁷Nö'ö togo gi ne gi 'bet'ohu, mahyoni gi m'egohü n'ehe.

²⁸Jahü ngu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Nö'ö himba ehe honi togo da

mepabi. Xpa ehe da m'ego ne da unga ár te da gut'wa yá thai nzeye ya jö'i.

Yoho ya godä bi tsä bi hyandi

(Mr. 10:46-52; Lk. 18:35-43)

²⁹Nu mi bongä ar Hesu har hnini Heriko, mi tēnga yá mæxte ne mi tēnga nzeye ya jö'i.

³⁰Har 'ñu bi nthewi mi huhnü yoho ya godä, ne mi bö'u mi thohnü ar Hesu, bi mat'i ne bi 'ñembabi:
—Tsi Hmu, ár T'u'i ar Dabi, pë'skagihe ar nhwëki.

³¹Ya jö'i mi tsui hinge nda mafi, ha nu'u xa mi umba yá müi mi mafi mi eñ'u:

—Tsi Hmu, ár T'u'i ar Dabi, hwëgagihe.

³²Nu'mú ar Hesu bi m'ai bi mat'i, ne bi 'ñembabi'u:

—Te gi ne ga ja'ahü.

³³Nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, di nehe da xo ma dæhe.

³⁴Nu'mú ar Hesu bi hwëki ne bi hñuxa ár 'ye ha yá dæ'u, ne dama bi xogi, ne bi deni.

**Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar
ndö mi tho'mi**

(Mr. 11:1-11; Lk. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 Ar Hesu mi zongwi yá mæxte núnu Betfage, möte ar t'ohö Njömdöni, get'u ar hnini Herusalen. Ka bi mehnu yoho nda m'et'o.

²Ne bi 'ñembabi:

—Di möhu har t'ulo hnini gi hanthü 'buhnu. Ne xki tsoñhu ma gi tiñhu n'ar tsi n'oge di thötwinu ár t'ubru, gi xothu ne gi tsinkagihwa.

³Nu'mu togo da 'yañ'ahü, gi ñembabihü njawa: Ar tsi Hmu honi, ne ka da kos'a man'agi.

⁴Gathoyü bi njap'ü ne nda thogi ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mu bi ñenö:

⁵Di möhü Herusalen nö'ö ar hnini t'embabi ar Sion n'ehe, ne xifü ya mengunü:

Hyanthü ba ekwa ri Hmuhü xpa e da k'ös'ahü,

hingar ñ'ets'i, ngetho xpa nto n'ar tsi n'oge,

ár bötsi n'ar tsi zu'we ndu.

⁶Nu'mú yá maxte bi ma'ü ne bi 'yot'a ngu xki xipabi.

⁷Nep'ü ba tsimpa ar tsi n'oge mi ñ'owi ár bötsi, ne yá maxte bi gö'spa yá pat'i ne bi boxa ar Hesu bi ntoge.

⁸Mi panü nzeye ya jö'i, 'ra mi hoka yá pat'i mi xi har ñü, ma'ra mi toka ya xiza mi po habü nda thogi.

⁹Nuya jö'i mi 'bet'o ne nu'ü mi 'befa xa mi mafi mi eñ'ü:

—Xa nsunda ár T'ü ar Dabi. Dá jöpa Jö ár m'ehni. Xa nsunda Jö bi 'bü mhets'i.

¹⁰Ngu mi yut'ü har hnini Herusalen, xa mi ñ'entya jö'i ne mi enga n'a ngu n'a:

—Togonü 'mu.

¹¹Ne nu'ü togo mi teni mi thödi ne mi eñ'ü:

—Gehnü ar Hesu ár m'ehni Jö, ar me Nasare har hai Ngalaria.

Ar Hesu bi paxt'a ar dönganijö

(Mr. 11:15-19; Lk. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹²Nep'ü ar Hesu bi yut'a hár thi ár dönganijö ar tsi Dada, ne bi 'yenga gatho nu'ü mi mpa ne nu'ü mi ntai.

Bi pu'spa yá mexa ya patbojö ne yá nthuts'i nu'ü mi pa ya domtxu.

¹³Ne bi ñembabi:

—Hár T'ofö Jö enö: Ma ngu gehnü ár ngu mhat'ajö. Ha nu'ahü xka 'yothü n'ar ngu jar mfë.

¹⁴Ra ya goda ne ya dowä ba e bi zühnü har nijö, ne nö'ö bi othebi yá hñeni.

¹⁵Nuya ndömöjö ne nuya böt'ofö mi hyanda ya döta nt'udi bi 'yot'a ar Hesu, xa bi mbo yá kwe mi 'yoxa nuya bötsi mi ma mbor nijö mi eñ'ü: Xa nsunda ár T'ü ar Dabi.

¹⁶Ne bi xipa ar Hesu njawa: —Ha hingi oxa nö'ö mönga ya bötsi.

Ar Hesu bi dötwabi ne bi ñembabi'ü:

—Hö, di ode. Xi nu'ahü, ha hinxka nehü ár T'ofö Jö habü enö njawa:

Nuya bötsi ne nu'ü ya lele tsutho, Jö bi xokwa yá ne nda mat'ajö xiñho.

¹⁷Ne bi zohnü'ü bi bönga har hnini, bi ma Betania, ka ba oxhü.

Ar Hesu bi ot'a n'ar 'bai'iuxi hinte mi uni

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸Ár hyax'ö n'itho bi menga man'agi Herusalen, ne nú'mu mi 'yo har ñü bi ntunthu.

¹⁹Hár ñöni ar ñü bi hyandi mi 'bahnü n'ar 'bai'iuxi. Bi ma ba k'öni, xömhö nda dinga te nda zi. Ha hinte mi tu, honse xa mi k'amatho yá xi. Nu'mú bi ñemba ar 'bai'iuxi:

—Hiñham'ü gi penga da ndu ri iuxi. Ne dama bi 'yot'i.

²⁰Nu mi hyanda yá maxte nö'ö xki thogi, xa mi 'yotho ne bi ñemba ar Hesu:

—Hanja dama bi 'yot'a ar 'baj'iuxi.

²¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahü, nu'mü xa gi jamfihu, ne hingi yomihu da njap'u ngu gi nehu, hinga honse da tsa gi 'yothu ngu xta ot'wa ar 'baj'iuxi. Da tsa gi 'ñembabihu nunar t'ohonu da mponi di ma har dehe, ne da ma.

²²Ne gatho nö'ö gi 'yahü ne gi 'ñ'emüihu da t'a'ahü, gi hñöhü.

Ar Hesu bi t'ambabi togo mi hõmpa á r ts'edi

(Mr. 11:27-33; Lk. 20:1-8)

²³Nep'u ar Hesu bi yut'a man'agi har dönganijö Herusalen, mi uta ya jö'i. Ne ja bi zohnu ya ndömöjö ne yá dönziandö ya xodyo, ne bi 'ñembabi:

—Togo xpa peñ'a'i gi 'yot'a gatho nö'ö gi pefi. Togo gi hõmpa á r ts'edi gi 'yot'a njap'u.

²⁴Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nuga n'e, ma ga ot'ahü n'ar nt'ani. Nu'mü gi thöhu, nuga n'e ga xi'ahü togo di hõmpa á r ts'edi ga ot'a nö'ö di pefi.

²⁵Nö'ö ar xixthe mi ot'a ar Xuwa Xixthe, togo ba peñ'ö, Jö wa ya jö'i.

Nu'u bi ndui bi njont'ane n'a ngu n'a, ne mi eñ'u:

—Xipya te ga thöhu. Nu'mü ga emfü ba pehna Jö, ma da 'ñengagihu: Yo'ö hinga 'yothu nö'ö mi möñ'ö.

²⁶Ha nu'mü ga emfü ar Xuwa ba pehna ya jö'i, da mbo yá kweyu, ngetho gatho handa ar Xuwa Xixthe ngu á r m'ehni Jö.

²⁷Nu'mü ya ndömöjö ne yá dönziandö ya xodyo bi 'ñemba ar Hesu:

—Hindi pöhe.

Nu'mü ar Hesu bi dödi:

—Nuga n'e hinga xi'ahü togo xpa penkagi ga ot'a nö'ö di pefi.

Á r 'bede yoho ya t'u

²⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Te gi nuhu. N'ar ñ'ohö mi 'ñe yoho yá t'u, ne bi 'ñemba n'a'u: Di ma ba mpe har hwöhi.

²⁹Nö'ö ar t'u'ö bi dödi ne bi 'ñenö: Hin'ö, hindi ne ga ma. Ne m'efa bi 'yot'wa á r ntso'mi ne bi ma ba mpefi.

³⁰Nep'u nu á r dada'ö bi 'ñemba nö'ö man'ár t'u: Di ma ba mpe har hwöhi. Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö: Hö, ga ma. Ha himbi ma.

³¹Xipya, nuya yohoyu, togo bi 'yot'a nö'ö bi 'bepa á r dada.

Bi dö nuya ndömöjö:

—Nö'ö ar t'u bi mehna m'et'o.

Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahü, nuya hyate ne nuya ts'o'behñö ma da dö'ahü m'et'o da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

³²Ngetho ba e ar Xuwa Xixthe bi ut'ahü hanja gi ñhogajö'ihu, ne nu'ahü hinga ne ga jamfihu nö'ö mi möñ'ö. Nuya hyate ne ya ts'o'behñö, nu'u hö, bi 'yot'wa yá ntso'mi. Ha nu'ahü, mödi te gatho xka hyanthu, hinxka 'ñ'emüihu nö'ö bi möñ'ö.

Á r 'bede ya ts'oñhandi

(Mr. 12:1-12; Lk. 20:9-19)

³³Ar Hesu bi metwa man'ar 'bede ne bi 'ñembabi'u:

—'Yohu man'ar 'bede ga xi'ahü: Mi 'bu n'ar ñ'ohö xa mi the nzeye yá hai. Ne bi 'ñet'a n'ar hwöhi'obxi, bi guxa n'ar jödo bi got'i. Bi xa'ma n'ar moto, ne bi hyoka n'ar he'sa ngu nda hyanda xoge.

M'efa bi umba ñhandi ma'ra nda su, ne bi ma yap'u.

³⁴Nu mi zo ar sofo, bi mehna 'ra ya 'bego ma nda k'ö'sa ya ñhandi, ne nda umba nö'ö made ndi 'ñepi.

³⁵Nuya ñhandi bi gumpa ya 'bego, n'a bi meji, nö'ö man'a bi hyo, ne nö'ö man'a bi tedo bi gui bi ma.

³⁶M'efa bi mengi bi mehna ma nzeze ya 'bego, ha nuya ñhandi bi mengi bi 'yot'wa ngu xki 'yot'wa nu'u m'et'o.

³⁷Nu ár ngöts'i, nö'ö tor meti ar hwöhi bi mehna ár t'u, ne bi 'ñenö: Numa t'u hö, ma da 'yote.

³⁸Ha nuya ñhandi mi hyandwa ár t'u, bi 'ñenga n'a ngu n'a: Go gehnu togo ma da gohwi ya hai. Ma ga hohu ne ga tsömfu ya hai.

³⁹Nu'mú nuya ñhandi bi gumpa ár t'u, bi guka har hwöhi ne bi hyo.

⁴⁰Nu xta penga nö'ö tor meti ar hwöhi, tema da japa nuya ñhandi.

⁴¹Nu'mú nuya ndöxodyo bi 'ñenö: —Nö'ö togo ár meti ar hwöhi da 'weka nuya ts'ojö'i da hyo, hinda ma da hwëki. Ne da umba ma'ra ya 'bego ár hai, nu'u togo da umba nö'ö di 'ñepi xta zo ar sofo.

⁴²Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Hage hinxka nehü har T'ofu habu enö:

Nö'ö ar do bi 'yemp'uhmö ya guxjödo,

nupya gehnu ar müdi do xi nju'spa ár nijö Jö.

Gese Jö xi 'yot'a njap'u, ne di hanthü nzatho nö'ö bi 'yot'e.

⁴³Jange di xi'ahu, ma da thömp'ahu nö'ö ar ts'edi gi pe'su gi kuthühmö hár ts'ut'wi Jö, ne da

t'umba ma'ra ya jö'i nu'u togo ne da 'yota nö'ö mönga Jö.

⁴⁴Nö'ö togo da ntoxkwi nor do'ö, da 'waka ya ndo'yo, ha nö'ö togo da ze'mi, da kunt'i.

⁴⁵Nu mi 'yo ya ndömöjö ne ya denga'bepate nö'ö mi mönga ar Hesu, bi bö'u go mi embabi'u.

⁴⁶Jange xa mi nemhö'u nda gu ar Hesu. Hönse mi tsu ya jö'i, ngetho nuyu mi beni ar Hesu már m'ehni Jö.

Ár 'bede ar ngo

22 Ar Hesu bi metwa man'ar 'bedeyu ne bi 'ñembabi:

²—Ár ts'ut'wi Jö bi 'bu mhets'i, ma ga heju ngu n'ar ndö bi 'yot'wa n'ar ngo ár t'u bi nthöti.

³Bi mehna ya 'bego ma nda tsi nu'u mi tho'mi nda e har ngo, ha nu'u himba ne ba ehe.

⁴Nep'u nunar ndö bi mehna ma'ra ya 'bego, ne bi 'ñembabi: Ba xifu nu'u togo di to'mhe, xta ñhoje. Xta hohe ya meti ne ya nokaboi. Gatho xi thoki. 'Ñembabi'u: Ba ehü ar ngo.

⁵Ha nu'u mi tho'mi, himbi japamasu nö'ö bi xipa nuya 'bego. N'a bi mada ar 'befi ha ya hwöhi, ha man'a bi ma ba k'önga ya m'a har hnini.

⁶Ma'ra bi gumpa ya 'bego ar ndö, bi fenza ne bi hyo.

⁷Nu mi 'yo ar ndö gatho nö'ö xki njapa ya 'bego, xa bi mbo ár kwe. Bi munts'a ya ndogu, ne bi mehni ma nda hyonga nuya hyote nda hyo ne nda tsöt'wa ya hnini.

⁸Nep'u ar ndö bi 'ñemba ya 'bego: Xi thoka gatho da ho ar ngo, ne

nu'u ndi to'mi himba ne ba ehe. Bi nts'okse'u.

⁹Jange nupya, di möhü ha ya dö'ñu, ne ba tsihü gatho nu'u gi nthewihü.

¹⁰Bi ma yá 'bego ma ba munts'a gatho nu'u mi nthewi ha ya 'ñu, ya ts'om'ui ne ya hogajö'i. Njap'u bi ñuxa nö'ö ar döta ngu habü mi t'ot'a ar ngo.

¹¹Nu'mú ar ndö bi yut'a har ngu nda zengwa nu'u xki zohö, ne bi hyanda n'a mi 'buhnü hinxki theta ar hengo.

¹²Jange bi 'ñembabi: Ha gi ode ño. Hanja ga kut'wa ne hingi he ar hengo. Nö'ö hinte bi zä te bi dödi.

¹³Nu'mú ar ndö bi 'ñemba yá 'bego: Xothwü yá 'ye ne yá wa, ba eñhü nthi har 'bexui habü da nzoni ne da guxyá ts'i.

¹⁴Nu mi wa ar Hesu bi metwa nunar 'bedenü, bi 'ñenö:

—Ngetho nzeye xi ts'ohni, ha tx'utho nu'u xi thahni.

Ar Hesu bi nõnga ar bojö jot'a ya ndö

(Mr. 12:13-17; Lk. 20:20-26)

¹⁵Nu mi 'yo ya denga'bepeate njap'u, bi njuki bi ma'u, ma nda nkohi hanja nda tsä nda hyat'a ar Hesu.

¹⁶Ba pehna 'ra yá maxte bi mewi 'ra yá ñ'owi ar Erode, ma nda 'yot'wa n'ar nt'ani, ne bi 'ñembabi:

—Utate, di pöhe gi mönga nö'ö majöni ne gi utwa ya jö'i ár 'ñu Jö. Hinto gi tsu, ne hinto gi hwantho.

¹⁷Jange di ne gi xikagihe, hage xiñho ga juthwe ar bojö jot'a ar Sesar, wa hin'ö.

¹⁸Ha nunar Hesu mi pötwatho yá ts'omfeni, jange bi 'ñembabi:

—Xa gar nemhñöhu, yo'ö gi ne gi hyaju.

¹⁹Utkagihü n'ar bojö a ar Sesar. Nu'mú ba thömpabi ar bojö mi adi.

²⁰Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Togo ár meti ar hmi huxkwa ne nö'ö te mö.

²¹Ha nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ár meti ar Sesar.

Ar Hesu bi 'ñenö:

—Umfü ar Sesar nö'ö ár meti'ö, ne umfü Jö nö'ö ár meti'ö n'ehe.

²²Nu mi 'yo njap'u, xa bi 'yotho, ne bi zohnü ar Hesu bi ma'u.

Ya dengamöjö bi ñ'ani ar menga nte

(Mr. 12:18-27; Lk. 20:27-40)

²³Nor pa'ö bi zohnü 'ra ya dengamöjö, nu'u hingi ñ'emui da mengi da nte nu'u xi du, ne bi 'yambabi,

²⁴bi 'ñeñ'u:

—Utate, ar Moise bi 'ñenö, nu'mü n'ar ñ'ohö da du ne hinda zo n'ar bötsi, n'ár jödöp'u'ö da nthötwi ar 'ranxu, ne da gu'spa ár thuhu ár jödö man'agi.

²⁵Nuje da pöhe yoto mi njödö. Nö'ö ar 'bet'o bi nthöti, bi du ne hinte bi zo ar bötsi. Jange nunar 'behñö bi mengi bi nthötwi ár jödöp'u'ö.

²⁶Nor ñoho ñ'ohö bi du n'ehe, ne ar hñu, ne bi njap'u gatho yoto.

²⁷Ár ngöts'i bi du ar 'behñö n'ehe.

²⁸Nú'mü xta mengi da nte man'agi, togo ár 'behñönu 'mü, ngetho bi nthötwi gatho yoto ya ñ'ohö mi njödö.

²⁹Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Xi ts'onga ri mfenihü, ngetho hingi pöhu ar T'ofö, ne hingi pöhu ár ts'edi Jö.

³⁰Nu xta menga ya jö'i da nte man'agi, hinda ma da nthöti, hinda ma da t'adi. Ma da ñhehwi yá enxe Jö bi 'bu mhets'i.

³¹Nö'ö ha pengi da nte nu'u xi du wa hin'ö, hage hinxka nehü habü engä njawa Jö har T'ofö:

³²Nuga ár Jögi ar Abra, ar Isa ne ar Hakob. Jö go ár Jö nu'u te, hinge nu'u xi du.

³³Nu mi 'yoxa njap'u ya jö'i, xa bi 'yoda nö'ö mi ut'ö.

Ar döta 'bepate

(Mr. 12:28-34)

³⁴Nu mi bö ya denga'bepate nunar Hesu xki gotwa yá ne ya dengamöjö, bi mhunts'i nda nu te nda me'u.

³⁵Nep'u n'a nu'u már böt'ofö, bi ma ba ot'wa n'ar nt'ani ar Hesu, xömhö nda hyat'i, ne bi 'ñembabi:

³⁶—Utate, ndana ar 'bepate töte ár nsu hár t'ofö ar Moise.

³⁷Ar Hesu bi 'ñenö:

—Xa gi 'ñet'a ri müi, gi 'yent'a ri te, ne gi hñuxa ri mfeni gi mö Jö ri Hmu.

³⁸Go gehnü ar 'bet'o 'bepate, ne gehnü töpa ár nsu gathö nu ma'ra.

³⁹Ne nor ñoho ñhehwitho: Gi mö ri mijö'iwi ngu gi mhöse.

⁴⁰Ha nuya 'bepateyu, ka pongwa gathö yá 'bepate ar Moise, ne gathö nö'ö mönga yá m'ehni Jö.

Hanja mhö ar Kristo ár t'u ar Dabi

(Mr. 12:35-37; Lk. 20:41-44)

⁴¹Nú'mü xki mhunts'a ya denga'bepate, ar Hesu bi 'yot'wa n'ar nt'ani.

⁴²Ne bi 'ñembabi:

—Togo gi beñhü ar Kristo. Togo ár t'u'ö.

Nuya denga'bepate bi 'ñen'u:

—Ár t'u ar Dabi.

⁴³Nu'mü ar Hesu bi 'ñenö:

—Xi'mü, yo'ö ar Dabi, xki nzinga ár Hñö Jö, embabi ár Hmu 'mü.

Ngetho bi 'ñenö:

⁴⁴Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi

Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi, to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

⁴⁵Nu'mü ar Dabi embabi ár Hmu, hanja ár t'u 'mü.

⁴⁶Ne hinte bi za te bi dödi. Nu ar pa'ö di 'ñe injawa, hinto bi ne bi 'yot'wa ya nt'ani.

Ar Hesu bi nõmba yá ts'o'befi ya denga'bepate ne ya böt'ofö

(Mr. 12:38-40; Lk. 11:37-54; 20:45-47)

23 Nu'mü ar Hesu bi zo yá maxte ne gathö ya jö'i mi 'buhnü, ne bi 'ñembabi'u:

²—Nuya denga'bepate ne ya böt'ofö, xi t'umba ar nsu da ut'ahü tema di bonga nö'ö bi 'yot'a ar Moise.

³Jange 'yothü gathö nö'ö da xi'ahü. Honse yo gi tembabiü yá ts'o'befi, ngetho möñ'u xiñho, ha hingi ot'a njap'u.

⁴Nu'u tutwa ya 'beni ya jö'i xi ñhü, ha nuyü hingi ne da dañ'uts'u da mats'i.

⁵Nö'ö ot'u, te gathö pe ha yá nthandi ya jö'i, ne da 'ñexyá nsu. Tsüta ya t'ofö ha yá dë ne ha yá 'ye, ne tutwa xi nxidi ár ñöni yá he.

⁶Nu ha ya dangö xa hongä da hñuxa ha ya m'et'o nthuts'i, ne xa

ne da hñuxa ha ya hoga nthuts'i ha ya nijö, honi da t'e'spa yá nsu.

⁷Xa ne da ndömyá 'ye nú'mu da nzengwa ha ya tai, ne da t'embabi'u: Ma tsi utate'ihe.

⁸Ha nu'ahu, yo ma gi ñhehu da t'es'ahu ri nsuhu, ne da t'eñ'a'ihu gar utatehu. Ngetho n'adar Utate, honse ar Kristo, ha nu'ahu gatho gi nkuhu.

⁹Hinto ma gi ñembabihu ri dadahuwa har ximhai, ngetho n'ada ri Dadahu, gehnu bi 'bu mhets'i.

¹⁰Yo ma gi ñhehu da t'eñ'ahu gar utatehu gi tsixu ar 'ñu, ngetho n'ada togo tsixa ar 'ñu, gehnu ar Kristo.

¹¹Nö'ö togo 'bu mañö pe'sa n'ar döta nsu, mahyoni da mepa nu ma'ra n'ehe.

¹²Ngetho nö'ö togo da ñ'exase, m'efa ma da m'etwa ár tsa, ha nö'ö togo da nts'a'mi, ma da t'e'spa ár nsu.

¹³Hwëkate nu'ahu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, xa gar nemhñöhu. Hingi kuthu, ne hingi hehu da yut'a nu'u togo ne da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

¹⁴Nu'ahu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, xa gar nemhñöhu. Gi hathu ya tsi 'ranxu, gi hömfu yá ngu, ne xa gi othu ya nsadi, hingi ne da nheki ri ts'o'befihu. Jange xa döta ri mfeji gi to'mhu.

¹⁵Hwëkate nu'ahu gar böt'ofo ne gar denga'bepatehu, nemhñöhu. Xa gi mpunthu gi hoñhu togo da demp'a ri nt'utihu. Ne xki tiñhu, xa gi ts'okwabihu yá mfeni, gi 'bet'ohu da ma njöntho har 'bexui habu gir möhu n'ehe.

¹⁶Di hñöx'ahu ya goda guhna ma'ra. Hwëkate'ihu gi eñhu, nu'mu

togo da ñet'a made ar dönganijö, hinter me'ö. Ha nu'mu togo da ñet'a made ar k'axt'abojö ja har dönganijö, nu'mú hö, xi nts'uni nö'ö bi mö.

¹⁷Gar godahu ne xa xka 'be ri mfenihu. Ndana töte ár nsu, ar k'axt'abojö wa ar dönganijö japi da hñuxa ár nsunu.

¹⁸Ne gi eñhu, nu'mu togo da ñet'a made ar t'uxm'oñho, hinter me'ö. Ha nu'mu togo da ñet'a made nö'ö ar m'oñho oxhnu, nu'mú hö, xi nts'uni nö'ö bi möñ'ö.

¹⁹Godahu xka 'bethwu ár 'ñu ar tsi Dada. Ndana töte ár nsu, ar m'oñho wa ar t'uxm'oñho nuna japi da hñuxa ár nsu.

²⁰Jange nö'ö togo et'a made ar t'uxm'oñho, et'a made gatho nö'ö te kuxhnu n'ehe.

²¹Njap'u hinge honse et'a made ar dönganijö, et'a made Jö togo 'buhnu.

²²Nö'ö togo et'a made mhets'i, et'a made ár thuxandö Jö, ne gese Jö togo huxhnu.

²³Hwëkate'ihu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, gar nemhñöhu. Ngetho gi uñhu ár 'ret'a xeni ya doni t'u'sa ar ñhuni, ne xka hyehu nuna 'bet'o ha yá 'bepate ar Moise. Xka hyehu gi 'yothwu xiñho ma'ra, ar nhwëki ne ar ñ'emui. Xiñho gi 'yothuyu, ne hingi hyehu nu ma'ra.

²⁴Gar goda guhnhatehu. Gi othu nö'ö hints'u nts'uni, ne gi hehu nö'ö xa pe'sa ár nts'uni. Jangutho gi ntsuñhu hingi tuthu n'ar tsi t'ulo zu'we, ne gi tut'athohu ya döta zu'we.

²⁵Hwëkate nu'ahu gar böt'ofohu ne gar denga'bepatehu, xa gar

nemhñöhü. Gi ñhehwiü n'ar 'bada wa n'ar mohi, honse xi nsüt'a nthi, ne mbo ri müihü ne ri mfenihü xa ñuxa ar mfë ne ar ts'om'ui.

²⁶Godä denga'bepatehü, xüthu m'et'o mbo ri mfenihü ne ri müihü, ne njap'u da t'axk'ahü nthi n'ehe.

²⁷Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü ne gar denga'bepatehü, xa gar nemhñöhü. Di hñöx'ahü ya t'agi xint'axi nthi ne nheki nzatho, ha kü yá ndo'yo nu'u xi du thota yá nts'otho.

²⁸Gi njahup'u n'ehe, ngetho ha yá hmi ya jö'i xa gi othu gar hogajö'i'ihü, ne ha ri mfenihü hingi tsaya ar nhemhñö ne ar ts'oki.

²⁹Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü ne gar denga'bepatehü, xa gar nemhñöhü. Ngetho gi hojwü yá t'agi yá m'ehni Jö, ne gi kö'thwü yá t'agi ya hogajö'i.

³⁰Ne gi eñhü: Nu'mü xta 'bühmöhü nuya pa mi 'bü ma palehü, hinxta faxhmöhü xi hyopa yá m'ehni Jö.

³¹Jange gi ndasehü yá 'beto'ihü nu'u togo bi hyopa yá m'ehni Jö.

³²Jwathü 'mü nö'ö bi dü'ma ri palehü.

³³Yá bötsi'ihü ya k'eñö. Hanja ma gi k'onthu da 'beñ'ahü har tsibi.

³⁴Jange ma ga peñ'ahü ma'ra ya m'ehni, ne nu'u di pe'sa yá hoga mfeni ne ya böt'ofo. 'Rayü ma gi hyohü, ma'ra gi tsuthü har pont'i, ma'ra gi fehü ha ri nijöhü ne gi kuhu di ne ya hnini.

³⁵Ne njap'u go ma gi k'othü ar thaj xi thuts'i nú'mü mi nhö'mba ár ji ya hogajö'i. Di ndü'ma nú'mü mi nhö'mba ár ji ar hoga Abel, di göxa ár ji ar Sakaria ár t'u ar

Berekia, togo ga hyohü mateda ar ts'ötm'oñhö ne ar nijö.

³⁶Xa majöni di xi'ahü, gatho nor thainü, ma da k'ot'a nuya jö'i 'bü nuya payü.

Ar Hesu bi zot'a ár müi bi hwëka ya me Herusalen

(Lk. 13:34-35)

³⁷Nu'ahü gar menguhü Herusalen, gi k'ampabihü togo bi peñ'ahü, ne gi hofü yá m'ehni Jö. Hangu xta nemhö nga munts'a'ihü, ngu n'ar tsi oni munts'a yá tsi t'u'ni da hwixa ha yá hwa, ne hinga nehü.

³⁸Pöhü, Jö ma da hyek'ase ri nijöhü.

³⁹Ngetho di xi'ahü, hinge ma gi hyandgagihü nuya payü. Gi to'mhü m'et'o da zo ar pa gi 'ñeñhü: Nsunda togo xpa pehna Jö ma Hmuhü.

Ar Hesu bi mö nda nhwata ar dönganijö

(Mr. 13:1-2; Lk. 21:5-6)

24 Nu mi bonga ar Hesu har dönganijö, mi 'ba ar 'ñu nda ma, bi wat'a yá maxte mi utwabi tengu ár nzatho ar nijö.

²Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Xa majöni di xi'ahü: Gatho nuya jödoyu gi hanthu, ma da thext'a gatho. Hinda ma da go n'ar do mañö ár midowi.

Ya nt'udi di 'bet'o nonga ar ngöts'i

(Mr. 13:3-23; Lk. 21:7-24)

³Nep'u ar Hesu bi ma har t'ohö Njömđoni ne ka ba huhnü. Ba ep'u yá maxte bi 'yambase ne bi 'ñembabi: —Di ne gi xikagihe ham'u ma da tho gatho nö'ö xka mö, ne tema

nt'udi ma ga hanthe, njap'u ga pöhe 'bap'utho gi pengi, ne da göxa nuya payu di 'buhü.

⁴Nu'mú ar Hesu bi döt wabi ne bi 'ñenö:

—Jamasuhu yo ma gi ñhehu to da hya'ahu.

⁵Ngetho ma da e nzeye togo ma da gumka ma thuhu ne da 'ñeñ'u: Nuga go dar Kristo. Ne njap'u ma da ka nzeye ya jö'i.

⁶Ma gi 'yohu habu bi ja ya tuhni ne habu ja ma da ndui. Nu'ahu yo gi tu ri muihu, ngetho mahyoni da njap'u. Mödi thohyu, hinxi zota ár ngöts'i gatho nö'ö te japyä.

⁷Nuya hnini ma da ntunkwi yá mihniniwi. Ma da nja ya textehñeni, ar thuhu, ha nunar ximhai habu gatho ma da nhwöni.

⁸Gatho nuya dumuiyu, honse ár ndui ar ugi xi 'ñep'u.

⁹Ma da ndat'ahu da mfep'ahu, da tho'ahu, ne xa ma da nt'utsa'ihu ngetho xka ñ'emugihu.

¹⁰Nuya pa'u nzeye ma da 'be yá jamfi, ne ma da ñ'utsa 'n'a ngu 'n'a, ne ma da dase yá ñ'ohu.

¹¹Ma da e nzeye ya hyate da 'ñenö xpa pehna Jö, ne ma da hyat'a nzeye ya jö'i.

¹²Ne ár mhöte nzeye ya jö'i ma da 'bedi, ngetho ma da xu ar ts'oki gatho har ximhai.

¹³Nu'u togo da zeta gatho nuya thogiyu, da do'mi da göxa xoge, go ma da mpo'u.

¹⁴Ne ma da nunga nunar hoga mhönu nomba ár ts'ut'wi Jö gatho ár nxidi ar ximhai, ne da 'yo gatho ya jö'i. M'efa da göxa xoge.

¹⁵Jange xki hyanthu ar ts'oki xi nts'otho da yut'a habu ndönga Jö,

ngu bi 'yot'a ar m'ehni Dañe (nö'ö togo da nehe, dá bödi xiñho tema ne da mö),

¹⁶nu'mú, nu'ahu gi 'buhüwa Nhudea, di möhu ba ñ'öñhu ha ya t'ohu.

¹⁷Nö'ö togo di to mañö ar ngu, yo ma gi kuthu te gi juju. Nixt'i di möhu.

¹⁸Nö'ö togo 'yo har 'batha, yo ma gi penju gi juju ri pat'ihu.

¹⁹Hwékate nu'u ya 'behñö di ñ'u, ne nu'u di tsutyá bötsi nuya pa'u.

²⁰Yapabihu Jö, nö'ö ar pa gi nixt'ihu, hinda dat'a ya tse, ne hindar pa ntsaya.

²¹Ngetho nuya pa'u, xa ma da nja ya thogi ngu hinxka hyanthu nú'mu mi nduta ar ximhai di njawa, ne xta thogi hinda ma da nja man'a ngu'ö.

²²Nu'mu hinda göxa ngut'a nuya pa'u, hinto da bonk'mu. Jö ma da jöts'i, ngetho ma da maxa togo xi hwañ'ö.

²³Nu'mu da t'eñ'ahu: Ka bi 'bukwa ar Kristo, wa da t'eñ'ahu: Ndi, bi 'buhnu, yo ma gi jafumasu.

²⁴Ngetho ma da e ya kate Kristo ne ya kate m'ehni. Ma da 'yot'a ya döta nt'udi da hyat'a ya jö'i, ne nu'mu da tsahmö, da hyat'a nu'u xi thahni.

²⁵Nuya xta xi'ahu m'et'o, yo ma gi ñhehu da hya'ahu.

²⁶Jange nu'mu da si'ahu: Bi 'buhnu har ot'at'ohu, yo ma gi k'ö'su. Wa nu'mu da t'eñ'ahu: 'Bukwa har ngu, yo ma gi jafumasu.

²⁷Ngetho nu xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, xki thañhu dama da zohu. Ne da nheki xoge ar ximhai, ngu n'ar hwei da yot'a ha mahyats'i ne di m'e mampuni.

²⁸Nuya pa'u ma da ñehwi jangu ya pada kwat'a habu 'benga n'ar meti xi du.

Ár ño'gi ñehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i

(Mr. 13:24-37; Lk. 21:25-36;

17:25-36; 12:41-48)

²⁹Ngu da göxa nuya pa'u ñ'utho, ar hyadi ma da m'exui, ha nunar zönö hinda ma da unga ár hyats'i. Ya tso ma da hyoi, ne gatho nu'u ja yá ts'edi mhets'i ma da nhwöt'i.

³⁰Nu'mú ma da nheki n'ar döta nt'udi mhets'i ár yo mpengi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Ne gatho ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai, ma da nzoni nu xta hyandi da zohö xta ñe ha ya gui, di hö n'ar döta ts'edi ne n'ar döta nsunda.

³¹Ne ma da mehna yá enxe xta nt'o ar k'axt'athuxi, da muspa gatho nu'u togo xi hwañ'ö xoge ár nxidi ar ximhai, di ndu ha n'ár ñöni, di göxa man'a.

³²Pöhu tema ne da utkagihu ár 'bede ar iuxi: Nú'mu xki hyanthu pöxa yá n'ogi ne pö yá xi, gi pöhu ba ep'utho ar pahyadi.

³³Jange nú'mu xki hyanthu gatho nuya thogiyu, pöhu, 'bap'utho da göxa xoge.

³⁴Xa majöni di xi'ahu, hinda theta gatho nuya jö'i 'bu nuya payu, ne xi wadi xi tho gatho nuya thogiyu.

³⁵Mödi da m'edi ar mhets'i ne ar ximhai, nuya mhö xta mö, hinda ma da m'edi.

³⁶Nö'ö ar pa ne ar xenimpa ham'u da göxa xoge, hinto pödi. Nuyá enxe Jö hingi pöhmö n'ehe, hönse ma Dada bi 'bu mhets'i go pö'ö.

³⁷Nu xta mengi da e man'agi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da njangu nuya pa mi 'bu ar Noe.

³⁸Nú'mu himi tsöta ar pa nda yut'a ar Noe har motsa, ne nda ñuxa ar dehe xoge ar ximhai, nuya jö'i mi ñuntho, mi tsithetho ne mi otya ngo.

³⁹Himbi ne bi 'yo'u, mi dañ'u bi ñuxa ar dehe xoge ar ximhai, ne gatho bi jöt'i. Ma da njap'u xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

⁴⁰Nuya pa'u, nu'mu yoho ya ñ'ohö di 'yo har hwöhi di mpefi, xta dañ'u n'a ma da ts'its'i ne nö'ö man'a ma da ts'op'u.

⁴¹Nu'mu yoho ya 'behñö di kunga mahyegi, da ts'ixa n'a, nö'ö man'a da ts'ogi.

⁴²Jange ndo'mhu, ngetho hingi pöhu ham'u da zo ri Hmuhu.

⁴³Beñhu 'mu, nu'mu n'ar mengu di pöhmö ham'u da zo ar bë, hinda ñ'ö 'mu. Da su hinda hyegi togo da bëpa ár ngu.

⁴⁴Jange nu'ahu n'ehe ndo'mhu, ngetho xki thañhu ma da ep'u Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

Ar 'bego ot'e nö'ö nsipabi ne nö'ö hingi ot'e

(Lk. 12:41-48)

⁴⁵Nö'ö togo ar hoga 'bego xa di ja ár mfeni, tsä da t'ent'wa hár 'ye ár ngu ár hmu, ne da ts'okwabi da 'winga gatho nu'u togo 'buhnu.

⁴⁶Nu'mú xa ma da njöpa nunar hoga 'bego'ö, xta zo ár hmu da dini di ot'a xiñho gatho ar 'befi xi ts'okwabi.

⁴⁷Xa majöni di xi'ahu, nö'ö ar hmu'ö ma da 'yent'wa hár 'ye gatho nö'ö te pets'i.

⁴⁸Ha xi'mu nö'ö ar 'bego'ö xi nts'o, ne kaxmbeni ár hmu hinda ma da penga ngut'a.

⁴⁹Ne da gu da me nu'u yá mi'begowi, ne da ñungwi ne da ntsithewi ya mihni.

⁵⁰Xta ñani nunar pa hingi to'mi, dama da zo ár hmu.

⁵¹Nu'mú nor hmu'ö ma da mbö ár kwe, xa ma da umba ar mfei, ne da 'ñet'a habu bi 'bu ya kate. Ka ma da nzonu ne da guxyá ts'inu.

Ár 'bede 'ret'a ya nxutsi

25 Nú'mú xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i da 'ñekwa ár ts'ut'wi, ma da ñehwi ngu n'ar nthöti bi t'ot'e. 'Ret'a ya nxutsi bi hñöxa yá ñot'i, ma ba thö ar ñ'ohö ma nda nthöti.

²Ha nuya nxutsi'u, kut'a mi ja yá mfeni ne kut'a mi ñ'entho.

³Nu'u kut'a mi ñ'entho, himbi hñöxa nzeye ar nziki da xit'a yá ñot'i.

⁴Ha nu'u ma kut'a mi ja yá mfeni, bi hñöxkwi mahyegi yá ñot'i n'a xito mi po ar nziki.

⁵Nö'ö ma nda nthöti himbi ngut'a bi zoho, jange gatho 'ret'a ya nxutsi bi zopa ar t'öhö ne bi ñ'ö'u.

⁶Ngu made ar xui bi nheki n'ar mhafi mi emba ya nxutsi: Xi 'ñep'u nö'ö togo ma da nthöti. Di ma ba thöhu.

⁷Nu'mú nu'u 'ret'a ya nxutsi bi nuhu, ne dama bi tso yá ñot'i.

⁸Nu'u mi ñ'entho bi 'ñemba nu ma kut'a mi ja yá mfeni: Thogagihe n'a tui ri nzikihu, ngetho ma ñot'ihe hwet'atho.

⁹Ha nuya nxutsi mi ja yá mfeni, bi 'ñemba nu ma'ra: Hin'ö, xi'mú da k'atkagihe n'e. Xiñho ma gi tansehu habu bi 'ba.

¹⁰Nú'mú mi 'yo ar 'ñu ma nda ñanga ar nziki, ge'mu bi zo nö'ö

togo ma nda nthöti. Nu'mú nu'u kut'a ya nxutsi xki ñhoki bi yut'wi har ngo, ne bi njot'a ar goxthi.

¹¹M'efa bi zo nu'u ma'ra ya nxutsi, ne mi eñ'u: Ndada, xogagihe ar goxthi.

¹²Ha nö'ö togo ma nda nthöti, bi döti ne bi 'ñembabi'u: Xa majöni di xi'ahu, hindi pöka togo'ihu.

¹³Jange nu'ahu ndo'mhu, ngetho hingi pohu tema pa, wa tema xenimpa, ma da zo Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

Ár 'bede n'ar hmu bi zokwa ár bojö yá 'bego

¹⁴Ár ts'ut'wi Jö jangu n'ar hmu mi 'ba ar 'ñu nda ma man'ar hai yap'u. Ne bi zohna yá 'bego ne bi hyemba ár bojö nda japabi nda xu,

¹⁵ngu ár nihi yá mfeni n'a ngu n'a. N'a bi umba kut'a ya bojö, man'a bi umba yoho, ha nö'ö man'a n'ase bi umbabi. Nep'u bi gu ar 'ñu bi ma.

¹⁶Nö'ö togo bi t'umbabi kut'a, bi ma ba japa nunar bojönu bi mpefi, ne bi guka ma kut'a.

¹⁷Njap'u nö'ö xki t'umba yoho n'ehe, bi guka ma yoho.

¹⁸Nö'ö togo xki t'umba n'a, bi ma ba xa'ma n'ar ots'i, ne ka bi 'ñöhu ár bojö ár hmu.

¹⁹Mi tho nzeye ya pa ba penga ar hmu, ne bi hñö'spa majöni yá 'bego.

²⁰Mi zo nö'ö xki ts'okwabi kut'a ya bojö, bi umba ár hmu ma kut'a xki döho, ne bi 'ñembabi: Tsi ndada, ga tsogagi kut'a ya bojö, ha nuga da hñ'a ma kut'a xta töhö.

²¹Nu'mú ar hmu bi dödi ne bi 'ñenö: Xiñho nö'ö xka pefi, xa gar hoga 'bego gi ot'a nö'ö nsi'a'i. Ga pödi ga su nö'ö tsi tui da 'ra'i.

Nupya ma ga hus'a ár nze_ye. Ba e ga 'buhwi ri hmugi, ne ga njohyawi.

²²M'efa bi zo nö'ö xki t'umbabi yoho ya bojö, ne bi 'ñemba ár hmu: Tsi ndada, ga tsogagi yoho ya bojö, ha nuga xta höñ'a ma yoho xta töhö.

²³Nu'mú ar hmu bi dödi ne bi 'ñenö: Xiñho nö'ö xka pefi, xa gar hoga 'bego gi ot'a nö'ö nsi'a'i. Ga pödi ga su nö'ö tsi tui da 'ra'i. Nupya ma ga hus'a ár nze_ye. Ba e ga 'buhwi ri hmugi, ga njohyawi.

²⁴Nú'mú mi zo ar 'bego xki ts'okwa n'ar bojö, bi 'ñemba ár hmu: Tsi ndada, di pödi xi nts'o'i, ne ma gi hñömgá nö'ö xta töhö, ngetho gi xo nö'ö hinxka pot'i, ne gi munts'a ar t'ei hinxka pits'i.

²⁵Jange nuga da tsu, ne ma da a_gi, ha nupya xi 'bukwa nö'ö ri meti.

²⁶Ar hmu bi dödi ne bi 'ñenö: Xa gar ts'o'bego ne gar döñe. Nu'mú ngi pödi di xo nö'ö hinxka pot'i ne di munts'a nö'ö hinxka pits'i,

²⁷nu'mú, yo'ö hinga kwata ma bojö ha ya jwatbojö, ne xta pengi nda t'akagi ma bojö ne nö'ö xki döhö.

²⁸Ne bi 'ñemba nu'u togo mi ñ'owi: Hñömbabih_y ar bojö da tsokwabin_y, ne umbabih_y togo pe'sa 'ret'a.

²⁹Ngetho nö'ö togo pets'i, ma da t'umbabi da bongwathobi, ha nö'ö tsi tui pets'i, ma da thömbabi xoge.

³⁰Ne nö'ö ar 'bego hinter 'befi, 'ñeth_y har 'bexui hab_y jar ts'oni ne ar nguxt'ats'i.

**Ar Hesu ma da hñö'spa
majöni ya meximhai**

³¹Nu xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i di hö n'ar döta nsunda, ne

di ñ'owi yá enx_e, da hñuxa hár thuxandö da hñö'spa majöni ya meximhai.

³²Ma da mhunts'a gathö ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai, ne da hwahna n'a ngu n'a, njangu n'ar ma'yo 'weka ya deti ne ya t'öxi.

³³Ne ma da 'ba'ma hár ñ'ei ya tsi deti, ne hár ngöhö ya t'öxi.

³⁴Nu'mú nunar Ndö ma da 'ñemba nu'u 'ba hár ñ'ei: Ba eh_y nu'ah_y xi jöp'ah_y ma Dada, kuth_y hár ts'ut'wi Jö xi thok'ah_y nú'mú hinte mi 'buhmö ar ximhai.

³⁵Ngetho nú'mú ndi tunthu, ga 'raj_y te da tsi. Nú'mú ndi tuthe, ga 'raj_y ar dehe, ne nú'mú ndi ne ar 'ñu, ga 'raj_y hab_y da oxi.

³⁶Nú'mú himi otho te nga he, ga hetkagih_y. Nú'mú ndi hñeni ne ndi o ar fadi, ga e ga k'öskagih_y.

³⁷Nu'mú nu'u bi 'yot'a xiñho da 'ñeñ'u: Ma tsi Hmu'ihe, ham'u da hant'ahe ngi tunthu, ne da 'ra'ahe te ngi tsi. Wa ham'u da hant'ahe ngi tuthe, ne da 'ra'ahe ar dehe.

³⁸Ham'u da hant'ahe ngi ne ar 'ñu, ne da 'ra'ahe hab_y ngi oxi. Wa ham'u da hant'ahe mi otho te ngi hye, ne da het'ahe.

³⁹Ham'u da hant'ahe ngi hñeni, wa ngi o ar fadi, ne ma da k'ös'ahe.

⁴⁰Nu'mú ar Ndö da dödi ne da 'ñenö: Xa majöni di xi'ah_y, nu'mú ga 'yothw_y n'a nu'u ma tsi ku, mödi hingi döta hár nthandi ya jö'i, pöhu go ga 'yotkagih_y.

⁴¹M'efa ar Ndö da 'ñemba nu'u 'ba hár ngöhö: 'Weh_y di möh_y nu'ah_y xi z_y'ah_y ár kw_e Jö. Di ma ba ñhöhu har tsibi hiñham'u da hwet'i, xi t'ekwabi ar ts'ondöhi ne yá enx_e t_eni.

⁴²Ngetho ndi tunthu, ne hinga 'rajuts'u te nga tsi. Ndi tuthe, ne hinga 'rajuts'u ar dehe.

⁴³Ndi ne ar 'ñu, hinga 'raju ar seki habu nga oxi. Mi otho te nga he, ne hinga hyetkagihu. Ndi hñeni ne ndi o ar fadi, ne hinga ma ga k'öskagihu.

⁴⁴Nu'mú ya ts'ojö'i ma da dödi ne da 'ñeñ'u: Ma tsi Hmu'ihe, ham'u da hant'ahe ngi tunthu, ngi tuthe, ngi ne ar 'ñu, hinte ngi pe'sa te ngi hye, ngi hñeni wa ngi o har fadi, ne hinda fax'ahe.

⁴⁵Nu'mú ar Ndö da dötwabi ne da 'ñenö: Xa majöni di xi'ahu, nu'mu hingi faxu n'a numa tsi ku hingi döta hár nhandi ya jö'i, pöhu go gekagi togo hinxka faxu.

⁴⁶Nu'mú nu'u di ma habu ma da hñonga ar mfei hiñham'u da göts'i. Ha nu'u xi 'yot'a xiñho, ma da yut'a mhets'i habu hiñham'u da göxa yá te.

Ya ndöxodyo mi nkohi hanja nda gu ar Hesu

(Mr. 14:1-2; Lk. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 Nu mi wa ar Hesu bi mönga gatho nuya mhöyü, bi 'ñemba yá maxte n'ehe:

²—Ngu gi pöhu, honse yopa 'bedi da dat'a ar dango mbaxjwa. Nuya pa'u ma da nda Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, da ts'uta har pont'i, ne da tho.

³Nö'ö ar pa'ö bi mönga njap'u ar Hesu, nuya ndömöjö, ya böt'ofö ne ya dönziandö bi mhunts'a gatho hár thi ár ngu ar Kaifas nö'ö mar döngamöjö.

⁴Mi hoñ'u hanja nda gu ar Hesu ñ'öntho, ne nda hyo.

⁵Honse mi eñ'u:

—Hinda tsa ga juhu nuya pa ndango, ngetho da mbo yá kwe ya jö'i.

Ar Hesu bi nhö'spa n'ar hogañuni núnu Betania

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶Nú'mu mi 'bu ar Hesu har hnini Betania, hár ngu ar Simu togo xki hye ar hñeni tsit'ando'yo,

⁷n'a mba ep'u n'ar 'behñö mi hö n'ar xito do, mi po n'ar hogañuni xa mar mhödi, ne bi xispa hár ñö ar Hesu nú'mu mi hu har mexa.

⁸Nu mi hyanda njap'u yá maxte, xa bi mbo yá kwe, ne mi eñ'u:

—Yo'ö xi t'emp'u'utho nunar hogañuninü.

⁹Xi 'bahmö ne xi t'unga nzeye ar bojö xi themba ya hyoya.

¹⁰Ar Hesu bi 'yo nö'ö mi möñ'u, ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi theñhu nunar 'behñönu. Nzatho nö'ö xi 'yot'e.

¹¹Yo gi hjojü nö'ö xi goxkagi.

Ngetho nuya hyoya hyax'mu ma gi 'buhwihu, ha nuga hinge hyaxtho ma gi hyandgagihu.

¹²Nö'ö ar hogañuni xi goxkagi, ngu n'ar ñhoki di to'ma ma nt'agi.

¹³Xa majöni di xi'ahu, habu gatho ma da nhonga nunar hoga mhö xoge hár nxidi ar ximhai, ne da mhönga nö'ö xi 'yotnu ngu n'ar feni.

Ar Huda bi mö nda da ar Hesu

(Mr. 14:10-11; Lk. 22:3-6)

¹⁴Nep'u n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte már thuhu ar Huda, bi ma ba k'ö'sa ya ndömöjö.

¹⁵Ne bi 'ñembabi:

—Hangu gi 'raju nu'mu ga dat'ahu ha ri 'yehu ar Hesu.

Ne bi gohwi n'ar nkohi, ha nuya ndömöjō bi umba n'atema'ret'a ya t'axbojō.

¹⁶Nor pa'ō ar Huda bi ndui mi hongha hanja nda za nda datwa ar Hesu ha yá 'ye'u.

Ar tsi Hmu bi zogi nda ts'inpa ár t'oxi

(Mr. 14:12-25; Lk. 22:7-23;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷Nö'ö ar pa bi ndu ar dango ts'i ya thuhme hingi jots'i, yá maxte bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Habū gi ne ga othe ar t'oximbaxjwa.

¹⁸Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Di möhū har hnini, ne xipabihu n'ar ñ'ohō 'buhnu: Ba penkagihe ar Utate ga xi'ahe njawa: Xi dat'a ar pa xi hñuska Jö, ne di ne ga tsi'be ar t'oximbaxjwa ma maxte ha ri ngu.

¹⁹Ne nuyá maxte bi 'yot'a ngu xki 'bepabi, bi ma ba hoka ar t'oximbaxjwa.

²⁰Nu mi nxui ar Hesu bi hñu har mexa, ne nu'u 'ret'amayoho yá maxte bi hñuhwi.

²¹Nú'mū mi ñuni bi 'ñemba yá maxte:

—Xa majöni di xi'ahu, n'a nu'u gi huhuwa ma da dagagi.

²²Nuyá maxte xa bi du yá mui, ne n'a ngu n'a mi ambabi:

—Ma tsi Hmu'i, ha go geke.

²³Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo n'adar mohi di ñum'e, go ma da dagagi.

²⁴Majöni, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i 'ba ar 'ñu da t'ot'wa gatho nö'ö mönga hár T'ofō Jö, ha hwëkate

nö'ö togo ma da da. Xiñhohmō hinxi zokwa har ximhai.

²⁵Nu'mū ar Huda nö'ö togo ma nda da, bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Utate, ha go geke.

Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:

—Go xka mönse go ge'e.

²⁶Nú'mū mi nt'ox'u, ar Hesu bi gu ar thuhme, bi 'yapa Jö nda jöpi. Bi heke, bi hembabi yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Tsihū, gehnu ma ndo'yo.

²⁷Nep'u bi guxa ar t'eni mi po ar t'afi'obxi, bi umba njamödi Jö, ne bi thokwa yá maxte, bi 'ñembabi'u:

—Tsihū gi gathohu.

²⁸Gehnu ma ji da nhö'mi, ne da go ar 'ra'yo nkohi. Njap'u da njut'wa yá ts'oki nze'ye ya jö'i.

²⁹Nupya di xi'ahu, hinga pengi ga tsipa ár t'afi ar 'bai'obxi nuya payu. Ma ga to'mi ga tsiwihu ma'ra'yo hár ts'ut'wi ma Dada.

Ar Hesu bi mö nda kongga ar Pedro

(Mr. 14:26-31; Lk. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰Nu mi wa'u bi ntu n'ar jöhñö, bi ma'u har t'ohō Njömdöni.

³¹Nu'mū ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nunar nxuinu gatho ma gi hyegasegihu, ngetho xi t'ot'a har T'ofō: Ma ga ho ar ma'yo, ne nuyá deti ma da mfont'a gatho.

³²Ha nú'mū xka pengi ga nte man'agi, ma ga 'bet'o gar nthehunū Ngälilea.

³³Nu'mū ar Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Mödi gatho nu'u ma'ra da hyek'a'i, nuga hinga ma ga hek'a'i.

³⁴Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'a'i, nunar nxuinu hinxi mata ar boxi, ha nu'ge xka kongagi hñu'gi.

³⁵Ar Pedro bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Mödi ga tuga n'ehe, hinga koñ'a'i.

Ne gatho nu ma'ra yá maxte bi mönga njap'u n'ehe.

Ar Hesu bi 'yapa Jö ár Dada núnu Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lk. 22:39-46)

³⁶Ar Hesu bi zongwi yá maxte habu mar thuhu Getsemani, ne bi 'ñembabi'u:

—Hñuhüwa. Nuga ma ga ma n'a tsi tui injanu, ma ga apa Jö ma Dada.

³⁷Ne bi zixa ar Pedro ne nu'u yoho yá t'u ar Sebedeo, bi ma tsi yap'u, ne ar Hesu bi müdi xa bi du ár müinu.

³⁸Ne bi 'ñemba nu'u hñu yá maxte:

—'Butho ga tu ar dumüi. Kohüwa, mahyegi ga afu Jö.

³⁹Ne ar Hesu bi tho tsi tui ár yap'u. Bi zohnu yá maxte, bi ndandihmö, bi me ár hmi har hai, bi 'yapa Jö ár Dada ne bi 'ñembabi:

—Ma Dada'i, nu'mü da tsahmö, da thota nunar t'eni xi 'ñep'u ne hinda zükagi. Mödi hindi ne gi 'yot'a ngu di nega, 'yot'a ngu gi nege.

⁴⁰M'efa bi mengi ma ba k'ö'sa nu'u hñu yá maxte, ne bi dini mi ö'u, jange bi 'ñemba ar Pedro:

—Ha himi tsä ngi tsethu ngi faxju nga afu Jö n'a tsi xenimpa.

⁴¹Zot'a ri dahü ne 'yafu Jö gi tsethu ya ts'othogi xi 'ñep'u. Xa majöni di xi'ahu, nuna ri hñöhu

'bui da tseti, honse ri ndo'yohu k'at'a ár ts'edi.

⁴²Ar Hesu bi menga man'agi habu mi apa Jö, ne bi 'ñenga man'agi njawa:

—Ma Dada'i, nu'mü da tsahmö da thota nuya thogi ne hinda zükagi, honse 'yot'a ngu gi nege.

⁴³Ba pengi bi k'önga yá maxte habu xki zogi, ne bi dini mi öhö man'agi. Himi tsä nda zot'a ya dä, ngetho xa mi kö ar t'öhö.

⁴⁴Nu'mü ar Hesu bi zop'u man'agi, ne bi ma ba apa Jö ár Dada. Get'u ya mhö xki mönga m'et'o bi mengi bi xipabi.

⁴⁵Ba penga habu xki zo nu'u hñu yá maxte, ne bi 'ñembabi'u:

—Nupya hö, te ri t'öhöhu ne tsayahu xiñho. Xi dat'a ar pa xi thu'spabi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da ndatwa ha yá 'ye ya 'yot'ats'oki.

⁴⁶Nanju möhö, ba ehnu nö'ö togo ma da dagagi.

Ar Hesu bi nju

(Mr. 14:43-50; Lk. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Himi jwadi nda mönga njap'u ar Hesu, mi zo ar Huda, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, mi n'owi nzeje ya jö'i mi hö ya ndojwai ne ya za. Nuya jö'i xki mehna ya ndömöjö ne ya dönziandö.

⁴⁸Ar Huda togo mi dä ar Hesu, xki nkohwi'u ne xki 'ñembabi:

—Nö'ö gi hyanthu ga tsu'spa ár hmi, gehnu dama gi juhu.

⁴⁹Nu'mü ar Huda dama ba tsu ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Xa ar tsi te, Utate. Ne dama bi zuts'i.

⁵⁰Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembi:

—Xi'ge, te xka 'ñeke ño.

Ha nuya jö'i bi wat'i bi gu ar Hesu.

⁵¹Ngu mi nju ar Hesu, n'a nu'u mi ñ'ow'i'ö, bi k'os'a ar ndojwai, ne bi dakwa ár gu n'ár 'bego ar döngamöjö.

⁵²Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba nö'ö mi hö ar ndojwai:

—Kwata ri jwai, ngetho gatho nu'u togo ju ar jwai ñhote, ma da nju ar jwai da tho'ö n'ehe.

⁵³Ha hinxka pöthu da tsá ga apa ma Dada da menka n'a mut'i ya enxé, ne nö'ö da 'yot'e.

⁵⁴Nu'mú ga jap'u, hanja da tho ngu mönga har T'ofó 'mu.

⁵⁵Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba ya jö'i:

—Hage dar bë xka ehü gi mikagihu, gi höhü ya jwai ne ya za. Hyax'mu ndi 'buhnu har dönganijö ndi ut'ahü, ne hinte ga jaju.

⁵⁶Gathoyu xi thogi, ne nda njap'u ngu xki mönga yá m'ehni Jö har T'ofó.

Nu'mú gatho yá maxte bi zohnu bi mfont'i bi ma'u.

Ar Hesu bi m'a'ma hár mhunts'andö ya xodyo

(Mr. 14:53-65; Lk. 22:54-55,

63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷Nu'u togo xki gu ar Hesu, bi zixa habu mi 'bu ar döngamöjö már thuhu Kaifas. Ka xki mhushnu n'ehe ya böt'ofó ne ya dönziandö.

⁵⁸Ha nu ar Pedro mi 'befatho tsi yap'u mi tanga ar Hesu. Mi zonga hár thi ár ngu ar döngamöjö, ka bi hñuhwinu ya ndogu, mi ne nda hyandi tema nda thogi.

⁵⁹Nuya ndömöjö, ya dönziandö ne gatho ár mhunts'andö ya xodyo, mi

honga ya nhemhñö te nda hyoxa ar Hesu, ne njap'u nda tsá nda tho.

⁶⁰Ne hinte bi za te bi thimbabi, mödi nzeye ya jö'i mi juspa ya nhemhñö. Ha m'efa bi zohnu yoho ya nemhñö jö'i,

⁶¹ne bi 'ñeñ'u:

—Nunar ñ'ohonu bi 'ñenö: Da tsá ga yot'wa ár nijö Jö, ne ár hñupa da tsá ga pengi ga juxa man'agi.

⁶²Nu'mú ar döngamöjö bi m'ai ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Hage hinte gi thödi. Te di bonga nuya tho'x'a'i.

⁶³Nunar Hesu hinte bi dödi.

Nu'mú ar döngamöjö bi 'ñembabi:

—Hár thuhu Jö nö'ö te, xikagihe, hage go ge'e ar Kristo ár T'u Jö.

⁶⁴Nu'mú ar Hesu bi döti ne bi 'ñenö:

—Hö, njap'u ngu xka mö. Ne di xi'ahü, nuya pa xi 'ñep'u ma gi hyanthu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i da hñu hár ñ'ei Jö togo jár ts'edi. M'efa ma gi hyanthu da e ha ya gui.

⁶⁵Nu'mú ar döngamöjö bi xika yá he, ngetho mi beni ar Hesu xki ñömañ'ubi Jö, ne bi 'ñenö:

—Xi zanga Jö. Te ga jafu man'a te da hyots'e, go xka 'yosehu tema xi mö.

⁶⁶Te gi mönhu.

Ha nu ma'ra bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Nunu di 'ñepi da tho.

⁶⁷Nu'mú 'ra'u bi zospa ár hmi ne mi fei, ne ma'ra mi umba ya mpetgu.

⁶⁸Ne mi embabi:

—Gi enö gar Kristo, xije 'mu togo bi mep'a'i.

Ar Pedro bi kongá ar Hesu

(Mr. 14:66-72; Lk. 22:55-62;

Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Ar Pedro mi huhnü har thi, n'a mba ep'utho n'ar nxutsi mi m'ego. Bi ma ba tsudi ne bi 'ñembabi:

—Nu'ge n'e, ngi ñ'owi ar Hesu ar me Ngalilea.

⁷⁰Nu ar Pedro bi nkoni ha yá nthandi gatho ya jö'i ne bi 'ñenö:

—Hindi pöka te gi mönge.

⁷¹Nep'u bi ma'ö har goxthi. Ne man'ar nxutsi mi m'ego n'ehe bi hyandi, ne bi 'ñemba nuya jö'i mi 'buhnu:

—Nunar ñ'ohonu mi ñ'owi ar Hesu me Nasare n'ehe.

⁷²Ar Pedro bi mengi bi nkoni, bi 'ñet'a Jö made ne bi 'ñenö:

—Hindi pöka nor ñ'ohö'ö.

⁷³Hingar ya'ö bi wat'a nuya jö'i mi 'buhnu, ne bi 'ñemba ar Pedro:

—Xa majöni ngi ñ'owi n'ehe, ngetho nhekitho hanja gi ñö.

⁷⁴Nu'mú ar Pedro bi ntsate, ne bi 'ñet'a Jö made bi 'ñenö:

—Hindi pödi tema ñ'ohö gi ñöñhu. Ne bi ma 'mu ar boxi.

⁷⁵Nu'mú ar Pedro bi zo ár mfeni nö'ö xki xipa ar Hesu nú'mu xki 'ñembabi: Hinxi mata ar boxi, ha nu'ge xka kongagi hñu'gi. Ne bi bonga nthi, xa bi hyu ár ñö bi nzoni.

Ar Hesu ma ba m'amba ar Pilato

(Mr. 15:1; Lk. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 Nu ár hyax'ö ja mi hats'i, gatho ya ndömöjö ne ya dönziandö bi nko'u nda hyo ar Hesu.

²Ne bi zix'u xki nsot'e, ma ba datwa ha yá 'ye ar Ponsio Pilato togo mar ndö Nhudea.

Hanja bi du ar Huda

³Ar Huda togo xki da ar Hesu, mi hyandi xki t'ent'i nda tho, xa bi du ár muj nö'ö xki 'yot'e. Ne bi ntsö'mi,

bi ma ba ko'sa nu'u n'atema'ret'a ya t'axbojö xki umba ya ndömöjö ne ya dönziandö.

⁴Ne bi 'ñenö:

—Nuga xta ot'a n'a ra döta ts'oki, ngetho xta da da tho n'ar ñ'ohö hinte tu.

Ha nu'u bi 'ñeñ'u:

—Hindi pöje. Hyandge te gi pefi.

⁵Nu'mú ar Huda bi gu bi fota ya bojö mbo har nijö, ne bi boni bi göt'a ar xögu ár 'yuga, ne bi ñhose.

⁶Nuya ndömöjö bi go ya bojö, ne bi 'ñeñ'u:

—Nunar bojönu hinda tsä ga uthu hár m'esbojö ar nijö, ngetho ár njut'i ár ji n'ar jö'i.

⁷Nep'u bi nko'u nunar bojö'ö, ma nda danga nunar hai ár thuhu ár Hai ar Gö, ne nda nt'ahnu ya nzohö jö'i.

⁸Jange gehnu ár thuhu pe'sa nuya payu, ár thuhu ar Haiji.

⁹Njap'u bi tho ngu xki mönga ár m'ehni Jö ár thuhu Heremia nú'mu bi 'ñenö: Bi nju nö'ö n'atema'ret'a ya t'axbojö, gehnu ár nzeje ar bojö xki thu'spa togo bi 'ba, ngu xki hñu'spa ya me Israel.

¹⁰Ne bi t'uni bi thamba ár hai ar gö, ngu xki 'bepkagi ar tsi Hmu.

Ar Pilato bi hñö'spa majöni ar Hesu

(Mr. 15:2-5; Lk. 23:3-5; Jn 18:33-38)

¹¹Ar Hesu mi 'bahnu hár nthandi ar Pilato, togo mar ndö Nhudea, ne nunar ndönu bi 'yamba n'ar nt'ani: —Ha go ge'e ár Ndö ya xodyo.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hö, ngu xka mönse.

¹²Nep'u ya ndömöjö ne ya dönziandö xa te gatho mi hots'e, ha nö'ö hinte bi dödi.

¹³Nu'mú ar Pilato bi 'ñemba ar Hesu:

—Ha hingi ode gatho nö'ö thox'a'i.

¹⁴Nunar Hesu hinte bi döt>wabi, jange ar ndö xa mi 'yo^{tho}.

Ar Hesu bi t'ent'i nda tho

(Mr. 15:6-20; Lk. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵Xki nzönga ar ndö tat'a jeye har dango mbaxjwa nda hye n'ar 'yofadi, nö'ö nda 'ya ya jö'i.

¹⁶Nuya pa'u mi o ar fadi n'ar ñ'ohö már thuhu Baraba. Gatho mi pödi tema jö'i'ö.

¹⁷Ne nú'mu mi mhunts'a nzeje ya jö'i, ar Pilato bi 'yambabi ne bi 'ñenö:

—Togo gi ne ga hek'ahu, ar Baraba wa ar Hesu t'embabi ar Kristo.

¹⁸Ar Pilato mi pödi xki zi'spabi ar Hesu nuya ndöxodyo, ngetho xki zot'a yá müi mi 'betwa yá tsä.

¹⁹Nú'mu mi huxa ar Pilato har thuxandö, ár 'behñö ba pempa n'ar mhö, ne bi 'ñembabi: Yo te gi ñ'ent'i gi japa nunar hogajö'inu, ngetho xa xi pikagi n'ar t'i ar pania.

²⁰Ha nuya ndömöjö ne ya dönzandö bi ut'a ya jö'i nda 'yadi nda the ar Baraba, ne nda tho ar Hesu.

²¹Nu'mú ar Pilato bi 'yamba ya jö'i man'agi ne bi 'ñembabi:

—Nuya yohoyu, ndana gi nehü ga hek'ahu.

Nuya jö'i bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ar Baraba.

²²Jange ar Pilato bi mengi bi ñ'ani ne bi 'ñenö:

—Xi'mu, teme ga japa nunar Hesu t'embabi ar Kristo.

Gatho bi dö'u bi 'ñenö:

—Tsuta har pont'i.

²³Nu'mú ar Pilato bi 'ñembabi'u: —Tema ts'oki xi 'yotnu.

Ha nu'u xa bi gahni bi mafi mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i.

²⁴Nu mi hyanda ar Pilato hinte mi tsä te nda mefi, honse mi fudi nda muxma ya jö'i, bi 'yadi nda thömpa n'a tui ar dehe, ne bi nxu'ye ha yá nthandi ya jö'i, bi 'ñenö:

—Hingo ma ga tu'spa ár ji ma da nhö'mba nunar ñ'ohönu. Hyanthu te gi pehu.

²⁵Gatho ya jö'i bi dödi ne bi 'ñen'u:

—Nuje ne ma bötsihe go ma ga tusfe ár ji ma da nxani.

²⁶Nu'mú ar Pilato bi hye ar Baraba. Ha nunar Hesu bi japi nda n'wext'i, ne bi 'yent'wa ha yá 'ye ya ndogu nda tsuta har pont'i.

²⁷Nu'mú ya ndogu bi zixa ar Hesu habu mi 'bu ar döta ts'ut'wi, ne nunu xa ba kot'atho n'a mut'i ya ndogu.

²⁸Ne nu'u bi mokwa yá he, ne bi gö'spa n'ar thenga dutu.

²⁹Bi hñu'spabi hár ñö n'a ntsant'i ya 'mini xki m'e, ne bi t'ent'wa hár ñ'ei n'ar ts'ut'o. Bi ndandihmó hár nthandi'ö, ne mi ot'wa ar thede mi embabi'u:

—Xar tsi te, ár Ndö'i ya xodyo.

³⁰Mi tsox'u, ne mi hömba ar t'o mi femba ár ñö.

³¹Nu mi wadi bi 'yot'wa ar thede, bi thökwa ar dutu, ne bi mengi bi thetwa ár he, ne bi ts'ixa habu ma nda ts'uta har pont'i, ka nda dunu.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mr. 15:21-32; Lk. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³²Nu mi boñ'u bi nthewinu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Simu, mar me

Sirene. Nunar ñ'ohonũ bi njapi bi duxa ar pont'i habũ ma nda ts'ũta ar Hesu.

³³Ne mi zonga habũ már thuhu Golgota, di boni da 'ñenö, Nñõxhmando'yo.

³⁴Ka ba t'umbabinũ ar ixkat'afi mi nthöskwi n'ar bopo xi nju, ne nu mi za, himbi ne bi zi.

³⁵Nuya ndogu mi wadi bi ts'ũta ar Hesu har pont'i, bi ñhe'ũ yá dutu bi 'yents'a ar nthöhö. Ne bi thogi ngu xki mönga ár m'ehni Jö nú'mũ bi 'ñenö: Bi hega ma dutu, ne bi 'yents'a ar nthöhö, ne njap'ũ nda bö'ũ togo nda hñöska ma he.

³⁶Ne ka bi hñuhñũ'ũ bi su ar Hesu.

³⁷Ne bi thuta n'ar xithe har pont'i mañö ár ñö, mi mö yo'ö xki ts'ũti, mi enö njawa: Gehñũ ar Hesu, ár Ndö ya xodyo.

³⁸Bi ts'ũta yoho ya bë habũ bi ts'ũta ar Hesu n'ehe, n'a mi zũ hár ñ'ei, ha n'ö'ö man'a hár ngöhö.

³⁹Ne nu'ũ mi thohnũ xa mi theni ne mi hwötyá ñö.

⁴⁰Mi embabi'ũ:

—Nu'ge xka mö gi yot'a ar dönganijö, ne ár hñupa gi pengi gi jũts'i, mpose xö, kö har pont'i nu'mũ xa majöni ár T'ũ'i Jö.

⁴¹Nuya ndömöjö, ya böt'ofö, ya denga'bepate ne ya dönziandö mi ñömañ'ũbi ar Hesu n'ehe, mi eñ'ũ:

⁴²—Bi pö ma'ra, ha hingi tsá da mpose. Nu'mũ go gehñũ ár Ndö ya me Israel, dá göpya har pont'i ne ga ñ'emũihũ.

⁴³Jamfi Jöñũ 'nö. Dá ma'x'ö 'mũ, nu'mũ xa majöni mödi. Ha hinxi mönse gehñũ ár T'ũ Jö.

⁴⁴Nuya bë xki ts'ũta mahyegi, mi njap'ũ mi ot'wa ar thede n'ehe.

Ar Hesu bi du

(Mr. 15:33-41; Lk. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵Ngu made mpa bi ndũi bi m'exui xoge ar ximhai, ne bi göxa ngu ar hñũ nde.

⁴⁶Nú'mũ ma nda zũ ar hñũ nde, ar Hesu bi ñö nts'edi ne bi 'ñenö: —Eli, Eli, lama sabaktani. Di boni da 'ñenö: Ma tsi Dada, ma tsi Dada'i, yo'ö xka hyegase.

⁴⁷'Ra nu'ũ mi 'bũhnũ bi 'yode ne bi 'ñeñ'ũ:

—Nunar ñ'ohonũ mat'a ar m'ehni Elia.

⁴⁸N'a'ũ dama bi nixt'i ba hö n'ar xi'yo ne bi pobo har ixkat'afi, bi tuta ha n'ar xithi, ne bi kwatwa hár ne.

⁴⁹Ha ma'ra mi eñ'ũ:

—Hyehup'ũ, ma ga nuhũ ha da 'ñep'ũ ar Elia da mats'i da k'ont'i.

⁵⁰Ar Hesu bi mengi bi ñö nts'edi man'agi, bi da ár hñö ne bi du.

⁵¹Ge'mũ bi xi ar dutu mi naxa mbo ar dönganijö, bi ndũ mañö di göxa hai ár nsegi. Ne bi nja n'a ra döta nhwöni, ne ya ndodo bi hege.

⁵²Bi xo ya t'agi, ne nzeye ya hogajö'i xki du m'et'o bi mengi bi nte man'agi.

⁵³Bi bon'ũ ha yá t'agi, ne mi mengi bi nte man'agi ar Hesu, bi yut'ũ har hnini Herusalen, ne bi hyanda nzeye ya jö'i.

⁵⁴Nö'ö ar döndogu ne yá mindogwi mi su ar Hesu, mi hyant'ũ bi nhwönga ar hai ne gatho nuya xki thogi, xa bi zu'ũ ne bi 'ñeñ'ũ:

—Xa majöni nunar ñ'ohonu már T'u Jö.

⁵⁵Yap'u^utho mi 'bahnu nze^ye ya 'behñö, mi handa gatho nö'ö mi thogi, gehu nu'u ba tēnga ar Hesu har hai Ngalilea mi fats'i.

⁵⁶'Ra'u mar Maria me Magdala, ar Maria ár nönö ar Hakobo ne ar Huse, ne ár nönö nu'u yoho yá t'u ar Sebedeo.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mr. 15:42-47; Lk. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷Nú'mú 'butho nda yu ar hyadi, ba ehnu n'ar ñ'ohö mi tēnga ar Hesu, már thuhu ar Huse me Arimatea, mi the ya ñho.

⁵⁸Bi ma ba apa ar Pilato nda umba ár ndo'yo ar Hesu. Nu'mú ar Pilato bi mö nda t'umbabi.

⁵⁹Ar Huse bi ma ba hömpa ár ndo'yo ar Hesu, ne bi mǎxa ha n'ar t'axdutu.

⁶⁰Ne bi ma ba a ha n'ar 'ra'yo t'agi, habu ma nda t'ase'ö, xki nsǎ'ma ha n'ar ndodo. Nep'u bi tōnga n'a ra döta do, bi gota ar t'agi, ne bi ma.

⁶¹Getnu, mi huhnu mi ñhandwi ar t'agi ar Maria me Magdala ne nö'ö man'ar Maria.

Ya ndogu mi su ar t'agi

⁶²Ár hyax'ö, nu xki tho ár pa ñhoki, bi ma ya ndömöjö ne ya dēnga'bepate, ma ba k'ö'sa ar Pilato,

⁶³ne bi 'ñembabi:

—Ma ndö'ahe, da beñhe nunar hyate ñ'ohö nú'mú mi tetho, bi 'ñenö ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

⁶⁴Jange di nehe gi pēhna togo ma da su ar t'agi hñupa, yo ma da e yá

mǎxte da bë, ne da 'ñeñ'u xi mengi xi nte. Ne nunar nhemhñö'ö da döta nö'ö xi mhōnga m'et'o.

⁶⁵Bi dö ar Pilato ne bi 'ñenö:

—Xi 'buhnu 'ra ya ndogu, tsixu ne suhu xiñho ngu gi möñhu.

⁶⁶Nu'mú nuya ndömöjö ne ya dēnga'bepate bi ma'u ma ba thöt'a ar do mi kot'a ar t'agi, ne bi zohnu ya ndogu nda su.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mr. 16:1-8; Lk. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 Nu mi tho ar pa ntsaya, ja mi fudi nda hats'i ár 'bet'o mpa man'a hñöto, ar Maria me Magdala ne man'a ar Maria ba e bi k'ōnga ar t'agi.

²Nu'mú, bi nja n'a ra döta nhwöni, ngetho ba kö n'ar enxe mhets'i. Ne mi zohnu habu mi t'a ar Hesu, bi hñöka nunar do mi kot'a ar t'agi, ne ka bi hñuxhnu.

³Nunár 'bai ar enxe xa mi yot'a ngu n'ar hweⁱ, ne nuyá he mar nt'axi ngu n'ar t'axtse.

⁴Nu mi hyanda ya ndogu xa bi zu'u, ne bi gohnu to da 'ñenö xki du.

⁵Ha nunar enxe bi zo nuya 'behñö, ne bi 'ñembabi:

—Yo gi ntsuhu. Di pödi gi hoñhu ar Hesu togo bi du har pont'i.

⁶Hinjo'owa, bi mengi bi nte ngu bi möñ'ö. Ba e gi hyanthu habu bi 'be ar tsi Hmu.

⁷Ngut'a di möhu, ba xifu yá mǎxte xi mengi xi nte. Ne nupya xi m'et'o di ma Ngalilea, ka ma gi hyanthunu man'agi. Gehnu xta e ga xi'ahu.

⁸Nu'mú nu'u yoho ya Maria, xa mi johya ne mi ntsu, bi nixt'i ma

ba xipa nunar mhönu yá maxte ar Hesu.

⁹Ne nu mi pa'u har 'ñu, n'a mbi dañ'u ar Hesu bi böni bi nthewi, ne bi zengwa bi 'ñembabi:

—Xa ar tsi te.

Nu'mú nuya 'behñö bi wat'i bi hyupa yá wa, ne bi nsundabi.

¹⁰Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Yo gi ntsuhu. Di möhu ba xifu ma ku da ma'u Ngalilea, ka ga nth'e'benü man'agi.

**Ya ndogu bi njapi nda
go'ma nö'ö xki thogi**

¹¹Nu mi 'yo ar 'ñu ya 'behñö, bi ma 'ra ya ndogu mi su ar t'agi har hnini, ma ba xipa ya ndömöjö gatho nö'ö xki thogi.

¹²Nuya ndömöjö bi ñöwi ya dönziandö, ne bi nko'u nda umba nzeye ya bojö ya ndogu nda go'mnda nö'ö xki thogi.

¹³Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu ma gi möñhu, mi nxui bi zu'ahu ar t'öhö, ne ge'mü bi zo yá maxte, bi bëpa ár ndo'yo.

¹⁴Ne nu'mü ar ndö da bödi teme bi thogi, yo gi tu ri müihu, ngetho nuje ga ñöhe hinte da nja'ahu.

¹⁵Ne nuya ndogu bi hñönga ar bojö, ne bi ma'u bi 'yot'a ngu xki nsipabi. Jange gehnu ar mfeni nonga ya xodyo nuya payu n'ehe.

Ar döta 'bepate

(Mr. 16:14-18; Lk. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶Nuya 'ret'aman'a yá maxte bi ma Ngalilea har t'ohö habü xki xipabi ar Hesu nda nthewi.

¹⁷Nu mi hyant'u, bi nsundabi, mödi 'ra himi ñ'emüi.

¹⁸Ar Hesu bi wat'i ne bi 'ñembabi'u:

—Gatho ar ts'ut'wi xi t'entka ha ma 'ye nünü mhets'i ne nuwa har ximhai.

¹⁹Jange di möhu ba zohü ya jö'i xoge ár nxidi ar ximhai. Uthu da dengagi'u n'ehe, ne xixthehu hár thuhu ar Dada, ar T'u ne ár Hñö Jö.

²⁰Ne utwabihu da 'yot'a gatho ngu nö'ö xta 'bep'ahu. Ne nuga hyax'mü ga 'buhwihu gatho ya pa di 'bütä ar ximhai. Dá njap'u.

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR MARKO

Ar Xuwa Xixthe mi mönga ar hoga mhö

(Mt. 3:1-12; Lk. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

- 1** Ár ndüi ár hoga mhö ar Hesukristo ár T'u Jö.
2 Ngu bi 'yot'a ar m'ehni Isaia: Hyandi di pēhna ma m'ehni da m'et'o habu gi pa, da m'et'o da hyok'a ar 'ñu.
3 Ár mhafi n'a togo engā har ot'at'ohō:
Hyojwu ár 'ñu ar tsi Hmu; jömfu habu da thogi.
4 Ar Xuwa mi xixthe ya jö'i har ot'at'ohō, ne mi xipabi ar hoga mhö, ne nuyü nda 'yot'wa yá ntso'mi ne nda mpumbabi yá ts'oki.
5 Ne mi pōnga ya jö'i mi e nda zu ar Xuwa, gatho nu'u mi 'bu har hnini Herusalen ne nu'u ma'ra ya hnini har hai Nhudea, mi damajöni yá ts'oki, ne mi xixthe'ö har döthe Hordan.
6 Ar Xuwa mi hö n'ar he xki njumpa ár xi n'ar meti ár thuhu kameyo ne xki m'e, ne mi ngu't'a n'ar ximhni, ha mi tsi ya mangak'oto ne ar t'afi mi t'inga har t'ohō.

7 Ne mi mönga ar hoga mhö mi enö:

—'Befa n'a xa tökagi ár ts'edi, hindi 'ñepkagi ga xot'wats'u ár thiza.

8 Nuga xta xixthe'ihu har dehe, ha nö'ö ma da xixthe'ihu hár Hñö Jö.

Ár nxixthe ar Hesu

(Mt. 3:13-17; Lk. 3:21-22)

9 Nuya pa'u ba e ar Hesu ba pōnga har hnini Nasare har hai Ngalilea, ne bi xixthe ar Xuwa har döthe Hordan.

10 Nep'u mi bōnga har dehe, bi hyandi bi xo mhets'i, ne ár Hñö Jö ngu n'ar domtxu ba köi bi zu'di.

11 Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i mi enö:

—Go ma hmöka T'u'i, gi jakagi ga njohya.

Ar ts'ondöhi mi tsata ar Hesu

(Mt. 4:1-11; Lk. 4:1-13)

12 M'efa ár Hñö Jö bi xixa ar Hesu har ot'at'ohō.

13 Ne ba 'buhnu yon'ate mpa, har ts'ondöhi mi tsatnu. Ba 'bu mada ya zu'we, ha nuyá enxē Jö mi pepabi.

Ar Hesu bi du'ma ár 'befi*(Mt. 4:12-17; Lk. 4:14-15)*

¹⁴Nú'mu mi njot'a ar Xuwa har fadi, ar Hesu bi menga Ngalilea mi mömba ár hoga ts'ut'wi Jö.

¹⁵Mi enö njawa:

—Xi zo ar pa xki mhö, ne ár ts'ut'wi Jö 'bap'utho. 'Yothwu ár ntso'mi, ne n'emuihu ar hoga mhö.

Ar Hesu bi zohna goho ya nguxhwö*(Mt. 4:18-22; Lk. 5:1-11)*

¹⁶Mi kata hár ñöni ar ñhontho Ngalilea, ne bi hyanda ar Simu ne ar Andre ár jödöp'u, mi köt'a yá nt'ats'i har dehe, ngetho ma ya nguxhwö.

¹⁷Ne ar Hesu bi ñembabi'u:

—Ba e gi tengagihu, ne ga ex'ahu gi juxu ya jö'i.

¹⁸Dama bi zop'u yá nt'ats'i'u bi deni.

¹⁹Bi ñ'o man'a tsi tui ar Hesu, ne bi hyanda ar Hakobo ne ar Xuwa ár jödöp'u'ö, yá t'u ar Sebedeo. Nuyü mi tohnu har motsa mi pot'a yá nt'ats'i.

²⁰Dama bi zohni, ne nuyü bi zop'u ar Sebedeo yá dada'u, mi tohwi yá 'bego har motsa, ne bi deni.

N'ar ñ'ohö mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi*(Lk. 4:31-37)*

²¹Bi zoñ'u har hnini Nkapernaum, ne ar pa ntsaya bi yut'a ar Hesu ha yá nijö ya xodyo mi uti.

²²Nu'u togo mi ots'e mi 'yoda ár nt'uti, ngetho mi ñö ngu n'a pe'sa ár ts'edi, hinge ngu nuya böt'ofö.

²³Ha mi 'buhnu n'ar ñ'ohö ha yá nijö'u mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi, n'a mbi hyexta n'ar mhafi,

²⁴bi 'ñenö:

—Tema gi pekwa, Hesu me Nasare. Hage xka e gi hwatkagihe. Di pödi togo'i, ár hoga T'u Jö.

²⁵Nunar Hesu bi zui ne bi ñembabi:

—Kot'a ri ne, ne poni hye nunar ñ'ohönu.

²⁶Ha nunar ts'ondöhi bi hwö'sa nunar ñ'ohö, ne bi hyexa n'ar mhafi bi boni bi zop'u.

²⁷Gatho xa mi 'yotho, ne mi ñöxnatho mi eñ'u:

—Ter mehnupya. Tema 'ra'yo nt'utinü 'mu. Pe'sa ar ts'edi 'bepa ya ts'ondöhi, ne nuyü ote.

²⁸Ne ngut'a bi nunga ár 'bede xoge hár nthet'i ar hai Ngalilea.

Ar Hesu bi othebi ár to ar Simu Pedro*(Mt. 8:14-15; Lk. 4:38-39)*

²⁹Mi bonga hár nijö'u, bi ma hár ngu ar Simu ne ar Andre, bi mewi ar Hakobo ne ar Xuwa.

³⁰Ha nunár to ar Simu mi 'benü mi the ar mpat'i, ne ngut'a bi nsipabi ar Hesu.

³¹Nu'mü bi wat'i bi mipa ár 'ye bi guts'i, ne dama bi hñöka ár mpat'i, ne bi nangi mi umbabi te nda zi'u.

Ar Hesu bi othe nze ya dathi mi yu ar hyadi*(Mt. 8:16-17; Lk. 4:40-41)*

³²Mi taknde, ja xki yu ar hyadi, ba ts'impa gatho ya dathi ne nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi.

³³Gatho ya mengunu xa mi ñ'ent'i bi wat'a har goxthi.

³⁴Ne bi othe nzeye tsant'ö ar hñeni mi pets'i, ne bi 'yenga nzeye ya ts'ondöhi, ne himi hegi nda ñö, ngetho mi pö'u togo'ö.

**Ar Hesu bi ñ'o xoge har hai Ngalilea
mi mönga ar hoga mhö**

(Lk. 4:42-44)

³⁵Ár hyax'ö ar Hesu bi nanga n'litho nú'mu mi nxuitho, bi ma ba apa Jö ha n'ar hai hinto mi 'bui.

³⁶Ar Simu ne nu ma'ra mi ñ'owi, bi ma ba honi.

³⁷Ne mi dini bi 'ñembabi:

—Gatho ya jö'i hoñ'a'i.

³⁸Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Möhö ma ga tsoñhu ma'ra ya hnini ha ya nthet'i, ga xipabi'u ar hoga mhö n'ehe, ngetho ge'ö xta ehe.

³⁹Ne bi ñ'o xoge Ngalilea, mi kut'a ha yá nijö, mi mönga ar hoga mhö ne mi enga ya ts'ondöhi.

**Ar Hesu bi othe n'a mi tsu ar
tsit'ando'yo**

(Mt. 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰Ba e n'ar ñ'ohö mi tsu ar tsit'ando'yo, bi ndandihmö ne mi apa ar möte mi embi:

—Nu'mu gi ne, da tsä gi othe'gi.

⁴¹Ne ar Hesu bi ko ár nhwëki, bi maka ár 'ye bi hñu'spabi, ne bi ñ'embi:

—Hö, di ne ga othe'i. Dá dix'a'i.

⁴²Nu mi mönga njap'u, nu ar tsit'ando'yo dama bi hyegi, ne bi dits'i.

⁴³Nu'mú xa mi pëmbabi, ne bi mehni nda ma.

⁴⁴Ne bi 'ñembabi:

—Ha gi ode, hinto ma gi xipabi.

Honse di ma ba ñ'udi da hyant'a ar möjö. Ne gi hñöxa ar m'oñho, gi jut'a ri nt'axki ngu bi mönga ar Moise, njap'u da bö'u xi dix'i.

⁴⁵Ha nu mi ma'ö, xa to gatho mi xipabi, ne bi 'yonga ar 'bede nö'ö

tema xki thogi. Jange ar Hesu himi tsä nda yut'a har hnini xiñho. Mi kota ha ya hai hinto mi 'bui, ne ka mi panu ya jö'i ma nda züdi. Nuya jö'iyu hagatho ya hai mi ehe.

**Ar Hesu bi othe n'ar dathi xki nza ár
ndo'yo**

(Mt. 9:1-8; Lk. 5:17-26)

2 Xki tho 'ra ya tsi pa, ne ar Hesu bi yut'a man'agi har hnini Nkapernaum, ne bi födi mi 'buhnu har ngu.

²Ne dama bi wat'a nze'ye ya jö'i. Himi tsüdi nda yut'a har ngu, mödi nda m'ata har goxthi, ne nunu mi xipabi ar hoga mhö.

³Nu'mú ba e 'ra ya ñ'ohö mi honi, mi tsi n'ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo, mi njunga goho mi muts'i.

⁴Nuya jö'i xa mi nze'ye, himi tsä nda yut'i. Jange bi xos'u n'a xeni ár m'et'e ar ngu, ne ka bi gö'mnu har oki nunar fidi mi oxa ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo.

⁵Ar Hesu mi hyandwa yá jamfi nu'u togo mi tsihi, bi 'ñemba ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo:

—Ndada, xi mpump'a ri ts'oki.

⁶Mi 'buhnu 'ra ya böt'ofö, mi 'yoxa njap'u mi ense ha yá mfeni:

⁷Yo'ö ñö njap'unu. Ts'okwa Jö. Hinjo'o man'a tsä da pungya ts'oki, honse Jö.

⁸Ar Hesu mi pötwatho yá mfeni ne te gatho mi beñ'u, jange bi 'ñembabi:

—Yo'ö te gatho gi benthu ha ri mfenihu.

⁹Temar ñhembu ga embabi nunar ñ'ohönu xi nza ár ndo'yo: Xi mpump'a ri ts'oki, wa ga embabi: Nangi, juxa ri fidi, di ma.

¹⁰Pöhupya, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i pe'skwa ar ts'edi har ximhai da pungya ts'oki, nuhü teme ma ga pefi.

Ne bi 'ñemba nö'ö togo xki nza ár ndo'yo:

¹¹—Nu'ge di xi'a'i: Nangi, juxa ri fidi, di ma ri ngu.

¹²Nu'mú nö'ö dama bi guxa ár fidi, bi thota mateda ya jö'i bi ma. Gatho xa mi 'yotho mi nsundabi Jö mi eñ'u:

—Hiñham'u xta hanthü n'ar nt'udi njanu.

Ar Hesu bi zo ar Lebi nda deni

(Mt. 9:9-13; Lk. 5:27-32)

¹³M'efa ar Hesu bi mengi bi ma har ñonthé, ha nuya jö'i mi e nda züdi, ne nö'ö mi uti.

¹⁴Nú'mü mi thohnü, bi hyanda ar Lebi ár t'u ar Alfeo, mi huxnü habü mi njut'a ar bojö mi jot'a ya ndö, ne bi 'ñembabi:

—Ba ehe tēngagi.

Ha nö'ö bi nangi bi deni.

¹⁵M'efa ar Hesu bi ma hár ngu ne bi hñu har mexa. Bi wat'a nzeýe ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki, mi huhwi ar Hesu mahyēgiwi yá maxte, ngetho mi ja nzeýe togo xki deni.

¹⁶Ha nuya böt'ofó ne ya dēnga'bepate, mi hyandi mi ñungwi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki, bi 'ñemba yá maxte:

—Tema di bōmpyanu, ñungwi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki.

¹⁷Ar Hesu mi 'yo njap'u, bi 'ñembabi'u:

—Nu'u 'yomañho hingi hongá togo da othe, ha nu'u hñeni hö, hoñ'u. Hinxta e ga zo ya hogajö'i,

xta e ga zo ya 'yot'ats'oki da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ar Hesu bi t'amba ar bēhē

(Mt. 9:14-17; Lk. 5:33-39)

¹⁸Nuyá maxte ar Xuwa Xixthe ne yá maxte ya dēnga'bepate, xki nzöi mi bē'u. Jange n'agi ba e 'ra, bi 'yamba ar Hesu:

—Yo'ö yá maxte ar Xuwa Xixthe ne yá maxte ya dēnga'bepate bēhē, ha nuya ri maxte hingi bēhyü.

¹⁹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hage tsá da bē nu'u togo xi ts'ohna ha n'ar ngo ne huhwi nö'ö togo xi nthöti. Hingi tsá da bēhyü, ngetho 'buhwi togo xi nthöti.

²⁰Xta zohmö ya pa da ts'imbabi; nu'mú hö, xi inda nehmö, da bēhyü.

²¹Hinjo'o togo ju n'ar 'ra'yo m'ot'e pota n'ar ze dutu. Ngetho nu xta yut'a ar 'ra'yo m'ot'e, da gut'a ar ze dutu ne da xē döta xēni.

²²Hinto xit'a ar 'ra'yo t'afi ha ya ze ximhni. Ngetho nu'mü da jap'u, nunar 'ra'yo t'afi da xēka ya ze ximhni, ar t'afi da nö'mi ne da m'e ya ximhni. Jange ar 'ra'yo t'afi nsit'a ha ya 'ra'yo ximhni.

Yá maxte ar Hesu bi doka ya ngöt'ei har pa ntsaya

(Mt. 12:1-8; Lk. 6:1-5)

²³N'ar pa ntsaya ar Hesu bi tho ha ya hwöhi. Nuyá maxte nú'mü mi thohnü, bi ndüi bi dokwa yá ngöhö ya t'ei.

²⁴Nu'mú nuya dēnga'bepate bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ndimhö, yo'ö pēhyü nö'ö hingi ho da mē har pa ntsaya.

²⁵Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Ha hinxka nehü nö'ö bi mē ar Dabi nú'mü mi the ar ñhuni, ne

bi zühwi ar thuhu gatho nu'u mi ñ'owi.

²⁶Bi yut'a hár nijö Jö nú'mu mar döngamöjö ar Abiatar, ne bi zi ya thuhme xki 'bo'spa Jö, nö'ö hingi ho to gatho da zi, hõnse ya möjö. Ne himbi zise'ö, bi hyemba yá ñ'owi.

²⁷Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u n'ehe: —Nunar pa ntsaya bi thoki ngetho mi hongá ar ñ'ohö, hinga ar ñ'ohö bi thoki nge'ö mi hongá ar pa ntsaya.

²⁸Jange Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, gehnu ár Hmu ar pa ntsaya.

Ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye

(Mt. 12:9-14; Lk. 6:6-11)

3 Man'agi ar Hesu bi yut'a ha yá nijö ya xodyo, ne mi 'buhnu n'ar ñ'ohö xki 'yot'a n'ár 'ye.

²Ne nuya jö'i mi öthó, mi ne nda hyandi ha nda othe nunar dathi har pa ntsaya, ne nda dini te nda hyox'u.

³Nu'mú nö'ö bi 'ñemba ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye:

—Nangi, 'ba madetho.

⁴Ne bi 'yamba nu'u mi 'buhnu:

—Teme xiñho da t'ot'a har pa ntsaya, ar ñho wa ar ts'om'ui. Ha da t'otho n'ar dathi, wa da thegi da du.

Gatho bi ñhetho.

⁵Nu'mú nö'ö bi mbo ár kwe bi ñhanda hár nthet'i, bi du ár müi ngetho xa mi kotyá müi, ne bi 'ñemba nunar ñ'ohö:

—Maka ri 'ye.

Nö'ö bi maki, ne dama bi dits'i bi m'ui xiñho.

⁶Nu mi bonga ya denga'bepate, bi ñ'ut'wi yá ñ'ohu ar Erode hanja nda tsá nda hyo'u.

Nzeye ya jö'i mi 'buhwi ar Hesu hár ñöni ar ñhõnthe

⁷Ha nu ar Hesu bi mewi yá maxte hár ñöni ar ñhõnthe. Ne bi denga nzeye ya jö'i, ya me Ngalilea, ya me Nhudea,

⁸ya me Herusalen, ya me Idumea, nu'u mi 'bu 'randi ar döthe Hordan, ne nu'u mi 'bu hár nthet'i ar hnini Tiro ne ar Sidon. Xki zo yá gu'u mi ot'a ya döta nt'udi, nzeyeyu ma ba k'öni.

⁹Ar Hesu bi 'ñemba yá maxte nda ñhok'u di pe'sa n'ar motsa nú'mu mi mahyoni nda bõts'e, ne hinga nda 'yent'a ya jö'i.

¹⁰Ngetho xki othe nzeye ya jö'i, jange gatho nu'u mi hñeni, xa mi ñ'ent'i mi ne nda dani.

¹¹Ha nuya mi nthexkwi ya ts'ondöhi, nú'mu nda hyandi, mi ndandihmö hár wa'ö, ne mi mafi mi eñ'u:

—Nu'ge go ár T'u'i Jö.

¹²Nö'ö xa mi tsui hinga nda möñ'u togo'ö.

Ar Hesu bi hwahna nu'u

'ret'amayoho yá mpote

(Mt. 10:1-4; Lk. 6:12-16)

¹³M'efa bi boxa har t'ohö, ne bi zohna nu'u togo mi ne'ö, ne nuyi bi ma ba tsüdi.

¹⁴Ne bi hñuxa 'ret'amayoho nda ñ'owi, ne nda mehni ma nda mönga ar hoga mhö.

¹⁵Ne nda me'sa ar ts'edi nda othe ya hñeni, ne nda 'yenga ya ts'ondöhi.

¹⁶N'a'u ar Simu nö'ö bi hñu'spabi ar Pedro,

¹⁷ar Hakobo ár t'u ar Sebedeo, ne ar Xuwa ár jödö ar Hakobo, gehyu

bi thu'spabi ya Boanerges, ne da 'ñienö: Ya bötsi di hñöxa ár hñeti ar ñuni;

¹⁸ar Andre, ar Lipe, ar Bartolo, ar Teo, ar Toma, ar Hakobo ár t'u ar Alfeo, ar Tadeo, ne ar Simu togo xki ñ'owi nu'u mi ntuhni mi ñönga ár hnini,

¹⁹ne ar Huda Iskariote nö'ö togo bi da. Ne mi wadi bi hwañ'u, bi menk'u habu mi 'bu'u.

Ar ñömañ'u t'ëmba ár Hñö Jö

(Mt. 12:22-32; Lk. 11:14-23)

²⁰Nu mi zoñ'unu, xa bi wat'a ra nzeye ya jö'i man'agi, himi hegi nda ñuni.

²¹Nu mi 'yo yá mēni ar Hesu, ba e'u nda zits'i, ngetho mi eñ'u xi 'be ár mfeni.

²²Nuya böt'ofu xki 'ñe Herusalen mi eñ'u mi pe'sa ar Belsebu, ne mi hömpa ár ts'edi ár ndö ya ts'ondöhi, njap'u mi engu ya ts'ondöhi.

²³Ar Hesu bi xipabi nda wat'a ya jö'i, ne mi ut'u m'ede, mi enö:

—Hanja tsá ar ts'ondöhi da ñ'ense.

²⁴Nu'mu n'ar hnini da ntunse, da nhwati.

²⁵Ne nu'mu nu'u togo 'bu ha n'ar ngu da ntunse, da ñhege.

²⁶Ne nu'mu ya ts'ondöhi da mpoxxwe ne da ñhege, da nhwatase.

²⁷Hinto tsá da yut'a hár ngu n'ar ñ'ohö xa ja ár ts'edi, ne da bëpa yá ñho nu'mu hinxi xot'e m'et'o. Nú'mu xta wadi da xot'e hö, da tsá da bëpa yá ñho.

²⁸Xa majöni di xi'ahu, gathu ya ts'oki ya meximhai ma da mpumbabi, ne tsant'ö ar ts'ate xi mö.

²⁹Ha nö'ö togo da 'yemba ar ñömañ'u ár Hñö Jö, hinda ma da mpumbabi. Xi t'ekwabi ar mfei hiñham'u da thege.

³⁰Bi 'ñembabi njap'u ngetho xki 'ñeñ'u: Xi nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

Ár nönö ne yá jödö ar Hesu

(Mt. 12:46-50; Lk. 8:19-21)

³¹M'ëfa ba ehnu ár nönö ne yá jödö, himbi tho'u, bi gota nthi, ne bi meñ'u togo nda zofo.

³²Nu'u togo mi hu har nthet'i habu mi hu'ö, bi 'ñembabi:

—Ri nönö ne ri jödö bi 'ba nthi, hoñ'a'i 'nö.

³³Ne nö'ö bi dödi:

—Togo ma nönö ne ma jödö.

³⁴Bi k'öt'a nu'u mi hu hár nthet'i'ö, ne bi 'ñeñ'u:

—Xi 'bukwa nu'u togo ma nönö ne ma jödö.

³⁵Ngetho gathu nu'u togo ot'a ngu mönga Jö, go gehyu ma jödö, ma nju ne ma nönö n'ehe.

Ár 'bede ar mot'i

(Mt. 13:1-23; Lk. 8:4-15)

4 Ar Hesu bi du'ma man'agi bi uta ya jö'i har ñönthe. Ne bi got'atho nzeye ya jö'i, xa mar nzeye. Jange nö'ö bi yut'a har motsa ne ka bi hñuxnu, ha gathu ya jö'i mi 'bata har ñönthe.

²Ne te gathu mi ut'u m'ede, ne njap'u mi utwabi'u ár nt'uti, bi 'ñembabi'u:

³—'Yoxu nö'ö ma ga xi'ahu: N'ar mot'i bi bñni ma ba mpot'i.

⁴Ne nú'mu mi mpot'i, n'a tui bi zo har 'ñu, ba e ya ts'int's'u bi go bi za.

⁵Man'a tui bi zo ha ya do habu himi köxa nzeye ar hai. Ngut'a bi k'ont's'i ngetho himar mpidi ar hai.

⁶Nú'mu mi boxa ar hyadi, bi hwixki, ne bi 'yot'i, ngetho himi tsa nda nunga yá 'yu.

⁷Man'a tui bi zo habu mi ja ya 'mini. Ne nu mi te nuya 'mini, bi xuhña bi ot'i ne hinte bi uni.

⁸Man'a tui bi zo habu mar ñho ar hai, ne bi unga n'ar hoga sofo, bi k'onts'i ne bi te. Bi unga n'atema'ret'a, hñun'ate ne n'anthebe n'a ngu n'a ar 'bai.

⁹Ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

¹⁰Nú'mu mi m'use nu'u mi teni ne nu'u 'ret'amayoho yá maxte, bi 'yambabi tema ndi bonga nunar 'bede'ö.

¹¹Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu xi ut'ahu Jö nö'ö hinxi fö mam'et'o tengu ár ts'ut'wi, ha nu ma'ra hindi ñ'ohu, di utam'ede.

¹²Ne xta hyandi, hinda bödi ter me'ö, nu xta 'yode hinda zo yá mfeni, njap'u hinda 'yot'wa yá ntso'mi, ne da mpumbabi.

¹³Ne bi 'ñembabi'u:

—Ha hingi pöhu tema di bonga nunar 'bedenu. Hanja ma gi pöhu tema di bonga gatho nuya 'bede mu.

¹⁴Nunar mot'i, gehnu nö'ö togo xanga ár mhö Jö.

¹⁵Nö'ö te 'bot'i bi zo har 'ñu, njangu nu'u togo xi nsipa ár mhö Jö. Ne xta wadi da 'yode, ngut'a da 'ñep'u ar ts'ondöhi, ne da hñomba nunar mhö xki zomhö ár mu.

¹⁶Njap'utho nö'ö bi 'bot'a ha ya do, nú'mu xta nsipa ar mhö, njohya da hñöni.

¹⁷Ha hinxi nunga yá 'yu, jange ngut'a da 'yot'i nu xta 'ñepabi ya

thogi ne ya nt'utsa ngetho temba ár mhö Jö, dama da 'wege.

¹⁸Ha nö'ö bi 'bot'a habu mi ja ya 'mini, ñhehwi nu'u togo xi 'yo ár mhö Jö,

¹⁹ne tupár mu gatho nö'ö te jawa har ximhai. Ne ñhegi da ka ar bojö ne gatho nu ma'ra te hyoke, ne da hwata ar mhö xki zo hár mu, njangu ar t'ei hinte bi uni.

²⁰Ha nu ma'ra bi zo habu mar ñho ar hai. Ge'u togo xi 'yo ár mhö Jö, ne da hñöni xiñho, njangutho nu'u bi unga ar hoga sofo, 'ra n'atema'ret'a, ma'ra hñun'ate, ne ma'ra n'anthebe n'a ngu n'ar 'bai.

Gatho nö'ö t'ot'a ñ'öntho, n'ar pa ma da födi

(Lk. 8:16-18)

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi'u n'ehe:

—Hage da thö n'ar ñot'i ne da jo'ma ha n'ar hwada, wa da 'bo hai n'ar fidi. Hage hinda t'exa har mfox'yo.

²²Njap'utho n'ehe, gatho nö'ö t'ot'a ñ'öntho, n'ar pa ma da födi, ne ma da boxa gatho nö'ö xi jo'mi.

²³Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

²⁴Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Hyanthu xiñho tema gi öhu, ngetho nu'mu gi kwathu xiñho nö'ö nsi'ahu, ma da thus'ahu ár nzeye.

²⁵Ngetho nö'ö togo pets'i, ma da thu'spabi ár nzeye, ha nö'ö hinte pets'i, da thömba nö'ö beni mi pe'shmö.

Ar 'bede hanja te ar 'bot'i

²⁶Ar Hesu bi 'ñembabi n'ehe:

—Ár ts'ut'wi Jö ñhehwi ngu n'ar ñ'ohö pont'ei har hai.

²⁷Da ñ'öhö ne da nangi, parxui pots'e ne te, mödi hingi pödi hanja.

²⁸Ngetho nunár ñhose ar hai unga ar sofo: m'et'o ar donitho, m'efa da ngöhö, ne nuya ngöhö da ñuxa ya t'ei.

²⁹Ne nu xta ñöts'i, ngut'a da mfota ar t'exu, ngetho xi zo ar sofo.

Ár 'bede ar ndámurtasa bi 'bot'i

(Mt. 13:31-32; Lk. 13:18-19)

³⁰Bi 'ñembabi n'ehe:

—Tema ga emfu di hñöxa ár ts'ut'wi Jö, wa tema 'bede ga hejwu.

³¹Ñhehwi n'ar ndámurtasa, nu'mu xta 'bot'i xa tsi t'ulo, töta gatho nu ma'ra.

³²Ha nu xta te, töpa ár döta ma'ra ya k'ani. Ne xa di döta yá 'ye, nuya ts'int's'u hokyá m'afi ha yá xudi.

Teme mi japa ar Hesu ya 'bede

(Mt. 13:34-35)

³³Ar Hesu mi mönga nzeje ya 'bede nguyu. Njap'u mi utwa ya jö'i ár mhö Jö, njangu mi tsá nda zo yá mfeni'u.

³⁴Nu'mu himar 'bede, hinte mi xipabi'u, mödi yá maxte mi ot'wa ar 'ñu tema ndi boni, nú'mu mi 'buse'u.

Ar Hesu bi japa ar 'yomndöhi bi ntsaya

(Mt. 8:23-27; Lk. 8:22-25)

³⁵Nor pa'ö mi nxui, bi 'ñemba yá maxte:

—Ma ga thohu 'randi.

³⁶Bi 'ñe ya jö'i, ne har motsa habu mi ku'u, bi ma'u. Mi 'buhnu ma'ra ya motsa n'ehe.

³⁷Nú'mu mi ku har dehe, bi ñ'o n'ar 'yomndöhi, ne xa mi ensa ar dehe har motsa, 'butho nda ku'mi.

³⁸Ne ar Hesu mi 'benga hár xutha ar motsa mi öhö, xki gaxa ár ñö ha n'ar huhni. Bi ma ba t'a, ne bi t'embabi:

—Utate, ha hingi handi ma ga kuhu.

³⁹Ne bi nank'ö bi zu ar ndöhi, ne bi 'ñemba ar ñhonthe:

—Ñhe, ntsaya.

Ne bi ntsaya ar ndöhi, ne gatho bi ñhetho.

⁴⁰Ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Yo'ö xa gi ntsuhu. Hanja hingi ñ'emuihu.

⁴¹Nu'mu xa bi zu n'ar mbidi, ne mi enga n'a ngu n'a'u:

—Togo'munu. Ar ndöhi ne ar ñhonthe ote te 'bepabi.

Ar ñ'ohö me Gadara xki nthexkwi ya ts'ondöhi

(Mt. 8:28-34; Lk. 8:26-39)

5 Bi 'rañ'u 'randi ar ñhonthe, bi zöñ'u ha yá hai ya me Gadara.

²Ne nu mi gö ar Hesu har motsa, dama ba e bi zu n'ar ñ'ohö xki 'ñe ha ya t'agi, mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

³Nunar ñ'ohönu mi 'bu ha ya t'agi, ne hinto mi tsá nda xot'e, himi öta ya nthöhibjö.

⁴Ngetho hinga n'agitho xki nthöt'a ya nthöhibjö, ne nö'ö mi xeki ne mi kunt'a ya bojö, hinto mi tsá nda döhö.

⁵Ne hyax'mu, parxui mi 'yo mi hexya mhafi ha ya t'ohö ne ha ya t'agi, ne mi ju ya do xa mi ntsense.

⁶Nu mi hyanda ar Hesu mi e yap'u, bi nixt'i ba e bi ndandihmö hár wa.

⁷Ne mi mafi nts'edi mi enö:

—Te gi hongwa Hesu, ár T'u'i Jö bi 'bu mhets'i. Di et'a Jö, di a'i hingi 'raka ar mfei.

⁸Ngetho ar Hesu mi embabi:
—Ts'ondöhi, hye nunar ñ'ohonu.

⁹Ne bi 'yambabi:

—Tamar hu'i.

Ne bi dödi bi 'ñenö:

—N'a mut'i, ngetho di nzeyehe.

¹⁰Ne xa mi apa ar möte, hinge nda mehni nda ma ma'ra ya hai'u.

¹¹Get'unu mi 'yonu nzeye ya ts'udi mi ñunga har ngwani.

¹²Gatho nuya ts'ondöhi mi apa ar möte ar Hesu mi embabi:

—Penkagihe ma ga kuthe ha ya ts'udiyu.

¹³Ne ar Hesu bi umba ar seki. Nuya ts'ondöhi bi boni bi ma ba kut'a ha ya ts'udi. Nuyu mi tsu ngu n'atenthebe, ne gatho bi ñho har ma'ye, ma ba tso har ñhonthé, bi jöt'a gatho.

¹⁴Ne nu'u togo mi su ya ts'udi, bi nixt'i ma ba xipa ya jö'i mi 'bu har hnini ne har nthet'i. Ne bi bongá ya jö'i, ma ba handa te xki thohnu.

¹⁵Ba e bi k'önga ar Hesu'u, ne bi hyant'u mi 'buhwinu nö'ö togo xki nthexkwi ár mut'i ya ts'ondöhi, mi huhnu xki hye ár dutu ne mi ja ár mfeni. Nu'mú, xa bi zu'u.

¹⁶Ne nuya togo mi 'buhnu, ne bi hyanda tema xki ja nö'ö togo mi pe'sa ya ts'ondöhi ne ya ts'udi, mi petwa nu ma'ra.

¹⁷Ne nuya jö'i bi ndui bi 'yapa ar möte ar Hesu nda manu nda zokwabinu yá hai.

¹⁸Ne mi boxa ar Hesu har motsa, nö'ö ar ñ'ohö xki nthexkwihmö ya ts'ondöhi, mi apa ar möte nda hyegi nda mewi.

¹⁹Nö'ö himbi hyegi, ne bi 'ñembabi:
—Di ma ri ngu ne ba tsu ri mēni.
Petwabi hangu ya döta nt'udi xi

'yot'a ar tsi Hmu, ne hanja xi mes'a ar nhwēki.

²⁰Ne bi ma, bi ndui bi metwanu Ndekapoli tengu ár döta ya nt'udi xki hwēkwa ar Hesu, ne gatho xa mi 'yotho.

Ár t'inxu ar Hairo, ne ar 'behñö bi damba ár pat'i ar Hesu

(Mt. 9:18-26; Lk. 8:40-56)

²¹Bi 'raxa man'agi ar Hesu 'randi ar ñhonthé ha n'ar motsa. Bi wat'a ra nzeye ya jö'i, ne nö'ö mi 'bata har ñonthé.

²²Ne ba e n'ar ndö ha yá nijö ya xodyo mar thuhu ar Hairo, mi hyandi bi ndandihmö hár wa.

²³Ne xa mi apa ar möte mi embabi:

—Ma t'inxu ntsawi ar ndöte. Ba e gi hñuxa ri 'ye gi othe ne da nte.

²⁴Bi mewi 'mu. Ra nzeye ya jö'i mi teni, ne nuyu xa mi ts'its'i.

²⁵Ja mi panu n'ar 'behñö mi pe'sa 'ret'a ma yonjeye mi xot'wa ya ji.

²⁶Xa mi ñ'uda ár m'ui. Xki k'önga nzeye ya unga ñ'ethi, xki de gatho nö'ö mi pets'i ne hinte mañho xki dini, honse mi tsä'ye hyax'mu.

²⁷Nu mi 'yode mi nhonga ar Hesu, bi yut'a mameda ya jö'i, ne ba e hár xutha bi damba ár pat'i.

²⁸Ngetho mi ense: Nu'mu mödi honse ga thambahmö ár pat'i, da dixkagi.

²⁹Ne n'agitho bi k'u nuya ji, ne bi za hár ndo'yo xki hñöka nunar ugi'ö.

³⁰Ar Hesu dama bi za xki bongá ar ts'edi hár ndo'yo, bi ñegi bi hyanda ya jö'i, ne bi 'ñembabi:

—Togo xi damga ma he.

³¹Nuyá maxte bi 'ñembabi:

—Gi handi ts'is'a gatho ya jö'i, ne gi enö: Togo xi dañ'a'i.

³²Ha nö'ö mi handa hár nthet'i mi honi togo xki 'yot'a njap'u.

³³Nu'mú nunar 'behñö, mi ntsu ne xa mi nhwöt'i, mi pö'ö tema xki mefi, ba e bi ndandihmö hár wa'ö, ne bi datwa majöni.

³⁴Ha nö'ö bi 'ñembabi:

—Ma tsi t'inxu, nuna ri jamfi xi max'i xi dix'i. Di ma ter entho, xi hñöka ri ugi.

³⁵Hinxki watho nda ñö, ba e 'ra xki 'ñe hár ngu ár ndö yá nijö ya xodyo, ne bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwa ár 'befi ar Utate. Xi du ri t'inxu.

³⁶Mi 'yo ar Hesu, bi 'ñemba ár ndö ar nijö:

—Yo gi ntsu. Hõnse ñ'emui.

³⁷Ne hinto bi hyegi nda deni, hõnse ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa ár jödöp'u'ö.

³⁸Ne bi ma hár ngu ar ndö'ö, ne bi hyanda ya jö'i xa mi nxint'i mi zoni ne mi mafi.

³⁹Ne nu mi yut'i, bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö xa gi nxinthu ne xa gi zoñhu. Nunar nxutsinu hinxi du, ötho.

⁴⁰Ha nu'u togo mi 'buhnu mi thentho. Nunu bi 'yenga gatho, ne hõnse bi hyegi nda yut'a habu mi 'bengar nxutsi ár dada, ár nönö ne nu'u mi ñ'owi.

⁴¹Bi mipa ár 'ye ar nxutsi, ne bi 'ñembabi:

—Talita kumi —di boni da 'ñenö: Nu'ge nxutsi, di xi'a'i gi nangi.

⁴²Ne dama bi nangi bi ñ'o. Nunar nxutsinu mi pe'sa 'ret'a ma yonjeye. Ne gatho nu'u bi hyandi, xa bi 'yotho.

⁴³Ar Hesu xa bi hñu'mba yá mui, hinto nda metwabi nö'ö xki thogi, ne nda t'umba te nda zi ar nxutsi.

Ar Hesu mi 'buhnu Nasare

(Mt. 13:53-58; Lk. 4:16-30)

6 Ar Hesu ba ponu bi ma ár hai, ne nuyá maxte mi teni.

²Mi zo ar pa ntsaya, bi ndui bi uta ya jö'i ha yá nijö. Ne nzeye mi 'yode, xa bi 'yotho, ne mi eñ'u:

—Ha xpa pöhnü gatho nö'ö mö. Tema mfödi xi t'umbabinu. Hanja ot'a gatho nuya döta nt'udiyu.

³Ha hinga gehnu ar hyenza, ár t'u ar Maria, ár jödö ar Hakobo, ar Huse, ar Huda ne ar Simu n'ehe. Ha hindi 'buhwihuwa yá nju.

Ne xa mi tsot'a yá mui.

⁴Ha nunar Hesu mi embabi'u:

—N'ár m'ehni Jö habu gatho nhumansu, ha nu hár haise hin'ö, ne hingi numansu yá mēni, ne hár nguse.

⁵Ne himbi tsā bi 'yot'a nzeye ya döta nt'udinü, hõnse bi othe 'ra ya dathi mi hñu'spa ár 'yeyu.

⁶Ne xa mi 'yotho hanja himi ñ'emui'u. Ne mi 'yo ha ya t'ulo hnini har nthet'i, mi uta ya jö'i.

Bi 'behna nu'u 'ret'amayoho yá maxte

(Mt. 10:5-15; Lk. 9:1-6)

⁷M'efa ar Hesu bi zohna nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne 'rama yoho bi mehni nda ma'u, ne bi umba ar ts'edi nda 'yenga ya ts'ondöhi.

⁸Ne bi xipabi hinte nda hñöxa nda ñ'o har 'ñu. Hinte nda hñöxa ar 'rozö, wa te nda zi. Hinge nda nxö'sa ar bojö ha yá ngut'i, hõnse n'ar ndoqo nda hñöts'i.

⁹Nda dit'a yá thiza, ne hinge nda hñõxa yomponi ar dutu.

¹⁰Ne bi 'ñembabi'u:

—Nú'mu xki kuthu ha n'ar ngu, ka gi oxunu gatho ya pa gi 'buhunu har hnini'õ.

¹¹Nu habu hinda t'ahü ar seki, ne hinda ne da 'yox'ahü, poñhunu ne hwöju ar fonthai xi wat'a ha ri wahü. Njap'u da bö'u hingi ho nö'õ te pe'u. Xa majõni di xi'ahü, nunar pa ma da thõ'spa majõni nö'õ ar hnini'õ, ma da hñõnga n'ar döta mfeï, di töpa yá mfeï ya hnini Sodoma ne Gomora.

¹²Ne mi boñ'u mi xipa ya jö'i nda 'yot'wa yá ntso'mi.

¹³Mi enga nzeye ya ts'ondöhi, mi koxa ar nziki nzeye ya dathi, ne mi othe'u.

Bi tho ar Xuwa Xixthe

(Mt. 14:1-12; Lk. 9:7-9)

¹⁴Ar ndö Erode bi zo ár gu gatho nö'õ mi ot'a ar Hesu, ngetho xki nunga ár thuhu gatho nuya hai'u. Ne mi enö:

—Ar Xuwa Xixthe xi mengi xi nte zëi, jange pe'sa nor ts'edi'õ.

¹⁵Ha ma'ra mi enö mar Elia. Ne ma'ra mi enö már m'ehni Jö, ngu nu ma'ra ya m'ehni mi 'bu mam'et'o.

¹⁶Nu mi 'yo njap'u ar Erode bi 'ñenö:

—Gehnu ar Xuwa togo da hekwa ár 'yuga xi mengi xi nte.

¹⁷Ngetho gese ar Erode xki mehna togo nda gu ar Xuwa, xki döt'a ya bojö har fadi. Xki jap'u ngetho xki hñökwahmõ hinge nda m'uhwi ar Erodia, ár 'behñõ ar Lipe ár jödöp'u'õ, xki zimbabi ne mi 'buhwi.

¹⁸Ngetho ar Xuwa xki 'ñemba ar Erode:

—Hingi ho gi 'buhwi ár 'behñõ ri jödö.

¹⁹Ha nunar Erodia mi öthó, mi ne nda hyohmõ, ha himi tsa.

²⁰Ngetho nunar Erode mi tsu ar Xuwa, mi pödi mar hogajö'i ne hinte ma ts'oki mi tu, jange mi fats'i nda k'ont'i. Ne nú'mu mi oxa nö'õ mi möñ'õ, himi pödi te nda beni, ne mi johya mi ots'e.

²¹Ha n'agi bi zo ar pa mi to'ma ar Erodia. Nú'mu mi da ár dango ar Erode, mi umba n'ar t'oxi yá maxte mi ndöwi, ya ndöndogu ne ya ndöngi me Ngalilea.

²²N'a mbi yut'atho ár t'inxu ar Erodia bi nei, ne bi numañho ar Erode ne gatho nu'u mi huhwi har mexa. N'a mbi 'ñembatho nunar nxutsi:

—'Yaka gatho nö'õ gi ne, ne ga 'ra'i.

²³Bi 'ñet'a made Jö bi 'ñembabi: —Gatho nö'õ gi 'yakagi, ga 'ra'i. Di 'bui ga 'ra'a made ma ts'ut'wi di pets'i.

²⁴Mi bonga nunar nxutsi, bi 'ñemba ár nönö:

—Te ga apa ar ndö.

Ne nunár nönö bi 'ñembabi:

—'Yapa da 'ra'a ár ñõ ar Xuwa Xixthe.

²⁵Nu'mü dama bi yut'a habu mi 'bu ar ndö, ne bi 'ya njawa:

—Di ne gi 'raka n'agitho ha n'ar manza ár ñõ ar Xuwa Xixthe.

²⁶Ne nunar ndö Erode xa bi zot'a ár müi. Ne himbi tsa bi ponga ár ne, ngetho xki 'ñet'a made Jö, ne xki 'yoxa gatho nu'u mi huhwinu har mexa.

²⁷Jange n'agitho bi mehna n'ar ndogu nda hōmpa ár ñö ar Xuwa.

²⁸Ar ndogu bi ma ba hekwa ár ñö har fadi, ne ba hōmpabi mi o ha n'ar dōta manza. Ne bi datwa ar nxutsi, ha nuna bi thokwa ár nönö.

²⁹Nu mi 'yo yá maxte ar Xuwa tema xki thogi, ba e'u ne bi hñö'spa ár ndo'yo ma ba agi.

Bi t'inga ngudminthebe ya jö'i

(Mt. 14:13-21; Lk. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰Nú'mu ba penga yá maxte ar Hesu, bi ma ba tsu'ö, ne bi metwabi gatho nö'ö xki me'u ne nö'ö xki utwa ya jö'i.

³¹Ha nö'ö bi 'ñembabi:

—Möhö har t'ohö gi tsayahu n'a tsi tui habu hinto 'bui.

Xa nzeye ya jö'i ndi ma ne ndi 'ñehe, himi hegi nda ñuni.

³²Ne bi mase'u ha n'ar motsa, ndi ma habu hinto mi 'bui.

³³Ha nzeye ya jö'i bi hyandi mi ma'u, ne bi bödi go mi ge'ö. Ba poñ'u ha ya hnini bi ma watho, ne bi döhö bi zoñ'u m'et'o habu ndi ma'u.

³⁴Ne nu mi gö ar Hesu har motsa, bi hyandi xa mi nzeye. Ne xa bi hwëki, ngetho mi ñehewi 'ra ya tsi deti hinte 'ñe ár ma'yo, ne bi müdi te gatho mi uti.

³⁵Nú'mu mi nde, bi wat'a yá maxte ne bi 'ñembabi:

—Hinte jawa ya ngu har t'ohö, ha bi nde.

³⁶'Ñedi ma da hyonga te da ziyu har nthet'i ne ya t'ulo hnini, ngetho hinte höyu.

³⁷Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Go gi umfu te da zi.

Bi dö'u:

—Habü ga tiñhe yonthebe mpa ar nthöhö ga tañhe ya thuhme, ne ga 'wiñheyu.

³⁸Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Hangu ya thuhme gi höhu. Dí ma ba nuhu.

Ne mi bödi bi 'ñeñ'u:

—Kut'a, ne yoho ya tsi hwö.

³⁹Bi möñ'ö nda nsipabi ya jö'i nda hñudi mut'itho har k'angdoni.

⁴⁰Ne bi hñu'u bi 'yot'a ya mut'i nthebe, ne ma'ra ngudmi.

⁴¹Nu'mu ar Hesu bi gu nuya kut'a ya thuhme ne nuya yoho ya hwö, bi no'sa mhets'i bi jöpi. Bi heka ya thuhme, ne bi thokwa yá maxte bi hyemba ya jö'i. Ne bi jap'u nuya yoho ya hwö n'ehe.

⁴²Gatho ya jö'i bi ñuni ne xa bi niñö.

⁴³M'efa bi njo nuya xeni thuhme ne ya hwö bi bongi, bi ñihu'sa 'ret'amayoho ya 'bots'e.

⁴⁴Ha nu'u togo xki ñuni, mi tsu ngu ngudminthebe ya ñ'ohö.

Ar Hesu mi 'yoda mañö ar dehe

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:15-21)

⁴⁵M'efa ar Hesu bi xipa yá maxte nda boxa har motsa, nda m'et'o ndi ma'u Betsaida, mi 'bu 'randi har ngwani. Ha nö'ö nda gohmö nda ñ'ehwi ya jö'i.

⁴⁶Ne mi wadi bi 'ñe'u, bi boxa har t'ohö ma ba apa Jö.

⁴⁷Nu mi nxui, ar motsa mi pa mameda ar ñhontho, ne nö'ö mi 'buse har t'ohö.

⁴⁸Mi hyanda yá maxte xa mar ñhembu nda ñ'o har dehe, ngetho ar ndöhi mi ntöxkwi'u. Mi zo ngu ar hñumxudi, bi ma ba tsudi mi 'yoda mañö ar dehe, ne bi 'yot'e ngu mi ne nda thotho.

⁴⁹Mi hyant'u mi 'yo har dehe, bi beñ'u mar pite, ne xa bi ma'u.

⁵⁰Gatho bi hyandi ne xa bi ntsu. N'agitho bi zofo ne bi 'ñembabi:

—Go gekaga, yo gi ntsuhu.

⁵¹Ne bi boxkwi'u har motsa.

Nu'mú bi nköt'a ar ndöhi, ne nu'u xa bi 'yotho, himi pödi te nda beni.

⁵²Ngetho hinxki zoda yá mfeni nú'mú mi japa ya thuhme bi xu, xa mar me yá mfeni.

Ar Hesu bi othe ya dathi núnu Genesare

(Mt. 14:34-36)

⁵³Mi zoñ'u 'randi ar dehe har hai Genesare, ka bi dötnu ar motsa.

⁵⁴Ne nu mi gö'u, n'agitho bi bö ya jö'i go mar Hesu.

⁵⁵Bi ne ya nguyu xoge har nthet'i nor hai'ö, ne bi ndui habu gatho mi ts'impa ya dathi mi kuxa ha ya fidi, habu nda nt'ode mi 'bu'ö.

⁵⁶Ne habu gatho mi kut'a ar Hesu ha ya t'ulo hnini, ha ya döhini ne ha xki font'a ya ngu, mi ts'i ya dathi ne nda 'bo ha ya döñu. Ne nuyu hõse mi adi nda thegi nda damba ár ñöni ár pat'i, ne gatho nu'u mi thambabi, mi thits'i.

Nö'ö japi da ts'okar jö'i

(Mt. 15:1-20)

7 Nuya denga'bepate ne 'ra ya böt'ofu xki 'ñe Herusalen, ba e bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu.

²Ne mi hyant'u 'ra yá maxte ar Hesu hinge mi xu'ye nda ñuni, ne mi theñ'u.

³Ngetho nuya denga'bepate ne gatho ya xodyo xa mi tenga nunar nt'umbi xki zokwa yá pale, hinge nda ñuni nu'mu hinge nda xu'ye xiñho.

⁴Ne nú'mu nda menga har tai, m'et'o nda nxu'ye, ne ja nda ñuni. Hinge hõsensu, bi gu ma'ra ya nt'umbi nda mefi, ngu ar sut'at'eni, ar sut'bada, ar sut'at'eni bojö, ne nda menga yá fidi.

⁵Bi 'yambabi 'mu ya denga'bepate ne ya böt'ofu:

—Yo'ö ri maxte hinge temba yá nt'umbi ma palehu, ñuni hinge nxu'ye m'et'o.

⁶Ar Hesu bi döt'wabi'u ne bi 'ñembabi:

—Xa gar nemhñöhu. Majöni nö'ö bi 'yemp'ahu ar m'ehni Isaia xi t'ot'i njawa:

Nunar hnininu oxta mañö eñ'u eska ma nsu, ngetho himbi ponga ha yá mu.

⁷Ter ñho'ö eska ma nsu, embabi ar hoga nt'uti nö'ö xi bense'u.

⁸Ngetho xka hyehu ár 'bepate Jö, ne xa gi ne gi temfu yá nt'umbi ya meximhai, ngu ar nsut'at'eni, ar nsut'bada, ne gatho nu ma'ra gi pehu njap'utho.

⁹Mi embabi'u n'ehe:

—Hinte gi nuthu ár 'bepate Jö, gi teñhu nuya ri nt'umbihu.

¹⁰Ngetho ar Moise bi 'ñenö: 'Ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö. Ne enö: Nö'ö togo da zanga ár dada wa ár nönö, hinda k'ont'i da tho.

¹¹Ha nu'ahu gi eñhu xiñho togo da 'ñemba ár dada wa ár nönö: Hinge tsá ga fax'i, ngetho nö'ö nga 'ra'ahmö, gehnu ar Korban (poni da 'ñenö ár m'oñho Jö).

¹²Ne njap'u hinge hehu da maxa ár dada ne ár nönö.

¹³Hinte gi nuthu ár mhö Jö, gi hokse ri nt'umbihu, ne nzeye ma'ra ya 'befi nguyu gi othu.

¹⁴Ne bi zo gatho nu'u mi 'buhnu, bi 'ñembabi'u:

—Gi gathohu, 'yohu ne dá zo ri guhu nö'ö ma ga xi'ahu.

¹⁵Hiñ'otho te da yut'a hár muï ar jö'i ne da ts'okwabi. Nö'ö bi ponga mbo hö, go ts'ok'ö.

¹⁶Nö'ö togo tu ár gu da 'yode, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

¹⁷Nú'mu mi zop'u ya jö'i, bi yut'a har ngu, nuyá maxte bi 'yambabi tema ndi bonga nö'ö xki mö.

¹⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hage nu'ahu n'ehe hinte xi zo ri mfenihu. Ha hinxka pöhu gatho nö'ö kut'a hár ne ar jö'i, hingi tsá da ts'oki.

¹⁹Ngetho hingi tsinga hár mfeni, honse tho hár muï, ne da 'yei xta ñ'exjo.

Bi mö njap'u, ne mi ñ'udi gatho ya ñ'huni xint'axi.

²⁰Ne mi enö:

—Gatho nö'ö ponga hár mfeni, nö'ö hö, japi da ts'oka ar jö'i.

²¹Ngetho ka bi ehnu ya ts'omfeni, ya ts'inga nthöti, ya m'engwi jö'i, ar ntho,

²²ar mfë, ar nhem'ets'i, ya ts'om'ui, ar nhemhñö, ar nhe'behñö, ar hyoke, ne da 'yomba ar 'bede ma'ra, ar ñ'ets'i, ne ar k'at'amfeni.

²³Gatho nuya ts'okiyu, di bonga mbo, ne ts'oka ya jö'i.

Ár jamfi ar 'behñö mar mengu man'ar hai

(Mt. 15:21-28)

²⁴Bi nangunu bi ma har hai Tiro ne Sidon. Mi zoni bi yut'a ha n'ar ngu, hinto mi ne nda bödi mi 'buhnu, honse himbi tsá bi ñ'öni.

²⁵Ngut'a bi zo ár gu n'ar 'behñö mi 'ñe n'ár t'inxu xki nthexkwi n'ar

ts'ondöhi. Mi bödi mi 'buhnu, dama ba e bi ndandihmö hár wa.

²⁶Nunar 'behñönu himar me Israel, xki m'u har hai Sirofenisia. Ne mi apa ar möte ar Hesu nda 'yemba ar ts'ondöhi ár t'inxu.

²⁷Har Hesu bi 'ñembabi:

—To'ma m'et'o da niñö ya bötsi, ngetho hingi ho da gumpa yá thuhme tsi'u, ne da t'emba ya 'yo.

²⁸Nunar 'behñö bi dödi ne bi 'ñenö: —Hö tsi Hmu, mödi njap'u, nuya 'yo tsipa yá bone ya bötsi ta har mexa.

²⁹Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ngetho xka mönga nunar mhönu, di ma. Ar ts'ondöhi xi hyek'a ri t'inxu.

³⁰Ne nu mi zonga ár ngu, bi dinga ár t'inxu mi 'benga har fidi, xki hye ar ts'ondöhi.

Ar Hesu bi othe n'ar gogu mar köne

³¹Bi bonga ar Hesu har hai Tiro, bi thota har hai Sidon, ndi ma har ñhonthe Ngalilea, bi 'raxt'a ar hai Dekapoli.

³²Ne ba ts'impanu n'ar ñ'ohö mi gogu ne mar köne, bi t'apa ar möte nda hñu'spa ár 'ye.

³³Nö'ö bi 'wekase, ne bi dint'wa yá xa ha yá gu'ö. Bi zoxa ár 'ye ne bi damba ár jöhne.

³⁴Bi guxa ár da mhets'i, bi ngöts'i ne bi 'ñembabi:

—Efata —ne da 'ñenö: Dá xogi.

³⁵Ne dama bi xo ár gu, ne bi tuka ár jöhne, bi ñö xiñho.

³⁶Ar Hesu bi hñu'mba yá muï hinto nda xipabi'u. Ha nú'mu mi xipabi'u hinte nda mö, xa mi pe'u.

³⁷Ne xa mi 'yo'u ne mi eñ'u:

—Gatho nö'ö pefi, ot'e xiñho: nuya gogu xokwa yá gu, ha nuya gone japi da ñö.

Bi t'inga ngu yon'atenthebe ya jö'i

(Mt. 15:32-39)

8 Nuya pa'u xki wat'a ra nzeye ya jö'i man'agi, ne hinte mi pe'sa te nda zi. Ar Hesu bi zohna yá máxte ne bi 'ñembabi:

²—Di hwëka nuya jö'i, ngetho pe'sa hñupa di ñ'ohu, ne hinte hö te da ziyu.

³Ha nu'mu ga pehna yá ngu hinte xi zi, yo ma da went'a har 'ñu, 'ra xpa e yap'u.

⁴Nuyá máxte bi 'ñembabi:
—Ha di 'ñe gatho ar thuhme da japa da niñowa har ot'at'oho nuya jö'iyu.

⁵Ha nö'ö bi 'yambabi'u:
—Hangu ya thuhme gi pe'su.
Ne bi 'ñeñ'u:
—Yoto.

⁶Ar Hesu bi 'bepa ya jö'i nda hñu har hai 'mu. Bi guxa nuya yoto ya thuhme, bi umba njamödi Jö. Bi heke ne bi hyemba yá máxte, ha nuyá máxte bi mokwa ya jö'i.

⁷Mi pes'u n'ehe 'ra ya tsi hwö. Bi jö'p'ö n'ehe, ne bi mehna nda m'okwa ya jö'i.

⁸Bi ñuñ'u ne xa bi niñö. Bi njo nuya xeni xki bongi, ne bi ñuxa yoto m'ots'e.

⁹Mi tsu ngu yon'atenthebe nu'u bi ñuni, ne ar Hesu bi 'ñedi bi mehni bi ma'u.

¹⁰M'efa bi boxkwi yá máxte har motsa, ne bi ma'u har hai Dalmanuta.

Ar t'a nt'udi

(Mt. 16:1-4; Lk. 12:54-56)

¹¹Ba e 'mu ya denga'bepate nda ntsahñökiwi, ne mi apa nda uta n'ar

nt'udi ndi 'ñe mhets'i, ne njap'u nda tsati.

¹²Ar Hesu bi 'yents'a n'ar ngöts'i dumu, ne bi 'ñenö:

—Yo'ö a ya nt'udi nuya ts'ojö'i 'bupya. Xa majöni di xi'ahu, hinda ma da t'umbabi.

¹³Bi zop'u'u, ne bi mengi bi yut'a har motsa, bi 'raxa 'randi ar ngwani.

Yá nt'uti ya denga'bepate

(Mt. 16:5-12)

¹⁴Yá máxte bi pumhni nda hñöxa ya thuhme, ne honse n'a mi hö'u har motsa.

¹⁵Har Hesu bi 'ñembabi'u:
—Zot'a ri dahu ne jamasubihu yá nt'ustuhme ya denga'bepate ne yá nt'ustuhme ar Erode.

¹⁶Mi ñöxhnatho n'a ngu n'a mi eñ'u:

—Xikagihu njap'u ngetho hinda höhu ya thuhme.

¹⁷Mi böta ar Hesu, bi 'ñembabi'u:
—Hage xa gi ñöxnathohu gi noñhu hinte gi pe'su ar thuhme. Wa hinxi xota ri mfenihu, ne xi meda ri ñöhu.

¹⁸Ha hingi zo ri dahu, wa hingi xo ri guhu, ne xka pumhnihu.

¹⁹Nú'mu nda hembra kut'a thuhme ngudminthebe ya jö'i, hangu m'ots'e ya xeni ga ñu'su.

Bi dö'u ne bi 'ñenö:

—'Ret'amayoho.

²⁰—Ne nú'mu nda hembra yoto thuhme yon'atenthebe ya jö'i, hangu m'ots'e ya xeni ga ñu'su n'ehe.

Ne bi 'ñeñ'u:

—Yoto.

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi'u 'mu:
—Hanja hinxi zoda ri mfenihu.

N'ar goda bi t'othe núnu Betsaida

²²M'efa ar Hesu ba e Betsaida, ne ka ba ts'impanu n'ar goda, ne mi t'apa ar móte nda hñu'spa ár 'ye.

²³Bi mipa ár 'ye ar goda 'mu, ne bi guka nthi ar hnini. Bi zospa ár da, bi hñu'spa ár 'ye, ne bi 'yambabi ha mi handa n'a tsi tui.

²⁴Nö'ö mi wadi bi hyandi bi 'ñenö:

—Di handa ya jö'i nñehwi ya za, 'yo.

²⁵Ne bi hñu'spa ár 'ye man'agi hár da, bi japi bi hyandi. Ne bi ho yá da, bi hyanda yap'u, ne bi hyanda gatho xiñho.

²⁶Ar Hesu bi mehna ár ngu, ne bi hñu'mba ár mu bi 'ñembabi:

—Yo ma gi kut'a har hnini.

Ar Pedro bi damajöni

(Mt. 16:13-20; Lk. 9:18-21)

²⁷Ar Hesu bi bongwi yá maxte, bi ma ha ya t'ulo hnini har hai Nsesarea Filipino. Ne nú'mu mi ne ar 'ñu, bi 'yambabi yá maxte:

—Togo enga ya jö'i go geke 'nö.

²⁸Bi dö'u njawa:

—'Ra enö gar Xuwa Xixthe, ma'ra gar m'ehni Elia, ha ma'ra enö go ge'e n'a nuya m'ehni mi 'bu mam'et'o.

²⁹Nu'mú nö'ö bi 'ñembabi:

—Xi'ahu, togo gi eñhu go gekaga.

Bi dö ar Pedro ne bi 'ñenö:

—Nu'ge go gar Kristo xi 'ñex'a Jö.

³⁰Ar Hesu bi 'ñembabi hinto nda xipabi'u.

Ar Hesu bi mö ma nda tho

(Mt. 16:21-28; Lk. 9:22-27)

³¹Ne bi ndui bi uti mi mahyoni nda tho nzeje ya thogi Nö'ö

Togo ba e bi Njö'i. Ne nda utsa ya dönziandö, ya ndömöjö ne ya böt'ofu. Nda tho, ne ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

³²Mi ot'wa ar 'ñu xiñho. Nu'mú ar Pedro bi guki ne bi ndui bi hñu'mba ár mu hinge nda jap'u.

³³Nunar Hesu bi ñhanda habu mi 'ba yá maxte, ne bi zu ar Pedro bi 'ñembabi: —Di mawa, ts'ondöhi. Ngetho hingi temba ár mfeni Jö, gi tembatho yá mfeni ya meximhai.

³⁴Bi zohna ya jö'i ne yá maxte, bi 'ñembabi:

—Nö'ö togo ne da dengagi, mahyoni da pumhnise ár te, ne da ñ'ent'atho ga ñ'o'be.

³⁵Ngetho nö'ö togo ne da japi da k'ont'a ár te, ma da 'bedi. Ha nö'ö togo ent'i da unga ár te da dengagi ne da mönga ar hoga mhö, ma da dinga ar te hiñham'u da göts'i.

³⁶Ngetho tema ñho da gukwa n'ar jö'i, da dö gatho nö'ö te jawa har ximhai ne da 'be ár pa.

³⁷Tema tsä da unga n'ar jö'i da danga ár pa.

³⁸Ngetho nö'ö togo da ntsä da datka majöni ha yá nhandi nuya ts'ojö'i 'bu nuya payu, ne da ntsä da mömga ma mhö, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da ntsä n'ehe xta ehe di hömpa ár nsunda ár Dada, ne di ñ'owi ya hoga enxé.

9 Bi 'ñembabi n'ehe:

—Xa majöni di xi'ahu, gi 'buhüwa 'rapya, hingi ma gi tuhu, m'et'o ma gi hyanthwu ár ts'ut'wi Jö da ehe, xa di nheki ár ts'edi.

Bi mponga ár 'bai ar Hesu

(Mt. 17:1-13; Lk. 9:28-36)

²Mi tho 'rato mpa ar Hesu bi zixa ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa, bi

boxaseyü ha n'ar t'ohö mar ñhets'i. Mi zoñ'u bi mponga ár 'bai ar Hesu hár nhandi'u.

³Ne ár he xa mi hyats'i, bi t'axki ngu ar tse. Hinjo'owa har ximhai n'ar meni da tsá da japi da t'axki njangu'ö.

⁴N'a mbi hyandatho yá maxte mi 'bahnu ar Elia ne ar Moise mi ñöwi ar Hesu.

⁵Nu'mú ar Pedro bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Utate'i, xiñho ga 'buhüwa. Te gi mö, ga hoje hñu ya m'et'e, n'a habü gi 'buke, n'a habü da m'u ar Moise, ne man'a habü da m'u ar Elia.

⁶Ar Pedro mi mönga njap'u, ngetho himi pödi teme nda mö, xa xki zuyü.

⁷N'a mba eta n'ar gui bi go'mtho, ne bi nhekinu n'ar mhö bi 'ñenö:

—Gehnu ma hmöka T'u. 'Yohu nö'ö xi'ahu.

⁸M'efa mi mengi bi hyant'u man'agi, hõnse ar Hesu mi 'bahnu.

⁹Ne mi gö'u har t'ohö, bi hñu'mba yá müi'u hinto nda xipabi nö'ö xki hyant'u, nda dõ'mi m'et'o nda mengi nda nte man'agi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

¹⁰Bi kwatatho'u nunar mhönu, ne mi ñö'u n'a ngu n'a teme ndi bongá nö'ö xki mö, nda mengi nda nte man'agi.

¹¹Ne bi 'yambabi'u ar Hesu: —Yo'ö engá ya böt'ofö, m'et'o ma dá e ar Elia, ne ka dá e ar Kristo.

¹²Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni ar Elia dá e m'et'o, ne dá 'ñexa xiñho man'agi gatho te jawa. Xi'mü, yo'ö xi t'ot'a har T'ofö,

Nö'ö Togo bá e bi Njö'i má dá tho ya thögi, ne hinte má dá nhu.

¹³Ha dí xi'ahu, ar Elia bá ehe, ne bi 'yot'wabi gatho nö'ö mi ne ya jö'i, ngu xki t'ot'i nda tho'ö.

Ar Hesu bi öthe n'ar bötsi xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi

(Mt. 17:14-21; Lk. 9:37-43)

¹⁴Nu mi zoñ'ö habü mi 'bü yá maxte, bi hyandi nzeye ya jö'i xa xki got'atho, ne mi ñöwi ya böt'ofö.

¹⁵Ne mi zo'ö, gatho ya jö'i xa bi 'yotho, bi nixt'i má bá tsüdi ne bi zengwa.

¹⁶Nö'ö bi 'yambabi:

—Tema gi ñöwihü.

¹⁷Bi dö n'a mi 'bü har mut'i, ne bi 'ñenö:

—Tsi Utate, dá tsin'a má t'u nthexkwi n'ar ts'ondöhi japi dá ngone.

¹⁸Habü gatho dá züdi xa hwöts'i, ne japi dá 'yents'a ya fugi hár ne, xa guxt'a yá ts'i, ne 'ramtx'u dí 'yot'i. Dá xipa nuya ri maxte nda 'yemhö, ne hinte bi japabi.

¹⁹Bi dö'ö ne bi 'ñenö:

—Yá bötsi'ihü ya me'sku. Hangu má ga 'buhwithohü ne ga pes'ahu ar ts'eti. Bá tsinjuwa ar metsi.

²⁰Ne bá ts'impabi. Há nunar ts'ondöhi mi hyanda ar Hesu, xa bi hwö'sa ar bötsi, mi zo har hai xa mi ntöni, ne xa mi ents'a ya fugi hár ne.

²¹Ar Hesu bi 'yamba ár dáda:

—Hangu pets'i njanu.

Ar dáda bí dödi ne bí 'ñenö:

—Bí dü'mbabi mí t'ulotho.

²²N'andi ent'a har tsibi ne har dehe, ne dá hyohmö. Há nu'mü dá tsá te gi japi, pe'skagihe ar nhwëki ne faxkagihe.

23 Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mu da tsá gi ñ'emui hö, ngetho nö'ö togo ñ'emui, hinter ñhembibi.

24 Ne n'agitho ár dada ar bötsi bi ñö nts'edi ne bi 'ñenö:

—Di ñ'emui. Faxkagi da hñuxa ma ñ'emui.

25 Nu mi hyanda ar Hesu ya jö'i mi ntuts'i mi kwat'i, bi zu ar ts'ondöhi ne bi 'ñembabi:

—Ts'ondöhi gone ne gogu, di 'bep'a'i gi hyehnu, ne hingi pengi gi kut'a man'agi.

26 Nu'mú ar ts'ondöhi xa bi hyexa ar mhafi, ne xa bi nhwöste bi boni. Ne nunar bötsi bi gohnu wande xki du, jange nzeje mi enö:

—Xi du.

27 Ha nunar Hesu bi mipa ár 'ye bi 'ñei, ne bi nangi.

28 Nu mi yut'ö har ngu, yá maxte bi 'yambase:

—Yo'ö himbi tsá da eñhe.

29 Har Hesu bi 'ñembabi:

—Nuya ts'ondöhiy xi ñhemi da boni, mahyoni ar nt'apa Jö ne ar behë.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 17:22-23; Lk. 9:43-45)

30 Ne mi bonu'u, bi ñ'o'u har hai Ngalilea, ne himi ne'ö togo nda bödi.

31 Ngetho mi uta yá maxte, ne mi embabi:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da ndatwa yá 'ye ya jö'i, ne ma da tho. Ne ár hñupa da mengi da nte man'agi.

32 Ne nuyá maxte himi tso yá mfeni nö'ö mi xipabi'ö, ne mi tsu nda 'yambabi.

Togo töte ár nsu

(Mt. 18:1-5; Lk. 9:46-48)

33 Ne bi zonga Nkapernaum, mi yut'u har ngu, ar Hesu bi 'yambabi yá maxte: —Te ngi mpehu har 'ñu.

34 Ha nu'u bi ñhetho, ngetho har 'ñu mi ñöxhnatho'u, mi honi togo ma nda ntöte ár nsu.

35 Nu'mú ar Hesu bi hñudi, ne bi zohna nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo ne da m'u m'et'o, mahyoni xa da m'efa, ne da mepa gatho nu ma'ra.

36 Bi gu n'ar tsi bötsi ne bi 'ba'ma madetho, bi dets'i, ne bi 'ñembabi'u:

37 —Nö'ö togo da potka ma thuhu japamasu n'ar tsi bötsi, jakamasugi. Ha nö'ö togo jakamasugi, go japamasu togo xpa penkagi.

Nu'u togo hingo ma ñ'unihu, go faxkagihu

(Lk. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Ar Xuwa bi 'ñembabi:

—Tsi Utate, xta hanthe n'a enga ya ts'ondöhi juñ'a ár ts'edi ri thuhu. Da höjwe ngetho hindi ñ'owihu.

39 Ha nunar Hesu bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwabihu, ngetho hinjo'o n'a togo di ot'a ya nt'udi junka ár ts'edi ma thuhu, ne m'efa da ñömañ'ugi.

40 Ngetho nö'ö togo hingo ma ñ'unihu, faxkagihu.

41 Nö'ö togo da 'ra'ahu n'ar tsi 'bada ar dehe potka ma thuhu ngetho yá meti'ihu ar Kristo, xa majöni di xi'ahu, hinda ma da 'be ár nthöhö.

Ga ntsuñhu hinga othu ar ts'oki

(Mt. 18:6-9; Lk. 17:1-2)

42 Nö'ö togo da japi da da n'a nuya tsi bötsi ñ'emugi, xiñho da ts'utwa

n'ar dojuní hár 'yuga nö'ö ar jö'l'ö, ne da t'ent'a har dehe.

⁴³Nu'mu ri 'yehu da ja'ahu gi tahu, hyeju. Xiñho gi kuthu mhets'i di k'at'a n'a ri 'yehu, ne hingi mewihu gatho yoho ri 'yehu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁴Nunu hingi the ya zu'we, ha nunar tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁵Ha nu'mu ri wahu ja'ahu gi tahu, hyeju. Xiñho gi kuthu mhets'i hinte di tu ri wahu, ne hinge gi mewi ri wahu har tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁶Nunu hingi the ya zu'we, ha nunar tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁷Ha nu'mu ri dahu ja'ahu gi tahu, hñohu. Xiñho gi kuthu hár ts'ut'wi Jö di k'at'a n'a ri dahu, ne hingi mewihu gatho yoho har tsibi.

⁴⁸Nunu hingi the ya zu'we, ha nunar tsibi hiñham'u da hwet'i.

⁴⁹Ngetho gatho ma da thoka har tsibi, jangu gatho ar m'oñho da t'u'sa ar u.

⁵⁰Ar u xiñho, ha nu'mu da 'be ár ñ'uxi, hanja gi ko'sfu ár nkühi. Di hñox'ahu ar u, ne gi 'buhu n'ar hogam'ui n'a ngu n'a.

Ar Hesu bi nonga nu'u togo he yá nthöti

(Mt. 19:1-12; Lk. 16:18)

10 Ar Hesu bi zohnu nor hai'ö, bi gu ar 'ñu bi ma har hai Nhudea 'randi ar döthe Hordan. Ya jö'l'i bi mengi bi mhunts'i, ne nö'ö bi uti ngu xki nzöñ'ö.

²Bi wat'a ya denga'bepate nda hyathmö, ne bi 'yambabi ha nda tsa nda hye ár 'behñö n'ar ñ'ohö.

³Nö'ö bi döti ne bi 'ñembabi:

—Te bi 'bep'ahu ar Moise.

⁴Nu'u bi 'ñeñ'u:

—Ar Moise bi unga ar seki da t'unga n'ar he'mi ñhegi, ne nda hyep'u ár 'behñö.

⁵Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Bi 'yot'a njap'u nunar 'bepatenu, ngetho xa xi me ri ñöhu.

⁶Hár ndui, Jö bi hyoka ar ndo ne ar 'behñö.

⁷Jange ar ñ'ohö da zop'u ár dada ne ár nöñö, ne da m'uhwi ár 'behñö.

⁸Ne nuya yohoyu da n'atho. Hindi yoho, n'ase.

⁹Jange nö'ö xi junga Jö, hinda 'weka ar jö'l'i.

¹⁰Nu mi zoñ'u har ngu, nuyá maxte bi mengi bi 'yambabi nö'ö xki wadi xki mö.

¹¹Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo da hye ár 'behñö ne da nthötwi man'a, n'ar tsiinganthöti.

¹²Ha nu'mu ar 'behñö da hye ár döme ne da nthötwi man'a, n'ar tsiinganthöti n'ehe.

Ar Hesu bi jöpa ya tsi bötsi

(Mt. 19:13-15; Lk. 18:15-17)

¹³Ne mi ts'impa ya tsi bötsi nda hñuxyá 'ye, ha nuyá maxte mi tsui togo mi tsihi.

¹⁴Mi hyanda ar Hesu, bi zot'a ár mu, ne bi 'ñembabi'u:

—Hyehu ya tsi bötsi da e da zükagi, ne yo gi höjwu, ngetho gatho nu'u 'bu hár ts'ut'wi Jö, ñhehwi n'ar tsi bötsi.

¹⁵Xa majöni di xi'ahu, nö'ö togo hinda hñömba ár ts'ut'wi Jö ngu n'ar tsi bötsi, hinda ma da yutnu.

¹⁶Ne mi thex'u, mi hu'spa yá 'ye ne mi jöpi.

**N'ar ñ'ohö xa mi the yá ñho bi ñöwi
ar Hesu**

(Mt. 19:16-30; Lk. 18:18-30)

¹⁷Mi boñ'ö nda mengi nda gu ar 'ñu, ba e n'a mi nixt'i ne bi ndandihmö hár wa'ö, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi hoga Utate, tema ga pefi ne da t'aka ar te hinda göts'i.

¹⁸Ar Hesu bi 'ñenö:

—Yo'ö gi engagi dar hogajö'i.

Honse Jö go ar hogajö'i'ö.

¹⁹Gi pötwa yá 'bepate Jö: Yo gi tsimba ár nthöti ri ñ'ohu, yo gi ñhote, yo gi mpë, yo gi juxa ya nhemhñö, yo gi hate, 'ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö.

²⁰Bi dö nunar ñ'ohö ne bi 'ñenö:

—Utate, gathoyu xta ot'e ndi bötsitho.

²¹Nu'mú ar Hesu bi k'öt'i xa mi mödi, ne bi 'ñembabi:

—'Beta n'a te gi pefi: di ma ba pa gatho nö'ö te gi pets'i, ne hyembabi ya hyoya, njap'u gi pe'sa ya ñhonu mañö mhets'i. Ne gi 'yent'a ri te gi e gi tengagi.

²²Ha nö'ö mi 'yo nunar mhönu, xa bi du ár müi ne njap'u bi ma, ngetho xa mi the nzeye yá ñho.

²³Nu'mú ar Hesu bi hyanda hár nthet'i, ne bi 'ñemba yá maxte:

—Xa xi ñhembabi da yut'a hár ts'ut'wi Jö n'ar jö'i hinte k'at'i.

²⁴Nuyá maxte xa bi 'yoda nö'ö te bi möñ'ö. Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi'u:

—Ma tsi bötsi'ihu, xa xi ñhembabi da yut'a hár ts'ut'wi Jö nu'u togo xi hñuxyá jamfi ha ya ñho.

²⁵Xi ñhembabi da tho n'ar döta meti hár gu n'ar 'yomhni, ha töte ár

ñhembabi da yut'a n'a hinte k'at'i hár ts'ut'wi Jö.

²⁶Nu mi 'yo njap'u, bi hñuxa yá 'yo'u, ne bi 'ñeñ'u n'a ngu n'a:

—Togo da mpo 'mu.

²⁷Nu'mú ar Hesu bi k'öt'i, ne bi 'ñembabi:

—Nö'ö hingi tsá da 'yot'a ya jö'i, Jö hö, tsá da 'yot'ö, ngetho Jö hinter ñhembabi da 'yot'e.

²⁸Nu'mú ar Pedro bi ndui bi 'ñembabi:

—Nuje xta tsohe xoge xta teñ'ahe.

²⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahu, gatho nu'u togo xi zop'u ár ngu, yá jödö, yá nju, ár dada, ár nönö, ár 'behñö, yá bötsi, wa xpa tsop'u yá hai xi dengagi mönga ar hoga mhö,

³⁰ma da hñuxa n'anthebe ár nzeye nö'ö xi zop'u: yá ngu, yá jödö, yá nju, yá nönö, yá bötsi, yá hai, mödi da tho ya nt'utsa nuya payu, ne m'efa to'ma ar te hiñham'u da göts'i.

³¹Nzeye nu'u 'bet'opya ma da m'efa, ha nu'u togo 'befapya ma da m'et'o'u.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 20:17-19; Lk. 18:31-34)

³²Mi 'yo ar 'ñu'u ndi ma Herusalen, ar Hesu mi 'bet'o, ha nuyá maxte xa mi 'yotho, mi teni mi ntsu'u. Nu'mú bi mengi bi 'weka nu'u 'ret'amayoho, ne bi müdi bi xipabi nuya thogi ma nda thogi. Bi 'ñenö:

³³—Nupya gar möhö har hnini Herusalen, ne Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da t'ent'wa ha yá 'ye ya ndömöjö ne ya böt'ofö. Ma da 'yent'u da tho, ne da ndatwa ha yá 'ye nu'u hingya xodyo.

³⁴Ne ma da ts'ani, ma da n'wet'i, ma da ts'ots'i ne da tho, ha nu ár hñupa ma da mengi da nte man'agi.

Ár nt'adi ar Hakobo ne ar Xuwa

(Mt. 20:20-28)

³⁵Nu'mú ar Hakobo ne ar Xuwa yá t'u ar Sebedeo, bi wat'a habu mi 'bu ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Tsi Utate, di nehe gi ja ar möte gi 'raje nö'ö ma ga a'he.

³⁶Nö'ö bi 'ñembabi:

—Tema gi ne ga 'ra'ahu.

³⁷Bi 'ñeñ'u:

—'Rakagihe ar seki xka tsoñhe ha ri nsunda, n'a da hñuxa ha ri ñ'ei, ne man'a ha ri ngöhö.

³⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hingi pöhu tema gi ahu. Ha gi hanthu gi tsethu ya thogi ngu ma ga tsetka.

³⁹Nu'u bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Hö ga tsethe.

Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Majöni ma gi thohu ya thogi ngu ma ga thoka.

⁴⁰Mödi njap'u, nö'ö gi ne gi hñuxu ha ma ñ'ei ne ha ma ngöhö, hinda tsá ga unga. Ma da t'umba nu'u togo xi t'ekwabi.

⁴¹Nu mi 'yo nu'u ma 'ret'a yá maxte, bi ndui bi mbo yá kwe, himi numañho ar Hakobo ne ar Xuwa.

⁴²Nu'mú ar Hesu bi zoñ'u ne bi 'ñembabi:

—Gi pöhu, nu'u togo xi t'exa ngu ar ndö ha n'ar hāi, exyá nsu, ne nuya xi t'exa ngu ar ñöxhmu, xa memnda ya jö'i.

⁴³Nu'ahu yo gi njahup'u. Nu'mu gi ne gi ndöthā, mahyoni gi pefu nu ma'ra.

⁴⁴Ne nö'ö togo gi ne gi 'bet'ohu, mahyoni gi m'egohu n'ehe.

⁴⁵Jahu ngu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Nö'ö himba ehe honi togo da mepabi, ba ehe da m'ego, ne da unga ár te da gut'wa yá thāi nzeze ya jö'i.

Ar godā Bartimeo bi tsā bi hyandi

(Mt. 20:29-34; Lk. 18:35-43)

⁴⁶Ba e'u Nheriko, ne nú'mu mi 'yo ndi boni, mi ñ'owi yá maxte, ne nzeze ya jö'i mi teni. Ar godā Bartimeo, ár t'u ar Timeo, mi hu har 'ñu mi peti.

⁴⁷Ne mi 'yode mar Hesu me Nasare nö'ö mi thohnu, bi ndui bi mafi mi enö:

—Hesu, ár t'u'i ar Dabi, hwägagi.

⁴⁸Nzeze mi tsui hinge nda mafi, ha nö'ö xa mi umbár mu'i mi mafi:

—Ár t'u'i ar Dabi, hwägagi.

⁴⁹Nu'mú ar Hesu bi m'ai ne bi mö nda ts'ohna ar godā, ne bi nsipabi njawa:

—Yo gi tu ri mu'i. Nangi ngut'a, zo'a'i gi ma 'nö.

⁵⁰Nu'mú bi 'yemp'u ár pat'i, dama bi nangi ba e bi zu ar Hesu.

⁵¹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Te gi ne ga ja'a'i.

Ar godā bi 'ñenö:

—Tsi Utate, di ne da xo ma dā.

⁵²Ar Hesu bi 'ñenö:

—Di ma, nuna ri ñ'emui xi max'a'i xka hñöni.

Ne n'agitho bi tsā bi hyandi, ne bi denğa ar Hesu har 'ñu.

Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar ndö mi tho'mi

(Mt. 21:1-11; Lk. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Nú'mu mi 'butho nda zonga har hnini Herusalen, mi pa'u get'u ha ya t'ulo hnini Betfage ne Betania, mi kuxa har t'ohö

Njōmdoni. Ne ar Hesu bi mehna yoho yá məxte,

²ne bi 'ñembabi:

—Di möhü har t'ulo hnini gi hanthü 'buhnu, ne nu xki tsoñhü, ma gi tiñhü n'ar tsi t'ulo n'oge di thöt'i hinto xi ntoge. Gi xothü ne gi tsihü injawa.

³Ha nu'mü togo da 'ñeñ'ahü: Yo'ö gi pehü njap'ü, 'ñemfu: Ar tsi Hmu honi, ne m'efa da mengi da kos'a man'agi.

⁴Bi ma'ü ne bi dinga n'ar tsi n'oge mi thöt'a hár goxthi n'ar ngu mi 'büta hár ñoni ar 'ñu, ne bi xot'ü.

⁵Ne 'ra nu'ü mi 'buhnu bi 'ñembabi:

—Te gi pehü gi xothü nunar tsi n'oge.

⁶Nuya məxte bi 'ñemba ngu xki xipabi ar Hesu, ne bi hye'ü.

⁷Ne ba ts'impa ar tsi t'ulo n'oge ar Hesu, ne bi gö'spa yá pat'i'ü, ne bi ntö'ö.

⁸Ne nzeye mi xi yá pat'i har 'ñu, ha ma'ra mi tokwa ya xiza ne mi pokwa habü nda thogi.

⁹Nu'ü mi 'bet'o ne nu'ü mi 'befa mi ma'ü ne mi enö:

—Xa nsunda Jö. Dá jöpa Jö ár m'ehni.

¹⁰Dá jöpa Jö ár ts'ut'wi ma palehü ar Dabi xi 'ñep'ü. Nsunda Jö bi 'bu mhets'i.

¹¹Ne bi yut'a ar Hesu núnu Herusalen ne har dönganijö. Ne mi wadi bi hyanda gatho ár nthet'i, bi menga Betania bi mewi yá məxte, ngetho mi fudi nda nxui.

Ar 'bai'iuxi bi ts'ui

(Mt. 21:18-19)

¹²Nu ár hyax'ö mi boñ'ü har hnini Betania, ar Hesu bi ntunthu.

¹³Bi hyanda yap'ü n'ar 'bai'iuxi xa mi heda yá xi, bi ma ba k'öni, xömhö nda dinga te nda zi. Nú'mü mi zoni hinte bi dini ngetho himyá pa ya iuxi.

¹⁴Nu'mü bi 'ñemba ar 'bai'iuxi: —Hinto man'a da zimp'a ri sofo. Ne nuyá məxte bi 'yo tema xki mö.

Ar Hesu bi p'axt'a ar dönganijö

(Mt. 21:12-17; Lk. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵Ba e'ü Herusalen 'mü, ne mi yut'a ar Hesu hár thi ar dönganijö, bi müdi bi 'yenga nu'ü togo mi mpa ne mi ntai. Ne bi puspa yá mexa ya patbojö, ne yá nthuts'i nu'ü mi pa ya domtxu.

¹⁶Ne hinto mi hegi nda na'sa ar nijö te mi muts'i.

¹⁷Ne mi utwabi njawa:

—Ha hinxka nehü habü enö: Ma ngu n'ar ngu habü da mat'a Jö gatho ya hnini 'bü har nxidi ar ximhai. Ha nu'ahü xka jafü ngu n'ar oki habü ñ'önga ya bë.

¹⁸Ne bi 'yo nuya böt'ofö ne nuya ndömöjö, mi hongha hanja nda hyohmö. Himi tsä te nda jap'ü, mi tsu ya jö'i, ngetho xa mi numañho'ü ár nt'uti mi udi.

¹⁹Ha mi nxui ar Hesu bi zohnü ar hnini, bi ma.

Ar 'bai'iuxi xki ts'ui bi 'yot'i

(Mt. 21:18-22)

²⁰Ne mi thohnü man'agi ár hyax'ö, bi hyant'ü xki 'yot'a ar iuxi xoge ár 'bai ne yá 'yu.

²¹Nu'mü ar Pedro bi beni, ne bi 'ñembabi:

—Utate, ndi nunar 'bai'iuxi ga tsui, bi 'yot'i.

²²Bi dö ar Hesu ne bi 'ñembabi:
—Ñ'emuihu Jö.

²³Ngetho majöni di xi'ahu, nö'ö togo da xipa nunar t'ohonu: 'Bai di ma ba tso har ñhonthé, ne hindi yomi, ne kaɣmbeni da njap'u, ma da thogi nö'ö xi beni.

²⁴Jange di xi'ahu, gatho nö'ö gi 'yafu Jö, kaɣmbenihu ma gi hñöñhu.

²⁵Ne nú'mu gi afu Jö, pumbabihu ma'ra nu'mu ja te gi tsamañ'uhu, ne njap'u ri Dadahu bi 'bu mhets'i da pump'a'ihu ri ts'okihu n'ehe.

²⁶Ngetho nu'mu hingi pumbabihu ma'ra, ri Dadahu bi 'bu mhets'i hinda pump'a'ihu ri ts'okihu n'ehe.

Ar Hesu bi t'ambabi togo mi hömpa ár ts'edi

(Mt. 21:23-27; Lk. 20:1-8)

²⁷Ba penk'u man'agi har hnini Herusalén, ne nu mi 'yo har dönganjö, ba e bi zu ya ndömöjö, ya böt'ofó ne ya dönzandö,

²⁸ne bi 'ñembabi'u:

—Togo gi hömpa ár ts'edi, ne togo xpa peñ'a'i gi 'yot'a nö'ö gi pefi.

²⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Ma ga añ'ahu n'ar nt'ani n'ehe. Nu'mu gi thöhu, ma ga xi'ahu togo di hömpa ár ts'edi ga ot'a nö'ö di pefi.

³⁰Nunár xixthe ar Xuwa, ha xki 'ñe mhets'i, wa xki mehnatho ya jö'i. Xikagihu.

³¹Nu'u mi ñöse mi eñ'u:

—Nu'mu ga xifu ndi 'ñe mhets'i, ma da 'ñengagihu 'mu: Yo'ö hinga ñ'emuibihu.

³²Ha nu'mu ga eñhu xki mehnatho ya jö'i, ma da mbo ya kweyu.

Mi tsu ya jö'i, ngetho mi nu'u ar Xuwa ngu ár m'ehni Jö.

³³Jange bi dö'u ne bi 'ñembabi ar Hesu:

—Hindi pöhe.

Nu'mu bi dö'ö ne bi 'ñembabi'u n'ehe:

—Njap'u nuga hinga xi'ahu togo xpa penkagi ga ot'a nö'ö di pefi.

Ár 'bede ya ts'oñhandi

(Mt. 21:33-46; Lk. 20:9-19)

12 Nu'mu ar Hesu bi ndu'i mi utam'ede:

—N'ar ñ'ohó bi 'ñet'a n'ar hwöhi'obxi, bi guxa n'ar jödo, ne bi 'ya'ma n'ar moto habu nda de'mi. Bi hyoka n'ar he'sangu nda hyanda xoge. M'efa bi umba ñhandi ma'ra nda su, ne bi ma yap'u.

²Mi zonga ar pa bi mehna n'ar 'bego ma nda k'ö'sa ya ñhandi, ne nda 'yapa ar sofo ndi 'ñepi nda hñöni.

³Ha nu'u bi gu bi fenza ne bi kots'i, honse ya 'ye bi hñöts'i.

⁴Nö'ö togo már meti ar hwöhi, bi mengi bi mēmpabi man'ar 'bego. Nuyū bi hyoxa ya nk'ahni, bi zēmba ár ñö ne bi kos'u n'ehe.

⁵Bi mengi bi mehna man'a, ne nunu bi tho. Ne njap'u bi mengi bi mehna nzeye, 'ra mi fenza ne ma'ra mi ho.

⁶Ár ngöts'i, mi 'ñe n'ár t'u xa mi mödi, bi mēmpabi n'ehe, mi eñ'ö: Numa t'u ma da numansu.

⁷Nuya 'bego'u bi 'ñenga n'a ngu n'a: Gehnu togo ma da gohwi ya ñho. Ba ehū ga hohū ne ga kohwihu yá ñho.

⁸Ne bi gu'u bi hyo, ne bi 'yeñ'u nthi har hwöhi.

⁹Tema da mehmö nuna togo ár meti ar hwöhi 'mu. Ma da ehe ne da hyo ya ts'oñhandi, ne da thokwa ár 'befi ma'ra ya 'bego.

¹⁰Ha hinxka nehü nunar t'ofonü enga njawa:

Nö'ö ar do bi 'yemp'uhmö ya guxjödö,
nupya gehnü ar müdi do xi nju'spa ár nijö Jö.

¹¹Gese Jö xi 'yot'a njap'ü, ne di hanthü nzátho nö'ö bi 'yot'e.

¹²Nuya ndö xa mi nemhö'ü nda gu, ngetho bi zo yá mfeni go mi hox'ü nunar 'bedenü. Hõnse mi tsu nda mbö yá kwe ya jö'i mi 'buhnü, jange bi zohnü bi ma'ü.

Ar Hesu bi nõnga ar bojö jot'a ya ndö

(Mt. 22:15-22; Lk. 20:20-26)

¹³Ba 'bempabi 'ra ya denga'bepate ne 'ra yá ñ'owi ar Erode, xömhö nda dinga te nda hyoxa ar Hesu.

¹⁴Mi zo'ü bi 'ñembabi:

—Utate, di pöhe gi mönga nö'ö majöni, ne hinto gi tsu, ngetho hingi hwanta ya jö'i, majöni gi u ár 'ñü Jö. Hage xiñho ga umfe ar bojö jot'a ar Sesar. Ga uñhe wa hin'ö.

¹⁵Ha nö'ö bi bötwa yá ts'omfeni, bi 'ñembabi'ü:

—Yo'ö gi ne gi hyakagihü. Ba hönkagihü n'ar bojö ga handi.

¹⁶Nu'ü ba hömpa n'ar bojö, ne bi 'ñembabi'ü:

—Togo ár meti ar hmi huxkwa ne nö'ö te mö.

Ne bi dö'ü:

—Ár meti ar Sesar.

¹⁷Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'ü:

—Umfü ar Sesar nö'ö ár meti'ö, ne umfü Jö nö'ö ár meti'ö n'ehe.

Ne xa bi 'yo'ü.

Ya dengamöjö bi ñ'ani ar menga nte

(Mt. 22:23-33; Lk. 20:27-40)

¹⁸Nu'mú ba ep'ü ya dengamöjö nu'ü hingi ñ'emüi da mengi da nte nu'ü xi du, ne bi 'yambabi njawa:

¹⁹—Utate, ar Moise bi zogagihü har t'ofö, nu'mü n'ar ñ'ohö da du ne da zo ár 'behñö hinte xi dinga ar bötsi, nu ár jödö da nthötwi ar 'ranxu, ne da gu'spa ár thuhu ár jödö man'agi.

²⁰Gi numhö: Mi 'bü yoto ya ñ'ohö mi njödö. Nunar 'bet'o bi nthöti, ne bi du hinte bi zo ar bötsi.

²¹Ne nunár ñoho bi nthötwi ar 'ranxu, ne bi du. Njap'unü himbi zokwa ar bötsi, ne nunár hñu bi njap'ü n'ehe.

²²Ne bi njap'ü gathö yoto, ne hinte bi dinga ar bötsi. Ár ngöts'i bi du ar 'behñö n'ehe.

²³Nú'mü xta zo ar menga nte, ne da nank'ü, togo ár 'behñöny 'mü, ngetho bi nthötwi gathö yoto ya ñ'ohö mi njödö.

²⁴Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'ü:

—Xi ts'oka ri mfenihü, ngetho hingi pöhu ar T'ofö, ne hingi pöthwü ár ts'edi Jö.

²⁵Ngetho nu xta mengi da nte ya jö'i man'agi, hinda ma da t'adi, ne hinda ma da nthöti, ngetho ma da ñhehwi yá enxé Jö bi 'bü mhets'i.

²⁶Ha nö'ö nt'ani wa pengi da nte nu'ü xi du wa hin'ö, ha hinxka nehü hár t'ofö ar Moise nú'mü mi zo Jö ha n'ar 'minza mi zo, ne bi

'ñembabi: Nuga ár Jögi ar Abra, ar Isa, ne ar Hakob.

²⁷ Jö go ár Jö nu'ü te, hinge nu'ü xi du. Jange nu'ahü xa xka 'bë ri mfenihü.

Ar döta 'bepate

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Bi wat'a n'ar böt'ofu xki 'yode xki dödi xiñho, ne bi 'yambabi:

—Ndana ar 'bepate töpa ár nsu gathu nu ma'ra.

²⁹ Ar Hesu bi döti:

—Nunar 'bet'o 'bepate gehnu: Ha gi ohü, menguhü Israel. Ar tsi Hmu ma Jöhu, n'atho.

³⁰ Xa gi 'ñet'a ri müi, gi hñuxa ri mfeni, gi 'yent'a ri te ne ri ts'edi gi mö Jö ri Hmu. Gehnu ar 'bepate töte ár ts'edi.

³¹ Ne nor ñoho di hñöts'i: Gi mö ri mijö'iwi ngu gi mhöse. Hiñ'otho man'ar 'bepate di töte ár nsu.

³² Nu'mü nunar böt'ofu bi 'ñembabi:

—Xiñho, Utate. Majöni nö'ö xka mö, n'adar Jö 'büi ne hinjo'o man'a.

³³ Ne nö'ö togo et'a ár müi, huxa ár mfeni, ent'a ár te ne ár ts'edi da mö Jö, ne da mö ár mijö'iwi ngu mhöse, töpa ár nsu gathu nuya m'oñho ne ya ñhöt'i.

³⁴ Ar Hesu nu mi hyandi mi ja ár mfoði, bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hingi 'yo yap'ü gi kut'a här ts'ut'wi Jö.

Ne hinto bi ne bi 'yot'wa ma'ra ya nt'ani.

Yo'ö mhö ar Kristo ár t'ü ar Dabi

(Mt. 22:41-46; Lk. 20:41-44)

³⁵ Ar Hesu mi uta ya jö'i har dönganijö, ne mi enö:

—Yo'ö engu nuya böt'ofu ar Kristo ár t'ü ar Dabi.

³⁶ Ngetho gesë ar Dabi bi 'ñenö xki nzinga ár Hñö Jö:

Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi

Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi, to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

³⁷ Gesë ar Dabi embabi ár Hmu.

Yo'ö mhö ár t'ü 'mü.

Ne nzeyë ya jö'i xa mi johya mi ots'e.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya böt'ofu

(Mt. 23:1-36; Lk. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Ar Hesu mi embabi ya jö'i ha yá nt'uti:

—Jamasuhü hinda ka'ahü ya böt'ofu, xa ne da ñ'o di he yá dutu ko'mba yá wa, ne xa ne da nzengwabi ya jö'i di 'benga nt'ek'ei nú'mü 'yo har tai.

³⁹ Xa ne da hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i ha ya nijö ne ha ya ñhuni.

⁴⁰ Nuyü tekwa yá ngu ya tsi 'ranxu, ne ot'a 'ra ya nsadi ra ma, ne da go'mahmö. Njap'ü ma da hñönga n'a ra döta mfeiyü.

Ár m'oñho ar tsi hyoya 'ranxu

(Lk. 21:1-4)

⁴¹ Ar Hesu mi huhnu mi ñhandwitho ár nt'utm'oñho ar nijö. Mi handi hanja ya jö'i mi pa mi tsohnu yá m'oñho, ne nu'ü mi pe'sa yá ñho xa mi ut'a nzeyë.

⁴² Ne ba e n'ar tsi hyoya 'ranxu, bi 'yut'a yoho ya tsi bojö himar mhödi.

⁴³ Nu'mü ar Hesu bi mat'a yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'ahü, nunar tsi hyoya 'ranxunu, töte ár döta ár

m'õñho, xi dõta gatho nu ma'ra unga yá m'õñho n'ehe.

⁴⁴Ngetho gatho xi unga nõ'õ pongwabi. Ha nunu, mödi mi hyoya, bi unga gatho nõ'õ mi pe'shmõ nda zi.

Ar Hesu bi mö nda nhwata ar dõnganijõ

(Mt. 24:1-2; Lk. 21:5-6)

13 Mi bõnga ar Hesu har dõnganijõ, n'a nuyá mæxte bi ñembabi:

—Utate, ndi, tengu ár nzátho ya do ne ár ñhets'i yá jõdo ar nijõ.

²Ar Hesu bi dõdi ne bi ñenõ:

—Ha gi handa nuya dõta jõdoyu. Gatho ma da thext'i, hinda ma da go n'ar do mañõr midowi.

Ya nt'udi di 'bet'o ne ka da e ar ngõts'i

(Mt. 24:3-28; Lk. 21:7-24; 17:22-24)

³Mi zõnga ar Hesu har t'õho Njõmdõni, bi hñudi mi ñhandwi ar dõnganijõ. Ha nu ar Pedro, ar Hakobo, ar Xuwa, ne ar Andre bi 'yambase:

⁴—Xikagihe, ham'u ma da tho gathoyu. Tema nt'udi ma da nheki, ne da fõdi 'bap'u'tho da gõxa gathoyu.

⁵Ar Hesu bi dõt'wabi'u ne bi ñembabi:

—Jamasuhu, yo ma gi ñhehu to da ka'ahu.

⁶Ngetho ma da e nzeye togo da gumka ma thuhu da ñenõ: Nuga go dar Kristo. Ne njap'u da ka nzeye ya jõ'i.

⁷Ha nú'mu xki 'yõhu habu gatho di ja ya tuhni, ne ma'ra ma da ndui, yo gi tu ri muihu. Ngetho mahyoni

da tho njap'u, mödi hinxi zõta ár ngõts'i ar ximhai.

⁸Ngetho ya hnini ma da ntukwi yá mihniniwi, ya ndõ ma da ntunkwi yá mindõwi. Ne xa hagatho ma da nhwõnga ar hai, ne ma da nja ar thuhu, ne ya jõ'i xa di muxmatho. Hõnse ár nduinu ya ugu xi ñep'u.

⁹Ha ntsunsehu, ngetho ma da ts'ix'ahu ha ya ts'ut'wi, ne da mfenza'ihu ha yá nijõ ya xodyo. Ma da m'ap'ahu ha ya ts'ut'wi ne ya ndõ ngetho gi tengagihu, njap'u da tsa gi dathu majõni xka pökagihu.

¹⁰Ne mahyoni m'et'o da mhõnga ar hoga mhõ ha gatho ya hai jawa har ximhai, ne ka da e ar ngõts'i.

¹¹Ha nu'ahu, nu xta ts'ix'ahu ma da ndat'ahu ha ya ndõ, yo gi tu ri muihu tema gi mõñhu, ne hingi hyõñhu tema gi thõhu. Ge'mu ma da t'a'ahu tema gi mõñhu, ngetho hingo ge'ahu togo gi ñõhu, go ñõ ár Hñõ Jõ 'bu ha ri muihu.

¹²Nuya njõdõ ma da dase ár jõdõ da tho. Ne nuya dada ma da dase yá bõtsi, ha nuya bõtsi ma da gu yá dada da hyo.

¹³Ne gatho ma da utsa'ihu ngetho gi tengagihu. Nõ'õ da zetatho, da dõ'mi da gõxa xõge nuya thogiyu, go ma da mpo'õ.

¹⁴Ha nú'mu xki hyanthu ar ts'oki xi nts'otho di 'bu habu hingi ho da m'ui, ngu bi 'yot'a ar m'ehni Dañe (nõ'õ togo nehe, dá bödi xiñho teme ne da mö), nu'u togo gi 'buhunu Nhudea, di ma ba ñ'õñhu ha ya t'õho.

¹⁵Nu'u togo gi tohu mañõ ar ngu, yo ma gi kuthu te gi juju. Nixt'i di mõhu.

¹⁶Ha nu'u togo gi 'yohu har 'batha, yo ma gi penju gi juju ri pat'ihu.

¹⁷Hwékate nu'u ya 'behñö di ñ'u, ne nu'u di tsi yá bötsi di tsüda nuya pa'u.

¹⁸'Yapabihu Jö, nunar pa gi nixt'ihu, hinda dat'a ya pa xi ntse.

¹⁹Ngetho nuya pa'u xa ma da nja ya thogi ngu hinxka hyanthu man'a, nú'mu Jö bi hyoka ar ximhai, ne xta thogi hinda ma da nja man'a ngu'ö.

²⁰Ha nu'mu ar tsi Dada hinda japi da göxa nuya pa'u, hinto ma da bonk'mu. Ma da jös'ö, ngetho ma da maxa togo xi hwañ'ö.

²¹Jange nu'mu da t'eñ'ahu: Ndi, ka bi 'bukwa ar Kristo, wa da t'eñ'ahu: Ndi, bi 'buhnu, yo ma gi jafumasu.

²²Ngetho ma da nja ya kate Kristo ne ya kate m'ehni. Ne ma da 'yot'a ya döta nt'udi da hyat'a ya jö'i, ne nu'mu da tsahmö, da hyat'a nu'u xi hwahna ar tsi Dada.

²³Ha nu'ahu, zot'a xiñho ri dahü, ngetho xta xi'ahu nö'ö ma da thogi.

Ár ño'gi 'ñehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lk. 21:25-36)

²⁴Nú'mu xta göxa nuya pa'u ñ'utho, ar hyadi ma da m'exui, ha nunar zönö hinda ma da unga ár hyats'i.

²⁵Ne nuya tso ma da hyoi, ha nuya ts'edi bi 'bu mhets'i ma da nhwöt'i.

²⁶Ne ma gi hyanthu 'mu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da nheki di e ha ya gui, di hö n'ar döta ts'edi ne n'ar döta nsunda.

²⁷Ne ma da mehna yá enxé 'mu, da muspa gatho nu'u togo xi hwañ'ö xoge hár nxidi ar ximhai, ne habü di göxa mhets'i.

²⁸Hyanthu ar 'bai'iuxi ne beñhu tema utkagihu: Nú'mu poxa yá n'ogi ne k'onts'a yá xi, gi pöhu 'bap'utho ar pahyadi.

²⁹Njap'u nu'ahu n'ehe, nu xki hyanthu da tho gatho nuya thogiyu, pöhu, 'bap'utho da göxa xoge.

³⁰Xa majöni di xi'ahu, hinda theta nuya jö'i 'bu nuya payu, ne xi wadi xi tho gatho nuya thogiyu.

³¹Mödi da m'edi ar mhets'i ne ar ximhai, nuya mhö xta mönga, hinda ma da m'edi.

³²Nor pa ham'u ma da göxa xoge hinto pödi. Nuya enxé bi 'bu mhets'i hingi pöhmö n'ehe, ne ár T'u Jö hingi pödi, honse ar Dada go pö'ö.

³³Zothu ri dahü, ndo'mhu ne 'yafu Jö, ngetho hingi pöhu ham'u da zo ar ngöts'i.

³⁴Ñehwi n'ar ñ'ohö bi ma yap'u, bi zo ár ngu ne bi umba ar ts'edi nuyá 'bego. Bi zokwa yá 'befi n'a ngu n'a, ne ar sugoxthi bi xipabi hinge nda ñ'öhö.

³⁵Jange ndo'mhu, ngetho hingi pöhu tema xenimpa da ep'u togo ár meti ar ngu, wa xta nde, made nxui, hár mhafi ar boxi, wa xta hats'i.

³⁶Nu'mu n'a nda ep'utho, hinda diñ'ahu gi öthu hingi to'mhu.

³⁷Ne nö'ö di xi'ahu, get'ö di xipabi gatho: Ndo'mhu.

Ya ndöxodyo mi nkohi hanja nda gu ar Hesu

(Mt. 26:1-5; Lk. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Ár yopap'u mar baxjwa ne ar dango mi ts'i ar thuhme himi jots'i, nuya ndömöjö ne ya böt'ofo mi hongha hanja nda gu ar Hesu ñ'ontho, ne nda hyo.

²Ne mi eñ'u:

—Hinda tsá ga juhu ha ya pa dango, ngetho da muxma ya jö'i.

Ar Hesu bi nhö'spa n'ar hogañuni núnú Betania

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³Nu mi 'buhnu Mbetania hár ngu ar Simu xki hye ar hñeni tsit'ando'yo, ne nú'mu mi hu har mexa, n'a mba ep'utho n'ar 'behñö mi hö n'ar xito t'axdo, mi po n'ar hogañuni xa mar mhödi. Bi tehma nunar xito ne bi nö'spa ár ñö ar Hesu nunar hogañuninu.

⁴Ja 'ra togo bi mbö yá kwe, ne mi eñ'u:

—Yo'ö xi t'emp'utho nunar hogañuninu.

⁵Ngetho mi tsá xi 'ba ngu n'a njeje ár nthöhö n'ar jö'i, ne xi themba ya tsi hyoya.

Ne xa mi theñ'u nuna tsi 'behñö.

⁶Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hyeñunu. Yo'ö gi theñhu. Nzatho nö'ö xi 'yotkagi.

⁷Nuya hyoya hyax'mu ma gi 'buhwihu, ne da tsá gi 'yothwu ar ñho nu'mu gi nehü. Ha nuga hinge hyax'mu ma gi hyandgagihuwa.

⁸Nunu xi umbár mu xi 'yot'a nö'ö mi tsá nda mefi. Ne nunar hogañuninu xi goxkagi, gehnu n'ar ñhoki di to'ma ha ma nt'agi.

⁹Xa majöni di xi'ahu, habu gatho ma da mhönga nunar hoga mhönu xoqe ár nxidi ar ximhai, ma da mhönga nö'ö xi 'yotnu ngu n'ar feni.

Ar Huda bi mö nda dá ar Hesu

(Mt. 26:14-16; Lk. 22:3-6)

¹⁰Ar Huda Iskariote 'mu, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, bi ma

ba k'önga ya ndömöjö, mi ne nda datwa ar Hesu.

¹¹Nú'mu mi 'yo'u xa bi njohya, ne bi ñöt'i nda umba ar bojö. Ha nunar Huda mi honi hanja nda tsá nda datwabi'u.

Ar tsi Hmu bi zogi nda ts'impa ár t'oxi

(Mt. 26:17-29; Lk. 22:7-23;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹²Nö'ö ar pa bi ndui ar dango tsi' ar thuhme hinxi jots'i, nú'mu mi tho ngu n'ar m'oñho ar ndöni mbaxjwa, nuyá maxte ar Hesu bi 'ñembabi:

—Habü gi ne ga hoje ar t'oximbaxjwa.

¹³Ne bi mehna yoho yá maxte, bi 'ñembabi'u:

—Di möhu har hnini, ne nu xki nthewihu n'ar ñ'ohö muxa n'ar xoni ar dehe, teñhu.

¹⁴Nu habu da yut'i, gi 'ñembabihu nö'ö togo ár mefi ar ngu: Ar Utate ba pehna ar nzengwa ga eñ'ahe njawa: Habu 'bu ar ngu di hoñhe ga tsi'be ar t'oximbaxjwa ma maxte.

¹⁵Ne nö'ö ma da ut'ahu n'ar döta ngu di to mañö, xi thoki xiñho. Ka gi hyojunu ar t'oximbaxjwa ga tsihu.

¹⁶Nuyá maxte mi zoñ'u har hnini, bi diñ'u ngu xki nsipabi, ne bi hyoknu ar t'oxi.

¹⁷Nu mi nxui ar Hesu ba ehwi nu'u 'ret'amayoho yá maxte.

¹⁸Nú'mu mi hñuhnu har mexa mi nt'oxi, ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahu, n'a di ñungwihu, ma gi dagagihu.

¹⁹Nu'u xa bi du yá mu, ne bi ndui bi 'yambabi'u n'a ngu n'a:

—Ha go geke.

Ne man'a mi embabi:

—Ha go nuga.

²⁰Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—N'a nu'u 'ret'amayoho togo n'adar mohi di thinthwü mahyegi ar thuhme.

²¹Majöni Nö'ö Togo ba e bi Njö'i 'ba ar 'ñü da tho ngu xi t'ot'wabi, ne hwëkate nö'ö togo ma da da'ö. Xiñhohmö hinxi zokwa har ximhai.

²²Ne nú'mü mi nt'ox'u, ar Hesu bi gü ar thuhme ne bi 'yapa Jö nda jöpi. Bi heke bi hembra yá maxte, ne bi 'ñembabi'u:

—Tsihu; gehnü ma ndo'yo.

²³M'efa bi guxa ar t'eni mi po ar t'afi'obxi, bi umba njamödi Jö, bi thokwa yá maxte, ne gatho bi zi n'a tsi nts'iki.

²⁴Ne bi 'ñembabi'u:

—Gehnü ma ji ma da nhö'mi da epa ár ñho nzeye ya jö'i, ne njap'u da go ar 'ra'yo nkohi.

²⁵Di xi'ahu, hinga pengi ga tsipa ár t'afi ar 'bai'obxi nuya payu. Ma ga to'mi ga tsi ma'ra'yo hár ts'ut'wi Jö.

Ar Hesu bi mö nda konga ar Pedro

(Mt. 26:30-35; Lk. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶Nu mi wadi bi ntu'u n'ar jöhñö, bi boñ'u ndi ma har t'ohö Njömdoni.

²⁷Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nunar nxuinü gatho ma gi hyegasegihu, ngetho xi t'ot'a har T'ofö, enö njawa: Ma ga ho ar ma'yo, ne da mfont'a xoge yá deti.

²⁸Ha nú'mü xka pengi ga nte man'agi, ma ga 'bet'o gar nthehunu Ngalilea.

²⁹Nu'mü ar Pedro bi 'ñenö:

—Mödi gatho nu'u ma'ra da hyek'a'i, nuga hinga ma ga hek'ase.

³⁰Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'a'i, nunar nxuinü hinxi zota ár ñoho ár mhafi ar boxi, ha nu'ge ya xka kongagi hñu'gi.

³¹Ha nunar Pedro himi tsaya mi enö:

—Mödi ga tuga n'ehe, hinga koñ'a'i.

Ne gatho nu ma'ra mi mönga njap'u n'ehe.

Ar Hesu bi 'yapa Jö ár Dada núnu Getsemani

(Mt. 26:36-46; Lk. 22:39-46)

³²Ba e'u núnu habu t'embabi ar Getsemani, ne ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Hñuhüwa. Nuga ma ga apats'u Jö ma Dada.

³³Ne bi zixa ar Pedro, ar Hakobo, ne ar Xuwa, ne bi ndüi xa bi du ár müi.

³⁴Bi 'ñembabi'u:

—'Bütho ga tu ar dumüi. Kohüwa ne ndö'mhu, yo gi öhu.

³⁵Bi tho man'a tsi tui ár yap'u ne ka bi ndandihmönü. Ne bi 'yapa Jö, nu'mü nda tsahmö, hinga nda zopabi nuya thogi ñ'uütho mi ep'uütho.

³⁶Ne mi enö:

—Ma tsi Dada'i, nu'ge hinter ñhemb'i'i. Hñöga nuya thogi xi 'ñep'u. Mödi hindi ne gi 'yot'a ngu di nega, 'yot'a ngu gi nege.

³⁷M'efa ba ehe ne bi dinga nuya hñuyü mi öhö, ne bi 'ñemba ar Pedro:

—Simu, ha gi öhö. Ha himbi tsa ga nuta n'a tsi xenimpa.

³⁸Zot'a ri dahü ne 'yafu Jö gi tsethu ya ts'othogi xta ep'u. Xa majöni ri hñöhu 'büi da tseti, ha nuna ri ndo'yohu k'at'a ár ts'edi.

³⁹Bi ma ba apa Jö man'agi, ne bi mengi bi xipa nuya mhö xki xipa m'et'o.

⁴⁰Nu mba pengi bi diñ'u mi öhö man'agi, ngetho nuyá dā'u xa mi kö ya t'öhö, ne himi pö'u te nda dödi.

⁴¹Ba e ár hñu'gi, ne bi 'ñembabi'u: —Nupya hö, te ri t'öhöhu ne kö ri ndo'yohu. Xi zo ar pa xi thuts'i, ma da ndatwa ha yá 'ye ya 'yot'ats'oki Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

⁴²Nanju möhö, ba ehnu nö'ö togo ma da dagagi.

Ar Hesu bi nju

(Mt. 26:47-56; Lk. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Himi jwata nda ñö ar Hesu nú'mu mba ep'u ar Huda, n'a nuya 'ret'amayoho yá maxte. Ne mi ñ'owi nzeye ya jö'i mi hö ya ndojwai ne ya za, xki mehna ya ndömöjö, ya böt'ofö, ne ya dönziandö.

⁴⁴Ha nö'ö togo mi dā, xki nkohwi ya jö'i ne xki 'ñembabi:

—Nö'ö togo gi hyanthu ga tsuspa ár hmi, gehnu gi hoñhu. Juhu ne xothu xiñho gi tsixu.

⁴⁵Nu mi zoho, dama bi wat'a habu mi 'ba ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Utate.

Ne bi zuts'i.

⁴⁶Nuya jö'i 'mu, dama bi wat'i ne bi gu ar Hesu.

⁴⁷Ha n'a nu'u mi 'buhwinu, bi k'o'sa ár jwai, ne bi dakwa ár gu ár bego ar döngamöjö.

⁴⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi ya jö'i: —Hage dar bë xka ehü gi mikagihu, gi höhu ya jwai ne ya za.

⁴⁹Hyax'mu ndi 'buhwihu har dönganijö, ne hinte ga jaju. Ne xi njanu, njap'u da tho ngu mönga har T'ofö.

⁵⁰Nu'mú gatho nuyá maxte bi zohnu bi nixt'i bi ma'u.

Ar bötsi bi nixt'i

⁵¹Ha n'ar bötsi mi teni, honse xki mpaaxa n'ar dutu, ne nu mi nju,

⁵²dama bi zop'u ar dutu ne bi nixt'i ngotho.

Ar Hesu bi m'a'ma har mhunts'andö

(Mt. 26:57-68; Lk. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³Ba ts'i ar Hesu bi m'amba ar döngamöjö, ne bi wat'a gatho ya ndömöjö, ya dönziandö ne ya böt'ofö.

⁵⁴Ha nunar Pedro bi denda yap'u, ne bi zonga hár thi ar döngamöjö, bi hñuhwi ya ndogu mi mpat'a har tsibi.

⁵⁵Nuya ndömöjö ne gatho ar mhunts'andö, mi hongga te nda hyoxa ar Hesu ne nda t'ent'i nda tho, hinte mi tiñ'u.

⁵⁶Ngetho nzeye mi hoxa ya nhemhñö, mödi himi nthexkwi nö'ö te mi möñ'u.

⁵⁷N'a mbi m'ata 'ra bi hyoxa ya nhemhñö, mi eñ'u:

⁵⁸—Nuje xta ohe xi 'ñenö: Nuga ma ga yot'a nunar nijönu xi hyoka ar jö'i, ne ár hñupa ga pengi ga juxa man'a, hinte ma jö'i xi hyoki.

⁵⁹Ha nuyü n'ehe himi nthé nö'ö mi möñ'u.

⁶⁰Nu'mú ar döngamöjö bi m'a made ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Ha hinte gi thödi. Te di bongga nö'ö thox'a'i.

⁶¹Nö'ö mi ñhetho, hinte bi dödi. Ar döngamöjö bi mengi bi 'yani ne bi 'ñenö:

—Hage go ge'e ar Kristo, ár T'u nö'ö togo nsundabi.

⁶²Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö, go geke. Ne ma gi hyanthu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i di hu hár ñ'ei Jö togo p'esa gatho ar ts'edi, ne di ehñu ha ya gui mhets'i.

⁶³Nu'mú ar döngamöjö bi xika ár he, ngetho mi beni ar Hesu xki ñömañ'ubi Jö, ne bi 'ñenö:

—Te ga jafu man'a te da hyots'e.

⁶⁴Xka 'yohu teme xi mö. Te gi möñhu.

Ne gatho'u bi hyox'u ndi 'ñepi nda tho.

⁶⁵Ne 'ra bi müdi mi tsots'i. Mi kotwa yá da ne xa mi umba ya mfei, ne mi embabi:

—Xije togo bi mep'a'i.

Ne nuya ndogu xa mi umba ya mpetgu.

Ar Pedro bi konga ar Hesu

(Mt. 26:69-75; Lk. 22:55-62;

Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Ar Pedro mi 'buhñu hai har thi, ne n'a mba ep'utho n'ar 'behñö mi pepa ar döngamöjö.

⁶⁷Ne mi hyanda ar Pedro mi mpat'a har tsibi, bi 'ñenö:

—Nu'ge n'ehe ngi ñ'owi ar Hesu me Nasare.

⁶⁸Ha nö'ö bi nkoni bi 'ñenö:

—Hindi pöka togo'ö. Hindi pöhmö tema gi mö.

Ne bi wat'a har goxthi. Ne ge'mu bi ma ar boxi.

⁶⁹Ne nunar 'behñöñu mi hyanda man'agi, bi müdi bi 'ñemba nu'u mi 'buhñu:

—Nunu go yá ñ'ohu'u.

⁷⁰Ha nö'ö bi mengi bi nkonga man'agi. Ne hingar ya'ö nu'u mi 'buhñu bi mengi bi 'ñembabi ar Pedro:

—Majöni nu'ge go ár ñ'owi'u n'ehe, ngetho gar me Ngalilea, ne gi ñö mahyegi ngu ñö'u.

⁷¹Nö'ö bi ndui bi ntsate ne mi et'a made Jö, mi enö:

—Hindi pöka togo ar ñ'oho gi noñhu.

⁷²Ne ar boxi bi ma ár ño'gi. Nu'mú ar Pedro bi benga nö'ö te xki mönga ar Hesu: Hinxi zota ár ñoho ár mhafi ar boxi, ha nu'ge ya xka kongagi hñu'gi. Mi oda ár mfeni njap'u, xa mi zoni.

Ar Hesu ma ba m'amba ar Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lk. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 Ár hyax'ö ra n'itho, mi wadi bi nko'u ya ndömöjö, ya dönziandö, ya böt'ofö ne gatho ar mhunts'andö, bi zix'u ar Hesu xki nsot'e, ma ba ent'wa hár 'ye ar Pilato.

²Ar Pilato bi 'yambabi ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Hage go ge'e ár Ndö ya xodyo.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hö, ngu xka mönse.

³Ne nuya ndömöjö xa te gatho mi hots'e.

⁴Man'agi ar Pilato bi 'yambabi ar Hesu ne bi 'ñenö:

—Ha hinte gi thödi. Ndimhö te gatho thox'a'i.

⁵Ha nunar Hesu hinte bi dödi, jange ar Pilato xa mi 'yotho.

Ar Hesu bi t'ent'i nda tho

(Mt. 27:15-31; Lk. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶Ar ndö xki nzöi nda hyekwa n'ar 'yofadi har dango nö'ö nda 'ya'u.

⁷Ne mi onu n'a már thuhu Baraba, xki jot'wi yá ñ'ohu, ngetho xki ñhote nú'mu xki njuts'i nda ntukwi ar ndö.

⁸Ne mba e gatho ya jö'i, bi ndui bi 'yapabi nda umba ngu xki nzöi mi umba tat'a dango.

⁹Har Pilato bi döt'wabi'u njawa: —Ha gi ne ga hek'ahü ár Ndö ya xodyo.

¹⁰Mi pö'ö xki ndatwabi ngetho xki zot'wa yá müi nuya ndömöjö.

¹¹Ha nuya ndöyü mi ka ya jö'i nda 'ya'u nda the ar Baraba.

¹²Ar Pilato bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Tema gi nehü ga japka nö'ö gi emfü ár Ndö ya xodyo 'mu.

¹³Ne nu'u bi mengi bi mafi, mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i.

¹⁴Ar Pilato mi embabi:

—Tema ts'oki xi 'yotnu.

Ha nu'u xa bi gahni bi mafi mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i.

¹⁵Ha nu ar Pilato mi ne nda gohwi xiñho ya jö'i, jange bi xoka ar Baraba. Ha nu ar Hesu bi mö nda n'wext'i, ne bi datwa ya jö'i nda tsuta har pont'i.

¹⁶Nu'mú, nuya ndogu bi zixa mbo hár thi ar döta ts'ut'wi, ne bi ts'ohna gatho yá mindoguwi mi 'buhü.

¹⁷Ne bi gö'spabi'u n'ar thenga dutu, ne bi hñu'spabi n'ár ntsant'i ya 'mini xki m'e.

¹⁸Bi müdi bi zengwabi'u njawa:

—Xar tsi te, ár Ndö'i ya xodyo.

¹⁹Ne mi ju n'ar t'o mi femba ár ñö, mi tsox'u, ne mi ndandihmö mi ndöñ'u emp'ö.

²⁰Nu mi wadi bi t'ot'wa ar thede, bi thökwa ar thenga dutu xki njö'spabi, bi thetwa yá dutuse, ne bi njuki nda ts'uta har pont'i.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mt. 27:32-44; Lk. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹Mi thohnü ar Simu me Sirene, ár dada ar Handro ne ar Rufo, xki 'ñe har hwöhi, bi njapi nda hñöxa ar pont'i habü nda ts'uta ar Hesu.

²²Ne bi ts'ixa habü mi t'embabi ar Golgota, di boni da 'ñenö Nñöxhmundo'yo.

²³Ne nunü bi t'umbabi ar ixkat'afi, mi nthöskwi n'ar bopo xi nju ár thuhu ar mira, ha nö'ö himbi ne bi zi.

²⁴Nuya ndogu mi wadi bi tsut'u har pont'i, bi ñhe'u yá dutu, mi ents'a ya nthöhö nda nu'u te nda hñöxa n'a ngu n'a'u.

²⁵Mi tsu ngu n'ar guto xudi nú'mü mi ts'uti.

²⁶Ne nunar xithe habü xki t'ot'a yo'ö xki ts'uti, mi enö: Gehnü ár Ndö ya xodyo.

²⁷Bi ts'utwi ma yoho ya ñ'ohö ma ya bë, n'a hár ñ'ei ne man'a hár ngöhö.

²⁸Njap'u bi thogi ngu xki t'ot'a har T'ofu habü enö: Bi nhu ngu n'ar ts'okte.

²⁹Ha gatho nu'u mi thohnü, xa mi theni, ne mi hwöt'a yá ñö mi eñ'u: —Xipya, ngi enö ngi yot'wa ár nijö Jö, ne ar hñupa ngi pengi ngi juspa man'agi,

³⁰mpose 'mü, ne kö habü gi züdi.

³¹Mi njap'u nu'u ya ndömöjö n'ehe, mi theni. Ne ya böt'ofu mi mpehwi mi eñ'u n'a ngu n'a:

—Bi pö ma'ra, ne hingi tsa da mpose.

³²Nunar Kristo 'nö, ár Ndö ya me Israel, dá göpya har pont'i. Ga hanthe ne ga ñ'emuihe.

Ha nu'u togo xki ts'utwi mahyegi mi theni n'ehe.

Ar Hesu bi du

(Mt. 27:45-56; Lk. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³Nu mi zonga madempa bi m'exui xoge ar ximhai, ne bi wadi mi zot'a hñunde.

³⁴Nu mi zonga hñunde, ar Hesu bi 'ñenö nts'edi:

—Eloi, Eloi lama sabaktani, —
pontho da 'ñenö: Ma tsi Dada'i, ma tsi Dada'i, yo'ö xka hyegase.

³⁵Ra nuya mi 'buhnu mi 'yode bi 'ñeñ'u:

—Hyanthu hanja zo ar Elia.

³⁶Ne bi nixt'i n'a, ma ba po n'ar xi'yo har ixkat'afi. Bi tuta ha n'ar xithi ne bi kwatwa hár ne, ne bi 'ñeñ'ö:

—Hyehu, ma ga to'mhu ha da e ar Elia da mats'i.

³⁷Har Hesu bi mafi nts'edi, ne bi du.

³⁸Nu'mú bi xita made ar döta dutu mi naxa mbo har dönga nijö, mi kot'a habu xa mar nsunda, ba ndu mañö bi göxa hai.

³⁹Ha nunar döndogu mi 'bahnu mi ñhandwi ar Hesu, mi hyandi bi du njap'u xki wadi bi mafi nts'edi, bi 'ñeñ'ö:

—Xa majöni nunar ñ'ohonu már T'u Jö.

⁴⁰Mi 'buhnu 'ra ya 'behñö n'ehe mi handatho yap'u. Mi ñ'owu'u ar Maria me Magdala, ar Salome, ne ar Maria ár nönö ar 'befa Hakobo ne ar Huse.

⁴¹Nu mi 'buhyu Ngalilea mi teni ne mi fats'i, ne ma nzeje xki deni mba e Herusale.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mt. 27:57-61; Lk. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴²Nú'mu 'butho nda yu ar hyadi nor pa'ö ar ñhoki, nunár hyax'öp'u mar pa ntsaya,

⁴³nunar Huse me Arimatea mi 'buhwi ar mhunts'andö, ne xa mi nhumañho, mi to'mi nda hyandwa ár ts'ut'wi Jö n'ehe, bi zeta ár mu ne bi yut'i ma ba ñöwi ar Pilato, bi 'yapa nda umba ár ndo'yo ar Hesu.

⁴⁴Ar Pilato xa bi 'yotho mi 'yode xki du. Bi zofo nda e ar döndogu nda 'yambabi ha majöni xki du.

⁴⁵Ne mi wadi bi damajöni ar döndogu, bi t'umba ar Huse ár ndo'yo ar Hesu.

⁴⁶Ar Huse bi danga n'ar t'axdutu, ne bi kö'mba ár ndo'yo har pont'i. Bi mats'i, ne bi 'yent'a ha n'ar t'agi xki nsá'ma ha n'ar ndodo, ne bi tönga n'ar döta do bi gotwa ár goxthi ar t'agi.

⁴⁷Ha nunar Maria me Magdala ne ar Maria ár nönö ar Huse mi hant'u habu bi t'agi.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mt. 28:1-10; Lk. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 Nu mi tho ar pa ntsaya, ar Maria me Magdala, ar Maria ár nönö ar Hakobo, ne ar Salome, bi danga ya hogañuni ma nda go'spa ár ndo'yo ar Hesu.

²Ne ár hyax'ö ra n'itho ár ndui ar hñöto, ba e'u har t'agi, mi k'onts'a ar hyadi.

³Nu mi 'yo har 'ñu, mi ense'u n'a ngu n'a:

—Xipyá, togo da hñögagihuts'u ar do kot'a ar t'agi.

⁴Ne mi hyant'u, bi nu'u xki thöka ar do. Nunar donu xa mar döta.

⁵Ne nu mi yut'u har t'agi, bi hyant'u mi huhnu har ñ'ei n'ar bötsi, mi he n'ar t'axhe mi jut'atho. Ne xa bi zu'u.

⁶Ne nunu bi ñ'embabi'u:

—Yo gi ntsuhu. Gi hoñhu ar Hesu me Nasare nö'ö togo bi ts'uta har pont'i. Bi mengi bi nte. Ndi, hyanthu habu bi 'begi, hinte jawa.

⁷Jange di möhu ba xipabihu yá maxte ne ar Pedro: Bi m'et'o di ma Ngalilea, ja gi hyanthunu ngu bi xi'ahu.

⁸Ne xa bi nixt'i bi ma'u, ngetho xa xki zo ar mbidi yá müi. Ne hinto mi ñöwi'u, ngetho xa mi ntsu.

**Ar Hesu bi ñ'udi nda hyanda ar
Maria me Magdala**

(Jn. 20:11-18)

⁹Nu mi mengi bi nte ar Hesu n'itho har 'bet'o mpa ar hñöto, bi ñ'udi bi hyanda m'et'o ar Maria me Magdala, togo xki 'yemba yoto ya ts'ondöhi.

¹⁰Nunar 'behñönu bi ma ba k'önga nu'u mi ñ'owi ar Hesu. Nuyu xa mi tu yá müi mi zoñ'u, ne nunar 'behñö bi xipabi xki hyant'ö.

¹¹Nu mi 'yo'u mi tetho ne xki hyant'ö, himbi ñ'emüi.

**Ar Hesu bi ñ'udi bi hyanda yoho
nuya mi teni**

(Lk. 24:13-35)

¹²M'efa bi ñ'udi n'añ'o, bi hyanda ma yoho nuya mi teni, mi 'yo ar 'ñu ndi ma har 'batha.

¹³Nuyu n'ehe bi ma ba xipa nu'u ma'ra. Njap'utho himbi ñ'emüibi.

Ar Hesu bi mehna yá mpote

(Mt. 28:16-20; Lk. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴M'efa bi ñ'udi bi hyanda nu'u 'ret'aman'a yá maxte, mi hu'u har mexa. Ne bi zu'u yo'ö himi ñ'emüi, ne xa mar me yá ñö, ngetho hinxki ñ'emüi nu'u togo xki hyandi xki mengi xki nte.

¹⁵Ne bi ñ'embabi'u:

—Di möhu xoge ár nxidi ar ximhai, ne xipabihu gatho ya jö'i ar hoga mhö.

¹⁶Nö'ö togo da ñ'emüi ne da nxixthe, ma da mpoho. Ha nö'ö togo hinda ñ'emüi, ma da t'ent'i da hñömba ár mfei Jö.

¹⁷Ne nuya nt'udiyu ma da 'yot'a nu'u togo da ñ'emüi: Potka ma thuhu ma da 'yenga ya ts'ondöhi, ma da ñö ya 'ra'yo mhö,

¹⁸ma da mita ya k'eñö, ne nu'mu da zi n'ar 'ñethi hote, hinte da japabi, da hñuxa yá 'ye ha ya dathi ne da dits'i.

Ar Hesu bi njuts'i bi ts'ixa mhets'i

(Lk. 24:50-53)

¹⁹Mi wadi bi zo yá maxte, ar tsi Hmu bi njuts'i bi ts'ixa mhets'i, ne bi hñuxa hár ñ'ei Jö.

²⁰Ne nuyu bi boni hagatho, ma ba mönga ar hoga mhö. Ne ar tsi Hmu mi fats'i, ne mi umba ár ts'edi ár mhö ha ya nt'udi mi ot'u. Dá njap'u.

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR LUKA

Ar t'ofu bi m'empabi ar Teofilo

1 Ja nze_ye togo xi ne xi 'yotkagih_y ar 'ñu gatho nö'ö xta thohuwa, ne di pöhu hö njap'u, ²njangu xi utkagih_y nu'u hár ndui bi hyandase, ne bi ñ'o bi mömbabi'u ár mhö ar tsi Hmu. ³Jange nuga n'ehe, Nda Teofilo, nu nda jwadi da ñ'ani xiñho hanja bi ndui ne hanja bi thohy_y, xta beni ga ot'i ga peñ'a'i, ne njap'u ga o't'a ar 'ñu, ⁴ne gi pö xiñho nuna majöni xi t'ut'a'i.

N'ar enxe ba e bi mömba ár m'ui ar Xuwa Xixthe

⁵Nuya pa'u mar ndö ar Erode har hai Nhudea, ne ka mi 'buhny n'ar möjö már thuhu ar Sakaria, mi 'bu har mhunts'i ár thuhu ar Abia. Ha nö'ö ár 'behñö már thuhu ar Sabe. Gatho yohoy_y ma yá mengu ar m'et'o möjö Aron.

⁶Ar Sakaria ne ár 'behñö xa mi 'bui xiñho hár nthandi Jö, ne mi otwa gatho yá 'bepate.

⁷Honse hinxki dinga ar bötsi, ngetho ar Sabe himi tsä nda ñ'onte,

ne gatho yoho mi pe'sa nze_ye ya je_ye.

⁸Nu ar Sakaria ne ma'ra yá mimöjowi nuya mi mpehwi, bi zot'ar pa nda yut'a har dönganijö nda mepa Jö.

⁹Nuya möjö bi 'yents'a ar nthöhö ngu yá nt'umbi'u, togo nda yut'i nda tsöt'a ar githni. Ne bi zo ár thuhu ar Sakaria.

¹⁰Ha nú'mu mi tsöt'a ar githni mbo har nijö, nze_ye ya jö'i mi 'banti mi mat'a Jö.

¹¹Ar Sakaria n'a mbi hyandwatho n'ár enxe Jö mi 'ba hár ñ'ei ar t'u'sgithni.

¹²Ha nú'mu mi hyandi xa bi zu, ne himi pödi teme nda mefi.

¹³Ha nunar enxe bi 'ñembabi: —Sakaria, yo gi ntsu, ngetho xta ehe ga xi'a'i, nuya ri nsadi xi 'yoxa Jö, ne xi numañho. Jange ar Sabe ri 'behñö ma da 'yomp'a'i n'a ri t'u, ne gi hñu'spabi ár thuhu ar Xuwa.

¹⁴Nun_y xa ma da ja'a'i gi njohya, ne nze_ye ya jö'i xa ma da njohya n'ehe xta m'ui.

¹⁵Ngetho nun_y xa ma da njár nsu hár nthandi Jö. Hinda za da zi ar ixkat'afi ne gatho nö'ö unga ar nti.

Ne di oda nzit'ei, di hõmpa ár Hñõ Jõ.

¹⁶Ma da zo ya me Israel, ne nzeze ma da hyep'u yá ts'oki, ne da mengi da hyonga Jõ ár Dada'u.

¹⁷Gehnu di 'bet'o hokwa habu da tho ar tsi Hmu. Ma da t'umba ár ts'edi ngu nõ'õ bi t'umba ar Elia, da xokwabi yá mfeni ya dada da mö yá bötsi, ne nuya me'sku da 'yode nõ'õ nsipabi. Njap'u da hyokwa yá m'ui ya jö'i, ne xta 'ñep'u ar tsi Hmu da 'yots'e.

¹⁸Ha nuna ar Sakaria bi 'ñemba ar enxë:

—Hanja ga pödi ma da thogi ngu xka xikagi. Ngetho nuga xta ndõnzia, ne numa 'behñõ xi ndõtajö'i n'ehe.

¹⁹Bi döta ar enxë ne bi 'ñembabi:

—Nuga dar Grabie, di 'bui habu bi 'bu Jõ di pepabi. Jange go xpa penkagi ga xi'a'i nunar hoga mhõ xta mö.

²⁰Ha hinga ñ'emui, jange ma gi ngone, hinda za gi ñõ gatho nuya payu hinxi m'uta ri bötsi. Ngetho ma da thogi gatho ngu xta mö xta zonga ar pa xi benga Jõ.

²¹Ha nu'u ya jö'i mi 'ba nthi, mi to'mi nda bongga ar Sakaria. Ne himi pödi teme nda beni, ngetho mi ya'õ mi o mbo har nijõ.

²²Ha nu mi boñ'õ, hinto mi tsã nda nõwi ngetho mi gone. Njap'u bi böta ya jö'i xki hyanda n'a ngu ar t'i nünü mbo. Ne mi ja yá 'ye mi zo'u, ne bi gotho mi gone.

²³Ha nu mi wa ya pa mi mpe har nijõ, bi menga ár ngu.

²⁴Hingar yapa ar Sabe ár 'behñõ bi mudu bi ndathi, ne himbi bongár ngu kut'a nzõnõ. Ne mi enõ:

²⁵Nunár hwëki Jõ xi hñõgagi ma m'etsa himi tsã nga tingar bötsi.

**N'ar enxë ma ba mö nda
m'u ar tsi Hesu**

²⁶Mi tho 'rato nzõnõ, Jõ ba pehna man'agi ar enxë Grabie, bi zonga har hnini Nasare har hai Ngalilea.

²⁷Ba e bi k'õ'sa n'ar nxutsi már thuhu Maria. Nunar nxutsinu xki t'adi nda nthõtwi n'ar ñ'õho már thuhu ar Huse, n'a yá 'beto ar ndõ Dabi.

²⁸Mi yut'a ar enxë mbor ngu habu mi 'bu ar Maria, bi zengwa ne bi 'ñembabi:

—Njohya, xi hwëk'a'i ár mhõte Jõ. Gi 'buhwi ar tsi Hmu. Xa xi jöp'a'i gi töta gatho ma'ra ya 'behñõ.

²⁹Nu ar Maria mi hyanda ar enxë, bi 'yoda nuya mhõ mi nsipabi, ne mi bense teme ndi bongga nunar nzengwanu.

³⁰Nu'mú ar enxë bi 'ñembabi:

—Maria, yo gi ntsu, ngetho xka tsupa ár nhwëki Jõ.

³¹Ma gi ndathi ne ma da m'u n'a ri bötsi, ne gi hñu'spabi ár thuhu ar HESU.

³²Nõ'õ xa ma da me'sa n'ar döta nsu, ne ma da t'embabi ár T'u Jõ bi 'bu mhets'i. Ne Jõ ar tsi Hmu ma da 'ñexa hár thuxandõ, habu mi huxa ar ndõ Dabi ár pale.

³³Ne ma da ndõ hár hnini yá 'beto ar Hakob gatho ya pa, ne nuna ár ts'ut'wi hinda ma da göts'i.

³⁴Nu'mú ar Maria bi 'yambabi ar enxë:

—Hanja da za da thogi nõ'õ xka mö. Hinxta 'bu'be n'ar ndõ.

³⁵Ar enxë bi dödi ne bi 'ñembabi: —Ár Hñõ Jõ da zu'a'i, ne ár ts'edi ar tsi Dada 'bu mhets'i da gop'atho

ár xudi. Jange nö'ö ri bötsi ma da m'ui xa nsunda, da t'embabi ár T'u Jö.

³⁶Ne ar Sabe ri mēni, ngu gatho gi pōhū himi tsa nda dingya bötsi, nupya mödi xi ndötajö'i, pe'sa 'rato nzönö bi müdi bi ndathi.

³⁷Ngetho Jö hinter ñhembibi da 'yot'e.

³⁸Nu'mú ar Maria bi ñhembabi ar enxē:

—Nuga dár 'begogi Jö. Da njap'u ngu xka xikagi.

Mi wa ar Maria bi mönga njap'u, ar enxē bi zop'u bi ma.

Ar Maria bi ma ba tsonga ar Sabe

³⁹Nuya pa'u dama bi ma ar Maria, ma ba tsonga ha n'ar hnini mi 'bu ha ya t'ohō har hai Nhudea.

⁴⁰Mi zoni bi yut'a hár ngu ar Sakaria, ne bi zengwa ar Sabe.

⁴¹Nu mi 'yō ár nzengwa ar Maria, bi ñönga ár bötsi mbo hár müi, ne xa bi hñönga ár Hñö Jö.

⁴²Bi ñö nts'edi ne bi ñemba ar Maria:

—Jö xa xi jöp'a'i, gi töta gatho ma'ra ya 'behñö, ne xi jöp'a ri bötsi o nzit'ei.

⁴³Hanja xi t'akar seki da k'öskagi ár nönö ma tsi Hmuhū.

⁴⁴Ngetho ngu da oxa ri nzengwa, numa bötsi bi njohya bi nsagi mbo ha ma müi.

⁴⁵Jö xi jöp'a'i, ngetho ga ñ'emui gatho ngu xi xi'a'i ar tsi Hmu nda thogi.

⁴⁶Nu'mú ar Maria bi ñienö:

Di ent'a ma müi di nsundabi ma tsi Hmu mhets'i.

⁴⁷Ne di ent'a ma ts'edi di johya di oxa nö'ö xi 'yotkagi Jö ma Pohote.

⁴⁸Ngetho xi ko ár müi xi hyandgagi ár tsi 'begogi.

Da ndu nunar panu di map'u, nuya jö'i di ñep'u da ñengagi, Jö xa xi jöp'a'i.

⁴⁹Ngetho Jö togo ár meti ar ts'edi, xa xi 'yotkagi ya döta 'befi.

Xa nsunda ár thuhu'ö.

⁵⁰Jö pe'spa ar nhwēki gatho nu'u ne da 'yot'a nö'ö möñ'ö, ne hingi thege, thota n'ar m'ui di ma man'ar m'ui.

⁵¹Xi ñ'udi ngu nö'ö hinte k'at'a ár ts'edi.

Ne xi japi xi 'be yá tsa gatho nu'u xa exa yá nsu.

⁵²Xi hñöka nu'u mi ja yá ts'edi habu mi huts'i, ne nö'ö ar nsu mi pes'u, xi umba nu'u hinte mi pets'i.

⁵³Nu'u mi tu ar thuhu, xi umbabi xi niñö, ha nu'u mi pongwathobi, xi hñömbabi gatho.

⁵⁴Xi máxa ár hnini Israel yá 'bego, ne hinxi pumhni da me'spa ar nhwēki.

⁵⁵Xi 'yot'a ngu xki ñöt'wabi ma dadahu ar Abra, ne gatho yá 'beto ne yá mangan'abeto; hinge nda the ár nhwēki pe'spabi'u.

⁵⁶Ar Maria bi m'uhwi ar Sabe ngu hñu nzönö. M'efa bi menga ár ngu.

Ár m'ui ar Xuwa Xixthe

⁵⁷Mi zonga ar pa bi m'u ár bötsi ar Sabe.

⁵⁸Ne mi bö gatho yá n'angu ne yá mēni hanja Jö xki hwēkwabi n'ar bötsi, ma ba k'öts'i bi njohyawu.

⁵⁹Ha nu ár hñöto mpa, ba e'u bi hñu'spabi ar nsegi hár ndo'yo ngu

yá nt'umbi'ü. Mi ne nda thu'spabi ár thuhu ar Sakaria ngu ár dada.

⁶⁰Ha nunár nönö bi 'ñenö:

—Hin'ö, hinga hu'spabihü njap'ü. Ma ga hu'spabihü ar Xuwa.

⁶¹Nuyü bi döt'wabi ar Sabe:

—Hanja ma da thu'spabi njap'ü. Hinte gi 'ñe n'a ri mēni di pe'sa nunar thuhunü.

⁶²Nep'ü bi ja yá 'ye bi t'amba ár dada tema thuhu nda thu'spabi.

⁶³Har Sakaria xki ngone, jange bi 'ya n'ar xithe, ne ka bi hñuxp'ü: Ár thuhu ar Xuwa. Gatho nuya mi 'buhnü xa mi 'yotho.

⁶⁴Ge'mü bi mengi bi xo ár ne ar Sakaria, ne bi müdi bi nsundabi Jö.

⁶⁵Gatho nuya jö'i bi hyanda nu te xki thogi, mi 'yotho ne himi pödi te nda beni. Ne nunar 'bedenü bi nxanga xoge ya t'ohö Nhudea.

⁶⁶Gatho nu togo xki bödi, mi o yá mfeni, ne mi ense n'a ngu n'a: —Tema nsu ma da t'umba nunar bötsinü.

Ngetho mi 'buhwi ár ts'edi Jö.

**Ar Sakaria bi mö nö'ö
mi umba Jö nda mö**

⁶⁷Nu ar Sakaria ár dada ar bötsi, xa bi zinga ár Hñö Jö, ne bi ndüi bi mönga nö'ö mi umba Jö nda mö, ne bi 'ñenö:

⁶⁸Xa nsunda Jö ma tsi Hmu mhets'i, ár Dada ya me Israel, ngetho xpa e da pokagihü yá hninigihü.

⁶⁹Xpa penkagihü n'ar Pohöte nö'ö hinda the ár ts'edi, xpa ponga ha yá mangan'betö ar ndö Dabi ár 'bego Jö.

⁷⁰Gehnü xki nökagihü Jö, ngu bi mönga yá hoga m'ehni mam'et'o.

⁷¹Bi nökagihü nda nökagihü, hinte nda jaju ma n'ünihü ne nu'ü hingi ne da nugagihü.

⁷²Nda me'spa ar nhwēki ma palehü, ne hinge nda pumhni ár hoga nkohi bi nkohwi.

⁷³Nunár nñöt'i Jö bi 'ñet'ase ár thuhu, bi xipa ar Abra ma palehü, nda 'rakagihü.

⁷⁴Bi xipabi nda nökagihü hinte nda jaju ma n'ünihü, njap'ü nga pepabihü'ö, ne hinto nda pikagihü.

⁷⁵Ne nga 'yohü xiñho, nga 'buhü xint'axi hár nthandi Jö gatho ma tehü.

⁷⁶Ha nu'ge ma tsi bötsi'i, ma da nsi'al'i ár m'ehni'i Jö 'bü mhets'i, ngetho ma gi 'bet'o gi paxt'wa ár 'ñu ar tsi Hmu.

⁷⁷Gi xipa ár hnini Jö ma da mpumbabi yá ts'oki, ne njap'ü da mpo'ü.

⁷⁸Ngetho Jö ma tsi Dadahü bi ko ár müi, bi n'üdi ba penkagihü n'ar 'ra'yo hyats'i bi nheki mhets'i,

⁷⁹da yot'wabi yá mfeni gatho nu'ü 'bü har 'bexui, to'mda ar ndöte. Ne da yotkagihü ar 'ñu ga 'buhü n'ar hogam'üi.

⁸⁰Ne nuna ar bötsi mi te ne mi xu ár ts'edi ár pa. Mi 'buse ha ya ot'at'ohö. Ba e bi n'üdi nú'mü mi zonga ar pa bi ndüi bi zo ya me Israel.

**Ar tsi Hmu Hesukristo bi zokwa har
ximhai**

(Mt. 1:18-25)

2 Nuya pa'ü ar döngandö Augusto Sesar bi japi nda njuspa yá thuhu gatho ya jö'i.

²Ge'mu mar ts'ut'wi ar Sirenio har hai Nsiria, nu mi nja ar m'et'o njuxthuhu.

³Gatho ya jö'i mi penga ha yá hnini habu mi 'bu yá mengu, nda unga yá thuhu.

⁴Jange ar Huse bi bonga har hnini Nasare har hai Ngalilea, bi ma har hnini Belen har hai Nhudea, ngetho mar mengunu ar ndö Dabi, ha nu ar Huse ka xki 'ñehnu ha yá mēni ar Dabi.

⁵Bi ma nda unga yá thuhu, nö'ö ne ar Maria xki 'yadi nda nthötwi, ha nuna mi ñ'u.

⁶Nú'mu mi 'buhnu har hnini Belen, bi wa yá pa nda m'u ár bötsi.

⁷Ka bi m'uhnu ár 'bet'o bötsi, bi maxa ya m'ant'i, ne bi gaxa habu mi ñunga ya meti, ngetho himi otho habu nda t'umba ar seki nda ñ'oxi.

'Ra ya ma'yo ma ba k'ö'sa ar tsi Hesu

⁸Hingar yap'unu, 'ra ya ma'yo mi haxa har 'batha mi su yá deti.

⁹N'a mbi dañ'u bi hyandwa n'ár enxe ar tsi Dada, ne ár nsunda Jö bi yot'a gatho habu mi 'bu'u, ne xa bi zu'u.

¹⁰Nunar enxe bi 'ñembabi'u:
—Yo gi ntsuhu, ngetho xta ehe ga xi'ahu n'ar hoga mhö, xa gi njohyahu ne gatho nu ma'ra ya jö'i.

¹¹Ngetho nupya xi m'u hár hnini ar ndö Dabi, n'a togo da po'ahu, ne go ge'ö ar Kristo ar tsi Hmu.

¹²Gehnu n'ar nt'udi: Gi tiñhu ar bötsi 'baxa ya m'ant'i, di oxa habu ñunga ya meti.

¹³Nu mi wadi bi mönga njap'u ar enxe, n'a mbi nhekitho n'a mut'i ya enxe mhets'i mi 'bahwi, ne mi nsundabi Jö mi eñ'u:

¹⁴Dar nsunda Jö bi 'bu mhets'i, ne da m'ui n'ar hogam'ui nuya meximhai hár mhöte'ö.

¹⁵Nu mi menga mhets'i ya enxe, ya ma'yo mi enga n'a ngu n'a:
—Möhö Belen, ma ga k'ö'su nö'ö xi thogi ngu xi xikagihu ar tsi Dada.

¹⁶Nep'u nuya ma'yo dama bi ma'u, ne bi dinga ar Huse ne ar Maria, ha nunár bötsi mi oxa habu mi ñunga ya meti.

¹⁷Ha nu mi hyant'u ar bötsi, bi ndui bi möñ'u gatho nö'ö xki nsipabi mi nhonu.

¹⁸Ne gatho nu'u togo mi ots'e, xa mi 'yoda nö'ö te mi möñ'u.

¹⁹Ha nunar Maria mi kwatatho hár mfeni gatho te mi mhö, ne mi bense teme ndi bonga gathoyu.

²⁰Ha nuya ma'yo bi menga har 'batha, mi nsunda ne mi umba njamödi Jö, gatho nuya xki 'yode ne xki hyandi bi thogi ngu xki nsipabi.

Ar tsi Hesu mi leletho bi ts'ixa har dönganijö bi ndatwa hár 'ye Jö

²¹Mi pe'sa hñöto mpa xki m'u ar bötsi, bi thu'spabi ar nsegi hár ndo'yo ngu yá nt'umbi'u. Ne bi thu'spabi ár thuhu ar Hesu, gehnu ar thuhu xki mönga ar enxe nú'mu hinxki 'rotho.

²²Nu mi wa ya pa nda t'axk'u ngu mönga ha yá 'bepate ar Moise, ar Huse ne ar Maria bi zixa ar bötsi har dönganijö Herusalen, nda ndatwabi hár 'ye ar tsi Dada.

²³Bi 'yot'a njap'u, ngetho njanu xki t'ot'a ha yá 'bepate ar tsi Dada: Gatho nuya 'bet'o bötsi da m'ui, nu'mu ar ts'unt'u, mahyoni nda t'ekwa ar tsi Dada.

²⁴Ne bi ma'u har dönganijö, bi hñö'spabi ár m'oñho Jö, ngu mönga ha yá 'bepate ar tsi Dada, enö: Nu'mu n'ar 'behñö nda m'u ár bötsi, mahyoni nda zixa yoho ya ngongo wa yoho ya domtxu, nda hñö'spabi Jö ngu ar m'oñho.

²⁵Nuya pa'u mi 'bu n'ar ñ'ohö núnu Herusalen már thuhu ar Simiu. Xa mi 'yo xiñho hár nthandi Jö, mi hõmpa ár Hñö Jö, ne mi to'ma nda hyanda ar Ñönte, nö'ö togo ma nda ñõnga ya me Israel.

²⁶Go gehnu xki xipabi ár Hñö Jö, nda hyanda m'et'o nö'ö togo xki 'ñexa Jö nda ndö, ne ka nda du.

²⁷Nunu xki ma har nijö ngetho ár Hñö Jö xki zits'i. Nú'mu mi 'buhnu mbo, bi yut'a ar Huse ne ar Maria, mi tsi ar tsi Hesu nda ndatwa hár 'ye Jö, ngu mi mönga ha yá 'bepate ar Moise.

²⁸Nu'mu ar Simiu bi gu bi dets'i, ne bi nsunda Jö bi 'ñenö:

²⁹Jö ma Dada'i, da za gi hyongagi. Xi hñu ma mu, ngetho xta handa ngu xka xikagi.

³⁰Xi hyanda ma da ar Pohöte xka pehni,

³¹ne xka hyokwa ár 'ñu ha yá nthandi gatho ya jö'i.

³²Nö'ö ngu n'ar ñot'i da yot'wa yá mfeni gatho nu'u hingya me Israel,

ne njanu ma da t'e'spa ár nsu ri hnini Israel.

³³Ha nu ar Huse ne ar Maria ár nönö ar Hesu, xa mi 'yotho gatho nö'ö mi mhö mi nhon'ö.

³⁴Nep'u nu ar Simiu bi 'yapa Jö nda jöp'u, ne bi 'ñembabi ar Maria ár nönö ar Hesu:

—Nunar bötsinu xpa 'behni da pohö nzeye ya me Israel, ne ma'ra

ma da m'edi. Gehnu n'ar nt'udi nzeye ma da doxta nö'ö te da möñ'ö.

³⁵Ne njap'u ma da nheki gatho nö'ö te pe'sa ha yá mfeni ya jö'i. Ne nu'ge xa ma gi tho n'ar dumu, ngu n'ar ndojwai da nsus'a ri mu.

³⁶Mi 'buhnu n'ar 'behñö n'ehe már thuhu ar Ana, nunu mi ñö mi hõmpa ár ts'edi Jö. Gehnu már t'inxu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Fanuel, nuyá mengu ma yá 'beto ar Aser. Xki ndõtajö'inu, bi nthöti mi nxutsitho, ne xki m'uhwi ár döme yoto njeje.

³⁷Ha xki jwata gohon'ate ma goho njeje xki n'anxu. Himi ponga har nijö, ka mi 'buhnu parxui mi pepa Jö, mi behë ne xa mi apabi.

³⁸Nú'mu mi ñö ar Simiu, bi wat'a ar Ana n'ehe habu mi 'ba'u. Bi ndui bi umba njamödi Jö, ne mi nõnga ar tsi bötsi, mi xipa nu'u mi to'mi nda ñhõnga ar hnini Herusalen.

Ar Huse ne ar Maria bi menga har hnini Nasare

³⁹Nú'mu mi wadi ar Huse ne ar Maria bi 'yot'a gatho ngu mi huxa ha yá 'bepate ar tsi Dada, bi menga har hnini Nasare har hai Ngalilea.

⁴⁰Ha nunar bötsi mi te, ne mi huxa ár ts'edi. Xa mi te ár mfödi, ne ár nhwëki Jö mi ñ'owi hyax'mu.

Ar tsi bötsi Hesu mi 'bu har dönganijö

⁴¹Tat'a jeje mi pa yá dada ar Hesu nda m'u har dango mbaxjwa núnu Herusalen.

⁴²Jange mi jwata 'ret'amayoho njeje ar Hesu, bi ma'u ar dango Herusalen ngu yá nt'umb'u.

⁴³Nu mi wa ar dango, ba penga ar Huse ne ar Maria. Ha nu ar Hesu

ba kohnu Herusalen, ne nuyá dada himbi bödi.

⁴⁴Nu'u mi hu yá müi mi nthöskwi ya jö'i nu'u mi pap'u ndi menga yá ngu. Bi ñ'o xoge n'apa. M'efa ka bi hyon'u ha mi ñ'owi yá mēni ne yá mpöhi.

⁴⁵Ne himbi diñ'u, jange bi gu ar 'ñu bi menga Herusalen man'agi, ma nda hyoni.

⁴⁶Ne ár hñupa bi diñ'u mi 'buhnu mbo har dönganjö, mi huhnu mada nu'u ya böt'ofu, mi ots'e ne mi ot'wabi ya nt'ani.

⁴⁷Ne gathu nu'u ya jö'i mi oxa nö'ö te mi möñ'ö, xa mi 'yotho, ngetho xa mi jar mfödi, mi thödi xiñho gathu nö'ö te mi t'ambabi.

⁴⁸Ne nu mi hyanda ár nöñö ne ar Huse mi huhwinu ya böt'ofu, himi pödi te nda beni. Ne ár nöñö bi 'ñembabi: —Ma tsi t'u'i, yo'ö xka jakagihe njap'u. Ri dada ne nuga tu ma müihe di hoñ'ahe.

⁴⁹Ha nunar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi hongagihu. Ha hingi pöhu mahyoni ga mpe hár 'befi ma Dada.

⁵⁰Mödi nuyu himbi zo yá mfeni teme mi ne nda xipabi.

⁵¹Ne bi mewiu, bi menga Nasare, ne mi ota gathu nö'ö mi xipabi'u. Ha ár nöñö mi kwatatho hár mfeni gathu nö'ö te xki bödi.

⁵²Ne nu ar Hesu mi te ár mfeni ne ár ndo'yo, ne mi 'yo ndi hñuxa mi numañho Jö ne ya jö'i.

Ar Xuwa Xixthe mi mönga ar hoga mhö

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 Xki m'u ngu ar döngandö ar Tiberio Sesar 'ret'amakut'a

njeje, ha nu har hai Nhudea mar ndö ar Ponsio Pilato, har Erode mar ndö har hai Ngalilea. Ha nunar Lipe ár jödönu, mar ndö har hai Iturea ne har hai Trakonite, ne ar Lisania mar ndö har hai Abilinia.

²Ge'mu ma ya döngamöjö ar Anas ne ar Kaifas. Nunar jeyenu Jö bi zohna ar Xuwa ár t'u ar Sakaria, mi 'bu ha ya ot'at'ohö, nda zo ya jö'i.

³Nu'mü ar Xuwa bi ñ'o xoge ár nöñi ar döthe Hordan. Ne mi xipa ya jö'i nda 'yot'wa yá ntso'mi, ne nda nxixthe, njap'u nda mpumba yá ts'oki.

⁴Bi thogi ngu xki 'yot'a ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö:

Ár mhafi n'a togo engu har ot'at'ohö:

Hyokwabihu ár 'ñu ar tsi Hmu, jömfu habu da thogi.

⁵Gathu ya hñe da ñhuts'i.

Da thext'a ya t'ohö ne ya ngwani,

da jönga ya 'ñu nu'u xi noni, ne da ts'uka habu gathu xi ñ'ödi.

⁶Ne gathu ya jö'i da hyanda ar mpohö unga Jö.

⁷Nzeje ya jö'i mi pa mi k'ö'sa ar Xuwa mi ne nda nxixthe, ne nö'ö mi embabi:

—Yá bötsi'ihu ya k'eñö gi hatehu. Togo xi ut'ahu gi k'onthu ár kwe Jö xi 'ñep'u.

⁸Mahyoni gi 'yothu nö'ö xiñho, njap'u da nheki xka 'yothwu ár ntso'mi. Yo ma gi 'ñexase ri nsuhu gi 'ñeñhu: Ma dadahe ar Abra. Ngetho nuga di xi'ahu, Jö tsa da guxa nuya doyu, ne da 'ñexa ngu yá bötsi ar Abra.

⁹Ne di xi'ahu n'ehe, Jö ngu ar tsenza hödar nts'enza hár 'ye da

zeka ar za. Ha nunar za hinte mañho uni, da ts'eki ne da t'ent'a har tsibi.

¹⁰Nu'mú nuya jö'i bi 'yani ne bi 'ñembabi:

—Xi'mu, teme ga peje.

¹¹Ne ar Xuwa bi döti ne bi 'ñembabi:

—Nö'ö togo pe'sa yoho yá pahni, da umba n'a nö'ö hinte köhö. Ha nö'ö togo pe'sa te da zi, da ñehwi nö'ö hinte pets'i.

¹²Ne ba e 'ra ya njobojö nda nxixthe n'ehe, ne bi 'yamba ar Xuwa:

—Utate, xi nuje, te ga pehe.

¹³Ar Xuwa bi dötwabi:

—Hõse jothu nö'ö xi nsi'ahu.

¹⁴Nep'u ba e 'ra ya ndogu, ne bi 'yamba ar Xuwa:

—Xije, te ga peje.

Ar Xuwa bi 'ñembabi:

—Yo gi hömfu yá bojö ya tsi jö'i. Yo gi pehu ya nhemñö ne njap'u da jot'i. Ñhogamuihu nö'ö ar bojö gi töhu.

¹⁵Gatho ya jö'i mi oda yá mfeni ne mi ense'u: Xi nunar Xuwa, hage go gehnu ar Kristo 'mu.

¹⁶Jange ar Xuwa bi 'ñembabi:

—Nuga di xixthe'ihu har dehe, ha 'befa man'a togo ma da xixthe'ihu hár Hñö Jö ne ar tsibi. Xa tökagi ár ts'edi, ne nuga hindi 'ñepkagi ga xot'wats'u yá nthö'ti ár thiza.

¹⁷Nö'ö xi ñhoki da mi'sa ar t'ei. Ma da paxt'a ár thi, ne da kwata ar t'ei hár t'u, ne nunar paxi da 'yu'sa har tsibi habu hiñham'u da wadi da nzo.

¹⁸Njap'u ar Xuwa mi mönga nzeye ya mhö mi zohna ya jö'i, ne mi xipa ar hoga mhö.

¹⁹N'agi bi zui ar ndö Erode, ngetho xki zimbabi ár 'behñö ár jödö már thuhu ar Lipe, ne xki 'yot'a ma nzeye ya ts'oki.

²⁰Nunar Erode, bi hñu'sa man'ar ts'oki, bi gu ar Xuwa ne bi 'ñet'a har fadi.

Ár nxixthe ar Hesu

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹Nú'mu mi xixthe ya jö'i ar Xuwa, nuya pa'u ar Hesu bi nxixthe n'ehe. Ne nu mi 'yapa Jö, bi xo mhets'i,

²²ne ár Hñö Jö ba köi ngu n'ar domtxu, ne bi zu'ö. Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i, bi 'ñenö:

—Go ma hmöka T'u'i, gi jakagi ga njohya.

Yá pale ar Hesukristo

(Mt. 1:1-17)

²³Ar Hesu mi pe'sa ngu n'atema'ret'a njeye nú'mu mi du'ma ár 'befi. Ne nö'ö, ngu mi benga ya jö'i, már t'u ar Huse, ha nu ar Huse már t'u ar Eli.

²⁴Ar Eli már t'u ar Matat, har Matat már t'u ar Lebi, ar Lebi már t'u ar Melki, ar Melki már t'u ar Hana, har Hana már t'u man'ar Huse.

²⁵Ha nö'ö man'ar Huse már t'u ar Matatia, ar Matatia már t'u ar Amos, ar Amos már t'u ar Naum, ar Naum már t'u ar Esli, har Esli már t'u ar Nagai.

²⁶Ar Nagai már t'u ar Mat, ar Mat már t'u man'ar Matatia, ha nö'ö man'ar Matatia már t'u ar Semei, ar Semei már t'u man'ar Huse, ha nö'ö man'ar Huse már t'u ar Huda.

²⁷Ar Huda már t'u ar Hoana, ar Hoana már t'u ar Resa, ar Resa már

t'u ar Sorobabel, ar Sorobabel már t'u ar Salatiel, har Salatiel már t'u ar Neri.

²⁸Ar Neri már t'u man'ar Melki, ha nö'ö man'ar Melki már t'u ar Adi, ar Adi már t'u ar Kosam, ar Kosam már t'u ar Elmodam, har Elmodam már t'u ar Er.

²⁹Ar Er már t'u ar Hosue, ar Hosue már t'u ar Elieser, ar Elieser már t'u ar Horim, har Horim már t'u man'ar Matat.

³⁰Ha nö'ö man'ar Matat már t'u man'ar Lebi, ha nö'ö man'ar Lebi már t'u ar Simiu, ar Simiu már t'u man'ar Huda, ha nö'ö man'ar Huda már t'u man'ar Huse, ha nö'ö man'ar Huse már t'u ar Honan, har Honan már t'u ar Eliakim.

³¹Ar Eliakim már t'u ar Melea, ar Melea már t'u ar Mainan, ar Mainan már t'u ar Matata, har Matata már t'u ar Natan.

³²Ar Natan már t'u ar Dabi, ar Dabi már t'u ar Isai, ar Isai már t'u ar Obed, ar Obed már t'u ar Bos, ar Bos már t'u ar Salmon, har Salmon már t'u ar Naso.

³³Ar Naso már t'u ar Aminadab, ar Aminadab már t'u ar Aram, ar Aram már t'u ar Esrom, ar Esrom már t'u ar Fare, har Fare már t'u man'ar Huda.

³⁴Ha nö'ö man'ar Huda már t'u ar Hakob, ar Hakob már t'u ar Isa, ar Isa már t'u ar Abra, ar Abra már t'u ar Tare, har Tare már t'u ar Nakor.

³⁵Ar Nakor már t'u ar Serug, ar Serug már t'u ar Ragau, ar Ragau már t'u ar Peleg, ar Peleg már t'u ar Eber, har Eber már t'u ar Sala.

³⁶Ar Sala már t'u ar Kainan, ar Kainan már t'u ar Arfaxad, ar

Arfaxad már t'u ar Sem, ar Sem már t'u ar Noe, har Noe már t'u ar Lamek.

³⁷Ar Lamek már t'u ar Matusale, ar Matusale már t'u ar Enok, ar Enok már t'u ar Hared, ar Hared már t'u ar Malalel, har Malalel már t'u man'ar Kainan.

³⁸Ha nö'ö man'ar Kainan már t'u ar Enos, ar Enos már t'u ar Set, ar Set már t'u ar Adan, ha nu ar Adan már t'u Jö bi 'bu mhets'i.

Ar ts'ondöhi mi tsäta ar Hesu

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Mi wadi bi nxixthe ar Hesu, ne xki nzinga ár Hñö Jö, bi zohnu ar döthe Hordan, ne ár Hñö Jö bi zixa ha ya ot'at'ohö.

²Ne ka ba 'buhnu yon'ate mpa, ne mi ehnu ar ts'ondöhi mi tsäti. Ha nu ar Hesu gatho nuya payu hinte xki zi, ne mi wahyu bi ntunthu.

³Nu'mü ar ts'ondöhi bi 'ñembabi: —Nu'mü ár T'u'i Jö, japa nunar do da nthuhme xö.

⁴Ha nu ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi: —Huxa har T'ofö njawa: Hinge honse ar thuhme da umba ár te ar jö'i, mahyonibi ár mhö Jö n'ehe.

⁵Ne ar ts'ondöhi bi zixa ar Hesu ha n'ar t'ohö xa mar ñhets'i, ne bi utwabi gatho ya hnini 'bu har ximhai, ne bi nhekinu xogeyu.

⁶Ne bi 'ñembabi n'ehe: —Ga ja'i gi ndö gatho nuya hniniyu, di pewi yá ñho, ngetho xi t'entk'a ha ma 'yeyu, ne da tsä ga umbabi togo di nega.

⁷Honse nu'mü gi ndandihmö ne gi nsundagi, gatho ga ent'a ha ri 'ye.

⁸Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hyegagiwa ts'ondöhi. Ngetho huxa har T'ofu: Nsunda Jö ri Hmu, ne honse'ö gi pepabi.

⁹Nep'u ar ts'ondöhi bi zixa ar Hesu har hnini Herusalen, ne bi 'ñexa mañö hár ngöts'i ar dönganijö, ne bi 'ñembabi:

—Nu'mu go ár T'u'i Jö, 'yengar nsagi xö.

¹⁰Ngetho huxa har T'ofu:

Jö da mehna yá enxé da su'a'i.

¹¹Ne da mip'a ri 'ye, hingi fama ri wa ha ya do.

¹²Nu'mu ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Enga har T'ofu n'ehe: Yo ma gi tsata Jö ri Hmu.

¹³Nú'mu himi tini hanja nda tsati, ar ts'ondöhi bi 'wege 'ra ya pa.

Ar Hesu bi du'ma ár 'befi

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴Nep'u mi hömpa ár ts'edi ár Hñö Jö, ar Hesu bi menga har hai Ngalilea. Gatho nu'u ya jö'i mi 'bu hár nthet'i bi 'yo mi nhoñ'ö.

¹⁵Ne nö'ö mi kut'a ha yá nijö'u mi uti. Ne gatho mi e'spa ár nsu.

Ar Hesu mi 'buhnu Nasare

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶Nep'u ar Hesu bi menga har hnini Nasare habu xki te'ö. Bi zota n'ar pa ntsaya, bi yut'a har nijö ngu ár nt'umbi'ö, ne bi m'ai nda né ar T'ofu.

¹⁷Bi t'umbabi nda ne ar t'ofu xki 'yot'a ar m'ehni Isaia, ne bi dinga nö'ö ar xeni enö njawa:

¹⁸Nu ár Hñö Jö xi gobgatho, ngetho xi hñuxkagi ga xipa ar hoga mhö ya hyoya.

Xpa penkagi ga hot'a nu'u tu yá mu, ga xipabi nu'u togo jot'i, xi zo ar pa da boni, ga xokwabi yá da ya goda, ga juxa nu'u xi thomahai.

¹⁹Ne ga xipabi gatho ya jö'i xi zo ar pa da hwégagihu ár mhöte Jö.

²⁰Mi wa ar Hesu bi nepa ár T'ofu Jö, bi tani bi datwabi nö'ö mi faxte har nijö, ne bi hñudi. Ha gatho nu'u mi 'buhnu himi juxa yá da mi k'öt'i.

²¹Nö'ö bi ndui bi zofo, ne bi 'ñembabi'u:

—Ar pania xi tho gatho nö'ö xka 'yohu da nehe har T'ofu.

²²Ne gatho nu'u mi 'buhnu xa mi ñömañho, ne xa mi 'yoda ya nzatho mhö mi mönga ar Hesu, ne mi eñ'u:

—Ha hinga gehnu ár t'u ar Huse.

²³Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Di pödi ma gi 'ñengagihu: Nu'mu xa majöni gi othe ma'ra, ñ'othese. Ne ma gi 'ñengagihu: 'Yot'wa ha ma haihu n'ehe, ngu xta ohe xka 'yotnu Nkapernaum.

²⁴Ne bi 'ñenö n'ehe:

—Xa majöni di xi'ahu, hinjo'o n'ár m'ehni Jö da nhumañho hár haise.

²⁵Di xi'ahu majöni, nú'mu mi 'bu ar m'ehni Elia, himi k'at'a ya 'ranxu har hai Israel, ge'mu hinxki 'wö hñu njeje made, ne hagatho mi jar thuhu.

²⁶Ha Jö himbi mehna ar Elia nda t'inga ha yá ngu'u. Bi mehna ba 'winga n'ar 'ranxu me Sarepta, get'u ar hnini Sidon.

²⁷Ne nuya pa mi 'bu ar m'ehni Eliseo n'ehe, himi k'at'a togo mi tsu ar tsit'ando'yo har hai Israel, ha

hinto bi dixyu, honse ar Naman mar me Nsiria.

²⁸Nu mi 'yox'u n^o mi mönga ar Hesu, gatho nuya jö'i xki mhunts'a mbo har nijö xa bi mbo yá kwe.

²⁹Xa bi m'a'u, bi guka ar Hesu har hnini, bi zixa har nengama'ye habu mi huxa nunar hninu, ne mi ne nda hyot'u.

³⁰Ha nunar Hesu bi thota mateda ya jö'i, ne bi ma.

N'ar n'ohö mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi

(Mr. 1:21-28)

³¹Nep'u ar Hesu bi ma Nkapernaum, n'ar hnini har hai Ngalilea, ne ha ya pa ntsaya mi uta ya jö'i.

³²Ne gatho nuya jö'i xa mi 'yotho tengu ár nt'uti, ngetho mi n^o ngu n^o togo pe'sa ar ts'edi.

³³Ka mi 'buhnu har nijö n'ar n'ohö mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi. N'a mbi hyexta n'ar mhafi, ne bi 'ñenö:

³⁴—Te gi hongwa. Hyegagihe, Hesu me Nasare. Hage xka e gi hwatkagihe. Di pödi togo'i, ár hoga T'u'i Jö.

³⁵Ar Hesu bi zu ar ts'ondöhi, ne bi n'embabi:

—Kot'a ri ne, poni hye nunar n'ohonu.

Nu'mu ar ts'ondöhi bi foma ar n'ohö mateda habu mi 'ba'u, bi hyegi ne hinte bi japi.

³⁶Ne gathoyu xa bi zu, ne mi enga n'a ngu n'a:

—Tema mhö mönu. Honse da 'bepabi ya ts'ondöhi da boni, ne nuyü ote.

³⁷Ne gatho har hai'ö ne ár nthet'i bi nunga ár 'bede ar Hesu.

Ar Hesu bi othebi ár to ar Simu Pedro

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸Nep'u mba ponga ar Hesu har nijö, bi ma hár ngu ar Simu. Ne ár to xa mi the ar mpat'i. Ne bi t'apabi ar Hesu nda nu.

³⁹Ne nunu bi n'ani habu mi 'benga ar dathi, ne bi xipa ar mpat'i nda boni. Ne nunar mpat'i dama bi hyegi, ne nunar 'behñönu bi nangi bi umba te nda zi'u.

Ar Hesu bi othe nze ya dathi mi yu ar hyadi

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰Nú'mu mi yu ar hyadi, gatho nu'u tsant'ö ar hñeni mi thogi, mi ts'ixa habu mi 'bu ar Hesu nda hñu'spa ár 'ye n'a ngu n'a, ne gatho mi othe.

⁴¹Ne nze ye ya dathi nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi mi embabi, ne nu nda bon'u, mi mafi mi enö: —Go ge'e ár T'u Jö.

Ha nunar Hesu mi tsui, ne himi hegi nda n^o, ngetho nuyü mi pödi go mi gehnu ar Kristo.

Ar Hesu bi n'o xoge har hai Ngalilea mi mönga ar hoga mhö

(Mr. 1:35-39)

⁴²Ar hyax'ö n'itho ar Hesu bi bonga har hnini, bi ma ha n'ar hai habu hinto mi 'bu. Ha nuya jö'i xa bi n'ö bi hyoni, ne mi zonga habu mi 'yo'ö, mi tsömi himi ne nda hyegi nda ma.

⁴³Nu'mu ar Hesu bi n'embabi'u: —Mahyoni ga ma ma'ra ya hnini, ga mönga ar hoga mhö nonga ár ts'ut'wi Jö, ngetho gehnu xpa 'benkagi ga e ga mönga'ö.

⁴⁴Ne mi 'yo xoge Ngáíleá, mi zo ya jö'i ha yá nijö.

Ar njöpa njuxhwö

(Mt. 4:18-32; Mr. 1:16-20)

5 N'ar pa ar Hesu mi 'yo hár ñöni ar ñhonthé Genesare. Nor pa'ö xa bi wat'a ra nze ya jö'i, 'butho nda 'yent'i, ngetho gatho mi ne nda 'yoxa ár mhö Jö.

²Ar Hesu mi hyanda yoho ya motsa mi kü har ñönthe. Hinto mi 'yoni, ngetho nu togo yá meti xki göi, mi pet'a yá nt'ats'i.

³Ne ar Hesu bi boxa n'a nuya motsa mi 'buhnu, már meti ar Simu. Ne bi 'yapa ar möte nda 'ñet'a n'ar tsi tui mbo ar dehe, ne ka bi hñuxnu mi uta gatho ya jö'i.

⁴Ne mi wadi bi zofo, bi 'ñemba ar Simu:

—'Yet'a ar motsa habu xi ñhe, ne ka gi köthunu ri nt'ats'ihü.

⁵Ha nu ar Simu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'i, xta mpehe gatho ar xui, ne hinte xta juje. Mödi njap'u, nu'mü gi penje, ma ga köthe ar nt'ats'i zëi.

⁶Ne nu mi 'yot'a ngu xki nsipabi, mi guxa nuya nt'ats'i xa mi ñuts'i, 'butho nda xegi.

⁷Jange bi guxa yá 'ye bi mat'a nu ma'ra yá ñ'ohü mi et'a man'ar motsa, nda e nda mats'i. Mba e'u, bi ñu'sa gatho yoho ya motsa, 'butho nda yui.

⁸Ha nu mi hyanda ar Simu njap'u, bi ndandihmö hár wa ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Tsi Hmu'i, hindi 'ñepkagi ga ñ'owi, ngetho dar ts'okte.

⁹Bi 'ñenö njap'u ngetho ngu'ö ne nu ma'ra, xa xki zu, ne himi pödi te nda beni, xki hyanda gatho nuya hwö xki gux'u.

¹⁰Njap'u nu ma'ra mi faxa ar Simu har nt'axhwö, ar Hakobo ne ar Xuwa nuyá t'u ar Sebedeo, xa xki zo ar mbidi yá müi. Ha nunar Hesu bi 'ñemba ar Simu:

—Yo gi ntsu. Di ndu ar pania ma gi 'yaxa ya jö'i da e da dengagi.

¹¹Nu'mü bi 'yet'a ya motsa hár ñöni ar dehe, ne bi zohnu gatho yá 'befi, bi denga ar Hesu bi mewi.

Ar Hesu bi othe n'a mi tsu ar tsit'ando'yo

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹²N'agi ar Hesu mi 'bu ha n'ar hnini, ne ba e n'ar ñ'ohö nts'edi mi tsu ar tsit'ando'yo. Mi hyanda ar Hesu, bi wat'a habu mi 'ba'ö, bi ndandihmö, bi me ár hmi har hai. Ne mi apa ar möte mi embabi:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mü gi ne, da tsä gi otheqi.

¹³Nu'mü ar Hesu bi maka ár 'ye, bi hñu'spabi ne bi 'ñembi:

—Hö, di ne ga othe'i. Dá dix'a'i. Ne ar tsit'ando'yo dama bi hyegi.

¹⁴Nu ar Hesu bi hñu'mba ár müi hinto nda xipabi, ne bi 'ñembabi: —Hont'a di ma ba ñ'udi da hyant'a ar möjö. Ne gi hñöxa ri m'oñhö gi jut'a ri nt'axki ngu bi mönga ar Moise, njap'u da bö'u xi dix'a'i.

¹⁵Ha nunar 'bedenu bi nungi, bi zo yá gu ya jö'i nö'ö mi ot'a ar Hesu. Ne xa mi kwat'i nda 'yoxa nö'ö te mi mö, ne nda othebi yá hñeni.

¹⁶Jange ar Hesu mi 'wege habu hinte mi 'bu ya jö'i, mi mat'a Jö ár Dada.

Ar Hesu bi othe n'ar dathi xki nza ár ndo'yo

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷N'ar pa ar Hesu mi uta ya jö'i, ne mi 'buhnü 'ra ya denga'bepate ne ya böt'ofó, xki 'ñe Herusalen ne ma'ra ya hnini har hai Nhudea ne Ngáíleá. Ne ar Hesu mi hömpa ár ts'edi Jö mi othe ya dathi.

¹⁸Nep'u bi zo 'ra ya ñ'ohó mi tsi n'ar dathi xki 'yents'a ha n'ar fidi, ngetho xki nza ár ndo'yo. Ne nu'u togo mi tsihi, mi ne nda kut'a mbo habü mi 'bü ar Hesu nda othe.

¹⁹Ha himi tsá nda yut'i, ngetho xa mi ja nze ya jö'i. Jange bi boxa mañó ar ngu, ne bi guka 'ra ya domhi. Njap'u bi tsá bi kö'ma ar dathi mi oxa ár fidi habü mi 'bá ar Hesu, mbo har ngu mateda ya jö'i.

²⁰Har Hesu mi hyandwa yá jamfi nu'u ya ñ'ohó mi tsihi, bi 'ñembabi ar dathi:

—Ha gi ode, ndada. Xi mpump'a ri ts'oki.

²¹Nu'mü nuya böt'ofó ne ya denga'bepate mi ense'u njawa: Teme xi benga nunar ñ'ohónu, ts'okwa Jö. Ngetho honse Jö tsá da pungya ts'oki.

²²Ar Hesu bi böt'watho yá mfeni, jange bi 'ñembabi'u:

—Yo'ó gi beñhü njap'u.

²³Temar ñhemi ga xipkanü: Xi mpump'a ri ts'oki. Wa ga embabi: Nangi gi 'yo.

²⁴Pöhüpya, Nö'ö Togo xpa e bi Njö'i pe'skwa ar ts'edi har ximhai da punga ya ts'oki, nuhü teme ma ga pefi.

Ne bi 'ñembabi ar dathi:

—Nu'ge di xi'a'i: Nangi, juxa ri fidi, di ma ri ngu.

²⁵Nu'mü ar dathi bi nanga mateda ya jö'i, bi guxa ár fidi, ne bi ma ár ngu, mi umba njamödi Jö.

²⁶Ne gatho ya jö'i bi hyandi xa bi 'yotho, mi e'spa ár nsu Jö, xa mi ntsu mi eñ'u:

—Ar pania xta hanthü ya döta nt'udi.

Ar Hesu bi zohna ar Lebi nda deni

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷M'efa ar Hesu bi boni bi ma, ne bi hyanda n'ar njotbojö már thuhu Lebi, mi huxa habü mi njut'ar bojö mi jot'a ya ndö. Ne bi 'ñembabi:

—Ba e gi tengagi.

²⁸Nu'mü ar Lebi bi zop'u xoge, bi deni bi mewi.

²⁹M'efa bi 'yot'wa n'ar dango ar Hesu hár ngu. Bi wat'a nzeýe ma'ra yá minjotbojöwi, ne ma'ra ya jö'i bi hñuxkwiýu har mexa.

³⁰Nep'u nuya böt'ofó ne ya denga'bepate bi ndui bi ñömañ'u mi emba nu'u mi tanga ar Hesu, ne mi embabi'u:

—Hanja gi ñuñhü ne gi ntsixkwiñu ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki.

³¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'u 'yomañho, hingi hongá togo da othe, ha nuya dathi hö, hoñ'u.

³²Nuga hinxta e ga zo ya hogajö'i. Xta e ga zo ya 'yot'ats'oki da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ar Hesu bi t'amba ar bēhē

(Mt. 9:14-17 : Mr. 2:18-22)

³³Bi t'ambabi ar Hesu, ne bi t'embabi:

—Yo'ó yá maxte ar Xuwa Xixthe ne yá maxte ya denga'bepate xa

béhë ne mat'a Jö. Ha nuya ri maxte ñuni ne tsithe.

³⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hage da tsá gi jafu da bähë nu'u togo xi ts'ohna ha n'ar ngo ne 'buhwi nö'ö togo nthöti. Njap'u ma maxte n'ehe.

³⁵Ha ma da zo ya pa nú'mu xta ts'ixkagi. Nuya pa'u hö, xinda ne, da bëhyu.

³⁶Ne bi xipa man'ar 'bede, enö njawa:

—Hinjo'o togo da hyenga n'ar 'ra'yo he da mo't'a n'ar ze dutu. Ngetho nu'mu da jap'u, hinge hont'a da ts'onga ar 'ra'yo he, ar gönga dutu da xegi xta yut'a nö'ö ar 'ra'yo m'ot'e.

³⁷Ne hinto xit'a ar ut'afi ha ya ze ximhni, ngetho ar t'afi da foka ya ze ximhni, njap'u ya ximhni ne ar t'afi da m'edi.

³⁸Jange mahyoni da nsit'a ar ut'afi ha ya 'ra'yo ximhni, ne njap'u hinte da jayu.

³⁹Nö'ö togo tsi ar t'afi xi ñhegi, hingi ne da zi nö'ö xi ñ'utho, ngetho eñ'u, nö'ö xi ñhegi xiñho'ö.

Yá maxte ar Hesu bi doka ya ngöt'ei har pa ntsaya

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 N'ar pa ntsaya ar Hesu ne yá maxte bi tho ha ya hwöhi xki 'bot'a ya t'ei, ha nuyá maxte mi toka ya ngöt'ei, ne mi töki mi tsa.

²Nu'mu 'ra ya denga'bepate mi hyandi, bi 'yani ne bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi othu nö'ö hingi ho da t'ot'a har pa ntsaya.

³Ha nu ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Ha hinxka nehü nö'ö bi 'yot'a n'agi ar Dabi nú'mu mi zühwi ar thuhu yá ñ'owi.

⁴Bi yut'a hár nijö Jö, ne bi guka nuya thuhme xki 'bo'spa Jö. Nuya thuhmeyu, hinto mi tsá nda zi, honse ya möjö. Mödi ar Dabi bi zi, ne bi umbabi gatho nu'u togo mi ñ'owi.

⁵Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, gehnu ár Hmu ar pa ntsaya.

Ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶Man'ar pa ntsaya ar Hesu bi yut'a ha yá nijö'u, ne bi du'mi mi uti. Ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye ñ'ei.

⁷Ha nuya böt'ofu ne ya denga'bepate, mi öda ar Hesu mi handi ha nda othe ar ñ'ohö har pa ntsaya, ne nda dinga te nda hyox'u.

⁸Har Hesu mi pöwatho yá mfeni'u, ne bi 'ñemba ar ñ'ohö xki 'yot'a ár 'ye:

—Nangi, 'ba madetho.

Ha nö'ö ar ñ'ohö dama bi nangi, ne bi m'a madetho.

⁹Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi nuya böt'ofu ne nuya denga'bepate:

—Ma ga ot'ahu n'ar nt'ani: Teme xiñho da t'ot'e har pa ntsaya, ar ñho wa ar ts'om'ui. Da t'othe n'ar dathi, wa da thegi da du.

¹⁰Ne bi k'öt'a gatho nu'u mi 'buhnu, ne bi 'ñembabi ar ñ'ohö:

—Maka ri 'ye.

Ar ñ'ohö bi maka ár 'ye, ne dama bi dits'i.

¹¹Nuya denga'bepate ne ya böt'ofu xa bi mbo yá kwe, ne mi ñ'anga n'a ngu n'a teme nda jap'u ar Hesu.

**Ar Hesu bi hwahna nu'u
'ret'amayoho yá mpote**

(Mt. 10:1-4; Mr. 8:13-19)

¹²Nuya pa'u ar Hesu bi boxa ha n'ar t'ohó, ma ba apa Jö, ne gatho ar xui bi m'u'hnu mi ñöwi ár Dada.

¹³Ár hyax'ö bi zohna gatho nu'u mi teni. Ne bi hwahna 'ret'amayoho yá maxte, ne bi ñembabi yá mpote n'ehe.

¹⁴Go gehyu yá thuhu'u: ar Simu nö'ö bi t'embabi ar Pedro, ar Andre ár jödöp'u'ö, ar Hakobo ne ar Xuwa, ar Lipe, ne ar Bartolo,

¹⁵ar Teo, ar Toma, ne nö'ö man'ar Hakobo ár t'u ar Alfeo, man'ar Simu togo mi t'embabi ar ñöngahnini n'ehe,

¹⁶ar Huda nö'ö ár jödö ar Hakobo, ne ar Huda Iskariote togo m'efa bi da ar Hesu.

Ar Hesu bi maxa nze ya jö'i

(Mt. 4:23-25)

¹⁷Nep'u ar Hesu ba kö har t'ohó, ba ñ'owi nu'u 'ret'amayoho yá maxte. Ne bi zoñ'u ha n'ar 'batha habu xki mhunts'a nzeye ya jö'i mi teni. Ne mi janu ma nzeye ya jö'i, ma ya me Herusalen ne ma'ra ya hnini har hai Nhudea, ma'ra xki ñe har hnini Tiro ne Sidon 'bu hár ñöni ar döta ñhonthé. Nuya jö'iyu ba ehe nda 'yoxa nö'ö mi mönga ar Hesu, ne nda othebi yá hñeni.

¹⁸Nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi mi embabi.

¹⁹Ne gatho ya jö'i xa mi ne nda danga ar Hesu, ngetho nu'u togo nda dani, mi ponga n'ar ts'edi mi hökwa gatho yá hñeni.

**Ar Hesu bi mönga nu'u nzatho ne
nu'u ñ'uda yá m'ui**

(Mt. 5:1-12)

²⁰Ar Hesu bi hyanda yá maxte, ne bi ñ'enö:

—Nzatho nuya gi hyoyahu, ngetho xi nhwék'ahu ár ts'ut'wi Jö.

²¹Nzatho nuya gi thohu ar thuhu, ngetho ma gi niñöhu.

Nzatho nuya gi zoñhupya, ngetho ma gi njohya gi nthehu.

²²Nzatho nú'mu xta utsa'ihu ya jö'i, xta gu'ahu, xta zañ'ahu, ne hinda ne da beñ'ahu ri thuhuhu ngu n'ar ts'ojö'i, ngetho gi teñhu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²³Nuya pa xki thohu gatho nuya thogiyu, xa gi njohyahu, ngetho xa ma gi hñöñhu n'ar nthöhönu mañö mhets'i. Beñhu mam'et'o, gatho nuyá m'ehni ar tsi Dada bi nt'utsa ngu'ahu n'ehe.

²⁴Ha hwékate nu'ahu te xka pe'suwa har ximhai. Xi göxa ri johyahu xka pe'su.

²⁵Hwékate nu'ahu hinxka thohu ar thuhu, ngetho m'efa xa ma da zit'ahu ar thuhu.

Hwékate nu'ahu xa gi johyahupya, ngetho m'efa xa ma gi nzoñhu gi thohu ar dumui.

²⁶Hwékate'ihu nu'mu gatho ya jö'i es'ahu ri nsuhu, ngetho nuya jö'i mi 'bu mam'et'o, njap'u mi e'spa yá nsu nuyá m'ehnisse hinxki mehna Jö.

Möhu ri ñ'unihu

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷Ha nu'ahu gi oxu nö'ö teme di mö, möhu ri ñ'unihu, ne 'yot'wabihu ar ñho nu'u togo utsa'ihu.

²⁸Yafu Jö da jöpa nu'u togo tsañ'ahu, ne mat'wabihu Jö nu'u togo ñömañ'u'ihu.

²⁹Ha nu'mu togo da mep'a n'a ri hmihu, ñehëhu da mep'a nö'ö man'a n'ehe. Ha nu'mu da hñömp'a ri pat'ihu, hyehü da hñöxa ri pahnihu n'ehe.

³⁰Nu'mu togo te da 'ya'ahu, umbabihu. Ne nu'mu da hñöñ'ahu n'a te ri metihu, yo gi apabihu.

³¹Nö'ö teme gi nehü da 'yot'ahu ya jö'i, 'yot'wabihu njap'u n'ehe.

³²Nu'mu honse gi möhu togo mö'ahu, tema ñho gi othu 'mu. Ha hingi jap'u yá ñ'ohu ya ts'okte n'ehe.

³³Ne nu'mu honse gi ko'sfu ar ñho nu'u togo xi 'yot'ahu n'ehe, tema ñho gi othu 'mu. Ngetho nuya ts'okte njap'utho n'ehe.

³⁴Ha nu'mu gi hmifu ri bojöhu honse nu'u togo gi pöhu da gut'ahu, tema ñho gi othu 'mu. Ngetho ya ts'okte njap'u'u, hmipa yá bojö nu'u togo pödi da ko'spabi.

³⁵Nu'ahu möhu ri ñ'unihu ne 'yot'wabihu ar ñho. Hmipabihu nö'ö da mi'ahu, ne yo gi to'mhu da kos'ahu. Ngetho nu'mu gi 'yothu njap'u, ma gi hñöñhu n'ar döta nthöhö, ne da nheki yá bötsi'ihu Jö bi 'bu mhets'i. Ngetho nö'ö pe'spa ar ts'eti ya ts'om'ui ne nu'u hiñ'otho yá njamödi.

³⁶Jange nu'ahu pe'spabihu ar hwëki gatho ya jö'i, ngu ot'a Jö ri Dadahu.

Yo gi theñhu ri ñ'ohu

(Mt. 7:1-5)

³⁷Yo gi nthentehu, ne njap'u hinda ntheñ'ahu n'ehe. Yo gi ñöthu ar mfei, ne hinda ñhöt'ahu ar mfei

n'ehe. Pumbabihu ma'ra, ne njap'u da mpump'ahu n'ehe.

³⁸Uñhu, ne da t'a'ahu, n'ar hoga t'eni xi nhwöt'i ne xa di 'baxki. Ngu nö'ö ar t'eni gi eñhu, get'ar t'eni ma da t'eñ'ahu n'ehe.

³⁹Nep'u nö'ö bi xipabi'u n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi:

—Hage da za n'ar goda da guhna man'ar migodawi. Hage hinda hyo gatho yoho har ots'i.

⁴⁰Hinj'olo n'ar jö'i togo t'uti di töpa ár mfödi ár utate. Ha nu'mu da bödi xiñho, nu'mu hö, da ñehewi ár utate.

⁴¹Hanja gi handwa ár ts'oki ri ku, njangutho n'ar paxi o hár da'ö, ne hanja hingi jamasu nö'ö ri döta ts'oki ngu n'ar xoka za o ha ri dage.

⁴²Ne hanja da za gi 'ñembabi ri ku: To'mi ga höp'a ar paxi o ha ri da. Ne hanja hingi handa nö'ö ar xoka za o ha ri dage. Xa gar nemhñö. Hñö m'et'olo nö'ö ar za o ha ri dage, ne njap'u da za gi hyanda xiñho, ne gi hñö'mba ar paxi o hár da ri ku.

Fötho tema za'ö xta födi te uni

(Mt. 7:15-20; 12:34-35)

⁴³Hiñ'otho n'ar hoga 'baiza da unga nö'ö hingi ho da ts'i, wa n'ar ts'o'bai da unga nö'ö xiñho.

⁴⁴Föta tema za'ö xta födi te uni. Ngetho nuya 'mini hinda tsä da nthukwa ya iuxi, ha nuya 'minza hinda tsä da njo ya obxi.

⁴⁵Njap'utho n'ehe n'ar hogajö'i ot'a nö'ö xiñho, ngetho xi me'sa ar ñho hár mfeni. Ha nor ts'om'ui jö'i ot'a nö'ö hingi ho, ngetho hár mfeni hyaxtho benga nö'ö hingi ho. Nö'ö di pe'su ha ma mfenihi, ge'ö ponga ha ma nehü.

Yoho ya ñ'ohò bi hyò yá ngu*(Mt. 7:24-27)*

⁴⁶Hanja gi engagihu: Ma tsi Hmu'ihe, ma tsi Hmu'ihe, ne hingi ne gi 'yothu nö'ö di xi'ahu.

⁴⁷Nö'ö togo da e da zükagi, da 'yoxa nö'ö di mö ne da 'yot'e, ma ga xi'ahu te ñhehwi.

⁴⁸Nö'ö ma ga hekwatho n'ar ñ'ohò hò n'ar ngu. Bi xa'ma habu da 'ñe ár ndui, bi zonga habu o ar medo, ne ka bi du'mnu bi guts'i. Ne nu mi zo ya dö'ye, ne bi gö ya nzothe, bi tho habu mi 'bu ar ngu. Nunar ngu'ö himbi 'ñöni, ngetho ár ndui mi foxa har medo.

⁴⁹Ha nö'ö togo da 'yoxa nö'ö di mö ne hinda 'yot'e, ma ga hekwatho n'ar ñ'ohò bi hyò ár ngu har 'baxka hai, himbi xa'mi nda hyokwa ár ndui. Ne mi zo ya nzothe, xa mar nzedi, ne bi text'a nor ngu'ö, ne xa bi hwata gatho.

Ar Hesu bi othebi n'ár 'bego n'ar ndöndogu me Nroma*(Mt. 8:5-13)*

7 Mi wa ar Hesu bi zo ya jö'i, bi mengi bi yut'a man'agi har hnini Nkapernaum.

²Ka mi 'buhnu n'ar döndogu me Nroma, mi 'ñe n'ár 'bego xa mi mödi, ne mi hñeni, xa mi nts'edi, bu'tho nda du.

³Nunar döndogu mi 'yode mi nhonga ar Hesu, bi mehna 'ra ya ndöxodyo, nda 'yapa ar möte nda e nda othebi ár 'bego.

⁴Ha nu mi zoñ'u habu mi 'bu ar Hesu, xa bi 'yapa ar möte nda ma, ne bi 'ñembabi'u:

—Nunar döndogu ba penkagihe, di beñhe di 'ñepabi gi fats'i.

⁵Ngetho mö ma jö'ihu, go gese bi mö nda thogagihe n'ar nijö.

⁶Jange ar Hesu bi mewi. Ne nú'mu ma nda zonga hár ngu ar döndogu, bi mehna 'ra yá ñ'ohu nda 'ñembabi:

—Yo gi tu ri mui, tsi Tata. Pengwatho, ngetho hindi 'ñepkagi gi kut'a ha ma ngu.

⁷Jange hinda ne da mase ma nga tsi'a'i. Nö'ö di a'i, honse gi mö ma 'bego da dits'i, nuga di ñ'emui da njap'u.

⁸Ngetho nuga 'bu togo 'bepkagi, ha di pe'sa ya ndogu di 'bepabi n'ehe. Nu'mu ga emba n'a: Di ma, da ma. Nu'mu ga emba man'a: Ba ehe, da ehe. Ha nu'mu ga emba ma 'bego: 'Yot'a nunar 'befinu, da 'yot'e.

⁹Nu mi 'yo ar Hesu njap'u, xa bi 'yotho. Ne bi ñhanda habu mi 'bu ar mhuntsjö'i mi teni, ne bi 'ñembabi'u:

—Di xi'ahu, hinxta tinga n'ar me Israel di pe'sa n'ar jamfi ngu nunar ñ'ohonu.

¹⁰Ha nu mi menga nu'u xki m'ehni hár ngu ar ndöndogu, bi hyandwa ár 'bego xki dits'i.

Ar Hesu bi ko'spa ár te ár t'u n'ar 'ranxu me Nain

¹¹M'efa ar Hesu bi thogi bi ma man'ar hnini ár thuhu Nain, mi ñ'owi yá maxte, ne nzeje ya jö'i mi teni.

¹²Nú'mu mi 'bai nda yut'a har hnini, bi nthewi mi ponga n'ár mhunts'i ya jö'i, ndi ma nda 'ya ár t'u n'ar 'ranxu, ne honseñu mi 'ñehe.

¹³Ar tsi Hmu mi hyanda ar tsi 'behñö, xa bi hwëki ne bi 'ñembabi:

—Yo gi zoni.

¹⁴Nep'u bi wat'a habu mi pa'u, ne bi hñuxa ár 'ye har xithe habu mi oxa nö'ö xki du. Ha nuya mi muts'i bi m'ai, ne ar Hesu bi 'ñemba nö'ö xki du:

—Ts'unt'u, di xi'a'i gi nangi.

¹⁵Nu'mú nö'ö xki du bi nangi bi hñudi, ne bi ndui bi ñö. Ne ar Hesu bi datwabi ár nönö.

¹⁶Ha nu mi hyanda njap'u gatho ya jö'i, xa bi zu, ne bi ndui bi nsunda Jö mi eñ'u:

—N'ar döta m'ehni Jö xi zokagihu. Jö xpa pehni da maxkagihu ár hmöka hninigihu.

¹⁷Ne gatho har hai Nhudea, ne gatho nuya hnini mi 'bu hár nthet'i, bi zo yá gu nö'ö xki 'yot'a ar Hesu.

Ar Xuwa Xixthe bi mehna yoho yá maxte ma ba k'ö'sa ar Hesu

(Mt. 11:2-19)

¹⁸Nuyá maxte ar Xuwa Xixthe bi ma ba xipabi gatho nö'ö xki thogi. Ne ar Xuwa bi zohna yoho,

¹⁹bi mehna ma nda 'yanga ar Hesu: Ha go ge'e ár m'ehni Jö ma nda ehe, wa ga to'mhe man'a.

²⁰Nu'mú yá m'ehni ar Xuwa bi ma ba k'ö'sa ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ar Xuwa Xixthe ba penje ga eñ'ahé: Ha go ge'e ár m'ehni Jö ma nda ehe, wa ga to'mhe man'a.

²¹Ha nú'mu mi zonga yá maxte ar Xuwa, ar Hesu mi othe nzeýe ya dathi, mi enga ya ts'ondöhi, ne mi othe nzeýe ya goda.

²²Jange nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu ne ba xipabihu ar Xuwa nö'ö xka jwadi xka hyanthu ne xka 'yohu. Xipabihu nuya goda

xo yá da, nuya dowa 'yo, ha nu'u tsu ar tsit'ando'yo thits'i. Nuya gogu ode, ne nuya xki du pengi da nte, ha nuya tsi hyoya xi nsipabi ar hoga mhö.

²³Ne nzatho nö'ö togo hinda u ár muí xi zo ár gu nö'ö di pefi.

²⁴Ha nu mi menga yá maxte ar Xuwa, ar Hesu bi ndui bi nonga ar Xuwa, ne bi 'ñemba ya jö'i:

—Togo ma ga hyanthu har ot'at'ohö. Hage ma ga hyanthu n'ar ñ'ohö mi otho ár ts'edi, ngu n'ar xithi mi hwönda ar ndöhi. Hin'ö wain'ö.

²⁵Xi'mu teme ga poñhu ma ga hyanthu. Hage n'ar ñ'ohö mi he ya dutu xi mhödi. Hin'ö, ngetho nu'u kö ya nzatho dutu ne pe'sa gatho nö'ö ne, 'bu ha yá ngu ya ndö'u.

²⁶Tema ga poñhu ga hyanthu 'mu. N'ár m'ehni Jö. Hö, ne di xi'ahu hinge honse n'ár m'ehni Jö, pe'sa man'ar döta nsu.

²⁷Gehnu xki nhonga mam'et'o har T'ofu habu enö:

Nuga di pehna ma m'ehni da m'et'o,
da hyok'a ar 'ñu.

²⁸Nuga di xi'ahu, hinxi m'u man'ár m'ehni Jö togo xi me'sa ár nsu ngu ar Xuwa Xixthe. Ha nu'u xi yut'a hár ts'ut'wi Jö, mödi nheki hinte pe'sa yá nsu, töpa ár nsu ar Xuwa.

²⁹Gatho nu'u ya jö'i mi oxa nö'ö mi mönga ar Xuwa, ne nu'u ya njobtojö bi hñömbár xixthe, mi damajöni xiñho gatho nö'ö ot'a Jö.

³⁰Ha nuya denga'bepate ne ya böt'ofu, himbi numañho, ne himbi hñönga nunar ñho mi ne nda 'yot'wa Jö. Jange himbi ne'u nda xixthe ar Xuwa.

³¹Ne ar tsi Hmu bi 'ñenö:

—Togo ga hekwabi nuya jö'i 'bu nuya payu, ne togo di hñöts'i.

³²Nu'u di hñöxa ya bötsi hu har tai ñ'eni, ne mat'a yá mibötsiwi, enö: Da huxthe ma nthuzaze, ne hinga nehü. Da ntuhe ya thuhu dumui, ne hinga nzoñhu.

³³Jange nu'ahü di hñöx'ahü nu'u ya bötsi'u, gi hanthu gatho hingi ho. Ngetho ga hyanthu bi zo ar Xuwa, hinto mi ñungwi, hinto mi ntsixkwi, ne ngi emfu mi pe'sa ya ts'ondöhi.

³⁴M'efa bi zo Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ñungwi ne ntsixkwi ya jö'i, gi emfu xa tsu ar ts'o'yo ne ar nti, ár ñ'owi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki.

³⁵Ha nö'ö togo pe'sa ar hoga mfödi, nhekitho ha yá hoga 'befi.

Ar Hesu mi 'bu hár ngu n'ar denga'bepate ár thuhu ar Simu

³⁶N'ar denga'bepate bi zohna ar Hesu hár ngu nda ñungwi. Ne nú'mu mi zoni bi yut'a har ngu ne bi hñuxa har mexa.

³⁷Mi 'buhnü n'ar ts'o'behñö har hnini'ö. Mi bödi xki zohnü ar Hesu hár ngu ar denga'bepate nda ñunü, bi ma ba k'öts'i. Ne bi hñöxa n'ar xito t'axdo, mi po n'ar ñuni xa mi yuni xiñho.

³⁸Mi zoni bi ndandihmö hár wa ar Hesu, xa bi hñu ár müi bi nzoni. Nuyá gidá mi nö'mi, mi xukwa yá wa ar Hesu, ne mi ju yá xtö mi thukwabi. Xa mi tsuspabi, ne mi ko'spa nö'ö ar hogañuni mi hö.

³⁹Nu mi hyanda ar denga'bepate xki zohna ar Hesu hár ngu, mi ense hár mfeni: Nu'mu majöni ár m'ehni Jö nunar ñ'ohönu, di pöhmö tema 'behñö thamba ár wa, ngetho n'ar ts'o'behñö.

⁴⁰Jange ar Hesu bi 'ñembabi ar denga'bepate:

—Ha gi öde Simu. Di ne ga xi'a'i n'ar 'bede.

Ar Simu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Xikagi, ma tsi Utate'i.

⁴¹Ne bi 'ñenga ar Hesu:

—N'agi yoho ya ñ'ohö mi tupa n'ar hmibojö. N'a mi tu kut'anthebe ya t'axbojö, ha nö'ö man'a mi tu madenthebe.

⁴²Ha nu'u himi tsá nda gut'wa ár bojö nö'ö togo xki hmipabi. Jange nö'ö ar hmibojö, bi pumbabi yá thai. Xikagipya, nuya yoho ya ñ'ohoyü bi mpumbabi yá thai, togo mi tsit'a ár müi mi mö togo xki hmi ar bojö.

⁴³Nu'mü ar Simu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Za di enga nö'ö ar ñ'ohö mi tu nzeye.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö, xka thödi xiñho.

⁴⁴Nep'u bi ñhanda habü mi 'bu ar 'behñö, ne bi 'ñembabi ar Simu:

—Nu nda tsokwa ri ngu, hinxka 'rakats'u ar dehe ga xuka ma wa. Ha ndimhö, nunar 'behñönu, xi nö'ma yá gidá xi xuga ma wa, ne xi gü yá xtö xi duki.

⁴⁵Nu'ge hinxka tsuski ngu ma nt'umbihü. Ha nunar 'behñönu, ja nda kut'atho, hingi tsaya tsuska ma wa.

⁴⁶Nu'ge hinga ko'ska ar nziki ma ñö, ha nunar tsi 'behñönu xi goska ma wa n'ar hogañuni.

⁴⁷Jange di xi'a'ipya, nunar 'behñönu xi mpumbabi gatho yá ts'oki, mödi nzeye xki 'yot'e, jange xa ja nzeye ár mhöte. Ha nö'ö hingi nzeye ár ts'oki xi mpumbabi, hingi nze ár mhöte.

⁴⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi ar 'behñö:

—Xta pump'a'i gatho ri ts'oki.

⁴⁹Ha gatho nu'u ma'ra ya jö'i mi huhwinu har mexa, bi ndui bi bense ha yá mfeni, ne mi eñ'u:

—Togopyanu, pumba yá ts'oki ya jö'i.

⁵⁰Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi ar 'behñö:

—Gi ñ'emui, jange xka mpohö, ha nupya di ma ter entho.

'Ra ya 'behñö mi faxa ar Hesu

8 Mi tho gathoyu, ar Hesu bi ñ'o mi tsonga ya dönni ne ya t'ulo hnini, mi zohna ya jö'i, ne mi xipabi'u ar hoga mhö nonga ár ts'ut'wi Jö. Ne mi ñ'owi nu'u 'ret'amayoho yá maxte.

²Mi tenga 'ra ya 'behñö n'ehe, nuya xki othebi yá hñeni, ne nuya xki 'yemba ya ts'ondöhi. N'a már thuhu ar Maria mi t'embabi me Magdala, nö'ö xki t'embabi yoto ya ts'ondöhi.

³Mi teñ'u ar Huana, nö'ö már 'behñö n'ar ñ'ohö már thuhu ar Txusa, mar ndöngi mi pepa ar ndö Erode. Mi teñ'u n'ehe ar Txana, ne ma'ra ya 'behñö nu'u mi faxa ar Hesu, mi unga yá ñho mi pets'i.

Ár 'bede ar mot'i

(Mt. 13:1-15, 18-23; Mr. 4:1-20)

⁴Mi mhunts'a nzeje ya jö'i, ne ma'ra mi 'yo mi ponga ha yá hnini mi e mi k'öts'i, ar Hesu bi metwa n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi'u:

⁵—N'ar pa n'ar mot'i bi ma nda mpot'a hár hwöhi. Nú'mu mi mpont'e'i, 'ra bi zo har 'ñu. Mi tho ya jö'i bi nets'i, ne ba e ya ts'int's'u bi go bi za.

⁶Ha nu ma'ra bi zo ha ya do habu himi köxa nze ar hai. Nu mi k'ont's'i, bi 'yot'atho, ngetho bi k'at'a ár xa ar hai.

⁷Nu ma'ra bi zo habu mi ja ya 'mini. Nu mi k'ont's'i bi tewi mahyegi, bi xuhña ne bi ot'i.

⁸Ha nu ma'ra bi zo habu mar ñho ar hai, ne nu mi ho'ya'u, xa bi unga n'ar hoga sofo, bi unga n'anthebe n'a ngu n'a ar 'bai.

Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi zo nts'edi ya jö'i, ne bi 'ñembabi: —Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

⁹Yá maxte bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Teme di bonga nunar 'bedenu.

¹⁰Ha nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu xi ut'ahu Jö nö'ö hinxki fö mam'et'o tengu ár ts'ut'wi'ö. Ha nu ma'ra ya jö'i, di zofo m'ede. Da hyandi ne hinda bödi teme'ö, ne da 'yode ne hinda zo yá mfeni tema di boni.

¹¹Nunar 'bedenu xka jwadi xka 'yohu, di boni da 'ñenö: Nö'ö te 'bot'i, gehnu ár mhö Jö.

¹²Ha nuya bi zo har 'ñu, jangu nu'u xi 'yo ár mhö Jö. Ne xta 'ñep'u ar ts'ondöhi da hñömba ar mhö xki zohmö ár mu'i, njap'u hinda ñ'emui ne hinda mpohö.

¹³Ha nu ma'ra bi zo ha ya do, ñhehwi nu'u xi 'yo ár mhö Jö, ne johya höni, pontho hinxi nunga yá 'yu. Jamfi 'ra ya tsi pa, ne xta ep'u ya ts'othogi da 'wege.

¹⁴Nuya bi zo ha ya 'mini, di hñöxa nu'u togo xi 'yo ár mhö Jö, ne tupár mu'i gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne ñhegi da ka ar bojö,

ne umba gatho te ne ár te. Njap'u
'ramtx'u da 'beđi gatho nö'ö te xi
'yode, pontho hinte unga ar sofo.

¹⁵Ha nu'u bi zo habu mar ñho ar
hai, njangu nu'u togo ent'a yá mu
da 'yotwa ár mhö Jö, ne da kwata
xiñho nö'ö xi 'yode, to'mi da unga
ar hoga sofo.

**Gatho nö'ö t'ot'a ñ'ontho, n'ar pa ma
da födi**

(Mr. 4:21-25)

¹⁶Ar Hesu bi 'ñenö n'ehe:

—Hinto tso n'ar ñot'i ne da go'ma
ha n'ar ts'oi, wa da 'ñö ha n'ar fidi
ne hinda yot'i. Nö'ö da mefi, da
'ñexa har mfox'yo, ne njap'u gatho
nu'u da yut'i da tsa da hyandi.

¹⁷Njap'utho n'ehe gatho nö'ö t'ot'a
ñ'ontho, n'ar pa ma da födi, ne ma
da boxa gatho nö'ö xi jo'mi, ne da
födi xiñho.

¹⁸Jange hyanthu xiñho tema
gi ohu, ngetho nu'mu gi kwathu
xiñho nö'ö nsi'ahu, ma da thus'ahu
ár nzeye. Ha nö'ö togo hingi
kwati, da thömba nö'ö mi beni mi
pe'shmö.

Ár nönö ne yá jödö ar Hesu

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹N'agi mi uta ya jö'i, n'a mbi
zota ár nönö ne yá jödö, ha himbi
za bi yut'a habu mi 'bu'ö, ngetho xa
xki wat'a nzeye ya jö'i.

²⁰Ne bi t'embabi ar Hesu:
—Bi zo ri nönö ne ri jödö, top'a
nthi gi ñöwi 'nö.

²¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:
—Nu'u togo xi 'yo ár mhö Jö ne
da 'yot'e, go gehyu ma nönö ne ma
jödö.

**Ar Hesu bi japa ar 'yomndöhi bi
ntsaya**

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²²N'ar pa ar Hesu bi boxa ha n'ar
motsa bi mewi yá maxte, ne bi
'ñembabi'u:

—Möhö 'randi ar dehe.

Ne bi ma'u.

²³Nu mi pa har dehe, ar Hesu
bi ñ'öhö. Ne mi dañ'u bi ñ'o n'ar
'yomndöhi, ne yá mfets'i ar dehe mi
hexta ar motsa, 'bu'ho nda yui.

²⁴Nu'mú nuyá maxte dama ba a
ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'ihe, 'bu'ho ga jöthu.

Ar Hesu bi nank'mu bi zu ar
'yomndöhi ne ar ñhontho. Nu'mú
dama bi ntsaya gatho, xa bi ñhetho.

²⁵Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi yá
maxte:

—Te bi ja ri jamfihu.

Ha nu'u xa bi ntsu, mi 'yotho nö'ö
bi 'yot'a ar Hesu, ne mi eñ'u n'a ngu
n'a:

—Togonu 'mu. Ar 'yomndöhi ne ar
dehe ote nö'ö 'bepabi.

**N'ar ñ'oho me Gadara xki nthexkwi
ya ts'ondöhi**

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶Nu mi 'ranga ar dehe, ne bi
zonga har hai Gadara, mi 'bu hár
ñöni ar ñhontho, mi ñhandwitho ar
hai Ngalilea.

²⁷Ha nu mi gö ar Hesu har
motsa, n'a mba ep'utho bi zu n'ar
ñ'oho mar mengunu. Mi pe'sa
nzeye ya pa xki nthexkwi ya
ts'ondöhi, hinte mi he ar dutu,
himi 'bu hár ngu, mi haxa ha ya
t'agi.

²⁸Ne nu mi hyanda ar Hesu, ba e bi ndandihmō hár wa, ne bi hyexa n'ar mhafi bi 'ñenō:

—Te gi hongwa, Hesu ár T'ú'i Jö bi 'bü mhets'i. Xa di a'a'i, yo ma gi 'raka ar mfei.

²⁹Bi mönga njap'u ngetho ar Hesu mi 'bepa ar ts'ondöhi nda boni. Mi pe'sa nzeye ya pa xki nthexkwi nunar ñ'ohonü, ne xa te gatho mi japi. Nuya jö'i nda gü ne nda döt'a ya nthöhöbojö, ha mi xektho. Ha nö'ö ar ts'ondöhi mi japi nda boni nda ma ha ya ot'at'ohö.

³⁰Ar Hesu bi 'yambabi ne bi 'ñenō:

—Temár hu'i.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenō:

—N'a mut'i.

Bi mönga njap'u, ngetho xa xki yut'a nzeye ya ts'ondöhi har ñ'ohö'ö.

³¹Ha nu'u ya ts'ondöhi xa bi 'yapa ar Hesu hinge nda mehna har 'bexui.

³²Xa mi 'yonü nzeye ya ts'udi, mi ñunga har ngwani. Jange ya ts'ondöhi xa bi 'yapa ar Hesu nda umba ar seki nda yut'a ha ya ts'udiyü. Ne nö'ö bi umba ar seki.

³³Jange ya ts'ondöhi dama bi hye ar ñ'ohö, bi ma ba kut'a ha ya ts'udi. Nuya ts'udiyü bi nixt'i ma ba ñho har ma'ye, ba tso har dehe habü ba jöt'a xoge.

³⁴Ne nu'u togo mi su ya ts'udi, mi hyandi xa bi ntsu, bi hye ar nhixt'i ma ba 'yonga ar 'bede har hnini ne gatho ár nthet'i.

³⁵Gatho ya jö'i bi ma ba handase nö'ö xki nsipabi. Ne mi zoñ'u habü mi 'bü ar Hesu, ka bi zühnü nö'ö ar ñ'ohö xki t'embabi ya ts'ondöhi, mi huhnü hár wa, xki hye ár dutu, ne mi ja ár mfeni. Ne xa bi zu'u.

³⁶Nep'u nu'u mi 'bühnü ne xki hyanda nö'ö xki thogi, mi xipabi'u hanja xki mengi xki m'ui xiñho nö'ö ar ñ'ohö'ö.

³⁷Nu'mú gatho ya me Gadara bi 'yapa ar möte ar Hesu nda boni nda zokwabinü yá hai, ngetho xa mi ntsu'u. Jange ar Hesu bi boxa har motsa, ne bi mengi bi ma.

³⁸Ha nö'ö ar ñ'ohö xki t'emba ya ts'ondöhi, xa mi apa ar Hesu nda umba ar seki nda deni. Nö'ö bi xipabi nda gohi, ne bi 'ñembabi:

³⁹—Di ma ri ngu, ne gi xipabi gatho ya jö'i nu'u ya döta nt'udi xi hwék'a Jö.

Jange bi mengi, ne bi ndui bi xipabi gatho ya jö'i tengu ar döta ya nt'udi xki hwékwa ar Hesu.

Ár t'inxu ar Hairo, ne ar 'behñö bi damba ár pat'i ar Hesu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰Nú'mü mba penga ar Hesu 'randi ar dehe, ya jö'i xa bi njohya mi hyandi, ngetho mi to'mtho nda pengi.

⁴¹N'a mba ep'utho n'ar ñ'ohö már thuhu ar Hairo, mar ndö hár nijö ya xodyonü. Bi ndandihmō hár wa ar Hesu, ne bi 'yapa ar möte nda mewi hár ngu.

⁴²Ngetho ár t'inxu mi ntsawi ar ndöte. Hõnse ár t'inxunü mi 'ñehe, ne mi pe'sa 'ret'a ma yonjeyë. Jange ar Hesu bi mewi. Ne nu mi ma, ra nze ya jö'i bi deni, xa mi ts'its'i.

⁴³Nünü hár mhunts'i ya jö'i, ka mi panü n'ar 'behñö xki tho 'ret'a ma yonjeyë xki xot'wa ya ji. Ne xa xki de gatho nö'ö mi pets'i mi honi nda ñ'othehmö, ne hinxki za nda dits'i.

⁴⁴Nunar 'behñõnu bi wat'a hár xũtha ar Hesu, bi damba ár ñõni ár pat'i. Ne dama bi dits'i, ne bi ntsaya nõ'õ mi xot'wa ya ji.

⁴⁵Nu'mú ar Hesu bi ñ'ani ne bi ñ'enõ:

—Togo xi dangagi.

Gatho ya jö'i bi nkõni. Ha nu ar Pedro ne nu ma'ra mi ñ'owi, bi ñ'embabi ar Hesu:

—Ma tsi Utate'ihe, gi nuse nzeýe ya jö'i xa ts'is'i, ne 'bũtho da 'yent'a'i. Yo'õ gi ñ'ani togo xi ñ'ani'a'i.

⁴⁶Ha nu ar Hesu bi ñ'enõ:

—Di pödi xi nthangagi, ngetho da tsa bi bõnga ar ts'edi ha ma ndo'yo.

⁴⁷Nu mi hyanda ar 'behñõ xki böta ar Hesu xki thamba ár pat'i, ba e bi ndandihmõ hár wa, ne xa mi nhwõt'i. Madeda ya jö'i bi ñ'amajõni yo'õ xki ñ'ani'õ, ne bi mö, nú'mu mi damba ár ñõni ár pat'i, dama bi ntsaya ar hñeni mi thogi.

⁴⁸Nu'mú ar Hesu bi ñ'embabi:

—Ma tsi t'inxu'i, nuna ri jamfi xi max'i xi dix'i. Di ma ter entho.

⁴⁹Mi ñõda ar Hesu, n'a mbi zõta n'ar ñ'õho xki 'ñe hár ngu ar Hairo már ndõ har nijõ, ne bi ñ'embabi:

—Yo gi hõkwa ár 'befi ar Utate, ngetho xi du ri t'inxu.

⁵⁰Ha nu mi 'yo njap'u ar Hesu, bi ñ'embabi ar Hairo:

—Yo gi tu ri mu, hõnse gi jamfi ne ri t'inxu da k'ont'i.

⁵¹Nu mi zõnga hár ngu ar Hairo, ar Hesu hinto ma'ra bi hyegi bi yut'i, hõnse ar Pedro, ar Hakobo, ar Xuwa, ár dada ne ár nõnõ ar nxutsi.

⁵²Nzeýe ya jö'i xki mhunts'a nthi, xa mi zont'i ne mi mafi. Ar Hesu bi ñ'embabi'u:

—Yo gi zoñhu, ngetho nunar nxutsi hinxi du, õtho.

⁵³Ha nu'u bi dentho, ngetho mi pö'u xiñho xki du.

⁵⁴Nep'u ar Hesu bi mipa ár 'ye ar nxutsi, ne bi mat'i nts'edi:

—Nangi nxutsi.

⁵⁵Ar nxutsi bi menga ár pa, ne dama bi nangi. Nep'u ar Hesu bi mö nda t'umba te nda zi.

⁵⁶Ha nu ár dada ne ár nõnõ xa mi 'yotho. Ne nu ar Hesu bi hñu'mba yá mu hinto nda xipabi nõ'õ xki thogi.

Bi m'ehna nu'u 'ret'amayoho yá maxte

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 Ha nu ar Hesu bi munts'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi umba ar ts'edi nda 'yenga gatho ya ts'ondõhi, ne nda õthebi yá hñeni ya jö'i.

²Ne bi mehni nda xipa ár ts'ut'wi Jö ya jö'i, ne nda õthebi yá hñeni.

³Ne bi ñ'embabi'u:

—Yo te gi hõxu nõ'õ gi hoñhu har ñu. Yo gi hõxu ri ndõhõhu, wa n'ar 'rozõ, wa te gi tsihu, wa ar bojõ, yo ma gi hñõxu yo mponi ar dutu.

⁴Nor ngu habu ma gi tsoñhu, ka gi ponthunu nú'mu xki möhu.

⁵Ne nõ'õ ar hnini habu hinda ne da t'a'ahu ar seki gi kohu, poñhu, ne hwõju ár fonthai ri thizahu. Njap'u da bö'u hinda ma da k'ont'a ár kwe Jö, ngetho himbi ne bi 'yoxa nõ'õ ga xifu.

⁶Ne nu mi wadi bi xipa ar Hesu te nda 'yot'u, bi nxañ'u ha gatho ya hnini, mi mönga ar hoga mhõ, ne mi õthebi yá hñeni ya jö'i habu gatho mi tsoni.

Ár ndöte ar Xuwa Xixthe*(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)*

⁷Ar ndö Erode bi zo ár gu nö'ö mi ot'a ar Hesu, ne himi pödi te nda beni, ngetho n'añ'o mi mönga n'a ngu n'a. 'Ra mi enö ma ar Xuwa Xixthe xki mengi xki nte.

⁸Ma'ra mi enö már m'ehni Jö Elia xki menga har ximhai. Ha nu ma'ra mi enö n'ár m'ehni Jö mi 'bu maham'u xki mengi xki nte.

⁹Nu'mú ar ndö Erode mi ense: —Ha hinge go gekasé da 'bepa togo bi hyekwa ár ñö ar Xuwa. Togo di ode mhö ot'a ya döta 'befi 'mu.

Ne mi honi hanja nda tsá nda hyanda ar Hesu.

Bi t'inga ngudminthebe ya jö'i*(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)*

¹⁰Yá maxte ar Hesu mba pengi mi petwabi gatho nö'ö xki 'yot'u. M'efa bi zixyú nda mewi habú hinte mi 'bu ya jö'i, get'u ar hnini Betsaida.

¹¹Ha nu mi bö ya jö'i ndi manú, bi deni. Ne nu mi zoñ'u, ar Hesu himbi kots'i, bi metwabi ár ts'ut'wi Jö, ne bi othebi yá hñeni.

¹²Nu mi nde, bi wat'a nu'u 'ret'amayoho ya maxte, ne bi 'ñembabi:

—Di zá gi pehna ya jö'i da mfont'i, da ma ha ya t'ulo hnini ne ya ngu 'bu har nthet'i, ma da hyonga te da zi ne habú da ñ'oxi. Ngetho habú di 'buhú, teme da dingwa te da zi har t'ohö.

¹³Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Go gi umfú te da ziyú.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Teme ga umfe. Hõnsé kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwö di höhe. Wa gi ne ga tamfe te da zi gathoyú.

¹⁴Xa mi ra nzeye ya jö'i, hõnsé ya ñ'ohö mi tsú ngu ngudminthebe. Ha nunar Hesu bi 'ñembabi yá maxte: —Xifú da hñu madenthebe n'a ngu n'a ya mut'i.

¹⁵Njap'u bi 'yot'u, ne bi japa gatho bi hñudi.

¹⁶Ar Hesu bi hñõnga nu'u kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwö, bi nõ'sa mhets'i, bi jöpi. Bi heke ne bi thokwa yá maxte, ne nuyú bi hyemba ya jö'i.

¹⁷Gatho ya jö'i bi ñuni ne xa bi niñö. M'efa bi njo ya xeni thuhme xki bongi, ne bi ñhu'sa 'ret'amayoho ya 'bots'e.

Ar Pedro bi damajöni*(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)*

¹⁸N'agi ar Hesu mi 'buse ngetho xki ma nda 'yapa Jö, hõnsé yá maxte mi ñ'owi. N'a mbi 'yambatho'u, ne bi 'ñembabi:

—Togo benga ya jö'i go geke 'nö.

¹⁹Bi dö'u njawa:

—'Ra enö gar Xuwa Xixthe, ma'ra enö gar m'ehni Elia, ne ma'ra enö go ge'e n'a nuyá m'ehni Jö mi 'bu mam'et'o, xi mengi xi nte.

²⁰Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Xi'ahú, togo gi eñhú go gekaga. Ar Pedro bi dödi, ne bi 'ñenö: —Nu'ge go gar Kristo xi 'ñex'a Jö.

Ar Hesu bi mö nda tho*(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31—9:1)*

²¹Nu'mú ar Hesu bi hñu'mba yá mui hinto nda xipabi togo'o.

²²Ne bi 'ñembabi:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, mahyoni nda tho nzeye ya thogi. Nda utsa ya dönziandö, ya ndömöjö ne ya böt'ofö, ne nda tho. Ha nu ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

²³M'efa bi zo gatho ya jö'i xki mhunts'i, ne bi ñembabi:

—Nö'ö togo ne da dengagi, mahyoni da pumhnise á r te, ne hyax'mu da ñ'ent'atho ga ñ'o'be.

²⁴Ngetho nö'ö togo ne da japi da k'ont'a á r te, ma da 'bedi. Ha nö'ö togo ent'i da unga á r te da dengagi, ma da dinga ar te hiñham'u da göts'i.

²⁵Tema ñho da gukwa n'ar jö'i, da döhö gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne da 'be á r pa.

²⁶Nö'ö togo da ntsa da damajöni pökagi ne da mönga ma mhö, Nuga Xta e ga Njö'i ma ga ntsaga n'ehe xka ehe di nheki ma nsunda, ne ga hömpa á r nsunda ma Dada, ne gar ñ'o'be ya hoga enxe.

²⁷Xa majöni di xi'ahu, 'ra gi 'buhüwa hinge ma gi tuhu, m'et'o gi hyandwabihu á r ts'ut'wi Jö.

Bi mponga á r 'bai ar Hesu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸Mi tho ñhöto mpa xki wadi xki mönga ar Hesu njap'u, bi boxa ha n'ar t'ohö nda ñöwi Jö á r Dada, ne bi zixa ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa.

²⁹Nú'mu mi ñöwi Jö, bi mpata á r hmi, ne á r he xa bi t'axki ne mi hyats'i.

³⁰Ne bi nhekinu yoho ya ñ'ohö mi 'bahwi mi ñöwi, mar Moise ne ar Elia.

³¹Habu mi 'ba'u xki go'matho n'ar hyats'i. Mi noñ'u á r ndöte ar Hesu ma nda thohnu Herusalen.

³²Nu ar Pedro ne nu'u mi ñ'owi xa mi tsu n'ar t'öhö, ha himbi döhö. Ne bi hyanda ar nsunda mi nheki

har Hesu ne nu'u yoho ya ñ'ohö mi 'bahwi.

³³Nú'mu mi 'bai nda ñ'edi nuya ñ'ohoyu, ar Pedro bi ñ'enö:

—Ma tsi Utate'i, xiñho ga 'buhüwa. Te gi mö, ga hoje hñu ya m'et'e, n'a habu gi 'buke, n'a habu da m'u ar Moise, ne man'a habu da m'u ar Elia.

Ngetho ar Pedro himi pödi teme mi mö.

³⁴Himi jwadi nda mönga njap'u, n'a mbi nhekitho n'ar gui, xa bi go'matho'u, ne xa bi ntsu'u.

³⁵Ne har gui bi nheki n'ar mhö, bi ñ'enö:

—Gehnu ma hmöka T'u. 'Yohu nö'ö xi'ahu.

³⁶Mi ñhe nu ar mhö'ö, ka bi hyant'u mi honse ar Hesu mi 'bahnu. Ha nuyü hinte bi mö, ne hinto bi xipabi nuya pa'u nö'ö xki hyant'u.

Ar Hesu bi othe n'ar bötsi xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷Á r hyax'ö ba kö'u har t'ohö, ne ra nzeye ya jö'i bi ma ba k'ö'snu ar Hesu.

³⁸N'a mbi ñö nts'edi n'ar ñ'ohö mateda ya jö'i, ne bi ñemba ar Hesu:

—Tsi Utate, 'yotka ar möte gi e gi nutka ma t'u, ngetho honse'ö di ñehe.

³⁹Nthexkwi n'ar ts'ondöhi, ne nu xta umbabi japi da mafi. Xa hwöts'i, ne xa ents'a ya fugi hár ne. Xa fomi, 'bedi da hyegi.

⁴⁰Xta apahmö nuya ri maxte da 'yeni, ne hinte xi japabi.

⁴¹Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Yá bötsi'ihü ya me'sku ne gar ts'ojö'ihü. Hangu ma ga 'buhwithohü ne ga pes'ahü ar ts'eti. Ba tsinkawa ri t'ü.

⁴²Nu mi ts'impabi ar Hesu nö'ö ar bötsi'ö, ar ts'ondöhi bi foma har hai, ne xa mi hwöts'i. Nu'mú ar Hesu bi 'yenga ar ts'ondöhi, bi othe ar bötsi, ne bi mengi bi datwa ár dada.

⁴³Gatho ya jö'i xa mi 'yotho mi handwa ár ts'edi Jö.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Nuya pa'u xa mi 'yoda ya jö'i gatho nö'ö xki 'yot'a ar Hesu. Nö'ö bi 'ñembabi yá maxte:

⁴⁴—'Yohü xiñho nuna ma ga xi'ahü, yo ma gi pumhnihu: Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da ndatwa yá 'ye ya jö'i.

⁴⁵Ha nuyá maxte himbi bödi tema ndi bonga nö'ö bi xipabi, ngetho himi nthegi nda zo yá mfeni'u. Ne mi ntsu nda 'yambabi tema ndi bonga nö'ö xki möñ'ö.

Togo töte ár nsu

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶Nep'u nuyá maxte bi ndüi bi ñöxhnatho n'a ngu n'a togo nda ntöte ár nsu.

⁴⁷Nunar Hesu mi pötwatho yá mfeni'u. Jange ba tsi n'ar tsi bötsi, bi 'ba'ma habü mi 'bu'ö.

⁴⁸Ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo potka ma thuhu da japamasu n'ar tsi bötsi ngunu, jakamasugi. Ne nö'ö togo jakamasugi, japamasu nö'ö togo ba

penkagi. Ngetho nö'ö togo hingar ñ'ets'ihü, go töte ri nsuhü.

Nu'u togo hingo ma ñ'unihü, go faxkagihü

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹Nep'u ar Xuwa bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ma tsi Utate'i, xta hanthe n'ar ñ'ohö juñ'a ár ts'edi ri thuhu, enga ya ts'ondöhi. Da höjwe ngetho hindi ñ'ohü.

⁵⁰Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwabihü, ngetho nö'ö togo hingo ma ñ'unihü, faxkagihü.

Ar Hesu bi zui ar Hakobo ne ar Xuwa

⁵¹Nú'mu mi 'bap'utho nda zo ar pa nda menga ar Hesu mhets'i, n'a mbi zeta ár müi, bi gü ar 'ñu bi ma Herusalen.

⁵²Ne bi mehna 'ra togo bi m'et'o nda ma ha n'ar hnini har hai Nsamaria, nda hyoni habü ndi zoni.

⁵³Ha nuya mengunü himbi ne bi umba nseki, ngetho mi 'yo ar 'ñu ndi ma Herusalen.

⁵⁴Nu mi bö njap'u ar Hakobo ne ar Xuwa, yoho yá maxte, bi 'ñeñ'u: —Ma tsi Hmu'ihe, ha hingi ne ga ahü da da ar tsibi mhets'i, da tsöt'a nunar hniniü, ngu bi 'yot'a ar Elia.

⁵⁵Nu mi mönga njap'u'u, ar Hesu bi 'bat'i bi k'öt'i, ne bi zui bi 'ñembabi:

—Nu'ahü, hingi pöhu tema mfeni gi pe'su gi möñhu njap'u.

⁵⁶Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, hinxpa e da hñökwa yá te ya jö'i, ba e da pohü.

Ne bi thogi bi mewi yá maxte man'ar t'ulo hnini.

Nu'u mi ne nda denga ar Hesu

(Mt. 8:18-22)

⁵⁷Nú'mú mi 'yo ar 'ñu, n'ar ñ'ohó bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, ga teñ'a'i habu gatho gi ma.

⁵⁸Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuya miñ'o pe'sa yá oki, ne nuya ts'int's'u pe'sa yá m'afi, ha Nö'ö Togo ba e bi Njö'i hiñ'otho habu da me ár ñö.

⁵⁹Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba man'ar ñ'ohó:

—Ba e gi tengagi.

Ha nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, di ne gi 'raka ar seki m'et'o ma ga a ma dada, ne xka pengi ga teñ'a'i.

⁶⁰Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hyep'u nu'u xi du da 'ya nu'u mahyegi xi duwi. Ne di mage ba mömba ár ts'ut'wi Jö.

⁶¹Nep'u man'ar ñ'ohó bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, nuga di ne ga teñ'a'i n'ehe. Hõnse 'raka ar seki m'et'o ma ga e ma mengu.

⁶²Ha nunar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mu n'ar wöhi heka n'ar the ne ñegi, nu ar the hinda ma njõntho. Njap'utho nö'ö togo da ñ'ent'i da dengagi, ne da ñegi, hingar hoga 'bego hár ts'ut'wi Jö.

Ar Hesu bi mehna ma hñun'ate
ma 'ret'a yá maxte

10 Mi tho gathoyu, ar tsi Hmu bi hwahna ma hñun'ate ma 'ret'a ya ñ'ohó mi teni. Bi mehni 'ra ma yoho, nda m'et'o'u ha gatho ya hnini habu m'efa nda those'ö.

²Ne bi 'ñembabi'u:

—Majõni xa nzeyetho ar sofo, ha tx'utho ya 'bego. Jange 'yafu Jö togo ár meti ar sofo, da mehna ya 'bego da gu'spa ár sofo.

³Di möhu ne zot'a ri dahy, di peñ'ahy ngu ya tsi deti mateda ya miñ'o.

⁴Yo te gi höxu ar nt'utbojõ, yo ma gi hyoju ri 'benihy, yo gi höxu n'a mponi ri thizahy. Ne yo ma gi 'bahy gi zengwahy ya jö'i har 'ñu.

⁵Nu xki kuthy ha n'ar ngu, gi zengwahy njawa: Jö da hwék'ahy n'ar hogam'ui.

⁶Ha nu'mu ya mengunu di 'bu n'ar hogam'ui, nu'mú Jö da hwékwabi ngu xka xifu. Ha nu'mu hin'ö, da mengtho da zu'ahy ar hwéki.

⁷Nu habu da t'a'ahy nseki, ka gi kohunu, ne gi tsihy nö'ö da t'a'ahy. Ngetho n'ar 'bego di 'ñepi da t'umbabi ár nthöhö. Ne ka gi 'buthunu, yo gi 'yo gi nehü ya ngu.

⁸Nu'mu gi tsoñhy ha n'ar hnini ne da t'a'ahy ar seki, tsihy gatho nö'ö te da 'bos'ahy.

⁹Othehy ya dathi nu'u di 'buhny, ne xifu nuya mengunu, ba ep'utho ár ts'ut'wi Jö.

¹⁰Ha nu'mu gi tsoñhy ha n'ar hnini ne hinda t'a'ahy ar seki, 'bahy habu da 'yo'ahy ya jö'i, ne gi 'ñembabihy:

¹¹Ma ga hwöthe ma wahe da hyo ár hai nuna hnininu xi m'at'i. Njap'u gi pöhu döta ri mfeihy ba ep'u, ngetho hinga ñ'emuihy nö'ö xta xi'ahe. Pöhu xiñho, ba ep'utho ár ts'ut'wi Jö.

¹²Di xi'ahy, nunar pa da nthöxmajõni, xa ma da me'sa n'ar

mfei nunar hnini'ö, ma da döta ar hnini Sodoma nö'ö bi hwata Jö.

Ár mfei ya hnini me'sku

(Mt. 11:20-24)

¹³Hwëkate nu'ahu gar menguhu Korasi, ne nu'ahu gar me Betsaidahu. Ngetho nu'mu ya me Tiro ne ya me Sidon xi hyanthmö nuya nt'udi xi 'ot'a ha ri haihu, nu'u xi 'yot'wahmö yá ntso'mi. Ne xi hyehmö ya he dumui, ne xi nkoxhmö ya 'bospi ts'oni.

¹⁴Ha nunar pa'ö xta thösp'ahu majöni, ma da döta ri mfeihu nö'ö ma da hñonga ya me Tiro ne ya me Sidon.

¹⁵Ha nu'ahu gar menguhu Nkapernaum, gi hu ri muihu ma da njux'ahu mañö mhets'i. Hin'ö. Ma da t'e'ahu har 'bexui.

¹⁶Ne bi 'ñembabi yá maxte: —Nö'ö togo da 'yoxa nö'ö gi xifu, go otkagi. Ne nö'ö togo hinda 'yoxa nö'ö gi xifu, hingi otkagi. Ha nö'ö togo hingi otkagi, hingi ota nö'ö togo xpa penkagi.

**Nu'u hñun'ate ma 'ret'a
ya m'ehni ba pengi**

¹⁷Nú'mu mba penga nu'u hñun'ate ma 'ret'a ya m'ehni, xa mi johya bi zoḥo, ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'ihe, nuya ts'ondöhi himi tseta ár ts'edi ri thuhu. Nö'ö ndi 'befe, mi otkagie.

¹⁸Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Hö. Nuga ndi handa ar ts'ondöhi ba ta mhets'i ngu n'ar hwei.

¹⁹Xta 'ra'ahu ar ts'edi gi nethu ya k'eñö ne ya penzu, ne gi töhu gatho ár ts'edi ar ts'ondöhi, ne nö'ö hinte da za te da ja'ahu.

²⁰Ha hints'u gi njohyahu ngetho ya ts'ondöhi ot'a nö'ö gi xifu. M'et'o njohyahu ngetho ri thuhuhu xi nt'ot'a mhets'i.

Ar Hesu xa bi njohya

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹Nu'mú ar Hesu xa bi njohya hár ts'edi ár Hñö Jö, ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Dada'i, go gar Hmu mhets'i ne gatho har ximhai. Di nsunda'i ngetho xka utwabi ri nt'uti nu'u ngu ya tsi bötsi hints'u te pödi, ne xka 'ñökwa nu'u ja yá mfödi ne ya nimfeni. Hö, ngetho njap'u xka numañhoge, ma tsi Dada'i.

²²Mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, bi 'ñemba nu'u mi 'buhnu:

—Ma Dada xi 'yentk'a gatho ha ma 'ye. Hinto pötka ma m'ui, nuga ár T'ugi Jö, ḥonse ma Dada. Ne hinto pötwa ár m'ui ma Dada, ḥonse ár T'ugi ne nu'u togo xta hwahni ga utwabi.

²³Ne bi 'ñhanda habu mi 'bu yá maxte, ne bi 'ñembase'u:

—Njohyahu ngetho xi t'a'ahu ar seki gi hyanthu nö'ö gi hanthupya.

²⁴Ngetho nuga di xi'ahu, nzeze yá m'ehni Jö ne ya ndö mi 'bu mam'et'o, mi nehmö xi hyanda nö'ö gi hanthupya, ne himbi za bi hyant'u. Ne mi nehmö xi 'yo nö'ö gi ohupya, ne himbi za bi 'yo'u.

**Ár 'bede n'ar me Nsamaria nö'ö
bi me'spa ar nhwëki ár mijö'wi**

²⁵Nep'u n'ar böt'ofa ma ba k'ö'sa ar Hesu nda 'yot'wa n'ar nt'ani, ne nda tsati ha nda dödi xiñho, ne bi 'ñemba njawa:

—Ma Utate'i, tema mahyoni ga pefi ne ga pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Teme mönga ár t'ofu ar Moise. Tema gi het'i.

²⁷Nu ar böt'ofu bi dödi ne bi 'ñenö: —Ar t'ofu enö njawa: 'Ñet'a ri müi, 'yent'a ri te ne ri ts'edi, ne hñuxa ri mfeni gi mö Jö ri Hmu, ne gi mö ri mijö'iwi ngu gi mhöse.

²⁸Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mü gi 'yot'a ngu xka mö, da tsa gi 'bu n'ar te hiñham'u da göts'i.

²⁹Ha nunar böt'ofu himi ne to nda k'a'spa ár nt'ani. Jange bi mengi bi 'yani:

—Togo ma mijö'i'be ga mödi.

³⁰Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—N'agi n'ar ñ'ohö mi ne ar 'ñu, xki 'ñe Herusalen ndi ma har hnini Heriko. Bi daka 'ra ya dakate, ne bi mokwabi yá dutu bi hñö'spa gatho nö'ö te mi hö. Xa bi fenza, ne bi ts'ohnü 'butho nda du.

³¹M'efa bi thop'utho har 'ñu'ö n'ar möjö, ne nu mi hyandi mi 'bemp'u har 'ñu, bi gaxa hár ñöni, ne bi thogi bi ma.

³²Nep'u bi thop'utho n'ar maxte har nijö. Nunü n'e, bi hyandatho ar ñ'ohö mi 'bemp'u, ne bi gaxa hár ñöni ar 'ñu, bi thogi bi ma.

³³Ha n'ar me Nsamaria bi thop'utho har 'ñu'ö. Ne mi zonga get'u habü mi 'beñ'ö, mi hyandi, xa bi hwëki.

³⁴Bi ma ba k'öts'i, ne bi go'spa ar nziki ha yá nts'eni, bi xi'spa ar ixkat'afi, ne bi dut'wabi. M'efa bi 'yents'a hár n'oge, bi zixa ha n'ar ngu t'ungar hats'i, ne ka bi sunu.

³⁵Ár hyax'öp'u, nu mi 'ba ar 'ñu nda ma, bi hñö ar bojö, ne

bi gut'wabi yopa ar 'befi nö'ö ar unga hats'i. Ne bi 'ñembabi: Di tsok'ats'uwa nunar ñ'ohönu gi su, ne nu'mü da k'at'a ar bojö, nu xka pengi ga jut'a'i.

³⁶Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, bi 'yamba ar böt'ofu, ne bi 'ñembabi:

—Nuya hñu ya ñ'ohöyü, togo gi beni ger mijö'iwi ar ñ'ohö xki thaki.

³⁷Nu ar böt'ofu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nö'ö togo bi me'spa ar nhwëki.

Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö. Di ma ba jap'u n'ehe.

Ar Hesu bi zonga hár ngu ar Marta ne ar Maria

³⁸Ar Hesu bi mengi bi ne ar 'ñu, ne bi zonga ha n'ar hnini. Ka mi 'buhnu n'ar 'behñö már thuhu ar Marta, togo bi umba ar seki hár ngu.

³⁹Mi 'ñe n'ár juhwe már thuhu ar Maria, gehnu bi hñu hár wa ar Hesu mi oxa nö'ö mi möñ'ö.

⁴⁰Ha nu ar Marta xa mi nxint'i mi ot'a ar 'befi har ngu. N'a mbi wat'atho habü mi 'bu ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, ha hingi handi numa juhwe tsoagagi gatho ar 'befi. Xipabi da e da maxkagi.

⁴¹Nunar Hesu bi 'ñembabi:

—Marta, tsi Marta, xa gi xoni, ne xa gi tu ri müi, ngetho nzeyé ar 'befi.

⁴²Honse n'ar 'befi mahyoni gi 'yot'e, ngu nunar hoga 'befi xi hwahna ar Maria. Hinjo'o togo da hñökwabi.

Ar Hesu bi uta yá maxte hanja nda t'apa Jö

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 Bi zota n'ar pa ar Hesu mi apabi Jö ár Dada, ne nu mi wa'ö, n'ár maxte bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, di ne gi utkagihe hanja ga afe Jö, ngu ar Xuwa mi utwabi yá maxte.

²Nu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nú'mu xki 'yafu Jö, gi 'ñeñhu njawa:

Ma tsi Dada'ihe gi 'bu mhets'i, dár nsunda ri thuhu.

Dá ekwa ri ts'ut'wi,

ne da t'ot'a'iwa har ximhai ngu bi t'ot'a'ip'u mhets'i.

³Rakagihe te ga tsihepya.

⁴Ne pumgagihe ma ts'okihe, ngetho nuje n'ehe di pumfe togo xi ts'okagihe.

Ne yo gi heje da döje ar ts'ati, ñöngagihe hinga othe nö'ö xi nts'otho.

⁵Ne ar Hesu bi 'ñemba yá maxte n'ehe:

—Ma ga möñhu, n'ar jö'i ntsixkwi man'a n'anguthowi. Ne ngu made nxui ma da k'önga hár ngu, ne da 'ñembabi: Xta ehe gi 'yotka ar möte gi hmika hñu ya thuhme.

⁶Ngetho ka di zo man'ar ñ'ohö di ntsix'be n'ehe, xpa e yap'u, ha hiñ'otho te ga umbi.

⁷Ne nö'ö da dödi mbo hár ngu, ne da 'ñenö: Hindi ne gi k'öskagipya. Xta kot'a ma goxthi, ne di hwixa ma bötsi. Jange hinda tsä ga nangi ga 'ra'a nö'ö teme gi adi.

⁸Ha nuga di xi'ahu, hinda nangi da umbabi nö'ö te adi mödi ár mpöhwi. Da nangi da umba gatho nö'ö k'at'i, njap'u da hyegi da 'yapa ár t'öhö.

⁹Jange di xi'ahu, 'yahu ne da t'a'ahu. Hyoñhu, ne gi tiñhu. Mathu, ne da nsok'ahu ar goxthi.

¹⁰Ngetho nö'ö togo da 'yadi, da t'umbabi. Nö'ö togo da hyoni, da

dini. Ne nö'ö togo da mafi, da nsokwabi.

¹¹Nú'ahu gar dadahu, nu'mu ri bötsihu da 'ya'ahu n'ar thuhme, hage gi umfu n'ar do. Xi'mu da 'ya'ahu n'ar hwö, hage gi umfu n'ar k'eñö.

¹²Xi'mu da 'ya'ahu n'ar t'axi, hage gi umfu n'ar penzu.

¹³Nu'mu gar ts'oktehu, ne gi pöhu gi umfu nö'ö xiñho ri bötsihu, hanguhmö ar Dada mhets'i xa da umbabi ár Hñö Jö gatho nu'u togo da 'yapabi.

Da göxa yá mengu n'ar ngu nu'mu da ntunse

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴N'ar pa ar Hesu bi 'yemba n'ar ts'ondöhi n'ar ñ'ohö xki japi nda ngone. Nu mi bonga ar ts'ondöhi, ar gone bi za bi ñö. Ha nuya jö'i bi hyandi, xa bi 'yotho.

¹⁵Ha 'ra mi eñ'u:

—Nunar ñ'ohönu enga ya ts'ondöhi, hömpa ár ts'edi ar Belsebu ár ndö ya ts'ondöhi.

¹⁶Ma'ra hont'a mi ne nda hyathmö, mi apabi n'ar nt'udi ndi 'ñe mañö mhets'i.

¹⁷Ar Hesu mi pötho tema mi beñ'u, jange bi 'ñembabi'u:

—Nu'mu n'ar hnini da ñhege ne da ntunse, ma da jö'sase'u gatho nö'ö xi 'yot'e. Ha nu'mu n'ar ngu da ntunse nuya mengu, da göts'i.

¹⁸Njap'utho n'ehe, nu'mu ar ts'ondöhi da ntunkwi yá mits'ondöhiwi, hanja da me'sa ár ts'edi'ö. Nuga di xi'ahu njap'u, ngetho gi eñhu di enga ya ts'ondöhi di hömpa ár ts'edi ar Belsebu ár ndö ya ts'ondöhi.

¹⁹Ha nu'mu njap'u ngu gi mōnhu, xi nuya ri m'ehnihu 'mu, togo ár ts'edi hōmpabi da 'yenga ya ts'ondōhi. Go da hñump'a ri hmih'u.

²⁰Ha nu'mu di engu ya ts'ondōhi di hōmpa ár ts'edi Jō, pōhu 'mu, ár ts'ut'wi Jō xi zokwapyu habu gi 'buhu.

²¹Nu'mu n'ar n'ohō jar ts'edi ne the ya bojō tsā da su ár ngu, 'be'sa xiñho gatho yá ñho 'mu.

²²Ha nu'mu da zo man'a di tōte ár ts'edi, ne da dōhō, da hñōmba yá bojō the nda su ár ngu. Da hñō'spabi nō'ō mi pets'i, ne da hyemba yá n'ohu gatho nō'ō te janu.

²³Nō'ō togo hindi n'o'be, utsagi. Ne nō'ō togo hindi mus'be mahyegi, go font'i.

Ar ts'ondōhi bi pengi

(Mt. 12:43-45)

²⁴Nu'mu n'ar ts'ondōhi da bonga ha n'ar jō'i, da n'ō ha ya ot'a hai, di hongu habu da ntsaya, ne hinte tini. Nu'mu da bense ne da 'ñenō: Xi'mu ga penga ha ma ngu da poni.

²⁵Ha nu xta pengi da dinga nō'ō ár 'bet'o ngu habu mi 'bu, xi njoki, ne xi thoki xiñho.

²⁶Nu'mu nunar ts'ondōhi'ō, dama da hyonga ma yoto yá mits'ondōhiwi di tōpa ár nts'o, ne da kut'i da m'uhwi. Ne nunar 'befam'ui nunar jō'i xki hyehmō ar ts'ondōhi, di tōta ár nts'o, hinge ngu 'bet'o.

Nu'u xa tōta ar jōpi xi hñōni

²⁷Nu'mu mi mōnga njap'u ar Hesu, n'ar 'behñō mi 'buhnu har mhunts'i bi nō nts'edi, ne bi 'ñenō:

—Xa xi jōpa Jō nō'ō ar 'behñō xi 'yoñ'a'i, ne xi tede'i.

²⁸Nu'mu ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñenō:

—Tōta ar njōpi xi hñōnga nu'u togo otwabi nō'ō mōnga Jō.

Ya ts'ojō'i a n'ar nt'udi

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹Mi 'yo mi mhunts'a ya jō'i hár nthet'i ar Hesu, ne nō'ō bi 'ñembabi'u:

—Nuya jō'i 'bu nuya payu thota yá nts'o, adi da hyanda n'ar nt'udi, ha hinda ma da t'umbabi. Hōse da t'umba ár nt'udi ar m'ehni Honas.

³⁰Ngetho njangu ar Honas bi 'behni ngu ar nt'udi da hyanda ya me Ninibe, njap'utho Nō'ō Togo ba e bi Njō'i, gehnu n'ar nt'udi da hyanda ya jō'i 'bu nuya payu.

³¹Nunar 'behñō mar ndō ndi 'ñe mak'angi, ma da nanga har thōxamajōni, ne ma da hñu'mba yá hmi nuya jō'i 'bu nuya payu. Ngetho nuna ba e har yap'u hai nda 'yo'spa ár mfōdi ar Salomon. Ne gi 'buhwihuwa n'a xa tōpa ár nsu ar Salomon.

³²Nuya me Ninibe ma da nanga har thōxamajōni, ne ma da hñu'mba yá hmi nuya jō'i 'bu nuya payu. Ngetho nu'u bi 'yot'wa ár nts'o'mi nu mi zo ar Honas. Ne gi 'buhwihuwa n'a xa tōpa ár nsu ar Honas.

Ár ñot'i ma ndo'yohu

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³Hinjo'o n'ar jō'i togo da tso n'ar ñot'i ne da 'ñōgi, wa da go'ma ha n'ar ts'oi. Nō'ō da 'yot'e, da 'ñexa habu da tsā da yot'a gatho mbo har

ngu, ne da hyanda nu'u togo da yut'i.

³⁴Nuya ri dahū ngu 'ra yá ñot'i ri ndo'yohū. Nu'mū ri dahū xiñho, xoge ri ndo'yohū 'bu har hyats'i. Ha nu'mū ri dahū hingi ho, xoge ri ndo'yohū 'bu har 'bexui.

³⁵Jange jamasuhū nō'ö ar ñot'i gi pe'su, da yot'a xiñho ri mfenihū, ne hingi 'buhū har 'bexui.

³⁶Nu'mū gatho ri ndo'yohū 'bu har hyats'i, ne hinte ts'omp'a ri mfenihū, xa di kop'athohū ar hyats'i, ngu n'ar ñot'i es'ahū ár hyats'i.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya denga'bepate ne ya böt'ofö

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lk. 20:45-47)

³⁷Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, n'ar denga'bepate bi 'yapar möte nda mewi nda ñungwi hár ngu. Bi yut'a ar Hesu, ne bi hñu har mexa.

³⁸Ha nu ar denga'bepate xa bi 'yotho mi hyanda ar Hesu himbi nxu'ye m'et'o ne nda ñuni ngu yá nt'umbi'u.

³⁹Nu'mū ar Hesu bi 'ñembabi'ö: —Nu'ahū gar denga'bepatehū, gi njanguhū n'ar xut'bada ne ar xut'mohi, honse xut'a nthi, ha nu mbo xi nts'otho. Nu'ahū gi ne gi ponga ri hmihū ha yá nthandi ya jö'i, mödi gi pe'su ha ri mfenihū ar mfē ne ar ts'om'ui.

⁴⁰Xa xka 'be ri mfenihū. Ha hingi pöhu, Jö ge'ö bi hyoka xoge ár 'bai ar jö'i, nthi ár ndo'yo ne mbo ár mfeni n'ehe.

⁴¹Faxū ya hyoya hyemfu nō'ö gi pe'su, ne njap'u hö, da nt'axk'a'ihu xoge.

⁴²Hwëkate nu'ahū gar denga'bepatehū. Ngetho gi 'wekwabihū Jö n'a 'ret'a xeni ar xök'ni, ar ruda ne gatho nu ma'ra ya doni. Ha hinto gi ot'wabihū ar ñho, ne hingi möhu Jö. Xiñho gi 'wejwu ár meti Jö, ne hingi hyehū gi 'yot'wabihū ar ñho ma'ra, ne gi möhu Jö.

⁴³Hwëkate nu'ahū gar denga'bepatehū. Ngetho gi ne gi hñuhū ha ya nthudi nsu ha ya nijö, ne gi nehū da nzengwa'ihū xa di 'benga nt'ek'ei ha ya tai.

⁴⁴Hwëkate nu'ahū gar böt'ofohū, ne gar denga'bepatehū, xa gar katehū. Gi ñhehwihū ya nt'agi hingi nheki, thotya jö'i mañö, ne hingi pö'u tengu ar nts'otho mbo.

⁴⁵Nep'u bi dö n'ar böt'ofö, ne bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ma Utate'ihe, nú'mū gi mönga njap'u, gi emgagihe dar böt'oföhe n'ehe.

⁴⁶Ha nunar Hesu bi 'ñenö: —Hwëkate nu'ahū gar böt'ofohū n'ehe. Ngetho gi jafu ya jö'i da muxa ya 'beni nu'u hingi tsā da muts'i, ha nu'ahū hingi ne gi thañhuts'u.

⁴⁷Hwëkate'ihū. Ngetho gi pengi gi hokwabihū yá nt'agi yá m'ehni Jö mi 'bu mam'et'o, nu'u bi hyose ri palehū.

⁴⁸Njap'u nheki gi et'athohū ri xuthahū nō'ö bi 'yot'a ri palehū. Ngetho nu'u bi hyo ya m'ehni, ha nu'ahū go gi pengi gi hokwabihū yá nt'agi.

⁴⁹Jange Jö xki 'ñense hár döta mfödi: Ma ga pempabi'u ma m'ehni ne ma mpöte. 'Ra ma da tho, ne ma'ra xa ma da nt'utsa.

⁵⁰ Jange nuya jö'i 'bupya, Jö go ma da got'wabi gatho ár ji yá m'ehni xi nhö'mba di ndui nú'mu mi thoka ar ximhaji.

⁵¹ Da ndu'ma nú'mu mi nhö'mba ár ji ar Abel, di göxa ár ji ar Sakaria nö'ö bi tho madedar m'oxm'oñho ne ar nijö. Jange di xi'ahu, Jö gatho ma da got'wa nuya jö'i 'bu nuya payu.

⁵² Hwëkate nu'ahu gar böt'ofohu. Ngetho hingi hehu da bötwa ár mhö Jö nu'u togo ne da bödi. Himbi zo ri mfenihu, ne hingi hehu ma'ra nda zo yá mfeni.

⁵³ Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, nuya böt'ofu ne nuya denga'bepate, xa bi fats'i mi ot'wa nze ya nt'ani.

⁵⁴ Ngetho xa mi ne nda 'yo'u nda mönga nö'ö himi ho, ne njap'u nda dinga te nda hyots'e.

Jamasuhu yá ts'ont'uti ya denga'bepate

12 Nep'u xa mi thota ár nzeye ya jö'i bi mhunts'i, ne mi ñ'ent'a n'a ngu n'a. Nu'mu ar Hesu bi ndui bi ñö, ne m'et'o bi ñ'emba yá maxte:

—Jamasuhu, yo ma gi tembabihu yá ts'om'ui ya denga'bepate, ngetho nu'u xa ot'a ñhogajö'i ne ya nemhñö, ne ramtx'u ts'omba yá mfeni ya jö'i.

² Hiñ'otho teme xi t'ögi ne hinda thini, wa teme xi t'ot'a ñ'ontho ne hinda födi.

³ Jange nuga di xi'ahu, gatho nö'ö gi mönhu ñ'ontho, m'efa ma da födi. Ne gatho nö'ö gi njont'anehu, ma da mhönga nts'edi gatho da 'yode.

Togo gi tsuhu

(Mt. 10:28-31)

⁴ Ha nuga di eñ'ahu, ma tsi ñ'owi'ihu, yo gi tsuhu togo ne da

hñök'ahu ri tehu, ne m'efa hinda tsa te man'a da ja'ahu.

⁵ Ma ga xi'ahu togo mahyoni gi tsuhu. Tsuhu nö'ö tsa da hñök'a ri tehu, ne pe'sa ar ts'edi da meñ'ahu har tsibi n'ehe. Hö, go gi tsuhunu.

⁶ Nuya tsi ts'int's'u hingi hmödi, t'unga kut'a ha n'ar tsi ngudmi. Ha Jö hinxi pumhni n'ayu.

⁷ Xi'ahuhmö. Gatho ri xtöhu Jö pödi hangu'u. Jange yo gi ntsuhu, ngetho gi töfu ár nsu pe'sa n'a mut'i ya ts'int's'u.

Nu'u togo da data majöni ya jö'i xi bökagi

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Di xi'ahu, gatho nu'u togo da damajöni ha yá nthandi ya jö'i xi bökagi, Nuga xta e ga Njö'i, ma ga damajöni ha yá nthandi yá enxë Jö xta mpö'be'u.

⁹ Ha nu'u togo da kongagi ha yá nthandi ya jö'i, nuga n'e, ma ga kongaga ha yá nthandi yá enxë Jö, ga enö hiñham'u xta mpö'be'u.

¹⁰ Nu'mu n'a da ñömañ'ubi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, da mpumbabi. Ha nö'ö togo da zanga ár Hñö Jö, hinda ma da mpumbabi.

¹¹ Nu xta ts'ix'ahu ha yá nijö ya xodyo, wa ha yá nthandi ya nzaya, wa ma'ra yá ndö ya hnini, yo gi tu ri muihu tema gi thöhu, yo gi beñhu m'et'o tema gi möñhu.

¹² Ngetho nu xki ñöhu, ár Hñö Jö ma da ut'ahu teme mahyoni gi möñhu.

Ár 'bede n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i himi benga nö'ö xiñho

¹³ Nep'u n'ar ñ'ohö mi 'yo har mhuntsjö'i, bi ñ'emba ar Hesu:

—Ma Utate'i, xipats'u ma jödö ga ñhe'be nö'ö bi zogagihe ndu ma dadahe.

¹⁴Nunar Hesu bi 'ñembabi'ö:

—Xi'ge Ndada, togo xi hñuxkaga ngu ar nzaya ga hek'ahu ar hai.

¹⁵Ne bi 'ñenö n'e:

—Jamasuhu hinge xa gi hyomfu yá ñho ar ximhai, ngetho ha ya ñho, hinge ja bi ehnu ar hogam'ui.

¹⁶Ne bi xipa n'ar 'bede nu'u ya jö'i xki mhunts'i, ne bi 'ñembabi:

—Mi 'bu n'ar ñ'ohö xa mi pe'sa nzeye ya ñho, ne nuyá hai xa bi unga n'ar hoga sofo.

¹⁷Nu'mü nö'ö ar ñ'ohö'ö bi bense, ne bi 'ñenö: Te ga pepya. Hiñ'otho habu ga kwata gatho ma sofo.

¹⁸N'a mbi 'ñense hár mfeni: Da beni tema ga pefi. Ma ga yot'a nuyu ma t'u, ne ma ga hoka ma'ra di töte ár döta. Ne ka ga utnu gatho ma sofo ne gatho nö'ö te di pets'i.

¹⁹Nep'u ka jwadi ga kwata gatho ma sofo, ma ga embasé ma te: Nupya hö, janu gatho nö'ö te di honi ga tsi nzeye ya jeye da 'ñep'u. Nupya da tsá ga tsaya, ga ñuni, ga ntsithe, ne xa ga njohya.

²⁰Ha Jö bi 'ñembabi nö'ö ar ñ'ohö'ö: Xa xka 'be ri mfeni, ngetho ar nxuinu, ma gi tu, ne gatho nö'ö gi pets'i, hingi pödi togo ma da gohwi.

²¹Njap'utho n'ehe, nö'ö togo xi munts'a nzeye ya ñho ár metise, nu xta du, ma da ñhoya hár nhandi Jö.

Yo gi tu ri muihu tema di 'ñep'u

(Mt. 6:25-34)

²²Nep'u ar Hesu bi 'ñemba yá maxte: —Nupya di xi'ahu, yo gi tu ri muihu tema gi tsihu, wa tema gi hyehu.

²³Ngetho ri tehu töpa ár nsu ar ñhuni, ne ri ndo'yohu töpa ár nsu ar he.

²⁴Hyanthu ya ka. Nu'u hingi pot'i, hingi xofo, ne hiñ'otho yá t'u. Jö go 'wiñ'u. Ne nu'ahu gi töfu ár nsu gatho ya zu'we nsani.

²⁵Togo da hñu'sa ár ñhets'i xa di tu ár mu.

²⁶Nu'mü hingi tsá gi 'yothu nö'ö hingi hembu, yo'ö tup'a ri muihu gatho nu ma'ra 'mu.

²⁷Hyanthu hanja te ya doni. Hingi het'i, hingi pe man'ar 'befi. Ha di xi'ahu, nunar ndö Salomon, mödi xa mi pe'sa ár nsu, himbi za bi ñhe ngu ár nzatho'u.

²⁸Nu'mü Jö heta ya doni da ndompya har 'batha, ne xudi da nk'uts'i da t'u'sa har tsibi, xi'ahu, tengu da thet'ahu 'mu. Yo'ö xa hinte gi pe'su ri jamfihu.

²⁹Jange yo gi tu ri muihu tema gi tsihu ne tema gi hyehu, ne hindi oda ri mfenihu tema gi k'athu.

³⁰Ngetho gatho nu'u ya jö'i hinxi ñ'emui, hyax'mu oda yá mfeni nö'ö te da zi ne te da hye. Ha nu'ahu, ri Dadahu bi 'bu mhets'i, pö'ö teme gi k'athu.

³¹Jange hyoñhu m'et'o hanja gi 'buhu xiñho hár ts'ut'wi Jö, ne njap'u hö, hinda k'at'ahu gatho nö'ö gi hoñhu.

Pe'sa ri ñhohu núnu mhets'i

(Mt. 6:19-21)

³²Ma tsi t'ulo mhunts'i'ihu, yo gi ntsuhu, ngetho Jö ri Dadahu xi hwék'ahu gi 'buhu hár ts'ut'wi'ö.

³³Jange pahu ri m'ets'ihu, ne hyembabihu ya hyoya. 'Yothu ri 'benihu hingi thege, ne ri

m'ets'ihunū mhets'i hinda göts'i, habū hinda yut'a ya bē da bēp'ahū, ne hinda de ar zu'we.

³⁴Ngetho habū 'bū ri m'ets'ihū, ka 'būhnū ri mfenihū n'ehe.

Ar hoga 'bego ndo'mi

³⁵Ŋhoju ne ndo'mhū, ngu 'ra ya hoga 'bego di zō yá ñot'i.

³⁶Jahū ngu 'ra ya 'bego to'ma yá hmu xta menga n'ar ngo nthōti, ne nu xta gant'a ar goxthi, nu'ū ngut'a da xokwabi.

³⁷Xa ma da njohya nu'ū ya 'bego di nuhu nú'mū xta zō ár hmu. Nuga di xi'ahū, nunar hmu'ò da mō ar mexa, ne da 'ñei da 'wini.

³⁸Mōdi da zō made ar xui, wa nú'mū 'butho da hats'i, xa ma da njohya nu'ū ya 'bego da ts'udi nuhu.

³⁹Ne di xi'ahū, nu'mū n'ar jō'i di pōhmō ham'ū da zō ar bē, nu ar jō'i'ò hinda ñ'òhō, da su ár ngu, hinda hye ar bē da yut'i da bēpabi.

⁴⁰Jange nu'ahū ndo'mhū, ngetho nō'ò ar pa hingi beñhū, n'a ngi thāñhūtho, ma da mengi da ehe Nō'ò Togo ba e bi Njō'i.

Ar hoga 'bego ne ar ts'o'bego

(Mt. 24:45-51)

⁴¹Nep'ū ar Pedro bi 'yambar Hesu, ne bi 'ñembi:

—Ma tsi Hmu'i, xi nunar 'bede ga jwadi ga mö, hage hōnse ga xije, wa ga xipa gatho ya jō'i.

⁴²Ne ar tsi Hmu bi dōdi:

—Xi'mū n'ar hmu da bongā ár ngu da ma, togo da zokwa ár 'befi da su ne da 'wimbabi gatho yá 'bego. Hage hinda zokwabi n'ar hoga 'bego di pōdi te gatho mahyoni da mēfi.

⁴³Xa da njohya nō'ò ar 'bego nu xta zō ár hmu, ne da dini di ot'a gatho ngu nō'ò xki zokwabi nda mēfi.

⁴⁴Xa majōni di xi'ahū, nu ar hmu'ò ma da 'ñexa ar hoga 'bego'ò, da supa gatho nō'ò te pets'i.

⁴⁵Ha nu'mū nō'ò ar 'bego togo bi ts'ogi nda supa ár 'befi ár hmu, da benga hár mfeni, nunár hmu hinda nxoni da pengi. Ne da ndui da mē ya ñ'ohō ne ya 'behñō nu'ū yá mi'begowi, ne xa di ñuntho, ne di tsithetho, ne xa di ntitho.

⁴⁶Ha nu'mū ár hmu da zohō nō'ò ar pa'ò hindi to'ma nor 'bego'ò, xa ma da t'umba n'ar dōta mfei, ne da 'ñet'a habū bi kū nu'ū hingi ñ'emui.

⁴⁷Nō'ò ar 'bego pōdi xiñho tema xi 'bepa ár hmu, ne hinda 'yot'e, tōte ár mfei ma da t'umbabi'ò.

⁴⁸Ha nō'ò ar 'bego hindi pōdi xiñho teme xi 'bepa ár hmu ne hinda mēfi xiñho, da t'umba ar mfei, mōdi hingar nzeye ngu nō'ò man'a. Ngetho nō'ò togo da t'ent'wa nzeye ar 'befi hár 'ye, njap'utho ma da thō'spa majōni n'ehe. Ne nō'ò togo da t'umbabi nzeye da su, njap'utho ma da thō'spa majōni.

Ngetho xpa e ar Hesu, ma da ñhe ya jō'i

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹Nuga xta ekwa har ximhāi ga u ar tsibi, ne xa di nehmō da ndui da nzo.

⁵⁰Mahyoni ga tho nzeye ya ugi ne ya dumui, ne xa di nehmō da ndui ga thogi.

⁵¹Ha gi beñhū xta ekwa ga jō'sa ya tuhni har ximhāi. Hin'ò, xta e ga exa ya jō'i da ntuhni.

⁵²Da ndu ar pania di map'u, nu'mu ha n'ar ngu di 'bu kut'a, ma da ñhehyu, hñu da utsa nu yoho, ne yoho da utsa nu hñu.

⁵³Ya dada da utsa yá t'u, ha nuya t'u da doxa yá dada. Ya nönö da utsa yá t'inxu, ha nuya t'inxu da doxa yá nönö. Nuya ka da utsa yá ts'ihwe, ha nuya ts'ihwe da utsa yá ka.

Hanja hingi pöhu nuya pa gi 'buhu

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴Ar Hesu bi 'ñembabi ya jö'i n'ehe: —Nú'mu gi hanthu da njuxa ya gui núnu mampuni, gi eñhu ma da 'wöi, ne majöni da njap'u.

⁵⁵Nu'mu da ndu da ñ'o ar ndöhi, gi eñhu ma da zo ar pahyadi, ne majöni da njap'u.

⁵⁶Nemhñöhu. Gi pöhu gi hyanthu ham'u mponga mhets'i ne ar ximhai, hanja hingi pöhu mponga nuya payu gi 'buhu.

Kohwi n'ar nkohi ri ñ'unihu

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷Hanja hingi bensehu ndana'o xiñho gi 'yothu, ne ndana'o hingi ho.

⁵⁸Nu'mu n'a da zix'ahu har ts'ut'wi, nu xki 'yohu har 'ñu, dama gi nkohwihu nú'mu gi 'yosehu, njap'u hinda zix'ahu har nzaya. Ngetho nú'mu xki tsoñhu har nzaya, nö'ö da dat'ahu ár mfats'i, ne nö'ö ár mfats'i da zix'ahu, ma da go'ahu har fadi.

⁵⁹Di xi'ahu hinda za gi poñhu, ma gi 'buhunu gi k'othu gatho nö'ö gi tuhu.

'Yothwu ár ntso'mi,
hyoñhu hingi m'ehu

13 Nú'mu mi 'buhnu 'ra ya jö'i bi metwabi ar Hesu hanja

ar Pilato bi mehna togo nda hyo 'ra ya me Ngalilea. Ne bi nthöspabi ár jise'u ár ji ya meti m'oñho mi uñ'u har dönganjö Herusalen.

²Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ha gi beñhu nuya ñ'ohoyu bi t'ot'wa njap'u ngetho mi töpa yá ts'oki gatho nu ma'ra ya me Ngalilea.

³Di xi'ahu hin'ö. Ha nu'mu hingi 'yot'wabihu ár ntso'mi, ma gi m'ehu ngu bi m'e'u.

⁴Xi nu'u 'ret'amahñöto ya jö'i bi ze'ma ar he'sjödo Siloe nú'mu mi yot'e, ha gi hu ri muihu mi töpa yá ts'oki gatho nu ma'ra ya me Herusalen.

⁵Di xi'ahu hin'ö. Ha nu'mu hingi 'yot'wabihu ár ntso'mi, ma gi m'ehu ngu bi m'e'u.

Ár 'bede n'ar 'bai'iuxi hinte mi tu

⁶Ne ar Hesu bi xipa n'ar 'bede ya jö'i, ne bi 'ñembabi:

—N'ar ñ'ohö mi pe'sa n'ar 'bai'iuxi mi 'ba hár hwöhi. Ne n'ar pa bi ma ba k'öts'i nda nu ha xki ndu, ne hinte bi dini.

⁷Nep'u bi 'ñemba ár 'bego mi su ar hwöhi: Di ne gi tseka nunar 'bai'iuxi, ngetho hñu njeje xta ehe di handi ha da ndu, ne hinte xta tini. Jange te ga jafu, honse hongana nze ar hai ne hinte uni.

⁸Nu'mu bi 'ñenga ar 'bego: Ma tsi hmu'i, yo gi tsejmö. Ma ga hehu man'a njeje. Ma ga fomba ar hai ne ga ut'wa ar 'yai.

⁹Xömhö njap'u da ndu. Ha nu'mu hinda uni, nu'mu hö, da za gi tseki.

N'ar pa ntsaya ar Hesu bi othe
n'ar 'beñhö mar nk'oxtha

¹⁰N'ar pa ntsaya ar Hesu mi 'bu ha n'ar nijö ya xodyo, mi uta ya jö'i.

¹¹Ne mi 'buhnu n'ar tsi 'behñö xki nk'oxtha. Xki tho 'ret'amahñöto njeje n'ar ts'ondöhi xki japi nda ñheni, himi hegi nda jönga ár xutha.

¹²Nu mi hyanda ar Hesu, bi zofo ne bi 'ñembabi:

—Nönö, nupya xi hyek'a'i ri hñeni.

¹³Nu'mú bi hñu'spa yá 'ye ar tsi 'behñö. Ne dama bi za bi jönga xiñho ár ndo'yo, ne bi mudu bi umba njamödi Jö.

¹⁴Ne nö'ö mar ndöngi har nijö, bi mbo ár kwe, ngetho ar Hesu bi othe ar tsi 'behñö har pa ntsaya. Ne bi 'ñemba ya jö'i:

—Di pe'su 'rato mpa ga mpehu. Nu'mu tsu'ahu ya hñeni, ba ehü nuya pa'u da t'othel'ihu, hinga nuya pa ntsaya.

¹⁵Ar tsi Hmu bi dödi ne bi 'ñenö: —Nemhñöhu. Ha hinga xo'thu ri boihu wa ri n'ogehu gi tsíthu, mödi ar pa ntsaya.

¹⁶Xi nunar tsi 'behñönu ár mangan'бето ar Abra, xi 'we'sa ar ts'ondöhi 'ret'amahñöto njeje, hage hinga ho da sot'i mödi ar pa ntsaya.

¹⁷Ne nu mi mönga njap'u ar Hesu, gatho nuyá ñ'uniwi mi 'buhnu, bi 'be yá tsá. Ha nu ma'ra ya jö'i xa mi johya mi hyanda ya döta nt'udi mi ot'a ar Hesu.

Ár 'bede ar ndamurtasa bi 'bot'i

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸Bi 'ñenga ar Hesu n'ehe: —Tema ga emfu di hñöxa ár ts'ut'wi Jö, wa tema ga hekwabihu.

¹⁹Njangu n'ar tsi ndamurtasa bi mot'a n'ar ñ'ohö hár hwöza. Ne xa bi te n'ar 'baiza, ne ya ts'int'su ka köxhnu yá m'afi.

Ár 'bede ar njoxtuhme

(Mt. 13:33)

²⁰Bi 'ñenga ar Hesu n'ehe: —Tema ga hekwabipya ár ts'ut'wi Jö.

²¹Ñhehwi ar njoxtuhme bi pant'a n'ar 'behñö ha guto hwada ar juni, ne bi do'mi bi joxa xoge.

Ar goxthi xi nts'ixt'i

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²²Ar Hesu mi ne ar 'ñu ndi ma Herusalen, mi tho ha ya döta hnini ne ya t'ulo hnini, mi uta ya jö'i.

²³Ne n'ar jö'i bi 'yani ne bi 'ñembi: —Tsi Hmu'i, hage tsi tui ya jö'i ma da mpohö.

Ha nö'ö bi 'ñembabi:

²⁴—Umba ri muihu gi kuthu har goxthi xi nts'ixt'i. Nuga di xi'ahu, nzeje di nemhö da yutnu, ne hinda tsá.

²⁵Jangu xta got'a ar goxthi nö'ö togo ár meti ar ngu, njap'u nu'ahu m'efa xa ma gi mahmöhu ne gi 'ñeñhu: Ma tsi Hmu'ihe, xogagihe ar goxthi. Ha nö'ö ma da dödi ne da 'ñeñ'ahu: Hindi pödi habu xka 'ñehu.

²⁶Nep'u nu'ahu ma gi 'ñembabihu: Hanja hinga pöje. Ndi ñuñhu ne ndi tsithehu, ne ha ma hninihe go ngi utkagihe ri 'ñu.

²⁷Ha nö'ö ma da 'ñeñ'ahu: Di xi'ahu hindi pödi habu xka 'ñehu. 'Wehu, 'yot'ats'oki'ihu.

²⁸Ne xa gi nzoñhunu, ne xa ma da du ri muihu, nu xki hyanthu ndu ri mudu palehu ar Abra, ne ar Isa, ne ar Hakob, ne gatho yá m'ehni Jö di 'buhnu hár ts'ut'wi Jö, ne nu'ahu hinda thek'ahu gi kuthu. Ma gi kohu nthi.

²⁹Ne ma da e ya jö'i xoge ar ximhai, di du'ma mahyats'i, di göxa mampuni, ne mahwifidi di göxa mak'angi. Ne ma da yut'u här ts'ut'wi Jö, ma da hñuhnu har mexa da ñuni.

³⁰Ne nuya pa'u, nu'u 'bet'opya, ma da m'efa, ha nu'u 'befa, ma da m'et'o'u.

Ar Hesu bi zot'a ár mui bi hwëka ya me Herusalen

(Mt. 23:37-39)

³¹Nunar pa'ö, bi zo 'ra ya denga'bepate ha mi 'bu ar Hesu, ne bi ñembabi:

—Di ma, tsokwa nunar hainu, ngetho ar ndö Erode ek'atho da hyo'i.

³²Ha nu ar Hesu bi dödi ne bi ñembabi'u:

—Di möhu ba xifu nö'ö ar hyate jö'i: Nupya ne xudi hinga tsaya ga enga ya ts'ondöhi, ne ga othe ya dathi, ne ndamöni ga jwata ma 'befiwa.

³³Nupya ne xudi ne ndamöni, ga ne ma 'ñu gar ma Herusalen, ngetho habu xi thopa yá m'ehni Jö, mahyoni da thogaginu n'ehe.

³⁴Nu'ahu gar menguhu Herusalen, gi hofu yá m'ehni Jö, ne gi k'ampabihu togo bi peñ'ahu. Hangu xta nehmo nga munts'ahu, ngu n'ar tsi oni munts'a yá t'u'ni da hwixa ha yá hwa, ne hinga nehü.

³⁵Pöhu, Jö ma da hyek'ase ri nijöhu. Ne di xi'ahu, hinga ma gi hyandgagihu nuya payu. Gi to'mhu da zo ar pa gi 'ñeñhu: Nsunda nö'ö togo xpa pehna Jö ma tsi Hmuhu.

Ar Hesu bi othe n'ar ñ'ohö mi neni

14 N'ar pa ntsaya ar Hesu bi ma ba ñunga här ngu n'ar

ndö mar denga'bepate, ne nuyá ñ'ohü mi öthó tema mi ot'ö.

²Ne ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohö mi ñhandwi xa mi neni.

³Nep'u ar Hesu bi 'yambabi ya denga'bepate ne ya böt'ofö, bi ñembabi'u:

—Hage ja ar seki da t'othe n'ar dathi har pa ntsaya, wa hin'ö.

⁴Ha nu'u bi ñhetho, hinte bi dödi. Nu'mü ar Hesu bi hñu'spa ár 'ye nö'ö ar ñ'ohö mi neni, bi othe ne bi mehni bi ma.

⁵Nep'u bi ñembabi ya denga'bepate ne ya böt'ofö:

—Nu'mü da zo n'a ri n'ogehu wa n'a ri boihu ha n'ar pothe, ha hinga dama gi hñöhu mödi ar pa ntsaya.

⁶Ha nu'u himbi za te bi dödi.

N'ár 'bede togo bi ts'ohna har ngo

⁷Ar Hesu mi hyanda mi tsö nu'u xki ts'ohna har ñhuni, ne mi hwañ'u ya 'bet'o nthuts'i nda hñu har mexa. Bi xipabi'u n'ar 'bede, ne bi ñembabi:

⁸—Nú'mü xta ts'oñ'a'i ha n'ar ngo, yo ma gi hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i. Xi'mü da zo man'a nö'ö xi ts'ohni ne töte ár nsu.

⁹Nep'u nö'ö togo xi zoñ'a'i, da ñeñ'a'i: Tsokwap'u ar nthuts'i nuna man'a. Ge'mü n'ar m'etsa nu xki 'bai gi hñu har ngöts'i.

¹⁰Jange nú'mü xta ts'oñ'a'i ha n'ar ñhuni, hñuxa har ngöts'i. Ne nu xta hyant'a togo xi zoñ'a'i, da ñeñ'a'i: Hanja ga hñuxkwa, ñö. Thogi di ma ba hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i. Ne njap'u da hyanda nu'u ma'ra di huhnu har mexa, ne da t'es'a'i ri nsu.

¹¹Nuga di xi'ahu, nö'ö togo da ñ'exase, ma da 'be ár tsa. Ha nö'ö

togo hingar ñlets'i, da t'e'spabi ár nsu.

¹²Ne bi 'ñembabi nö'ö togo xki zohni:

—Nu'mu gi beni gi unga n'ar ñhuni wa n'ar nt'oxiwa ha ri ngu, yo gi zohna nuya ri mpödi, ri ku, nuya ri mēni, wa ri n'angu nu'u pe'sa ya bojö. Ngetho njap'u, nu'u n'ar pa ma da zoñ'a'i n'ehe, ne da kos'atho ngu xka 'yot'wabi.

¹³Nu'mu xki 'yot'a n'ar ngo, zohna ya tsi hyoya, nu'u do'ye, nu'u dowā, nu'u ya tsi godā.

¹⁴Nuya tsi jö'i'u, hinda ma da kos'a nö'ö gi otwabi'u. Ne m'efa har ñoho m'ui, nu xki pengi gi ntewi gatho nu ma'ra xi 'yot'a xiñho, ma gi njohya gi hñonga ri nthöhö.

**Ár 'bede n'ar ñ'ohö bi 'yot'a
n'ar döta ñhuni**

¹⁵Nu mi 'yo njap'u nu'u ya jö'i mi huhnu har mexa, n'a'u bi 'ñemba ar Hesu:

—Tengu ár johya nö'ö togo ma da hñudi da ñunga hár ts'ut'wi Jö.

¹⁶Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi:

—N'ar pa n'ar ñ'ohö bi 'yot'a n'ar döta ñhuni, ne bi zohna nze ya jö'i nda ñungwi.

¹⁷Nu'mu mi ñhoki nda ñuni, bi mehna yá 'bego nda xipa nuya jö'i xki zohni: Ba ehü, ngetho xi 'bok'ahü ar mexa.

¹⁸Ha gatho nu'u ya jö'i xki zohni, bi 'ya ar mpumbate, ngetho hinge nda ma. Nö'ö m'et'o bi 'ñenö: Gi pumgagi ngetho hingi tsā ga ma. Ka di jwadi di tanga n'ar hāi, ne mahyoni ma ga k'öts'i.

¹⁹Ha nö'ö man'a bi 'ñenö: Xta tanga kut'a nt'ei ya boi. Jange

di adi gi pumgi, hinda tsā ga ma, ngetho mahyoni ma ga nu ha mpefi xiñho.

²⁰Ha nö'ö man'a bi 'ñenö: Ka di jwadi di nthöti, hinda tsā ga ma.

²¹Mi menga ar 'bego, bi xipabi ár hmu hanja bi dö gatho nu'u xki zohni. Nu'mu ar hmu xa bi mbo ár kwe, ne bi 'ñemba ár 'bego: Di ma har tñi ne ha ya 'ñu har hnini, ne ba tsinkawa gatho nu'u gi timp'u, ya tsi hyoya, ne nu'u do'ye, nu'u dowā, ne ya godā, ba tsihi ga ñum'le.

²²M'efa nu ar 'bego bi 'ñemba ár hmu: Xta ot'a ngu xka xikagi, ne pongda habu da hñuxa ma'ra.

²³Nep'u ar hmu bi 'ñembabi ár 'bego: Nupya di ma ha ya dö'ñu, ne hár nthet'i ar hnini. Ne gatho nu'u gi nthewi gi japi da ehe, ne da ñuxa ma ngu habu pongi.

²⁴Ngetho nuya da zohna m'et'o, di xi'ahü hinto ma da zipka ma ñhuni.

**Hangu ar ñhemi da
denga n'a ar Hesu**

²⁵Nzeyē ya jö'i mi ñ'owi ar Hesu, ne nö'ö bi ñhandwi ne bi 'ñembabi'u:

²⁶—Nö'ö togo ne da dengagi, mahyoni di töte ar mhöte di pe'skagi, ne m'efa da mö ár dada, ár nönö, ár 'behñö, yá bötsi, yá ku, ne ár tese. Ha nu'mu hindi njap'u, hinda tsā ga embabi ma maxte.

²⁷Ha nö'ö togo hinda ñ'ent'a ár te da dengagi, hinda tsā ga embabi ma maxte.

²⁸Xi'mu n'ar jö'i beni da hyoka n'ar he'sjodo, hage hinda hñudi m'et'o da nu ha jwa ar bojö, wa hinda za da jwati.

²⁹Ha nu'mu hinda nu m'et'o, ne honse da du'mba ár wa ar jödo, ne

hinda za da jwati, gatho nu'u ya jö'i bi hyandi, ma da deni.

³⁰Ne da 'ñeñ'u: Nunar ñ'ohonu, honse bi du'ma ar 'befi, ne himbi za bi jwati.

³¹Xi'mu n'ar ndö beni da doxa man'ar mindöwi togo pe'sa yonthebenthebe ya ndogu, hage hinda hñudi da nu m'et'o, ha da za da döho hönse di pe'sa nu'u n'anthebenthebe ya ndogu.

³²Ha nu'mu handi hinda ntöte, da mempa 'ra yá m'ehni ár mindöwi bi e yap'utho, da xipabi teme adi, ne da mengtho hinda ntunkwi.

³³Jange nuga di xi'ahu, nu'u togo hinda hyep'u gatho nö'ö te pets'i, hinda tsa ga embabi ma maxte.

Nu'mu ar u da 'be ár ñ'uxi

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴Nu ar u xiñho, ha nu'mu da 'be ár ñ'uxi, hanja da menga ár nkuhi.

³⁵Hingi ho da t'ut'a har hwöhi, wa da jwata ngu ar 'yai. Hinte ár ñho, jange da t'emp'u. Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

Ár 'bede ar tsi deti xki m'edi

(Mt. 18:10-14)

15 Nzeye ya njobojö ne ma'ra ya ts'ojö'i, bi ma ba tsu ar Hesu nda 'yoxa nö'ö mi möñ'ö.

²Jange nuya denga'bepate ne nuya böt'ofu, mi ñöman'u mi eñ'u: —Nunar ñ'ohonu ñöwi ne ñungwi ya ts'ojö'i.

³Nu'mu ar Hesu bi xipabi n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi'u:

⁴—Xi'mu gi 'ñehu n'anthebe ya deti, ne gi 'behu n'a, ha hingi tsohu nuya gohon'ate ne 'ret'amaguto har

'batha, ne gi 'yohu xoge ar ngwani, gi hyoñhu nö'ö xka 'behu.

⁵Ne xki tiñhu, gi 'yents'a ha ri xi'nxihu, ne xa gi njohyahu gi tsihu.

⁶Ne xki tsohu ri nguhu, gi zoñhu gatho ri mpöhwihu ne ri n'anguhu, ne gi 'ñembabihu: Di ne ga njohyahu, ngetho xta tinga n'a ma deti xki m'edi.

⁷Jange di xi'ahu, njap'utho n'ehe, nu'mu n'ar 'yot'ats'oki da 'yot'wa ár ntso'mi, xa töte ar johya mañö mhets'i, töta nu'u gohon'ate ne 'ret'amaguto ya hogajö'i beni himahyoni da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ár 'bede ar bojö xki m'edi

⁸Xi'mu n'ar 'behñö pe'sa 'ret'a ya bojö ne da 'be n'a, ha hinda tso ar ñot'i, ne 'ramtx'u da goka xoge ár ngu da hyoni.

⁹Ne xta dini, da zohna gatho yá mpödi ne yá n'angu, ne da 'ñemi: Di ne ga njohyahu, ngetho xta tinga n'a ma bojö xki m'edi.

¹⁰Jange di xi'ahu, njap'utho n'ehe, nu'mu n'ar 'yot'ats'oki da 'yot'wa ár ntso'mi, bi ja ar johya habu bi 'bu'i yá enxé Jö.

Ár 'bede ar 'ragit'u

¹¹Ar Hesu bi 'ñenö n'e:

—N'ar ñ'ohu mi 'ñe yoho yá t'u.

¹²Nö'ö ar 'befat'u bi 'ñemba ár dada: Te gi mö dada, xi'mu gi 'raka nö'ö ar xeni ma gi tsogagi. Ha nu ár dada bi hyembabi yá t'u gatho nö'ö mi pets'i.

¹³Xki tho 'ra ya tsi pa, nu ar 'befat'u bi munts'a gatho nö'ö te xki t'umbi. Ne bi bonga hár ngu, bi gu ar 'ñu bi hñöts'i, bi ma man'ar hai

yap'u, habu ba emp'u ár bojö mi 'bu n'ar 'múi himar ñho.

¹⁴Ha nu mi dege gatho nö'ö te mi hö, xa bi nja n'ar thuhu har hnininu habu mi 'bu'ö, hinte mi tini te nda zi.

¹⁵Bi ma ba apa ar 'befi n'ar ñ'oho mar mengunu, ne nunar ñ'oho'ö bi mehna hár 'batha nda supa yá ts'udi.

¹⁶Xa mi tsu n'ar thuhu, mi ne nda zipahmö nuyá ñhuni mi tsi ya ts'udi, ne hinto mi hwëki nda umbats'u te nda zi.

¹⁷N'a mbi bense: Hangu yá 'bego ma dada pongwathobi te da zi, ha nuga di tuwa ar thuhu.

¹⁸Ma ga penga hár ngu ma dada, ne ga embabi: Ma dada'i, xta ts'okwa Jö, ne nu'ge n'ehe.

¹⁹Hindi 'ñepkagi gi 'ñengagi ri t'ugi. Hyandgagipya ngu n'a ri 'begotho.

²⁰Ne bi gu ar 'ñu bi menga hár ngu ár dada.

'Butho nda zoni, bi hyanda ár dada, ne xa bi hwëki, bi nixt'i ba thödi. Mi nthewi bi hyufi, ne bi zu'tsi.

²¹Ar t'u bi 'ñenö: Ma dada'i, xta ts'okwa Jö, ne nu'ge n'ehe. Hindi 'ñepkagi gi 'ñengagi ri t'ugi.

²²Ha nu ár dada bi 'ñembabi yá 'bego: Ba hömfu ar hoga he, ne hyethu. Tuthwu n'ar mfo'ye, ne tit'wabihu ya thiza.

²³Ne ba tsihu ar nokaboi, ga hohu ne ga ñuñhu. Ma ga othu n'ar dango njohya.

²⁴Ngetho numa t'u ndi humamui xki du, ha tetho. Xki m'edi ne da pengi da tini. Ne bi ndui ar dango njohya.

²⁵M'efa bi zo ar 'bet'ot'u mi 'yo har hwöhi. Ha nu mi zonga get'u ar ngu, bi 'yode mi ja ya me'mda ne ya nhei.

²⁶Bi mat'a n'ar 'bego, ne bi 'yani te mi ja har ngu.

²⁷Nu ar 'bego bi 'ñembabi: Ri jödö ba pengi, jange ri dada xi mö nda tho ar nokaboi da njohya, ngetho xi zomañho.

²⁸Nu'mú nunar 'bet'ojödö xa bi mbo ár kwe, himi ne nda yut'i. Ne ba ponga ár dada nda xipabi nda yut'i.

²⁹Ha nunu bi 'ñemba ár dada: Gi pöse hangu ya jeye di 'buhwi, ne di pep'a'i. Xta ot'a gatho ngu xka xikagi, ne hinxka 'raka n'ar tsi t'öxi ga njohya'be ma mpödi.

³⁰Ha nupya hö, xi zo ri t'u togo xpa emba ri bojö ya ts'o'behñö. Nö'ö hö, gi hopa ar nokaboi.

³¹Nunár dada bi 'ñembabi: Ma tsi t'u'i, nu'ge hyaxtho di 'buhwi, ne gatho nö'ö di pets'i ri meti n'ehe.

³²Honse nupya mahyoni ga njohyahu, ne ga othu ar dango njohya. Ngetho ri jödö ndi humamui xki du, ne xpa pengi tetho. Xki m'edi, ne da pengi da tiñhu.

Ár 'bede n'ar 'bego mi ka ár hmu

16 Ar Hesu bi 'ñembabi yá maxte n'ehe:

—Mi 'bu n'ar ñ'oho xa hinte mi k'at'i. Ne mi 'ñe n'ar 'bego, xki nsipabi mi emba ár bojö.

²Jange ar hmu bi zohna ár 'bego, ne bi 'ñembabi: Xta oka 'ra ya 'bede nthox'a'i. Jange di ne gi datka majöni gatho ri 'befi, ngetho hindi ne gi pepkathogi.

³Nep'u nö'ö ar 'bego'ö bi bense hár mfeni, ne bi 'ñenö: Xipyá te ga pefi. Ma hmu da hñömgá ma 'befi, ha hiñ'otho ma ts'edi ga xa'mar hai, ha 'raka ar m'etsá ga mpeti.

⁴Xta beni te ga pefi. Ma ga nu ha ga japi da 'rakar seki ha yá ngu nu'u togo tupabi ma hmu, nú'mu xta thögagi ma 'befi.

⁵Ne bi zohna 'raman'a nu'u togo mi tupabi ár hmu. Nö'ö ar ndui bi 'yambabi: Hangu gi tupa ma hmu.

⁶Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö: Di tupabi n'anthebe nts'oi ar nziki. Ha nö'ö ar 'bego bi 'ñembabi: 'Bukwa ar he'mi habu huts'i hangu gi tupa ma hmu. Dama hyoka man'a habu di mö, hönse madenthebe nts'oi gi tu.

⁷Nep'u nö'ö man'a bi 'ñembabi: Xi'ge hangu gi tuge. Nö'ö bi 'ñenö: N'anthebe ndu ar t'ei. Nep'u nö'ö ar 'bego bi 'ñembabi: 'Bukwa ri he'mi habu huxa hangu gi tupa ma hmu. Hyoka man'a habu di mö, hönse gohon'ate gi tu.

⁸Nep'u nu ár hmu bi 'ñe'spa ár nsu nö'ö ar ts'o'bego'ö, ngetho dama bi tita ár mfeni bi gohwi xiñho nu'u togo mi tu ya thai. Jange njap'u nuya meximhai, xa ka mbödi da zixkwi xiñho yá ñ'ohu nuyá 'befi'u, ha nu'u xi jamfi Jö hingi njap'u'u.

⁹Ha nuga di xi'ahu, nunár bojö ar ts'oximhai gi pe'su, faxu ma'ra, ne njap'u gi ntsixkwihu. Ne nu xta the ri tehü, ne da the ar bojö, ma da t'a'ahu habu gi tsayahunu mhets'i hiñham'u da göts'i.

¹⁰Nö'ö togo su xiñho nö'ö n'a tsi tui t'umbabi, njap'utho nu'mu da t'umba nzeze. Ha nö'ö hingi su

xiñho nö'ö tsi tui t'umbabi, nu'mu da t'umba nzeze, hinda su n'ehe.

¹¹Njap'utho n'ehe, nu'mu hingi sufu xiñho ya ñho jawa har ximhai, togo da kaxmbeni'ihu da 'ra'ahu gi kwathu ya ñho hiñham'u da thege.

¹²Nu'mu hingi suhu xiñho nö'ö hingo ri metihu, togo da 'ra'ahu nö'ö ri metihu gi suhu.

¹³N'ar 'bego hinda tsá da mepa yoho yá hmu, ngetho njap'u da utsa n'a, ne da mö man'a. Wa da mepa n'a, ne nö'ö man'a hin'ö. Njap'u n'ehe, hinda tsá gi pefu Jö ne di oda ri mfenihu ya ñho.

¹⁴Ha nuya dengal'beplate mi 'buhnu mi ots'e, xa mi thentho'u, ngetho xa mi mö ya bojö.

¹⁵Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Nu'ahu hönse gi 'ñu ri hmihu ha yá nthandi ya jö'i. Ha Jö pöt'atho'ihu ri mfenihu, ngetho nö'ö numañho ya jö'i, Jö handi xi nts'otho.

Yá 'beplate ar Moise ne ár ts'ut'wi Jö

¹⁶Nú'mu himi tsota ar Xuwa Xixthe, ya ngi pe'sfu yá 'beplate ar Moise ngi 'yothu, ne nö'ö xki mönga ma'ra yá m'ehni Jö. Ne nu mi zo ar Xuwa dinjawa, xka 'yohu xi nsi'ahu ar hoga mhö nonga ár ts'ut'wi Jö, ne nzeze xi umba yá mu da yut'a hár ts'ut'wi'ö.

¹⁷Ar mhets'i ne ar ximhai hingi hembu da göts'i. Ha hiñ'otho n'ar t'ofu xi t'ot'a hár T'ofu Jö, hinda njap'utho. Ma da tho gathu ngu möñ'ö.

Ar Hesu bi nonga nu'u togo he yá nthöti

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸Nu'mu n'ar ñ'ohu da hyep'u ár 'behñö ne da nthötwi man'a,

tsimbabi ár nthöti. Ne nö'ö togo da nthötwi n'ar 'behñö xi hye ár döme, tsimba ár nthöti n'ehe.

Ár 'bede n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i ne ar Lasaro

¹⁹Mi 'bu n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i, ne xa mi ñhe xiñho, mi ko 'ra ya hoga dutu xa mar nzatho. Ne hyax'mu mi exa ár nsu mi ot'a ya dango.

²⁰Ne mi 'bu n'ar tsi meti már thuhu ar Lasaro, hyax'mu mi huhnu hár goxthi ár ngu ar ñ'ohö hinte mi k'at'i. Nunar tsi metinu xa xki fopt'a xoge ár ndo'yo, ne mi po.

²¹Mi e ya 'yo mi te'spabi habu xki 'ya. Ne nö'ö ar tsi ñ'ohö'ö, mi nemhö nda go nda zi nu'u ya xeni mi ta hár mexa ar ñ'ohö hinte mi k'at'i.

²²N'ar pa bi du ar tsi meti, ne ya enxé mhets'i ba e bi zits'i nda m'uhwi ar Abra. M'efa bi du nö'ö hinte mi k'at'i n'ehe, ne bi t'agi.

²³Nu mi onu har 'bexui, xa mi tho n'ar ugi. Bi guxnu ár da, ne bi hyanda yap'u ar Abra ne ar Lasaro mi 'buhwinu.

²⁴Bi mat'i ne bi ñ'embabi: Ma tsi dada'i Abra, pe'ska ar nhwëki. Ba pehna ar Lasaro da po n'ár xa ha n'ar tsi tui ar dehe, da e da tsetka ma jöhne. Ngetho xa di thokwa ya ugi ha ya faspi.

²⁵Ha nu ar Abra bi ñ'embabi: Ma tsi t'u'i, benga nú'mu ngi 'buhnu har ximhai, xa ngi 'bui xiñho, ha nu ar Lasaro mi ñ'uda ár m'ui mi hyoya. Ha nupya, nunu 'bukwa xiñho, ha nu'ge ñ'uda habu gi 'bui.

²⁶Ha hinda tsá da map'u ar Lasaro, ngetho ja n'ar ma'ye

madetho xa ra ñhe. Jange nu'u 'bukwa, hinda za da map'u, ha nu'u bi 'bup'u, hinda za di ñekwa.

²⁷Ha nö'ö ar ñ'ohö'ö bi ñ'enö: Ma tsi dada'i Abra, nu'mú, di a'a ar möte gi pehnats'u ar Lasaro hár ngu ma dada.

²⁸Ngetho di ñe kut'a ma jödö, di ne da zofo ne hinda ekwa da tho ya ugi ngu di thoka.

²⁹Ha nunar Abra bi ñ'embabi: Nu'u bi pe'spa nö'ö bi 'yot'a ar Moise ne nö'ö bi 'yot'a nu'u ma'ra yá m'ehni Jö. Go da 'yo'u.

³⁰Nunar ñ'ohö'ö bi mengi bi ñ'enö: Hö, majöni nö'ö gi mö, ma dada'i Abra. Di beni, nu'mu gi pehna n'a nu'u xi du, da 'yots'e ne da 'yot'wa yá ntso'mi.

³¹Ha nunar Abra bi mengi bi ñ'embabi: Nu'mu hingo ota nö'ö bi mönga ar Moise ne ma'ra yá m'ehni Jö, hinda ne da jamfi nö'ö da xipa n'a togo xi mengi xi nte.

Ga ntsuñhu hinga jafu ma'ra da 'yot'a ya ts'oki

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Ar Hesu bi ñ'embabi yá ma'xe:

—Hyaxm'u ja togo da japa ya jö'i da nts'oki. Hwëkate nö'ö ar jö'i da 'yot'a njap'u.

²Xiñhohmö nö'ö ar jö'i'ö da ts'utwa n'ar dojuni hár 'yuga, ne da t'ent'a har dehe, ne njap'u hinda japi da da nu'u hinxi zeta yá ñ'emui.

³Jange ntsuñhu. Nu'mu n'a ri kuhu da 'yot'ahu n'ar ts'om'ui, hñökwabihu. Nu'mu da 'yot'wa ár ntso'mi, pumbabihu.

⁴Nu'mu da 'yot'ahu ar ts'om'ui yoto mpengi ar pa, ne yoto mpengi

da ehe da 'ñeñ'ahụ: Pungagi,
pumbabihụ.

Hñuska ma ñ'emụihe

⁵Nuyá maxte ar Hesu bi 'ñembabi:
—Hñuska ma ñ'emụihe.

⁶Nu'mú ar tsi Hmu Hesu bi 'ñenö:
—Nu'mụ gi pe'suhmö ar ñ'emụ
ngu n'ar ndamurtasa ár döta, da za
gi 'ñembabihụ nunar döta 'baizanụ:
K'uxa habụ gi 'bai, ne di ma ba
kut'a har dehe. Ne nunar za'ö da
'yot'ahụ ngetho gi ñ'emụihụ.

Nö'ö di 'ñepi da 'yot'a n'ar 'bego

⁷Ar Hesu bi 'ñembabi'ụ n'ehe:
—Nu'ahụ gi 'ñehụ n'ar 'bego, hage
gi 'ñembabihụ xta penga har hwöhi
wa ar 'ba'yo: Thogi gi hñudi gi ñuni.

⁸Hin'ö. Ma gi 'ñembabihụ: M'et'o
hogar t'oxi, ne gi 'raka te ga tsi.
M'efa xka jwadi, ka gi hñudi gi
ñunge n'ehe.

⁹Ha gi umfụ njamödi nö'ö ar
'bego bi 'yot'a nö'ö ga 'befụ. Di enga
hin'ö.

¹⁰Njap'ụtho n'ehe, nu xki jwahụ
gi pefụ ár 'befi Jö xi 'bep'ahụ,
mahyoni gi 'ñeñhụ: Hindi
'ñepkagihe gi 'raje njamödi, ngetho
dar 'begothohe, ne honse xta pehe
nö'ö ndi 'ñepkagihe nga pehe.

**Ar Hesu bi othe 'ret'a ya
ñ'ohö mi tsụ ar tsit'ando'yo**

¹¹Ar Hesu ndi ma Herusalen, ne
bi 'ranga mada yoho ya hai, n'ár
thuhu Nsamaria, ha nö'ö man'a
Ngalilea.

¹²Nú'mụ mi zonga hár ñut'i n'ar
hnini, bi bong'a 'ret'a ya ñ'ohö mi
tsụ ar tsit'ando'yo. Nuya ñ'ohoyü bi
m'a yap'ụtho.

¹³Bi ma'ụ nts'edi, ne bi 'ñeñ'ụ:
—Hesu, tsi Utate, hwëgagihe.

¹⁴Ar Hesu nu mi hyant'ụ, bi
'ñembabi:
—Di möhü ba ñ'uhü da hyant'ahü
ya möjö.

Ne nu mi ma'ụ, mi 'yo ar 'ñu bi
dixa yá hñeni.

¹⁵Ne n'ayü, mi za xki dits'i, bi
mengi xa bi ñö nts'edi, mi nsunda
Jö.

¹⁶Ne bi ndandihmö hár wa ar
Hesu, bi me ár hmi har hai, bi
umba njamödi ngetho xki othebi.
Nö'ö ar ñ'ohö'ö mar me Nsamaria.

¹⁷Nu'mú ar Hesu bi 'ñenö:
—Hage himi 'ret'a nu'ü bi dits'i.
Xö nu'ü ma guto 'mü.

¹⁸Hage honse nuna hingár me
Israel ba pengi da nsunda Jö.

¹⁹Ne bi 'ñemba nö'ö ar ñ'ohö'ö:
—'Bai di ma. Ya xka mpohö
ngetho xka jamfigi.

Ár nzohö ár ts'ut'wi Jö

(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰Nep'ụ nuya denga'bepate bi
'yamba ar Hesu ham'ụ nda zö ár
ts'ut'wi Jö nuwa har ximhai. Nö'ö
bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nu xta e ár ts'ut'wi Jö, hinda
ma da thandi.

²¹Hinda za da t'eñ'ahụ: Xi 'bukwa.
Wa da t'eñ'ahụ: Bi 'buhñü. Nu ár
ts'ut'wi Jö gi 'buhwihupya.

²²Nep'ụ bi 'ñembabi yá maxte:
—Nuya pa xi 'ñep'ụ, ma gi nehmöhü
gi hyanthü mödi n'a pa di ndö Nö'ö
Togo ba e bi Njö'i, ha hinda tsa.

²³Ne ma da t'eñ'ahụ: Ka 'bukwa.
Wa da t'eñ'ahụ: Ka bi 'buhñü. Yo gi
pahü gi k'ö'su, ne yo gi teñhü nu'ü
togo da xi'ahü njap'ụ.

²⁴Ngetho ngu gi hanthū n'ar hwei dama da yot'a n'ár ñöni mhets'i, ne da k'onga nö'ö man'ár ñöni, ma da njap'u nö'ö ar pa xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²⁵Ne nunu mahyoni m'et'o da tho nzeḃe ya thogi, ne xa ma da utsa ya jö'i 'bu nuya payu.

²⁶Ngu bi tho nuya pa'u mi 'bu ar Noe, ma da njap'utho nuya pa xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²⁷Nuya jö'i'u mi ñuntho, mi tsithetho, ne mi nthöta n'a ngu n'a. Mi dañ'u bi zo ar pa bi yut'a ar Noe har döta motsa, ne bi ñuxa ar dehe xoge ar ximhai, ne bi jöt'u gatho.

²⁸Bi njap'u nuya pa mi 'bu ar Lot n'ehe. Ya jö'i mi ñuni, mi tsithe, mi mpa ne mi ntai, mi mpot'i ne mi ho ya ngu.

²⁹Ha nunar pa bi bonga ar Lot har hnini Sodoma, bi 'wö ya tsibi mi nthöskwi ya k'axt'ado mi zo, ne gatho ya jö'i bi zöt'i.

³⁰Ma da njap'u nö'ö ar pa xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i n'ehe.

³¹Nu ar pa'ö, nu'mu n'a di to mañör ngu, yo ma da göi da yut'a här ngu da guka te pets'i. Ne nö'ö togo di 'yo här hwöhi, yo ma da mengár ngu.

³²Beñhu teme bi ja ár 'behñö ar Lot.

³³Gatho nu'u da su ár te, da 'bedi. Ha nu'u togo xi 'yent'a ár te da thökwi, da dini.

³⁴Di xi'ahu, nö'ö ar nxui'ö, yoho di 'bonga ha n'ar fidi, xta dañ'u n'a da ts'its'i, ha nö'ö man'a da ts'op'u.

³⁵Yoho ya 'behñö di kunga mahyegi, xta dañ'u n'a da ts'its'i, ha nö'ö man'a da ts'op'u.

³⁶Yoho ya ñ'oho di 'yo ha n'ar hwöhi, n'a da ts'its'i, ha nö'ö man'a da ts'ogi.

³⁷Nu mi 'yo njap'u yá maxte, bi 'yambabi ar Hesu ne bi 'ñembabi: —Ma tsi Hmu'ihe, habu ma da nja nö'ö ga mö.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u: —Nunu habu di 'benga n'ar meti xi du, ka ma da watnu ya pada da za'u.

Ár 'bede n'ar 'ranxu ne n'ar ts'onzaya

18 Ar Hesu bi xipa n'ar 'bede yá maxte, mi honi nda bö'u, mahyoni hinge nda ntsaya, ne hinda za'u nda 'yapa Jö.

²Ne bi 'ñembabi'u:

—Mi 'bu n'ar nzaya ha n'ar hnini, himi tsupa Jö, ne himi japamasu nö'ö nda mönga ya jö'i.

³Ka mi 'buhnu har hnini'ö n'ar 'ranxu n'ehe. Xa mi doni mi k'ö'sa ar nzaya, ne mi embabi: 'Yotka ar ts'ut'wi, ñöngagi hinte da jakagi ma ñ'uni'be.

⁴Bi tho 'ra ya pa nunar nzayanu himbi ne bi 'yot'wa ar ts'ut'wi. Ne n'a mbi bense, bi 'ñenö: Nuga hindi tsupa Jö, ne hindi japamasu nö'ö mönga ya jö'i.

⁵Mödi njap'u, nunar 'ranxunu xa tsotka ma mu. Jange ma ga ot'wa ar ts'ut'wi, xi'mu hyaxtho da ehe, ne da 'betka ma tseti.

⁶Nu'mu ar tsi Hmu Hesu bi 'ñenö: —'Yohu nö'ö bi mönga ar ts'onzaya.

⁷Xi Jö, hage hinda 'yot'wa ar ts'ut'wi nu'u togo xi hwahni, gehyu parxui apabi. Hage hinge ngut'a da mats'i.

⁸Di xi'ahũ hö, dama da 'yot'wa ar ts'ut'wi. Ha nu xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, hage da dinga n'a togo di ñ'emũi.

**Ár 'bede n'ar denga'bepate
ne n'ar njotbojö**

⁹Ar Hesu bi mönga man'ar 'bede, mi xipa nu'u mi beñ'u ma ya hogajö'i ne himi numañho yá ñ'ohũ. Bi ñ'emba njawa:

¹⁰—Yoho ya ñ'ohö bi ma ba apa Jö har dönganijö, n'a mar denga'bepate, ha nö'ö man'a mar njotbojö.

¹¹Nu ar denga'bepate mi 'bai mi apase Jö, ne mi enö njawa: Ma tsi Dada'i, di jamödi ngetho nuga hindi ñhe'be nu ma'ra ya jö'i, ya bë, ya ts'om'ui, ya zinga 'behñö, ne hindi hñöxkagi nunar njotbojö 'bahnu.

¹²Nuga tat'a hñöto di bë yo'gi, ne di 'ra'a ár 'ret'a xeni ma nthöhö.

¹³Ha nö'ö ar njotbojö mi 'bata yap'u, himi ne nda guxhmö ár da mhets'i. Xa mi et'a ár mũi mi apa Jö, mi enö: Ma tsi Dada'i, hwégagi, dar 'yot'ats'oki.

¹⁴Jange bi ñ'enga ar Hesu:

—Di xi'ahũ, nö'ö ar njotbojö bi zũ ár mpumbate yá ts'oki, ne bi menga ár ngu mi nhu hinte ma ts'oki mi tu. Ha nunar denga'bepate himbi zũ ar mpumbate. Ngetho nö'ö togo da ñ'exase, ma da m'et'wa ár tsa. Ha nö'ö togo hinda ñ'ets'i, m'efa da t'e'spa ár nsu.

Ar Hesu bi jöpa ya tsi bötsi

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵Ba ts'impa ya tsi bötsi ar Hesu nda hñu'spa yá 'ye ne nda jöpabi'u.

Ha nu mi hyanda yá maxte, bi zũ nu'u togo mi tsihi.

¹⁶Ha nunar Hesu bi mat'a ya bötsi nda wat'i, ne bi ñ'enö:

—Hyehũ ya tsi bötsi da e da zükagi, yo gi hökwabihũ. Ngetho gatho nu'u 'bu hár ts'ut'wi Jö, ñhehwi n'ar tsi bötsi.

¹⁷Xa majöni di xi'ahũ, nö'ö togo hinda hñömba ár ts'ut'wi Jö ngu n'ar tsi bötsi, hinda ma da yutnu.

**N'ar ñ'ohö xa mi the yá ñho bi ñöwi
ar Hesu**

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸N'ar ndö bi 'yambabi ar Hesu, ne bi ñ'embabi:

—Hoga Utate, te ga pefi ne da t'aka ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁹Ha nu ar Hesu bi ñ'embabi: —Yo'ö gi engagi dar hogajö'i. Honsë Jö go ar hogajö'i'ö.

²⁰Gi pötwa yá 'bepate Jö: Yo gi tsimba ár nthöti ri ñ'ohũ, yo gi ñhote, yo gi mpë, yo gi juxa ya nhemhñö, ñ'e'spa ár nsu ri dada ne ri nönö.

²¹Nö'ö ar ñ'ohö bi ñ'enö:

—Gatho xta otyũ ndi bötsitho.

²²Ha nu mi 'yo ar Hesu njap'u, bi ñ'embabi:

—'Beta n'a te gi pefi. Di ma ba pa gatho nö'ö gi pëts'i, ne hyembabi ya hyoya. Njap'u gi pe'sa ri ñhonũ mañö mhets'i. Ne ba e gi tengagi.

²³Nú'mũ mi 'yo njap'u nö'ö ar ndö'ö, xa bi du ár mũi, ngetho mi the zzeyë yá ñho.

²⁴Nu mi hyanda ar Hesu xa xki du ár mũi, bi ñ'enö:

—Xa xi ñhembabi da yut'a hár ts'ut'wi Jö n'ar jö'i hinte k'at'i.

²⁵Xi ñhembí da tho n'ar döta meti hár gu n'ar 'yomhni, ha töte ár ñhembí da yut'a n'a hinte k'at'i hár ts'ut'wi Jö.

²⁶Ha nu'u togo bi 'yode mi mönga njap'u, bi 'ñenö:

—Nu'mu njap'u, togo da za da mpoho 'mu.

²⁷Nu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nö'ö hingi tsá da 'yot'a ya jö'i, Jö hinter ñhembibi da 'yot'ö.

²⁸Ar Pedro bi 'ñembabi:

—Nuje xta tsohe gatho nö'ö ndi pe'shmöhe ne xta teñ'ahe.

²⁹Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'ahu, nö'ö togo xi zop'u ár ngu, ár dada, ár nönö, ár ku, ár 'behñö, wa yá bötsi, ngetho xi hñömba ár ts'ut'wi Jö,

³⁰ma da thu'spabi ár nzeye nö'ö da hñöngwa nuya payu, ne m'efa ma da hñönga ar te hiñham'u da göts'i.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹Ar Hesu bi 'weka n'amp'u nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Nupya gar möhö Herusalén, habu ma da tho gatho ngu xi 'yot'a yá m'ehni Jö, bi möñ'u te gatho nda t'ot'wa Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

³²Ma da t'ent'wa yá 'ye ya jö'i nu'u hingyá xodyo. Ha nu'u ma da zani, te gatho da thots'e, ne ma da ts'ots'i.

³³Xa ma da n'wet'i, nep'u da tho. Ne ár hñupa ma da mengi da nte man'agi.

³⁴Ha nuyá maxte himi tso yá mfeni nö'ö mi xipa ar Hesu, ne himi tsá nda bö'u te ndi bönga nö'ö mi möñ'ö.

N'ar goda me Heriko bi tsá bi hyandi

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵Nu mi zonga ar Hesu hár ñut'i ar hnini Heriko, ka bi nthewinu n'ar tsi goda mi huhnu har 'ñu, mi peti.

³⁶Ha nu mi 'yode mi thohnu nzeye ya jö'i, bi ñ'ani teme mi thohnu.

³⁷Ne bi nispabi mi thohnu ar Hesu me Nasare.

³⁸Bi mafi nts'edi ne bi 'ñenö:

—Nu'ge Hesu, ár T'u'i ar ndö Dabi, pe'ska ar nhwëki.

³⁹Nuya jö'i mi 'bet'o mi tsui, ne mi xipabi nda ñhe. Ha nö'ö xa mi umba ár muí mi mafi mi enö:

—Ár T'u'i ar Dabi, hwëgagi.

⁴⁰Nu'mu ar Hesu bi m'ai, ne bi mehna togo nda tsihi. Mi zonga habu mi 'bal'ö, bi 'yani,

⁴¹ne bi 'ñembabi:

—Te gi ne ga ja'a'i.

Ha nu ar goda bi dödi:

—Ma tsi Hmu'i, di ne da xo ma da.

⁴²Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nupya dá njap'u ngu gi ne. Ga ñ'emui, jange xka hñöni.

⁴³Nu'mu ar goda bi za bi hyandi, ne bi denga ar Hesu, mi umba njamödi Jö. Ne gatho nu'u ya jö'i bi hyandi, mi nsunda Jö n'ehe.

Ar Hesu ne ar Sakeo

19 Nu mi zonga ar Hesu har hnini Heriko, bi thota mada ar hnini.

²Ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i, már ndö ya njoböj.

³Xa mi ne nda hyanda ar Hesu, ne himi tsa, ngetho xki got'atho nzeye ya jö'i, ne nö'ö himar ñhets'i.

⁴Jange bi m'et'o, ne bi boxa ha n'ar za habu ma nda tho ar Hesu, ne njap'u nda tsa nda hyandi.

⁵Nu mi thop'u ar Hesu habu mi toge, bi nots'e ne bi 'ñembabi:

—Sakeo, ngut'a ba köi, ngetho mahyoni ga oxa ar pania ha ri ngu.

⁶Nö'ö dama bi göi, ne xa mi johya bi zixa ar Hesu hár ngu.

⁷Nuya jö'i mi hyandi xa bi nthente, mi nöñ'u ar Hesu xki yut'a hár ngu n'ar ts'okte.

⁸Nunar Sakeo bi m'ai, ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, ma ga hembra ya hyoya made nuya ñho di pets'i, ha nu'mu togo xta pëpa n'a, ga ko'spa goho.

⁹Ha nu ar Hesu bi 'ñenö:

—Ár pania xi zo ar mpohö har ngunu, ngetho nunu ár mangan'бето ar Abra n'ehe.

¹⁰Nö'ö Togo bi Njö'i, ba e da hyoni ne da pohö nu'u togo xi m'edi.

Ár 'bede 'ret'a ya bojö

¹¹Ya jö'i mi oxa nö'ö mi mönga ar Hesu. Ne nö'ö bi xipa n'ar 'bede, ngetho 'butho nda zonga Herusalen, ne nuya jö'i mi hu yá mu'i ma nda nheki n'agitho ár ts'ut'wi Jö.

¹²Jange ar Hesu bi 'ñembabi:

—Mi 'bu n'ar ñ'ohö már mēni n'ar ndö. Bi ma ha n'ar hai yap'u, ma nda t'ets'i ngu ar ndö hár haise, ne m'efa nda pengi.

¹³Ha m'et'o, bi zohna 'ret'a yá 'bego, bi umba n'ar bojö. 'Rangutho bi umbabi, ne bi 'ñembabi'u: Jafu da mpe da xu nö'ö ar bojö xta 'ra'ahu, ne gi 'raju xka pengi. Ne bi gu ar 'ñu bi ma'ö.

¹⁴Ha nuya mengunu xa mi utsa, ne bi mehna 'ra togo nda deni, ma

nda mö njawa: Hindi nehe ngu ma ndöhenü.

¹⁵Mödi njap'u, bi t'ets'i ngu ar ndö. Ne mba penga ár hai, bi zohna gatho nu'u xki umbabi ar bojö, mi ne nda bödi hangu xki dö n'a ngu n'a.

¹⁶M'et'o ba e n'a, ne bi 'ñenö: Ma ndö'i, nuri bojö ga 'rakagi, da japi bi xu ma 'ret'a ár nzeýe.

¹⁷Xa bi njohya ar ndö, ne bi 'ñembabi: Di za nö'ö xka pefi. Xka japi bi xu nö'ö tsi tui da 'ra'i. Ma ga ex'a'i gi ndö 'ret'a ya hnini.

¹⁸Ba ep'u man'ar 'bego, ne bi 'ñembabi: Ma ndö'i, nuri bojö ga 'rakagi, da japi bi döho ma kut'a ár nzeýe.

¹⁹Nu'mú ar ndö bi 'ñembabi: Nu'ge n'ehe, ma ga ex'a'i gi ndö kut'a ya hnini.

²⁰Ne bi zo man'a nu'u ya 'ret'a xki t'umbabi ar bojö, ne bi 'ñenö: Ma ndö'i, xta höñ'a ri bojö, hont'a da paxa ha n'ar nthu'mxi.

²¹Da tsu da mbo ri kwe, ngetho hingi pe'sa ar hwēki. Gi hōnga nö'ö hingi töhö, ne gi xofö nö'ö hingi pot'i.

²²Nu'mú ar ndö bi 'ñembabi: Ts'o'begö, nuna xka mö, bi ts'ok'a'i. Nu'mu ngi pödi hiñ'otho ma nhwēki, di hōnga nö'ö hinxta töhö, ne di xo nö'ö hinxta pot'i,

²³yo'ö hinga tsokwa ma bojö ya njwatbojö 'mu, ne nú'mu nga pengi, nda njoska ma bojö ne yá nthöhö.

²⁴Nep'u bi 'ñembabi nu ma'ra yá 'bego mi 'buhnu: Hñömfu ar bojö, ne umbabihu nö'ö togo bi dö ma 'ret'a.

²⁵Nu'mú nu'u bi 'ñembabi: Ma tsi ndö'ahe, nö'ö ya pe'sa 'ret'a ya bojö.

²⁶Ha nunar ndö bi dödi ne bi 'ñenö: Di xi'ahü, nu'u togo pe'sa nzēye, da t'umbabi. Ha nu'u togo pe'sa tx'utho, da thömbabi.

²⁷Ha nuya ma ñ'uni himi ne nda nugagi ngu yá ndö'u, ba tsihuwa ga handi gi hyohu.

Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar ndö mi tho'mi

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi gu ar 'ñu mi 'bet'o ndi boxa Herusalen.

²⁹Nu'mü mi zonga get'u ar hnini Betfage ne ar hnini Betania kuxa har t'ohö Njömdoni, bi mehna yoho yá maxte,

³⁰ne bi 'ñembabi:

—Di möhu har t'ulo hnini gi hanthu 'buhnü, ne nu xki tsoñhu, ma gi tiñhu n'ar tsi n'oge di thötnü, hinto xi ntoge. Gi xothu ne gi tsihu injawa.

³¹Nu'mü togo da 'yañ'ahü yo'ö gi xothu, gi 'ñembabihu: Ar tsi Hmu honi.

³²Nu'mü nuya yoho yá maxte bi ma ne bi dini ngu xki xipabi'ö.

³³Ka mi xot'a ar n'oge, ba ep'u nu'u togo yá meti, ne bi 'ñembabi'u: —Yo'ö gi xothu.

³⁴Nuyü bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ar tsi Hmu honi.

³⁵Ne ba tsimpabi ar Hesu, bi gö'spa yá pat'i, ne bi ntoge.

³⁶Xoge har 'ñu habu mi thogi, ya jö'i mi xi'mbabi yá pat'i.

³⁷Ne nu mi donts'a har t'ohö Njömdoni nda göi, gatho nu'u mi teni bi ndui bi mafi mi johya'u. Ne mi nsunda Jö mi handa gatho nö'ö xki 'yot'a ar Hesu.

³⁸Ne mi eñ'u:

—Njöpa ar Ndö xpa e pota Jö. Xa enda ár m'ui Jö, ne xa nsunda núnu mhets'i.

³⁹Nu'mü nuya denga'bēpate mi panu n'ehe, bi 'ñembabi ar Hesu:

—Utate, hñökwabi nuyü teñ'a'i hinda mafi.

⁴⁰Nu'mü ar Hesu bi dötwabi:

—Di xi'ahü, nu'mü da ñheyü, ya do da mafi.

⁴¹Nu mi zonga get'u ar hnini Herusalen, mi hyandi, xa bi hwëki ne bi nzoni.

⁴²Ne bi 'ñenö:

—Nu'mü xi zohmö ri muihu togo tsa da 'ra'ahü ar hogam'ui. Nö'ö bi zohö ngi pöhmöhu, ne hinxi za xka hyanthu, ngetho xi njot'a ri dahü.

⁴³Ma da zo ya pa ñ'utho, ngetho ri ñ'unihu ma da ehe, xa da go'athohü gatho ar nthet'i, ne hinda tsa gi poñhu, xa ma da tsi's'ahü.

⁴⁴Ma da thext'a ri jödohu, hinda go n'ar do mañör midowi. Ma da tho'a gatho ri jö'ihu 'bu har hnini, ngetho hinga ne ga hñöñhu ar mpohe xpa peñ'ahü Jö.

Ar Hesu bi paxt'a ar dönganijö

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵Nep'u ar Hesu bi yut'a hár thi ar dönganijö, ne bi ndui bi 'yenga gatho nu'u mi mpa ne mi ntai.

⁴⁶Ne bi 'ñembabi:

—Enga hár T'ofö Jö: Ma ngu, ar ngu mhat'ajö. Ha nu'ahü xka jafu ngu n'ar oki habu ñ'önga ya bë.

⁴⁷Hyax'mü ar Hesu mi uta ya jö'i har nijö. Ha nuya ndömöjö, nuya böt'ofö, ne ya ndöxodyo, mi honi hanja nda hyo.

⁴⁸Ha himi tini handa japi, ngetho gatho ya jö'i xa mi oxa nö'ö mi möñ'ö.

Ar Hesu togo mi hõmpa ár ts'edi

(Mt. 21:3-27; Mr. 11:27-33)

20 N'ar pa ar Hesu mi 'bu har dönganijö mi uta ya jö'i, ne mi xipa ar hoga mhö. N'a mbi zota ya ndömöjõ, ya böt'ofõ, ne ya dönzandö.

²Ne bi 'ñembabi'u:

—Di ne gi xije, togo xpa peñ'a'i gi 'yot'a nuya te gi pefi, ne togo xi 'ra'a ar ts'edi.

³Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuga ma ga añ'ahu n'ar nt'ani n'ehe. Di ne gi thöhu:

⁴Togo xki mehna ar Xuwa mi xixthe. Hage Jö, wa ya jö'i.

⁵Nu'mú nu'u bi ndui bi ñ'ani n'a ngu n'a, ne mi eñ'u:

—Te ga thöhupya. Nu'mu ga emfu Jö ba pehni, ma da 'ñengagihu: Yo'õ hinga jamfihu.

⁶Ha nu'mu ga emfu ba pehna ya jö'i, da mbõ yá kweyu, ne da hyoju nk'ahni, ngetho beñ'u ar Xuwa xi mehna Jö.

⁷Nu'u bi dödi himi pödi togo xki mehni.

⁸Jange ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Njap'u nuga, hinga xi'ahu n'ehe togo xi 'raka ar ts'edi ga ot'a nö'õ di pefi.

Ár 'bede ya ts'oñhandi

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹Nep'u ar Hesu bi du'mi bi xipa ya jö'i n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi:

—Mi 'bu n'ar ñ'ohõ bi 'ñet'a n'ar hwöhi'obxi. Bi umba ñhandi 'ra ya jö'i, ne bi ma yap'u nzeye ya pa.

¹⁰Nu mi zõ ar sofo, bi mehna n'ár 'bego ma nda nu ya ñhandi, ne nda 'yapa nö'õ ndi 'ñepabi'õ.

Ha nuya ñhandi bi gu ar 'bego bi mei, ne bi kots'i, hõnse yá 'ye bi hñõts'i.

¹¹Ha nö'õ togo már meti ar hwöhi, bi mengi bi mehna man'ar 'bego. Nö'õ n'ehe bi mfõi, bi ts'ani, ne bi njui hinte bi t'ent'wa hár 'ye.

¹²Nep'u bi mehna man'a. Ha nuya ñhandi bi gu bi fenza, ne xa bi zenì, ne bi gui bi ma.

¹³Nep'u nö'õ togo már meti ar hwöhi bi bense hár mfeni, ne bi 'ñenõ: Xipya, te ga pepya. Ma ga pehna ma hmõka t'u. Xõmhõ xta hyant'u, da numansu.

¹⁴Ha nuya ts'oñhandi, mi hyandi bi zõ ár t'u nö'õ togo már meti ar hwöhi, bi 'ñeñ'u: Gehnu togo ma da gohwi yá hai ár dada. Ma ga hohu ne ga tsõmfu yá hai.

¹⁵Jange nu'u bi gumpa ár t'u, bi guka har hwöhi, ne bi hyo.

Nu'mú ar Hesu bi 'yambabi ya jö'i, ne bi 'ñemi:

—Xi nö'õ togo már meti ar hwöhi, tema gi beñhu da japa nuya ts'oñhandi.

¹⁶Ma da e da hyo gathõ'u, ne da umba ár hwöhi ma'ra ya ñhandi.

Nu mi 'yo njap'u ya jö'i, bi 'ñeñ'u:

—Hinda ne Jö ga njahup'u.

¹⁷Nu'mú ar Hesu bi hyant'u, ne bi 'ñembabi:

—Tema di bõnga nö'õ huxa hár T'ofõ Jö, habu enõ njawa:

Nö'õ ar do bi 'yemp'uhmõ ya guxjõdo,

nupya gehnu ar mudido xi nju'spa ár nijõ Jö.

¹⁸Nö'õ togo da ntõxkwi nö'õ ar do'õ, da 'waka yá ndo'yo. Ha nö'õ togo da ze'mi, da kunt'i.

Ar Hesu bi nonga ar bojö jot'a ya ndö*(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)*

¹⁹Ya ndömöjö ne ya böt'ofu xa mi nehmö ge'mu nda gu ar Hesu, ngetho bi tsot'wa yá muï nunar 'bede xki 'yembabi'u. Mödi mi tsu nda mbo yá kwe ya jö'i.

²⁰Jange bi mehna 'ra ya 'ñöxte nu'u mi ot'a ngu ya hogajö'i, xömhö nda 'yo ar Hesu nda ñömañ'u, ne nda dini te nda hyots'e, ne nda 'yent'wa ár 'ye ar ts'ut'wi.

²¹Nuya 'ñöxteyü bi 'yot'wa n'ar nt'ani, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'ihe, di pöhe gi mö ne gi uta nö'ö xiñho, ne hingi hwahna togo gi ot'wa ar ñho, ngetho gi utkagihe ár 'ñu Jö majöni.

²²Di ne gi xikagihe, hage xiñho ga juthe ar bojö jot'a ar Sesar, wa hin'ö.

²³Nunar Hesu bi böt'watho yá ts'omfeni'u, ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi ne gi hyaju.

²⁴Utju n'ar bojö. Togo ár meti ar hmi huxkwa ne nö'ö te mö.

Bi dö'u ne bi 'ñembabi:

—Ár hmi ar ndö Sesar.

²⁵Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Umfu ar Sesar nö'ö ár meti'ö, ne umfu Jö nö'ö ár meti'ö n'ehe.

²⁶Ne hinte bi za bi dimp'u te nda hyots'e nö'ö mi möñ'ö ha ya nthandi ya jö'i. Go bi 'yose'u nö'ö bi dödi, ne hinte bi za te bi möñ'u.

Ya dengamöjö bi ñ'ani ar menga nte*(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)*

²⁷M'efa mi zo 'ra ya dengamöjö nu'u hingi ñ'emui da mengi da nte nu'u xi du. Ne bi 'yambabi'u,

²⁸bi 'ñenö:

—Utate, ar Moise bi zogagihu har t'ofu, nu'mu n'ar ñ'ohö da du ne da zop'u ár 'behñö hinte bi dinga ar bötsi, ár jödöp'u'ö da nthötwi ar 'ranxu, ne da gu'spa ár thuhu ár jödö man'agi.

²⁹Gi nuhmö, mi 'bu yoto ya ñ'ohö mi njödö. Nunar 'bet'o bi nthöti, ne bi du hinte bi zo ar bötsi.

³⁰Ne nunár jödö mi ntongwi bi mengi bi nthötwi ar 'ranxu. Bi du'ö n'ehe, ne hinte bi zokwa ar bötsi.

³¹Bi nthötwi ár hñu n'ehe, ne bi njap'u gatho yoto, hinte bi zokwa ar bötsi.

³²Ar ngöts'i bi du ar 'behñö n'ehe.

³³Jange xi xta mengi da nte, togo ár 'behñönu mhets'i 'mu. Ngetho gatho yoto ya jödö bi nthötwi.

³⁴Nep'u ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuwa har ximhai ya jö'i nthöti ne nt'adi.

³⁵Ha nu xta mengi da nte'u, ne xta m'uñnu mhets'i nu'u di 'ñepi da m'uñnu, hinda ma da t'adi, ne hinda ma da nthöti.

³⁶Ngetho hinda tsä da mengi da du. Ma da ñhehwi ya enxe, ne yá bötsi Jö gatho nu'u xi mengi xi nte.

³⁷Ha nu'mu gi ne gi pöhu ar menga nte, gese ar Moise bi udi har T'ofu, ma da mengi da nte nu'u xi du. Nu habu nonga ar 'minza mi zo, ka bi ñomp'u'ho: Gehnu ár Jö ar Abra, ar Isa, ne ar Hakob.

³⁸Ngetho Jö, ár Jö nu'u te, hinge nu'u xi du. Hár nthandi'ö, gatho ya jö'i ja yá te.

³⁹Nep'u 'ra ya böt'ofu bi 'ñembabi: —Utate, majöni nö'ö xka mö.

⁴⁰Ne bi ntsaya hinte bi ne te bi 'yambabi.

Yo'ö mhö ar Kristo ár t'u ar Dabi

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hanja t'enö ar Kristo ár t'u ar Dabi.

42 Ne ar Dabi ense njawa hár T'ofu Jö ha ya Dönga Nsadi:

Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi,

43 to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

44 Nu'mu ar Dabi embabi ár Hmu, hanja ár t'u 'mu.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya böt'ofu

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lk. 11:37-54)

45 Nu mi oxta gathu ya jö'i, ar

Hesu bi xipa yá maxte njawa:

46—Jamasuhu hinda ka'ahu ya böt'ofu. Xa ne da ñ'o kó yá he xi ma jut'atho, honi da t'e'spa yá nsu. Ne xa ne da zengwabi ya jö'i di 'benga nt'ek'lei nú'mu 'yo ha ya tai. Ne xa ne da hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i ha ya nijö ne ha ya ñhuni.

47 Ne tekwa yá ngu ya tsi 'ranxu, ne xa ot'a 'ra ya nsadi ra ma, honi da go'mahmö. Nuyü xa ma da hñöng'a n'a ra döta mfei.

Ár m'oñho ar tsi hyoya 'ranxu

(Mr. 12:41-44)

21 Ar Hesu mi handa gathu nu'u hinte mi k'at'i, mi ut'a yá bojö hár nt'utm'oñho ar nijö.

2 Ne bi hyanda n'ar tsi 'ranxu, xa mi hyoya, bi 'yentnu yoho ya tsi bojö.

3 Ne ar Hesu bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahu, nunar tsi hyoya 'ranxu xi unga nzeye, töta gathu nu ma'ra.

4 Ngetho gathu nu ma'ra xi 'yut'a hár nt'utm'oñho Jö nö'ö pongwathobi. Ha nunu, mödi mi hyoya, bi unga gathu nö'ö mi pe'shmö nda zi.

Ar Hesu bi mö nda nhwata ar dönganijö

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Ra nu'u mi 'buhnu mi mpede mi noñ'u ar dönganijö. Mi möñ'u mi nheki nzatho ya hoga do xki thoki, ne xa xki thutnu nu'u tema xki t'uni ngu ya m'oñho. Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi'u:

6—Gathu nö'ö te gi hanthu, ma da zo ar pa da thext'i, ne hinda ma da go n'ar do mañö ár midowi.

Ya nt'udi di 'bet'o, ne ka da e ar ngöts'i

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Nep'u nuyá maxte bi 'yani ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'ihe, ham'u da tho nö'ö xka mö. Tema nt'udi ma da nheki ne da födi 'bap'utho da tho gathoyü.

8 Nu'mu ar Hesu bi 'ñenö:

—Jamasuhu, yo ma gi ñhehu togo da ka'ahu. Ngetho ma da ep'u nzeye togo da gumka ma thuhu, ne da 'ñen'u: Nuga go dar Kristo. Ne da 'ñenö n'ehe: Xi zo ar pa ma da mhunts'a xoge. Yo ma gi teñhu.

9 Ne nu xki 'yohu hagatho di ja ya tuhni, ne habu gathu ya jö'i di toxa ya ts'ut'wi, yo gi ntsuhu. Ngetho m'et'o mahyoni da tho gathoyü, mödi hinda dama göxta ar ximhai.

10 Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Nuya hnini ma da ntunkwi yá mihniniwi, ha nuya ndö da ntunkwi yá mindöwi.

¹¹Ne xa ma da nja ya nhwöni di nts'edi, ne hagatho xa ma da nja ar thuhu ne ya textehñeni. Ha nu mañö mhets'i, ma da nheki 'ra ya döta nt'udi nu'u xa ma da japi da bit'a ya jö'i.

¹²Ma da tho gatho nö'ö di xi'ahü. Ha m'et'o ma da t'utsa'ihü, ma da ts'ix'ahü da m'ap'ahü ha yá nijö, ne da jo'ahü har fadi. Ma da ts'ix'ahü ha ya ndö ne ha ya ts'ut'wi ngetho gi tengagihü.

¹³Ne ka da tsä gi dahunü majöni xka pökagihü.

¹⁴Umba ri müihü hingi beñhu hanja gi thöthwü ya ts'ut'wi gi ñönga ri tehü.

¹⁵Ngetho nuga go ma ga 'ra'ahü nö'ö tema gi möñhu ne ar mfödi. Njap'u nuya ri ñ'unihü hinda za te da döt'ahü, ne hinda za da dö'ahü.

¹⁶Nuri dadasehü, ri kuhü, ri mënihü, ne ri mpöhu, go ma da da'ahü, ne 'ra ma da thök'a ri tehü.

¹⁷Ne gatho ya jö'i ma da utsa'ihü ngetho gi jamfigihü.

¹⁸Mödi njap'u, hinda ma da m'e n'ase ri xtöhu, gatho da gotho.

¹⁹Ne nu'mü gi tsethü gatho nö'ö da t'ot'ahü, ma gi tsuhü ar te hiñham'u da göts'i.

²⁰Nu xki hyanthü ár nthet'i ar hnini Herusalen di ñuxa ya ndogu, pöhu, bi zo ar pa da nhwati.

²¹Gatho nu'u di 'bü har hai Nhudea, dá nixt'i ma da ñ'önga ha ya t'ohö. Nu'u togo di 'bü mbo har hnini Herusalen, dama da boni. Ha nu'u togo di 'yo har 'batha, yo ma da mengi da yut'i.

²²Ngetho nuya pa'u ma da nheki ár kwe Jö, ne ma da tho gatho ngu mönga hár T'ofö Jö.

²³Hwëkate nu'u ya 'behñö di ñ'u, ne nu'u di tsuta yá bötsi nuya pa'u. Ngetho xa ma da nja n'ar döta ügi ha nunar hainü, ne ma da thi'sa ár kwe Jö ha nunar hnininü.

²⁴Ngetho ma da tho ndojwai 'ra, ha ma'ra ma da ts'ixa yap'u da nxanga ha ya hai. Ne nuya nzohö jö'i ma da ndö har hnini Herusalen. Ma da njap'u gatho ya pa da umba ar seki Jö.

Ár ñö'gi ñ'ehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵Nuya pa'u ma da nheki ya nt'udi har hyadi, har zönö ne ha ya tso. Ne gatho ya jö'i xoge har ximhai xa di ntsu, ne hindi pödi te da beni nu xta hida ar döta ñhonthö xa di mpunts'i.

²⁶Ha nuya jö'i ma da k'at'a yá ts'edi xa di ntsu, ne di ndo'mtho te da thokwa har ximhai, ngetho nuya ts'edi janü mhets'i ma da nhwöt'i.

²⁷Ne gatho ma da hyanda Nö'ö Togo ba e bi Njö'i xta pengi, di e har gui di ñü ár döta ts'edi ne ár döta nsunda.

²⁸Nu xki hyanthü da ndüi da nheki nö'ö di xi'ahü, yo gi ntsuhü. Juxa ri dahü mhets'i, ngetho 'bap'utho da zo togo ma da ñöñ'ahü.

²⁹Ne bi xipabi'u n'ar 'bede, bi ñnenö:

—Hyanthü ár 'bai ar iuxi ne ma'ra ya za.

³⁰Nu xta ndüi da k'onst'a yá xi, gi pöhu xi ñep'utho ar pahyadi.

³¹Njap'u n'ehe, nu xki hyanthü da thogi ngu xta xi'ahü, pöhu xi ñep'utho ár ts'ut'wi Jö.

³²Xa majöni di xi'ahü, hinda ma da theta nuya jö'i 'bü nuya payü, ne xi wadi xi tho gatho nuya thogiyü.

³³Mödi da m'edi mhets'i ne ar ximhai, nuya mhö xta mö hinda ma da m'edi.

³⁴Ntsuñhu, yo gi ñhehu da me ri mfenihu har ts'o'yo, har nti, ne ha ya 'befi jawa har ximhai, yo ma da zu'ahu nunar pa hinge ngi to'mhu.

³⁵Ngetho ma da njap'u gatho nu'u 'bu hár nxidi ar ximhai, xta dani da zo ar pa, njangu n'ár xögu ar nthöhi bi thuts'i, himi to'mi.

³⁶Jange ndo'mhu hyax'mu, ne xa gi 'yafu Jö da tsa gi k'onthu gatho nuya thogi xi 'ñep'u, ne njap'u da za da nhu'ahu xiñho hár nhandi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

³⁷Ar Hesu mi uta ya jö'i har dönganijö 'bu mpa, ha nu'mu xui mi pa har t'oho Njömtoni.

³⁸Ne gatho ya jö'i hyax'mu mi e n'itho har dönganijö, mi oxa nö'ö mi möñ'ö.

Ya ndöxodyo bi nkohi hanja nda hyo ar Hesu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 Ma nda dat'a ar dango mbaxjwa nú'mu mi ts'i ar thuhme himi jots'i.

²Ya ndömöjö ne ya böt'ofu mi hongha hanja nda hyo ar Hesu, ne himi pödi hanja nda gu, ngetho mi tsu ya jö'i.

³Nep'u ar ts'ondöhi bi yut'a hár mfeni ar Huda, nö'ö mi t'embabi ar Iskariote, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte ar Hesu.

⁴Ne bi ma ba k'ö'sa ya ndömöjö ne yá ndö ya sunijö, ma ba ñöwi hanja nda za nda datwa ar Hesu ha yá 'ye'u.

⁵Nu'u xa bi njohya, ne bi nkohi nda umba ar bojö.

⁶Ha nunar Huda mi hongha hanja nda tsa nda datwa ar Hesu ha yá 'ye'u, ne mi hwahna ha'mu hindi njo'o nze ya jö'i habu mi 'bu'ö.

Ár t'oxi ar tsi Hmu

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷Bi dat'a ar dango nú'mu mi ts'i ar thuhme hinxki jots'i, ge'mu mi mahyoni nda tho ngu n'ar m'öñho ar ndöni mbaxjwa.

⁸Nu'mu ar Hesu bi mehna ar Pedro ne ar Xuwa, ne bi 'ñembabi'u: —'Bet'o di möhu ba hyoju ar t'oxi mbaxjwa ga tsihu.

⁹Ne nu'u bi n'ani ne bi 'ñembabi: —Habü gi ne ga hoje.

¹⁰Ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Nú'mu xki kuthu har hnini, gi nthewihunu n'ar n'oho di muxa n'ar xoni ar dehe. Teñhu habu di yut'ö.

¹¹Ne gi 'ñembabihu nö'ö togo ár meti ar ngu: Ar Utate ba pehna ar nzengwa ga eñ'ahe njawa: Habu 'bu ar ngu di hoñhe ga tsi'be ar t'oxi mbaxjwa ma maxte.

¹²Ne nö'ö ma da ut'ahu n'ar döta ngu di to mañö, xi thoki xiñho, ne ka gi hojunu ar t'oxi mbaxjwa.

¹³Mi ma'u, bi thogi gatho ngu xki xipa ar Hesu. Ne ka bi hyoknu ar t'oxi.

¹⁴Ne nu mi hñu'u nda ñuni, ar Hesu bi hñuhwi yá maxte har mexa.

¹⁵Ne bi 'ñembabi'u: —Hangu xta to'mi ga tsiwihu mahyegi nunar t'oxinu mbaxjwa m'et'o, ne ka ga tho ar thogi.

¹⁶Ngetho di xi'ahu, xta wadi da tho xoge nö'ö tema mi ne nda boni, ma ga pengi ga tsi man'agi hár ts'ut'wi Jö.

¹⁷Nep'u bi gu n'ar t'eni, bi umba njamödi Jö, ne bi 'ñembabi'u:

—Hñöñhu, mfaxu tsihu n'ar tsi ntsiki n'a ngu n'a.

¹⁸Ngetho di xi'ahu, hinga pengi ga tsipa ár t'afi ar 'bai'obxi nuya payu. Ma ga to'mi ga tsi man'agi xta e ár ts'ut'wi Jö.

¹⁹M'efa bi gu n'ar thuhme, bi umba njamödi Jö, bi hekwabi'u ne bi 'ñembabi:

—Gehnu ma ndo'yo ma ga uni di homp'a ri ñhohu. 'Yothu njanu gi bengagihu.

²⁰Mi wadi bi nt'oxi, bi jap'utho bi gu ar t'eni, ne bi 'ñembabi'u:

—Nunar t'afi'obxinu, pontho n'ar nt'udi nonga ar 'ra'yo nkohi, ma da gohi xta nhö'ma ma ji, di homp'a ri ñhohu.

²¹Ha n'a gi huhuwa har mexa, ma gi dagagihu.

²²Majöni Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, 'ba ar 'ñu da tho gatho ngu xi thu'spabi, ha hwëkate nö'ö togo ma da da.

²³Nep'u nu'u yá maxte bi ndui bi ñ'anga n'a ngu n'a togo nda 'yot'a nunar ts'okinu.

Togo pe'sa ár nsu

²⁴Nuyá maxte mi ñ'ani n'a ngu n'a, mi ne nda bö'u togo mi töte ár nsu.

²⁵Nunar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ya ndö tsixa ya hnini me'ma nu ma'ra, ne nu'u pe'sa yá nsu nsipabi ot'a n'ar ñho.

²⁶Ha nu'ahu, yo gi njahup'u. Nö'ö togo di pe'sa ár nsu, mahyoni da nts'a'mi. Ha nö'ö togo di ja ár ts'edi, mahyoni da njangu n'ar 'bego.

²⁷Togo töte ár nsu. Hage nö'ö huxa har mexa, wa nö'ö togo pepabi. Hage hinga nö'ö huxa har mexa. Hö njap'u, mödi nuga di 'bukwa ngu n'a ri 'begogihu.

²⁸Ha nu'ahu hinxka hyegasegihu, xta thohwihu gatho ya thogi xta thoka.

²⁹Jange nuga ma ga 'ra'ahu ri nsuhu ngu ar ndö, ngu ma Dada xi 'rakagi.

³⁰Ma ga 'buhwihu ha ma ts'ut'wi, ga ñuñhu, ga tsithehu, ne ga ex'ahunu ha ri thuxandöhu, gi hñö'sfu majöni nu'u 'ret'amayoho yá m'ui ya me Israel.

Ar Hesu bi mö ma nda kongar ar Pedro

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹Ar tsi Hmu Hesu bi 'ñemba ar Simu Pedro:

—Simu, ar ts'ondöhi xpa adi da ja'ahu ngu ar t'ei nú'mu thöke.

³²Ha nuga xta apa Jö ma Dada hinda the ri ñ'emui. Ne nu xta mengi da xu ri jamfi man'agi, faxa nu'u ma'ra ri ku da zeta yá ñ'emui n'ehe.

³³Ha nu ar Simu bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, nuga di 'bui ga teñ'a'i teme gatho gi thogi. Nu'mu har fadi, ga maga n'e. Ha nu'mu da tho'i, da thogagi n'ehe.

³⁴Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi'ö:

—Nuga di xi'a'i Pedro, nuna nxuinu, hindi mata ar boxi, ha nu'ge xka kongagi hñu'gi.

Ar nt'utbojö, ar 'beni ne ar jwai

³⁵Ar Hesu bi 'yamba yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Nú'mu nda peñ'ahü, hinga hñöxu ar nt'utbojö, hinga hñöxu ri 'benihü, wa n'ar mponi ya thiza, hage te ga k'athü.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö.

³⁶Nep'u nö'ö bi 'ñembabi:

—Nupya hö di xi'ahü, nu'u togo pe'sa ar nt'utbojö, dá hñöts'i, ne dá hyoka ár 'beni. Ha nö'ö hinte hö ár jwai, dá ma ár pat'i da danga n'a.

³⁷Ngetho nuga di xi'ahü, mahyoni ga tho ngu mönga ár T'ofu Jö, habu enö: Bi theta ya 'yot'ats'oki. Ngetho gatho nö'ö xi t'otkagi, mahyoni da thogi.

³⁸Nu'mú bi 'ñeñ'u:

—Ma tsi Hmu'ihe, 'bukwa yoho ya jwai.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Di za, honse'u.

Ar Hesu bi 'yapa Jö ár Dada núnu Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹Nep'u ar Hesu bi boni bi ma har t'ohö Njömdoni ngu xki nzöi. Ne nuyá maxte bi deni.

⁴⁰Ha nu mi zöñ'u, bi 'ñenö:

—'Yafu Jö gi tsethu ya thogi xta 'ñep'u.

⁴¹Nep'u bi 'wege ngu ar yap'u tsonga n'ar nk'ahni, ne bi ndandihmö ba apa Jö ár Dada.

⁴²Ne mi enö:

—Ma Dada'i, nu'mu gi nehmö, da thota nunar t'eni xi 'ñep'u ne hinda zükagi. Mödi hindi ne gi 'yot'a ngu di nega, 'yot'a ngu gi nege.

⁴³Ne núnu habu mi apa Jö, bi zohnu n'ar enxé xki 'ñe mhets'i mi umba ar ts'edi.

⁴⁴Ha nu ar Hesu xa mi döta ár dumui, xa mi ent'a ar ts'edi mi apa

Jö. Xa mi xanthe, ne nunár xanthe mi tu har hai, mi ñehwi n'ár döta tui ar ji.

⁴⁵Nu mi wadi bi 'yapa Jö, ba penga habu xki zo yá maxte, ne bi diñ'u mi öhö, ngetho xki went'i mi tu yá muí.

⁴⁶Ne bi 'ñembabi'u:

—Hanja xka öhu. Nanju ne 'yafu Jö gi tsethu ya thogi xta 'ñep'u.

Ar Hesu bi nju

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Himi jwatho nda ñö ar Hesu, n'a mbi zöta nzeýe ya jö'i. Ne ar Huda, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, mi 'bet'o, ne dama bi wat'i bi zu'sa ar Hesu.

⁴⁸Har Hesu bi 'ñembabi:

—Huda, hage har ntsuts'inu gi da Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

⁴⁹Nuyá maxte mi ñ'owi ar Hesu, mi hyandi tema nda thogi, bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'ihe, ha gi ne ga juje ya jwai ga ñöñ'ahe.

⁵⁰N'a'u bi k'o'sa ar jwai, ne bi dakwa ár gu ñ'ei n'ár 'bego ar döngamöjö.

⁵¹Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hyehup'u, yo te gi jafu.

Ne bi hñuxa ár 'ye hár gu ar 'bego, ne bi othebi.

⁵²Nep'u bi 'ñemba ya ndömöjö, ya ndö sunijö, ne ya dönzian dö nu'u xki 'ñe nda zits'i:

—Hage dar bëga xka ehü gi mikagihü, gi höhu ya za ne ya ndojwai.

⁵³Hyax'mu ndi 'buhwihü har dönganijö, hinte ga jaju. Ha nupya hö, ja ri ts'edihü, ne ja ár ts'edi ar 'bexui.

Ar Pedro bi konga ar Hesu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54,
66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Nep'u bi nju ar Hesu, ne bi ts'ixa hár ngu ar döngamöjō. Ha nu ar Pedro mi 'befa yap'u^{tho}, mi teni.

⁵⁵Ne mi zonga hár ngu ar döngamöjō, xki t'u n'ar tsibi har thi, ka mi huhnu 'ra ya jō'i mi mpat'i, ne ar Pedro ka bi hñuhwinu'u.

⁵⁶N'a mba ep'u^{tho} n'ar nxutsi mi m'ego. Nu mi hyanda ar Pedro mi huhnu har tsibi, xa bi k'öt'i, ne bi 'ñenō:

—Nunar ñ'ohonu mi ñ'owi ar Hesu n'ehe.

⁵⁷Ha nö'ö bi nkoni, ne bi 'ñenō:
—Nönō, hindi pōdi togo'ö.

⁵⁸Hingar ya'ö bi hyanda man'ar jō'i, ne bi 'ñembabi:

—Ha hingo ngi ñ'owi ar Hesu n'ehe.

Ha nu ar Pedro bi mengi bi nkoni, bi 'ñenō:

—Tata, hinge ndi ñ'o'bega'ö.

⁵⁹M'efa xki tho n'a tsi tui, man'a bi 'ñenō:

—Majōni nunar ñ'ohonu go mi ñ'owi ar Hesu, ngetho fötho ar me Ngalilea.

⁶⁰Ne ar Pedro bi 'ñenō:

—Tata, hindi pōdi teme gi mö.

Himi jwata nda mönga njap'u, n'a mbi ma ar boxi.

⁶¹Nu'mú bi 'bat'a ar tsi Hmu bi hyanda ar Pedro. Ha nu ar Pedro dama bi benga nö'ö xki xipabi m'et'o, nú'mu xki 'ñembabi: Hindi mata ar boxi, ha nu'ge ya xka kongagi hñu'gi.

⁶²Jange ar Pedro bi bonga nthi, xa bi hyu ár ñö bi nzoni.

Ar Hesu mi t'ot'wa ar thede ne mi mfei

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³Nuya jō'i mi su ar Hesu, xa mi ot'wa ar thede, ne xa mi fei.

⁶⁴Bi gu n'ar dutu bi dut'wa yá da, mi umba ya mpetgu, ne mi embabi'u:
—Xijexö, togo bi mep'a'i.

⁶⁵Ne xa ra nts'otho nö'ö te mi xipabi'u, mi tsani.

Ar Hesu bi m'a'ma har mhunts'andö

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶Ár hyax'ö bi mhunts'a ya dönziandö, ya ndömöjō, ne ya böt'ofö, ne bi ts'ixa ar Hesu habu xki mhunts'u. Ka bi t'ambabinu, ne bi t'embabi:

⁶⁷—Xije, ha go ge'e ar Kristo xi 'ñexa Jö.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:
—Nu'mu ga xi'ahu go geke, hingi 'ñemu'gihu.

⁶⁸Ha nu'mu ga ot'ahu ya nt'ani, hingi thöhu, ne hingi hyegagihu.

⁶⁹Gi numhöhu nuya pa xi 'ñep'u, Nö'ö Togo ba e bi Njō'i ma da hñu hár ñ'ei Jö togo pe'sa gatho ar ts'edi.

⁷⁰Nep'u gatho'u bi 'yambabi'ö, ne bi 'ñembabi:

—Nu'mú ha go ár T'u'i Jö.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:
—Hö, njap'u ngu xka mönsehu.

⁷¹Nu'mú bi 'ñeñ'u:

—Te ga jafu ma'ra te da hyots'e.
Xta osehu nö'ö xi wadi xi mö.

Ar Hesu ba m'amba ar Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 Dama bi nanga gatho nu'u mi 'bu har mhunts'i, bi gu ar Hesu bi zi'spa ar Pilato.

²Ne nunu te gatho bi ndui bi hyox'u, ne bi 'ñeñ'u:

—Xta tiñhe nunar ñ'ohonu mi 'yonu mi ts'okwa yá mfeni ya jö'i, ne mi ut'i hinda gut'a yá njut'i a ar ndö Sesar. Ne xi 'ñense gehnu ar Kristo xi 'ñexa Jö ngu n'ar ndö 'nö.

³Jange ar Pilato bi 'ñembabi:

—Ha go ge'e ár Ndö ya xodyo.

Nu ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hö, ngu xka mönse.

⁴Ha nu ar Pilato bi 'ñemba ya ndömöjö ne gatho ya jö'i:

—Hinte ma ts'oki di timba nunar ñ'ohonu.

⁵Ha nu'u xa himi tsaya mi apabi ne mi eñ'u:

—Gehnu xa hagatho 'yo, utya jö'iwa har hai Nhudea, ba du'ma har hai Ngalilea, ne xi gö'skwa Herusalen.

Ar Hesu bi ts'ixa ma ba m'amba ar Erode

⁶Nu mi 'yo ar Pilato mi nhonga Ngalilea, bi ñ'ani hage már me Ngalilea ar Hesu.

⁷Jange nu mi bö ar Pilato már mengu habu már ndö ar Erode, dama bi mēmpabi, ngetho nuya pa'u xki zoho mi 'buhnu Herusalen.

⁸Ar Erode, nu mi hyanda ar Hesu, xa bi njohya. Nzeye ya pa mi ne nda hyandi, ngetho xa xki 'yode mi nhoni. Ne xki do'mi nda nu nda 'yot'a n'ar nt'udi.

⁹Bi 'yamba nzeye ya nt'ani, mödi ar Hesu hinte bi dödi.

¹⁰Ka mi 'buhnu ya ndömöjö ne ya böt'ofö, xa mi umba yá mu'i te gatho mi hox'u.

¹¹Nep'u ar Erode ne yá ndogu mi nu'u hinter me'ö, xa mi ot'wa ar

thede, bi gö'spa n'ar hoga he nzatho, ne bi mengi bi mēmpa ar Pilato man'agi.

¹²Nor pa'ö, ar Pilato ne ar Erode bi ñhogamu'i, ngetho himi ntsix'u.

Ar Hesu bi t'ent'i nda tho

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38-19:16)

¹³Nep'u ar Pilato bi zohna ya ndömöjö, nuya ts'ut'wi, ne gatho nu ma'ra ya jö'i.

¹⁴Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu xka tsinkagihüwa nunar ñ'ohonu, gi eñhu ut'a ya jö'i. Nuga xta ot'wa ya nt'ani ha ri nthandihü, ne xka 'yosehu hinte ma ts'oki xta timbabi ngu gi hoxu.

¹⁵Nunar ndö Erode hinxpa timba n'ar ts'oki, jange ba pehna man'agi injawa. Pöhu 'mu, nunu hinte ma ts'oki xi 'yot'e gi 'ñeñhu di 'ñepi da tho.

¹⁶Jange nuga, honse ma ga japi nda n'wext'i, ne ga hegi da ma.

¹⁷Ar Pilato mi mahyoni nda hye n'ar 'yofadi tat'a dango mbaxjwa, ngetho njap'u ma yá nt'umbi'u.

¹⁸Ha gatho nu'u ya jö'i mi 'buhnu, bi ndui bi n'amamafi, ne bi 'ñeñ'u: —Hñöka made nunar ñ'ohonu. Hye ar Baraba.

¹⁹Nu ar Baraba xki njot'a har fadi, ngetho xki guxa ya jö'i nda ntunkwi ya ndö har hnini, ne xki ñhote.

²⁰Ha nunar Pilato mi ne nda hye ar Hesu, jange bi mengi bi zo ya jö'i.

²¹Nuyu bi ndui bi n'amamafi man'agi, mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i, tsuta har pont'i.

²²Nu ar Pilato bi hñu'gi bi 'ñembabi'u:

—Te ma ts'oki xi 'yotnu. Nuga hinte ma ts'oki di timbabinu di

'ñepi da tho. Ma ga japi da n'wext'i, nep'u ga hegi.

²³Ha nuya jö'i xa bi gahni bi mafi, mi adi nda tsuta har pont'i. Ne nuyá mhafi'u, ne yá mhafi ya ndömöjö, bi japi nda t'umba nö'ö mi ne'u.

²⁴Jange ar Pilato bi 'yent'a ar Hesu nda t'ot'wa nö'ö mi a'u.

²⁵Bi hye nö'ö ar ñ'ohö xki 'ya ya jö'i, már thuhu Baraba, xki njot'a har fadi ngetho xki guxa ya jö'i nda ntuhni, ne xki ñhote. Ha nu ar Hesu bi ndati nda tho ngu mi beñ'u.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶Mi pa mi ts'ixa ar Hesu ma nda tsuta har pont'i, bi nthewi n'ar ñ'ohö mar me Sirene, már thuhu ar Simu, xki 'ñe har 'batha. Bi njapi bi du'spa ár pont'i, mi 'befa mi tenga ar Hesu.

²⁷Ne mi tenga ra nzeye ya jö'i, ne nzeye ya 'behñö mi zont'i.

²⁸Nunar Hesu bi ñegi bi hyant'u, ne bi 'ñembabi:

—'Behñöhü gar menguhü Herusalen, yo gi zontkagihü, nzoñhusehü ne zonthü ri bötsihü.

²⁹Ngetho ma da zö ar pa ma da 'ñenga ya jö'i: Mat'a Jö nu'u togo hinxi dinga ar bötsi, ne hinto xi tede.

³⁰Nuya pa'u nuya jö'i ma da 'ñemba ya t'ohö: Tsebtagihe. Ha nuya ngwani da 'ñembabi'u: Kobgagihe.

³¹Xa majöni ma da ep'u ya thogi, ngetho nu'mü hinte nhu ar k'aza, teme da do'ma ar 'yonza.

³²Bi ts'ixkwi ar Hesu ma yoho ya ñ'ohö xki t'ent'i nda tho n'ehe, ngetho ma ya 'yot'ats'oki.

³³Ha nu mi zonga habu mi t'embabi Nñöxhmundo'yo, ka bi

ts'utnu har pont'i ar Hesu ne nu'u ma yoho ya ñ'ohö, n'a bi ts'uta hár ñ'ei, ha nö'ö man'a hár ngöhö.

³⁴Nu mi zuhnü ar Hesu har pont'i, bi 'ñenö:

—Ma Dada'i, pumbabi nö'ö otka nuya jö'iyu, ngetho hingi pöhyu nö'ö te pefi.

Ha nuya ndogu mi 'buhnü, bi 'yents'a ar nthöhö togo nda hñö'spa yá dutu ar Hesu.

³⁵Ya jö'i mi 'bahnü mi handi, ya ndöxodyo mi 'bahnü n'ehe, xa mi theñ'u mi enö:

—Nunü mi pö ma'ra, ha nu'mü xa majöni go gehnü ar Kristo xi 'ñexa Jö, di ne ga hanthü da mposepya xö.

³⁶Nuya ndogu xa mi theni n'ehe, bi wat'i mi umba ar ixkat'afi.

³⁷Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'mü xa majöni ár Ndö'i ya xodyo, mpose xö.

³⁸Ne xki thutwa n'ar xithe har pont'i mañö hár ñö, mi mö yo'ö xki ts'uti. Xki t'ot'i har griego, har lati, har ebreo, ne mi enö njawa: Go gehnü ár Ndö ya xodyo.

³⁹Nep'u n'a nuya 'yot'ats'oki mi zühwinü mahyegi, bi ñömañ'ubi, ne bi 'ñenö:

—Nu'mü majöni go ge'e ar Kristo, mpose ne pokagihe n'ehe.

⁴⁰Ha nö'ö man'a ar 'yot'ats'oki xki ts'uti, mi tsui ne mi embabi:

—Ha hingi tsupke Jö, yo'ö gi mönga njap'u. 'Butho gi tuge n'ehe.

⁴¹Nuju majöni di 'ñepkagihü nö'ö di thohü, ngetho di juthü ma ts'okihü xta othu. Ha nunar ñ'ohönu hinte ma ts'oki xi 'yot'e.

⁴²Nep'u bi 'ñembabi ar Hesu:

—Bengagi nú'mü xki hñuxa ha ri thuxandö.

⁴³Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:
—Nuga di xi'a'i, ár pania ma ga
'buhwinu mhets'i.

Ar Hesu bi du

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴Ngu made mpa bi ndui bi
m'exui xoge ar ximhai, ne bi göxa
ngu hñunde,

⁴⁵ngetho ar hyadi himbi yot'i. Ha
nu ar döta dutu mi naxa mbo har
dönganijö, bi xi madetho.

⁴⁶Nep'u ar Hesu bi mafi nts'edi ne
bi 'ñenö:

—Ma Dada'i, di dat'a ha ri 'ye ma
hñö.

Ne mi wadi bi mönga njap'u, bi
du.

⁴⁷Nu mi hyanda ar döndogu nö'ö
xki thogi, bi nsunda Jö, ne bi 'ñenö:

—Majöni nunar ñ'ohönu xa mar
hogajö'i.

⁴⁸Gatho nu'u ya jö'i xki wat'i, mi
hyanda tema xki thogi, bi du ya
müi bi müdi bi mfont'i.

⁴⁹Ha gatho nuyá mpödi ar
Hesu, ne nuya 'behñö xki deni xki
ndü har hai Ngalilea, bi gohi tsi
yap'utho, mi handa gatho nö'ö te
mi thogi.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰Mi 'bu n'ar ñ'ohö már thuhu
ar Huse, már mengu ar hnini
Arimatea har hai Nhudea, xa mi
ot'a xiñho ne mar hogajö'i. Mi 'bu
hár mhunts'andö ya xodyo n'ehe.

⁵¹Ha mi to'mi nda hyandwa ár
ts'ut'wi Jö, ne hinxki 'ñet'a ár xutha
nö'ö mi ot'a yá mindöwi, ne nö'ö
xki nko'u har mhunts'i.

⁵²Ne bi manü ma ba k'ö'sa ar
Pilato nda 'yapa ár ndo'yo ar Hesu.

⁵³Ne bi kö'ma har pont'i, bi máxa
n'ar dutu, ne ba ent'a ha n'ar 'ra'yo
t'agi xki nsá'ma ha n'ar ndodo.
Nunar t'aginu hinto xki 'ra'yo.

⁵⁴Ha nor pa'ö már pa ar ñhoki,
mi thota nde, 'butho nda yut'a ar
pa ntsaya.

⁵⁵Nuya 'behñö xki denga ar Hesu
har hai Ngalilea, mi 'befa nda
hyanda habu xki t'a ar Hesu, ne
hanja xki 'bekwa ár ndo'yo.

⁵⁶Ha nu mi menga habu mi 'bu'u,
bi hyoka 'ra ya hogañuni ne 'ra ya
njots'i nda go'spa ár ndo'yo ar Hesu.
Ne bi ntsaya'u ar pa ntsaya ngu mi
mönga ar 'bepate.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Ár hyax'ö ra n'litho ár
m'et'o mpa ar hñöto, nuya
'behñö bi menga habu xki t'a ar
Hesu, mi hö'u nö'ö ar hogañuni
xki hyoki. Ne bi mewi ma'ra yá
mi'behñöwi.

²Mi zoñ'u har t'agi, bi hyandi xki
thöka nunar do mi kothmö.

³Nu mi yut'u, himbi dimba ár
ndo'yo ar tsi Hmu Hesu.

⁴Himi pödi te nda beñ'u. N'a mbi
dañ'u, bi hyandi mi 'bahnu yoho ya
ñ'ohö, nuyá he xa mi hyats'i.

⁵Ha nuya 'behñö bi ntsu bi
nts'a'mtho'u, himi juxyá da. Ne
nuya ñ'ohö bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi hoñhuwa har t'agi nö'ö
te.

⁶Hinjo'owa, xi mengi xi nte.
Beñhu te bi xi'ahu nú'mu ngi 'buhu
Ngalilea.

⁷Mi eñ'ahụ, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, mi mahyoni nda ndatwa ha yá 'yē ya 'yot'ats'oki, ne nda ts'uta har pont'i. Ne ár hñupa nda mengi nda nte.

⁸Nuya 'behñö ka bi beñ'u 'mụ nö'ö teme xki xipa ar Hesu.

⁹Nu mba penk'u har t'agi, bi mudi bi metwa nu'u 'ret'aman'a yá maxte ne nu ma'ra mi tēga ar Hesu, gatho nö'ö xki hyant'u.

¹⁰Gehyü ya 'behñö togo bi ma ba xipa ya maxte: Ar Maria me Magdala, ar Huana, ar Maria ár nönö ar Hakobo, ne ma'ra ya 'behñö.

¹¹Ha nuya maxte himi ñ'emui, mi beñ'u xki 'be yá mfeni nuya 'behñöyü.

¹²Ha nunar Pedro bi nixt'i ma ba k'ö'sa ar t'agi. Mi zöñ'ö bi hyanda mbo, ne hõse bi hyanda ya dutu xki m'axa ar Hesu mi 'bõmp'u. Nep'u bi menga habü mi 'bu'u, xa mi 'yotho, himi pödi te nda beni teme xki thogi.

Nö'ö bi thohnü har 'ñu di ma Emaus

(Mr. 16:12-13)

¹³Get'ö ar pa'ö yoho ya ñ'ohö mi tēmhö ar Hesu, mi ne ar 'ñu ndi ma har t'ulo hnini Emaus, mi pe'sa ngu madempa ar 'ñu nda ñ'o nda zonga Herusalen.

¹⁴Mi 'yo ar 'ñu, mi mpe'u te gatho xki tho nuya pa'u.

¹⁵Ha nú'mü mi mpe'u, gese ar Hesu bi züdi, ne bi mēwi mahyegi.

¹⁶Mödi mi ñ'owitho, himi tsä nda bödi togo'ö, ngetho xki njot'a yá da.

¹⁷Ha nu ar Hesu bi 'yambabi njawa: —Tema gi 'yo ar 'ñu gi möñhü. Hanja xa gi tu ri müihu.

¹⁸N'a mar thuhu ar Kleofa, bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Gatho ya jö'i pödi tema xi thohnü Herusalen nuya payü. Hanja hinte gi pöke.

¹⁹Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi: —Teme xi thogi.

Ne nu'u bi dödi:

—Ha hinxka 'yo xi nhonga ar Hesu me Nasare, gehnü már m'ehni Jö. Mi nheki ár ts'edi ha ya mhö mi mö, ne ha ya nt'udi mi ot'a ha yá nthandi ya jö'i ne hár nthandi Jö.

²⁰Ha nuya ndömöjö, ne nu'u ma'ra ma ndöhu, bi gü bi t'ent'i nda tho, ne bi ts'uta ha n'ar pont'i.

²¹Nuje ndi beñhe go mi ge'ö nö'ö ma nda ñönju ya me Israel. Ha nupya ya pe'sa hñupa xi du.

²²Hinge hõse'ö, 'ra ya 'behñö ma ñ'owihe, bi ma manxudi ra n'itho har t'agi. Ne pikagihe,

²³enö himbi dimba ár ndo'yo ar Hesu. Ne mi eñ'u n'ehe, xki hyanda 'ra ya enxe ngu n'ar t'i. Nuyü bi xipabi ar Hesu xki mengi xki nte.

²⁴Nep'u bi ma 'ra ma ñ'owihe, ma ba k'ö'sa ar t'agi. Ne eñ'u bi dinga ngu xki mönga ya 'behñö. Nuyü n'ehe himbi dimba ár ndo'yo ar Hesu.

²⁵Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö xa xi me ri ñöhu, ne xi ñhembu gi jamfihu nö'ö xi mönga yá m'ehni Jö.

²⁶Ha hingi pöhu mi mahyoni nda tho njap'u ar Kristo, nep'u nda mengi nda nte, ne nda hñuxa hár nsunda.

²⁷Ne bi ndü bi 'yot'wa ar 'ñu gatho ngu mönga ár T'ofö Jö habü nõñ'ö. Bi ndü hár t'ofö ar Moise, ne gatho nö'ö bi mönga ma'ra yá m'ehni Jö.

²⁸Ha nu mi zonga har hnini habu ndi ma'u, ar Hesu bi 'yot'e ngu ma nda thotho.

²⁹Nuyū bi zōmi nda n'oxhny, ne bi 'ñembabi:

—Kohi, ngetho bi nde, ne tx'utho 'bedi da nxui.

Jange ar Hesu bi yut'a ha yá ngu'u nda gohny.

³⁰Nu mi hñu har mexa nda nt'oxi, ar Hesu bi gu ar thuhme, bi umba njamödi Jö, ne bi heke bi umbabi'u.

³¹Dama bi xo yá da'u, ne bi bö'u mar Hesu. Ha nunu bi m'etho.

³²Ne bi 'ñense'u:

—Xa majöni ndi tsahū n'ar johya ha ma müihū nú'mū mi utkagihū ár T'ofö Jö ndi 'yohū har 'ñu.

³³Nu'mú dama bi menk'u Herusalen. Ne ka bi dinu nu'u 'ret'aman'a yá maxte xki mhunts'i, ne ma'ra yá n'ohū.

³⁴Ne bi 'ñeñ'u:

—Xa majöni xi mengi xi nte ma tsi Hmuhū. Ar Simu xi hyandi.

³⁵Nep'u nuya yoho'u bi metwabi'u n'ehe gatho nö'ö xki tho har 'ñu, ne hanja bi bö'u mar Hesu nú'mū mi hyeka ar thuhme.

Ar Hesu bi n'udi nda hyanda yá maxte

³⁶Himi tsā nda watho nda mönga nö'ö xki hyant'u ne nö'ö xki thogi, n'a mbi nhekitho ar Hesu mada da habu mi 'bu'u, ne bi 'ñenö:

—'Buhū ter entho.

³⁷Ha nu'u xa bi ntsu, ne mi beni xki handwa ár pa n'ar jö'i.

³⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hanja gi ntsuhū. Yo'ö gi yomihū.

³⁹Hyandgagihū ma 'ye ne ma wa, go gekaga. Thangagihū ne

hyandgagihū xiñho, ngetho ár pa n'ar jö'i hinte pe'sa ár ngo, hingi pe'sa ár ndo'yo ngu gi hanthū di pe'ska.

⁴⁰Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi utwabi yá 'ye ne yá wa.

⁴¹Ha himi tsā nda n'emūi'u, ngetho xa mi johya ne mi 'yo'u. Jange himi hegi nda bödi ha majöni nö'ö mi hant'u. Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ha gi pe'suwa te da ts'i.

⁴²Ne bi t'umba n'ar xeni ar hwö xki nthöxi, ne n'a xeni ar t'afi sefi.

⁴³Ar Hesu bi hñöni, ne bi za ha yá nthandi'u.

⁴⁴Nep'u bi 'ñembabi:

—Xta thogi nö'ö da xi'ahū nú'mū ndi 'buhwithohū. Ngetho mi mahyoni nda tho gatho nö'ö xi t'otka hár t'ofö ar Moise, ne nö'ö xi 'yotka ma'ra yá m'ehni Jö, ne nö'ö mönga ha ya Dönga Nsadi.

⁴⁵Nep'u nö'ö bi xokwa yá da nda zo yá mfeni nö'ö mönga hár T'ofö Jö.

⁴⁶Ne bi 'ñembabi:

—Njap'u xi nt'ot'i, ar Kristo mi mahyoni nda du, ne ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

⁴⁷Ne bi 'ñenö n'ehe, ma da njumpa ár ts'edi ár thuhu'ö, da nhonga xoge ár nxidi ar ximhai, da ndu'mnu Herusalen. Da nsipabi ya jö'i da 'yot'wa yá ntso'mi ne da mpumba yá ts'oki.

⁴⁸Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Nu'ahū ma gi dahū majöni nö'ö xka hyanthū.

⁴⁹Ne nuga ma ga peñ'ahū nö'ö xi nõt'ahū ma Dada. Jange ka gi kohūwa Herusalen, to'mhū m'et'ö gi hñöñhū ar ts'edi di 'ñe mhets'i.

Ar Hesu bi njuts'i bi ts'ixa mhets'i

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰Nep'ü ar Hesu bi zixa yá
máxte get'ü har t'ulo hnini
Betania. Ne nunu bi guxa yá 'ye bi
jöpabi'ü.

⁵¹Ne nú'mü mi jöpi, bi ñ'o bi
m'edi bi ts'ixa mhets'i.

⁵²Nuyá máxte mi wadi bi
nsundabi bi menk'ü Herusalen, xa
mi pes'ü n'ar döta johya.

⁵³Ne hyax'mü mi 'buhnü har nijö,
mi nsunda Jö. Dá njap'ü.

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR XUWA

Nö'ö ar mhö mi 'buhwi
Jö ba e bi njö'i

1 Har ndui nú'mu hinte mi jawa har ximhai, hinte mi janu mhets'i, Nö'ö Togo mar Mhö mi 'bu'ö, mi 'buhwi Jö, ne go gese Jö n'ehe.

²Har ndui, Nö'ö Togo mar Mhö, mi 'buhwi Jö.

³Ne gatho nö'ö te ja go bi hyok'ö. Nu'mu hinte xi hyoki, hinte di jamhö 'mu.

⁴Ge'ö hör te, ne nunar tenu gehnu ar ñot'i yot'wa yá mfeni ya jö'i.

⁵Nunar ñot'inu yot'a har 'bexui, ne nunar 'bexui hinxi za xi döhö.

⁶Mi 'bu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Xuwa, xki mehna Jö.

⁷Ba 'behni ngu n'ar ndamajöni. Nunu bi damajöni togo ar ñot'i, ne njap'u nda ñ'emui gatho ya jö'i.

⁸Ar Xuwa hingo mi ge'ö ar ñot'i, honse ba ehe nda damajöni togo mar ñot'i.

⁹Nuna togo mar ñot'i majöni, ne yot'wa yá mfeni ya jö'i, ndi 'ñekwa har ximhai.

¹⁰Gese bi hyoka ar ximhai, ha nú'mu mba ekwa har ximhai bi m'ui, nuya jö'i himbi bödi togo'ö.

¹¹Ba e hár haise, ha nuya mengunu himbi numansu.

¹²Ha nu'u togo bi numansu, ne bi ñ'emui bi ár thuhu, bi t'umba ar ts'edi bi mbötsi Jö.

¹³Nuyu hinto hömpa ár ji, ne hinto di hñö'spa ár ndo'yo, hinxi m'ui ngetho xi ne n'ar ñ'ohö, honse Jö xi jap'u yá bötsi.

¹⁴Nö'ö Togo mar Mhö ba e bi njö'i, ne da 'buhwihüwa. Xa mi ko ár nhwëki, ne himi tsaya mi mönga nö'ö majöni. Da handwabihe ár nsunda, ngu ár nsunda nö'ö n'ase ár T'u ar Dada bi 'bu mhets'i.

¹⁵Ar Xuwa bi damajöni togo'ö, mi ñö nts'edi mi enö:

—Gehnu togo ndi xi'ahu ndi 'ñep'u m'efa. Ne nunu xa töka ár nsu, ngetho nú'mu hinge ndi m'ukatho, ha mi 'bu'ö.

¹⁶Gathogihu xa di hömfu yá ñho, ne hiñham'u di k'athu ár nhwëki'ö.

¹⁷Nuya 'bepate ba 'behna ar Moise bi utkagihu. Ha nupya xpa 'behna ar tsi Hmu Hesukristo, xpa hönju ar nhwëki ne nö'ö majöni.

¹⁸Hinto xi hyanda Jö ar Dada. Nö'ö n'ase ár T'u bi 'buhwi ar Dada, gehnu xi utkagihu ár m'ui'ö.

Ar Xuwa Xixthe bi ɗamajöni*(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lk. 3:15-17)*

¹⁹Gehnu ar mhö bi ɗamajöni ar Xuwa Xixthe, númu ya xodyo bi mehna ya möjö ne yá maxte xki 'ñe Herusalen, nda t'ambabi mi togo'ö.

²⁰Himbi nkoni bi ɗamajöni bi 'ñenö:

—Nuga hinda Kristo.

²¹Nu'u bi 'yambabi ne bi 'ñeñ'u:

—Xi'mu, togo'i. Hage gar m'ehni Elia.

Ar Xuwa bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö, hingo geke.

Bi mengi bi t'ambabi ne bi t'embabi:

—Hage go ge'e ár döta m'ehni Jö ma nda ehe.

Bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö.

²²Bi mengi bi 'ñembabi'u:

—Xi'mu, togo'i. Xikagihe tema gi mönse go ge'a'i. Ne ga hö'sfe ar mhö nu'u togo xpa penkagihe ga k'ös'ahe.

²³Ar Xuwa bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nuga go geke nö'ö bi mönga ar m'ehni Isaia: Ár mhafi n'a togo enga har ot'at'ohö: Jömfu ár 'ñu ar tsi Hmu.

²⁴Nuya jö'i xki m'ehni ma yá ñ'ohu ya denga'be pate.

²⁵Bi mengi bi 'yamba man'agi ar Xuwa ne bi 'ñeñ'u:

—Xi'mu, yo'ö gi xixthe nu'mu hingar Kristo, hingar Elia, hingár döta m'ehni Jö nda ehe.

²⁶Ar Xuwa bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nuga di xixthe'ihu har dehe, ha gi 'buhwihuwa n'a hingi pöhu togo'ö.

²⁷Gehnu ndi enga nda 'ñep'u m'efa. Nunu xa töka ár nsu, hindi 'ñepkagi ga xot'wats'u ár nthöt'i yá thiza.

²⁸Gathoyu ba tho núnu Betabara 'randi ar döthe Hordan, habu mi xixthe ar Xuwa.

Ar tsi Ntxönandöni ba pehna Jö

²⁹Nu ár hyax'öp'u, ar Xuwa mi hyanda ar Hesu ndi 'ñe nda züdi, bi 'ñenö:

—Ndi, ba ehnu togo xpa pehna Jö ngu n'ar tsi Ntxönandöni, da t'uni ngu ar m'oñho, ne da hñökwa yá ts'oki ya meximhai.

³⁰Go gehnu togo ndi xi'ahu: 'Befa n'ar ñ'ohö xa töka ár nsu. Númu hinge ndi m'ukatho, mi 'bu'ö.

³¹Nuga hinge ndi pödi togo'ö. Di xixthe ga ya jö'i har dehe, ne njap'u nda bö ya me Israel númu nda e'ö.

³²Ne ar Xuwa bi ɗamajöni bi 'ñenö:

—Nuga da handwa ár Hñö Jö ba kö mhets'i ngu n'ar tsi domtxu, ba e bi zuhnü.

³³Nuga hinge ndi pöhmö togo'ö. Nö'ö togo ba penkagi ga xixthe'ihu har dehe bi 'ñengagi: Ma gi hyandwa ár Hñö Jö da gö mhets'i, ne da zu n'ar ñ'ohö da m'uhwi. Gehnu ma da xixthe'ihu ne gi hñömfu ár Hñö Jö.

³⁴Nuga da handi, jange di ɗamajöni go gehnu ár T'u Jö mhets'i.

Yá 'bet'o maxte ar Hesu

³⁵Ár hyax'ö man'agi mi 'bahwinu ar Xuwa yoho yá maxte.

³⁶Mi hyanda ar Hesu mi thohnu bi 'ñenö:

—Ndi ba ehñu togo xpa pēhna Jö ngu n'ar tsi Ntxönandöni, ma da t'uni ngu ar m'oñho.

³⁷Nuya yoho yá maxte ar Xuwa mi 'yo njap'u, dama bi denga ar Hesu.

³⁸Ar Hesu mi ñegi bi hyandi mi tenga nuya yohoyu, bi 'ñenö:

—Te gi hoñhu.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Rabi (pontho da 'ñenö Utate), habu gi 'bui.

³⁹Nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Möhö gi hyanthu.

Bi ma'u ne bi bödi habu mi 'bu'ö. Ne bi m'uhwinu gatho nor pa'ö, ngetho mi tsu ngu n'ar goho nde.

⁴⁰Nu'u yoho yá maxte ar Xuwa bi 'yoxa nö'ö xki mö ne bi denga ar Hesu, n'a'u már thuhu ar Andre ár jödö ar Simu nö'ö bi t'embabi ar Pedro.

⁴¹Nu mi ma'ö, m'et'o bi nthewi ar Simu ár jödö, ne bi 'ñembabi:

—Xta nthēhe ar Mesia (ne da 'ñenö ar Kristo).

⁴²Nep'u bi zi'spa ar Hesu. Ha nú'mu mi zoni, ar Hesu bi k'öt'i ne bi 'ñembabi:

—Nu'ge gar Simu ár t'u'i ar Honas. Nupya di hus'a'i gar Sefa (ne da 'ñenö ar Pedro).

Ar Hesu bi zohna ar Lipe ne ar Natanael ngu yá maxte

⁴³Ár hyax'ö bi bengá ar Hesu nda ma har hai Ngalilea, ne nu mi ma, bi nthewi ar Lipe ne bi 'ñembabi:

—Ba e gi tengagi.

⁴⁴Ar Lipe mar me Betsaida, ja ma ya mengunu ar Andre ne ar Pedro n'ehe.

⁴⁵Ar Lipe bi nthewi ar Natanael ne bi 'ñembabi:

—Xta nthēhe nö'ö togo xi nonga ar Moise hár t'ofó, ne ngu bi 'yot'a nu ma'ra yá m'ehni Jö. Gehnu ar Hesu ár t'u ar Huse me Nasare.

⁴⁶Ar Natanael bi 'ñenö:

—Hage da tsá di 'ñe n'ar ñhonu har hnini Nasare.

Nu'mú ar Lipe bi 'ñembabi:

—Ba e gi hyandase.

⁴⁷Ar Hesu mi hyanda ar Natanael ndi 'ñe nda zudi, bi 'ñenö:

—Hyanthu, xi 'ñekwa n'ar me Israel hingar nemhñö.

⁴⁸Nu'mú ar Natanael bi 'ñemba ar Hesu:

—Hanja gi pökagi.

Ha nu ar Hesu bi dötwati:

—Nú'mu hinxki zo'atho ar Lipe ngi e ngi k'öskagi, da hant'a'i ngi 'ba hár wa ar 'bai'luxi.

⁴⁹Ar Natanael bi dödi ne bi 'ñenö: —Utate, nu'ge go ár T'u'i Jö, ne go ge'e ár Ndö ya me Israel.

⁵⁰Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi: —Hage ga ñ'emui nú'mu honse da xi'a'i da hant'a'i ngi 'ba hár wa ar 'bai'luxi. Nuya pa xi 'ñep'u ma gi hyanda ma'ra ya döta nt'udi.

⁵¹Ne bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'a'i, nunar panu ne nuya di 'ñep'u, ma gi hyanda mhets'i di xogi, ne gi hyandwa yá enxe Jö di pots'e ne di köi da zu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

N'ar nthöti núnu har hnini Nkana

2 Ár hñupa bi nja n'ar nthöti núnu Nkana har hai Ngalilea. Ka mi 'buhnu ár nönö ar Hesu n'ehe.

²Ar Hesu ne yá maxte bi nsipabi nda ma har ngo n'ehe.

³Nú'mu mi k'at'a ar ixkat'afi, ár nönö ar Hesu bi 'ñembabi:

—Bi the ar ixkat'afi.

⁴Ha nu ar Hesu bi 'ñenö:

—Yo'ö gi xikagiga, tsi 'behñö.

Hinxi zöta ar pa da nheki ma ts'edi.

⁵Nep'u ár nönö bi 'ñemba nu'u mi faxte har ngo:

—'Yothu gatho nö'ö da xi'ahu.

⁶Ne mi tihnu 'rato ya döta moto mi sit'a ar dehe, ngu yá nt'umbi ya xodyo ja mi nt'axkunu. Mi ñ'enga ngu hñu wa goho xoni ar dehe n'a ngu n'a ya motoyu.

⁷Ar Hesu bi 'ñemba ya 'bego:

—Ñu'su ar dehe nuya motoyu.

Ne nu'u bi ñuts'i xiñho, xa bi 'baxki.

⁸M'efa bi 'ñembabi n'ehe:

—'Yathu ne hñö'spabihu ár ndö nunar ngonu.

Nu'u bi hñö'spabi'ö.

⁹Nunár ndö ar ngo mi za ar dehe xki ñ'ixkat'afi, himi pöhnü habu xki 'ñehe. Hõnse nuya 'begoyu mi pö'u xki 'yat'u har dehehmö. Nunar ndö 'mu bi ma ba zo nö'ö togo xki nthöti.

¹⁰Ne bi 'ñembabi:

—Gatho nu'u togo ot'a n'ar ngo, m'et'o unga ar hoga ixkat'afi, ne nú'mu xi nithe nu'u xi ts'ohni, unga nö'ö hints'u ho. Ha nu'ge xka kwata nö'ö xiñho, ne ja xka umpya.

¹¹Gehnu ar 'bet'o dötant'udi bi 'yot'a ar Hesu núnu Nkana har hai Ngalilea. Bi ñ'u ár nsunda ne nuyá maxte bi ñ'emüibi.

¹²Nep'u ar Hesu bi ma Nkapernaum, bi mewi ár nönö, yá jödö ne yá maxte. Ka ba 'buhnu 'ra ya tsi pa.

Ar Hesu bi paxt'a ar dönganijö

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lk. 19:45-46)

¹³Nú'mu mi 'bap'utho ar baxjwa ár dango ya xodyo, ar Hesu bi bots'e bi ma Herusalen.

¹⁴Mi zonu bi hyanda 'ra mi 'buhnu hár thi ar dönganijö mi pa ya boi, ya deti, ya domtxu, ne mi huhnu ya patbojö.

¹⁵Ar Hesu bi hyoka n'ar nk'enxi nthöhi, ne bi 'yenga nuya ma, mahyegiwi yá deti ne yá boi mi 'bu har nijö. Bi font'wa yá bojö ya patbojö ne bi puspa yá mexa.

¹⁶Ne bi 'ñemba nu'u togo mi pa ya domtxu:

—Jujwayu, yo gi jafu ár ngu ma Dada n'ar tai.

¹⁷Nu'mu, nuyá maxte bi beñ'u xki t'ot'a hár T'ofö Jö habu enö: Di tuse di sup'a ri ngu.

¹⁸Nuya ndöxodyo bi 'ñemba ar Hesu: —Tema dötant'udi gi utkagihe, njap'u ga pöhe togo xi 'ra'a ar ts'edi gi 'yot'a njap'u.

¹⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Hwathu nunar nijönu, ne ár hñupa ga pengi ga juxa man'agi.

²⁰Nu'mu nuya xodyo bi 'ñeñ'u:

—Yon'atema'rato njeye bi njuxa nunar nijönu. Hage hñupatho gi juxa man'agi.

²¹Nunar nijö mi nonga ar Hesu gehnu ár ndo'yose.

²²Ha nú'mu mi mengi bi nte man'agi ar Hesu, nuyá maxte bi beñ'u xki mönga njap'u, ne bi ñ'emü'u gatho nö'ö xki t'ot'a hár T'ofö Jö, ne nö'ö mi mönga ar Hesu.

Ar Hesu pöwatho yá mfeni ya jö'i

²³Nu mi 'buhnu Herusalen har dango mbaxjwa, nzeje ya jö'i bi

ñ'emui ar Hesu, mi hyanda ya nt'udi mi ot'ö.

²⁴Ha nö'ö himi ñhetho, ngetho mi pöwatho yá mfeni'u.

²⁵Ne himi hoñ'ö togo nda xipabi tengu yá m'ui ya jö'i, ngetho nö'ö mi pötho tema mi benga n'a ngu n'a'u.

Ar Hesu ne ar Nikodemo

3 Mi 'bu n'ar ñ'ohö mar denga'bepate már thuhu Nikodemo, mar ndö mateda yá mixodyowi.

²Nunü ba e nxui bi k'önga ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Utate, di pöhe xpa peñ'a Jö ngu ár utate, ngetho hingi tsa to da 'yot'a nuya nt'udi gi otge nu'mu hingi 'buhwi'ö.

³Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi: —Xa majöni di xi'a'i, nö'ö togo hinda mengi da m'u man'agi, hinda tsa da hyandwa ár ts'ut'wi Jö.

⁴Ar Nikodemo bi 'ñembabi: —Hanja tsa da mengi da m'u man'agi n'ar ñ'ohö xi ndönzia. Hage tsa da yut'a hár müi ár nönö man'agi, ne da mengi da m'ui.

⁵Bi dötwa ar Hesu: —Xa majöni di xi'a'i, nö'ö togo hinda m'u har dehe ne hár Hñö Jö, hinda tsa da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

⁶Nu'u to gatho xi 'yonga n'ar jö'i, ar jö'i n'ehe. Ha nu'u xi umba ár te ár Hñö Jö, ar hñö n'ehe.

⁷Yo gi 'yo nu'mu di xi'a'i, mahyoni gi pengi gi m'u man'agi.

⁸Ar ndöhi habu gatho 'yo ne gi ode bu, ha hingi pödi habu xpa ehe, wa habu di ma. Njap'u nu'u xi m'u man'agi xi nzinga ár Hñö Jö.

⁹Ar Nikodemo bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hanja tsa da tho njap'u.

¹⁰Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö: —Ár utate'i ya me Israel, yo'ö hingi pöhyu.

¹¹Xa majöni di xi'a'i, nö'ö di pöhe di xi'ahu, ne nö'ö xta hanthe di dahe majöni, ha nu'ahu hingi ñ'emuihu nö'ö di xi'ahe.

¹²Nu'mu hingi ñ'emuihu nö'ö di xi'ahu di hekwa nö'ö te jawa har ximhai, hanja ma gi ñ'emuihu nu'mu ga xi'ahu nu'u te janü mhets'i.

¹³Hinto xi boxa mañö mhets'i, gese'ö ba kö mhets'i, gehnu Togo ba e bi Njö'i, ar mengunu.

¹⁴Ne njangu ar Moise bi tsuta n'ar k'eñö ha n'ar za, nú'mu mi 'yo ya me Israel ha ya ot'at'ohö, ma da njap'u Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, mahyoni da ts'uta ha n'ar za n'ehe.

¹⁵Ne gatho nu'u togo da ñ'emui, hinda m'edi, ma da mes'u ar te hiñham'u da göts'i.

Jö xa bi mö ya meximhai

¹⁶Jö xa bi mö ya meximhai, jange bi unga nö'ö n'ase ár T'u, ne njap'u gatho nu'u togo da ñ'emui, hinda m'edi, ma da me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁷Ngetho Jö hinxpa pehna ár T'u har ximhai da mehna har 'bexui ya meximhai. Xpa pehni da pöhyu.

¹⁸Nö'ö togo da ñ'emuib'i'ö, hinda ma da 'behna har 'bexui. Ha nö'ö togo hinda ñ'emui, xi t'ekwabi da 'behna har 'bexui, ngetho himbi ñ'emuib'i nö'ö n'ase ár T'u Jö.

¹⁹Nu'u ma da m'ehna har 'bexui, ngetho ar hyats'i ba ekwa har

ximh̄ai, ha nu'ṽ xa bi mö ar 'bexui, ngetho himi ot'ṽ nö'ö xiñho.

²⁰Gatho nu'ṽ togo ot'a nö'ö hingi ho, ʉtsa ar hyats'i, ne hingi kwat'i, njap'ṽ hinda nheki hingi ho nö'ö ot'e.

²¹Ha nö'ö togo ot'a nö'ö majöni, kwat'a har hyats'i, honi da nheki nö'ö ot'e, ngetho ot'e jumpa ár ts'edi Jö.

Ár 'yate ar ñ'ohö nthöti

²²M'efa ar Hesu bi mewi yá maṽte har h̄ai Nhudea, ne ka ba 'buh̄nu 'ra ya pa, mi xixthe ya jö'i.

²³Ar Xuwa n'ehe mi xixthe núnu Enon get'ṽ ar hnini Salim, ngetho mi janṽ nzeye ar dehe. Jange ya jö'i mi panṽ nda nxixthe'ṽ.

²⁴Gathoyṽ bi thogi nú'mṽ hinxki t'et'atho ar fadi ar Xuwa.

²⁵Nu'mṽ yá maṽte ar Xuwa bi ntsah̄ñökiwi yá mixodyowi, mi noñ'ṽ ar xixthe nt'axki.

²⁶Bi ma ba k'ö'sa ar Xuwa, ne bi ñ'embabi:

—Utate, nunar ñ'ohö ga nthewi 'randi ar döthe Hordan, nö'ö ga damajöniṽ, xixthe n'ehe, ne gatho ya jö'i pa bi tsüdi.

²⁷Ar Xuwa bi dödi ne bi ñ'enö:

—Hinto tsá te da me'sase nu'mṽ hingo xi umba Jö.

²⁸Nu'ahṽ xka 'yosehu nú'mṽ nda enö: Nuga hendar Kristo. Hõse xpa 'benkagi ga 'bet'o.

²⁹Njangu n'ar ñ'ohö ma da nthöti, go ma da zixa ar 'beh̄ñö'ö, ha nö'ö ar 'yate ñ'owi, oxa nö'ö te mö ne xa johya. Di njagap'ṽ n'ehe, di johya di o nö'ö te thogi.

³⁰Ngetho mahyoni da hñuxa ár nsu'ö, ne nuga da the ma nsu.

Nö'ö ba e mhets'i

³¹Nö'ö xpa e mhets'i töpa ár nsu nuya 'bukwa har ximh̄ai. Ha nuya meximh̄ai ár meti ar ximh̄ai, ne hõse mönga nö'ö te jawa. Hö, töte ár nsu nö'ö togo xpa e mhets'i.

³²Nunu xipa ya jö'i te xpa ode ne xpa handnu, mödi njap'ṽ hinto ñ'emui nö'ö möñ'ö.

³³Nu'ṽ togo hõmba ár mhö, ñ'u njap'ṽ majöni nö'ö mönga Jö.

³⁴Nö'ö togo xpa pehna Jö, mömba ár mhö'ö, ngetho Jö hingi embatho ár Hñö umbabi.

³⁵Jö ar Dada xa mö ár T'ṽ, jange xi 'yent'wa gatho hár 'ye.

³⁶Nö'ö togo ñ'emui ar T'ṽ, pe'sa ar te hiñham'ṽ da göts'i. Ha nö'ö hingi ne da ñ'emui ar T'ṽ, hinda ma da me'sa nunar tenu, hõse ár kwe Jö ma da nthexkwi'ö.

Ar Hesu ne ar 'beh̄ñö me Nsamaria

4 Nú'mṽ mi bö ar tsi Hmu xki zo yá gu ya denga'bepate nö'ö mi pe ya jö'i, mi eñ'ṽ: Ar Hesu xa xixthe nzeye ya jö'i, töta ar Xuwa Xixthe ²(mödi ar Hesu hingo mi xixthe'ö, yá maṽte go mi ot'ṽ).

³Ne bi bõnga har h̄ai Nhudea, bi menga man'agi har h̄ai Ngalilea.

⁴Mi mahyoni nda thota har h̄ai Nsamaria.

⁵Jange mi thohnṽ Nsamaria, ba e ha n'ar hnini ár thuhu Sikar, get'ṽ habṽ 'bu ár h̄ai ar Hakob xki zokwa ar Huse ár t'ṽ.

⁶Ka mi 'buh̄nu n'ar pothe, mi t'embabi ár pothe ar Hakob. Nu mi thohnṽ ar Hesu, xki zabi mi ne ar 'ñu, bi ma ba huh̄nu habṽ mi 'bu ar pothe, mi tsṽ ngu made mpa.

⁷Ba e har pothe n'ar 'behñö me Nsamaria nda 'yat'a ar dehe, ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—'Raka n'a tsi tui ar dehe ga tsi.

⁸Ha nuyá maxte xki ma har hnini, ma nda danga te nda zi'u.

⁹Nunar 'behñö me Nsamaria bi 'ñemba ar Hesu:

—Hanja gi akar dehe, ngetho gar xodyo, ha nuga dar me Nsamaria.

Bi mönga njap'u ngetho nuya xodyo himi ne nda ntsixkwi ya me Nsamaria.

¹⁰Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nu'mu gi pötwhamö ár nt'uni Jö, ne nu'mu gi pöhmö togo a'a ar dehe, go xka 'yakagi 'mu, ne nuga xta 'ra'a ar dehe unga ar te.

¹¹Ne nunar 'behñö bi 'ñenö:

—Tsi Tata, nunar pothe xi ñhe, ne hinte gi hö te gi 'yat'i. Habu ma gi hö ar dehe unga ar te 'mu.

¹²Hage gi töpke ár nsu ma palehe ar Hakob togo bi zogagihe nunar pothenu. Ka mi tsithewa'ö, yá t'u ne gatho yá meti.

¹³Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi: —Nu'u togo da zi nunar dehenu, ma da mengi da ntuthe.

¹⁴Ha nö'ö togo da zi nunar dehe di unga, hinda ma da mengi da ntuthe. Ngetho nunar dehe ga umbabi, ma da njangu n'ar pothe hár mu, unga ar dehe hiñham'u da xa.

¹⁵Nu'mú nunar 'behñö bi 'ñembabi: —Tsi Tata, 'raka nö'ö ar dehe'ö.

Njap'u hinga pengi ga ntuthe, ne hinga e ga höxa ar dehe.

¹⁶Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Di ma ba tsi ri döme, ne gi penga injawa.

¹⁷Ar 'behñö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hinte ma döme di 'ñehe.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Majöni nö'ö xka mö, hinte gi 'ñe ri döme.

¹⁸Ngetho kut'a ya ndo xka 'ñehe, nö'ö gi 'buhwipya hingo ri döme. Jange majöni nö'ö xka mö, hinte ma döme gi 'ñehe.

¹⁹Nu'mú bi 'ñemba ar 'behñö:

—Tsi Tata, gar m'ehni Jö ngubeni.

²⁰Numa palehe bi ndönga Jö núnu har t'ohonu. Ha nu'ahu gar xodyohu, gi eñhu mahyoni da ndönga Jö núnu Herusalen.

²¹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ma ga xi'a'i, nönö, ma da zo ar pa nú'mu gatho nu'u togo ne da ndönga Jö ar Dada, hinda ma da ekwa har t'ohonu, ne hinda manu Nherusalen.

²²Nu'ahu gi ndöñhu nö'ö hingi pöhu, ha nuje hö, di pöhe togo di ndöñhe, ngetho ar mpohö bi e ha ya xodyo.

²³Xi 'ñep'u ar pa ne xi zopya, nú'mu togo majöni ndönga Jö ar Dada, da 'yot'e di ponga hár mu ne ngu nö'ö majöni, ngetho ar Dada hongga togo da ndönga njap'u.

²⁴Jö ar hñö, ne hingi nheki. Jange nu'u togo da ndöni, mahyoni di ponga hár mu ne ngu nö'ö majöni.

²⁵Bi 'ñenga ar 'behñö:

—Di pödi ma da e ar Mesia nö'ö t'embabi ar Kristo, ne nú'mu xta e'ö, ma da 'yotkagihe xiñho ar 'ñu.

²⁶Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Go geke togo di ñöwipya.

²⁷Ge'mu bi zo yá maxte, ne nu'u xa bi 'yotho bi hyant'u ar Hesu mi ñöwi n'ar 'behñö, mödi hinto bi ñ'ani tema mi ambabi, wa tema mi mpe'u.

²⁸Nu'mú nunar 'behñö dama bi zop'u ár xoni, bi nixt'i bi ma har hnini, ne bi 'ñemba gatho ya jö'i:

²⁹—Ba ehü gi hyanthü n'ar ñ'ohö xi xikagi gatho nö'ö xta ot'e. Ha hinga gehnu ar Kristo 'mu.

³⁰Nu'mú nzeye ya jö'i ba ponga har hnini, ba e bi k'öts'i.

³¹Nu mi ma ar 'behñö, nuyá maxte mi pembabi'u ar Hesu mi embabi:

—Utate, ba e gi ñuni.

³²Ha nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Di pe'ska n'ar ñhuni di tsi, nö'ö hingi pöhu.

³³Nuyá maxte mi enga n'a ngu n'a:

—Hage to xpa hömpa te da zi 'mu.

³⁴Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Numa ñhuniga, ga ot'wa ngu ne nö'ö togo xpa penkagi, ne ga jwata gatho nö'ö xi 'bepkagi.

³⁵Nu'ahü gi eñhu, 'beta goho nzönö da zö ar sofo. Ha nuga di xi'ahü: Ndi, hyanthü ya 'bot'i xi ñöts'i da nsofo.

³⁶Nuya xathe hönga ar nthöhö ne juxa ya sofo hiñham'u thege, jange nuya xofo njohyawu ya mot'i.

³⁷Xa majöni nö'ö engar jö'i: N'añ'o togo pot'i ne man'a togo xofo.

³⁸Nuga di peñ'ahü gi munsu ya jö'i, ngu n'ar xofo nö'ö hinxka mpehu. Ma'ra togo xi mpot'i, ne nu'ahü go xka johu ar sofo.

³⁹Ne nzeye ya mengu ar hnini'ö har hāi Nsamaria, bi ñ'emui mi 'yo'u nö'ö mi damajöni nunar 'behñönu, mi enö: Xi xikagi gatho nö'ö xta ot'e.

⁴⁰Nú'mu mi zonga ya me Nsamaria habu mi 'bu ar Hesu,

bi 'yapa ar möte nda gohnu, ne bi gohnu yopa.

⁴¹Ne ma nzeye bi ñ'emui mi 'yo nö'ö te mi möñ'ö.

⁴²Ne mi embabi'u ar 'behñö:

—Nupya di ñ'emuihe hinge honse da ohe nö'ö ga xikagihe. Xta osehe nö'ö mö, ne di pöhe xiñho go gehnu ar Kristo togo xpa 'behni da po ya meximhai.

Ar Hesu bi othebi ár t'u ár maxte n'ar ndö

⁴³Ár yopa bi gu ar 'ñu man'agi ndi ma Ngalilea.

⁴⁴Ngetho ar Hesu xki dase majöni bi 'ñenö, n'ár m'ehni Jö hingi t'e'spa ár nsu hár haise.

⁴⁵Mi zonga Ngalilea, nuya mengunu bi numañho, ngetho xki hyanda gatho nö'ö xki 'yot'a núnu Herusalen har dango. Nuya pa'u ka mi 'buhnu'u n'ehe.

⁴⁶M'efa ar Hesu bi ma man'agi núnu Nkana har hāi Ngalilea, habu xki japa ar dehe xki ñ'ixkat'afi. Núnu Nkapernaum ka mi 'buhnu n'ár maxte ar ndö togo mi hñenga ár bötsi.

⁴⁷Nu mi 'yohnu ar Hesu ba tsop'u Nhudea, ba e Ngalilea, bi ma ba apabi nda e nda hyandwa ár bötsi, ngetho mi tx'uda ár te.

⁴⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'ahü, nu'mu hingi hyanthü ya dötant'udi, hingi ñ'emuihu.

⁴⁹Nunár maxte ar ndö bi 'ñenö:

—Tsi Hmu, ba e ngut'a, 'butho da du ma t'u.

⁵⁰Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Di ma, ri t'u 'bui xiñho.

Ne nunar ñ'ohönu bi ñ'emui nö'ö bi nsipabi, bi gu ár 'ñu bi ma.

⁵¹Nú'mu mi 'yo ar 'ñu ndi ma ár ngu, nuyá 'bego ba e bi dödi, ne bi 'ñeñ'u:

—Ri t'u 'bui xiñho.

⁵²Nö'ö bi 'yambabi ham'u bi ndui bi m'u xiñho. Nu'u bi 'ñembabi:

—Mande, ngu n'ar nde bi hye ar mpat'i.

⁵³Nunár dada ar bötsi bi beni ge'mu xki xipa ar Hesu mi 'bu xiñho ár t'u, ne bi ñ'emuiwi gatho ya mëni.

⁵⁴Go gehnu ár ñoho ar döta nt'udi bi 'yot'a ar Hesu núnu Ngalilea númu mba penga Nhudea.

**Ar ñ'ohö xki nza ár ndo'yo
núnu Betesda**

5 M'efa bi dat'a n'ár dango ya xodyo núnu Herusalen, ne ar Hesu bi manu n'ehe.

²Núnu Herusalen ka 'buhnü n'ar pothe t'embabi Betesda har hñö ebreo, ne pe'sa kut'a ya m'et'e, 'bu get'u ar goxthi t'embabi ar Goxthideti.

³Ka mi 'bonu nzeýe ya dathi, ya goda, ya dowa ne nu'u xki nza yá ndo'yo, gathoyu mi to'mi nda mfe'sa ar dehe.

⁴Ngetho mi jar pa mi kö n'ár enxe Jö mi wönt'a ar dehe, ne nö'ö togo nda ntöte nda yut'a m'et'o har dehe, nö'ö nda dixa tsant'ö ar hñeni mi thogi.

⁵Ne mi 'buhnü n'ar ñ'ohö mi pe'sa n'atema'ret'a ne hñöto njeýe mi hñeni.

⁶Ar Hesu bi hyandi mi 'benü, mi bödi mi pe'sa nzeýe ya jeye mi njap'u, bi 'ñembabi:

—Ha gi ne da dix'a'i.

⁷Ar dathi bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Tsi Tata, hinto di 'ñe togo da maxkagi ga kut'a har dehe nú'mu xta mfets'i, ngetho nú'mu di pahmö ga kut'i, man'a tökagi da yut'a m'et'o.

⁸Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nangi, juxa ri fidi ne 'yo.

⁹Ne nunar ñ'ohönu dama bi dits'i, bi guxa ár fidi ne bi ñ'o. Ha nor pa'ö mar pa ntsaya.

¹⁰Jange nuya ndöxodyo bi 'ñembabi nunar ñ'ohö xki t'othe:

—Ar pa ntsayapy, hingi ho gi hñöxa ri fidi.

¹¹Nunar ñ'ohö xki dits'i bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo bi othege, gese'ö bi 'ñengagi: Juxa ri fidi gi 'yo.

¹²Ne nu'u bi 'yambabi:

—Togo bi xi'a'i gi juxa ri fidi gi 'yo.

¹³Ha nunar ñ'ohö xki dits'i, himbi bödi togo xki othe, ngetho mi 'buhnü nzeýe ya jö'i, ha nunar Hesu xki ma.

¹⁴M'efa ar Hesu bi nthewi har nijö nunar ñ'ohönu mi hñemhö, ne bi 'ñembabi:

—Ha gi ode, nu'ge bi dix'a'i. Yo ma gi pengi gi 'yot'a ar ts'oki, yo ma da 'ñep'a'i n'ar thogi di töte ár döta.

¹⁵Nep'u nunar ñ'ohönu bi ma ba k'ö'sa ya ndöxodyo, bi xipabi'u ar Hesu go xki othe'ö.

¹⁶Jange nuya ndöxodyo xa mi utsa ar Hesu, ne xa mi nemhö'u nda hyo, ngetho mi ot'a ya döta nt'udi har pa ntsaya.

¹⁷Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ma Dada hinxi ntsaya mpefi, di njagap'u n'ehe.

¹⁸Mi 'yoxa nuya mhöyü, nuya ndöxodyo xa bi hñuxa yá kwe. Ne

mi ne nda hyo'u, ngetho himi ot'a nöl'ö mönga har t'ofo habu nonga ar pa ntsaya, ne mi embasē Jö go már Dada, njap'u mi ñhuxkwi.

Ar ts'edi pe'sa ár T'u Jö

¹⁹Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahu, hinte tsä te da 'yot'asē ár T'u Jö. Tenda nöl'ö ot'a ár Dada, ngetho gatho nöl'ö ot'a ar Dada, ot'a ar T'u n'ehe.

²⁰Jö ar Dada xa mö ár T'u jange uta gatho nöl'ö te ot'ö. Ne ma da uta ma'ra xa di thota ár döta, ne xki hyanthu xa gi 'yohu.

²¹Jö ar Dada ko'spa yá te nu'u xi du, njap'u ár T'u n'ehe umba ár te nu'u togo da ne'ö.

²²Jö ar Dada hinto hö'spa majöni, ngetho gatho bi 'yent'wa hár 'ye ár T'u, go da hñöxa majöni'ö.

²³Ne njap'u gatho ya jö'i da ñe'spa ár nsu ar T'u, ngu t'e'spa ár nsu Jö ar Dada. Nöl'ö togo hingi e'spa ár nsu ar T'u, hingi e'spa ár nsu ar Dada togo xpa pehni.

²⁴Xa majöni di xi'ahu, nöl'ö togo jamasu nöl'ö di mö, ne ñ'emui Jö togo xpa penkagi, pe'sa ar te hiñham'u da göts'i. Ne hinda 'behna har 'bexui, ngetho 'butho xki du, ne bi mengi bi me'sa n'ar 'ra'yo te.

²⁵Xa majöni di xi'ahu, xi 'ñep'u ar pa, ne xi zopya, nú'mu nu'u xi du ma da 'yo ár mhö ár T'u Jö, ne nu'u togo da 'ñet'a ár mu, ma da me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Ngetho jangu Jö ar Dada höse ar te, njap'u xi umba ar ts'edi ár T'u da hñöse ar te n'ehe.

²⁷Ne xi 'yent'wa hár 'ye ár T'u da hñö'spa majöni gatho ya jö'i, ngetho go ba e bi njö'l'ö.

²⁸Yo gi 'yohu nu'mu di xi'ahu njap'u, ngetho ma da zo ar pa, nu'u to gatho xi t'agi ma da 'yo'spa ár mhö ár T'u Jö.

²⁹Ne nu'u togo xi 'yot'a nöl'ö xiñho, ma da nangi da me'sa ar te hiñham'u da göts'i. Ha nu'u togo xi 'yot'a nöl'ö hingi ho, ma da nangi da 'behna har 'bexui.

Nu'u damajöni togo ar Hesu

³⁰Nuga hingi tsä te ga ot'asē. Ngu di ode xika ma Dada, njap'u di ot'a ar ts'ut'wi. Ne ma ts'ut'wi xiñho, ngetho hindi ot'a ngu di nega, di ot'e ngu ne ma Dada togo xpa penkagi.

³¹Nu'mu ga mönse togogi, hinter me nöl'ö di mö.

³²Bui n'a togo damajöni togogi, ne di pödi pe'sa ár nsu nöl'ö möñ'ö.

³³Nu'ahu ga peñhu 'ra togo ma ba aamba ar Xuwa togogi, ne nöl'ö bi damajöni togogi.

³⁴Ha nuga hindi hongä da damajönigi n'ar jö'i. Nu'mu xta xi'ahu njap'u, di honi gi mpohu.

³⁵Ar Xuwa mi ñhehwi n'ar ñot'i. Nöl'ö mi xi'ahu mi yot'a ri mfenihu, ne ga njohyahu 'ra ya tsi pa ngi oxu.

³⁶Ha nuya 'befi di pefi töpa ár ts'edi ar Xuwa da damajöni togogi. Ngetho di pe ar 'befi ba penkagi Jö ga jwati, ne nuya 'befiyu damajöni ge'ö xpa penkagi.

³⁷Ma Dada togo ba penkagi go damajöni n'ehe togogi, mödi hinxka 'yohu xi ñö, ne hinxka hyanthu tengu'ö.

³⁸Hingi pe'sfu ár mhö ha ri muïhu, ngetho hinga ñ'emuihu togo ba peñ'ö.

³⁹Hñethwü ár T'ofö Jö, ngetho gi kaḡmbenihu ka gi tiñhunu ar te hiñham'u da göts'i. Hinxi zoda ri mfenihu ka nongaginu.

⁴⁰Ne hingi ne gi ñ'emuihu, ne gi pe'su ar te hiñham'u da göts'i.

⁴¹Nuga hindi honi da ñ'eska ma nsu ya jö'i.

⁴²Di pötho nu'ahu hingi pe'sfu ár mhöte Jö.

⁴³Nuga xta e di pota Jö ar Dada, ne hingi numañhogihu. Nu'mü da ehmö n'ar jö'i di e di nonse ár thuhuse, nu'mü hö, gi numansuhu.

⁴⁴Hingi tsä gi ñ'emuihu, ngetho m'et'o gi hoñhu da t'es'ahu ri nsuhu n'a ngu n'a, ne hingi hoñhu da ñ'es'ahu ri nsuhu nö'ö n'ase Jö.

⁴⁵Yo gi beñhu ma ga dat'a'ihu hár nthandi Jö ma Dada. Nö'ö togo ma da da'ahu, gese ar Moise togo gi kaḡmbenihu ma da ñöñ'ahu.

⁴⁶Ngetho nu'mü gi ñ'emuihmöhu ar Moise, gi ñ'emuihu 'mu, ngetho ar Moise bi 'yot'a ar t'ofö nongagi.

⁴⁷Ha nu'mü hingi ñ'emuihu nö'ö bi 'yot'ö, hinda tsä gi ñ'emuihu nö'ö di mönga.

Ar Hesu bi 'winga tho ngudminthebe ya jö'i

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lk. 9:10-17)

6 M'efa ar Hesu bi 'ranga 'randi ar dehe habu ár thuhu Ngalilea, get'ö ar ñhonthé Tiberia.

²Ha nzeye ya jö'i bi deni, ngetho xki hyanda ya nt'udi mi ot'e, nú'mü mi othe ya dathi.

³Nu'mü ar Hesu bi boxa mañö ar t'ohö ne ka ba huxkwinu ya maxte.

⁴Mi 'bap'utho ar baxjwa ár dango ya xodyo.

⁵Ar Hesu mi hyanda ra nzeye ya jö'i xki ñe nda züdi, bi ñemba ar Lipe:

—Habü ga tañhu ya thuhme ga 'wiñhu gatho nuya jö'iyu.

⁶Bi xipa njap'u mi ne nda tsata ar Lipe, ngetho ar Hesu mi pödi teme nda mefi.

⁷Ar Lipe bi dödi ne bi ñembabi: —Nunar nthöhö honga yonthebe ya jö'i n'a pa, hinda wadi ga tañhu ar thuhme ga hemfu n'a tsi xeni n'a ngu n'ayu.

⁸N'a mbi döta n'ár maxte ár thuhu ar Andre, ár jödö ar Simu nö'ö mi t'embabi ar Pedro, ne bi ñenö:

⁹—'Bukwa n'ar bötsi hö kut'a ya tsi thuhmesebada ne yoho ya tsi hwö. Te di nombabiyu.

¹⁰Nu'mü ar Hesu bi ñemba ya maxte:

—Xifu ya jö'i da hñudi.

Xa mi janu ya doni ne ka bi hñuhnu, mi tsu ngu ngudminthebe ya ñ'ohö.

¹¹Ne ar Hesu bi hñonga nu'u ya tsi thuhme, bi umba njamödi Jö, ne bi hyemba ya maxte. Nuyü bi umba nu'u mi hudi, ne bi jap'u ya hwö n'ehe, mi t'umba gatho nö'ö mi ne'u.

¹²Nú'mü mi niñö gatho ya jö'i, ar Hesu bi 'bepa ya maxte, ne bi ñembabi:

—Johu nuya xeni bi bongi ne hinte da m'edi.

¹³Bi go'u ne bi ñu'sa 'ret'amayoho m'ots'e ya xeni thuhme bi bongwabi nu'u xki ñuni.

¹⁴Nuya ñ'ohö'u mi hyanda nuna döta nt'udinü bi 'yot'a ar Hesu, bi ñeñ'u:

—Xa majöni go gehnu á r m'ehni Jö ma nda e har ximhai.

¹⁵Ar Hesu mi pötho mi ne nda zix'u nda 'ñexa ngu yá ndö. Jange nö'ö bi mengi bi ma ba 'buse har t'ohö.

Ar Hesu mi 'yo har dehe

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶Nu mi nxui ba kö yá maxte, bi ma hár ñöni ar ñhonthé.

¹⁷Ne bi yut'u ha n'ar motsa ndi ma'u Nkapernaum. Nú'mu mi 'yo'u har dehe, xki m'exui, har Hesu hinxki zöta habu mi 'bu'u.

¹⁸Ne bi ñ'o n'ar 'yomndöhi, xa mi japi nda mpunsa ar dehe.

¹⁹Nú'mu xki 'yet'u ar motsa ngu yon'atenthebe ya wëni á r yap'u, bi hyant'u ar Hesu mi pap'u mi 'yo har dehe, ndi wat'a har motsa, ne xa bi zu'u.

²⁰Ha nö'ö bi 'ñembabi'u:

—Yo gi ntsuhu, go geke.

²¹Nu'mú nuyú xa bi njohya bi po'sa ar Hesu har motsa, ne dama bi zoñ'u hár ñöni ar dehe.

Ya jö'i bi hyonga ar Hesu

²²Nu á r hyax'öp'u, nuya jö'i xki go 'randi ar dehe, xki hyant'u n'adar motsa mi 'buhnu, ne ka xki manú yá maxte, ha nu ar Hesu hinxki mewi'u.

²³Nu'mú bi zo ma'ra ya motsa xki 'ñe Tiberia, bi zoñ'u get'u habu ar tsi Hmu xki umba njamödi Jö, ne xki 'winga gatho ya jö'i.

²⁴Nu mi hyanda ya jö'i himi 'buhnu ar Hesu ne yá maxte, bi boxa ha ya motsa, ne bi ma'u Nkapernaum ma ba honi.

Ar Hesu, ar thuhme unga ar te

²⁵Nu mi dinga ar Hesu mi 'yo 'randi ar dehe, bi 'ñeñ'u:

—Utate, ham'u ga tsokwa.

²⁶Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahu, gi hongagihu ngetho da 'ra'ahu ga tsihu ar thuhme ne ga niñöhu, hinge gi honju ngetho ga hyanthu ya döta nt'udi.

²⁷Yo gi umba ri muihu gi hoñhu ar ñhuni ngut'a da thege. Umba ri muihu gi hyoñhu ar ñhuni unga ar te hiñham'u da göts'i, da 'ra'ahu Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ngetho go xi hñuxa Jö á r Dada da uñ'ö.

²⁸Nu'mú bi 'ñeñ'u:

—Tema mahyoni ga pehe, ne njap'u ga pehe nö'ö ne Jö ga othe.

²⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Gehnu ar 'befi ne Jö gi 'yothu, gi ñ'emuihu nö'ö togo xpa peñ'ö.

³⁰Bi 'ñeñ'u 'mu:

—Tema nt'udi gi ot'e ga hanthe ne ga ñ'emui'ihe. Tema döta 'befi gi pefi.

³¹Numa palehu bi zi ar thuhme mi ta mahets'i núnu ha ya ot'at'ohö, ngu enga har t'ofo: Bi umba ar thuhme ndi 'ñe mhets'i nda zi'u.

³²Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahu, ar Moise himbi 'ra'ahu ar thuhme ndi 'ñe mhets'i. Ha numa Dada hö, 'ra'ahu ar thuhme majöni di 'ñe mhets'i.

³³Ngetho ar thuhme unga Jö, gehnu nuna ba kö mhets'i, ne umba á r te ya meximhai.

³⁴Nu'u bi 'ñembabi:

—Tsi Hmu, 'raje hyax'mu nunar thuhme'ö.

³⁵Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nuga go dar thuhme ungar te. Gatho nu'u togo da e da hyongagi, hiñham'u ma da ntunthu, ha nu'u

togo da ñ'emūigi, hiñham'u ma da ntuthe.

³⁶Ngu xta xi'ahū, mödi xka hyandgagihū, hingi ñ'emūihū.

³⁷Gatho nu'u togo xi 'raka Jö ma Dada, ma da e da hyongagi. Ha gatho nu'u togo da e da zükagi, hinga kots'i.

³⁸Ngetho nuga xta kö mhets'i, hinxta ehe ga ot'a nö'ö di nesega, xta e ga ot'a gatho nö'ö ne togo xpa penkagi.

³⁹Gehnu ne ma Dada togo xpa penkagi, gatho nu'u togo xi 'yentk'a ha ma 'ye hinga 'bedi, ne nuya ngöxapa, ma ga ko'spa yá te hiñham'u da göts'i.

⁴⁰Nö'ö togo xpa penkagi, ne'ö gatho nu'u togo da hñuxka yá da ár T'ugi Jö, ne da ñ'emūigi, pe'sa ar te hiñham'u da göts'i, ne nuga ga ko'spa yá te ha ya ngöxapa.

⁴¹Nu'mū nuya xodyo mi njont'ane n'a ngu n'a, ngetho xki 'ñeñ'ö: Nuga go dar thuhme xta kö mhets'i.

⁴²Ne mi eñ'u:

—Ha hinga gehnu ar Hesu ár t'u ar Huse, di pöthwū togo yá dada. Hanja em'u xpa kö mhets'i.

⁴³Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi ñöxhnathohū.

⁴⁴Ngetho hinto tsá da e da hyongagi nu'mū hinda zopa ár mfeni Jö ma Dada togo xpa penkagi. Ne nuga ga ko'spa ár te ha ya ngöxapa, ne da me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

⁴⁵Njawa xi 'yot'a yá m'ehni Jö har t'ofo: Jö ma da uta gatho ya jö'i. Jange gatho nu'u togo xi 'yoxa nö'ö mönga ma Dada, ne xi zo hár mfeni, da e da hyongagi.

⁴⁶Hingi 'bu n'a togo xi hyanda Jö ar Dada, honse nö'ö togo xpa pehni. Nö'ö hö, go xi hyanda ar Dada.

⁴⁷Xa majöni di xi'ahū, nu togo ñ'emūigi pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

⁴⁸Nuga go dar thuhme ungar te.

⁴⁹Nuya ri palehū mam'et'o bi zi ar thuhme mi ta mhets'i ha ya ot'at'ohö, ne bi du'u.

⁵⁰Nunar thuhme di xi'ahū, hingi njap'u. Nunū di 'ñe mhets'i, ne gatho nu'u togo da zi, hinda ma da du.

⁵¹Nuga go dar thuhme ungar te xpa e mhets'i. Nö'ö togo da zi nuna thuhmenū, ma da me'sa ar te hiñham'u da göts'i. Nunar thuhme di xi'ahū, gehnu ma ndo'yose ga da, ne njap'u ya meximhai da me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

⁵²Nuya xodyo mi ntsahñöki n'a ngu n'a mi eñ'u:

—Hanja da tsá da 'rakagihū ga tsafu ár ndo'yosenu.

⁵³Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahū, nu'mū hingi tsafu ár ndo'yo ne hingi tsifu ár ji Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, hinda nja ri tehū hiñham'u thege.

⁵⁴Nö'ö togo tsaka ma ndo'yo ne tsika ma ji, pe'sa ar te hiñham'u da göts'i, ne ga ko'spa ár te hár ngöts'i ar ximhai.

⁵⁵Ngetho ma ndo'yo gehnu ar ñhuni majöni, ne ma ji ar ts'ithe majöni. Gehyū unga ar te hiñham'u da göts'i.

⁵⁶Nö'ö togo tsaka ma ndo'yo ne tsika ma ji, ma ga 'bu'be'ö.

⁵⁷Njangu Jö ar Dada togo ba penkagi hö ar te, nuga di te ngetho di 'bu'bega'ö. Ha nu'u togo da zaka

ma ndo'yo, da nte n'ehe ngetho di 'bu'bega'u.

⁵⁸Go gehnu ar thuhme di xi'ahu ba kö mhets'i. Nö'ö togo da zi, ma da me'sa ar te hiñham'u da göts'i, hinge njangu ri palehu bi zi ar thuhme mi ta mhets'i, ne bi du'u.

⁵⁹Nuya mhöyü bi mönga ar Hesu nú'mü mi uta ya jö'i ha yá nijö'u núnu Nkapernaum.

Ya mhö ungar te hiñham'u da göts'i

⁶⁰Nzeyë nu'u togo mi teni, mi 'yoxa njap'u mi eñ'u:

—Xi ñhembí nö'ö teme mö. Togo tsa da 'yot'e.

⁶¹Ar Hesu mi pötho tema mi njont'ane, ne bi ñembabi'u:

—Hage tsot'a ri müihu nö'ö di xi'ahu.

⁶²Tema gi beñhu nu'mü gi hyanthü Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, da mengi da boxa mhets'i habu mi 'bu'ö m'et'o.

⁶³Ar hñö go unga ar te, ha nö'ö bi e har ndo'yo hinte fäts'i. Nuya mhö xta xi'ahu nonga ar hñö ne unga ar te.

⁶⁴Honse, 'ra hinge ñ'emüihu.

Ngetho ar Hesu hár ndui mi pötho togo himi ñ'emüibi, ne togo ma nda da.

⁶⁵Ne bi ñenö:

—Jange da eñ'ahu, hinto tsa da e da hyongagi nu'mü hinda zo ma Dada.

⁶⁶M'efa nzeyë nu'u togo mi teni, bi hyep'u ne himi ñ'owi.

⁶⁷Jange ar Hesu bi ñemba nu'u 'ret'amayoho yá maxte xki hwahni:

—Hage gi ne gi möhu n'ehe.

⁶⁸Ar Simu Pedro bi dödi ne bi ñenö:

—Tsi Hmu, togo man'a ga teñhe. Honse'i gi mönga ya mhö ungar te hiñham'u da göts'i.

⁶⁹Ha nuje xta ñ'emüihe ne xta pöhe go gar Kristo ár T'u'i Jö togo höse ar te.

⁷⁰Ar Hesu bi dödi:

—Nuga da hwañ'ahu gi 'ret'amayohohu. Mödi njap'u, n'a di hñöx'ahu ar ts'ondöhi.

⁷¹Nö'ö mi nonga ar Huda Iskariote ár t'u ar Simu, ngetho go ma nda da'ö, ne mi n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte.

Nuyá jödö ar Hesu himi

ñ'emüi már m'ehni Jö

7 M'efa ar Hesu mi 'yo har hai Ngalilea, himi ne nda m'uñhu Nhudea ngetho ya xodyo mi honi nda hyo.

²Mi 'bap'u'ho ár dango ya xodyo nö'ö ár thuhu, ar dango nguxiza.

³Nuyá jödö bi ñemba ar Hesu: —Poni di ma Nhudea, ne nu'u togo teñ'a'i da hyanda nuya döta nt'udi gi ot'e.

⁴Ngetho nu'mü n'ar jö'i ne da ñ'udi, hinge ot'a ar 'befi ñ'ontho. Nu'ge gi ot'a nuya döta nt'udiyu, ñ'udi habu gatho da hyant'a'i.

⁵Mi mönga njap'u ngetho mödi ma yá jödö, himi ñ'emü'u xki ñ'exa Jö.

⁶Nu'mü ar Hesu bi ñembabi'u: —Hingi tsada ga manu, ha nu'ahu tsada ham'u gi ne gi möhu.

⁷Nuya jö'i hinge tsa da utsa'ihu, ha nuga hö utsagi, ngetho di xipa yá ts'o'befi pe'u.

⁸Di möhu ar dango. Nuga hinge tsada ga ma.

⁹Honse bi xipabi njap'u, ne bi gohnu Ngalilea.

Ar Hesu bi ma ar dango nguxiza

¹⁰Nu mi wadi bi ma yá jödö, ar Hesu bi ma har dango n'ehe, mödi bi ma ngu n'öntho, himi n'udi.

¹¹Nuya ndöxodyo mi hongar har dango, ne mi eñ'u:

—Habü bi 'yo'ö 'mü.

¹²Ne nzeýe nuya mi 'buhnü mi nonga ar Hesu, 'ra mi enö: Nunü ar hogajö'i, ne ma'ra mi enö: Hingar hogajö'i, ngetho ka ya jö'i.

¹³Txi 'ramtx'u mi n'ö'u, ngetho mi tsu nuya ndöxodyo.

¹⁴Xki tho ngu made ar dango, mi yut'a ar Hesu har dönganijö ne mi uta ya jö'i.

¹⁵Nuya ndöxodyo xa mi 'yotho ne mi eñ'u:

—Hanja pe'sa nzeýe ar mfödinü, hiñhabü xi ma xpa t'uti.

¹⁶Ar Hesu bi dötwabi'u ne bi 'ñenö:

—Nö'ö te di udi hingo di mönsega, go ár meti togo xpa penkagi.

¹⁷Nu'u togo ne da 'yot'a nö'ö ne Jö, da bö'u di utwa ár mhö Jö, hinge nö'ö di bensega.

¹⁸Nö'ö togo bense nö'ö mö, honse ne da t'e'spa ár nsu. Ha nö'ö togo ne da t'e'spa ár nsu togo xpa pehni, ge'ö mönga majöni ne hingar kate.

¹⁹Ar Moise bi 'ra'ahü ar t'ofo. Hinto xka 'yothü ngu mönga har t'ofonü. Yo'ö gi ne gi hyogagihu 'mü.

²⁰Nuya jö'i xki mhunts'i bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Gi pe'sa ar ts'ondöhi. Togo ne da hyo'a'i.

²¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Honse n'ar 'befi da ot'e, ne xa gi 'yohü.

²²Ar Moise bi 'ra'ahü ar nsegi gi huxü ha ri ndo'yohü, mödi hingo mar meti'ö, már meti ya pale. Ha nu'ahü gi huxü ar nsegi mödi ar pa ntsaya.

²³Nú'mü gi hu'sfü ar nsegi ri bötsihu, mödi ar pa ntsaya, hingi nehü gi ts'okwabihu ár t'ofo ar Moise. Xi'mü hanja gi mbö ri kwëhü ngetho da othebi gatho ár ndo'yo n'ar n'ohö har pa ntsaya.

²⁴Beñhü xiñho hanja gi nthentehü, wa njap'u wa hin'ö. Yo ma gi nthentehü honse gi hanthü nö'ö oxa mañö.

Nuya jö'i mi enö: Ha go gehnü ar Kristo

²⁵'Ra ya me Herusalen mi eñ'u: —Ha hinga gehnü togo thoni da tho.

²⁶Hyanthü 'bahnü mateda ya jö'i uti, ne hinte nsipabi. Hage xi n'emüi ma ndöhü go gehnü ar Kristo 'mü.

²⁷Ngetho di pöhü habü xpa ehnü, ha nu xta e ar Kristo, hinto ma da bödi habü di 'ñehe.

²⁸Nú'mü mi 'yo njap'u ar Hesu, mi 'bahnü mi uta ya jö'i har dönganijö, bi n'ö nts'edi ne bi 'ñenö: —Gi pökagihu ne gi pöhü habü dar mengu. Ha hinxta esega, xpa penkagi nö'ö togo majöni, ne nu'ahü hingi pöhü togo'ö.

²⁹Nuga hö di pödi, ngetho ka xta ehnü, ne ba penkagi ga ehe.

³⁰Nuya ndöxodyo mi 'yoxa njap'u, xa mi ne nda guhmö'u. Ne hinte bi japabi, ngetho hinxki zöta ár pa.

³¹Ha nzeye ya jö'i mi 'buhnu bi ñ'emüibi, ne mi eñ'u:

—Xi nu xta e ar Kristo, hage ma da döhö da 'yot'a ya nt'udi ngu nuya xi 'yotnu 'mu.

**Ya denga'bepate bi mehna
togo nda guhmö ar Hesu**

³²Nuya denga'bepate mi bödi mi nonga ar Hesu ya jö'i, nuyü ne ya ndömöjö bi meñ'u ya nsunijö ma nda guhmö.

³³Jange ar Hesu bi 'ñenö:

—Hõse ma'ra ya tsi pa ga 'buhwihu, ne ga penga habu bi 'bu togo ba penkagi.

³⁴Ma gi hyongagihu ne hingi tingagihu. Nu habu gar maga, hinda tsä gi möhu.

³⁵Nu'mü, nuya ndöxodyo mi 'buhnu mi enga n'a ngu n'a'u:

—Habü di manü 'mu, enö hinda tsä ga tiñhu. Hage ma da zü nu'u xi mfont'a ha yá hai nu'u hingya xodyo, ne da ut'u.

³⁶Tema di bonga nö'ö bi 'ñenö: Ma gi hyongagihu ne hingi tingagihu, ne nu habu gar maga, hinda tsä gi möhu.

Ngu n'ar döthe ar dehe unga ar te

³⁷Nö'ö ar pa mar nsu ár ngöts'i ar dango, ar Hesu bi m'ai ne bi ñö nts'edi bi 'ñenö:

—Nu'mü ja togo tsu ar duthe, da e da hyongagi da ntsithe.

³⁸Nö'ö togo ñ'emüigi, ma da bonga hár müi ngu ya döthe ar dehe unga ar te, ngu mönga har T'ofö.

³⁹Ar Hesu mi nonga ár Hñö Jö, nö'ö ma nda hñönga nu'u togo nda ñ'emüibi'ö. Ha nunár Hñö Jö

hinxki etho, ngetho ar Hesu hinxki mengda hár nsunda mhets'i.

Ya jö'i bi ñhege

⁴⁰Nu mi 'yoxa njap'u ya jö'i, 'ra mi eñ'u:

—Xa majöni gehnu ár m'ehni Jö.

⁴¹Ma'ra mi enö:

—Gehnu ar Kristo.

Ha ma'ra mi eñ'u:

—Hage di 'ñe Ngalaria ar Kristo 'mu.

⁴²Hin'ö, ngetho har T'ofö enö, ar Kristo ma nda e ha yá 'beto ar Dabi mar mengu Belen.

⁴³Mi n'añ'o n'a ngu n'a yá mfeni mi nonga ar Hesu, jange ya jö'i bi ñhege.

⁴⁴'Ra mi ne nda gumhö, ne hinte bi japabi.

Nuya ñ'ohoyu mi eñ'u:

Hinto man'a xi ñö njanu

⁴⁵Nu'u togo xki m'ehni nda guhmö ar Hesu, bi mengi ma ba k'ö'sa ya ndömöjö ne ya denga'bepate. Ne nuya ndöyü bi 'ñen'u:

—Yo'ö hinga tsihu.

⁴⁶Nu'u xki 'behni bi dödi:

—Hinda tsihe, ngetho da ohe nö'ö bi mö, ngu hinto man'a xi mönga njap'u.

⁴⁷Nu'mü nuya denga'bepate bi döti ne bi 'ñembabi'u:

—Hage xi ka'ahu n'ehe.

⁴⁸Gi pöhu xiñho, hinjo'o n'ar ndömöjö, wa n'ar denga'bepate xi ñ'emüi.

⁴⁹Nu'u togo xi ñ'emüi, gehyü nu'u hingi pö ar t'ofö, ne xi theke da m'edi.

⁵⁰Ar Nikodemo, nö'ö togo xki ma nxui ma ba k'önga ar Hesu, mar

denga'beplate n'ehe, bi 'ñemba nu'u mi 'buhnu:

⁵¹—Gi pöhu numa t'ofohu, hingu hoxa ár ts'oki n'ar jö'i nu'mu hinxi 'yots'e m'et'o, ne xi bödi teme xi 'yot'e.

⁵²Nuya ndömöjō ne yá mi denga'beplatewi bi 'ñembabi:

—Hage gar me Ngalilea n'ehe. Hñet'a xiñho ar T'ofō, ne gi pödi hinxpā ehnū Ngalilea n'ár m'ehni Jō.

⁵³Mi wa ar dangō, n'a ngu n'a bi menga yá ngu.

Ar zinganthöti 'behñō

8 Ha nu ar Hesu bi ma har t'ohō Njōmdoni.

²Nu ár hyax'ō n'itho, ba penga man'agi har dönganjō, ne bi wat'a ra nzeze ya jö'i, bi hñuhnu bi uti.

³N'a mba ep'utho ya böt'ofō ne ya denga'beplate, mi tsimpa n'ar 'behñō xki ts'udi mi 'bengwi n'ar ñ'ohō himár döme. Bi m'a'ma madetho,

⁴ne bi 'ñembabi'u:

—Utate, nunar 'behñōnu xi ts'udi mi 'bengwi n'ar ñ'ohō himár döme.

⁵Ar Moise 'bepkagihū hár t'ofō ga hohu nk'ahni nuya 'behñō njanu. Wa te gi mönge.

⁶Nu'u bi mönga njap'u mi honi nda hyathmō, mi ne nda dimbabi teme nda hyots'e. Ha nunar Hesu bi ñ'ani, bi ja ár 'ye mi ot'a har hai.

⁷Ha nu'u himi tsaya mi ambabi. Nu'mū ar Hesu bi m'ai ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ō togo hinte ma ts'oki tu, dá du'mi da unga ar nk'ahni.

⁸Ne bi mengi bi ñ'ani mi ot'a har hai man'agi.

⁹Nu mi 'yo njap'u, ba e ha yá mfenise nuyá ts'oki xki 'yot'u, ne 'raman'a bi boni bi ma'u, m'et'o bi bonga nu'u ya dönzia, m'efa nu ma'ra mi bötsitho. Hōñse bi gohnū ar 'behñō mi 'ba made, ne ar Hesu.

¹⁰Mi mengi bi m'a ar Hesu, hinto bi hyandi, hōñse ar 'behñō mi 'bahnu, ne bi 'ñembabi:

—Habūima nu'u togo mi hox'a'i. Hage hinto bi ne bi k'añ'a'i.

¹¹Bi 'ñeñ'ō:

—Hinjō'o, tsi Tata.

Nu'mū ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nuga n'e, hinte di hox'a'i. Di ma, ne yo ma gi pengi gi 'yot'a ar ts'oki.

Ar Hesu gehnu ár ñot'i ya meximhai

¹²Ar Hesu bi mengi bi zo ya jö'i ne bi 'ñembabi'u:

—Nuga go dar ñot'iga di yot'wa ya meximhai. Nö'ō togo da dengagi, hinda ma da ñ'o har 'bexui, ngetho da yot'wabi ar ñot'i unga ar te.

¹³Nu'mū nuya denga'beplate bi 'ñembabi'ō:

—Gi möñse togo'i, jange hinga majōni nö'ō gi mö.

¹⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Mödi di möñse togogi, majōni nuna di mö, ngetho nuga di pödi habu xta ehe ne habu gar ma. Nu'ahu hingu pöhu habu xta ehe wa habu gar ma.

¹⁵Nu'ahu gi hōxu majōni ngu ri mfenisehu, ha nuga hinto di hö'spa majōni.

¹⁶Ha nu'mu togo di hö'spa majōni, nö'ō di mö majōni 'mu, ngetho hindi hōxase, di hōx'be ma Dada togo xpa penkagi.

¹⁷Nu ha ri t'ofohu enō: Nu'mu yoho ya jö'i n'at'wu mö, majōni.

¹⁸Nuga di damajöni togogi, ma Dada togo ba penkagi damajöni togogi n'ehe.

¹⁹Bi 'yambabi'u:

—Habü bi 'bu ri Dada.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hingi pökagihü, ne hingi pöhu ma Dada. Nu'mü gi pökagihühmö, gi pöhmöhu togo ma Dada n'ehe.

²⁰Ar Hesu bi mönga njap'u nú'mü mi uta ya jö'i núnu habü mi 'bu ar m'esbojö har dönganjö. Ne hinto bi tsä bi gü, ngetho hinxki zöta ar pa nda jwata ár 'befi.

Habü gar maga, nu'ahu

hinda tsä gi möhu

²¹Ar Hesu bi mengi bi 'ñembabi'u:
—Ma ga maga, ne nu'ahu gi hyongagihühmö. Ha ma gi tuwi ri ts'okihü, ne hinda tsä gi möhu habü gar maga.

²²Nuya ndöxodyo mi ense'u:

—Hage ma da ñhose 'mü. Hanja enö: Habü gar maga, hinda tsä gi möhu.

²³Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu ja gar menguhüwa, ha nuga xta e mañö mhets'i. Nu'ahu ár meti'ihu ar ximhai, ha nuga hingo ár metigi.

²⁴Jange da xi'ahu ma gi tuwi ri ts'okihü, ngetho nu'mü hingi ñ'emüihu go geke, ma gi tuhü gi tuxta ri ts'okihü.

²⁵Nep'u nu'u bi 'ñembabi'ö:

—Xi'ge togo'i 'mü.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Get'ö ngu da xi'ahu har ndui.

²⁶Nuga mödi di pe'sa ma'ra teme ga xi'ahu, ne ga hös'a majöni ri m'uihu, honse di xi'ahu nö'ö xi kikagi togo xpa penkagi. Gehnu di

mönga har ximhai, ne majöni nö'ö möñ'ö.

²⁷Ha nu'u togo mi ots'e, himbi bö'u mi nonga Jö ár Dada.

²⁸Jange ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nú'mü xki tsuthü Nö'ö Togo ba e bi Njö'i gi hyohü, ma gi pöhu 'mü togo xa majöni go geke. Ne gi pöhu n'ehe hinte di ot'ase. Nö'ö ba utka ma Dada, gehnu di xi'ahu.

²⁹Numa Dada togo ba penkagi hinxi hyegase, hyax'mü di 'bu'be, ngetho nuga di ot'a nö'ö numañho'ö.

³⁰Nú'mü mi mönga njap'u ar Hesu, nzeye ya jö'i bi ñ'emüi.

Nö'ö majöni xi xogagihü xki gogagihü ar ts'oki

³¹Ar Hesu bi 'ñemba nu'u ya xodyo xki ñ'emüi:

—Nu'mü gi 'ñet'a xiñho ri müihu ma mhö, xa majöni ma ñ'owi'ihu 'mü.

³²Ne ma gi pöhu nö'ö majöni, ha nu'mü gi pöhu nö'ö majöni, gehnu da xok'ahu.

³³Nu'u bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuje yá 'betogihe ar Abra. Hiñham'u xi jokagihe ngu togo yá metigihe. Hanja gi enö da sogagihe.

³⁴Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahu, nö'ö togo ot'a ar ts'oki, nunu xi got'atho ar ts'oki.

³⁵Nu'u togo m'egotho, hinda ma da go har ngu gatho ya pa. Ha nu ar t'u hö, da gohnu.

³⁶Njap'utho n'ehe, nu'mü ár T'u Jö da gük'ahu har ts'oki, majöni xka poñhu, ne hinte ko'ahu.

³⁷Di pödi yá 'beto'ihu ar Abra. Mödi njap'u gi ne gi hyogagihü, ngetho gi tsamañ'uhu nö'ö di xi'ahu.

³⁸Nuga di mönga nö'ö xi utkagi ma Dada, ha nu'ahü gi othü nö'ö xi mönga ri dadahü.

³⁹Nu'u bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ma palehe ar Abra.

Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nu'mü yá 'beto'ihü ar Abra, gi tembahmöhu ár 'befi'ö 'mü.

⁴⁰Ha nu'ahü mödi xta xi'ahü nö'ö majöni xi xika Jö, gi ne gi hyogagihü. Ar Abra himbi 'yot'a njap'u.

⁴¹Nu'ahü gi othü ngu ot'a ri dadahü.

Nu'mü nu'u bi 'ñemba ar Hesu:

—Nuje hinge togatho di emfe ma dadahe. Hõnse n'a ma Dada di 'ñehe, gehnu Jö.

⁴²Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nu'mü ri Dadahühmö Jö, gi mökagihü, ngetho xta e habu bi 'bu'ö. Hinda ese, go ba penkagi.

⁴³Hanja hingi tso ri mfenihü nö'ö di xi'ahü. Hingi tso, ngetho xi njot'a ri müihü.

⁴⁴Ar ts'ondöhi go ri dadahü'ö, ne gi ne gi 'yothwü nö'ö ne'ö. Hár ndüitho mar hyote ne ar hyate, hiñham'u mönga nö'ö majöni. Nú'mü mönga ya nhemhñö, go bense, ngetho ar nemhñö, ne go bi du'ma ar nhemhñö'ö.

⁴⁵Nu'ahü hingi ñ'emüigihü, ngetho di mönga nö'ö majöni.

⁴⁶Hinjo'ö togo da tsä te gi hyoxkagihü n'ar ts'oki. Nu'mü di mönga nö'ö majöni, yo'ö hingi ñ'emüigihü.

⁴⁷Nu'u togo yá meti Jö, otwa ár mhö. Hingi ne gi 'yo'spabihü, ngetho hingo yá meti'ihü'ö.

**Nú'mü hinxki m'uta ar Abra,
nunar Hesu mi 'bu'ö**

⁴⁸Nep'u nuya xodyo bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hage hinge majöni nö'ö di xi'ahe, gar me Nsamaria ne xka nthexkwi n'ar ts'ondöhi.

⁴⁹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hindi nthex'bega n'ar ts'ondöhi. Nuga di numansu ma Dada, ha nu'ahü hingi numansugihü.

⁵⁰Nuga hindi mönga njap'u di honi gi 'ñeskagihü ma nsu. Ngetho 'bu' n'a togo eskagi, ne go ma da hñöxmajöni'ö.

⁵¹Xa majöni di xi'ahü, nö'ö togo ot'a nö'ö di mö, hiñham'u da du.

⁵²Nu'mü ya xodyo bi 'ñembabi:

—Nupya hö, di pöhe gi nthexkwi n'ar ts'ondöhi. Ngetho ar Abra bi du, nuyá m'ehni Jö bi du'u n'ehe. Hanja gi enö, nö'ö togo da 'yot'a nö'ö gi mö, hiñham'u da du.

⁵³Hage ri nsu töpa ár nsu ar Abra 'mü. Ngetho bi du'ö ne yá m'ehni Jö bi du'u n'ehe. Tema nsu gi beni gi pe'ske 'mü.

⁵⁴Ha nu ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nu'mü ga exase ma nsu, pontho hinter me'ö. Numa Dada go eska ma nsu, nö'ö togo gi emfü ri Jöhu.

⁵⁵Ha nu'ahü hingi pöhu togo'ö. Nuga hö di pödi. Nu'mü ga enö hindi pödi, gar nemhñöhmö ngu'ahü, ngetho di pödi ne di otwa ár mhö.

⁵⁶Ri palehü ar Abra xa mi johya, mi to'ma nda zonga ar pa nga 'bukwa har ximhái, ne bi njohya bi hyandi.

⁵⁷Nuya xodyo bi 'ñembabi'ö:

—Hinxka jwata madenthebe njeje. Hanja tsä xka hyanda ar Abra.

⁵⁸Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xa majöni di xi'ahü, ndi 'buka mam'et'o nú'mü hinxki m'uta ar Abra.

⁵⁹ Jange nu'u bi guxya do nda k'ahmō. Ha nunar Hesu bi n'ōni, bi bonga har nijō bi thota madetho bi ma.

Ar Hesu bi xokwa yá dā n'ar
n'ohō xki m'ui himi handi

9 Nu mi panu ar Hesu, bi hyandi mi 'buhnu n'ar n'ohō xki m'ui mi goda.

² Nuyá maxte bi 'yambabi'ö ne bi n'ēñ'u:

—Utate, togo bi 'yot'a ar ts'oki ne bi m'ui goda, gesenu wa yá dada.

³ Ar Hesu bi dödi ne bi n'ēnō:

—Hingo ár ts'okinu, ne hingo ár ts'oki yá dada n'ehe. Ngetho njanu nda nheki ár döta 'befi Jö hár te'ö.

⁴ Núpya mpa, mahyoni ga pepa ár 'befi nö'ö togo ba penkagi. Ba ep'u ar xui nú'mu hinto tsā da mpefi.

⁵ Núpya di 'bukwa har ximhai, go dar nōt'iga di yot'wa ya meximhai.

⁶ Mi wadi bi mönga njap'u, bi ntsojni har hai, bi n'öt'a ar bohāi. Ne bi go'spa ha yá dā ar n'ohō mi goda.

⁷ Ne bi n'ēmbabi:

—Di ma ba peka ri dā har pothe Siloe (nunar thuhu'ö poni da n'ēnō, xi m'ēhni).

Bi ma'ö ma ba peka ár dā, ne mba pengi mi tsā nda hyandi.

⁸ Nu'mú nuyá n'angu ne nuya jö'i xki hyandi mi goda, mi eñ'u:

—Hage hinga gehnu togo mi hudi mi peti.

⁹ Ra mi enö mi ge'ö, ma'ra mi enö ndi hñōts'i. Nö'ö mi ense:

—Go geke.

¹⁰ Ne bi t'embabi:

—Hanja xi xo ri dā.

¹¹ Nö'ö bi dödi ne bi n'ēnō:

—Nu ar n'ohō ár thuhu ar Hesu, bi n'öt'a ar bohāi, bi goska ma dā, ne bi n'ēngagi: Di ma har pothe Siloe ba peka ri dā. Nuga da ma da peke, ne bi tsā da handi.

¹² Nu'u bi 'yambabi:

—Habü bi 'bu'ö.

Bi dö'ö ne bi n'ēnō:

—Hindi pödi.

Ya denga'bepate bi hñō'spa
majöni ar n'ohō mi godahmō

¹³ Ya jö'i bi zi'spa ya denga'bepate nö'ö mar godahmō.

¹⁴ Ha nö'ö ar pa xki n'öt'a ar bohāi ar Hesu, ne xki xokwa ár dā ar n'ohō mi goda, mar pa ntsaya.

¹⁵ Nuya denga'bepate bi 'yambabi n'ehe hanja xki dixa ár dā. Nö'ö bi dödi ne bi n'ēnō:

—Bi goska ar bohāi ha ma dā, da ma da peke, ne bi zā da handi.

¹⁶ Ra ya denga'bepate mi eñ'u:

—Nunar n'ohōnu hinxpa pehna Jö, ngetho hingi japamasu ar pa ntsaya.

Ha ma'ra mi enö:

—Nu'mu n'ar 'yot'ats'okihmō, hage da tsā da 'yot'a nuya döta nt'udiyu.

Ne njap'u bi n'he'u.

¹⁷ Nep'u bi mengi bi t'embabi ar n'ohō mi godahmō:

—Xi'ge, tema gi enge togo bi xok'a ri dā.

Nö'ö bi dödi ne bi n'ēnō:

—Gehnu n'ar m'ēhni Jö.

¹⁸ Ha nuya ndöxodyo himi n'emui mar goda ne xki xo yá dā, jange bi zompabi ár dada ne ár nönö.

¹⁹ Ne bi n'añ'u:

—Hage go gehnu ri t'uhu gi eñhu bi m'ui mi goda. Xi'mu, hanja hantya.

²⁰Nuyá dada bi 'ñeñ'u:

—Di pöhe xiñho, go gehnu ma t'uhe bi m'ui mi goda.

²¹Nuje hindi pöhe hanja hantya, wa togo bi xokwabi ár da. Pe'sa yá jeye, 'yambabihu'ö, tsá da döse.

²²Bi mönga njap'u yá dada, ngetho mi tsu ya ndöxodyo, hinge nda hyegi nda yut'a ha yá nijö'u. Ngetho nuya ndö xki 'yot'a n'ar nkohi'u, mi enö, nö'ö togo nda 'ñemba ar Hesu mar Mesia, mi to'mi nda t'enga har nijö.

²³Jange bi 'ñenga yá dada: Pe'sa yá jeye, 'yambasehu'ö.

²⁴Nu'mú bi mengi bi ts'ohna nunar ñ'ohö mar godahmö ne bi t'embabi:

—Umba njamödi Jö. Di pöhe xiñho, nunar ñ'ohö togo bi xok'a ri da, n'ar 'yot'ats'oki.

²⁵Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hindi pöka hage ar 'yot'ats'oki wa hin'ö. Hõnse di pöka ndar goda, ha nupya di handi.

²⁶Bi mengi bi t'ambabi man'agi:

—Tema bi ja'a'i. Hanja bi xok'a ri da.

²⁷Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Xta xi'ahu, mödi hinxka ne xka 'yoxu. Yo'ö gi ne gi 'yohu man'agi. Ha gi ne gi teñhu n'ehe.

²⁸Nu'u bi zani ne bi 'ñembabi:

—Nu'ge go gi tenge. Di tenje ar Moise.

²⁹Di pöhe Jö bi zo ar Moise, ha nunar ñ'ohõnu hindi pöhe habu xpa ehe.

³⁰Nunar ñ'ohö mar godahmö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Tengu'ö, nu'ahu hingi pöhu habu xpa ehe, ha nuga bi xoga ma da.

³¹Di pöhu xiñho, Jö hingi oxa ya 'yot'ats'oki. Ha nu'u togo tsupi ne ot'a ngu ne'ö, hö ots'e.

³²Hiñham'u xta ohu n'a togo xi xokwa yá da n'a xi m'u goda.

³³Nu'mu hinxpa pehna Jö nunar ñ'ohõnu, hinte xi tsahmö xi 'yot'a nö'ö xi 'yot'mu.

³⁴Ha nu'u bi dödi ne bi 'ñembabi: —Nu'ge ga m'uhwi ar ts'oki. Tema da za gi utkagihe.

Ne bi 'yeñ'u har nijö.

Mi jotyá da nu'u mi humamui mi 'bui xiñho

³⁵Ar Hesu bi 'yode xki t'enga har nijö nö'ö mar godahmö. Bi ma ba honi, ne nu mi dini bi 'ñembabi:

—Ha gi ñ'emuiibi ár T'u Jö.

³⁶Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ndada, togo'ö ne ga ñ'emuiibi.

³⁷Ne bi 'ñenga ar Hesu:

—Xka hyandi. Nö'ö togo gi ñöwipya go ge'ö.

³⁸Nö'ö mar godahmö bi 'ñenö:

—Tsi Hmu, di ñ'emui'i.

Ne bi ndandihmö bi nsunda.

³⁹Ar Hesu bi 'ñenö:

—Nuga xta ekwa har ximhai ga ot'a ar ts'ut'wi. Njap'u nu'u goda da xo yá da, ha nu'u xo yá da da ngoda.

⁴⁰Nu'mú 'ra ya denga'beplate mi 'buhnu, bi 'yo nö'ö bi möñ'ö ne bi 'ñembabi:

—Xi nuje, hage dar godahe n'ehe.

⁴¹Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nu'mu gar godahuhmö, hinte ma ts'oki gi tuhu. Ngetho gi eñhu gi hanthu, jange gi tuda ri ts'okihu.

Ár 'bede ar ma'yo

10 Xa majöni di xi'ahu, nö'ö togo hingi kut'a hár goxthi

ár nguñ'o ya deti, ne poxta har jödo, n'ar bë ne ar dakate.

²Ha nö'ö togo kut'a har goxthi, gehnu ar ma'yo.

³Ar sugoxthi xokwabi, ne ya deti pötwa ár mhö ar ma'yo. Ne nunu da zopa yá thuhu n'a ngu n'a, ne da guki.

⁴Nu xta bonga nthi gatho yá meti, da m'et'o ar ma'yo, ne nuya deti teni, ngetho pötwa ár mhö.

⁵Ne nuyá deti hingi tenga ya n'añ'o ma'yo, da nixt'i ngetho hingi pö ya n'añ'o mhö.

⁶Nunar 'bedenu bi xipabi'u ar Hesu, mödi himbi bö'u teme mi ne nda xipabi.

Ar Hesu ar hoga ma'yo

⁷Jange ar Hesu bi mengi bi xipabi'u:

—Xa majöni di xi'ahu, nuga go dar goxthigi habu kut'a ya deti.

⁸Gatho nu'u togo xi zo m'et'o, nú'mu hinge ndi tsotka, ma ya bë ne ya dakate, ne nuya deti himbi 'yote.

⁹Nuga go dar goxthi. Nö'ö togo da yut'a har goxthi'ö da mpoho, di kut'i ne di poni, ne xta boni da dinga te da zi.

¹⁰N'ar bë honse bi ehe da mpë, da ñhote ne da hwati. Ha nuga xta ehe ga unga ar te, hinge n'ar tetho, n'ar hoga te hiñham'u da göts'i.

¹¹Nuga go dar hoga ma'yo. Ar hoga ma'yo ent'a ár te da ñonga yá deti.

¹²Ha nö'ö togo m'egotho ne hingar ma'yo'ö, hingo yá meti ya deti, xta hyandi da e ar miñ'o, da nixt'i da zop'u ya deti. Ha nunar miñ'o da font'i habu gatho da ma.

¹³Njap'u nö'ö togo m'egotho, da nixt'i da ma, ngetho ger 'bego hingi tupa ár mu'i te da ja ya deti.

¹⁴Nuga go dar hoga ma'yo, ne di pödi togo ma deti, ne numa deti pökagi n'ehe.

¹⁵Jangutho ar Dada pökagi, ne nuga di pöka'ö, ne di ent'a ma te ga ñonga ma deti.

¹⁶Ne 'bu ma'ra ma deti nu'u hingya mengu nunar nguñ'onu. Nu'u n'ehe ma ga tsihi, ma da 'yo ma mhö. N'adar mhunts'i ma da nja, ne n'adar ma'yo.

¹⁷Jö ar Dada xa mökagi ngetho di unga ma te, ne ga pengi ga honga man'agi.

¹⁸Hinto da hñömga ma te, nuga go di unse. Di pe'sa ar ts'edi ga uni, ne di pe'sa ar ts'edi ga honga man'agi. Njap'u bi 'bepkagi ma Dada.

¹⁹Nuya xodyo bi mengi bi ñöxhnatho ngetho bi 'yoxa nö'ö bi mönga ar Hesu.

²⁰Nzeye mi eñ'u:

—Nthexkwi n'ar ts'ondöhi ne xi 'be ár mfeni. Yo'ö gi japamasuhu gi oxu.

²¹Ha ma'ra mi enö:

—Nuya te mö, hinda tsä da mönga n'a togo di nthexkwi n'ar ts'ondöhi. Ha n'ar ts'ondöhi hinda tsä da xokwa yá da ya goda.

Nuyá ndö ya xodyo bi utsa ar tsi Hmu Hesu

²²Nunu Herusalen mi tat'a n'ar dango mfeni, mi fenga ar pa xki mengi xki n'a'yo man'agi ar nijö, ne nuya pa'u mar ntse.

²³Ha nu ar Hesu mi 'yonu hár m'et'e ar dönganjö, t'embabi ár m'et'e ar Salomon.

²⁴Nuya ndöxodyo xa bi got'atho ne bi 'ñembabi:

—Ham'u ma gi hyegagihe gi jaje di yomihe. Nu'mu xa majöni go gar Kristo, xikagihe n'agitho.

²⁵Ar Hesu bi dödi:

—Xta xi'ahu, ne hingi ne gi ñ'emuihu. Nuya 'befi di pefi di pota ma Dada, ka nhekip'u togogi, ngu xta xi'ahu.

²⁶Ne ngu xta xi'ahu, nu'ahu hingi ñ'emuihu, ngetho hingo ma deti'ihu.

²⁷Nuya ma deti oxa ma mhö. Di pöka'u, ha nu'u tengagi.

²⁸Ne di umba ar te hiñham'u da göts'i, hiñham'u ma da m'edi, ne hinto tsä da zimga ha ma 'ye.

²⁹Numa Dada togo bi 'rakagi, xa döta ár ts'edi, ne hinto tsä da zimba hár 'ye'ö.

³⁰Nuga ne ma Dada di n'atho'be.

³¹Mi 'yoxa njap'u ya ndöxodyo, bi mengi bi guxya do, mi ne nda hyoxya nk'ahni.

³²Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nzeye ya hoga 'befi xta ot'e bi pehna ma Dada. Tema 'befi'ö hingi hanthu xiñho, ngetho gi ne gi k'ankagihu.

³³Nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hindi ne ga k'añ'ahe ngetho gi ot'a ya hoga 'befi. Di ne ga othe ngetho gi hökwa ár nsu Jö. Gar jö'i nguje, ne gi ñhuxkwi Jö.

³⁴Ar Hesu bi döt'wabi'u:

—Ha hingi enga njawa ha ri t'ofohu: Nuga da enö: Nu'ahu gar jöhu.

³⁵Nu'mu bi hñu'spabi ya jö nu'u togo bi umba ár mhö, ha nunar T'ofö bi zoju Jö hinto tsä da 'ñenö hinga majöni,

³⁶nuga togo xpa entk'agi ne xpa penkagi Jö ar Dada, hanja gi engagihu di hökwa ár nsu, honse da mönga ár T'ugi Jö.

³⁷Nu'mu hindi ot'wa ár 'befi ma Dada, yo gi ñ'emuihu.

³⁸Ha nu'mu di ot'wabi, mödi hingi ñ'emuihu, ñ'emuihu nuya 'befi di ot'e, ne njap'u gi 'ñet'a ri muhu gi pöhu di 'bu'be Jö ar Dada.

³⁹Man'agi ya ndöxodyo mi nehmö nda gu, ha bi k'ot'i bi ma.

⁴⁰Nep'u ar Hesu bi mengi bi ma 'randi ar döthe Hordan, habu m'et'o mi xixthehmö ar Xuwa, ne ka ba kohnu'ö.

⁴¹Ne nzeye ya jö'i mi pa mi tsudi, ne mi en'u:

—Majöni nunar Xuwa hinte ma nt'udi bi 'yot'e. Mödi njap'u, gatho nö'ö bi xikagihu mi nonga ar Hesu, xi tho njap'u.

⁴²Ne nzeye ya jö'i bi ñ'emuinu.

Ár ndöte ar Lasaro

11 Mi hñenga n'ar ñ'ohö már thuhu Lasaro me Betania, ar t'ulo hnini habu mar mengu ar Maria, ne ár juhwe ár thuhu ar Marta.

²Ar Lasaro nö'ö mi hñeni, már indö ar Maria, togo xki go'spa ar hogañuni hár wa ar Hesu, ne mi ju yá xtö mi thukwabi.

³Nuya 'behñö mi njuhwe bi mempa ar mhö nda nsipa ar Hesu njawa:

—Tsi Hmu, nö'ö togo xa gi mödi hñeni.

⁴Mi nsipa ar Hesu njap'u ne bi 'ñeñ'ö:

—Nunar hñeninü hingar ndöte. Njap'u ma da nheki ár nsunda Jö,

ne njap'u da nsundabi ár T'u Jö n'ehe.

⁵Ha nu ar Hesu xa mi mö ar Marta, ár juhwe ne ár jödö Lasaro, nuya hñuyü mi nku.

⁶Ne nú'mü mi 'yo mi hñenga ar Lasaro, bi gohnu ma yopa habu mi 'bui.

⁷Mi tho nuya yopa, ar Hesu bi hñemba yá maxte:

—Möhö Nhudea man'agi.

⁸Nuyá maxte bi hñembabi:

—Utate, hingar yapa nuya ndöxodyo mi ne nda hyo'a nk'ahnitho. Yo'ö gi ne gi penga injanu man'agi.

⁹Ar Hesu bi dödi ne bi hñenö:

—Hage hingi pöhu, nunar pa pe'sa 'ret'amayoho xenimpa. Nu'u togo 'yo 'bu mpa, hingi nthewi ya mfets'e, ngetho yot'wa ar ñot'i yot'a ar ximhaji.

¹⁰Ha nö'ö togo 'yo 'bu xui, da nthewi ya mfets'e, ngetho hiñ'othobi ar ñot'i.

¹¹Mi wadi bi xipabi njap'u, bi hñembabi n'ehe:

—Ma tsi ñ'ohu Lasaro öhö. Ma ga a.

¹²Nuyá maxte bi hñem'u:

—Tsi Hmu, nu'mü ötho, da dix'mü.

¹³Nunar Hesu mi nomba ár ndöte ar Lasaro, ha nu'u mi hu yá mü ar t'öhötho.

¹⁴Nu'mü ar Hesu bi hñembabi xiñho:

—Ar Lasaro xi du.

¹⁵Di johya hinda 'buhnu nú'mü mi hñeni. Gehnu ri ñ'ohu, ngetho njanu da te ri ñ'emüihu. Möhö ma ga k'ö'su.

¹⁶Nu'mü bi hñenga ar Toma nö'ö mi t'embabi ar Didimo ngetho xki

m'uhwi man'ár ku, bi hñemba nuyá mimaxtewi:

—Möhö n'ehe, ga tuwihu mahyegi'ö.

Ar Hesu juxa nu'u xi du ne unga ar te

¹⁷Mi zonga ar Hesu habu mi 'bu ar Lasaro, bi nsipabi mi pe'sa goho mpa xki t'agi.

¹⁸Ar hnini Betania 'bu get'u ar hnini Herusalen, ngu n'atenthebe ya wëni ár yap'u.

¹⁹Ne nzeze ya xodyo xki ma ba k'ö'sa ar Marta ne ar Maria, nda hñu'mba yá mü ngetho xki du yá indö.

²⁰Nu mi 'yo ar Marta ndi hñe ar Hesu hár ngu, bi ma ba thödi. Ha nunar Maria bi gota har ngu.

²¹Ne ar Marta bi hñemba ar Hesu: —Ma tsi Hmu'i, nu'mü xka 'buhmöwa, ma indö hinxi duhmö.

²²Mödi di pöpya n'ehe, gatho nö'ö te gi 'yapa Jö da 'ra'i.

²³Ha ar Hesu bi hñembabi:

—Ri indö ma da mengi da nte man'agi.

²⁴Nep'u ar Marta bi hñembabi:

—Di pödi, har ngöxpä ma da mengi da ntenü, xta mengi da nte gatho nu'u xi du.

²⁵Ar Hesu bi hñembabi:

—Nuga di juxa nu'u xi du, ne di unga ar te. Nu'u togo ñ'emüigi, mödi xi du, da mengi da nte.

²⁶Nu'u togo 'bui ne ñ'emüigi, hiñham'u da du. Ha gi ñ'emüi nö'ö di xi'a'i.

²⁷Ar Marta bi hñembabi:

—Hö tsi Hmu'i, di ñ'emüi go gar Kristo ár T'u Jö, ndi to'mhe nda ekwa har ximhaji.

Ar Hesu bi nzonga hár t'agi ar Lasaro

²⁸Ngu mi wadi bi mönga njap'u ar Marta, dama ba xipa ar Maria ár juhwe, txi 'ramtx'u bi hñembabi:

—Xi zokwa ar Utate ne top'a'i.

²⁹Nu mi 'yo'ö, dama bi m'ai ma ba k'öts'i.

³⁰Ar Hesu hinxki yut'atho har hnini, ka xki gohnutho habu ma ba thö ar Marta.

³¹Ha nuya xodyo mi 'buhnu hár ngu ar Maria mi hu'mba ár müi, mi hyant'u dama bi nangi bi bonga har ngu, bi deñ'u, ne mi enga n'a ngu n'a:

—Di ma da nzonga hár t'agi ár indö.

³²Ar Maria nu mi zonga habu mi 'bu ar Hesu, mi hyandi bi ndandihmö hár wa, ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mu xka 'bukwa, hinxi duhmö ma indö.

³³Nu mi hyanda ar Hesu xa mi zonga ar Maria, ne nuya xodyo mi ñ'owi xa mi zoñ'u n'ehe, xa bi ko ár müi ne xa bi zamañ'u.

³⁴Ne bi 'ñeñ'ö:

—Habü ga 'yahü.

Nu'u bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'ihé, ba e gi hyandi.

³⁵Ne ar Hesu bi nzoni.

³⁶Nuya xodyo bi 'ñenga n'a ngu n'a:

—Hyanthu tengu mi mödi.

³⁷'Ra bi 'ñeñ'u:

—Gehnu togo bi xokwa ár da ar goda. Hage henge mi tsa te nda mefi ne hinxi duhmö ar Lasaro.

Ar Lasaro bi mengi bi nte

³⁸Ar Hesu xa bi zamañ'u man'agi, bi ma ba k'ö'spa ár t'agi, mi 'bu ha n'ar oki, ne mi kota n'ar döta do.

³⁹Bi 'ñenga ar Hesu:

—Hñöju ar do.

Ha nu ar Marta ár nju nö'ö xki du, bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, xi xöt'i, ngetho pe'sa goho mpa xi du.

⁴⁰Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ha hinxta xi'i, nu'mu gi ñ'emui ma gi hyandwa ár nsunda Jö.

⁴¹Nep'u nuya jö'i bi hñöka nö'ö ar do mi kot'a ár goxthi habu xki t'a ar Lasaro, ne ar Hesu bi no'sa mhets'i ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Dada'i, di jamödi xka 'yoxa nö'ö xta a'a'i.

⁴²Di pödi hyax'mu gi oxkagi.

Nu'mu da mönga njap'u, di hongá nuya nze ya jö'i xi mhunts'i, da ñ'emui go xka penkagi.

⁴³Mi wadi bi mönga njap'u, bi mafi nts'edi ne bi 'ñenö:

—Lasaro, ponga nthi.

⁴⁴Ne nö'ö xki duhmö, ba poni mi sot'a ya xuni dutu yá 'ye ne yá wa, ne mi 'baxa n'ar nthu'mxi ár ñö. Ar Hesu bi 'ñemba ya jö'i:

—Xothwu ya dutu, hyehu da ma.

Ya ndöxodyo bi nkohi hanja nda hyo ar Hesu

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lk. 22:1-2)

⁴⁵Nzeyé ya xodyo nu'u ma ba hu'mba ár müi ar Maria, mi hyant'u nö'ö bi 'yot'a ar Hesu, bi ñ'emui.

⁴⁶Ha ma'ra bi ma ba xipa ya denga'bepate nö'ö xki 'yot'a ar Hesu.

⁴⁷Nu'mu nuya ndömöjö ne ya denga'bepate bi 'yot'a n'ar mhunts'andö, ne bi 'ñeñ'u:

—Te ga pehupya. Ngetho nunar ñ'ohonu ot'a nzeyé ya nt'udi.

⁴⁸Nu'mu ga hehutho njap'u, gatho ya jö'i ma da ñ'emui. M'efa da e ya me Nroma da hwata ma nijöhu ne ma hninihu.

⁴⁹Nu ar Kaifas n'a nuya möjö mar döngamöjö nor jeyé'ö, bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahū hinte gi pōhū.

⁵⁰Hinxka beñhū, xiñho n'ar ñ'ohō da unga ár te da pōta gatho ar hnini, ne njap'u gatho ma hāihū hinda m'edi.

⁵¹Himbi bense nō'ō bi mōñ'ō. Ngetho mar dōngamōjō nunar jeye'ō, jange Jō bi umba nō'ō bi mō. Mi enō, nunar Hesu ma nda unga ár te nda pōta ya mengu nunar hāi'ō.

⁵²Ne hinge hōnse nor hāinū, gatho yá bōtsi Jō habū gatho xi nxani, da munts'a n'atho.

⁵³Jange nor pa'ō nuya ndōyū bi nkohi nda hyo.

⁵⁴Nu'mú ar Hesu bi hyegi mi 'yo ha yá nthandi ya ndōxodyo. Bi ma get'u ha ya ot'at'ohō ha n'ar hnini ár thuhu Efrain, ne ka bi gohwinū yá maxte.

⁵⁵Mi 'bap'utho ar baxjwa, n'ár dango ya xodyo. Nzeye ya jō'i ha yá hāi'u bi m'et'o bi ma'u har hnini Herusalen, ma ba nt'axki.

⁵⁶Nú'mū mi 'būhnū har dōnganijō mi hongā ar Hesu, ne mi engā n'a ngu n'a:

—Te gi beñhū. Hage hinda e ar dangopya 'mū.

⁵⁷Ha nuya ndōmōjō ne ya denga'bepate xki xipabi ya jō'i, nō'ō togo nda bōdi habū ndi 'bui, nda da ne nda njū nda njot'i.

Ar Hesu bi njo'spabi n'ar hogañuni núnū Betania

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 Nú'mū mi 'be' rato mpa nda zō ar baxjwa, ar Hesu ba e har hnini Betania, habū mi 'bū ar Lasaro nō'ō xki duhmō ne bi mengi bi ko'spa ár te man'agi.

²Ne ka bi t'ot'wabinū n'ar t'oxi. Ar Marta go mi pōxa ar mexa, ne ar Lasaro mi huhwinū har mexa n'ehe.

³Ar Maria n'a mbi hñō n'ar xito, mi ñ'enga ngu made nt'eni n'ar hogañuni xa mar mhōdi, ne bi go'spa ár wa ar Hesu. Ne bi gu yá xtō mi thukwabi, ne xoge ar ngu bi ñuxa nor hogañuni'ō.

⁴Ne bi ñ'enga ar Huda Iskariote ár t'u ar Simu, n'a nuyá maxte togo ma nda da m'efa:

⁵—Yo'ō himbi 'ba nunar hogañuninū, xi t'a n'a njeje ár nthöhō n'ar jō'i, ne xi themba ya tsi hyoya.

⁶Ar Huda bi mōnga njap'u, hinge mi tupa ár mui ya hyoya. Bi mō ngetho már bē, ha go mi hō'ō ar 'rozōbojō, ne mi ju nō'ō mi ne'ō.

⁷Ha nunar Hesu bi 'ñembabi: —Hyehñū. Xi goxka ar hogañuni xki kwati to'ma ár pa ma nt'agi.

⁸Ngetho nuya hyoya hyax'mū ma gi 'buhwihū, ha nuga hinge hyax'mū ma ga 'buhwihū.

Ar nkohi nda tho ar Lasaro

⁹Nzeye ya xodyo bi bōdi ar Hesu mi 'būhnū Betania, ba e'u ma ba k'ōni. Ne hinge hōnse'ō, mi ne nda nu'u n'ehe ar Lasaro togo xki mengi xki nte man'agi.

¹⁰Nu'mú nuya ndōmōjō bi nko'u nda hyo ar Lasaro n'ehe.

¹¹Ngetho nō'ō xki t'ot'wabinū, bi japa nzeye ya xodyo xki 'wege ne xki ñ'emū ar Hesu.

Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar ndō mi tho'mi

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lk. 19:28-40)

¹²Ár hyax'ō nzeye ya jō'i xki ñe ar dango. Mi 'yo'u ndi ñe ar Hesu Herusalen,

¹³bi doka ya dēthi, ne bi ma ba thōdi xa mi mafi mi eñ'u:

—Xa nsunda Jō. Njōpa ár m'ehni Jō, gehñū ár ndō ya me Israel.

¹⁴Ar Hesu bi dinga n'ar tsi n'oge ne bi ntoge, njap'u nda tho ngu mönga har T'ofu habu enö:

¹⁵Yo gi ntsuhu, menguhu Sion; hyanthu ba ehnu ri Ndöhu, nto n'ar tsi n'oge.

¹⁶Nuyá maxte himbi zo yá mfeni n'agitho yo'ö xki thogi njap'u. Nú'mu mi menga hár nsunda ar Hesu, ka bi beñ'u xki t'ot'a gatho nuna tema xki njapi.

¹⁷Ne mi damajöni nuya mi 'buhwi hár t'agi ar Lasaro, nú'mu mi mat'i ne bi ko'spa ár te xki du.

¹⁸Jange nuya jö'i ba e bi dödi, ngetho xki 'yo'u xki 'yot'a ar Hesu nunar nt'udinü.

¹⁹Ha nuya denga'bepate bi 'ñense n'a ngu n'a:

—Hinte xi za te xka pehu.

Hyanthuhmö gatho ya jö'i di ma teni.

'Ra ya me Gresia mi hongu ar Hesu

²⁰'Ra ya me Gresia mi 'buhnu, xki ma nda ndönga Jö har dango n'ehe.

²¹Ne nuyu bi wat'a habu mi 'ba ar Lipe ar me Betsaida har hai Ngáliea, ne bi 'yapa ar möte bi 'ñeñ'u:

—Tata, di ne ga hanthe ar Hesu.

²²Ar Lipe bi ma ba xipa ar Andre, ne bi ma ba xipabi'u ar Hesu.

²³Ar Hesu bi dötwabi'u ne bi 'ñenö:

—Xi zo ar pa da hñönga ár nsunda mhets'i Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²⁴Xa majöni di xi'ahu, nu'mu n'ar ndat'ei hinda zo har hwöhi ne da du, da gose. Ha nu'mu da du, da unga nzeye ar sofo.

²⁵Nö'ö togo xa mö ár te, da 'bedi. Ha nö'ö togo da utsa ár tewa har

ximhai, ma da me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Nö'ö togo ne da mepkagi, dá dengagi, ne habu ga 'buka ka da m'uhnu n'ehe. Nu'u togo da mepkagi, ma Dada da 'ñe'spa ár nsu.

Ar Hesu bi mö ma nda tho

²⁷Nupya xa di tu ma müi. Te ga apa Jö ma Dada. Hage ga embabi: Nöngagi hinga tho nunar thogi ba ep'u. Hinda tsa, ngetho xta e ga tho'ö.

²⁸Ma Dada'i, japa da nsunda ri thuhu.

Bi nheki 'mu n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i mi enö:

—Xa xta japi xi nsunda, ne ga japi da nsunda man'agi.

²⁹Mi 'buhnu nzeye ya jö'i nu'u bi 'yoxa nunar mhönu. 'Ra mi enö xki t'o n'ar ñuni, ma'ra mi enö n'ar enxe xki zo ar Hesu.

³⁰Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hinge ma ñhoga nunar mhö xpa ehnu mhets'i, xpa hoñ'a ri ñhohu.

³¹Xi zo ar pa ya meximhai ma da tho'spa majöni, ne ar ts'ondöhi ár ndö nunar ximhai, ma da thömba ár ts'edi.

³²Nuga, nú'mu xta njuxka har hai ne da ts'utkagi, ma ga tsigase gatho da hyongagi.

³³Bi mönga njap'u, ne nda födi hanja nda du.

³⁴Ya jö'i bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nuje xta pöhe enga har t'ofu, nunar Kristo hinda ma da göxa ár m'ui. Yo'ö gi enö ma da njuxa Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Togo Nuna ba e bi Njö'i 'mu.

³⁵Ar Hesu bi 'ñembabi 'mu:

—Honse ma'ra ya tsi pa ma gi buhwihu ar not'i. 'Yohu nupya gi pesu ar not'i, yo ma da zu'ahu ar bexui. Ngetho nu'u 'yo har 'bexui hingi handi habu di ma.

³⁶Jange nupya gi buhwihu ar not'i, n'emuibihu ne gi mbotsihu ar not'i.

Njap'u bi monga ar Hesu. M'efa bi ma ba n'oni habu hinga nda hyant'u.

Ya xodyo himbi n'emuibu ar Hesu

³⁷Mödi ar Hesu xki 'yot'a nzeze ya nt'udi ha ya hmi ya xodyo, nu'u himi n'emui.

³⁸Bi njanu ne nda tho ngu xki monga ar m'ehni Isaia nú'mu bi n'enö:

Tsi Hmu'i, hinto xi jamfi nö'ö di mönhu.

Hinto xi n'emui nuya döta nt'udi xka 'yot'e.

³⁹Himi tsä nda n'emui'u, ngetho bi n'enga ar Isaia n'ehe:

⁴⁰Jö bi gotwa yá da, ne bi japi bi me yá mfeni,

Njap'u hinda xo yá da da hyandi, ne hinda kwata ha yá mu, ha nuga da tsä ga umba ar nzaki.

⁴¹Ar Isaia bi monga njap'u nú'mu mi hyandwa ár nsunda, ne bi damajöni togonu.

⁴²Mödi njap'u, nzeze ya xodyo bi n'emuibu ar Hesu, mödi himi damajöni, ngetho mi tsu ya denga'bepate nda 'yenga ha yá nijö.

⁴³Ngetho mi honi nda 'ne'spa yá nsu ya jö'i, hinga Jö.

Ya jö'i ma da duxa yá ts'oki ngetho himbi n'emui nö'ö bi monga ar Hesu

⁴⁴Ar Hesu bi nön nts'edi bi n'enö:

—Nö'ö togo n'emugi, hinga honse n'emugi, n'emui togo xpa penkagi n'ehe.

⁴⁵Ne nö'ö togo handgagi ma m'ui, handwa ár m'ui nö'ö togo ba penkagi.

⁴⁶Nuga go dar not'i, xta ekwa har ximhai. Gatho nu'u togo da n'emugi, hinda m'u har 'bexui.

⁴⁷Nö'ö togo xi 'yoxa nö'ö xta mö ne hinda 'yot'e, hingo ma ga ent'wa ár mfei. Ngetho hinxta eka ga ent'wa ár mfei ya meximhai, xta e ga poka'u.

⁴⁸Nö'ö togo utsagi ne hingi ne da n'emui nö'ö di mö, n'ne togo da 'yent'wa ár mfei, gehnu ar mhö xta xi'ahu, go da 'yent'wa ár mfei'ö har ngöxapa.

⁴⁹Ngetho hinxta bense nö'ö xta mö. Ma Dada togo ba penkagi, bi xikagi teme ga mö ne ga xipa ya jö'i.

⁵⁰Ne di pödi, nö'ö te xi 'bepkagi, gehnu da xi'ahu, ne da 'ra'ahu ar te hiñham'u da göts'i. Jange nö'ö di mö di tenda ngu xi xikagi ma Dada.

Ar Hesu bi xukwa yá wa yá maxte

13 Mi 'bap'utho ar dango mbaxjwa. Ar Hesu mi pödi xki zo ar pa nda zokwa ar ximhai, ne nda menga habu bi 'bu ár Dada. Nö'ö bi mödi nu'u mi 'bukwa har ximhai mi teni, xa bi mö'u gatho ya pa bi m'ukwa.

²Ha nú'mu mi nt'ox'u, ar ts'ondöhi xki wadi xki 'yent'wa hár mu ar Huda Iskariote, ár t'u ar Simu, nda da ar Hesu.

³Mi pö ar Hesu ár Dada xki 'yent'wa gatho hár 'ye, ne xki n'ne habu mi 'bu'ö, ne ma nda mengnu man'agi,

⁴Jange mi nt'oxi, n'a mbi nangtho, bi mo ár pat'i, bi gu n'ar dutu bi böt'i.

⁵Nep'u bi xit'a ar dehe ha n'ar döngmohi, ne bi ndüi bi xukwa yá wa yá maxte. Ne mi ju ar dutu mi böt'i, mi thukwabi.

⁶Ha nú'mü ma nda xukwabi yá wa ar Pedro, bi 'ñeñ'ö:

—Ma tsi Hmu'i, hage ma gi xuga ma wa.

⁷Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nö'ö tema di pepya hingi tso ri mfeni, ne m'efa ma gi pödi.

⁸Ar Pedro bi 'ñembabi:

—Hinga ñhegi gi xuga ma wa.

Ar Hesu bi döti:

—Nu'mü hingi xuk'a'i, hinte ma njawi.

⁹Ne bi 'ñenga ar Simu Pedro:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mü, hinga honse gi xuga ma wa, xuga ma 'ye ne ma ñö.

¹⁰Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nö'ö togo xi wadi xi nxaha, xi nt'axki, honse mahyoni da xuka yá wa. Ne nu'ahü xi nt'axk'a'ihü, mödi hingi gathohü.

¹¹Ngetho mi pö'ö togo ma nda da, jange bi 'ñenö: Hinga gatho xi nt'axk'a'ihü.

¹²Nú'mü mi wadi bi xukwa yá wa yá maxte, bi gu bi mat'a ár pat'i, ne bi mengi bi hñu har mexa, bi 'ñembabi'u:

—Ha gi pöhu tema di bonga nö'ö xta ja'ahü.

¹³Nu'ahü gi engagihü dar Utate ne dar Hmu. Majöni nö'ö gi xiju, ngetho hö njap'u.

¹⁴Ngu xka möñhu, nuga dar Hmu ne dar Utate xta xuk'ahü ri wahu. Nu'ahü n'ehe mahyoni gi xukwabihü yá wa n'a ngu n'a ri ñ'ohü.

¹⁵Nuga xta ut'ahü gi tenthu ngu xta otka, njap'u gi 'yothu n'ehe.

¹⁶Xa majöni di xi'ahü, n'ar 'bego hingi töpa ár nsu ár Hmu, ngu n'ar m'ehni hingi töpa ár nsu togo xi mehni.

¹⁷Nu'ahü gi pöhu nö'ö di xi'ahü, ne nu'mü gi 'yothu, xa xi njöp'ahü.

¹⁸Hinga gatho'ihü di noñ'ahü, di pöka togo xta hwañ'ahü. Honse mahyoni da thogi ngu mönga har T'ofu habu enö: Nö'ö togo di ñhe'be ar thuhme, bi guxa ár 'ye bi doxkagi.

¹⁹Di xi'ahupya hingi thotho, ne nú'mü xta thogi, gi ñ'emüihü go geke.

²⁰Xa majöni di xi'ahü, nö'ö togo numansu ma m'ehni, numansugi. Ha nö'ö togo numansugi, numansu togo ba penkagi.

Ar Hesu bi mö nda da ar Huda

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lk. 22:21-23)

²¹Mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, xa bi du ár müi, ne bi 'yot'wa ar 'ñu yá maxte tema ndi bonga nuya mhö, ne bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahü, n'a gi 'buhüwa ma gi dagagihü.

²²Nuyá maxte mi nk'öt'a n'a ngu n'a, himi pö'u togo mi noni.

²³N'ár maxte togo ar Hesu xa mi mödi, mi huhwi get'u.

²⁴Jange ar Pedro bi ja ár 'ye nda 'yambabi togo mi noni.

²⁵Nu'mü, nunar maxtenü bi njwaxa hár tiñö ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, togo'ö.

²⁶Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö: —Nö'ö togo ma ga umba ar thuhme xi mobo, go ge'ö.

Bi mo ar thuhme ne bi umba ar Huda Iskariote ár t'u ar Simu.

²⁷Mi wa ar Huda bi zi nunar xenithuhmenü, ar ts'ondöhi bi yut'a hár mfeni. Nu'mú ar Hesu bi ñembabi:

—Nö'ö ma gi pefi, 'yot'a ngut'a.

²⁸Nu'u mi huhnu har mexa, hinto bi bödi yo'ö mi xipabi njap'u.

²⁹Ra mi beni mi emba ar Hesu: Di ma ba tanga tema di hoñhu har dango. Wa mi embabi nda ma nda umba n'a tui ar bojö ya hyoya, ngetho ar Huda go mi kwata ar bojö.

³⁰Nú'mü mi wadi bi zi ar xenithuhme, dama bi boni bi ma. Mar m'exui 'mü.

Ar 'ra'yo 'bepate

³¹Nu mi bon'ö, ar Hesu bi 'ñenö: —Nupya ma da nheki ár nsunda Togo ba e bi Njö'i, ne ma da ñ'u ár nsunda Jö xta tho ya thogi.

³²Nú'mü xta ñ'u ár nsunda Jö, Jö ma da ñ'u ár nsunda'ö n'ehe, ne ngut'a ma da njap'u.

³³Ma tsi bötsi'ihu, hinga ma ga 'buhwihu nze ye ya pa. Ma gi hyongagihu, ne ngu xta xipabi ya xodyo, di xi'ahu n'ehe: Habu gar maga, hinda tsa gi möhu.

³⁴Di 'bep'ahu n'ar 'ra'yo 'bepate, gi mhöhu n'a ngu n'a. Ngu xta mö'ahu, njap'u gi mhöhu n'ehe.

³⁵Nu'mü xa majöni gi mhöhu n'a ngu n'a, njap'u gatho ya jö'i ma da bödi ma maxte'ihu.

Ar Hesu bi mö ma nda konga ar Pedro

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lk. 22:31-34)

³⁶Ar Simu Pedro bi ñembabi:

—Tsi Hmu, habu gi ma.

Ar Hesu bi ñembabi:

—Habu gar maga, hinda tsa gi tengagipya, mödi m'efa hö, gi tengagi.

³⁷Ar Pedro bi ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, yo'ö hingi tsa ga teñ'apya. Di 'bui ga unga ma te ga teñ'a'i.

³⁸Ar Hesu bi döti:

—Hage gi 'bui gi unga ri te. Xa majöni di xi'a'i, m'et'o ma gi kongagi hñu'gi, ne ka da ma ar boxi.

Ar Hesu ger 'ñu'ö di ma n'a habu bi 'bu ar Dada

14 Yo gi tu ri muihu. Gi ñ'emüihu Jö, ñ'emüigihu n'ehe.

²Nünü habu bi 'bu ma Dada, bi ja nze ye ya ngu. Nu'mü hindi njap'u, xta xi'ahu n'agitho. Gar manü 'mü, ma ga hok'ahu habu gi 'buhu.

³Ne xka ma ga hok'ahu habu gi 'buhu, ma ga pengase ga tsix'ahu, ne njap'u mahyegi ga 'buhuihu, ne habu ga 'buka ka gi 'buhunu n'ehe.

⁴Gi pöhu habu gar ma, ne gi pöhu ar 'ñu.

⁵Ar Toma bi ñembabi:

—Tsi Hmu, hindi pöhe habu gi ma. Hanja ma ga pöhe ar 'ñu.

⁶Ar Hesu bi ñembabi:

—Nuga dar 'ñu, dar majöni ne dar te. Hinjo'o togo da zonga habu bi 'bu ma Dada nu'mü hindi tengagi.

⁷Nu'mü gi pökahmögihu, gi pöhmöhu ma Dada n'ehe. Di ndu ar pania, xka pöhu ne xka hyanthu.

⁸Ha ar Lipe bi ñembabi:

—Tsi Hmu, honse di nehe gi utkagihe ar Dada.

⁹Nu'mú ar Hesu bi 'ñienö:

—Xta 'buhwihü nzeye ya pa.

Hanja hinxka pökagi, Lipe. Nö'ö togo xi hyandgagi, xi hyanda ma Dada. Hanja gi enge: Utkagihe ar Dada.

¹⁰Hage hingi ñ'emüi di n'at'be ar Dada. Nuya mhö di xi'ahü, hinxta bense, ngetho ar Dada togo di 'bu'be go ot'a ar 'befi'ö.

¹¹Ñ'emüihü nuga di n'at'be ar Dada. Nu'mü hingi ñ'emüigihü nö'ö di mö, ñ'emüigihü ngetho di ot'a nuya 'befiyü.

¹²Xa majöni di xi'ahü, nö'ö togo ñ'emüigi ma da 'yot'a nuya 'befi di otka n'ehe, ne da dökagi da 'yot'e, ngetho gar maga habü bi 'bu ma Dada.

¹³Ne gatho nö'ö tema gi 'yafu ma Dada gi thötju ma thuhuga, nuga ma ga ot'ahü, ne njap'ü nuga ár T'ugi ga e'spa ár nsu ar Dada.

¹⁴Nu'mü tema gi 'yafu Jö gi thötju ma thuhu, ga otga.

Ar Hesu bi mö nda mehna ár Hñö Jö

¹⁵Nu'mü gi mökagihü, 'yothü nö'ö di 'bep'ahü.

¹⁶Ne nuga ma ga apa Jö ma Dada da meñ'ahü man'a togo da hup'a ri müihü, ne ma gi 'buhwihü gatho ya pa.

¹⁷Ge'ö ár Hñö Jö togo mönga majöni. Ne nuya jö'i hingya gamfi hinda tsä da hñöñ'ö, ngetho hingi handi, ne hingi pö'u togo'ö. Ha nu'ahü hö, gi pöhu, ngetho gi 'buhwihü, ne ma da m'u ha ri müihü.

¹⁸Hinga ma ga hek'asehü. Ga pengi ga 'buhwihü man'agi.

¹⁹Ma'ra ya tsi patho, ne nuya jö'i hinda ma da hyandgagi, ha nu'ahü ma

gi hyandgagihü. Ngetho nuga di te, nu'ahü n'ehe ma gi ntehu.

²⁰Nuya pa'ü ma gi pöhu di n'atho'be ma Dada, ne gi n'at'wihü ma m'ui, ne di n'at'wi ri m'uihü.

²¹Nö'ö togo ot'a nö'ö di 'bepabi, go mökagi. Ne nö'ö togo mökagi, ma Dada ma da mödi n'ehe, ne nuga ma ga mödi, ne ma ga ñ'udi da hyandga ma m'ui.

²²Nu'mú ar Huda (hinge ar Iskariote) bi 'ñiembra ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, yo'ö honse ma gi ñ'udi ga hant'ahe ri m'ui, ha nu ma'ra ya jö'i hin'ö.

²³Ar Hesu bi dödi ne bi ñembabi: —Nö'ö togo mökagi, da 'yot'a nö'ö di mö. Ne ma Dada da mödi, ne ga e'be ga 'buhe n'at'wu'ö.

²⁴Nö'ö togo hingi mökagi, hingi ot'a nö'ö te di mö. Ha nö'ö ar mhö xka 'yohü, hingo xta mönse, ár meti ma Dada togo xpa penkagi.

²⁵Xta xi'ahuyü núpya di 'buhwihü.

²⁶Ha nunár Hñö Jö togo ar Humamüi, ma da mehna ma Dada potka ma thuhu, go da ut'ahü ne da beñ'ahü gatho te xta xi'ahü.

²⁷Di tsok'ahü gi 'buhü n'ar hogam'ui ngu di 'buka, hinge ngu nunar m'ui unga ar ximhai. Jange yo gi tu ri müihü, yo gi ntsuhü.

²⁸Ngu xka 'yohü xta xi'ahü, ma ga ma, ne ga pengi ga 'buhwihü. Nu'mü gi mökhmöhü, xka njohyahü nú'mü nda xi'ahü: Gar ma habü 'bu ma Dada. Ngetho töpka ma nsu.

²⁹Di xi'ahupyä nö'ö hinxi thotho, ne nú'mü xta njap'ü gi ñ'emüihü.

³⁰Hinga ma ga ñöwihü nzeye ya pa, ngetho ba ep'ü ár ndö nunar ximhai, ne nö'ö hinte di nja'be.

³¹Di ne da bö ya meximhai di mö ar Dada, jange di ot'a

ngu 'bepkagi'ö. Nanju, möhö ga poñhüwa.

Ar 'bai'obxi ne yá 'ye

15 Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi yá maxte:

—Nuga go dar 'bai'obxi majöni, ne ma Dada gehnu togo su.

²Nu'u togo di 'bu'be, jangu yá 'ye ar 'bai'obxi. Nu'u yá 'ye uni, nö'ö togo su da hoki xiñho, honi xa da du. Ha nu'mu hinte uni, da meki.

³Nu'ahu xi hok'ahu xiñho nuya mhö xta xi'ahu.

⁴Kwathu ga 'buhwihu. Jangu ar 'yeza hingi tsa te da uni nu'mu hingi thöt'a hár 'bai, njap'utho'ihu n'ehe, nu'mu hindi 'buhwihu, hinte mañho gi uñhu.

⁵Nuga go dar 'bai'obxi, ha nu'ahu yá 'ye. Nö'ö togo di 'bu'be, nunu xa unga ar ñho. Ha nu'mu hindi 'bu'be, hinte tsa te da mefi.

⁶Nö'ö togo hindi 'bu'be, ma da t'enga har ñöni ngu n'ar 'yeza, ne da 'yot'i. Nep'u da njo, ne da t'u'sa har tsibi habu da nzo.

⁷Nu'mu xa gi umba ri mu'ihu ga 'buhwihu, ne di oda ri mfenihu ma mhö, 'yahu gatho nö'ö gi nehü ne da t'a'ahu.

⁸Nu'mu xa gi uñhu ar ñho, njap'u nheki ár nsunda ma Dada, ne njap'u gi 'ñuhu go ma maxte'ihu.

⁹Ngu xi mökagi ar Dada, njap'u di mö'ahu n'ehe. Yo ma gi 'wehu, 'buhu ha ma mhöte.

¹⁰Nu'mu gi 'yothu nö'ö xta 'bep'ahu, gi 'buhu ha ma mhöte 'mu, jangu xta ot'a nö'ö xpa 'bepkagi ma Dada, ne di 'bu hár mhöte'ö.

¹¹Di xi'ahu njap'u ne ga thok'ahu ma johya, ne da nxoge ri johyahu.

¹²Gehnu ma 'bepate: Gi mhöhu n'a ngu n'a ngu xta mö'ahu.

¹³Hiñ'otho man'ar mhöte di töpa ár nsu, da unga ár te da po yá ñ'ohu.

¹⁴Nu'ahu go ma ñ'ohu nu'mu gi 'yothu nö'ö di 'bep'ahu.

¹⁵Nupya hindi nu'ahu ngu n'ar 'bego, ngetho n'ar 'bego hingi pödi tema pe ár hmu. Ha nu'ahu ma ñ'ohu, ngetho gatho nö'ö xta ode xi mönga ma Dada, xta xi'ahu n'ehe.

¹⁶Nu'ahu hinga hwankagihu, nuga go da hwañ'ahu, ne xta ex'ahu gi möhu, ne da nheki ri hoga 'befihu hiñham'u da thege. Njap'u gatho nö'ö gi 'yafu ma Dada gi potju ma thuhu, da 'ra'ahu.

¹⁷Nö'ö di 'bep'ahu: Mhöhu n'a ngu n'a.

Nu'u hingya gamfi ma da utsa'ihu

¹⁸Nú'mu xta utsa'ihu ya jö'i, beñhu bi utsagiga m'et'ö.

¹⁹Nu'mu ár meti'ihuhmö ar ximhai, nuya meximhai da mö'ahu ngu mö yá mi meximhaiwi. Ha nu'ahu hingyá meti'ihu, ngetho nuga nú'mu nda hwañ'ahu, da zoñ'ahu mameda ya meximhai, jange utsa'ihu.

²⁰Beñhu nö'ö xta xi'ahu, ar 'bego hingi töpa ár nsu ár hmu. Nö'ö togo xi utsagi, ma da utsa'ihu n'ehe. Ha nu'mu xi 'yot'a nö'ö xta mö, ma da 'yot'ahu nö'ö gi xipabihu n'ehe.

²¹Ha nu'u togo da utsa'ihu, ma da jap'u ngetho xka ñ'emugihu, ne hingi pö'u togo xpa penkagi.

²²Nu'mu hinxta ekahmö ne hinxta zohmö nuya jö'iyu, hinte ma ts'oki di tuhmöyu. Ha xta ehe xta xipabi, jange hiñ'otho te da dö'u.

²³Nö'ö togo ʊtsagi, pontho ʊtsa ma Dada n'ehe.

²⁴Nu'mu hinxta ñ'uhmö ya nt'udi nö'ö hinto man'a xi za xi 'yot'e, hinte ma ts'oki di tuhmö'u. Ha xi hyandya nt'udi, ne xi ʊtsagi mahyegi'be ma Dada.

²⁵Xi njap'u ne nda tho ngu mönga ha yá t'ofu habu enö: Xi ʊtsagi mödi hinte xta japabi'u.

²⁶Ne ma ga peñ'ahu ar Humamui, gehnu ár Hñö Jö mönga majöni, di 'ñe habu bi 'bu ma Dada. Nunu da dat'ahu majöni togogi.

²⁷Nu'ahu n'ehe ma gi dathwu majöni ma'ra togogi, ngetho har nduitho ndi 'buhwihu.

16 Di xi'ahu njap'u, ne hingi 'wehu xta 'ñep'u ya nt'utsa.

²Ma da t'eñ'ahu ha ya nijö, ne ma da zo ya pa nú'mu togo ma da hyo'ahu, njap'u pepa Jö emp'ö.

³Nu'u ma da 'yot'ahu njap'u, ngetho hingi pö'u togo ma Dada, ne hingi pö'u togogi.

⁴Xta xi'ahu nuya mhöyu, ne nú'mu xta tho njap'u, gi beñhu xta xi'ahu m'et'o.

Ár 'befi ár Hñö Jö

Hinda xi'ahu njap'u ár ndui, ngetho ndi 'buhwithohu.

⁵Ha nupya ma ga penga habu bi 'bu togo ba penkagi. Ne hinto xka 'yangagihu habu gar ma.

⁶Honse xa gi tu ri muihu ngetho xta xi'ahu njap'u.

⁷Majöni di xi'ahu, gi to'mhu ri ñhohu nu'mu gar maga. Nu'mu hinga ma, hinda e ar Humamui. Ha nu'mu ga ma, ma ga pemp'ahu gi 'buhwihu.

⁸Nu xta zo'ö, ma da hñu'mba yá hmi ya jö'i, da bö'u xa tu yá ts'oki,

hanja da m'u xiñho, ne Jö ma da hñö'spa majöni.

⁹Ma da utwabi'u xa tu ya ts'oki, ngetho hingi ñ'emugi.

¹⁰Ma da utwabi hanja da m'ui xiñho, ngetho nuga ma ga penga man'agi habu bi 'bu ma Dada, ne hinga ma gi hyandgagihu.

¹¹Ne da utwabi ar thöxamajöni, ngetho nö'ö togo ndöwa har ximhai, xi wadi xi thu'spa ár mfei.

¹²Di pe'sta ma nzeye tema ga xi'ahu, ha nupya hinda tsá ga ut'ahu, ngetho hinda tsá da zo ri mfenihu xoge.

¹³Nu xta ep'u ár Hñö Jö nö'ö mönga majöni, ma da 'yot'ahu xiñho ar 'ñu nö'ö majöni. Ngetho hinda ma da mönga nö'ö bense, ma da mönga nö'ö xi 'yode, ne da xi'ahu nö'ö tema da tho m'efa.

¹⁴Ma da ñeska ma nsu, ngetho ma da gunka ma meti ne da ut'ahu.

¹⁵Gatho nö'ö ár meti ma Dada ma meti n'ehe, jange xta xi'ahu da gunka ma meti ne da ut'ahu.

Ma da the ar dumui, ma da zo ar johya

¹⁶Be 'ra ya tsi pa, ne hinga ma gi hyandgagihu. Ne da tho ma'ra ya tsi pa, ne ma gi hyandgagihu man'agi, ngetho gar ma habu bi 'bu ma Dada.

¹⁷Nu'mu 'ra yá maxte mi enga n'a ngu n'a:

—Tema di bonga nö'ö te mö enö: 'Be 'ra ya tsi pa, ne hinga ma gi hyandgagihu. Ma da tho ma'ra ya tsi pa, ne gi pengi gi hyandgagihu, ngetho gar ma habu bi 'bu ma Dada.

¹⁸Mi eñ'u:

—Tema di bonga nö'ö eñ'ö: 'Be 'ra ya tsi pa. Hindi pöhu tema ne da mö.

¹⁹Ar Hesu bi bötho tema mi ne nda 'yambabi'u, jange bi 'ñembabi'ö:

—Yo'ö gi ñ'añhu n'a ngu n'a nö'ö te xta xi'ahu: 'Be 'ra ya tsi pa, ne hingi hyandagihu. Ne ma da tho ma'ra ya tsi pa, ne gi hyandgagihu man'agi.

²⁰Xa majöni di xi'ahu, xa ma gi nzoñhu ne ma gi thohu ar dumu, ha nuya meximhai ma da njohya. M'efa nuna ri dumu ihu ma da thege, ne ma da e ar johya.

²¹Ma gi njahu ngu n'ar 'behñö tho ya ugi ngetho xi zo yá pa da m'u ár bötsi. Ha nu xta wadi da m'u ár bötsi, da pumhnitho ar ugi bi thogi, di töte ar johya pets'i, ngetho xi zokwa n'ar bötsi har ximhai.

²²Gi njahupya, xa gi tu ri mu ihu. Ha nú'mu xka pengi ga hant'ahu, xa ma gi njohyahu, ne hinto ma da hñöñ'ahu nunar johyanu.

²³Nuya pa'u hinte ma nt'ani gi 'yangagihu. Xa majöni di xi'ahu, gatho nö'ö gi 'yapabihu ma Dada gi nonju ma thuhu, go da 'ra'ahu'ö.

²⁴Hinte xka 'yapathohu gi nonju ma thuhu. 'Yafu ne da t'a'ahu, njap'u da nxoge ri johyahu.

Ar Hesu bi dö ar ximhai

²⁵Nö'ö xta xi'ahu xta mönga m'ede. Ma da zo ar pa hinga zo'ahu njap'u. Ma ga xi'ahu n'agitho togo ma Dada, ne njap'u da zo xiñho ri mfenihu.

²⁶Nuya pa'u ma gi 'yapabihu ma Dada gi nonju ma thuhu. Di xi'ahu hinge mahyoni ga apa ma Dada da 'yot'ahu.

²⁷Gese ma Dada mö'ahu, ngetho xka mökagihu, ne xka ñ'emuihu xta e habu bi 'bu'ö.

²⁸Ndi 'bu habu bi 'bu ma Dada, ne xta ekwa har ximhai. Ma ga tsokwa ar ximhai, ne ga penga man'agi habu bi 'bu ma Dada.

²⁹Nuyá maxte bi 'ñembabi: —Nupya gi ñö xiñho, ne hinte ma 'bede gi mö.

³⁰Xi zo ma mfenihepya gi pö gatho, hinge mahyoni te da t'añ'a'i. Jange di ñ'emuihe xka e habu bi 'bu Jö.

³¹Ar Hesu bi dötwabi'u ne bi 'ñenö:

—Hage gi ñ'emuihupya.

³²Pöhu ma da ep'u ar pa, ne di xi'ahu, 'bap'utho nú'mu ma gi mfonthu. N'a ngu n'a ma gi juhu ri 'ñuhu, ne ma gi hyegasehu. Mödi hinga ma ga 'buse, ma ga 'bu'be ma Dada.

³³Xta xi'ahu njap'u, gehnu da ja'ahu gi 'buhu ter entho ga 'buhwihu. Nuwa har ximhai ma gi thohu ya thogi. Yo gi tu ri mu ihu, ngetho nuga xta tö ar ximhai.

Ar Hesu apa ár Dada da ma'spa yá maxte

17 Mi wadi bi mönga njap'u, ar Hesu bi no'sa mhets'i ne bi 'ñenö:

—Ma Dada'i, xi zo ar pa da göxkwa nö'ö xka 'bepkagi ga ot'e. 'Ne'spa ár nsu ri T'ugi, ne nuga ga es'a ri nsuge n'ehe.

²Ngetho xka 'raka ar ts'edi töpa gatho ya meximhai, ga umba ar te hiñham'u da göts'i nu'u togo xka datka ha ma 'ye.

³Gehnu ar te hiñham'u da göts'i: da bö'a'i honse'i gar Jö majöni, ne da bökagi dar Hesukristo togo xka penkagi.

⁴Nuga xta jwata ma 'befi xka 'rakagi, njap'u xta ñ'u ri nsundawa har ximhai.

⁵Ma tsi Dada'i, koska ma nsunda ga 'buhwi habu gi 'bui, ne njap'u da nheki ma nsu, ngu nunar nsu ndi pe'skwi nú'mu hinxki thoktho ar ximhai.

⁶Xta utwabi togo'i nuyu xka hwahna har ximhai, ne xka 'yentk'a ha ma 'ye. Go ma ri meti ne xka 'rakagipya. Nuyu xi 'yot'a gathu ngu xka penkagi ga xipi.

⁷Nupya pöhyu, gathu nö'ö di pefi, go xka 'bepkagi.

⁸Ngetho xta xipa nö'ö xka xikagi, ne nuyu xi hñöni. Ne xi böhyu majöni xta ehe habu ndi 'buhwi, ne xi ñ'emui go xka penkagi.

⁹Nuga di a'i gi suyu. Hinge di a'i gi su nu'u hingya gamfi, di a'i gi su nuyu togo xka 'rakagi, ngetho go ri meti n'ehe.

¹⁰Gathu nö'ö ma meti go ri meti n'ehe, ne nö'ö ri metige go ma meti n'e. Gehyu xa japabi xi nheki ma nsunda.

¹¹Ma ga hēgi di 'buka har ximhai, ngetho gar map'u habu gi 'bui. Ha nuyu ma da m'ukwatho har ximhai. Ma tsi Dada'i xa xint'axi'i, nuya xka 'rakagi, suyu hár ts'edi ri thuhu, ne da n'athoyu, nguju di n'athowi.

¹²Nú'mu ndi 'bu'bewa har ximhai, go ndi suga hár ts'edi ri thuhu hinge nda 'wege. Nu'u ga 'rakagi ndi su, hinto bi m'edi, hōse nö'ö xki t'ent'i nda m'edi, ne nda tho ngu huxa har T'ofu.

¹³Nupya ma ga map'u habu gi 'bui. Nú'mu di 'bukwatho har ximhai di mönga nuya mhöyu,

njap'u ga thokwabi ma johya ne da nxoge yá johyayu.

¹⁴Xta umbabi ri mhöyu. Ne ar ximhai bi utsa, ngetho hingyá meti ar ximhai, nguga hingo ár metigi ar ximhai.

¹⁵Hindi a'i gi juka har ximhai, hōse di a'i gi ñöni hinte da japa ar ts'ondöhi.

¹⁶Nuyu hingyá meti ar ximhai, nguga hingar metigi ar ximhai.

¹⁷Di a'i gi utwabi nö'ö majöni, ne da 'yent'a yá te da mep'a'i. Nuna ri mhö gehnu majöni.

¹⁸Jangu xka penkagi har ximhai, njap'u xta penkayu har ximhai n'ehe.

¹⁹Nuga di homba yá ñhoyu. Gesegi di ent'a ma te ha ri 'befi, ne njap'u nuyu n'ehe da 'yentyá te ha ri 'befi, ngetho pöhyu nö'ö majöni.

²⁰Hinge hōse di a'a'i gi faxyu. Faxats'u nu'u togo ma da ñ'emui gi n'ehe xta 'yo yá mhö damajöniyu.

²¹Ne da n'athoyu ngu di n'athowi, ma tsi Dada'i, ngetho nu'ge ne nuga di 'buhwi mahyegi. Ne ga n'at'wihuyu n'ehe, ne njap'u ya meximhai da ñ'emui go xka penkagi.

²²Ngu nö'ö ar nsunda xka 'rakagi, njap'u ga thokwabiyu n'ehe, ne da n'athoyu ngu di n'athowi.

²³Nuga ma ga 'bu'beyu, ne nu'ge di 'buhwi. Njap'u di n'athoyu, ne ya meximhai da bödi xka penkagi, ne xa gi möhyu ngu xka mökagi.

²⁴Ma tsi Dada'i, nuyu xka 'yentk'a ha ma 'ye, di ne da m'u habu di 'buka, ne da hyanda nö'ö ar nsunda xka 'rakagi; ngetho ngi möki nú'mu hinxki thoktho ar ximhai.

²⁵Ma tsi hoga Dada'i, nuya jö'i hingya gamfi hinxi bö'i. Ha nuga di pö'i, ne nuyü xka 'rakagi pöhyü n'ehe go xka penkagi.

²⁶Xta utwabiü togo'i ne tengu ri m'ui, ne hinga ma ga tsaya ga utwabi. Ne njangu xka mökagi, nuyü n'ehe da me'sa nunar mhöte'ö ha yá müi, ne ma ga 'bu'begayu.

Ar Hesu bi mhihi

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lk. 22:47-53)

18 Ar Hesu mi wadi bi mönga njap'u, bi mewi yá maxte bi 'rañ'u ar hñe ár thuhu Nsedro. Mi 'buhñu n'ar hwöza, ne ka bi yutñu.

²Ha nu ar Huda, togo bi da ar Hesu, mi pödi habü mi 'bu nunar hwöhinu, ngetho nzeýe ya pa ar Hesu xki mewinu yá maxte.

³Jange ar Huda bi zixa n'a mut'i ya ndogu xki 'ñe har ts'ut'wi, ne 'ra ya ndogu mi su ar nijö, xki mehna ya ndömöjö ne ya dengabepate, bi mayü mi hö ya ñot'i, ya tunza, ya za ne ya jwai.

⁴Ar Hesu mi pötho tema nda 'ñepabi, jange bi m'et'o ma ba thödi, ne bi 'ñembabi'u:

—Togo gi hoñhu.

⁵Nu'u bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Di hoñhe ar Hesu me Nasare.

Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Go geke.

Ne mi ñ'owi'u n'ehe ar Huda togo mi da.

⁶Nú'mü mi 'ñembabi'u: Go geke, nu'mü bi nthixtha ne bi hwank'u.

⁷Ar Hesu bi mengi bi 'ñembabi'u:

—Togo gi hoñhu.

Nu'u bi 'ñeñ'u:

—Ar Hesu me Nasare.

⁸Ar Hesu bi dötwabi:

—Xta xi'ahu, go geke. Nu'mü gi hongagihu, hyehu da ma nuyü di ñ'o'be.

⁹Bi njap'u ne bi tho ngu xki möñ'ö xki 'ñenö: Gatho nu'u xka 'rakagi, di pe'stho, hinto xta 'bedi.

¹⁰Nu'mü ar Simu Pedro n'a mbi k'osta n'ar ndojwai mi nxöts'i, ne bi dakwa ár gu hár ñ'ei ár 'bego ar ndömöjö. Nor 'bego'ö már thuhu ar Malko.

¹¹Ar Hesu bi 'ñemba ar Pedro 'mü:

—Kwata nor ndojwai hár nt'o. Ngetho nunar nt'eni xinju xi hñuska ma Dada, hage ga hep'u hinga tsi 'mü.

Ar Hesu bi ts'ixa ma ba m'amba ar ndömöjö

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lk. 22:54)

¹²Nep'u nunar mut'inu ya ndogu mi ñ'owi yá ndö, ne ya ndogu mi su ar nijö xki mehna ya dönziandö, bi gu ar Hesu ne bi xot'e.

¹³M'et'o bi ts'i'spa ar Anas, ngetho már ndohñö ar Kaifas togo mar döngamöjö nor jey'e.

¹⁴Nunar Kaifasñu gehñu togo xki xipa ya ndöxodyo mar ñho nda duse n'ar ñ'oho, hinge gatho ya jö'i.

Ar Pedro mi 'bu hár thi ár ngu ar Anas

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lk. 22:55-57)

¹⁵Ha nu ar Simu Pedro ne nö'ö man'a ár mimaxte mi teñ'u ar Hesu mi nju. Nö'ö man'ar maxte már mpödi ar döngamöjö, jange bi yut'a hár thi ar ngu.

¹⁶Har Pedro xki go nthi har goxthi. Jange ba e nö'ö man'ar maxte mi mpöhi ar döngamöjö, bi

xipa ar 'behñö mi su ar goxthi, nda hye ar Pedro nda yut'i.

¹⁷Nu'mú nor 'behñö mi su ar goxthi bi 'ñemba ar Pedro:

—Ha hingo ngi ñ'owi nor ñ'ohonu n'ehe.

Ar Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö, nuga hin'ö.

¹⁸Nuya 'bego ne nuya sunijö xki 'ñu'u n'ar tsibi ngetho mar ntse, mi 'bahnu mi mpat'u. Ar Pedro mi 'bahnu n'ehe.

Ar Anas bi 'yot'wa ya nt'ani ar Hesu

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lk. 22:66-71)

¹⁹Ha nu ar döngamöjö bi 'yamba ar Hesu tema xki ja yá maxte ne ár nt'uti.

²⁰Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nuga hinte xta otka ñ'öntho.

Nö'ö di mö xta mönga ha ya t'ulo nijö ne har dönganijö habu tsonga gatho ya xodyo.

²¹Yo'ö gi angagihü. 'Yambabihü nu'u togo xi 'yoxkagi, go pö'u tema xta mö.

²²Nu mi mönga njap'u ar Hesu, n'ar sunijö bi umba n'ar mpetgu ne bi 'ñenö:

—Hage njap'u gi thöta ar döngamöjö.

²³Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Gi enö xta ñöman'u. Hage da za gi hñubga ma hmi. Ha nu'mü xta ñö xiñho, yo'ö xka febgagi 'mu.

²⁴Nu'mü ar Anas bi mehna ar Hesu xki nsot'e, nda ts'ixa habu mi 'bu ar Kaifas togo mar döngamöjö.

Ar Pedro bi kongga ar Hesu

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lk. 22:58-62)

²⁵Ar Pedro mi 'ba get'u ar tsibi mi mpat'i, ne bi t'embabi:

—Hage hinga ge'e n'ár maxte n'ehe.

Nö'ö bi nkoni ne bi 'ñenö:

—Hin'ö, nuga hin'ö.

²⁶N'ár 'bego ar döngamöjö már mēni nö'ö togo bi hyekwa ár gu ar Pedro, bi 'ñembabi:

—Hage hinda hant'a'i ngi 'bahwi'ö har hwöza.

²⁷Ar Pedro bi mengi bi nkoni, ne bi ma ar boxi.

Ar Hesu ma ba m'amba ar Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-31; Mr. 15:1-20;

Lk. 23:1-5, 13-25)

²⁸Mi takxuditho nú'mü mi njuka ar Hesu hár ngu ar Kaifas, ne bi ts'ixa har döta ngu habu mi 'bu ya ndö me Nroma. Nuya ndöxodyo himbi ne bi yut'u, himi ne nda jaxt'a yá m'ui, ne nda tsá nda zi ar baxjwa.

²⁹Nu'mü, ba ponga ar Pilato ne bi 'ñembabi'u:

—Tema gi hoxu nunar ñ'ohonu.

³⁰Nu'u bi dödi ne bi 'ñen'u:

—Nu'mü hinte ma ts'oki xi 'yothmö, hinxta tsin'ahe 'mu.

³¹Ar Pilato bi dötwabi'u:

—Tsixu ne 'yothwu ar ts'ut'wi ngu mönga ri t'ofohu.

Ha nuya xodyo bi 'ñembabi:

—Nuje hingi thegagihe togo ga hohe.

³²Bi njap'u ne nda thogi ngu xki mönga ar Hesu, nú'mü xki mönga hanja nda du.

³³Ar Pilato bi mengi bi yut'a har döta ngu, ne bi zohna ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Hage gár ndöge ya xodyo.

³⁴Ar Hesu bi dötwabi njawa:

—Nö'ö xka mö, ha gi mönse, wa togo xi xi'a'i.

³⁵Ar Pilato bi dödi ne bi 'ñenö:
—Hindar xodyoga. Nuya ri
mixodyowi ne ya ndömöjō go xpa
tsi'a'i ha ma ts'ut'wi. Te xka 'yot'e.

³⁶Ha nu ar Hesu bi dödi:
—Numa ts'ut'wiga hinga gekwa
har ximhai. Nu'mu di njap'uhmō,
nu'u togo tengagi xi ntuhni ne
xi ñōngagi, hinxi ndatkagi ya
ndōxodyo. Ngetho numa ts'ut'wiga
hingar menguwa.

³⁷Ar Pilato bi 'ñembabi 'mu:
—Hage gar ndōge 'mu.
Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:
—Hö, ngu xka mö dar ndö. Jange
da m'ui ne xta ekwa har ximhai
ga mönga nö'ö majōni. Gatho nu'u
tenga nö'ö majōni, oxa nö'ö di mö.

³⁸Ar Pilato bi 'ñenö:
—Teme nö'ö majōni.
Mi wadi bi mönga njap'u, bi
bonga nthi ma ba k'ōnga ya xodyo
man'agi, ne bi 'ñembabi'u:
—Hinte ma ts'oki di timbabinu.
³⁹Nu'ahu gi pe'su n'ar nt'umbi
di hek'ahu n'ar 'yofadi har dango
mbaxjwa. Ha gi nehū ga hek'ahu ri
Ndōxodyohu.

⁴⁰Nu'mū gatho bi mengi bi ma'u
ne bi 'ñeñ'u:
—Hindi nehe gi hyehnu. Hye ar
Baraba.

Ha nu ar Baraba mar bē.
19 Nu'mū ar Pilato bi japi nda
n'wext'a ar Hesu.

²Ne nuya ndogu bi me n'ar ntsant'i
ya 'mini ne bi hñu'spabi. M'efa bi
gö'spa n'ar thenga dutu xa xki zi.

³Ne bi 'ñeñ'u:
—Xa ar tsi te, ár Ndö'i ya xodyo.
Ne mi umba ya mpētgu.

⁴M'efa ar Pilato bi bonga man'agi
ne bi 'ñemba ya xodyo:

—Hyanthu di tsiñ'ahuwa nunar
ñ'ohonu. Nusehu hinte ma ts'oki xta
timbabi.

⁵Nu mi bonga ar Hesu mi hu'sa
ya 'mini xki m'e, ne mi he ar
thenga dutu, bi 'ñenga ar Pilato:
—Xi 'bukwa nunar ñ'ohonu.

⁶Mi hyanda nuya ndömöjō ne ya
sunijō, bi ndui bi mafi ne mi eñ'u:
—Tsuta har pont'i, tsuta har pont'i.
Bi 'ñenga ar Pilato:

—Tsixu ba tsuthu har pont'i ngu
xka möñhu, ngetho nuga hinte ma
ts'oki di timbabinu.

⁷Nuya xodyo bi dötwabi ne bi
'ñeñ'u:
—Nunu xi 'ñense ár T'u Jö, jange
mahyoni da tho, ngetho njap'u enga
ha ma t'ofohē.

⁸Nu mi 'yo njap'u ar Pilato bi
hñuxa ár ntsu.

⁹Ne bi mengi bi yut'a har döta
ngu, ne bi 'ñemba ar Hesu:
—Habū gar mengu.

Ar Hesu hinte bi döti.
¹⁰Jange ar Pilato bi 'ñembabi:
—Ha hingi ne gi thōdi. Wa hingi
pōdi di pe'sa ar ts'edi ga ja'a'i da
ts'ut'a har pont'i, wa da tsā ga
hek'a'i gi ma n'ehe.

¹¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:
—Hinte ma ts'edi gi pe'shmō
nu'mu hinte xi 'ra'a Jö. Jange nö'ö
togo xi 'yentk'agi ha ri 'ye, go töte
ár ts'oki tux'ö.

¹²Mi wa ar Hesu bi mönga njap'u,
ar Pilato xa bi umba ár mu'i mi honi
hanja nda hyegi. Ha nuya ndōxodyo
xa mi mafi mi eñ'u:

—Nu'mu gi hye nunar ñ'ohonu,
hingár ñ'owi ar Sesar. Ngetho gatho
nu'u ñ'exase ngu n'ar ndö, gehyu ya
ñ'uniwi'ö.

¹³Nu mi 'yo njap'u ar Pilato bi guka ar Hesu. Ne bi hñuxa hár nthuts'i habu hõxa majõni, mi 'bu har Gabata har mhõ ebreo, di boni da 'ñenõ har Nt'ut'ado.

¹⁴Mi 'be n'apa nda zo ar dango mbaxjwa, ngu made mpa nú'mu ar Pilato bi 'ñemba ya ndõxodyo:

—Ndi, 'bukwa ri ndõhu.

¹⁵Ha nuya ndõxodyo bi ma'u ne bi 'ñeñ'u:

—Tsits'i ba tsuta har pont'i.

Ha nu ar Pilato bi 'ñembabi'u:

—Hage gi nehü ga tsut'a ri ndõhu.

Nuya ndõmõjõ bi dödi ne bi 'ñenõ:

—Hõse ar Sesar di 'ñehe ngu ar ndõ, hinto man'a.

¹⁶Jange bi datwa ha yá 'ye'u nda tsut'u har pont'i, ne nuya ndõxodyo bi gu ar Hesu bi zix'u.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lk. 23:26-43)

¹⁷Ar Hesu bi boni mi muxa ár pont'i habu ma nda ts'uti, ndi ma har Nñõxhundo'yo, har hñõ ebreo t'embabi Golgota.

¹⁸Ne ka bi ts'utnu har pont'i. Ne bi ts'utnu ma yoho n'ehe, har Hesu bi go madetho.

¹⁹Ar Pilato bi 'yot'a n'ar döta thuhu, ne bi hñuxa mañõ ar pont'i, mi enõ njawa: Gehnu ar Hesu me Nasare, ár Ndõ ya xodyo.

²⁰Nunar thuhunu bi ne nzeye ya xodyo; ngetho habu xki ts'uti mi get'u ar hnini, ne mi huxa har hñõ ebreo, ar griego ne ar latin.

²¹Nuya ndõxodyo bi 'ñemba ar Pilato:

—Yo gi ot'a: Ár Ndõ ya xodyo. Di nehe gi 'yot'a njawa: Go mi eñ'õ ar Ndõ ya xodyo.

²²Ar Pilato bi dödi ne bi 'ñenõ: —Nõ'õ xta ot'i, njap'u da gohi.

²³Nuya ndogu mi wadi bi tsuta ar Hesu, bi gumpa yá dutu nda 'yot'a goho xeni, ne nda hñõxa n'a xeni n'a ngu n'a. Bi gumpa ár pat'i n'ehe, nunu mi n'adar m'e xki t'ot'e xki ndu mañõ ndi göxa hai.

²⁴N'a mbi bentho ne bi 'ñeñ'u:

—Hinga xegu. Ma ga ensu n'ar nthõhõ ga nuhu togo da hñõts'i.

Gathoyu bi njap'u, ne bi tho ngu mi enga har T'ofõ habu huts'i njawa:

Bi ñhe'u ma dutu,

Ne bi 'yensa ar nthõhõ nda nu togo nda hñõska ma he.

Ne bi jap'u ya ndogu.

²⁵Get'u har pont'i habu xki ts'uta ar Hesu, ka mi 'bahnu ár nõnõ ne ár juhwep'u'õ, ar Maria ár 'behñõ ar Kleofa, ne ar Maria me Magdala.

²⁶Ar Hesu mi hyanda ár nõnõ ne ár maxte togo xa mi mödi mi 'bahnu n'ehe, bi 'ñemba ár nõnõ:

—Nõnõ, xi 'bap'u ri t'u.

²⁷Nep'u bi 'ñemba ár maxte togo xa mi mödi:

—Hyandi, xi 'bahnu ri nõnõ.

Ne nor pa'õ nunar maxtenu bi zixa hár ngu bi su.

Ar Hesu bi du

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lk. 23:44-49)

²⁸M'efa mi bö ar Hesu xki jwata xoge, bi 'ñenõ:

—Di tutho.

Njap'u bi tho ngu mönga har T'ofõ.

²⁹Mi 'buhnu n'ar mohi mi po ar ixkat'afi. Bi nju n'ar xi'yo bi mpobo, bi nthuta ha n'ar t'o ne bi njawatwa hár ne.

³⁰Ar Hesu mi wadi bi zi ar ixkat'afi bi 'ñenö:

—Xi göxa xoge.

Ne bi ts'a'ima ár ñö, bi da ár hñö bi du.

Ar Hesu bi nsu'spa ár 'bòts'e

³¹Mi 'be n'apa nda dat'a ar dango mbaxjwa. Jange ya ndöxodyo ma ba apa ar möte ar Pilato nda n'wakwabi yá wa nu'u xki ts'uti. Ne nda njömba yá ndo'yo, hinge nda gop'u har pont'i nö'ö ar pa ntsaya. Nunar panu mar nts'upi.

³²Jange ba e 'mu ya ndogu, ne bi 'wakwa yá wa nö'ö ar 'bet'o ne nö'ö ár ñ'owi xki ts'utwi.

³³Ha nú'mu mi zonga habu mi zu ar Hesu, himbi 'wakwa yá wa, ngetho bi hyant'u xki du.

³⁴Ne n'a nuya ndogu bi gu n'ar maza, bi su'spa ár 'bòts'e, ne bi k'lonts'a ar ji ner dehe.

³⁵Ha nö'ö togo bi hyandi go damajöni, jange pödi xiñho majöni nö'ö te mö. Ne pet'ahu, njap'u gi ñ'emuihu n'ehe.

³⁶Bi njap'u ne nda tho ngu mönga har T'ofu habu enö: Hinte ma ndo'yo nda n'wakwabi.

³⁷Man'ár xeni ar T'ofu enö njawa n'ehe: Ya jö'i da hyanda nö'ö togo bi sunse'u.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lk. 23:50-56)

³⁸Mi wa xogeyu, ar Huse me Arimatea, togo mi tenga ar Hesu n'ehe, mödi ñ'ontho ngetho mi tsu yá mi ndöxodyowi, bi ma ba apa ar Pilato nda umba ar seki nda hñö'spa ár ndo'yo ar Hesu. Ne ar Pilato bi umbabi, jange bi ma ba hömpabi.

³⁹Ar Nikodemo n'ehe togo ba e mi nxui bi k'önga n'agi ar Hesu, ba hö ar bopo ár thuhu ar mira, mi nthöskwi man'ar hogañuni ár thuhu aloe, mi tho ngu n'atema'ret'a ya nts'uti ár ñhu.

⁴⁰Jange bi gu'u ár ndo'yo ar Hesu, bi go'spa ya hogañuni, ne bi maxa ya dutu, ngu yá nt'umbi ya xodyo mi a yá jö'i.

⁴¹Get'unu habu xki ts'uta ar Hesu mi 'buhnu n'ar hwöza, ne har hwöza mi 'buhnu n'ar 'ra'yo t'agi hinto xki t'agi.

⁴²Jange ka bi t'ahnü'ö, ngetho mi get'utho, ne ma nda ndu ar pa ntsaya.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lk. 24:1-12)

20 Ár m'et'o mpa ar hñöto, ar Maria me Magdala bi ma ra n'itho mi nxuitho har t'agi, ne bi hyandi xki thöka ar do mi kothmö'ö.

²Nu'mü, dama bi nixt'i ma ba xipa ar Simu Pedro ne nö'ö man'ar maxte xa mi mö ar Hesu, bi ñembabi'u:

—Xi thö'spa ár ndo'yo ar tsi Hmu mi 'bu har t'agi, ne hindi pöhe habu xpa 'bokwe.

³Dama bi bonga ar Pedro ne nö'ö man'ar maxte, bi ma'u har t'agi.

⁴Xa bi hye ar nhixt'i gatho yoho, ha nö'ö man'ar maxte bi ntöte ár nihi, jange bi zonga m'et'o.

⁵Bi kaka ár ñö ne bi hyanda ya xuni dutu mi 'buhnu, ha himbi yut'i.

⁶Ne mi zo ar Simu Pedro n'ehe mi 'befa, dama bi yut'i ne bi hyanda ya xuni dutu mi 'bonu.

⁷Ne bi hyanda nunar nthu'mxi xki 'ba'spahmö ár ñö ar Hesu, himi

nthöskwi nu ma'ra ya xuni dutu, mi 'büse xki ntot'i xiñho.

⁸Bi yut'a nö'ö man'a xki zo m'et'o, ne bi hyanda gatho nö'ö te mi ja mbo, ne bi ñ'emui.

⁹Nuya pa'u hinxki zoda yá mfeni nö'ö mönga har T'ofu, mi enö mi mahyoni ar Kristo nda mengi nda nte man'agi.

¹⁰Ne bi menk'u habu mi 'bu yá ñ'owi.

**Ar Hesu bi ñ'udi nda hyanda ar
Maria me Magdala**

(Mr. 16:9-11)

¹¹Nunar Maria me Magdala mi 'ba nthi hár goxthi ar t'agi mi zoni, bi kaka ár ñö bi hyanda mbo.

¹²Ne bi hyanda yoho ya enxe mi he ya t'axdutu, mi huhnu habu xki 'bokwa ár ndo'yo ar Hesu, n'a habu xki gohmö ár ñö, ne man'a habu xki gohmö yá wa.

¹³Ne bi ñ'enga nuya yohoyu:

—Ha gi ode nonö. Yo'ö gi zoni.

Nö'ö bi dödi:

—Di zoni ngetho xi thö'spa ár ndo'yo ma tsi Hmu, ne hindi pödi habu xpa ts'ogi.

¹⁴Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi ñegi ne bi hyanda ar Hesu mi 'bahnu, ne himbi bödi ha go mi ge'ö.

¹⁵Ar Hesu bi ñ'embabi:

—Ha gi ode, nonö. Yo'ö gi zoni.

Togo gi honi.

Nunar 'behñö mi beni mar suhwöhiza, jange bi ñ'embabi:

—Tata, nu'mu xka hñö'spa ár ndo'yo ma tsi Hmu, xikagi habu xka tsogi, ne ma ga hö.

¹⁶Ar Hesu bi ñ'embabi:

—Maria.

Nu'mu ar Maria bi 'bat'i ne bi ñ'embabi:

—Raboni (di boni da 'ñenö, Utate).

¹⁷Ar Hesu bi ñ'embabi:

—Yo gi thangagi, ngetho hinxta mada habu bi 'bu ma Dada. Di ma ba xipa ma ku gar ma habu bi 'bu ma Dada ne ri Dadahu, ma Jö ne ri Jöhu.

¹⁸Ar Maria me Magdala bi ma ba xipa yá maxte xki hyanda ar Hesu, ne bi metwa nö'ö xki nsip'ö.

**Ar Hesu bi ñ'udi nda hyanda yá
maxte**

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lk. 24:36-49)

¹⁹Nu mi nxui nor 'bet'o pa'ö, nuyá maxte xki got'a gatho ya goxthi habu xki mhusu ngetho mi tsu ya xodyo, ba e ar Hesu bi m'a madetho, ne bi ñ'embabi'u:

—'Buhu ter entho.

²⁰Nu mi xipa njap'u, bi utwa yá 'ye ne ár 'bots'e, ne nuyá maxte xa bi njohya bi hyanda ar tsi Hmu.

²¹Ar Hesu bi ñ'emba man'agi 'mu:

—'Buhu ter entho. Ngu bi menka ma Dada, njap'u di peñ'ahu n'ehe.

²²Nu mi wadi bi xipa njap'u, bi hwifi ne bi ñ'embabi'u:

—Hñöñhu ár Hñö Jö.

²³Nu'u togo gi pumbabihu yá ts'oki, da mpumbabi. Ha nu'u hingi pumbabihu, ma da duxta yá ts'oki.

Ar Toma himbi ñ'emui

²⁴Nunar Toma n'a yá maxte ar Hesu, mi t'embabi ar Didimo ngetho xki m'uhi mahyegi man'ar ku, himi 'buhnu nú'mu mi zo ar Hesu.

²⁵Bi ñ'emba nuyá mi maxte:

—Xta hanthe ar tsi Hmu.

Nö'ö bi ñ'enö:

—Nu'mu hinga handwase yá 'ye habu bi mfo'spa ya bojö, ne ga fota

ma x̄a, m'efa ga fota ma 'yē hár
'bòts'e, nu'mù hin'ö, hinga ñ'emùì.

²⁶Ár hñòtop'ù man'agi mi 'bù yá
máxte mbo ar ngu, ne ar Toma
n'ehe. Bi yút'a ar Hesu nú'mù mi
jot'a ya goxthi, bi m'a madetho ne
bi 'ñembabi'ù:

—'Bùhù ter entho.

²⁷Ne bi 'ñemba ar Toma:

—Xö ri x̄a, hyandga xiñho ma 'yē.
Höwa ri 'yē, fota ha ma 'bòts'e. Yo
gi yomi, ñ'emùigi.

²⁸Ar Toma bi dödi ne bi 'ñembabi
mù:

—Ma tsi Hmu'i, ma Jö'i.

²⁹Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Toma, ga hyandgagi jange
ga ñ'emùì. Ha nzatho nu'u hinxì
hyandgagi ne xi ñ'emùigi.

Yo'ö bi t'ot'a nunar he'minu

³⁰Ar Hesu bi 'yot'a ma nzeyē ya
nt'udi hár nthandi yá máxte, ne
hingi huxkwa har t'ofonù.

³¹Nuyù xi t'ot'i, ne da ts̄a gi
ñ'emùihù nunar Hesu gehnù ar
Kristo ár T'ù Jö, ne xki ñ'emùihù gi
pe'sù ar te hiñham'ù da göts'i.

Ar Hesu bi ñ'udi bi hyanda yoto yá máxte

21 Mi wadi bi tho gathoyu, ar
Hesu bi ñ'udi man'agi nda
hyanda yá máxte núnu hár ñöni ar
ñhõthe Tiberia. Njanù bi ñ'udi:

²Mi 'yo mahyēgi ar Simu Pedro,
ar Toma togo mi nsipabi ar Didimo
ngetho xki m'uhwi man'a, ar
Natanael ar mengu Kana har h̄ai
Ngalilea, nuyá t'ù ar Sebedeo, ne
ma yoho yá máxte.

³Ar Simu Pedro bi 'ñemba nu
ma'ra:

—Gar ma ar njuxhwö.

Bi dö'ù:

—Ga teñ'ahe n'ehe.

Bi ma'ù, bi boxa ha n'ar motsa, ne
nor nxui'ö hinte bi gux'ù.

⁴Nú'mù 'bùtho nda hats'i, bi
nheki ar Hesu mi 'bà har ñõnthe,
ha himi pö'ù ha go mi ge'ö wa
hin'ö.

⁵Nö'ö bi 'ñembabi'ù:

—Ñ'ohù, ha hinte xka juxù n'ar
hwö ga tsahù.

Bi dö'ù:

—Hin'ö.

⁶Ar Hesu bi 'ñembabi'ù:

—Köthù ar nt'ats'i hár ñ'ei ar
motsa, ne gi juxù.

Bi göt'ù, ne himi ts̄a nda guts'i,
ngetho xa mi nzeyē ya hwö.

⁷Nu'mù nö'ö ar máxte xa mi mö
ar Hesu bi 'ñemba ar Pedro:

—Gehnù ar tsi Hmu.

Nu mi 'yo njap'ù ar Pedro, dama
bi hye ár dutu ngetho xki moqe,
ne bi 'yēnga ar nsagi har dehe bi
bonga ñ'anthe.

⁸Nu ma'ra ba e mi e ar motsa,
mi jut'a ar nt'ats'i mi kù ya hwö,
ngetho himar yap'ù ar ñõnthe, ngu
n'anthebe ya ñhufi ár yap'ù.

⁹Ha nu mi gö'ù har ñõnthe, bi
hyant'ù mi janù ya despi habù mi
oxa n'ar hwö, ne mi janù ya thuhme
n'ehe.

¹⁰Ar Hesu bi 'ñembabi'ù:

—Ba höhùwa 'ra ya hwö ja xka
juxù.

¹¹Bi boxa ar Simu Pedro har
motsa, ne bi gut'a ar nt'ats'i bi gùka
har ñöni. Xa mi ñuxa ya hwö, mi tsu
n'anthebe ne ngudmihñu ya döta
hwö. Mödi mi nzeyē himbi xē ar
nt'ats'i.

¹²Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ba ehü gi nzimxudihü.

Gatho mi tsu, hinto bi 'yambabi, togo'i. Mi pö'u mar tsi Hmu.

¹³Ba e ar Hesu bi gu ar thuhme ne bi umbabi'u, ne bi jap'utho ar hwö n'ehe.

¹⁴M'efa xki mengi xki nte man'agi ar Hesu, ár hñu'ginü mi ñ'udi nda hyanda yá m̄axte.

Suka ma deti

¹⁵Nú'mü mi wadi bi ñuñ'u, ar Hesu bi 'ñemba ar Simu Pedro:

—Nu'ge Simu, ár T'u'i ar Honas, hage m'et'o gi mökagi, ne ka gi möhyü.

Bi do'ö ne bi 'ñenö:

—Hö ma tsi Hmu'i, gi pöke di mö'a'i.

Ar Hesu bi 'ñembabi 'mü:

—Suka ma belo.

¹⁶Bi mengi bi xipa ár ño'gi:

—Simu, ár t'u'i ar Honas, ha gi mökagi.

Ar Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hö ma tsi Hmu'i, gi pöke di mö'a'i.

Nö'ö bi 'ñembabi:

—Taga ma deti.

¹⁷Bi 'ñemba ár hñu'gi:

—Simu, ár T'u'i ar Honas, ha gi mökagi.

Ar Pedro bi zot'a ár mü xki xipa ár hñu'gi, ha gi mökagi. Ne bi döti:

—Ma tsi Hmu'i, gi pöke xiñho gatho. Gi pödi di mö'a'i.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Suka ma deti.

¹⁸Xa majöni di xi'a'i, nú'mü ngi bötsi, ngi ngüt'ase ri böt'i, ne ngi ma habü ngi nege. Ha nú'mü xki ndönzia, gi juxa ri 'ye, man'a da dut'a ri böt'i, ne da ts'ix'a habü hingi nege.

¹⁹Bi 'ñenga njap'u mi xipa ar Pedro hanja nda du ne nda nsundabi Jö, ne bi 'ñembabi n'ehe: —Tengagi.

Ar m̄axte xa mi mhödi

²⁰Nep'u ar Pedro bi ñegi, ne bi hyanda nunar m̄axte xa mi mö ar Hesu. Get'ö togo xki njwaxa hár tiñö ar Hesu nu ar nxui mi tsi ar t'oxi, ne xki 'ñembabi: Tsi Hmu, togo ma da da'a'i.

²¹Ar Pedro nu mi hyant'ö, bi 'yamba ar Hesu:

—Tsi Hmu, xipyanyü.

²²Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mü di nega da m'utho nú'mü xka pengi, tema gi ñ'ange. Nu'ge tengagi.

²³Nunar 'bedenü bi nunga ha gatho ya gamfi, mi mhö nunar m̄axtenü hinge ma nda du. Himbi 'ñembabi hinge nda du'ö, honse bi 'ñenö: Nu'mü di nega da m'utho nú'mü xka pengi, tema gi ñ'ange.

²⁴Gehnü ár m̄axte ar Hesu togo damajöni te bi thogi, ne bi 'yot'i, ne di pöhu majöni nö'ö möñ'ö.

²⁵Ja ma nzeýe ya 'befi bi 'yot'a ar Hesu. Nu'mü togo da 'yot'a n'a ngu n'a, di beni gatho ar ximhai hinda ñ'enga ya he'mi'u. Dá njap'u.

YA 'BEFI

mi pe yá mpote ar tsi Hmu Hesukristo

Ár Hñö Jö xki ñhótkagihu
nda m'enkagihu

1 Nuga dar Luka, nö'ö ar 'bet'o t'ofó da ot'i ne da peñ'a 'mü, nu'ge nda Teofilo, ja mömp'u gathó te bi ndüi bi 'yot'e ne te mi uta ar tsi Hmu Hesu,

²ne di göxa nú'mü bi mengi bi ma mhets'i. M'et'o bi zohna yá mpote xki hwahni, ne mi hömpa ár ts'edi ár Hñö Jö, bi xipabi tema nda 'yot'u.

³Ar tsi Hmu mi wadi bi tho ne bi mengi bi nte man'agi, bi ñ'udi yon'ate mpa nda hyanda yá maxte ne nda ñ'emüi'u, ne himi tsaya mi petwabi'u ár ts'ut'wi Jö.

⁴Nú'mü mi 'buhwiyu, bi 'ñembabi: —Yo ma gi poñhu har hnini Herusalén. To'mhu gi hñöñhu nö'ö xi ñót'ahu Jö ar Dada, ne ngu xta xi'ahu ma gi hñöñhu.

⁵Majöni ar Xuwa mi xixthe'ihu har dehe. 'Bap'utho ar pa ma gi nxixthehu gi hñöñhu ár Hñö Jö.

Ar tsi Hmu Hesu bi menga mhets'i

⁶Nú'mü mi ñöwi yá maxte xki mhunts'i, n'a mbi 'yambatho'u ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'ihe, hage nuya payu ma gi umba man'agi ár ts'edi ar hnini Israel da ndö ngu mam'et'o.

⁷Nu'mü ar Hesu bi dötwabi'u ne bi 'ñembabi:

—Hingo di 'ñep'ahu gi pöhu ham'u ma da 'yot'a Jö ar Dada nö'ö o här 'ye da 'yot'ö.

⁸Ha nu xta e da zu'ahu ár Hñö Jö, ma gi hñömfu ár ts'edi, ne ma gi dahü majöni togogi nuwa Herusalén, gathowa Nhudea, núnu Nsamaria, ne gathó ár nxidi ar ximhai.

⁹Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi njuxa mañö mhets'i nú'mü mi handa yá mpote, ha n'ar gui bi go'matho, ne himbi tsá bi hyant'u.

¹⁰Nu'u xa mi no'sa mañö mi handa ar Hesu bi ma mhets'i, n'a mbi dan'u mi 'bahwi yoho ya enxé mi he ya t'axdutu.

¹¹Ne nuya enxé bi 'ñembabi nu'u yá maxtehmö:

—Me Ngalileahu, tema gi no'su mañö. Nu ar Hesu xka hyanthupya xi ma mhets'i, go gehnutho ma da mengi da ehe ngu xka hyanthu bi ma.

Bi thahna ar Matia nda pöta ar Huda

¹²M'efa nuyá maxte ar Hesu, ba kö har t'ohö Njömdöni, bi menga

har hnini Herusalen. Mi get'utho, bi ñ'o ngu hñõtonthebe ya wëni ár yap'ụ, ngu ár yap'ụ mi tsá nda ñ'o har pa ntsaya.

¹³Nu mi zoñ'ụ har hnini, bi box'ụ har tongu habụ mi ko'ụ. Ka mi 'buhny ar Pedro, ar Hakobo, ar Xuwa, ar Andre, ar Lipe, ar Toma, ar Bartolo, ar Teo, man'a ar Hakobo ár t'ụ ar Alfeo, ar Simu nõ'ö mi t'embabi ar ñõngahnini, ne ar Huda ár jödö ar Hakobo.

¹⁴Gathoyu hyax'mu mi mhunts'i, mi pes'ụ n'adar mfeni mi apa Jö. Mi 'buhwi'ụ mahyegi yá jödö ar Hesu, ar Maria ár nõnõ'ö, ne ma'ra ya 'behñö.

¹⁵Ha nuya pa'ụ bi mhushny ngu n'anthebe ne n'ate ya ku. Nu'mú ar Pedro bi m'a madetho ne bi 'ñembabi'ụ:

¹⁶—Ma tsi kuhụ, mi mahyoni nda njap'ụ ngu nõ'ö xki mönga ar Dabi har T'ofu, nu mi 'yot'i ngu xki xipabi ár Hñö Jö. Bi nõnga ar Huda nõ'ö togo bi zixa ya jö'i ba ju ar Hesu.

¹⁷Ne nuju ndi pöhu mi gehny n'ár maxte ar Hesu, ne mahyegi ndi pefu.

¹⁸Bi ma'ö ar tsi Hmu Hesu, ne nunar bojö bi t'umbabi, bi danga n'a xeni ar hai. Ka gehny habụ bi dagi nzit'ei, ne bi fo ár müi, gatho yá xefo bi nxani.

¹⁹Ne gatho ya me Herusalen bi bö nõ'ö bi thogi, jange bi thu'spabi nor hai'ö ha yá hñö'ụ: Aseldama, di boni da 'ñenö, ar Haiji.

²⁰Bi njap'ụ ngu xi t'ot'a hár T'ofu Jö ne ha ya Dõnga Nsadi habụ enö:
Nda nhwata ár ngu'ö,
hinto ma da m'uhny.

Ne enö n'e:

Nunár 'befihmö, man'ar jö'i da mefi.

²¹Jange mahyoni ga hwañhupya n'a togo ndi ñ'ohu nuya pa'ụ ndi 'buhwihụ ma tsi Hmu Hesu.

²²Bi du'mi da ñ'ohu nú'mu mi xixthe ar Xuwa ne hiñham'ụ bi 'wege, bi zonga ar pa mi ts'ixa ar tsi Hmu mhets'i. Nõ'ö togo ma ga hwañhụ go ma da maxkagihụ ga dahu majöni, nuna ma tsi Hmu Hesu xi mengi xi nte man'agi.

²³Bi hwañ'ụ yoho ya ku, n'a már thuhu ar Huse nõ'ö xki thu'spabi ar Barsaba, ne mi t'embabi ar 'Yomañho, ne bi nhwamna man'a ár thuhu ar Matia.

²⁴Nep'ụ bi 'yapabi'ụ Jö ne bi 'ñenö: —Ma tsi Dada'ihe, gi pötka ma mfenihe, utkagihe nuya yoho ya ku 'bukwa, togo xka hwahni.

²⁵Nu'ge go gi pödi togo xka hwahni da mep'a'i. Ne gi 'ñets'i ngu ri mpote, da pöta ar Huda nõ'ö togo bi nts'oki, ne bi 'wege bi gu ar 'ñu habụ ndi 'ñepi nda ma.

²⁶Ne nu'ụ bi 'yents'a n'ar nthöhö, ne bi bõnga ár thuhu ar Matia. Jange bi m'ede ngu n'a nu'ụ 'ret'amayoho yá maxte ar tsi Hmu Hesu.

Ár Hñö Jö bi zokwa

2 Nu mi zo ar dango ár thuhu Pentekoste, gatho ya ku xki mhunts'a ha n'adar ngu, ne n'adar mfeni mi pes'ụ.

²N'a mbi nhekitho n'ar döta ñuni ndi 'ñe mhets'i ngu n'ar 'yomndöhi, ne xa bi fat'a mbo ar ngu.

³Ne bi nheki 'ra ngu ya jöhne faspi xki ñhege mi 'ba ha yá ñö n'a ngu n'a nu'ụ mi 'buhny.

⁴Ne gatho'u bi hñõmba ár nzini ár Hñõ Jõ, ne bi ndui bi ñõ ma'ra ya hñõ n'a ngu n'a, ngu mi japabi ár Hñõ Jõ nda ñõ'u.

⁵Nuya pa'u mi 'buhnu Herusalen 'ra ya xodyo, habu gatho ár nxidi ar ximhai xki 'ñehe, gehyu mi ndõnga Jõ.

⁶Ne nú'mu mi nt'ode ar döta ñuni, nzeze ya jö'i xa dama bi mhunts'i habu mi 'bu ya ku, ne bi 'yotho ngetho mi oxa yá hñõ n'a ngu n'ayu.

⁷Ne himi pödi te nda beni, mi eñ'u:

—Hage hingya me Ngalilea nuyu di ohu ñõ.

⁸Nu'mú, hanja di ohu n'a ngu n'a ma hñõhu di ñõhu har hai xta m'uhu.

⁹Ngetho 'ra dar menguhu Partia ne Media, Elam, Mesopotamia, Nhudea, Kapadosia, Mponto, ne Asia.

¹⁰Ma'ra ya me Frigia, Panfilia, Ehipto, ne 'ra ya hnini Afrika tho ár yap'u ar hai Sirene. Ne ma'ra ya me Nroma, 'ra majõni ya xodyo, ha nu ma'ra xi nxodyo ngetho temga ma nt'umbihu.

¹¹Ya me Kreta ne Arabia n'ehe, gatho di ohu ma hñõhu ñõyu ngu di ñõhu n'a ngu n'a, ne xikagihu yá döta 'befi Jõ.

¹²Nuya jö'i himi pödi te nda beni, ne xa mi 'yotho mi enga n'a ngu n'a: —Xipyá, te di bompyanu.

¹³Ha ma'ra mi thentho mi eñ'u: —Xi ntiyu zëi.

Ar Pedro bi ndui bi zo ya jö'i

¹⁴Nu'mú ar Pedro bi m'ahwi nu'u ma 'ret'aman'a yá mi maxtewi. Bi ñõ nts'edi ne bi 'ñenõ:

—Nu'ahu me Nhudea, ne gatho nu'ahu gi 'buhwa Herusalen, 'yoxu xiñho nõ'õ ma ga mö.

¹⁵Nuya togo gi ohu ñõ, hinxi nti ngu xka beñhu, ngetho jar guto xudi.

¹⁶Nõ'õ gi hanthu xi thopya, gehnu xki mönga ar m'ehni Hoel ma nda njap'u. Xki 'yot'a njawa:

¹⁷Jõ bi 'ñenõ: Nuya pa xi 'ñep'u, ma ga pempa ma Hñõ gatho ya meximhai.

Nuya ri t'uhu ne ri t'inxuhu ma da ñõ di hõmpa ár ts'edi'õ.

Nuya bötsi ma da hyanda ya nthandi,

nuya dönzia ma da 'wi ya t'i.

¹⁸Xa majõni nuya pa'u, nuya ñ'oho ne ya 'behñõ di pepkagi, xa ma ga umba ma Hñõ.

Gehnu da umba tema da möñ'u.

¹⁹Ne ma ga ut'wa'u 'ra ya döta nt'udi mañõ mhets'i

ne nuwa har ximhai,

ár nt'udi ar ji, ar tsibi, ne ar 'bifi.

²⁰Ma da nheki da boka ar hyadi. Ar zõnõ ma da thenga ngu ar ji. M'efa da zo ar pa da e ar tsi Hmu.

Ge'õ ar pa ma da nheki ár döta ts'edi'õ.

²¹Ne gatho nu'u da matwa ár thuhu ar tsi Hmu, da mpoho.

²²Nu'ahu gar menguhu Israel, 'yohu nõ'õ tema ga xi'ahu: Gi pöhu ar Hesu me Nasare, gatho nu'u ya döta nt'udi bi 'yot'e ga hyanthu, bi 'yot'e mi hõmpa ár ts'edi Jõ, ne njap'u mi ñ'u Jõ go xki meñ'õ.

²³Ha nu'ahu ga juhu, ne ga dathu ha yá 'ye ya 'yot'ats'oki, ne bi hyo'u ha n'ar pont'i. Gatho nõ'õ bi thogi,

bi njap'u ngetho Jö go xki bense nda jap'u ngu mi ne'ö.

²⁴Ne gese Jö bi japi bi nte man'agi. Njap'u bi guka har ugi mi 'bui xki du, ngetho ar ndöte himi pe'sa ar ts'edi nda zöm'ö.

²⁵Ar ndö Dabi xki noñ'ö nú'mu bi 'ñenö:

Ndi handga Jö hyax'mu ndi 'bu'be,

'ba ha ma ñ'ei, hinga ntsu.

²⁶Jange nuga xa di johya ne di petwa ma'ra nor johya'ö.

Ne di to'mi nú'mu xka tu, ma ga pengi ga nte.

²⁷Ngetho nu'ge, ma tsi Dada'i, hinge ma gi tsohnu ma te habu bi ku gatho nu'u xi du.

Ne hingi ma gi hye ma ndo'yo da 'ya har hai, ngetho go ri hoga 'begogi.

²⁸Xka utka ar 'ñu tsikka har te, ne ma gi 'raka n'ar döta johya nu xka 'buhwipu mhets'i.

²⁹Nu'ahu ma tsi kuhu xka mhunshuwa, ngu xka pohu, ma palehu ar Dabi bi du, bi t'agi, ne nuya payu di handwathobihu 'bukwa ar t'agi.

³⁰Ha nunar Dabi mar m'ehni Jö mi mönga nö'ö ma nda thogi. Ne mi pödi ma nda m'u n'ar t'u togo nda pot'ö, ngetho njap'u xki ñöt'wa Jö. Ne nör t'u'ö gehnu ar Kristo xki ñhöt'wabi nda m'ehni nda ndö.

³¹Jange ar Dabi xki t'utwa nö'ö m'efa bi thogi. Ne bi 'yot'i ma nda mengi nda nte ar Kristo, ne hinge nda gohnu ar te habu ku nu'u xi du, ne hinge nda 'yanu ar ndo'yo har hai.

³²Nuje di dāhe majöni, Jö bi japi bi nte man'agi nunar Hesunu di noñhe.

³³Jange nupya xi t'exa hár ñ'ei Jö, bi njuxa mhets'i ba huxkwi ar Dada. Ne bi umba ar Hñö Jö xki ñhöt'kagihu. Gehnu ba penkagihu, ne xi tho nö'ö xka hyanthu ne xka 'yohupya.

³⁴Ar ndö Dabi himbi njuxa mhets'i, ha go bi 'ñeñ'ö:

Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi

Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi,

³⁵to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

³⁶Nupya, mahyoni da bö gatho ya me Israel, hinto di yomi: Jö ar Dada xi hñuxa ar Hesu ngu ar Hmu ne ar Ndö, ngetho gehnu ar Kristo xpa peñ'ö, togo ga tsuthu har pont'i ga hyohu.

³⁷Ha nu mi 'yode nö'ö bi mönga ar Pedro, nuya jö'i mi 'buhnu xa bi du yá mu, ne bi 'yamba ar Pedro ne nu'u ma'ra yá mpote ar tsi Hmu mi 'buhnu, ne bi 'ñeñ'u:

—Ma tsi kuhu, xi'mu tema mahyoni ga pehepya.

³⁸Nu'mu ar Pedro bi 'ñembabi:

—'Yothu ar ntso'mi, ne gi nxixthehu gatho hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo. Njap'u da pump'ahu ri ts'okihu, ne gi hñöñhu ar Hñö Jö da m'u ha ri muihu.

³⁹Ngetho nuna ar ñhöt'inu go xi t'aju ne ma bötsihu, ne gatho nuya ma'ra ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai, nu'u da zohna Jö ma Hmuhu.

⁴⁰Ar Pedro xa mi zo ya jö'i, ne mi xipa nzeye ya mhö, ne mi embabi'u: —Mpo'u, ne hinda zu'ahu ar mfei to'ma nuya ts'ojö'i 'bu nuya payu.

⁴¹Gatho nu'u togo bi 'ñet'a yá mu nö'ö te mi möñ'ö, bi nxixthe.

Jange nu ar pa'ö bi hñuxa ngu n'atema'ret'anthebe ya gamfi.

⁴²Ne nuyü mi tenda nö'ö mi xipa yá maxte ar tsi Hmu, ne n'adar mfeni mi pes'u. Ne hyax'mü mi nt'oxi mahyegi ne mi tsipa ár t'oxi ar tsi Hmu, ne mi mat'a Jö.

Njanü mi 'bu ya 'bet'o ku

⁴³Gatho ya mengunü xa bi ntsu, ngetho xki hyandwa yá maxte ar tsi Hmu mi ot'a nzeýe ya döta nt'udi, ne ya 'befi xa mi 'yot'u.

⁴⁴Ne gatho ya gamfi mi mpe mahyegi, ne mi mfaña n'a ngu n'a, njap'u hinte nda k'at'i.

⁴⁵Ne mi pa'u nö'ö te mi pes'u, ne mi thekwabi nö'ö te mi k'at'a n'a ngu n'a.

⁴⁶Ne hyaxtho mi mhunts'a har dönganijö, mi pes'u n'adar mfeni. Ne mi tsi'u ár t'oxi ar tsi Hmu ha yá ngu'u, ne xa mi johya mi ñuñ'u mahyegi, ne mi pes'u n'ar hogamüi.

⁴⁷Ne mi nsunda Jö mahyegi. Ne ma'ra ya jö'i mi handa te mi pe'u, mi numañho'u. Ne hyax'mü ar tsi Hmu mi hu'sa ya gamfi, hyaxtho mi ñ'emüi ma'ra ne nda mpohö.

Bi t'otho n'ar tsi dowä

3 N'ar pa ar Pedro ne ar Xuwa yá maxtehmö ar Hesu, ndi ma har dönganijö ngu hñu nde, ge'mü mi jar mhat'a Jö.

²Ne nu hár goxthi ar dönganijö ár thuhu Nzätho, ka mi huhnü n'ar ñ'ohö xki m'ui mi dowä. Hyaxtho mi t'ehnü mi apa ar tsi bojö gatho nu'u mi thohnü ndi yut'a har nijö.

³Nunar tsi dowanü n'a mbi hyandatho ar Pedro ne ar Xuwa, ma nda yut'a har nijö, bi 'yapa n'ar tsi bojö.

⁴Nu'mü ar Pedro ne ar Xuwa bi m'ai, bi ñhanda habü mi hu ar tsi metí, ne ar Pedro bi 'ñembabi:

—Hyandgagihe.

⁵Nu ar tsi dowä xa bi gohi mi k'öt'a nuya yohoyü, mi to'mi te nda hwëkwabi.

⁶Nu'mü ar Pedro bi 'ñembabi:

—Hinte di hö ar t'axbojö wa ar k'axtbojö ga 'ra'i. Hönse nö'ö di pets'i, ge'ö ga 'ra'i. Hár thuhu ar Hesukristo mar me Nasare, di xi'a'i, nangi gi 'yo.

⁷Ne bi mipa ár ñ'ei, bi 'ba'mi, ne bi me'sa ár ts'edi yá wa ne yá bosndo'yo.

⁸Dama bi 'yenga n'ar nsagi bi m'ai xiñho, ne bi ñ'o. Bi mewiyü bi yut'a mbo ar nijö, mi 'yo ne xa mi sagi mi mat'a Jö.

⁹Ne gatho ya jö'i bi hyanda ar dowä mi tsä nda ñ'o ne mi mat'a Jö.

¹⁰Dama bi böt'u go mi gehnü togo mi dowahmö, mi hu hár goxthi ar nijö ár thuhu Nzätho, mi a ar tsi bojö. Xa bi 'yotho ne xa bi zu'u nö'ö xki thogi.

Ar Pedro bi mömba ár mhö Jö ha ya m'et'e xki thu'spa ár thuhu ar Salomon

¹¹Nö'ö ar ñ'ohö mar dowahmö himi ne nda hye ar Pedro ne ar Xuwa. Ne gatho ya jö'i xa mi 'yoda nö'ö mi handi, jange dama bi mhunts'a ha ya m'et'e ár thuhu ar Salomon, habü mi 'bu'u.

¹²Ar Pedro mi hyanda xki mhunts'a ya jö'i, bi 'ñembabi'u: —Nu'ahü gar me Israelhü, hanja xa gi 'yothü ne xa gi k'ötkagihe. Ha gi beñhü ma ts'edisëhe, wa xa di 'buhë xiñho, jange xta jafe xi ñ'o nunar ñ'ohönu.

¹³Jö togo mi ndönga ar Abra ne ar Isa ne ar Hakob, ne gatho nu'u ma'ra ma palehu xi du, get'ö ar Jö togo bi japi bi ñ'o nunar ñ'ohonu, ne bi ñ'e'spa ár nsu ar Hesusukristo ár T'u'ö. Gehnu togo ga dathu ya ndö, ne ga xifu ar Pilato hinga nda hyegi, mödi mi nemhö nda hye'ö.

¹⁴Ha nu'ahu hinga nehü, mödi gehnu ár hoga T'u Jö hinte ma ts'oki xki 'yot'e. Ne ga 'yahü nda the n'ar hyote.

¹⁵Ne njap'u ga hyohu togo hö ar te. Ha Jö bi japi bi nte man'agi. Go da hanthe, jange di dāhe majöni.

¹⁶Go di ñ'emüibihe'ö, jange nunar ñ'ohonu gi hanthu ne gi pöhu, xi dits'i, ne njap'u xi ñ'u ár ts'edi'ö. Xi othe nunar ñ'oho gi hanthupya. Xi njap'u ngetho di ñ'emüibihe.

¹⁷Tsi kuhu, di pöhe xiñho ga dahu ar Hesu ngetho hinte ngi pöhu, ngu nu'u ma ndöhu himbi zo yá mfeni n'ehe teme bi 'yot'u.

¹⁸Njap'u Jö bi japi nda thogi ngu xki xipabi yá m'ehni maham'u, xki 'yot'u mi mahyoni ar Kristo nda tho ya ügi, ne nda du.

¹⁹Jange 'yothwu ár ntso'mi ne penju gi hyoñhu Jö, ne da pump'ahu ri ts'okihu. Njap'u hö, da 'ra'ahu n'ar hogam'ui, ter entho gi 'buhu.

²⁰Ne da mengi da meñ'ahu ar tsi Hmu Hesusukristo xki thuxa mam'et'o nda mehni.

²¹Ne xa majöni bi boxnu mhets'i, bi 'buhnu to'mda ar pa Jö da hoka ma'ra'yo gatho, ngu xki xipa maham'u yá hoga m'ehni nda möñ'u.

²²Ngu bi mönga ar Moise, bi xipa ma palehu ne bi ñ'embabi'u: Jö ma tsi Hmuhu ma da hñux'a

n'a'ahu ngu ár m'ehni'ö, njangu xi hñuxkagi n'ehe, ne ma gi 'yothu nö'ö da xi'ahu'ö.

²³Ne gatho nu'u hinda ne da 'yota nö'ö ar m'ehni'ö, ma da 'weka har hnini.

²⁴Di ndu ar Samuel injawa, gatho nuyá m'ehni Jö xi nonga nuya pa di 'buhupya.

²⁵Ne gatho nu'u ya ñhöt'i bi mönga nuya m'ehni'u, go xi'ahu. Ne nu'u ya njöpi bi nkohwi Jö ma palehu, xi zok'ahu n'ehe. Jange Jö bi ñ'embabi ar Abra: Ha n'a ri n'ogi ma da e m'efa, ma ga jöpa xoge ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai.

²⁶Ne nu'ahu go gar 'bet'ohu ba peñ'ahu ár T'u Jö, bi jöp'ahu gi hyehup'u ri ts'okihu.

Ar Pedro ne ar Xuwa bi m'a'ma hár mhunts'a ndö ya xodyo

4 Ar Pedro ne ar Xuwa mi 'buhnu har dönganjö mi zo ya jö'i. N'a mbi zohnu 'ra ya möjö mi ñ'owi ár ndö ya sunijö, ne ya dengamöjö nu'u himi ñ'emüi nda mengi nda nte nu'u xi du.

²Xa bi mbo yá kwë mi bö'u ar Pedro ne ar Xuwa mi uta ya jö'i nda mengi da nte nu'u xi du, ngu bi mengi bi nte ar Hesu.

³Nu'mü bi nju ar Pedro ne ar Xuwa, ne bi ts'its'i ba njot'a har fadi. Ne ka bi gohnu nor nxuinu, ngetho xki nde nor pa'ö.

⁴Ha nu'u togo xki 'yode nö'ö mi mönga ar Pedro, nzeyë bi ñ'emüi, mi tsu ngu ngudminthebe ya ñ'oho.

⁵Nu ár hyax'ö bi mhuntsnu Herusalen yá dönzandö ya xodyo, ya böt'ofu, ne gatho nu ma'ra yá ndö ya xodyo.

⁶Gathoyu bi mhuskwi mahyegi ar Anas, gehnu mar döngamöjō. Ka mi 'buhnu ar Kaifas, ar Xuwa ne ar Handro, ne gatho nuyá mēni ya döngamöjō.

⁷Nep'u bi ts'ixnu ar Pedro ne ar Xuwa, bi m'a'ma madetho ne bi t'ambabi njawa:

—Togo yá m'ehni'ihu, ne togo ár ts'edi gi hömfu gi pēhu njap'u.

⁸Nu'mú ar Pedro xki nzinga ár Hñō Jō bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahū gár ndōhū ha ma hninihu Israel.

⁹Ngetho gi n'anihu nö'ō ar ñho bi t'ot'wa nunar tsi ñ'ohonū mi dowā, ne gi ne gi pōhū hanja bi dits'i,

¹⁰ma ga xi'ahe hanja bi zā bi dixhnu, ne njap'u gi pōhū ne gatho nu'u ma'ra ya me Israel. Nunar ñ'ohō gi hanthū 'bahnu, nunu bi dits'i bi mhōmba ár thuhu ar Hesukristo mar me Nasare, nö'ō ga tsuthū ha n'ar pont'i, ne Jō bi japi bi mengi bi nte man'agi.

¹¹Gehnu ar Hesu ga utsahu, gi ñehwihu n'ar guxjōdo bi 'yemp'u'utho ar mudi do nö'ō ma nda hyoka ár nijō Jō. Ha nupya gehnu ar mudi do xi nju'spa ár nijō Jō.

¹²Hinjo'o man'a togo da 'raju ar ts'edi ga mpohū, honse ma tsi Hmuhū Hesu. Ngetho hinjo'o man'a xi t'umba nunar ts'edinū ne da thokwa ya meximhai.

¹³Nu'mú nuya ndō mi 'buhnu xa mi 'yotho, ngetho bi hyanda ar Pedro ne ar Xuwa himi ntsu. Ne mi pō'u himya ñ'ohō mi pe'sa ar dōta mfōdi, gehyū ma ya hyoya jō'i. Njap'u bi bō'u xki ñ'owi ar Hesu.

¹⁴Ne himbi zā te bi dōtwabi'u, ngetho bi hyandi mi 'bahwi'u nö'ō ar tsi dowā xki dits'i.

¹⁵Nu'mú nuya ndō'u bi 'bepabi nda bonga har mhunts'i, ne bi gohnutho'u mi ñō'u.

¹⁶Ne mi eñ'u:

—Xipya, te ga jafu nuya ñ'ohoyu. Ngetho xi 'yot'a n'ar dōta nt'udi, pō gatho ya jō'iwa ha ma hninihu Herusalen, ne hinda tsā ga koñhu.

¹⁷Hindi nehū da nungar 'bede. Ma ga zoñhu ne ga pihu, ne njap'u hinto ma da zofō hár thuhu ar Hesu.

¹⁸Nep'u bi ts'ohna man'agi ar Pedro ne ar Xuwa, bi pidi, ne bi nsipabi hinte nda möñ'u, ne hinto nda zofō hár thuhu ar Hesu.

¹⁹Nu'mú ar Pedro ne ar Xuwa bi dōdi ne bi 'ñenō:

—Beñhu, hage da 'ñet'a mañho ár mui Jō ga ot'ahe m'et'o ne m'efa'ō.

²⁰Ngetho hinda tsā ga hehe ga möñhe nö'ō xta hanthe ne xta ohe.

²¹Nu'mú nuya ndō bi hñu'spar pidi, njap'u hinte nda xipabi ya jō'i, ne bi hyegi bi ma'u. Himbi tsā te bi japabi, ngetho mi tsu ya jō'i nda mbo yá kwē. Gatho xa mi umba njamōdi Jō nö'ō bi 'yot'u.

²²Ngetho nö'ō ar ñ'ohō xki t'ot'wa ar nt'udi xki dits'i, mi tho yon'ate njeje xki m'ui.

Ya gamfi apa Jō da hu'mba yá mui ne da umbar ts'edi

²³Nu mi nthē ar Pedro ne ar Xuwa, bi ma ba k'ō'sa nu'u ma'ra ya gamfi, ne bi metwabi nö'ō xki xipabi ya ndömöjō ne yá dōnziandō ya xodyo.

²⁴Ha nu mi 'yo ya ku, n'adar mfeni bi umba njamōdi Jō, ne bi 'ñeñ'u:

—Ma tsi Hmu'ihe, go ge'e ar Jō togo ga hoka mhets'i ne ar ximhai, ar dehe ne gatho nö'ō te janu.

²⁵Nu'ge ga xipa ri 'bego ar Dabi nda mönga njawa:

Yo'ö ya jö'i bi mhunts'i bi ñ'ut'u hanja nda 'yot'a ar ts'om'ui, ne nuya hnini te gatho benthoda 'yot'e.

²⁶Bi mhunts'a gatho yá ndö ya hnini ne yá m̄axte 'bu har ximhai, ne n'at'w̄u bi ñ'ut'u nda utsa Jö ne ár Kristo togo xi hñux'ö da ndö.

²⁷Ngetho xa majöni har hnininu, bi mhunts'a ar ndö Erode ne ar Ponsio Pilato, ya me Israel ne nu'u himya me Israel, bi utsa ri hoga T'u ar Hesu togo xka 'ñets'i da ndö.

²⁸Ne bi 'yot'u ngu nö'ö xka beni, ne xka mönga mam'et'o nda thogi.

²⁹Ha nupya ma tsi Hmu'ihe, hyanda hanja hu'sje ya jö'i. Ne faxkagihe hinga ntsuhe ga möñhe ri mhö, ngetho go ri 'begogihe.

³⁰Ne hñuxke ri 'ye ha ya dathi da dix'u. Ne gi 'yot'a nzeze ya döta nt'udi hár thuhu ri hoga T'u Hesu.

³¹Ngu mi wa'u bi nöwi Jö, bi nhwönga ar ngu habu xki mhunts'i. Ne gatho nu'u mi 'buhnu bi nthexkwi ár nzini ár Hñö Jö, ne himbi ntsu'u bi mömba ár mhö Jö.

N'at'w̄u yá meti gatho nö'ö mi pe'sa ya gamfi

³²Ne gatho nu'u xki ñ'emui ár mhö Jö, mi pe'sa n'ada ar mfeni, ne n'ada yá mhöte'u. Gatho nö'ö mi pes'u, mahyegi mar meti'u. Himi njo'o n'ar ku mi enö te mi pets'i mar metise.

³³Ne xa mi pes'u ar ts'edi yá mpote ar tsi Hmu Hesu, mi damajöni xki mengi xki nte'ö, ne Jö xa mi hwëkwabi'u ár mfats'i.

³⁴Ha hinto mi tho'u ar k'at'i, ngetho gatho nu'u mi pe'sa yá hai ne yá ngu mi pa'u, ne mi hö gatho nö'ö mi njut'wabi,

³⁵ne mi umba yá mpote ar tsi Hmu. Ha nuyu mi hekwabi n'a ngu n'a ya gamfi, ngu nö'ö mi ot'wa ar 'bedi, njap'u mi t'umbabi n'ehe.

³⁶Ne mi 'buhnu n'ar ku már thuhu ar Huse me Txipre, xki ñe ha yá 'beto ar Lebi. Ha nuyá mpote ar tsi Hmu bi hñu'spabi ar Berhnabe, di boni da 'ñenö, nö'ö hu'mba yá mui ma'ra.

³⁷Nö'ö mi pe'sa n'a xeni ar hai, bi gu bi ma, ne gatho ar bojö bi njut'wi ba hö bi datwa yá mpote ar tsi Hmu.

Ar Anania ne ar Safira

5 Mi 'bu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Anania, ha nunár 'behñö már thuhu ar Safira. Nuyu bi ma n'a xeni ar hai mar meti'u.

²Ne bi zöma n'a xeni ar bojö xki njut'wabi ar hai, ne ár 'behñö bi bödi n'ehe. Nö'ö man'ar xeni bi ma ba datwa yá mpote ar tsi Hmu.

³Nu'mu ar Pedro bi ñembabi:

—Anania, hanja xka hye ar ts'ondöhi xi hya'a'i. Yo'ö xka ne ngi hyat'a ár Hñö Jö. Ngetho hinga unga gatho ar bojö bi njut'a ri hai ga pa.

⁴Nu'mu xka tsöma ri hai go ma ri meti, ne nö'ö ar bojö bi njut'a'i go ma ri meti n'ehe. Yo'ö ga beni ga jap'u. Hinge go xka kakagihe, xka beni gi ka Jö.

⁵Nu mi 'yo njap'u ar Anania, bi hwangi xki du. Ne gatho nu'u ma'ra bi bö nö'ö xki thogi, xa bi zu'u.

⁶Nep'u nuya bötsi mi 'buhnu bi gu bi mats'i, ne bi guki ma ba agi.

⁷Xki tho ngu hñu xenimpa, bi yutnu ár 'behñö n'ehe. Ha nunu hinte mi pödi te xki thogi.

⁸Ne ar Pedro bi 'ñembabi:

—Ha gi ode. Xikagi, hage bi njut'ahu njanu ar hai ga pahü.

Nu'mú nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hö, njap'u.

⁹Nu'mú ar Pedro bi 'ñembabi:

—Yo'ö ga nkohwi n'ada ar nkohi ri döme, ne ngi hyathmöhu ár Hñö ma tsi Hmuhu. Xi 'ñehnu har goxthi nu'u togo xpa pengi ba ak'a ri döme, ha nupya xpa ehe da dux'a'i ma da yak'a'i n'ehe.

¹⁰Nu'mú ar Safira bi hwangi xki du ha yá wa ar Pedro. Ne mi yut'a nu'u ya bötsi, bi hyandi xki du'ö n'ehe, dama bi duts'i bi ma ba agi habu mi o ár döme, ka bi t'ap'utho n'ehe.

¹¹Nep'u gatho nuya ku bi bödi tema bi jayu, xa bi ntsu, ngu gatho nuya bi zo yá gu.

Bi nheki nzeye ya döta nt'udi

¹²Nuyá mpote ar tsi Hmu mi ot'a nzeye ya döta nt'udi mi handa ya jö'i. Ne gathoyu mi pes'u n'ada ar mfeni mi mhunts'a ha ya m'et'e mi t'embabi ár thuhu Salomon.

¹³Gatho nu'u himya ku mi ntsu nda mhunskwi'u, mödi mi numañho gatho nö'ö mi ot'e.

¹⁴Ne mi 'yo mi ñ'emui ar tsi Hmu nzeye ya jö'i, ya ñ'ohö ne ya 'behñö.

¹⁵Ne 'yo mi födi nuya nt'udi mi ot'u. Jange mi njuka ya dathi nthi ha ya 'ñu, ne mi 'be ha ya fidi, ne nú'mu nda thohnu ar Pedro, mödi nda zuhmö honse ár xudi, nda dixa ya dathi.

¹⁶Nzeye ya jö'i mi 'bu ha ya hnini get'u Herusalen, mi pa mi tsixa

ya dathi ne nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi, gathoyu mi thits'i.

Ar Pedro ne ar Xuwa bi nt'utsa

¹⁷Nep'u bi njuxa ar döngamöjö ne ya dengamöjö mi mfax'u, ngetho xki zot'a yá müi, hinto mi ne nda hñömba yá nsu.

¹⁸Ne bi njumpa yá mpote ar tsi Hmu, bi njot'a har fadi.

¹⁹Ha nunar nxui'ö, n'ár enxe Jö bi xokwa ár goxthi ar fadi, bi guka nuyá mpote ar tsi Hmu, ne bi 'ñembabi'u:

²⁰—Di ma ba 'bahü har dönganijö, ba zohu ya jö'i, ne xipabihu ar hoga mhö nonga ar 'ra'yo te.

²¹Jange ár hyax'ö ra n'itho, bi ma'u har dönganijö, ngu xki xipabi ár enxe Jö. Ne nu mi zoñ'u, bi yut'a mbo bi zofo ya jö'i. Nú'mu mi 'buhnu mi zohyu, ar döngamöjö ne yá maxte bi zohnu yá mindöwi me Israel nda me'sa n'ar mhunts'i. Ne bi mehna togo nda tsi nu'u ya mpote mi jot'a har fadi.

²²Ha nu mi zonga ya gujö'i har fadi, himi njo'onu ya 'yofadi. Nu'mú, dama ba penk'u bi mö,

²³ne bi 'ñeñ'u:

—Da tiñhe ar fadi mi jot'i xiñho, ne nuya sufadi ka mi 'bahnu har goxthi. Ha nú'mu nda kuthe, hinto da tiñhenü mbo.

²⁴Nu mi 'yo njap'u ar döngamöjö, ne ár ndö ya sunijö, ne ma'ra ya ndömöjö, himi pödi te nda beni, ne mi eñ'u:

—Xipyä, te di bompyanu.

²⁵N'a mbi zota n'ar jö'i, ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'u ya ñ'ohö ga kothuhmö har fadi, bi 'bu har dönganijö bi zo ya jö'i man'agi.

²⁶Nu'mú ár ndö ya sunijö bi mewi ya guj'ö'i, ne bi mengi bi gu ya mpote. Ba ju'u ne hinte bi japabi, ngetho mi tsu nda mbo yá kwe ya jö'i, ne nda umba ya nk'ahni.

²⁷Nep'u bi zixa hár mhunts'i ya ndöxodyo, ne bi 'ba'ma madetho. Ne ar döngamöjö bi 'yambabi:

²⁸—Hage hinda xi'ahe hinge ngi zohu ya jö'i, ne hingi nomfu ár thuhu ar Hesu. Nu'mú, hanja hinxka 'yohu. Gatho ya me Herusalen xka xifu ri jamfihu. Ne gi ne gi hyoxkagihe da hoje nö'ö ar ñ'ohö'ö.

²⁹Nu'mú ar Pedro ne gatho nu ma'ra ya mpote, bi dödi ne bi 'ñeñ'u:

—Nuje mahyoni m'et'lo ga othe Jö, ne m'efa ya meximhai.

³⁰Jö togo mi ndönga ma palehu, go bi japi bi nte man'agi ar Hesu, gehnu ga tsuthu ha n'ar za, ne ga hyohu.

³¹Ne nupya Jö xi 'ñe hár ñ'ei da ndöwi ne da mpohote, njap'u da 'yot'wa yá ntso'mi ya me Israel, ne da mpumba yá ts'oki.

³²Nuje di dāhe majöni togonu, ne ár Hñö Jö dāmajöni n'ehe, ha Jö xi umba ár Hñö gatho nu'u togo ote.

³³Ha nu mi 'yo njap'u ya ndö, xa bi mbo yá kwe, xa mi nehmö nda hyo ya mpote.

³⁴Bi nank'mu n'ar ñ'ohö mi 'buhnu har mhunts'i mar denga'bepate, már thuhu ar Gamalie, n'ar böt'ofu, ne gatho ya jö'i xa mi numañho'ö. Bi m'ai ne bi mö nda t'enga n'a tsi tui ya mpote.

³⁵Nep'u bi 'ñembabi gatho ya jö'i xki mhunsnu:

—Ha gi ohu ndadah. Hyanthu xiñho nö'ö te gi jafu nuya ñ'ohoyu.

³⁶Beñhu hingar yapa bi nanga n'ar ñ'ohö mar thuhu Teuda, mi humamu mi pe'sa n'ar nsu, ne bi denga ngu gohonthebe ya ñ'ohö. Bi tho'ö, ne gatho nu'u mi ñ'owi bi mfont'i, ne hinte ponk'u.

³⁷M'efa ba e man'ar ñ'ohö már thuhu ar Huda, mar me Ngalilea, nú'mu mi nja ar nthuxthuhu. Nö'ö bi gut'a nzeze ya jö'i bi deni. Bi tho'ö n'ehe, ne bi mfont'a gatho ya jö'i mi ñ'owi.

³⁸Jange nuga di xi'ahu, hyehup'u nuya ñ'ohoyu. Nu'mu nö'ö te pehyu go xi bense'u, ma da göxtho.

³⁹Ha nu'mu ár meti Jö nö'ö te pehyu, hinda za gi hñökwabihu. Ngetho nu'mu gi jahup'u, pontho gi ntunkwihu Jö.

⁴⁰Ne nu'u mi 'buhnu har mhunts'i, bi 'yoxa nö'ö te bi möñ'ö. Jange bi mengi bi kut'a ya mpote, bi 'wext'u. Ne bi xipabi'u nda hyegi nda mömba ár thuhu ar Hesu, ne bi hyegi bi ma'u.

⁴¹Ne mi boñ'u har mhunts'i, xa mi johya'u, ngetho Jö xki 'ñet'amañho ár mu nda tho n'ar m'etsa ngetho mi nomba ár thuhu ar tsi Hmu Hesu.

⁴²Ne hyax'mu himi tsaya mi zofu ne mi uta ya jö'i har dönganjö, ne mi 'yo ha ya ngu mi mömba ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

Bi t'exa yoto ya maxte

6 Nuya pa'u xa mi xönda ya ku. Ne nu'u ya ku mi ñö ar griego bi ñömañ'ubi ya ku mi ñö ar ebreo. Ne mi eñ'u, nuyá 'ranxu himi t'umba mahyegi ar ñhuni mi thekwabi hyax'mu, ngu nu ma'ra ma ya ebreo.

²Nu'mú nu'u 'ret'amayoho ya mpote bi zohna gatho ya ku ha n'ar mhunts'i, ne bi 'ñembabi'u:

—Ma tsi kuhu, nuje di 'buhe ga mömfe ár mhö Jö, hanja ma ga tsayahe ga hemfe te da zi nu'u hingi jwadi.

³Jange hwañhu yoto'ihu nu'u xka hyanthu 'bui xiñho, xi nzimba ár Hñö Jö, ne xa di ja ár mfödi. Nu'u go ma da me'sa nuna ar 'befinu.

⁴Nuje hinga ma ga tsayahe ga afe Jö, ne ga mömfe ár mhö'ö.

⁵Ha nu mi 'yoxa nö'ö xki nsipabi, gatho bi numañho njap'u. Ne bi nhwahna ar Teba nö'ö mi pe'sa n'ar döta ñ'emui, ne xki nzimba ár Hñö Jö, ar Lipe, ar Prokoro, ar Nikanor, ar Timon, ar Parmena, ne ar Nikola mar me Antiokia, xki nxodyo ngetho xki demba yá nt'umbi'u.

⁶Ne bi ts'ixa habu mi 'bu ya mpote, ne nuyü bi tet'wa Jö'u, mi huspa yá 'ye.

⁷Ne njap'u dama mi nxanga ár mhö Jö, ne ya ku hyax'mü xa mi xu núnu Herusalen, ne nzeýe ya möjö bi gamfi n'ehe.

Ar ku Teba bi mhihi

⁸Ha nu ar ku Teba xa mi pe'spa ár ts'edi Jö ne ár nthekate. Mi ot'a ya döta nt'udi ha yá nhandi ya jö'i.

⁹Ne núnu ha yá nijö ya xodyo, nö'ö mar thuhu Nu'u xi Thegi, bi njuxa 'ra ya ñ'ohö, ne bi mfaxkwi 'ra ya me Sirene, ma'ra ya me Alejandria, ya me Nsilisia, ne ya me Asia. Gatho'u bi ntsahñökiwi ar Teba.

¹⁰Himi tsa te nda döt'u, ngetho nö'ö mi pe'sa ar hoga mfödi, ne mi hõmpa ár ts'edi ár Hñö Jö mi ñö.

¹¹Nep'u nuya jö'i'u bi 'yut'a 'ra ya ñ'ohö, ne bi gu'twabi nda mönga ya nhemhñö, ne nda 'ñeñ'u, xki 'yo'u mi tsanga ar Moise, ne mi tsanga Jö n'ehe.

¹²Njap'u bi pompa yá kwe ya jö'i, yá dönzandö ya xodyo, ne ya böt'ofö. Nep'u bi nju ar ku Teba, ne ntukitho bi ts'ixa hár mhunts'a dö ya xodyo.

¹³Ne bi njapabi 'ra ya jö'i nda hyoxa ya nhemhñö ar ku Teba, ne bi 'ñeñ'u:

—Nuna ar ñ'ohönu hingi tsaya tsanga nuna ar jöpa nijönu ne ár t'ofö ar Moise.

¹⁴Nuje go xta ohe teme xi mö, xi 'ñenö, nunar Hesu mar me Nasare ma da hwata nunar nijönu, ne ma da pata ma nt'umbihu nu'u bi utkagihu ar Moise ga othu.

¹⁵Nu'mú gatho nu'u togo mi 'buhnu har mhunts'i, nú'mü mi k'öt'a ar ku Teba, bi hyandwabi ár hmi mi ñhehwi ár hmi n'ár enxé Jö.

Ar ku Teba bi ñö har mhunts'andö, nep'u bi tho

7 Nep'u ar döngamöjö bi 'yamba ar Teba, ne bi 'ñembabi:

—Hage majöni nö'ö nthox'a'i.

²Nu'mú ar Teba bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi ku'ahu, ne ma tsi ndadahü, 'yohü nö'ö tema ga xi'ahu. Jö nö'ö xar nsunda, bi zo ma palehu ar Abra nú'mü mi 'buhnutho Mesopotamia, hinxki mada har hai Aran.

³Ne bi 'ñembabi: Pöni, tsokwa nunar hainu, ne tsop'u nu'u te ri njawi. Di ma man'ar hai habu ma ga ut'a'i, ne ka ma ga 'buhnu.

⁴Nunar Abra 'mu, bi bonga habu mi 'buhmö núnu ha yá hai ya kaldeo, ne bi ma ba 'bu har hai Aran. Ne nu mi du ár dada, Jö ba tsi injawa habu di 'buhupya, ka bi m'ukwa n'ehe.

⁵Ha Jö himbi umba n'a xeni ar hai nda 'ñenö már meti. Bi ñö'twabi m'efa nda umbabinu ne gatho yá 'beto nda m'ui. Nunar ñhö'tinu bi nsipabi nú'mu hinte mi 'ñeta ar bötsi.

⁶Ne Jö bi 'ñembabinu: Nuya ri 'beto ma da m'u ha n'ar hai ngu ya nzohotho habu hingya meti. Ne ka ma da m'uhnu ngu gohonthebe njeye di m'ego, ne xa ma da mfei.

⁷Ne bi 'ñenö n'ehe: Nuga ma ga ko'spár mfei nunar hnininu habu ma da m'ego'u. Ne m'efa ma nda bonu nda ndöngagiwa.

⁸Nep'u Jö bi gohwi n'ar nkohi ar Abra, bi xipabi gatho nuyá 'beto nda thu'spa n'ar nsegi ha yá ndo'yo. Jange nu mi m'u ár t'u ar Abra mar thuhu ar Isa, ár hñöto mpa bi hñu'spa ar nsegi xki gohwi Jö. Ne njap'u bi 'yot'wa ar Isa ár t'u, már thuhu ar Hakob. Ne bi jap'u'ö n'ehe, bi tutwa nor nsegi'ö nu'u 'ret'amayoho yá t'u, go gehyu ma palehu habu xta ehü.

⁹M'efa nuyá t'uyü xa bi utsa n'ár jödö már thuhu ar Huse. Bi mayu, har Huse bi ts'ixa Ehipto. Ha Jö himbi hyese.

¹⁰Bi maña ha ya thogi bi tho'ö. Ne bi umba n'ar döta mfödi, ne bi hwëkwabi nda numañho ar faraon togo már ndö Ehipto. Ne nunu bi 'ñexa ngu ár maxte xoge har hai Ehipto, ne nda supa ár ngu ar ndö n'ehe.

¹¹M'efa xa bi nja n'ar thuhu xoge Ehipto ne Kanan, ne xa mi ñ'uda yá m'ui'u. Numa palehu hinte mi tini te nda zi'u.

¹²Nep'u ar Hakob bi 'yode mi ja ar t'ei núnu Ehipto, jange bi mehna yá t'u, gehyu ma dadahu, ka bi ndup'u ndi ma Ehipto.

¹³Nep'u ar ño'gi mi ma'u, ar Huse bi ñ'udi togo'ö, njap'u bi bö'u már jödö'u. Ne bi bö ar faraon togo yá mēni ar Huse.

¹⁴M'efa ar Huse bi mempar nzengwa ár dada nda e nda m'uhwi, nunu ne gatho yá mēni, mi tsu ngu hñun'ate ne 'ret'amakut'a.

¹⁵Njanu bi ma'u Ehipto. Ne ka ba tunu ar Hakob ne yá t'u, nu'u ma palehu.

¹⁶M'efa mi du'u, ba njukwa yá ndo'yonu, bi thöxa Sikem, ne ba t'a hár nt'agi ar Abra xki damba yá t'u ar Hamor.

¹⁷Nú'mu mi 'bap'utho nda tho ngu ár ñhö'ti Jö xki gohwi ar Abra, xa xki xönda nuyá 'beto har hai Ehipto.

¹⁸Ne bi yut'a man'ar ndö himi pödi togo mar Huse.

¹⁹Nunar ndö'ö bi kadi ne bi 'yot'war ts'om'ui nuya ma palehu. Ne bi japabi nda guka nthi yá tsi bötsi mi leletho nda du'u, ne hinge nda nxöndi.

²⁰Ha nuya pa'u bi m'u ar Moise, ne xa bi numañho Jö. Bi tede yá dada honse hñu nzönö ha yá ngu'u.

²¹Nu mi tho nu'u hñu nzönö, bi guka nthi nda duhmö. Ge'mu ár t'inxu ar faraon ba juts'i, ne bi tede ngu ár bötsi'ö.

²²Jange ar Moise bi t'utwa gatho yá mfödi ya me Ehipto, ne mi pe'sa ar ts'edi te nda mö ne te nda 'yot'e.

²³Nu mi jwata yon'ate njeje, bi zopa ár mfeni nda ma nda k'ò'sa yá ku, ya me Israel, ne nda nu tengu yá m'ui'u.

²⁴Nu mi zonga habu mi 'bu'u, bi hyanda n'ar me Ehipto mi net'wa n'a yá ku'u. Bi ma ba ñöni, jange ar Moise bi hyo nö'ö ar me Ehipto, ne njap'u bi ko'spa ár ñöni.

²⁵Nu ar Moise mi beni nda zo yá mfeni yá mi me Israelwi gehnu xki meñ'ö Jö nda ñöñ'u, ha nu'u himbi benga njap'u.

²⁶Ne ár hyax'öp'u bi mengi bi thohnu ar Moise man'agi, bi hyanda yoho ya me Israel mi ntuñ'u. Bi ma nda hyek'u, ne bi 'ñembabi: Nu'ahu gi nkuhu, yo'ö gi ntuñ'u.

²⁷Nu'mú nö'ö togo mi net'a ár ñ'ohu, bi umba n'ar ntuki ar Moise, ne bi 'ñembabi: Togo xi hñux'age ngu ar ts'ut'wi wa ngu ar ndö, ne da tsá gi hñögagihe nö'ö te di pehe.

²⁸Wa gi ne gi hyogagi ngu ga hyo ar me Ehipto mande.

²⁹Nu mi 'yo njap'u ar Moise, bi ma ba ñ'önga har hai ár thuhu Madian. Ka ba 'buhnu ngu n'ar nzohö, ne ka ba tinu yoho yá t'u.

³⁰Nu mi tho yon'ate njeje, bi hyanda n'ár enxé Jö bi ñ'udi mi 'ba madede n'ar 'minza mi fagi, mi 'buhnu har ot'at'ohö ár thuhu Sinai.

³¹Nu mi hyanda ar Moise, xa bi 'yotho. Bi wat'a har faspí nda hyanda te mar me'ö, bi 'yoxa ár mhö Jö, mi embabi:

³²Nuga dár Jö ri pale ar Abra, ar Isa, ne ar Hakob. Nu'mú ar Moise xa bi ntsu mi nhwöt'i, ne himi nemhö nda hyanda nö'ö ar faspí'ö.

³³Ha bi 'ñemba ar tsi Hmu: K'ot'a ri thiza, ngetho nuwa habu gi nets'i, n'ar jöpa hai xint'axi.

³⁴Xa majöni xta handa ya dumui thohnu Ehipto ma bötsi. Xta oxa yá ts'oni, ne xta e ga ñöni. Jange nupya ba e ga peñ'a gi penga Ehipto.

³⁵Nunar Moisenü xki nt'utsabi ár mfats'i ne xki t'embabi: Togo xi hñux'age ngu ar ts'ut'wi wa ngu ar ndö, ne da tsá gi hñögagihe nö'ö te di pehe. Gehnu togo bi 'ñexa Jö ngu ar ndö, ne nda máxa yá ku nda bonga Ehipto, ngu xki mehna ár enxé nda mö, xki ñ'udi har 'minza mi zo.

³⁶Gehnu ar Moise ba tsinga gatho ya me Israel mi 'buhnu Ehipto. Ka ba otnu nzeye ya döta nt'udi, ne har Thenga Ñhonthé, ne núnu ha ya ot'at'ohö habu ba 'yo'u yon'ate njeje.

³⁷Nö'ö ar Moise'ö go bi xipa ma jö'ihu ya me Israel, ne bi 'ñembabi: Jö ma tsi Hmuhu ma da 'ñexa n'a'ahu ngu ár m'ehni'ö, njangu xi hñuxkagi n'ehe. Ne ma gi 'yothu nö'ö da xi'ahu'ö.

³⁸Getnu ar Moise mi 'yo har mhunts'i ndu ma palehu nú'mu mi 'yo ha ya ot'at'ohö. Ne ka ba 'buhwinu ár enxé Jö mi ñöwi har t'ohö Sinai. Ne bi hñönga ya mhö ungar te, ne bi thogagihu.

³⁹Ha nu'u ndu ma palehu himbi ne bi 'yote, bi zantho, ne yá mfeni mi 'yoda Ehipto.

⁴⁰Nu'mú bi 'ñembabi'u ar Aron: Di nehe gi hogagihe 'ra ma tsitahé ga teñhe. Ngetho nunar Moise ba jugagihe Ehipto, hindi pöhe teme xi ja'ö.

⁴¹Jange bi hyok'u n'ar boi bojö, ne bi 'bo'spabi yá m'oñho. Ne xa bi njohya'u bi ndönga nö'ö bi hyokase'u.

42 Nu'mú Jö bi 'wege, ne bi hyep'u nda nsunda'u ya tso, ar zönö, ne ar hyadi, ngu xi t'ot'a ha yá t'ofó yá m'ehni Jö, ha enö njawa:

Me Israelhu, ham'u ga 'rakagihu n'ar m'oñho nú'mu ga 'yohu yon'ate njeje ha ya ot'at'ohö.

43 Hinga jahup'u, ngetho nö'ö ngi othu ngi mu'sfu ár ngu ar Molok,

ne ngi juthwu ár tso ri tsitahu ar Renfán.

Gehyu ya tsita ga hyoju ngi ndöñhu.

Jange ma ga thok'ahu da ts'ix'ahu injanu har hai Mbabelonia.

44 Nunu har ot'at'ohö habu bi 'ranga ndu ma palehu, ka xki thoknu n'ar ngudutu, habu mi ndönga Jö. Nunar ngudutu'ö xki thoki ngu xki utwa Jö, ne xki xipa ar Moise nda hyoki.

45 M'efa nunar ngudutu'ö bi gohwi ndu ma palehu. Ne ba hö injawa'u mi ñ'owi ar Hosue, nú'mu bi hñömba yá hai nu'u himya me Israel. Jö go bi 'yeñ'u mi zokwa ndu ma palehu. Ge'mu bi ndu'u bi nsundabiwa Jö. Mi jap'utho'u nuya pa mi 'bu ar Dabi.

46 Nunar ñ'ohonu xa bi numañho Jö. Mi nemhö nda hyokwa n'ar ngu habu nda nsundabi nö'ö ar Jö mi ndönga ndu ma palehu ar Hakob.

47 Ha n'ár t'u'ö hö, nö'ö már thuhu Salomon, go bi hyokwa ár ngu Jö nö'ö mi bemhö nda hyoka ár dada.

48 Mödi Jö bi 'bu mañö mhets'i, hingi 'bu ha n'ar ngu xi hyoka ár 'ye ar jö'i, ngu bi 'ñenga ár m'ehni Jö, mi enö njawa:

49 Mhets'i go ma thuxandö, har ximhai habu di exa ma wa. Tema ngu da tsa gi hyogagihu 'mu, enga ar tsi Hmu.

Wa habu ga tsaya.

50 Hage hinxta hokaga gathoyu.

51 Xa xi me ri ñöhu, hinti tuka ri muihu, ne gar me'skuhu. Xa hingi ne gi 'yothu ár Hñö Jö, gi njanguthohu ndu ma palehu.

52 Hangu yá m'ehni Jö himbi 'yot'wa ar ts'om'ui ri palehu. Ne bi hyo nu'u togo mi nomba ár 'ñehe ar Hogañ'ohö, gehnu ga dahu ne ga hyohu nuya payu.

53 Nu'ahu ga hñöñhuhmö ar t'ofó bi zok'ahu yá enxé Jö, ne hinga 'yothu.

54 Nu mi 'yo njap'u nuya jö'i xa mi ntsinse yá kwe, ne xa mi guxt'u yá ts'i.

55 Ha nunar ku Teba xa bi nzinga ár Hñö Jö, bi no'sa mhets'i, ne bi hyandwa ár nsunda Jö ne ar tsi Hmu Hesu mi huhnu hár ñ'ei Jö.

56 Ne bi 'ñenö:

—'Yohu. Di handa mhets'i xogi, ne di handa Nö'ö Togo ba e bi Njö'i bi huhnu hár ñ'ei Jö.

57 Nu'mú, gatho nu'u ya jö'i xa bi mafi ne bi got'a yá gu, bi mfats'i bi gu ar Teba.

58 Nep'u bi njuka har hnini bi nk'ahni. Nuya jö'i bi mo yá dutu hár wa n'ar ñ'ohö mi bötsitho ár thuhu ar Saulo.

59 Ne nú'mu mi thoxa ya nk'ahni ar Teba, mi mat'a Jö, ne mi enö: —Ma tsi Hmu Hesu, ha ri 'ye di ent'a ma hñö.

60 Bi ndandihmö, ne bi 'ñenga nts'edi:

—Ma tsi Hmu'i, yo ma gi hñö'spa majöni nunar ts'okinu.

Ne ngu mi wadi bi mönga njap'u,
bi hyoñ'a Jö.

Ar Saulo xa mi e n'ar m'ui ya ku

8 Nunar Saulo xki 'ñet'atho ár xutha nú'mu bi tho ar ku Teba. Nor pa'ö bi ndui bi nt'utsa ya ku núnu Herusalen. Hagatho bi mfont'a nuya gamfi har hai Nhudea ne Nsamaria. Hõse yá mpote ar tsi Hmu himbi mfont'u.

²Raya hogajö'i bi gu'spa ár ndo'yo ar Teba bi 'yagi, ne xa bi zont'u.

³Ar Saulo xa mi e n'ar m'ui ya gamfi, 'raman'ar ngu mi kut'i mi júka ya ñ'ohõ ne ya 'behñõ nda zixa nda got'ar fadi.

Bi mhõnga ar hoga mhõ núnu Nsamaria

⁴Ha nu ma'ra ya gamfi xki njui ne xki mfont'i, habu gatho mi thogi, mi mönga ar hoga mhõ.

⁵Ha nö'ö már thuhu ar Lipe, bi ma har hnini Nsamaria, ma ba xipa ya jö'i togo ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Ne nuya jö'i n'at'wu mi huxa ma su nö'ö mi mönga ar Lipe, ne mi hant'u nu'u ya nt'udi mi ot'ö.

⁷Ngetho nzeje ya jö'i nu'u xki nthexkwi ya ts'ondöhi mi embabi, ha nuya ts'ondöhi xa mi hexa ya mhafi nda boni. Ne nzeje ya dathi xki nza yá ndo'yo, ne ya dowa mi thits'i.

⁸Ne njap'u xa mi pe'sa n'ar döta johya nuya mengu nor hnini'ö.

⁹Ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohõ már thuhu ar Simu, mar ñ'ete har hnini'ö. Xki hyat'a nzeje ya me Nsamaria, ne xa mi ot'a ndöta.

¹⁰Ne gatho ya mengunu, ya döta ne ya tx'ulo, xa mi jamasu mi oxa

nö'ö te mi mönga nö'ö ar ñ'ete'ö, ne mi eñ'u:

—Nunar ñ'ohõnu hömpa ár döta ts'edi Jö.

¹¹Gatho ya jö'i xa mi japamasu, ngetho ya maham'u xki hyat'u mi uta ya nt'ete.

¹²Ha nu mi zonga ar ku Lipe har hnini'ö, bi mönga ar hoga mhõ nomba ár ts'ut'wi Jö, ne ár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo. Ne nzeje ya ñ'ohõ ne ya 'behñõ mi ñ'emui ne mi nxixthe'u.

¹³Gese ar Simu bi jamfi ne bi nxixthe. Ne hyax'mu mi ñ'owi ar Lipe, mi handa tengu ya döta nt'udi mi ot'e, ne xa mi 'yotho.

¹⁴Nu mi bö ya mpote mi 'bu Herusalen, nuya me Nsamaria xki hñõmba ár mhõ Jö n'ehe, jange dama bi mehna ar Pedro ne ar Xuwa bi ma injanu.

¹⁵Nu mi zoñ'u, bi 'yapa Jö nda hñõñ'u ár Hñõ Jö.

¹⁶Ngetho hinto xki m'empatho ár Hñõ Jö, hõse xki nxixthe hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁷Jange ar Pedro ne ar Xuwa bi hñu'spa yá 'ye ya gamfi, ne bi hñõmbabi'u ár Hñõ Jö.

¹⁸Nu mi hyanda njap'u ar Simu nö'ö mar ñ'etehmõ, mi hömba ár Hñõ Jö nu'u togo mi hñu'spa yá 'ye ya mpote, jange bi xipabi nda umba ar bojõ,

¹⁹ne bi ñ'embabi:

—'Raju n'a tui ar ts'edi gi höhu. Njap'u to gatho ga huxa ma 'ye da hñõmba ár Hñõ Jö n'ehe.

²⁰Nu'mu ar Pedro bi döti ne bi ñ'embabi:

—M'ehwi ri bojõ. Yo'ö xka beni da tsá da thanga ár ts'edi Jö.

²¹Hingi pe'sa ar seki, ne hindi ñep'a'i gi pe nunar 'befinu, ngetho Jö hingi numañho nö'ö xka beni.

²²Jange mahyoni gi 'yot'wa ár ntso'mi ri ts'oki xka beni, ne 'yapa Jö, xömhö da pump'a nö'ö ga tsä ha ri müi.

²³Ngetho nuga di handi xa tsot'a ri müi, ne xi gop'atho ar ts'oki.

²⁴Nu'mü ar Simu bi dödi ne bi 'ñenö:

—'Yapkagihuts'u Jö, hinda zükagi nö'ö xka möñhu.

²⁵Ne nu'u ya mpote bi damajöni togo ma tsi Hmuhü Hesu, bi mömba ár mhö Jö. M'efa bi menga Herusalen, ne hagatho ya hnini Nsamaria mi thogi, mi mönga ar hoga mhö.

Ar ku Lipe bi xixthe n'ar me Etiopia

²⁶M'efa n'ár enxe Jö bi zo ar ku Lipe, ne bi 'ñembabi:

—Lipe, xta e ga peñ'a'i gi ma mak'angi, ju ar 'ñu kö Herusalen, di ma har hnini ár thuhu Gasa, thota ha ya ot'at'ohö.

²⁷Nu'mü ar Lipe dama bi gu ar 'ñu bi ma. Ne nú'mü mi 'yo ar 'ñu, bi nthewi n'ar ñ'ohö már me Etiopia, ár mǎxte ar ndö'behñö ár thuhu Kandase mar ndönü Etiopia. Nor ñ'ohö'ö már mesbojör ar ndö'behñö, xki mengi ma ba ndönga núnu Herusalen.

²⁸Mi huxa har tönza ndi menga ár hai, ne mi ne ar t'ofö xki 'yot'a ar m'ehni Isaia.

²⁹Nu'mü ár Hñö Jö bi 'ñemba ar Lipe:

—Di ma ba tsu nunar tönza xi manu, ne mewi.

³⁰Ar Lipe xa bi ntihi bi ma ba tsu ar tönza. Ne bi 'yoxa nö'ö ar

ñ'ohö'ö mi ne ár t'ofö ar m'ehni Isaia, ne bi 'ñembabi:

—Hage gi pödi tema di bongä nö'ö gi nehe.

³¹Ha nor ñ'ohö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hanja da za ga pödi te di boni nu'mü hinto da utkagi.

Ne bi 'yapa ar Lipe nda bots'e ne nda hñuhwi.

³²Nö'ö ar xeni ár T'ofö Jö habu mi nehe, enö njawa:

Nö'ö bi ñhetho ngu n'ar tsi deti ts'its'i da tho.

Ngu n'a tsi ndöni da ngone nú'mü da t'öxi, njap'u himbi mafi.

³³Mi ñ'enda ya jö'i, ne hinto bi 'yot'wa ar ts'ut'wi.

Ne nuyá mäni, hinto tsä da metwabi,

ngetho bi thökwa ár tewa har ximhai.

³⁴Nep'u nor me Etiopia bi 'ñembabi ar Lipe:

—Jakar möte gi xikagi togo nonga ár m'ehni Jö. Hage mi nonga ár m'uise, wa mi nonga man'a.

³⁵Nu'mü ar Lipe bi gu nunár xeni ar T'ofö mi ne ar me Etiopia, ne bi ndüi bi xipabi ar hoga mhö nonga ar tsi Hmu Hesu.

³⁶Nú'mü mi 'yo ar 'ñu'u, bi zonga habu mi jar dehe, ne bi 'ñenga nö'ö ar me Etiopia:

—Jawa ar dehe. Hage hinda tsä ga nxixthega 'mü.

³⁷Ha nor Lipe bi 'ñembabi:

—Nu'mü xa gi ñ'emüi ne xi zo ri müi, hö da tsä.

Nor me Etiopia bi 'ñenö:

—Hö, di ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo gehnu ár T'u Jö.

³⁸Nunū bi mö nda m'a'ma ar tönza, ne bi göi bi yut'u har dehe gatho yoho. Ne ar Lipe bi xixthe ar me Etiopia.

³⁹Ha nu mi box'u har dehe, ar Lipe bi m'etho, ngetho ár Hñö Jö bi zits'i. Ne ar me Etiopia himbi mengi bi hyandi, ne xa bi njohya'ö bi gu ar 'ñu bi ma.

⁴⁰Ha nunar Lipe bi zonu Asoto. Ha nú'mu mi thohnu, bi ndui bi mönga ar hoga mhö ha ya hnini mi ja har 'ñu ndi ma Nsesarea.

Ar Saulo bi ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

9 Ha nuya pa'u ar Saulo mi hu'sa nda hyo gatho nu'u mi ñ'emui ar tsi Hmu. Ne bi ma ba k'ö'sa ar döngamöjö,

²ma ba apa ya he'mi nda hñö'spa yá nijö ya xodyo núnu Ndamasko. Njap'u nú'mu nda dinga 'ra nu'u mi temba ár 'ñu ar tsi Hmu Hesu, ya ñ'ohö wa ya 'behñö, gatho nda tsi Herusalen, ne nda got'a har fadi.

³Ha nú'mu mi 'yo ar 'ñu, 'butho nda zonga Ndamasko, n'a mbi hyexta n'ar hyats'i ndi 'ñe mhets'i.

⁴Bi hwank'mu, ne bi 'yo n'ar mhö mi enö:

—Saulo, Saulo, yo'ö gi utsagi.

⁵Nu'mú ar Saulo bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ndada, togo'i.

Nö'ö bi dödi:

—Nuga dar Hesu, togo gi utsa. Go xka nts'okse, ngu n'ar boi punga ar maza.

⁶Ne ar Saulo xa mi ntsu mi nhwöt'i, ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, teme gi ne ga pepya.

Nu'mú ar tsi Hmu bi 'ñembabi:

—Nangi, di ma ba kut'a har hnini, ka ma da nsi'anu tema gi pefi.

⁷Ne nu'u ya ñ'ohö mi ñ'owi ar Saulo, bi m'a'u himi pödi te nda beñ'u, ngetho bi 'yo'u ar mhö n'ehe, ha hinto bi hyandi togo mi ñö.

⁸Nep'u ar Saulo bi nangi bi m'ai, ne bi zotyá da, mödi himbi za te bi hyandi. Jange bi nguhni bi ts'ixa har hnini Ndamasko.

⁹Ne ka ba 'buhnu hñupa himi handi. Ne nuya hñupayü hinte bi zi.

¹⁰Núnu Ndamasko ka mi 'buhnu n'ar gamfi már thuhu ar Anania. Nunū bi zo ar tsi Hmu ngu n'ar t'i, ne bi 'ñembabi:

—Ha gi ode, Anania.

Nö'ö bi dötwabi:

—Te gi jaki, tsi Hmu.

¹¹Ha nu ar tsi Hmu bi 'ñembabi:

—Nangi di ma har 'ñu ár thuhu Njöntho, ne ba hong'a n'ar ñ'ohö ár thuhu ar Saulo me Tarso, 'bu hár ngu ar Huda. Nu xki tsonu ma gi tini mat'a Jö.

¹²Nö'ö xta utwabi ngu n'ar t'i, ma da zonga n'ar ñ'ohö ár thuhu ar Anania, ne da hñu'spa yá 'ye, njap'u da mengi da hyandi.

¹³Nu mi 'yo njap'u ar ku Anania, bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, nzeye togo xi xikagi nunar ñ'ohönu xa xi 'ñe ar m'ui nu'u teñ'a'i 'buhnu Herusalen.

¹⁴Ha xi umba nseki ya ndömöjö da e da gu gatho nu'u mat'a ri thuhuwa n'ehe.

¹⁵Nu'mú ar tsi Hmu bi 'ñemba ar Anania:

—Di ma gi 'yot'a nö'ö di xi'a'i.
Ngetho go ger ñ'ohonü xta hwahni da mepkagi, ne da utka ma thuhu nu'u ya me Israel, nu'u hingya me Israel ne yá ndö.

¹⁶Ne go ma ga utka hangu ma da thogi ngetho datka ma thuhu.

¹⁷Nu'mú ar Anania bi ma, ba kut'a har ngu habu mi 'bu ar Saulo, bi hñu'spa yá 'ye, ne bi ñ'emababi:

—Ku Saulo, ar tsi Hmu Hesu nö'ö ga hyanda har 'ñu ngi ñ'ekwa, gehnu xpa penkagi ga hus'a ma 'ye ne da mengi gi hyandi, ne gi nzinga ár Hñö Jö.

¹⁸Nu'mú bi hyo 'ra ngu yá koto ya hwö mi kotwa yá da ar Saulo, ne dama bi mengi bi hyandi, ne bi m'ai bi ma ba nxixthe.

¹⁹Nu mi ñuni bi menga ár ts'edi, ne bi m'uhwinü ya ku Ndamasko 'ra ya pa.

Ar ku Saulo bi mömba ár mhö Jö har hnini Ndamasko

²⁰Nep'u ngut'a bi ma ba damajöni ar tsi Hmu Hesusukristo ha yá nijö ya xodyo, mi xipabi'u ar Hesu gehnu ár T'u Jö.

²¹Ne gatho nu'u togo mi oxa nö'ö mi möñ'ö, xa mi 'yo'ho ne mi eñ'u:

—Ha hinga gehnu togo mi ju mi net'a nu'u togo mi mat'wa ár thuhu ar Hesu núnu Herusalen. Wa hinga gehnu xki ñ'ehe nda xotya gamfi, ne nda zi'spa ya ndömöjö.

²²Ha nunar ku Saulo hyax'mu mi huxa ár ts'edi nda xipa yá mixodyowi nunar Hesu gehnu ar Kristo. Ne nuya xodyo mi 'buhnü Ndamasko himi pödi te nda beni.

Ar Saulo bi k'ot'a ha yá 'ye ya xodyo

²³Bi tho yapa, ne ya xodyo bi nko nda hyo'u ar Saulo.

²⁴Bi nsipabi ar Saulo nö'ö mi beñ'u nda 'yot'e. Parxui mi supa gatho yá goxthi ar hnini, mi ne nda hyohmö.

²⁵Jange nuya ku bi maxa ar Saulo nda bongga har hnini, bi njö'mtho har jödo mi kot'a ar hnini, bi t'ent'a ha n'ar 'bots'e mi nxui.

Ar Saulo mi 'buhnü Herusalen

²⁶Nu mi zonü Herusalen ar Saulo, mi nemhö nda ñ'owi ya ku. Ha nuyü xa mi ntsu, himi ñ'emui'u xki gamfi n'ehe.

²⁷Nunar ku Berhnabe bi zixa habu mi 'bu ya mpote, ne bi metwabi'u hanja xki hyanda ar tsi Hmu har 'ñu, ne xki ñöwi, ne himbi ntsu bi data majöni ár thuhu ar tsi Hmu Hesu núnu Ndamasko.

²⁸Ne njap'u bi za bi mpehwi ya gamfinü Herusalen habu gatho mi 'yo'u.

²⁹Himi ntsunü nda mömba ár thuhu ar tsi Hmu, ne mi ntsahñökiwi nuya xodyo mi ñö ar griego, jange nuyü n'e, mi nehmö nda hyo.

³⁰Ha nu mi bö ya ku nö'ö xki t'ekwabi, bi zix'u Nsesarea, nep'u bi meñ'u nda ma Tarso.

³¹Nu'mú gatho ya gamfi mi pe'sa n'ar hogam'uinü Nhudea, Ngalilea ne Nsamaria. Ne ndi hñuxa yá jamfi, ne mi 'yo'u mi tsupa Jö, ne ár Hñö Jö mi fax'u nda xu ya gamfi.

Ar Enea bi dits'i

³²Har ku Pedro mi 'yo mi tsonga gatho ya gamfi, ne bi ma ba k'ö'sa ya ku mi 'buhnü Lida.

³³Ne ka bi nthewinü n'ar ñ'ohö ár thuhu ar Enea, mi pe'sa hñöto njeje mi 'bengar t'oxi, xki nza ár ndo'yo.

³⁴Ne bi 'ñemba ar Pedro:

—Ha gi oðe Enea, ar tsi Hmu
Hesukristo xi othe'i. Nangi, juxa ri
fidi.

Ne nö'ö dama bi nangi.

³⁵Ne gatho ya mengunū Lida ne
ya me Saron, mi hyant'u, bi ñ'emūi
ar tsi Hmu.

Ar Dorka bi jo'spa ár te

³⁶Núnū har hnini Nhope mi
'buhñū n'ar 'behñö mar gamfi,
mar thuhu ar Tabita, har griego
t'embabi Dorka. Nunū himi tsaya
mi ot'a ya ñho ne mi faxa ya hyoya.

³⁷Ha nuya pa'u bi zu n'ar hñeni
ne bi du. Nep'u bi nsukwa ár ndo'yo
ngu yá nt'umbi'u, ne ba 'be ha n'ar
ngu mi to mañö.

³⁸Get'u Nhope 'bu ar hnini Lida.
Ne nuya gamfi me Nhope xki 'yode
mi 'buhñū Nlida ar ku Pedro. Jange
bi m'ehna yoho togo ma nda tsihi,
ne nda 'ñembabi:

—Di a'ahe gi jar möte ga möhö
ngut'a Nhope.

³⁹Dama bi nanga ar Pedro bi
mewi. Ne nu mi zoni, bi ts'ixa har
ngu mi to mañö, habu xki mhunts'a
nzeye ya 'ranxu xa mi zont'a togo
bi du. Ne ar Pedro bi got'atho, ne bi
t'utwabi nuya pahni ne ma'ra ya he
xki hyoka ar Dorka nú'mū mi tetho.

⁴⁰Nu'mū ar Pedro bi 'bepa nda
bonga nthi gatho nu'u mi 'buhñū,
ne bi ndandihmō, bi 'yapa Jö. Nep'u
bi ñhanda habu mi 'benga nö'ö xki
du, ne bi 'ñembabi:

—Tabita, nangi.

Ne nö'ö dama bi zot'a yá da, ne nu
mi hyanda ar Pedro, bi nangi bi hñudi.

⁴¹Ne ar Pedro bi mipa ár 'ye, ne
bi 'ba'mi. Nep'u bi zohna ya 'ranxu

ne nu ma'ra ya ku, ne bi utwabi xki
mengi xki nte.

⁴²Ne xoge har hnini Nhope bi
nxanga nö'ö teme xki thogi, ne
nzeye ya jö'i bi ñ'emūi ar tsi Hmu
Hesu.

⁴³Har Pedro bi gohnū Nhope
nzeye ya pa hár ngu n'ar ku ár
thuhu ar Simu, ar hokaximhni.

Ar Pedro ne ar Kornelio

10 Mi 'buhñū Nsesarea
n'ar ñ'oñö már thuhu ar
Kornelio. Nunū mar döndogu har
mhunts'a ndogu mi t'embabi ya me
Italia.

²Nunū xa mar hogajö'i, ne mi
tsupa Jö, mahyegiwi gatho nu'u mi
'bu hár ngu. Ne mi faxa nu'u ma ya
hyoya, ne hyax'mū mi mat'a Jö.

³Zota n'ar pa ngu n'ar hñu nde,
bi hyanda xiñho n'ár enxē Jö ngu
n'ar t'i, bi wat'a habu mi 'bu'ö, ne
bi 'ñembabi:

—Kornelio.

⁴Nu mi hyandi xa bi k'öt'i ne xa
bi ntsu, bi 'ñenö:

—Tsi Hmu, te gi jaki.

Ha nunar enxē bi 'ñembabi:

—Nuya ri nt'apa Jö, ne nuya ri
hoga 'befi xka 'yot'e, xi hyant'a Jö
ne hinxi pumhni.

⁵Jange nupya pehna 'ra ya m'ehni
har hnini Nhope, ma da tsi ar Simu
nö'ö xi thu'spabi ar Pedro.

⁶Nö'ö bi 'bu hár ngu man'ar
Simu nö'ö hoka ya ximhni, 'bu har
ñonthē. Nunar Pedronū go ma da
xi'a'i te di 'ñep'a'i gi 'yot'e.

⁷Ne nu mi ma nor enxē mi ñöwi
ar Kornelio, nunū bi zohna yoho yá
'bego ne n'ar ndogu xa mi hongā Jö
n'ehe, gehñū mi pepabi xiñho.

⁸Bi metwabi gatho nö'ö te xki thogi, ne bi mehna har hnini Nhope.

⁹Ha nu ár hyax'ö mi 'yo ar 'ñu'u, ne tx'utho mi 'bedi nda zonga har hnini Nhope, ge'mu ar Pedro bi boxa mañö ár njo'mi ar ngu nda 'yapa Jö, ngu mi made mpa.

¹⁰Ne xa mi tsu n'ar thuhu, xa mi nemhö nda ñuni. Ha nú'mu mi thokwabi te nda zi, bi hyanda n'ar nt'udi ngu n'ar t'i.

¹¹Bi hyandi bi xo mhets'i, ne ba jö'ma har hai ngu n'ar döta dutu mi thu'sa gatho goho yá ñöni.

¹²Ne har dutu'ö, mi kuxa gatho ya zu'we tu goho yá wa, nu'u njut'a har hai, ne nu'u nsanga har ndöhi.

¹³Ne bi 'yo n'ar mhö mi enö:

—Pedro, nangi, hyo ya zu'we gi tsa.

¹⁴Ha nunar Pedro bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hinda nejö, tsi Hmu, ngetho hiñham'u xta tsi nö'ö hindi 'ñepki ga tsi ne hingi t'axi.

¹⁵Bi mengi bi nheki nuna ar mhö man'agi:

—Yo gi xipa hindi 'ñep'a'i gi tsi nö'ö xi xuka Jö ne xi t'axki.

¹⁶Hñu'gi bi nt'ode, ne bi njuxa mhets'i man'agi nö'ö ar dutu'ö.

¹⁷Nunar Pedro mi 'buhnu xa mi 'yonga ár mfeni, mi ne nda bödi te ndi bonga nö'ö ngu ar t'i xki hyandi. Ja bi zo 'mu har goxthi yá m'ehni ar Kornelio, mi n'ani habu mi 'bu ár ngu ar Simu mi hoka ya ximhni.

¹⁸Ne bi ñ'añ'u nts'edi, ha mi 'buhnu ar Simu nö'ö xki thu'spabi ar Pedro n'ehe.

¹⁹Ar Pedro mi benda nö'ö ngu ar t'i xki hyandi, ge'mu bi 'ñembabi ar Hñö Jö:

—Bi zo hñu ya ñ'ohö hoñ'a'i.

²⁰Bai, ne köi gi mewi. Yo gi yomi, ngetho go xta penkayu.

²¹Nu'mú ar Pedro bi göi bi ma habu mi 'ba nu'u yá m'ehni ar Kornelio, ne bi 'ñembabi'u:

—Go geke togo gi hoñhu. Tema xka 'ñehü.

²²Nuyu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Xpa penje ma döndoguhe ar Kornelio, n'ar hoga ñ'ohö tsupa Jö, ne gatho ya xodyo ñömañhobi. Ha n'ár enxé Jö bi xipabi nda mehna togo nda e nda zix'a ár ngu'ö, da 'yoxa nö'ö gi xipabi.

²³Ar Pedro bi thoki bi umba nseki bi ñ'ox'u nö'ö ar nxui'ö habu mi 'bu'ö. Ne ár hyax'ö ar Pedro bi nangi bi mewi'u, ne bi denga ma'ra ya ku ma ya mengunu Nhope.

²⁴Ár yopa bi zoñ'u Nsesarea habu mi 'bu ar Kornelio mi to'mi. Ne xki zohna gatho yá mēni, ne nu'u yá ñ'owi mi ntsixkwi xiñho.

²⁵Nu mi zonga ar Pedro hár ngu ar Kornelio, nunu bi boni bi dödi, ne bi ndandihmö ha yá wa mi ne nda ndöni.

²⁶Ha nunar Pedro bi 'ba'mi, ne bi 'ñembabi:

—Nangi, ngetho nuga dar ñ'ohö ngu nu ma'ra.

²⁷Nú'mu mi ñöwi, bi yut'u mbor ngu. Ka mi 'buhnu nzeýe ya jö'i xki mhunts'i.

²⁸Ne ar Pedro bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu gi pöhu dar xodyohe, ne ha ma nt'umbihe högagihe ga nthöskwihe nu'ahu hingar xodyohu, ne hingi tsa ga kuthe ha ri nguhu. Mödi njap'u, Jö xi utkagi hinto ga embabi hindi 'ñepi ga ñö'be, ne hinga xipi hingi t'axi.

²⁹Jange mi xikagi ri m'ehni nga ekwa, hinda ot'a ma 'ñöngi, ngut'a da ehe. Xikagihu te gi jaju.

³⁰Nu'mú ar Kornelio bi döti ne bi 'ñembabi:

—Pe'sa goho mpa ngu ar xenimpanu, ndi 'bukwa ha ma ngu, ndi behë ne ndi mat'a Jö ngu di nzöi di ot'e. Ngur hñu nde, n'a nda handatho n'ar ñ'oho mi he n'ar dutu xa mi hwexki, mi 'bahnu ndi ñhant'be.

³¹Ne bi 'ñengagi: Kornelio, Jö xi 'yoxa nö'ö xka 'yapabi, ne xi hyanda nö'ö ar ñho xka 'yot'wa ya hyoya.

³²Pehna togo da ma har hnini Nhope, ma da tsiñ'a ar Simu, nö'ö t'embabi ar Pedro n'ehe. 'Bu hár ngu man'a ar Simu ar hokaximhni, 'bu har ñönthe. Ne nu xta zo'ö, ma da xi'a te gi pefi.

³³Jange ngut'a da pemp'u togo ba hoñ'a'i, ne xka 'yot'a xiñho xka ekwa. Ngu gi nu, gatho di 'buhewa hár nthandi Jö, ne di ne ga ohe nö'ö xi 'ra'i gi xije.

³⁴Nu'mú ar Pedro bi du'mi bi ñö, ne bi 'ñenö:

—Nupya hö, xta pödi majöni Jö handa mahyetho gatho ya jö'i.

³⁵Numaño'ö gatho nu'u togo 'yo hár nsu'ö ne ot'a nö'ö xiñho, mödi habu gatho ya mengu'u.

³⁶Jö ba pempa ár mhö ya me Israel, ar hoga mhö nonga ar hogam'ui unga ar Hesukristo, gehnu ár Hmu gatho ya meximhai.

³⁷Ngü xka 'yosehu gatho nö'ö xi tho ha ma haihe nuje dar xodyohe, bi ndu Ngalilea nú'mu ar Xuwa xki wadi mi nonga ar xixthe, ne bi nunga gatho har hai Nhudea.

³⁸Gi pöhu n'e, Jö bi umba ár Hñö ar Hesu me Nasare. Bi me'sa ar

ts'edi bi ñ'o bi 'yot'a ya ñho, ne bi othebi yá hñeni gatho nu'u togo xki dënt'a ar ts'ondöhi. Bi tsa bi 'yot'a njap'u, ngetho mi 'buhwi Jö.

³⁹Ne nuje di dahe majöni gatho nö'ö bi 'yot'a ar Hesu har hnini Herusalen ne xoge har hai Nhudea. M'efa nunu bi ts'uta ha n'ar za bi tho.

⁴⁰Gehnutho togo Jö bi japi bi nte man'agi ár hñupa, ne bi ñ'udi da hanthe.

⁴¹Himbi ñ'udi bi hyanda gatho ya jö'i. Hönsegihe da hanthe, ngetho hár nduitho, Jö xki hwankagihe nga dathwe majöni. Nuje da ñum'ehe ne da tsithehe mahyegi nú'mu mi mengi bi nte.

⁴²Ne bi menkagihe ga xife ya jö'i, ne ga dahe majöni gehnu xi hñuxa Jö ngu ar ts'ut'wi, ne da hñö'spa majöni nu'u tetho ne nu'u xi du.

⁴³Ne gatho yá m'ehni Jö mi 'bu mam'et'o, bi damajöni bi 'ñeñ'u, gatho nu'u da ñ'emüibi ár thuhu, da mpumbabi yá ts'oki.

⁴⁴Ar Pedro himi jwatho nda mönga nuya mhöyu, ba kö ár Hñö Jö, ne bi zu gatho nu'u mi oxa nö'ö mi mönga ar Pedro.

⁴⁵Ha nuya xodyo ma ya gamfi ba ñ'owi ar Pedro, xa mi 'yotho, ngetho xki hñömba ár Hñö Jö n'ehe nu'u himya xodyo.

⁴⁶Bi 'yode mi ñö ma'ra ya mhö nu'u himi pö'u, ne mi umba njamödi Jö.

⁴⁷Nu'mú ar Pedro bi 'ñenö: —Togo da za da hñökwabi da nxixtheyu. Nuyü xi hñömba ár Hñö Jö mahyegi ngu xta höñhu n'ehe.

⁴⁸Ne bi 'bepabi'u nda nxixthe hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo. Ha

nuyū bi 'yapa ar Pedro nda gohwinū ma'ra ya pa.

**Ar Pedro bi metwa ya ku me
Herusalen nō'ō xki 'yot'a Jō**

11 Bi 'yo ya mpoṭe ne ma'ra ya gamfi mi 'bū Nhudea, nuya himya xodyo xki hñōmba ár mhö Jō n'ehe.

²Ne mi menga ar ku Pedro Herusalen, ka ba tsuhñu nuyá mixodyowi ma ya gamfi ne mi tenda yá nt'umbi'u.

³Ne bi 'ñembabi:

—Hanja xka kut'a ha yá ngu ya ñ'ohö hingya xodyo, ne xka ñungwi.

⁴Nu'mú ar Pedro bi muḍi bi 'yot'wa ar 'ñu gatho nō'ō xki thogi, ne bi 'ñembabi'u:

⁵—Nuga ndi 'buhñu ndi apa Jō har hnini Nhope, ne da handa n'ar nt'udi ngu ar t'i. Ba jō'ma mhets'i n'ar döta dutu mi thu'sa gatho goho yá ñöni, ne bi jō'ma habu ndi 'bui.

⁶Ne nu nda k'öt'i, da handi mi ku gatho ya zu'we tu goho yá wa, ya zate, ya zu'we njut'a har hai, ne nu'u nsanga har ndöhi.

⁷N'a nda oṭa n'ar mhö bi 'ñengagi: Pedro, nangi gi hyo gi tsa.

⁸Ne da embabi: Hinda nejö, tsi Hmu, ngetho hiñham'u xta tsiga nō'ö hindi 'ñepki ga tsi hingi t'axi.

⁹Nu'mú, nō'ö ar mhö mi e mhets'i bi mengi bi zokagi, ne bi 'ñengagi: Yo gi xipabi hindi 'ñep'a'i gi tsi nō'ö xi xuka Jō, ne xi t'axki.

¹⁰Bi nheki ar hñu'gi, ne bi njuxa mhets'i nō'ö ar dutu'ö.

¹¹N'a mbi zonda hñu ya ñ'ohö har ngu habu ndi 'buka, xki 'ñe Nsesarea xki 'behni nda zixkagi.

¹²Ne ár Hñö Jō bi xikagi hinge nga yomi nga me'be'u. Ne da me'be

nuyū ma 'rato ya kuyū. Nda tsoñhe da kuthe hár ngu nō'ö togo xki mehna yá m'ehni nda zixkagi.

¹³Ha nor ñ'ohö'ö bi xije hanja xki hyandñu hár ngu n'ár enxé Jō mi 'bahñu, ne bi 'ñembabi 'nō: Pehna 'ra ya m'ehni har hnini Nhope, ma da tsi ar Simu nō'ö xi thu'spabi ar Pedro.

¹⁴Nunū ma da xi'a'i ya mhö da max'a'i gi mpohö, ne gatho ya mengu ri ngu.

¹⁵Ha nu nda du'mi da ñö, bi hñöñ'u ár Hñö Jō ngu da hñöñu ar ndui n'ehe.

¹⁶Da bem'u nō'ö xki mönga ma tsi Hmuhū nú'mu bi 'ñenö: Ar Xuwa mi xixthe har dehe, ha nu'ahu ma gi nxixthehu gi nziñhu ár Hñö Jō.

¹⁷Nu'mu Jō bi ne bi hwëkwabi ár Hñö mahyegi nguju di ñ'emuihu ma tsi Hmuhū Hesukristo, ter m'ekagiga ga hökwa ár 'befi Jō.

¹⁸Nu mi 'yo njap'u nuya ku mi 'buhñu Herusalen, bi ñhetho, ne bi nsunda Jō, bi 'ñeñ'u:

—Njap'utho xi hwëkwa Jō nu'u hingya xodyo da 'yot'wár ntso'mi, ne da me'sa ar te hiñham'u da göts'i nguju.

Nu'u xi jamfi 'bū har nijö Antiokia

¹⁹Nu'u ya ku xki nt'utsa xki mfont'i nu'u ya pa mi tho ar ku Teba, 'ra ba tsonga har hai Fenisia, ma'ra Txipre, ha ma'ra Antiokia. Ne habu gatho mi tho'u, hinto ma'ra mi xipa ár mhö Jō, honse yá mixodyowi.

²⁰Ha mi ñ'owi 'ra ya ku ma ya me Txipre, ne ma'ra ya me Sirene. Nu mi zoñ'u har hnini Antiokia, bi metwabi'u ár hoga mhö ar tsi Hmu

Hesu nu'u ya jö'i himya xodyo n'ehe.

²¹Jö bi umba ar ts'edi'u, ne nzeje ya jö'i bi ñ'emui, ne bi demba ár ñü ar tsi Hmu Hesu.

²²Nu mi bö ya ku mi 'buhnu Herusalen nö'ö mi thohnu Antiokia, bi meñ'u injanu ar ku Berhnabe.

²³Ne mi zoñ'ö, bi hyandi teme xki hwëkwabi Jö'u, ne xa bi njohya. Ne bi xipa gatho nu'u xki ñ'emuinu, hinge nda hyep'u nunar jamfinu, ne nda umba yá müi nda hyonga Jö.

²⁴Ar Berhnabe xa mar hoga ku, ne xki nzinga ár Hñö Jö, xa mi tse ár jamfi. Njap'u nzeje ya jö'i bi ñ'emui ar tsi Hmu.

²⁵Nep'u ar Berhnabe bi ma Tarso, ba hongar Saulo, ne mba tini bi ziza Antiokia.

²⁶Ne ka bi m'uhnu n'a njeje nuya yohoyu, mi mhunskwi ya gamfi, ne mi utwa ár mhö Jö nzeje ya jö'i.

Ka gehnu Antiokia habu bi ndui bi nsipabi ya gamfi ma ya mepa Kristo.

²⁷Nuya pa'u ba ponga Herusalen 'ra yá m'ehni Jö, bi ma Antiokia.

²⁸N'a'u már thuhu ar Agabo, bi m'a mada habu xki mhunts'a ya ku. Ne bi nzinga ár Hñö Jö, bi ñenö ma nda nja n'ar döta thuhu xoge ár nxidi ar ximhai. Ne hö, bi tho ngu xki möñ'ö nuya pa mar dönga ndö Nroma ar Klaudio.

²⁹Nep'u nuya gamfi me Antiokia bi beñ'u nda mempa n'ar mfats'i nu'u ma'ra ya gamfi mi 'buhnu Nhudea. N'a ngu n'a bi unga nö'ö mi tsupa yá ts'edi.

³⁰Ne nunar mfats'i bi uñ'u, bi mempa nuyá ndö ar nijö Nhudea, ne go bi hñöxa ar Berhnabe, bi mewi ar Saulo.

Ar Hakobo bi tho, ne ar Pedro bi nju bi jot'i

12 Nuya pa'u ar ndö Erode bi ndui bi utsa ya gamfi, mi honi hanja nda hyo.

²Ne ndojwaitho bi tho ar Hakobo ár jödö ar Xuwa.

³Ha nu mi bödi mi numañho ya xodyo, bi mehna nda nju ar Pedro n'ehe. Bi nju ha n'ár ngo ya xodyo nú'mu mi ts'i ar thuhme himi jots'i.

⁴Ha nu mi nju'ö, bi jot'a har fadi. Ne bi t'ent'wa ha yá 'ye 'ret'ama'rato ya ndogu, xki ñhege goho n'a ngu n'a nda su'ö. Ngetho ar Erode mi beni ngu nda wata ár ngo ar baxjwa, nda njuka har fadi nda m'a'ma nts'ut'wi mada ya jö'i.

⁵Nu'mú ar Pedro, xa mi nsu xiñho har fadi. Ha nuya ku himi tsaya mi mat'wa Jö.

Ar Pedro bi njuka har fadi

⁶N'apatho mi 'bedi nda guka har fadi ar Erode, nor nxui'ö ar Pedro mi öhö mada yoho ya ndogu, mi thöt'a ya nthöhibojö, ne nu ma'ra ya ndogu mi 'ba hár goxthi ar fadi mi su.

⁷Mi dani bi m'ahnu n'ár enxé Jö, ne xa bi yot'a mbo har fadi. Nunar enxé bi dambár 'bots'e ar Pedro ne bi 'ya, ne bi ñembabi:

—Nxoni nangi.

Nu'mú, dama bi hyota ya bojö ha yá 'ye ar Pedro.

⁸Nep'u bi ñemba ar enxé:

—Dut'a ri ngut'i ne thöt'a ri thiza.

Ne nö'ö dama bi 'yot'a ngu xki m'epabi. Bi ñemba ar enxé n'ehe:

—Pat'a ri pat'i, ne tengagi.

⁹Nu'mú ar Pedro bi boni mi tenga ar enxé, mödi himi ñ'emui

mi majöni nö'ö mi thogi, ngetho mi beñ'ö mi 'wi'thö.

¹⁰Bi tho habu mi 'ba ar 'bet'o nsute. Nep'u bi tho habu mi 'ba man'a, ne bi zonga har döta goxthibojö mi tsonga nthi. Nunar goxthinu bi xose. Ne bi boñ'u bi 'rañ'u n'ar 'ñu. Ne n'a mbi 'weta ar enxe.

¹¹Nu'mú ar Pedro bi nja ár mfeni, ne bi 'ñense:

—Nupya hö, di pödi xpa pehna ár enxe Jö, bi ñöngagi da k'ont'a hár 'ye ar Erode, ne gatho nö'ö mi ne nda jaka ya xodyo.

¹²Mi wadi bi zo ár mfeni njap'u, bi már ngu ar Maria ár nönö ar Xuwa, nö'ö xki thu'spabi ar Mörko n'ehe. Ne ka mi 'buhnu nzeze ya ku mi apa Jö.

¹³Mi zoni bi ma har goxthi, ne n'ar nxutsi már thuhu ar Rode, bi ma ba nu togo mi 'ba har goxthi.

¹⁴Nö'ö ar nxutsi bi bötowatho ár mhö ar Pedro. Xa bi njohya'ö, jange himbi beni bi xokwa ar goxthi. Bi nixt'i bi ma ba xipa nu'u ma'ra ya ku mi 'ba ar Pedro nthi.

¹⁵Nu'u bi 'ñembabi:

—Xka 'be ri mfeni.

Ha nö'ö xa mi hu'mba yá müi go mi ge'ö ar Pedro. Jange nuya ku bi 'ñeñ'u:

—Hingo ge'ö, zage ár enxe xpa ehe.

¹⁶Ha nunar Pedro himi tsaya mi mafi. Ne nu mi soka ar goxthi, ka bi hyant'u mi ge'ö, ne himi pödi te nda beñ'u.

¹⁷Ar Pedro bi ja ár 'ye bi xipabi nda ñhe'u, ne bi metwabi hanja xki guka Jö har fadi. Ne bi 'ñembabi'u:

—Xifu ar ku Hakobo ne gatho nu ma'ra ya ku teme xi thogi.

Ne bi boni bi ma.

¹⁸Ár hyax'ö nuya ndogu xa mi nxint'i, himi pödi te xki ja ar Pedro.

¹⁹Nu'mú ar ndö Erode bi mehna nda mengi nda thoni, ne hinto bi dini. Jange bi zohna ya sufadi bi hñö'spa majöni, ne bi mö nda tho. Ne bi bonga núnu Nhudea, bi ma ba 'bu har hnini Nsesarea.

Ar ndö Erode bi du

²⁰Ar ndö Erode xki pompa ár kwe ya me Tiro ne Sido. Nuyu xki nkohi ma nda k'ö'sa ar Erode. Ha m'et'o bi umbar bojö ar Blasto nö'ö mi supa ár ngu, mi ne nda mats'i nda ñöwi, ne nda 'yapar hogam'ui. Ngetho gatho nö'ö te mi tsi'u, mi hö habu mar ndö ar Erode.

²¹Nu mi zo ar pa xki zohna ya me Tiro ne ya me Sido, ar Erode bi hye yá he ngu ar ndö, bi hñuxa har nthuts'i habu mi ot'a ar ts'ut'wi, ne bi ndui bi zo'u.

²²Nu'mú nuya jö'i xa mi hexa ya mhafi mi eñ'u:

—Nö'ö togo xta oxu xi ñö, hingar jö'i, gehnu n'ar jö.

²³N'ár enxe Jö dama bi umba ar mfei ar Erode, ngetho himbi 'ñe'spa ár nsu Jö. Jange bi du xki deta ya zu'we.

²⁴Ha nuya pa'u xa bi ñ'o bi nxangár mhö Jö hagatho ya hnini.

²⁵Nu mi wa ar 'befi ar Berhnabe ne ar Saulo núnu Herusalen, bi boni bi menga Antiokia. Ne bi zix'u ar ku Xuwa nö'ö mi t'embabi ar Mörko n'ehe.

Ar ku Berhnabe ne ar ku Pablo bi du'ma yá 'befi nda hñö'spa ár mhö Jö

13 Mi 'buhnu har nijö Antiokia 'ra yá m'ehni Jö ne 'ra ya utate: Ar Berhnabe, ar Simu nö'ö mi t'embabi ar 'Bojó'i, ar Lusio

nö'ö mar me Sirene, ar Saulo, ne ar Manaen nö'ö bi tewi mahyegi ar ndö Erode.

²N'ar pa xki mhunts'i mi ndönga Jö, ne xki bë'u. Ár Hñö Jö bi ñembabi'u:

—'Wegagihü ar Berhnabe ne ar Saulo da 'yot'a ar 'bëfi xta hu'spabi nda mehyü.

³Jange mi wadi bi bë'u ne bi 'yapa Jö, bi hñu'spa yá 'ye'u, ne bi ñ'ehwi bi ma.

Yá mpöte ar tsi Hmu bi mömba ár mhö Jö núnu har xënihai Txipre

⁴Nu'mü ár Hñö Jö bi mehna ar Berhnabe ne ar Saulo har hnini Seleusia. Ne mi zonu bi yut'a ha n'ar motsa, ne bi ma'u ha n'ar hai oda mateda ar dehe, ár thuhu ar Txipre.

⁵Ne nu mi zoñ'u har hnini Salamina, bi du'mi bi mömba ár mhö Jö mbo ha yá nijö yá mixodyowi. Mi ñ'owi'u ar Xuwa mi faxte n'ehe.

⁶Bi tho'u xoge ar hai Txipre, ne bi zonga ha n'ar hnini már thuhu Pafos. Ka bi nthewinu n'ar xodyo már thuhu Barhesus, mar ñ'ete ne mi hãtya jö'i, mi embabi már m'ehnihmö Jö.

⁷Hyax'mü mi ñ'owi ar ndö Sergio Paulo togo xaka mbödi te da mefi. Nunar ndönü bi zohna ar Berhnabe ne ar Saulo, ngetho mi ne nda 'yotwa ár mhö Jö.

⁸Nunar ñ'etenü mi t'embabi ar Elima (di boni da 'ñenö 'ñete), mi ne nda hñökwhamö ar ndö hinge nda ñ'emüibi ár mhö Jö.

⁹Nu'mü ar Saulo nö'ö már thuhu ar Pablo n'ehe, xki nzimba ár Hñö Jö, xa bi k'öt'a nö'ö ar ñ'ete.

¹⁰Ne bi 'ñembabi:

—Nu'ge xa gar nemhñö ne gar 'yot'ats'oki, ár bötsi'i ar ts'ondöhi, gi utsa gatho nö'ö xiñho. Ham'u gi hyep'u gi ts'okwa yá mfeni ya jö'i hinda hyomba ár 'ñu ar tsi Hmu mhets'i.

¹¹Ha gi ode, ma gi tsapa ár 'ye Jö. Nupya ma gi ngoda ne hinda tsã gi hyanda ar hyadi 'ra ya pa.

Dama bi zoxa n'ar 'bexui ár da. Himi tsã nda hyandi, ne mi hongga togo nda guhni nda ñ'o.

¹²Ar ndö mi hyanda nö'ö xki thogi, bi ñ'emüibi ár mhö Jö, ngetho xa bi 'yoda nö'ö xki 'yots'e.

Ar Pablo ne ar Berhnabe mi 'bu har hnini Antiokia har hai Pisidia

¹³Ar Pablo ne nu'u ma'ra yá ñ'ohü, bi gunu Pafos n'ar motsa, bi ma'u har hnini Perge har hai Panfilia. Ha nunar Xuwa bi 'wege bi menga Herusalen.

¹⁴Nu mi zoñ'u Perge, bi gu ar 'ñu bi tho'u har hnini Antiokia har hai Pisidia. Ne n'ar pa ntsaya bi yut'u ha yá nijö yá mixodyowi, ne bi thogi bi hñuhnu.

¹⁵Nu mi wadi bi nhehe ár t'ofö Jö bi 'yot'a ar Moise ne nu ma'ra yá m'ehni Jö, nu'mü nuyá ndö ar nijö bi zohna ar Pablo ne ar Berhnabe, ne bi 'ñembabi:

—Tsi kuhü, nu'mü gi pe'su teme gi möñhu gi hñu'mfü yá müi ya jö'i, möñhupya.

¹⁶Nu'mü ar Pablo bi m'ai, ne bi jár 'ye bi xipabi nda ñhe gatho, ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahü ma ñ'owihü gar me Israelhü, ne gatho'ihü gi tsufu Jö, 'yohü nö'ö ma ga xi'ahü:

¹⁷Jö togo ndönga ya me Israel bi hwahna ma palehü, ne bi japi bi xu nú'mü ma ya nzohotho har hai Ehipto, ne bi ñ'u ár döta ts'edi mi guknü.

¹⁸Ne bi me'spa ar ts'eti yon'ate njeje mi 'yo ha ya ot'at'ohö.

¹⁹Nep'ü Jö bi hwata yoto ya hnini har hai Kanan, ne bi hembra ma palehü nuya haiyü, ne ja bi m'u'hnü'ü.

²⁰M'efa Jö bi hñuxa ya nzaya nda ñöni. Bi m'ü njap'ü ngu gohonthebe ne ngudmi njeje, ne ka bi m'ü ár m'ehni Jö ár thuhu ar Samuel.

²¹Nep'ü ma palehü bi 'ya'ü n'ar ndö nda 'yot'wa ar ts'ut'wi. Jö bi umba ar Saul már t'ü ar Sis, n'a yá mangan'abeto ar Benjamin, bi ndö yon'ate njeje.

²²M'efa bi thöka ar Saul ngu ar ndö, ne bi thuxa ar Dabi. Ne Jö bi 'ñenö mi nqñ'ö: Nunar Dabinü ár t'ü ar Isai, pe'sa n'ar hogam'ui jakagi ga njohya, ne nunü da 'yotkagi gatho nö'ö di nega.

²³Ha n'ár mangan'abeto ar Dabi, ka ba ehñü ar Hesu, ba e bi pö ya me Israel ngu xki ñöt'wabi'ü.

²⁴Himi dü'mda ár 'befi ar Hesu nú'mü ar Xuwa mi xipa gatho ya me Israel nda 'yot'wa yá ntso'mi, ne nda nxixthe'ü.

²⁵Ne nú'mü ma nda wa ár 'befi ar Xuwa, bi 'ñenö: Togo gi beñhü go geke. Nuga hingo geke togo gi to'mhü. Ja togo 'befa, hindi 'ñepkagi ga xot'wats'ü ár thiza hár wa'ö.

²⁶'Yohü ma mixodyowihü, yá mangan'abetogihü ar Abra, ne nu'ahü gi tsufu Jö, go xpa 'benkagihü nunar mhönü nonga ar mpohö.

²⁷Nuya me Herusalen ne yá ndö, himi pödi togo'ö ar Hesu. Hinxki zo yá mfeni teme ndi bonga nö'ö xki 'yot'a maham'ü yá m'ehni Jö, mödi mi ne'ü gatho ya pa ntsaya. Ne nú'mü mi 'yent'ü bi tho, bi thogi ngu xki t'ot'a maham'ü.

²⁸Himbi thimba n'ar ts'oki xki 'yot'ö ndi 'ñepi nda thomhö. Mödi bi bö'ü njap'ü, bi 'yapa ar Pilato nda hyo.

²⁹Ne nu mi wadi bi 'yot'wabi'ü gatho ngu xki t'ot'wabi, bi göm'ü har pont'i ma ba a'ü.

³⁰Ha Jö bi ko'spa ár te.

³¹Nu'ü togo xki ñ'owi nú'mü ba ponga har hai Ngalilea ba e Herusalen, go gehyü togo bi hyanda nzeye ya pa nú'mü xki wadi xki mengi xki nte. Ne nupya gehyü togo datwa majöni ya jö'i ha ma hninihü.

³²Nuje n'ehe di xi'ahe ar hoga mhö, bi tho ngu xki ñhöt'wabi ma palehü maham'ü.

³³Ne nupya Jö xi 'yotkagihü ngu xki mö, yá 'betogihü nu'ü togo xki ñhöt'wabi. Bi njap'ü nú'mü mi ko'spa ár te ar tsi Hmu Hesu, ngu xi t'ot'a hár ñoho ar Dönga Nsadi, habü enö njawa: Go ma t'ü'i, ne nupya di ñ'udi go ri Dadagi.

³⁴Jö bi ko'spa ár te, hiñham'ü nda ts'onga ár ndo'yo har hai. Gehñü xki mö bi 'ñenö: Ga 'ra'ahü gatho ya ñhöt'ti da ñöt'a ar Dabi nga umbabi.

³⁵Ha man'ar Dönga Nsadi bi 'ñenga ar Dabi n'ehe: Hinge ma gi hye ri hoga 'begogi da ts'onga ár ndo'yo har hai.

³⁶Xa majöni ar Dabi bi mempa yá mijö'iwi mi 'bü nuya pa'ü ngu mi

ne Jö. Nep'u bi du ne bi t'agi, ha ár ndo'yo bi ts'onga har hai, ngu gatho nu ma'ra ndu ma palehu.

³⁷Ha nö'ö togo bi ko'spa ár te Jö, nö'ö himbi ts'onga ár ndo'yo har hai.

³⁸Ndadahu, dá zo ri mfenihu nö'ö di xi'ahu: Nuna bi 'yot'a ar tsi Hmu, gehnu bi pumgagihu gatho ma ts'okihu.

³⁹Gatho nö'ö himbi tsa da othu ndi teñhu yá 'bepate ar Moise, ne njap'u nda nhugagihu hinte ma ts'oki ndi tuhu, nupya hö da tsa, nu mu ya ñ'emuihü'ö.

⁴⁰Jange jamasuhu hinda zu'ahu nö'ö xi mönga yá m'ehni Jö nú'mu bi ñ'enen njawa:

⁴¹'Yohu, nu'ahu gi tsañhu nö'ö majöni, xa ma gi 'yohu ne ma gi nhwathu.

Ngetho nuya pa gi 'buhu, xa ma ga ot'a ya döta nt'udi.

Nu xta nsi'ahu nuya nt'udiyu, hingi ma gi ñ'emuihu.

⁴²Ar Pablo ne yá ñ'ohu, nú'mu mi ponga ha yá nijö ya xodyo, bi t'apa ar möte nda mengi nda xipabi'u nor mhö'ö ár hñöto man'agi.

⁴³Ne mi wadi bi boñ'u, nze ye ya xodyo ne ma'ra ya jö'i xki demba yá nt'umbi ya xodyo ne mi ndönga Jö, bi denga ar Pablo ne ar Berhnabe. Ne nuyü mi ñöwi ne mi hu'mba yá müi nda tsunga nö'ö xki hwékwa Jö.

⁴⁴Ar hñötop'u har pa ntsaya, tx'utho mi 'bedi nda mhunsa xoge ar hnini nda 'yo'spa ár mhö Jö.

⁴⁵Ha nuya xodyo mi hyanda ra nze ye ya jö'i, xa bi zot'a yá müi ne mi k'a'spa nö'ö mi mönga ar Pablo, ne xa mi ñömañ'u.

⁴⁶Nu'mü ar Pablo ne ar Berhnabe himbi ntsu bi 'ñ'ñ'u:

—Da du'mhe da xi'ahe ár mhö Jö, nu'ahu gar xodyohu, ngetho mi mahyoni nga jahep'u. Ha hinga ne ga hñöñhu, ne njap'u gi ñ'uhü hindi ñ'ep'ahu ar te hiñham'u da göts'i. Jange nupya ma ga zohe nu'u hingya xodyo.

⁴⁷Ngetho njawa xi 'bemkagihe ar tsi Dada:

Xta hux'ahu ngu n'ar ñot'i gi yot'wahu gatho nu'u hingya xodyo,

ne gi xipabihu ar mhö nonga ar mpohö xoge ár nxidi ar ximhai.

⁴⁸Nu mi 'yo njap'u nu'u himya xodyo, xa bi njohya, ne xa mi ñömañhobi ár mhö Jö. Ne bi jamfi gatho nu'u xki thahni nda me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

⁴⁹Ne ár mhö ar tsi Hmu bi mhömba xoge nor hai'ö.

⁵⁰Nu'mü nuya xodyo bi utya hoga 'behñö mi nhumañho, ne ya ñ'ohö mi pe'sa yá nsu har hnini, ne bi nt'utsa ar Pablo ne ar Berhnabe, ne bi t'enga ha yá hnini'u.

⁵¹Nu'mü ar Pablo ne ar Berhnabe bi hwöka ar hai mi tu ha yá wa, ne bi gu yá 'ñu'u bi ma har hnini Ikonio.

⁵²Ha nu'u xki ñ'emui ba kohnu, xa mi johya'u, ne xa xki nziñ'u ár Hñö Jö.

Ar Pablo ne ar Berhnabe bi zonu Ikonio

14 Ar Pablo ne ar Berhnabe, mi zonga har hnini Ikonio, bi yut'a ha yá nijö yá mixodyowi, mi xipa ya jö'i ár mhö Jö. Ne mi hyanda hanja mi ñö'u, bi ñ'emui nze ye ya xodyo ne nu'u himya xodyo.

²Ha nuya xodyo himbi ne bi jamfi, bi ut'a nu'u himya xodyo ne bi ts'okwa yá mfeni nda utsa ya ku.

³Jange ar Pablo ne ar Berhnabe bi gohnu nzeze ya pa. Ne himi ntsu'u nda mömba ár mhö Jö, ngetho mi pö'u mi faxa Jö, ne mi umbar ts'edi nda 'yot'a ya döt'a nt'udi. Njap'u bi ñ'udi gehnu ar mhö nonga ar nhwëki nö'ö mi möñ'u.

⁴Nuya mengunu xki ñhege. 'Ra mi tenga ya xodyo, ha ma'ra mi temba yá mpote ar tsi Hmu.

⁵Ha 'ra ya xodyo ne 'ra nu'u himya xodyo, bi mfaxkwi yá ndö'u nda mei, mi ne nda gu nk'ahni ya mpote.

⁶Ha nunar Pablo ne ar Berhnabe mi bödi nö'ö mi ne nda njapabi'u, bi boni bi ma'u har hnini Listra ne har hnini Derbe, yá hnini ar hai Likaonia, ne bi ñ'o'u gatho ár nthet'i nö'ö ar hai'ö.

⁷Ne ka ba möñ'unu ar hoga mhö.

Ya me Listra bi gu nk'ahni ar Pablo

⁸Har hnini Listra mi 'buhnu n'ar ñ'ohö himi tsä nda ñ'o, ngetho xki m'ui njap'u, ne hiñham'u xki ñ'o, hyax'mu mi huhnu'ho.

⁹Nor ñ'ohö'ö mi oxa nö'ö mi mönga ar Pablo, ha nunar ku bi k'öt'i, ne bi hyandi mi pe'sa ar ñ'emui nda dits'i.

¹⁰Jange bi ñenga ra nts'edi:

—Nangi gi 'bai njöntho.

Nor ñ'ohö'ö n'a nsagitho bi nangi bi ñ'o.

¹¹Nu'mú nuya jö'i'u mi hyanda nö'ö xki 'yot'a ar Pablo, bi ñenga nts'edi ha yá hñöse'u:

—Ya jö xi ñhehwi ya jö'i, xpa kökwa xi k'öskagihu.

¹²Jange ar Berhnabe bi t'embabi mar jö Hupiter, ha nu ar Pablo ar jö Merkurio, ngetho go mi höxa ar mhö, ngu yá 'befi yá jö'u ya me Likaonia.

¹³Nu'mú ár möjö ar Hupiter, mi pe'sa ár nijö hár ñut'i ar hnini, ba tsi ya boi ne ba hö ya doni, nda zo har goxthi. Ne gatho ya jö'i mi ne nda ungwi mahyegi ar m'oñho nda ndömba ya ku.

¹⁴Nu mi hyanda njap'u ar Berhnabe ne ar Pablo, bi xika yá dutu, ne bi nixt'i bi yut'a har mhunts'i.

¹⁵Mi enö njawa:

—Ñ'ohöhu, yo'ö gi pehu njanu.

Nuje dar jö'ihe ngu'ahu n'ehe. Xta ehe ga xi'ahe gi hyehu ya njöt'i gi ndöñhu hinter me'u. Ne pefu Jö togo te, ne xi hyoka mhets'i, ar ximhai, ar ñhönthe, ne gatho nu'u te janu.

¹⁶Ma'ra ya m'ui maham'u Jö xi hye ya jö'i xi 'yot'a gatho nö'ö xi beñ'u.

¹⁷Ha hinxi hyegi n'agitho.

Hyax'mu xi ñ'udi nú'mu 'raju ar 'ye bi e mhets'i. 'Raju ya hoga sofo, 'raju te ga tsihu, ne 'raju ar johya ha ma muihu.

¹⁸Mödi ar Pablo ne ar Berhnabe mi xipa njap'u, ne hinge nda hyompa ya meti m'oñho, xa mar ñhei nda hñökwabi'u.

¹⁹Bi zo 'mu 'ra ya xodyo xki 'ñe'u har hnini Antiokia ne Ikonio. Mi zohyu bi utya jö'i bi k'ahna ar Pablo, ne bi guka hár ñöni ar hnini ba ei, mi hu yá mu xki du.

²⁰Ha nú'mu xki mhunts'a ya gamfi har nthet'i habu mi 'beñ'ö, bi m'ai ne bi mengi bi yut'a har hnini.

Ne ár hyax'ö bi mewi ar Berhnabe, bi ma'u man'ar hnini ár thuhu Derbe.

²¹Bi möñ'unu ar hoga mhö, bi uta ya mengunu, ne bi guxa nzeye ya gamfi. Ne mi wa'u, bi menk'u har hnini Listra, ne bi tho Ikonio, nep'u bi ma'u Antiokia.

²²Ha ya hniniyu mi faxa ya ku nda zeta yá ñ'emui, ne mi hu'mba ya müi hinga nda hyep'u ar 'ñu. Njanu mi embabi'u:

—Mahyoni ga thohu nzeye ya thogi, ne njap'u ga kuthu hár ts'ut'wi Jö.

²³Ne bi t'exa 'ra ya ku, mi t'ent'wa ha yá 'ye'u ar nijö mi 'bu ha ya hnini mi tho'u. Nep'u bi bë'u ne bi t'ent'wa ha yá 'ye Jö togo xki gamfi'u.

Ar Pablo ne ar Berhnabe bi menga har hnini Antiokia har hai Nsiria

²⁴Bi thot'u har hai Pisidia, bi zoñ'u har hai Panfilia.

²⁵Ne mi wadi bi mömba ár mhö Jö har hnini Perge, bi thogi imanü har hnini Atalia.

²⁶Mi zonu'u, bi gu ar motsa bi 'raxa ar ñhonthé, bi menga Antiokia habu xki t'ent'wa ár 'ye Jö, nda hwëkwa ár mfats'i har 'befi xki wadi xki me'u.

²⁷Nu mi zoñ'u, bi munts'a gathu ya ku, ne bi metwabi'u ya döta nt'udi xki 'yot'a Jö ha yá 'befi'u, ne hanja Jö xki xoka ar goxthi nda ñ'emui nu'u himya xodyo.

²⁸Ar Pablo ne ar Berhnabe ka bi gohwinu ya gamfi nzeye ya pa.

Ar mhunts'andö bi t'otnu Herusalen

15 Nuya pa'u 'ra ya ku xki 'ñe har hai Nhudea, bi du'mi

bi uta ya ku, nu'mu hinga nda thu'spa ar nsegi ha yá ndo'yo, ngu ar nt'umbi bi unga ar Moise, hinga nda mpö'u.

²Jange ar Pablo ne ar Berhnabe xa bi ntsahñökiwi'u. Bi nko'u nda 'behna ar Pablo ne ar Berhnabe ne ma'ra ya ku, ma nda k'önga ya mpote ne yá ndö ar nijö Herusalen, ne nda mhunts'i nda nonga nö'ö mi thohnu.

³Nuya gamfi bi ñ'ehwi ne bi 'ñet'ar 'ñu ya ku xki m'ehni. Ha nuyu bi thot'u har hai Fenisia ne Nsamaria, mi petwa ya ku habu mi tho'u, nuyu himya xodyo mi ñ'emui ár mhö Jö n'ehe. Njap'u nuya ku xa mi johya mi oxa nö'ö mi nsipabi.

⁴Nu mi zoñ'u Herusalen, bi döta ya mpote, yá ndö ar nijö, ne ma'ra ya ku mi 'buhnu. Ha nu ar Pablo ne nu'u mi ñ'owi, bi metwabi'u gathu nö'ö xki 'yot'a Jö ha yá 'ye'u.

⁵Ra ya denga'bepate xki jamfi mi 'buhnu n'ehe, bi m'ai ne bi 'ñenö: —Mahyoni da thu'spa ar nsegi hár ndo'yo ya gamfi nu'u hingya xodyo, ne da 'bepabi da 'yot'a gathu ngu bi t'ot'a hár t'ofu ar Moise.

⁶Nep'u nuya mpote ne yá ndö ar nijö bi mhunts'i nda ñö'u hanja nda jap'u nö'ö mi thohnu.

⁷Nú'mu ya xa xki ñö'u, ar Pedro bi m'ai ne bi 'ñembabi'u:

—Ma tsi kuhü, ngu gi pösehü, ya maham'u Jö bi hwankagi ga xipabi nu'u hingya xodyo ar hoga mhö ne nda ñ'emui'u n'ehe.

⁸Ha Jö togo pötwa yá mfeni ya jö'i, bi damajöni xki ñ'emui'u mi umba ár Hñö Jö, jangu xi 'rakagihu n'ehe.

⁹Ne bi nu mahyegigihu, ngetho mi ñ'emui'u, gese Jö bi xukwabi yá müi.

¹⁰Nu'mú, yo'ö gi ne gi tsothwu ár muí Jö. Yo'ö gi jafu ya ku da 'yot'a nö'ö hinxi tsa dá othu, ne himbi tsa bi 'yot'a ma palehu.

¹¹Nuju di ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo bi hwëgathohu ar mpoho, ne njap'u gatho nu'u ma'ra n'ehe.

¹²Nu'mú gatho nu'u mi 'buhnu, bi ñhe'u bi 'yoxa nö'ö mi mönga ar Berhnabe ne ar Pablo. Bi metwabi'u hanja mi hömpa ár ts'edi Jö mi ot'a ya döta nt'udi ha yá nthandi nu'u himya xodyo

¹³Nu mi wadi bi nö'u, ar Hakobo bi ñenö:

—Tsi kuhu, 'yohu nö'ö ma ga xi'ahu n'ehe.

¹⁴Ar Simu Pedro xi metkagihu hanja Jö bi ndui bi jöpa nu'u hingya xodyo, ne bi hwahna 'ra'u da 'yot'a ár hnini'ö.

¹⁵Njangu bi mönga yá m'ehni Jö habu bi 'yot'a njanu:

¹⁶M'efa ma ga pengi,
ga ko'spabi ár ts'ut'wi ar Dabi,
ga juxa ngu n'ar ngu xki
nhwati.

Ga pengi ga hoka man'agi ngu ar ndui,
ga juxa habu xi yot'e.

¹⁷Ne njap'u gatho nu'u ma'ra ya jö'i da hyongagi dar Hmu, da njap'u gatho nu'u hingya xodyo matka ma thuhu.

¹⁸Mönga njap'u ar tsi Hmu nö'ö togo maham'u mi ñ'udi nda thogi.

¹⁹Jange di enga, hinga k'asfu nu'u hingya xodyo da e da ñ'emui Jö.

²⁰Hõnse ma ga pemfu n'ar he'mi, ga xifu hinda zipa yá ñhuni ya tsita emp'ö, hinda m'engwi nö'ö hingo

ár nthöti, hinda za n'ar meti hinxi mpomba ár ji, hinda zi ar ji.

²¹Ngetho maham'u hagatho ya hnini, ja togo mömba ár t'ofu ar Moise nö'ö nhehe tat'a pa ntsaya ha yá nijö ya xodyo.

²²Nu'mú nuya mpote, yá ndö ar nijö ne gatho ya gamfi, bi numañho. Jange ma nda nhwahna 'ra'u nda 'behna Antiokia, da mewi ar Pablo ne ar Berhnabe. Bi thahna yoho, n'a már thuhu ar Huda nö'ö mi t'embabi ar Barsaba, ne ar Sila. Nuyu mi pe'sa yá nsu har nijö mi 'buhnu.

²³Ne bi 'yot'a n'ar he'mi bi hñö'spa ya ku, mi enga njawa:

Nuje dar mpotehe, dar ndöhe har nijö, ne gatho ya ku di 'buhewa, dí peñ'ahe nuna he'minu, tsi kuhu hingya xodyohu, gi 'buhu Antiokia har hai Nsiria ne Nsilisia. Gatho'ihu di zengwa'ihe.

²⁴Xta pöhe 'ra ya ku xi bongwa hinxta peñhe. Xi map'u, ma xpa tup'a ri muihu, ne xi xi'ahu 'ra ya mhö xi ts'omp'a ri mfenihu. Xi 'bep'ahu gi tuthu ar nsegi ha ri ndo'yohu, ne gi 'yothu gatho nö'ö bi mönga ar Moise har t'ofu.

²⁵Jange gathogihe xta beñhe xiñho ga hwañhe 'ra ya ñ'ohö di 'buhewa, ga peñhe da k'ös'ahu, ne da mengwi ma tsi kuhu Berhnabe ne ar Pablo.

²⁶Nuya m'ehniyu xi 'yent'a yá te da mömba ár thuhu ma tsi Hmuu Hesukristo.

²⁷Di peñ'ahe ar ku Huda ne ar ku Sila, go ma da zo'ase'ihu nuna xta ñöhe n'ehe.

²⁸Ár Hñö Jö ne nuje xta beñhe xiñho hinga 'bep'ahe gi 'yothu nzeye

ya 'bepate. Hõnse ga 'bep'ahe gi 'yothu nuyu mahyoni:

²⁹Nu'mú, yo ma gi tsifu yá ñhuni ya tsita emp'õ, hingi ma gi tsihu ya ji, yo ma gi tsahu n'ar meti hinxi mpomba ár ji, hingi 'bengwi nõ'õ hinga ri nthõtihu. Nu'mu gi 'yothuyu, gi pehu xiño. Jõ da max'ahu.

³⁰Jange nu'u xki m'ehni, bi ma Antiokia. Bi mhunts'a gatho ya gamfi ne bi umba ar he'mi.

³¹Nu mi wadi bi ne'u, xa bi njohya'u ngetho xa mi hu'mbabi yá mui.

³²Ar Huda ne ar Sila ma yá m'ehni Jõ n'ehe, jange xa mi pes'u te nda möñ'u, mi zo ya ku, ne mi hu'mba yá mui nda hñuxa yá ñ'emui.

³³Ka bi gohwinu ya ku nzeye ya pa. M'efa bi t'umba n'ar hoga nt'edi nda menga Herusalen habu xki m'ehni.

³⁴Ha nunar Sila bi beni mar ñho nda gohnu Antiokia.

³⁵Ar Pablo ne ar Berhnabe ka bi gohnu n'ehe, mi mfaxkwi ma'ra ya ku, mi ut'u ár mhõ Jõ, ne mi mömba ár hoga mhõ ar tsi Hmu, mi xipa nzeye ma'ra.

Ar Pablo bi ñhehwi ar Berhnabe, ne bi mengi bi ñ'o bi mömba ár mhõ Jõ

³⁶Nu'mu xki tho 'ra ya pa, ar Pablo bi ñemba ar Berhnabe:

—Mõhõ man'agi, ma ga k'õ'su ya ku ha gatho ya hnini da thohu da mömfu ár mhõ Jõ, ma ga nuhu tengu yá m'ui.

³⁷Ar Berhnabe mi ne nda zixa ar Xuwa nõ'õ mi t'embabi ar Mörko n'ehe.

³⁸Ha nunar Pablo himbi numañho nda zix'u, ngetho mam'et'o mi 'ñowi, ne nunu Panfilia bi 'wege, ne himbi ne nda mewitho nda mömba ár mhõ Jõ.

³⁹Njap'u xa bi ntsahñõkiwi ar Pablo ne ar Berhnabe, jange bi ma n'amp'u n'a ngu n'a. Ar Berhnabe bi zixa ar Mörko, bi gu ar motsa bi 'raxa ñhõthe ndi ma Txipre.

⁴⁰Nor Pablo bi hwahna ar Sila nda mewi. Ne nuya ku bi 'yent'wa ár 'ye Jõ ne nda hwëkwa ár mfats'i.

⁴¹Ne bi gu yá 'ñu bi ma har hai Nsiria, bi 'randa Nsilisia mi hu'mba yá mui ya ku, njap'u nda hñuxa yá ñ'emui.

Ar Timoteo bi mewi ar Pablo ne ar Sila

16 Mi zonga ar Pablo ne ar Sila har hnini Derbe, ne bi tho'u bi ma har hnini Listra, habu ba nthewi n'ar gamfi ár thuhu Timoteo. Ár nõnõ mar xodyo ne mar gamfi, ha nu ár dada mar me Gresia.

²Nuya ku mi 'bu Listra ne Ikonio, xa mi nõmañhobi ar ku Timoteo.

³Ar Pablo bi beni mar ñho nda zits'i. Hõnse m'et'o bi hñu'spa ar nsegi hár ndo'yo, ne hinga nda bõ yá kwë nu'u ya xodyo mi 'buhnu, ngetho gatho mi pödi már me Gresia ár dada.

⁴Ne bi gu ar 'ñu bi ma'u, ne ha gatho ya hnini mi thogi, mi xipabi ya gamfi nõ'õ xki nko ya mpote ne yá nõ ar nijõ Herusalen, tema nda 'yot'e.

⁵Njap'u xa mi huxa yá jamfi ya ku, ne hyax'mu mi xu'u ár nzeye.

Ar Pablo bi hyanda n'ar ñ'õho me Nmasedonia ngu n'ar t'i

⁶Ne bi mengi bi gu yá 'ñu'u, bi gaxta Frigia ne Galasia, ngetho ár

Hñö Jö himbi hyegi nda tho'u har hai Asia nda mömba ár mhö Jö.

⁷Nu mi zonga har hai Misia, mi nehmö nda tho'u Bitinia, nunár Hñö Jö himbi hyegi.

⁸Jange bi thota Misia, bi ma'u har hnini Ntroa.

⁹Mi nxui ar Pablo bi hyanda nt'i n'ar ñ'ohö me Nmasedonia, mi 'bahny, mi apa ar möte, ne mi embabi: Di a'i gi ekwa Nmasedonia gi faxkagihe.

¹⁰Nu mi wa ar Pablo bi hyanda nö'ö ngu ar t'i, dama da hoñhe hanja nga möhe har hai Nmasedonia, ngetho ndi pöhe xiñho gesé Jö mi penkagihe ma nga mömfenu ar hoga mhö.

**Ar Pablo ne ar Sila bi t'et'ar
fadi núnu Nfilipo**

¹¹M'efa da poñhenu Ntroa, da 'raxe njöntho har ñhontho, da tsoñhe har hai Samotrasia. Ár hyax'öp'u da tsoñhe har hnini Neapolis.

¹²Da thohenu da möhe Nfilipo n'ár hnini ya me Nroma, ne gehnu n'ar döta hnini har hai Nmasedonia. Ka da 'buhenu 'ra ya pa.

¹³N'ar pa ntsaya, da poñhe har hnini da möhe har döthe, habu xki nzöngya jö'i mi apa Jö. Ka da huhenu habu xki mhunts'a 'ra ya 'behñö, ne da du'mhe da xife ár mhö Jö.

¹⁴Mi 'buhnu n'ar 'behñö mar thuhu Lidia, me Tiatora. Mi pa ya hoga dutu xki njöt'a theni, ne xa mi hongá Jö. Mi 'yo nö'ö mi mönga ar Pablo, Jö bi xokwa ár mfeni nda jamasu ñö'ö mi möñ'ö.

¹⁵Nu mi wadi bi nxixthe'ö ne gatho nu'u mi 'bu hár ngu, bi 'ñengagihe:

—Nu'mu gi hanthu xa majöni xta ñ'emui ar tsi Hmu, di ne gi möhu ma gi haxu ha ma ngu.

Njap'u bi jaje da kohenu.

¹⁶N'ar pa ngar möhe habu xki nzöi mi t'apa Jö, har 'ñu da nthöhe n'ar nxutsi mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi mi japi nda bödi. Nuyá hmu xa mi tö nze ar bojö har 'befi mi pe ngu ar bödi.

¹⁷Nunar nxutsinu mi tengagihe, ne xa mi mafi mi enö:

—Nuya ñ'ohoyu yá 'bego Jö bi 'bu mhets'i, ne ut'ahu ar 'ñu hanja gi mpohu.

¹⁸Hyax'mu mi njap'u nzeye ya pa mi tengagihe. Ar Pablo bi the ár ts'eti mi ots'e hyax'mu. Nu'mú, bi mengi ne bi xipa nö'ö ar ts'ondöhi mi pe'sa ar nxutsi:

—Hár thuhu ar Hesukristo di 'bep'a'i gi ponga har nxutsinu.

Nu'mú, dama bi bonga ar ts'ondöhi.

¹⁹Ha nu mi hyanda yá hmu hinge nda dö ar bojö, bi gu ar Pablo ne ar Sila, bi zi'spa yá ndö mi 'buhnu har tai.

²⁰Mi m'a'ma ha ya nzaya, bi t'embabi:

—Nuya xodyoyu, xpa ekwa honse da japa da munsá ya jö'i.

²¹Utkagihu yá nt'umbi nu'u hingi ho ga höñhu ga othu, ngetho dar me Nromahu.

²²Gatho nuya jö'i xki mhunts'i, bi wat'i nda mei. Ha nuya nzaya bi mokwa yá dutu, ne bi 'bepa nda thuxt'a ya t'o.

²³Mi wadi xa bi n'wext'i, bi t'et'a har fadi, ne bi nsipa ar sufadi nda su xiñho.

²⁴Mi 'yo njap'u ar sufadi, bi got'a ya mbo ar fadi, ne bi ze'mba yá wa ha n'ar za, ne njap'u hinge nda za nda xot'i.

²⁵Ha nu made ar xui, ar Pablo ne ar Sila mi mat'a Jö, mi tutwa ya thuhu, ne gatho nu ma'ra ya 'yofadi mi oxtho.

²⁶N'a mbi dañ'u bi nja n'ar döta nhwöni. Xa mi nhwönga ya jödo, ne bi xo gatho ya goxthi, ha nuya bojö mi thöt'a yá 'ye ya 'yofadi bi xot'u.

²⁷Bi nu ar sufadi, ne mi hyandwa ya goxthi ar fadi mi xotho, bi gu ár ndojwai nda ñhose, ngetho mi humamui xki bonga gatho ya 'yofadi.

²⁸Nunar Pablo bi mat'i, ne bi ñembabi:

—Yo ma gi ñho. Di 'buthewa gatho.

²⁹Nu'mü ar sufadi bi 'ya n'ar ñot'i, bi nixt'i bi yut'a mbor fadi, ne xa mi nhwöt'ar ntsu. Ngut'a bi ndandihmö ha yá wa ar Pablo ne ar Sila.

³⁰Nep'u bi guka nthi, ne bi 'yambabi njawa:

—Ñ'ohohu, tema mahyoni ga pefi ne da za ga mpoho.

³¹Nuya ku bi ñembabi:

—Ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo ne gi mpoho, nu'ge ne gatho nu'u bu ha ri ngu.

³²Ne bi xipabi ár mhö Jö ar sufadi ne gatho nu'u mi 'buhnu hár ngu.

³³Nú'mü mi nxuitho, ar sufadi bi xukwabi habu xki nthewi ya mfei. Ne hingar ya'ö bi nxixthewi gatho ya mëni.

³⁴Nep'u bi zixa hár ngu, ba umba te nda zi'u. Ne xa bi njohyawu gatho

nu'u mi 'bu hár ngu, ngetho xki ñ'emui bi Jö.

³⁵Ár hyax'ö, ya nzaya bi mehna yá mfats'i, ma nda 'ñemba ar sufadi: —Hye nuya ñ'ohoyu.

³⁶Ar sufadi bi 'ñemba ar Pablo: —Xpa 'benka ár mhö ya ndö ga hek'ahu. Da za gi poñhu, di möhu ter entho.

³⁷Nunar Pablo bi 'ñembabi nu'u togo ba hö ar mhö:

—Xi mfebgihe ha yá nthandi ya jö'i, hinxi thimgagihe yo'ö, ha dar me Nromahe n'ehe, ne xi jokagihe har fadi. Ha nupya hö, ne da thegagihe ñ'öntho, hingi ne to da bödi. Ñ'embabihu ya ndö da ese da gugagihe.

³⁸Nuyá mfats'i ya nzaya bi mengi, ma ba xipabi nö'ö bi möñ'ö. Nú'mü mi bödi ma ya me Nroma, xa bi ntsu.

³⁹Jange nuya ndö bi ma ba apa ar mpumbate ya ku, bi guka har fadi, ne bi 'yapabi nda bonga har hnini.

⁴⁰Nu mi bonga ya ku har fadi, bi ma hár ngu ar Lidia, habu ba hu'mbabi yá müi ya ku. Nep'u bi boni bi ma'u.

Ya me Ntesalonika xa bi ñöxhnatho

17 Ar Pablo ne ar Sila bi thota ha ya hnini Anfipoli ne Apolonia, ne bi zoñ'u har hnini Ntesalonika. Ka mi 'buhnu n'ár nijö ya xodyo.

²Ar Pablo ngu xki nzöñ'ö bi yut'a har nijö, mi ñöwi ya xodyo hñu ya pa ntsaya.

³Mi xipabi ne mi ut'u ngu mi mönga ár T'ofö Jö. Mi enö mi mahyoni nda tho nzeye ya ugi ar Kristo, nda du, ne nda mengi nda nte. Ne mi enö n'ehe:

—Nuna ar Hesu di xi'ahü, gehnü ar Kristo.

⁴Raya xodyo bi ñ'emüi, ne bi denga ar Pablo ne ar Sila. Bi ñ'emüi nzeye ya me Gresia n'ehe nu'u mi hongä Jö, ne nzeye ya 'behñö nu'u mi numañho ar hnini.

⁵Jange ya xodyo nu'u himya gamfi, xa bi mbö yá kwé, ne bi ma ba munts'a 'ra ya ts'ojö'i mi 'yo döñhetho. Bi guxa ya jö'i ne bi zixa hár ngu ar Hason, ma nda gujhmö ar Pablo ne ar Sila, ne nda 'yent'wa ha ya 'ye ya jö'i.

⁶Ne himbi dini, jange bi guka ar Hason ne ma'ra ya ku, bi zixa ha yá ndö ar hnini, ne xa mi mafi mi eñ'u:

—Nuya jö'i ne da pongar ximhai, xi zokwa n'ehe.

⁷Ha nunar Hason xi umbar seki hár ngu. Gathoyü hingi ota nö'ö xi möngar Sesar ma ndöhyü Nroma, ngetho eñ'u 'bü man'ar ndö ár thuhu ar Hesu.

⁸Nu mi 'yo njap'u ya jö'i ne yá ndö ar hnini, bi mbö yá kwé ne xa mi ñöxhnatho.

⁹Nunar Hason ne nu ma'ra mi ñ'owi, bi unga ar bojö mi t'apabi, ne bi nthegi bi ma.

**Ar Pablo ne ar Sila mi
'bü har hnini Berea**

¹⁰Ngu mi nxuitho, ya ku mi 'buhnü dama bi mehna ar Pablo ne ar Sila nda ma har hnini Berea. Nu mi zoñ'u, bi yut'a ha yá nijö ya xodyo.

¹¹Nuya xodyo me Berea xa ma ya hogajö'i, hinge ngu nuya me Ntesalonika. Jange xa bi njohya bi 'yo'spa ár mhö Jö, ne hyaxtho mi hongä har T'ofö, mi heki ha majöni mi njap'u nö'ö mi möñ'u.

¹²Ne nzeye ya xodyo bi ñ'emüi, njap'utho n'ehe 'ra ya 'behñö me Gresia mi nhumahño. Ne nzeye ya ñ'ohö ya mengunü bi ñ'emüi n'ehe.

¹³Ha nu mi 'yo ya xodyo me Ntesalonika xki zonga ar ku Pablo Berea, mi mömba ár mhö Jö nu n'ehe, nuyü bi ma ba japa ya jö'i bi müxmatho.

¹⁴Ne nuya ku ngut'a bi guka ar Pablo bi mehna har ñönthe, ha nunar Sila ne ar Timoteo bi gohnu'u Berea.

¹⁵Nu'u togo bi zixa ar Pablo, bi mewi ba tso har hnini Atena. Nu mba penk'u, ba hömpa ar nzengwa nda xipa ar Sila ne ar Timoteo nda ma ngut'a ma nda nthewinü.

Ar Pablo mi 'bü har hnini Atena

¹⁶Nu mi 'bühnü Atena ar Pablo, mi to'ma ar Sila ne ar Timoteo, xa mi tsot'a ár müi, ngetho bi hyandi xa mi janü nzeye ya tsita emp'ö mi ndönga ya jö'i.

¹⁷Jange mi ñöwi ya xodyo ha yá nijö, ne gatho nu ma'ra mi hongä Jö, ne hyaxtho mi 'yonü har tai mi zo ya jö'i.

¹⁸Bi ntsahñökiwi 'ra ya utate te gatho bentho. 'Ra mi enö da t'umba gatho nö'ö ne ár ndo'yo, ma'ra mi enö nunar mfödi da jakagihü ga 'bühyü xiñho. Ne mi eñ'u:

—Tema ne da xijü nunar ñ'ohö xa te gatho mö.

Ha ma'ra mi enö:

—Atho nonga ma'ra ya 'ra'yo jö.

Mi mönga njap'u ngetho ar Pablo mi xipabi ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesu, ne ar menga nte.

¹⁹Nep'u bi ts'ixa ar Pablo ha n'ar mhunts'i mi t'ot'a har n'ar tsi t'ohö

xki thu'spa ár thuhu yá jö'u Ares.
Ne bi t'embabi:

—Hage da tsá gi 'yotkagihe ar ñu
nunar 'ra'yo nt'uti gi 'yo gi mö.

²⁰Ngetho gi xikagihe nö'ö hinxta
öhe. Di ne ga pöhe te di bönga nuya
mhö gi mö.

²¹Bi mönga njap'u ngetho gatho
ya me Atena ne nuya nzohö mi
'buhnu, xki nzöi nda mhunts'i honse
nda mpede tema xki bödi ma'ra'yo.

²²Nu'mú ar Pablo bi m'a mameda
ar mhunts'i har tsi t'ohö Ares, ne bi
ñenö:

—Nu'ahü gar me Atenahü, xta
pödi xa gi pëhü ngu mönga ri
nt'umbihü.

²³Ndi tho ha ri nijöhu habü gi
ndöñhü, da handa habü gi exü ri
jöhu, mi tu n'ar nt'ofö enö: Ka
'bukwa nö'ö ar Jö hingi födi. Nunar
Jö gi ndöñhü ne hingi pöhu, get'ö
nö'ö xta e ga xi'ahü.

²⁴Nö'ö ar Jö togo bi hyoka ar
ximhai ne gatho te jawa, go ge'ö ar
ndö mhets'i ne ar ximhai, hingi 'bu
ha ya nijö xi hyoka ya jö'i.

²⁵Hingi japar 'bedi nö'ö te da
mo'spa ya jö'i, ngetho ge'ö togo hö
ar te, ne 'rajü ar ndöhi ga joxa ma
hñöhu, ne 'rajü gatho nö'ö di hoñhü.

²⁶Ha n'adar jö'i bi japi bi bönga
gatho ya meximhai, ne bi xanga
xöge ár nxidi ar ximhai. Xi hñu'spa
hangu njeje da m'ui, ne habü
tsonga ár meti.

²⁷Bi jap'u ne nga hoñhü Jö,
xömhö ga tiñhü, xa majöni hingi
yap'u di 'buhü.

²⁸Ngetho di 'buhwihü'ö, di
ñöñhü, ne go gekagihü ngu ne'ö.
Jangu bi ñenga 'ra ri duhuhü: Nuju
go yá bötsigihü Jö.

²⁹Jange nu'mü yá bötsigihü Jö,
hinga ma ga möñhü ñhehwi Jö n'ar
tsita xi thoka ar k'axt'abojö, wa ar
t'axbojö, wa ar do, ngu xi bense xi
hyoka ya jö'i.

³⁰Nuya pa xi thogi, Jö himbi
jamasu nuna tema bi 'yot'a ya jö'i
himi pö'ö. Ha nupya hö, ne gatho
ya jö'i da 'yot'wa yá ntso'mi.

³¹Ngetho Jö xi hñuxa n'ar pa
ham'u ma da hñö'spa majöni gatho
nuya jö'i xi m'ukwa har ximhai, ma
da 'yot'a har hoga ts'ut'wi. Ha nö'ö
togo xi hñuts'i da hñöxa majöni,
get'ö togo bi ñ'u'ö nú'mü mi ko'spa
ár te.

³²Nu mi 'yo'u da mengi da nte
nu'u xi du, 'ra mi thenthö ne ma'ra
mi enö:

—Man'ar pa gi pengi gi zokagihe
nö'ö gi mö.

³³Nu'mü ar Pablo bi ma bi zop'u
habü mi 'bu'u.

³⁴Ha 'ra bi ñ'emüi ne mi ñ'owi,
n'a már thuhu ar Nisio mar ndö
n'ehe har mhunts'inu, n'ar 'behñö
már thuhu Damari, ne ma'ra ya
mengunu.

Ar Pablo mi 'bü Nkorinto

18 M'efa ar Pablo bi bönga
Atena, bi ma har hnini
Nkorinto.

²Ka bi nthewinu n'ar xodyo már
thuhu Akila, mar me Ponto. Ja xki
ñe har hai Italia, mi ñ'owi ár 'behñö,
ár thuhu Prisila. Xki boñ'u har
hnini Nroma, ngetho ar ndö Klaudio
bi mö nda t'enga gatho ya xodyo mi
'buhnu. Ar Pablo bi ma ba tsu'u.

³Bi ma ba 'buhwi'u, ngetho n'adar
'befi mi pe'u, ma ya hoka ngudutu
n'a ngu n'a'u.

⁴Gatho ya pa ntsaya, ar Pablo mi pa ha yá nijö ya xodyo mi ñöwi. Ne mi umbár müi mi nehmö nda ñ'emüi ya xodyo ne nu'u hingya xodyo.

⁵Mi zo ar Sila ne ar Timoteo, xki 'ñe Nmasedonia. Nu mi nthewi ar Pablo, xa mi umbár müi mi xipabi ar hoga mhö ya xodyo, mi embabi'u nunar Hesu gehnu ar Kristo.

⁶Ha nuya xodyo bi doxtho ne mi tsani. Nu'mü ar Pablo bi hwöt'a ár he, ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu go xka nts'oksehü. Nuga hinte ma thai di tuga. Nupya di map'u ma ga zo nu'u hingya xodyo.

⁷Ar Pablo bi boni bi ma hár ngu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Husto, xa mi hongá Jö. Nor ngu'ö mi 'bü get'u ár nijö ya xodyo.

⁸Nep'u n'ar ñ'ohö már thuhu ar Krispo, már ndö ha yá nijö ya xodyo, bi ñ'emüi ar tsi Hmu Hesu, nunu ne gatho nu'u mi 'bü hár ngu. Ne nzeyé ya me Nkorinto bi 'yotwa ár mhö Jö, bi ñ'emüi'u, ne bi nxixthe.

⁹N'ar nxui ar tsi Hmu bi zo ar Pablo ngu n'ar t'i, ne bi 'ñembabi:

—Yo gi ntsu, mönga ar mhö, yo ma gi ñhe.

¹⁰Ngetho nuga di 'buhwi, hinjo'o togo da guxa ár 'yē da 'yot'ar ts'om'üi. Ha nunar hnininü 'bü nzeyé ya jö'i xta hwahni da ñ'emüigi.

¹¹Jange ar Pablo bi gohnu n'a njeyé made har hnini Nkorinto, mi utwa ya jö'i ár mhö Jö.

¹²Bi zöta n'ar pa ya xodyo bi me'sa n'adar nkohi bi gu ar Pablo, ne bi zi'spa ar ts'ut'wi. Nuya pa'u ar Galio mar ndö núnu har hai Akaya.

¹³Ne bi 'ñenga ya xodyo:

—Nunar ñ'ohonu ut'a ya jö'i hinda ndönga Jö ngu mönga ár t'ofö ar Moise.

¹⁴Ar Pablo mi füdi nda ñömhö, ha nunar ndö Galio bi 'ñemba ya xodyo: —Nu'mü tema xi ja'ahu, wa nu'mü xi 'yot'a n'ar döta ts'oki, nu'mü hö, da tsá ga ot'ahu, nu'ahu gar xodyohü.

¹⁵Ha nu'mü honse gi noñhu ya mhö, ya thuhu, ne yá 'befi ri t'ofohü, nuhu tema gi pehu. Hindi ne gi jugagihu ngu ar ts'ut'wi.

¹⁶Ne bi t'enga hár ts'ut'wi.

¹⁷Nu'mü nu'u himya xodyo bi gu ar Sostene, ár ndö ár nijö ya xodyo mi 'bü har hnini'ö, xa bi fenza hár nhandi ar ndö Galio, ha nunu himbi dupa ár müi.

¹⁸Ar Pablo bi gohnu ma nzeyé ya pa. M'efa bi 'ñe ya ku, bi mewi ar Akila ne ar Prisila, bi 'raxa ar ñhonthé bi ma har hai Nsiria. Nu mi 'yo ar 'ñu, ar Pablo bi 'ñöxa ár xtö núnu Nsenkrea, ngetho xki ñöt'wa Jö.

¹⁹Nu mi zonga Efeso, ka bi hyehnu ar Akila ne ar Prisila, ne nö'ö bi yut'a ha yá nijö yá mixodyowi mi ñöwi.

²⁰Nuya mengunu mi apar möte nda gohnu 'ra ya pa, ha nunar Pablo himbi ne.

²¹Jange bi ñ'ehwi, ne bi 'ñembabi: —Mahyoni ga 'bü Herusalen, ma ga thohnu ar dango ba ep'u. M'efa ga pengi ga k'ös'ahu, nu'mü njap'u ne Jö. Ne bi gu ar motsa ba ponu Efeso.

**Ar Pablo bi menga Antiokia,
ne bi du'ma ár hñu m'at'i
mi mömba ár mhö Jö**

²²Nu mi zonga Nsesarea, bi thogi ndi ma Herusalen, ma ba zengwa

ya ku. Nep'u bi gu ar 'ñu bi ma Antiokia.

²³Ka bi gohnu 'ra ya pa. Ne bi mengi bi boni, ma ba k'ò'sa n'a ngu n'a ya hnini har hai Galasia, ne har hai Frigia. Mi xipa ya ku hyax'mu nda zeta yá ñ'emui, nda umbyá mui nda mpefi.

Ar Apolo bi mömba ár mhö Jö núnu Efeso

²⁴Nuya pa'u n'ar xodyo már thuhu Apolo bi zonga Efeso. Mar me Alejandria, xaka mbödi te nda mö, ne mi pötwa xiñho ár T'ofu Jö.

²⁵Nunu xki t'ut'wabi ár 'ñu ar tsi Hmu, xa mi umba ár mui mi mömba ár mhö ar tsi Hmu, ne njap'u mi uta ma'ra, mödi honse mi pötwa ár xixthe ar Xuwa.

²⁶Bi ndui bi zo ya xodyo ha yá nijö'u, hinto mi tsu. Ha nu mi 'yoxa ar Prisila ne ar Akila, bi zixyu n'amp'u, bi utwabi xiñho ár 'ñu Jö.

²⁷Nunu mi ne nda ma Akaya, ne nuya ku me Efeso bi hñu'mba ár mui. Ne bi mempa n'ar he'mi nuya ku mi 'buhnu Akaya nda numañho nú'mu nda zohö. Nu mi zon'ö, xa bi mǎxa gatho nu'u xki hwékwa Jö nda ñ'emui.

²⁸Ngetho xa mi umba ár mui mi kotwa yá ne ya xodyo mada ya jö'i, ne mi ot'wa ar 'ñu hár T'ofu Jö, nda bö'u ar Hesu gehnu ar Kristo.

Ar Pablo mi 'bu har hnini Efeso

19 Nú'mu mi 'buhnu Nkorinto ar Apolo, ar Pablo bi thota ar 'ñu tho ha ya t'ohö ba tsonga Efeso. Ka bi nthewinu 'ra ya gamfi.

²Ne bi 'yambabi:

—Ha ga hñöñhu ár Hñö Jö nú'mu nga ñ'emuihu.

Bi dö'u:

—Hin'ö, hindi pöhe teme ár Hñö Jö.

³Nu'mú ar Pablo bi 'yambabi'u:

—Tema xixthe xka hñöñhu 'mu.

Nu'u bi 'ñeñ'u:

—Ár xixthe ar Xuwa.

⁴Ar Pablo bi 'ñembabi'u:

—Ar Xuwa mi xixthe ya jö'i xki 'yot'wa ár ntso'mi yá ts'oki. Ne bi xipabi mi mahyoni nda ñ'emui togo nda 'ñep'u m'efa. Mi nonga ar Hesu togo ar Kristo.

⁵Nu mi 'yo njap'u, bi nxixthe'u hár thuhu ar tsi Hmu Hesu.

⁶Nep'u ar Pablo bi hñu'spa ár 'ye ya ku, ne bi hñöñ'u ár Hñö Jö. Bi ndui bi ñö ma'ra ya hñö, ne mi ñö'u ngu mi xipa ár Hñö Jö nda möñ'u.

⁷Nuya mi 'buhnu mi tsu ngu 'ret'amayoho ya ñ'ohö.

⁸Ar Pablo mi kut'a ha yá nijö ya xodyo. Mi ñöwi ne himi ntsu mi mömba ár mhö Jö, ne mi umba ár mui mi utyu ár ts'ut'wi Jö. Hñu nzönö bi jap'u.

⁹Ra bi got'a yá mfeni, himbi ne bi jamfi, ne mada ya jö'i, mi tsamba ár 'ñu Jö. Jange ar Pablo bi 'weka ya gamfi, ne hyax'mu mi uta ha n'ar ngu nt'uti, már meti n'ar utate már thuhu ar Tirano, mar mengunu.

¹⁰Yo njeje bi jap'u, ne gatho nu'u mi 'bu har hai Asia bi 'yot'wa ár mhö ar tsi Hmu Hesu, ngu ya xodyo ne nu'u himya xodyo.

¹¹Ar Pablo bi 'yot'a nzeje ya döta nt'udi mi hömpa ár ts'edi Jö.

¹²N'andi honse mi thö'spa yá nthu'mxi ne ma'ra yá dutu xki hye

ar Pablo, ne nda thö'spa habu mi 'bu ya dathi, mi thits'i, ne ya ts'ondöhi mi poni mi he'u.

¹³Ne 'ra ya xodyo ma ya guka ndöhi, habu gatho mi 'yo mi juka ya ts'ondöhi, n'a mbi beñ'u nda 'yenga ya ts'ondöhi nda nomba ár thuhu ar tsi Hmu Hesu n'ehe. Njanu mi embabi ya ts'ondöhi:

—Di noñhe ár thuhu ar Hesu nö'ö nonga ar Pablo, di xi'ahe gi poñhu.

¹⁴Mi pe njanu nu'u yoto yá t'u n'ar ñ'ohö már thuhu ar Seba, mar xodyo ne már ndö ya möjö.

¹⁵Ha nú'mu mi enga n'ar ts'ondöhi, nunu bi dödi ne bi ñ'enö:

—Nuga di pödi togo ar Hesu, ne di pödi togo ar Pablo. Xi nu'ahu, togo'ihu.

¹⁶Nö'ö ar ñ'ohö xki nthexkwi ar ts'ondöhi, bi 'yengar nsagi ne bi 'yent'a nuya ñ'ohoyu. Bi ntöte, ne nuya ñ'ohö nú'mu mi bongga nhixt'itho har ngu, mi nthemfotho, ne xa xki nts'eni.

¹⁷Gatho ya me Efeso, ya xodyo ne nu'u himya xodyo, bi 'yoxa nö'ö xki thogi, jange xa bi zu'u, ne xa mi t'e'spár nsu ár thuhu ar tsi Hmu Hesu.

¹⁸Nzeyé nu'u xki ñ'emui mi e madedá gatho ya ku mi damajöni nö'ö xki 'yot'u.

¹⁹Nzeyé ya ku ma ya ñ'ete bi hñöxa yá he'mi bi ts'öt'a habu xki mhunts'a gatho. Nu mi nu'u hangu xki 'bep'u, mi tsu ngu kut'anthebe ya nthebe ya t'axbojö.

²⁰Njap'u xa mi ntunga ár mhö ar tsi Hmu ne mi nheki ár ts'edi.

²¹Mi wadi da tho gathoyu, ar Pablo bi beni nda tho Nmasedonia ne Akaya, ne nda zonga Herusalén. Ne mi enö:

—Xka jwadi ga 'buhnu Herusalén, mahyoni ga ma Nroma n'ehe.

²²Ne bi mehna yoho yá maxte bi ma Nmasedonia, ar Timoteo ne ar Erasto. Ha nö'ö bi gohnu Asia ma'ra ya pa.

Ar muxmajö'i núnu Efeso

²³Nuya pa'u bi muxma ya me Efeso, ngetho mi mhömba ár ñ'u Jö.

²⁴Mi 'buhnu n'ar ñ'ohö mar thuhu ar Demetrio. Már 'befi'ö mi hoka ya tsita ma ya t'axbojö. Mi k'o'spabi ár nijö yá tsita ar Diana, mi papa ya jö'i. Njap'u nu'u togo mi mpe nor 'befinu, mi tö nzeye ya bojö.

²⁵Ar Demetrio bi munts'a gatho nu'u mi pe nunar 'befinu, ne bi ñ'embabi'u:

—Ha gi ohu ñ'ohohu. Gi pöhu xiñho, nunar 'befinu faxju di töhu nzeye ar bojö.

²⁶Xka 'yohu ne xka hyanthu ar Pablo, 'yo xipa ya jö'i nuya tsita hoka ya ñ'ohö, hingya jö'u. Ut'a ya jö'i, ne nzeye xi 'weke teñ'ö, hinge honsewa Efeso, xi jap'u xoge har hai Asia.

²⁷Nunar ts'okinu, hinge hont'a da hwata ma 'befihu. Da tsá da m'e ár nsu ár nijö ma tsi nöñöhu Diana, ne da m'e ár nsunda nuna togo ndönga gatho ya jö'iwa me Asia, ne gatho ya meximhai.

²⁸Mi 'yoxa gatho nu'u mi pe nunar 'befinu, xa bi mbo yá kwe, ne mi hexa ya mhafi, mi eñ'u:

—Döta ar tsita Diana, ár meti ya me Efeso.

²⁹Gatho ya mengunu himi pödi ne nda beñ'u, ne n'a mfenitho bi nixt'i bi ma habu xki nzöi mi t'ot'a ya mhunts'i. Ne bi nju ar ku Gayo ne

ar ku Aristarko, ya me Nmasedonia, yá ñ'ohu ar Pablo.

³⁰Ar Pablo mi nehmö nda yut'i nda zo ya jö'i, ha nuya ku mi 'buhnu himbi hyegi.

³¹Ra ya ndö me Asia mi ntsixkwi ar Pablo, bi mempa ar nzenywa hinga nda ma har döta mhunts'i.

³²Nu har mhunts'i, 'ra mi mafi mi mönga n'ar mhö, ma'ra mi mönga man'a, ngetho ya jö'i himi pödi tema nda beni, ne ma'ra himi pödi yo'ö xki mhunts'i.

³³Nuya xodyo bi guka ar Handro nda zohmö ya jö'i. Bi jar 'ye bi xipa ya jö'i nda ñhe, ne nda tsä nda ñönga yá mixodyowi.

³⁴Nú'mu mi bö ya jö'i mar xodyo n'e, bi ndui n'at'wu bi mafi nts'edi ngu yo xenimpa, mi en'u:

—Döta ar tsita Diana ár meti ya me Efeso.

³⁵Nep'u n'ár maxte ár ndö ar hnini, nú'mu mi wadi bi japi bi ñhe ya jö'i, bi 'ñembabi:

—Ndadahü gar menguhüwa Efeso, togo hinga pödi nuya me Efeso supa ár nijö ma tsitahü Diana, ne ár njöt'i ba kö mhets'i.

³⁶Nu'mu hinjo'o togo da tsä da koni, xiñho gi ñhe'u ne hinga dama gi juxa ri 'yehü.

³⁷Xka tsihüwa nuya ñ'ohoyu hinte xi bë har nijö, ne hinxi ñömañ'u ma tsitahü.

³⁸Nu'mu ar Demetrio ne nuyá ñ'owi ja te da ga'spa ya nzaya, 'bu'u da 'yots'e. Jange 'bu nuya ts'ut'wiyu, dá ngaxte n'a ngu n'a.

³⁹Ha nu'mu ja man'a te gi ngaxtehu, ma ga enthu n'ar mhunts'i habu da tsä da hogi.

⁴⁰Ma ga ntsuñhu hinda thoxkagihu di juxu ya jö'i xta bö'u nö'ö xi thopya, ngetho nu'mu da t'angagihu, tema ga thöhu.

⁴¹Nu mi wadi bi mönga njap'u ár maxte ar ndö, bi font'a ya jö'i.

Ar Pablo bi ñ'onu Nmasedonia ne Gresia

20 Nu mi wa ar muxmajö'i, ar Pablo bi zohna gatho ya ku, bi hñu'mba yá müi, bi hyufi, ne bi ñ'edi bi boni bi ma Nmasedonia.

²Bi mengi bi thota habu xki tho m'et'o mi tsonga ya ku, ne xa mi zofu mi hu'mba yá müi. Bi jap'u gatho ar 'ñu ndi ma Gresia.

³Ka bi m'uhnu hñu nzönö, mi ñhoki ndi ma Nsiria. Ha bi zo ár gu nuya xodyo xki hñuts'i nda hyo nú'mu nda gu ar motsa ndi manu, jange bi beni nda gaxta har hai Nmasedonia man'agi.

⁴Bi mewi ndi ma Asia ar Sopate me Berea, ar Aristarko ne ar Segundo ya me Ntesalonika, ar Gayo me Derbe, ar Tikiko ne ar Trofimo ya me Asia, ne ar Timoteo.

⁵Nuya kuyu bi m'et'o, ma ba tobgagihé Ntroa. Ka dá nthehenu.

⁶Nuje da to'mhe bi tho ar dango nú'mu ts'i ar thuhme hinga jots'i. M'efa da poñhenu Mfilipo, da 'rañhe ar ñhonthé. Kut'a mpa da 'yohe har dehe, ne da tsoñhe Ntroa. Dá nthehenu ya ku xki m'et'o, ne da kohenu ma yoto mpa.

Ar Pablo bi mhunskwi ya ku núnu Ntroa ne bi ñ'ehwi

⁷Nö'ö ár 'bet'o mpa ar hñöto, bi mhunts'a gatho ya gamfi nda zipa ár t'oxi ar tsi Hmu. Ar Pablo mi uti,

mi zonga made nxui himi tsayatho, ngetho ma nda bonga ár hyax'ö.

⁸Nunar ngu habu xki mhunts'i, mi to mañö, ne xki tso nzeýe ya ñot'i.

⁹N'ar ts'unt'u már thuhu Eutiko, mi huhnu ha n'ar kut'ahyats'i. Bi zopar t'öhö, ngetho ar Pablo bi ñö ya'ö. Mi mit'ar t'öhö bi da har hñu ntongu. Ha bi njuts'i, xki du.

¹⁰Nu'mú ar Pablo bi göi, bi 'yoxa nö'ö ar bötsi ne bi hyufi. Ne bi ñembabi ya ku:

—Yo gi ntsuhu, tetho.

¹¹Bi boxa man'agi habu xki mhunts'i. Bi heka ar thuhme, bi zi'u ár t'oxi ar tsi Hmu bi ñuñ'u. M'efa ar Pablo bi mengi bi ñö ya'ö, ne mi nthengxudi bi gur 'ñu bi ma.

¹²Ha nu mi ts'ixa nö'ö ar ts'unt'u xki dagi mi tetho, gatho ya ku xa bi hñu yá müi.

Ar Pablo bi bonga Ntroa ndi ma Mileto

¹³Nuje da juhe ar motsa da 'bet'ohe, da möhe har hnini N'ason, ka nga nthehenu ar Pablo ngu dá möñhe, ngetho mi ne'ö nda ma watho.

¹⁴Nda nthehenu N'ason, da tsixe har motsa ndi ehe, da möhe mahyegi har hnini Mitilene.

¹⁵Da poñhenu, ne ár hyax'ö da tsoñhe get'u har xeni hai Kio. Ár yopa da tsoñhe ha man'a xeni ár thuhu Nsamo, ne da kohe habu ár thuhu Trogilio. Ár hñupa da tsoñhe har hnini Mileto.

¹⁶Ar Pablo xki beni hinge nda tho har hnini Efeso, ngetho himi ne nda m'u nzeýe ya pa har hai Asia. Mi xoni nda zonga har hnini Herusalen,

ma nda m'u har dango Pentekoste, nu'mu nda zamhö nda zoni.

Ar Pablo bi ñ'ehwi ya ku me Efeso núnu Mileto

¹⁷Nu mi 'buhnu Mileto, ar Pablo bi mempa ar nzengwa yá ndö ar nijö Efeso, bi ñ'embi mi to'mnu Mileto.

¹⁸Nu mi zoñ'u habu mi 'bu ar Pablo, bi ñembabi'u:

—Nu'ahu gi pöhu xiñho tengu ma m'ui nú'mu ndi 'buhwihu nuya pa xi thogi, nda tsokwa har hai Asia.

¹⁹Xta pepa ma tsi Hmuhu, hinxta ñ'ets'i. Xta nö'ma ma gida, xta tho ya ts'om'ui nu'u xi 'yotka ya xodyo, hu'skathogi da hyogagi'u.

²⁰Mödi njap'u, hinte xta ögi nö'ö gi hoñhu da ja'ahu ar ñho. Gatho xta ut'ahu ha ya mhunts'i wa ha ri nguhu.

²¹Nu'ahu gar xodyohu ne nu'u hingya xodyohu, xta zo'ahu gi ehü hár nthandi Jö gi 'yothwu ár ntso'mi, ne gi ñ'emuihu ma tsi Hmuhu Hesukristo.

²²Ha nupya tsixka ár Hñö Jö gar ma Herusalen, mödi hindi pödi teme bi tobgaginu.

²³Honse di pödi xi xikagi ár Hñö Jö ha gatho ya hnini di thogi, bi tobgagi ar fadi ne ya thogi.

²⁴Ha nuyu, hindi japamasu, ne hindi japa ma te da mepkase. Nö'ö di nega, ga johya ga jwata nunar 'befi bi 'raka ar tsi Hmu Hesu. Nor 'befi'ö, ga mömba ár hoga mhö nonga teme xi hwëgagihu Jö.

²⁵Ha di pöpya xiñho, nu'ahu xta thop'u xta xi'ahu ár ts'ut'wi Jö, hingi ma gi penju gi hyandagihu man'agi.

²⁶Jange di xi'ahụ, hingo 'ba ma ñöni nú'mụ gi m'ehụpya.

²⁷Ngetho nuga hinte xta ögi. Gatho nö'ö xi utka Jö, xta ut'ahụ n'ehe.

²⁸Di xi'ahụ, ntsuñhụ, ne suhü gatho ya gamfi xi 'yent'ahụ ri 'yehü ár Hñö Jö, ngu n'ar ma'yo su yá tsi deti. Gese'ö xi 'ñex'ahụ gi sufü ár nijö ar tsi Hmu xi unga ár ji xi dai.

²⁹Nuga di pödi n'ehe, nu xka magawa, ma da ep'ü 'ra ya ts'ojö'i, da ne da hwatwa gatho ár nijö Jö, ngu n'ar miñ'o hinte ma deti egi.

³⁰Hinge honse'ü, 'ra da bönga madedá ri mhunts'ihü, ma gi möñhü 'ra ya nt'uti hinga majöni, ne gi 'weju ya ku gi tsixü.

³¹Jange ntsuñhü, ne beñhü nu'u hñu njeje parxui hinge ndi tsaya ndi nö'ma ma gida, xa ndi hup'a ri muihü n'a ngu n'a.

³²Nupya tsi kuhü, di tet'ahü Jö ne ár mhö mönga teme xi hwék'ahü. Gehnü pe'sa ar ts'edi da zet'a ri jamfihü, ne gi hñöñhü gatho nö'ö xi ñhöt'wa nu'u xi t'axka yá m'üi.

³³Nuga hinto xta hyokwabi ár bojö wa ár he.

³⁴Ngetho nuga ngu gi pösehü, nuya 'yeyü xi ma'xkagi xta mpefi xta tö nö'ö ndi honse ne nö'ö hongá nu'u di ñ'o'be.

³⁵Hyax'mü xta ut'ahü ga mpehü njap'ü, ne da tsá ga faxü nu'u hinte pets'i. Ne ga beñhü nö'ö bi mönga ar tsi Hmu Hesu, nú'mü bi 'ñenö: Töte ár nzátho ga uñhü, hinge nö'ö ga höñhü.

³⁶Nu mi wadi bi mönga njap'ü ar Pablo, bi ndándihmöwi gatho ya ku, ne mahyegi bi 'yapa Jö'ü.

³⁷Gatho ya ku xa mi zoni, mi döta ár dumüi'ü. Mi hü ar Pablo ne mi tsu'spa ár hmi.

³⁸Ngetho xa mi tu yá müi mi 'yoxa nö'ö bi mönga ar Pablo, hinge nda mengi nda hyandi. Bi ma ba exa har motsa, bi ñ'ehwi bi ma.

Ar Pablo bi ma Herusalén

21 Nu nda ñ'ehe ya ku, da juhe ar motsa da möhe njöntho har xeni hai ár thuhu Kos. Ár hyax'öp'ü da tsoñhe man'ar xeni hai ár thuhu Roda. M'efa da möhe har hnini ár thuhu Patara.

²Nünü Patara da tiñhe n'ar motsa ndi ma Fenisia, dá poxenü ne da möhe.

³Nu ndi pahe har dehe, da hanthe ha ma ngöhöhe ar xeni hai Txipre. Da thothe da möhe har hai Nsiria, ngetho nö'ö ar motsa ka ma nda zohnü nö'ö te mi hö har hnini Tiro 'bü har ñönthe, ne ka da kohenü.

⁴Ma da tsuhenu ya ku, ne da 'bühwihenu yoto mpa. Nuya ku xki nzinga ár Hñö Jö mi xipabi ar Pablo hinge nda ma Herusalén.

⁵Mi wa ya yoto mpa, bi dengagihe gatho ya gamfi, yá 'behñö ne yá bötsi. Da poñhe har hnini ma ba tsogagihe har motsa, ne ka da ndándihmöhenu har ñönthe da apabihe Jö.

⁶Nu nda ehe ya ku, da ñihühe n'a ngu n'a, ne da poxe har motsa, ha nu'u bi mengi bi ma yá ngu.

⁷Nünü Tiro bi göxa ar 'ñu ndi 'yohe har dehe, ne da möhe har hnini Tolemáida. Da zengwahe ya ku, ne da kohwihenu n'a pa.

⁸Ár hyax'ö ar Pablo ne nu'u ndi ñ'ohe, da poñhe da möhe har hnini Nsesarea. Ne da haxe hár ngu ar Lipe nö'ö mi mömba ár mhö Jö, mi n'a nu'u yoto ya ma'xte xki thahna har nijö Herusalén.

⁹Ar Lipe mi 'ñe goho yá t'inxu himi nthöti, ne mi möñ'u nö'ö mi xipa ár Hñö Jö.

¹⁰Da 'buhenu 'ra ya pa, ne bi zohnu n'ár m'ehni Jö xki 'ñe Nhudea, már thuhu Agabo.

¹¹Ba e bi k'öskagihe, bi hñömba ár böt'i ar Pablo, ne bi dut'a yá 'ye ne yá wa, ne bi 'ñenö:

—Ár Hñö Jö mö ma da dut'a njawa ya xodyo 'bu Herusalen nö'ö togo ár meti nuna ar böt'inu, ne da datwa ha yá 'ye nu'u ya jö'i hingya xodyo.

¹²Nda ohe njap'u, nuya ku ma ya mengunu ne nuje, da tsahmöhe nga hökwe hinge nda ma Herusalen.

¹³Ha nunar Pablo bi 'ñenö:

—Yo'ö gi zoñhu ne gi tsotju ma mu. Nuga hinge honse di 'bui da nsotkaginu Herusalen, di 'bui ga unga ma te di nomba ár thuhu ar tsi Hmu Hesu.

¹⁴Nda nuhe hinge nda tsá nga hökwabihe hinge nda manu. Hinte da xife, honse da eñhe:

—Da 'yot'a ngu ne ar tsi Dada.

¹⁵M'efa nu mi tho nuya pa'u, da ñhoje da möhe Herusalen.

¹⁶Ba tengagihe 'ra ya ku mi 'buhnu Nsesarea, n'a már thuhu Naso me Txipre. Mi pe'sa nzeye ya jeye xki ñ'emui ar tsi Hmu Hesu. Gehnu bi 'rakagihe ar seki hár ngunu Herusalen.

Ar Pablo bi nju har dönganijö

¹⁷Nú'mu nda tsoñhe Herusalen, ya ku xa bi njohya bi zengwagihe.

¹⁸Ár hyax'ö da me'behe ar Pablo ma da k'öse ar Hakobo, ne ka xki mhushnu gatho ya ku ma ya ndö har nijö.

¹⁹Ar Pablo bi zengwa'u, ne bi metwabi gatho nö'ö xki 'yot'a Jö hár 'befi xki t'umbabi, nda hñö'spa ár mhö nu'u hingya xodyo.

²⁰Nu mi 'yo'u njap'u, bi nsundabi Jö, ne bi 'ñemba ar Pablo:

—Tsi ku, gi pödi hangu ár nzeye ya xodyo xi jamfibi ár mhö ar tsi Hmu Hesu, ne xa umba yá muiyu temba yá 'bepate ar Moise.

²¹Xi nsipabi'u gi uta ya xodyo bi 'bu ha ma'ra ya hai, hinda demba ár t'ofu ar Moise. Enö gi hökwabi da hñu'spabi ar nsegi yá bötsi, ne hinda denga ma nt'umbihu.

²²Xipya, te ga pehu 'mu. Ngetho nu xta böhyu gi 'bukwa, ma da mhunts'a gatho'u.

²³Jange di xi'ahé gi 'yot'a njawa: 'Bukwa goho ya ku ma da 'yot'a n'ar ñhöt'i xi ñöt'wa Jö.

²⁴Tsits'i mewi, ma gi nxuju ngu ma nt'umbihu, ne jut'i da ñ'öxyu. Ne njap'u da hyanda gatho ma mixodyohu gi ot'a ngu mönga har t'ofu, ne hinga majöni nö'ö xi 'yo'u.

²⁵Ha nuya gamfi hingya xodyo, xta xipabihe hinga mahyoni da 'yot'a ngu ma nt'umbihu. Honse mahyoni hinda zi ya ñhuni xi ñhöt'wa ya tsita emp'ö, hinda zipa yá ji ya meti, hinda za ya meti hinxi pomba ár ji, ne hinda m'engwi man'a nö'ö hingo ár nthöti.

²⁶Nu'mú ár hyax'öp'u, ar Pablo bi zixa nu'u goho ya ñ'ohö, ne mahyegiwi bi nxuk'u ngu yá nt'umbi'u. M'efa bi yut'u har dönganijö, ma ba mö ham'u nda wa ya pa nda nt'axki, ne ham'u nda zo ar pa nda unga yá m'öñhö n'a ngu n'a.

²⁷Ne nú'mu ma nda wa nu'u yoto mpa nt'axki, 'ra ya xodyo ya me

Asia bi hyanda ar Pablo mi 'bu har dönganijö, bi 'yut'a ya jö'i bi mbo yá kwé, ne bi gu ar Pablo.

²⁸Xa mi ma'u nts'edi mi eñ'u:

—Me Israelu, faxje. Go gehnu ar ñ'ohö habu gatho 'yo uta ya jö'i da ñömañ'u ma hninihu, ma 'bepatehu ne ma nijöhu. Ne xi kut'a 'ra ya jö'i hingya xodyo, honse ts'onga ma jöpa nijöhu.

²⁹Mi möñ'u njap'u, ngetho xki hyanda ar Pablo har hnini mi ñ'owi ar Trofimo ar me Efeso, mi hu yá mu'i'u ar Pablo xki zixa har nijö.

³⁰Jange gatho ar hnini bi muxmatho, ne xa mi ma'u. Bi wat'u bi mi ar Pablo, ne bi gut'i bi guka har nijö, ne dama bi njot'a ya goxthi.

³¹Mi ne nda hyo'u, ne bi nsipabi ar ndöndogu, gatho ar hnini Herusalen mi muxmatho.

³²Nu'mú, bi musnu gatho ya ndogu ne yá ndö, bi nixt'i bi ma habu xki mhunts'a ya jö'i. Nu mi hyant'u mi ep'u ya ndogu ne yá ndö, bi hyep'u ar Pablo.

³³Mi zonga ar ndöndogu, bi gu ar Pablo, ne bi xipa togo nda xot'a yoho ya nthöhibojö, ne bi ñ'ani togo'ö ne te xki 'yot'e.

³⁴Ha nuya jö'i xa mi ñöxhnatho, n'añ'o mi mönga n'a ngu n'a. Hinte bi zo ár mfeni ar ndöndogu, jange bi beni mar ñho nda zixa habu mi 'bu ya ndogu.

³⁵Nu mi zonga ha ya 'rendo ár goxthi yá ngu'u, ya ndogu bi guxta ar Pablo, ngetho ya jö'i xa mi ne nda net'i.

³⁶Ya jö'i mi 'befa xa mi mafi mi eñ'u:

—Dá du nö'ö ar ñ'ohö'ö.

Ar Pablo bi hñu'mba yá hmi ya jö'i

³⁷Nú'mu ma nda t'et'a habu mi ku ya ndogu, ar Pablo bi 'ñemba yá ndö'u:

—Ha da tsá ga ñö n'a tsi tui.

Bi döhnü ne bi 'ñenö:

—Atho gi ñö ar griego.

³⁸Hinga ge'e nö'ö ar me Ehipto bi guxa ya jö'i nda ntuhni pe'sa 'ra ya pa, ne bi zixa ha ya ot'at'ohö nu'u yon'atenthebe ya hyote.

³⁹Ar Pablo bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö. Nuga dar xodyo me Tarso n'ar döta hnini har hai Nsilisia. Di a'ar möte gi 'raka ar seki ga zo nuya jö'iyu.

⁴⁰Ar Pablo mi t'umba ar seki nda ñö, bi m'a ha ya 'rendo ne bi jár 'ye bi xipya jö'i nda ñhe. Nú'mu hinto mi ñö, bi ndui bi ñö ebreo, ne bi 'ñenö:

22 —Ha gi ohu ndadahü di nkuhu, ne nu'ahu tatahu.

'Yohu ma ga xi'ahu nö'ö xta ot'e.

²Nuya jö'i mi 'yo ar Pablo mi ñö ar hñö ebreo, gatho dama bi ñhetho. Nu'mú ar Pablo bi 'ñenö:

³—Nuga dar xodyo, da m'u har hnini Tarso har hai Nsilisia, da tewa Herusalen. Bi utkagi ar utate ár thuhu ar Gamalie. Bi t'utkagi xiñho teme di bongar t'ofö bi zogagihu ma palehu. Ne xa ndi umba ma mu'i ndi ne nga pepa Jö, ngu gi othu gatho'ihu ar pania.

⁴Nuga n'ehe da utsa nu'u togo mi tenga nunar 'Ñunu, ndi nehmö nga ho. Ndi ju nda njot'a har fadi, hinge ndi jamasu ha ma ya ndö wa ma ya 'behñö.

⁵Nunar döngamöjö ne gatho ya dönziandö, da tsá da damajöni bi

'raka ya he'mi nga hō'spa ma kuhu.
Ne da ma Ndamasko, ma nga ju nu'u
mi tēnga nunar 'Nunū, ne nga tsi
Herusalen nda mfei.

Ar Pablo bi damajōni hanja bi ñ'emui

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶Nú'mu ndi ne ar 'ñu tx'utho
mi 'bedi nga kut'a Ndamasko,
ngu made mpa, n'a nda thani bi
gobgatho n'a ra dōta hyats'i ba e
mhets'i.

⁷Da hwangi, ne da o n'ar mhō mi
enō: Saulo, Saulo, yo'ō gi utsagi.

⁸Nuga da thōti ne da embabi:
Ndada, togo'i. Nō'ō bi dōtkagi:
Nuga dar Hesu me Nasare, togo gi
utsa.

⁹Nu'u ndi ñ'o'be bi hyanda ar
hyats'i, ne xa bi ntsu, mödi himbi
'yo'u nō'ō ar mhō mi zokagi.

¹⁰Nuga da ani ne da embabi: Ma
tsi Hmu'i, tema gi ne ga pēpya.
Nō'ō bi ñ'engagi: Nangi di ma
Ndamasko, ka gehnu ma da nsi'a'i
gatho nō'ō xta beni gi pefi.

¹¹Nunar hyats'i'ō xa mi nts'edi,
jange da ngoda, ne nu'u ndi ñ'o'be
bi gunkagi bi zixka Ndamasko.

¹²Nu'mú n'ar ñ'ohō mār thuhu
Anania, xa mi ot'a xiñho mi temba
yá 'bepate ar Moise, ne gatho ya
xodyo mi 'buhnu xa mi ñōmañhobi.

¹³Bi ma ba k'ōskagi, ne mi zonga
habu ndi 'bui, bi ñ'engagi: Ma tsi
ku Saulo, hñōnga ri nthandi. Ne bi
tsa da handa togo mi k'ōskagi.

¹⁴Nep'u bi ñ'engagi: Jō togo mi
ndōnga ma palehu, xi hwañ'a'i
ngi pō teme beni da 'yot'e, ne gi
hyandwa ár ts'edi, ne gi 'yo'spa ár
mhō Nō'ō Togo ar Hogajō'i.

¹⁵Ngetho ma da meñ'a'i gi datwa
majōni gatho ya jō'i nō'ō xka
hyandi ne xka 'yode.

¹⁶Nu'mú, tema gi to'mi. Nangi,
mōhō ma gi nixithe, ne gi xuka
ri ts'oki, gi mat'wa ár thuhu ar tsi
Hmu.

**Ar Pablo bi mö hanja bi m'ehni
ma nda zo nu'u hingya xodyo**

¹⁷Nep'u da penga Herusalen, nda
tsoho da kut'a har dōnganijō ma
nga ndōnga Jō, n'a nda handatho
n'a ngur t'i.

¹⁸Da handa ar tsi Hmu, mi engagi:
Ngut'a pongwa Herusalen, ngetho
nuya jō'i 'bukwa, hinda ma da
ñ'emui nō'ō ma gi datwa majōni gi
nongagi.

¹⁹Ha nuga da embabi: Ma tsi
Hmu'i, pō'u xiñho ndi kut'a ha yá
nijō, ndi ju nga et'a ar fadi ne ndi fe
nu'u togo mi ñ'emui'i.

²⁰Nú'mu mi nhō'mba ár ji ar Teba
togo mi damajōni'i, ka ndi 'buhnu
n'ehe. Hinda hōkwa nu'u mi k'ahni,
nuga go da supa yá dutu ya hyote.

²¹Ha nunar tsi Hmu bi ñ'engagi:
Di ma, di peñ'a'i ma gi zo nu'u
hingya xodyo.

Ar Pablo mi o hár 'ye ar ndōndogu

²²Nu mi mönga njap'u ar Pablo,
ya jō'i himbi ne bi 'yots'e. Bi ndui bi
ñōxhnatho, ne mi eñ'u:

—Hñōkwa ár te nunar ñ'ohōnu,
ngetho hindi ñepi di tetho.

²³Xa mi hexa ya mhafi, mi fota yá
dutu ne mi pōnsa ya hai.

²⁴Nu'mú ar ndōndogu bi mö nda
thoka ar Pablo mbo ha yá ngu'u
nda mfei, ne njap'u nda mö tema

xki 'yot'e, hanja ya jö'i xa xki mbo yá kwe.

²⁵Nú'mú mi nsot'e nda mfeí, ar Pablo bi 'ñemba n'ar döndogu mi 'bahnu:

—Hage da tsa gi fehü n'ar ñ'ohö me Nroma, hingi pöhu wa xi 'yot'a n'ar ts'oki wa hin'ö.

²⁶Nu mi 'yo njap'u ar döndogu, dama ba xipa ár ndöp'u n'ehe, ne bi 'ñembabi:

—Te ma gi japa nunar ñ'ohönu, ngetho ar me Nroma.

²⁷Nu'mú ar ndöndogu bi ma ba k'ö'sa ar Pablo ne bi 'yambabi:

—Hage gar me Nroma.

Ar Pablo bi dödi:

—Hö, majöni.

²⁸Nu'mú nunu bi 'ñembabi:

—Nuga da jut'a nzeýe ar bojö, njap'u bi t'exkagi ngu ar me Nroma.

Ar Pablo bi 'ñenö:

—Ha nuga dar mengunu nda m'utho.

²⁹Nu mi 'yo njap'u nu'u ma nda hyuxt'i, dama bi zop'u. Gesé ar ndöndogu bi zu n'ehe nú'mú mi bödi mar me Nroma, ngetho xki 'bepa ya máxte nda xot'e.

Ar Pablo bi ñö hár mhunts'andö ya xodyo

³⁰Ár hyax'öp'u ar ndöndogu mi ne nda bödi tema xki 'yot'e, bi mö nda thökwa ya bojö xki sot'e. Ne bi zohna ya ndömjö ne gatho yá ndö ya xodyo, bi 'yot'a n'ar mhunts'i, ne bi gükwa ar Pablo habu mi 'bu'u.

23 Nu'mú ar Pablo bi k'öt'a yá ndö ya xodyo, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi kuhü, nuga gatho ya pa xta 'bui hinte xta tsamañ'u hár nthandi Jö.

²Ge'mú ar Anania togo mar döngamöjö, bi 'bepa nu'u mi 'ba get'u habu mi 'ba ar Pablo nda met'wa ár ne.

³Nu'mú ar Pablo bi 'ñembabi:

—Jö ma da 'ra'a ri mfeí, nemhö jö'i. Xka hñup'u gi hñöska majöni ngu huxa har t'ofö bi 'yot'a ar Moise. Hanja gi ts'oka nunar t'ofö 'mü, xka 'bepa togo xi mebgagi.

⁴Nu ma'ra ya jö'i mi 'buhnu bi 'ñembabi:

—Hage njap'u gi thöta ar döngamöjö pepa Jö.

⁵Nu'mú ar Pablo bi dödi:

—Tsi kuhü, nuga henge ndi pödi ha go mi gehnu ar döngamöjö, ngetho xi t'ot'a njawa: Yo ma gi tsanga n'ár ndö ri hñini.

⁶Ar Pablo mi nu mi 'buhnu made ya dengamöjö ne made ya denga'bepate, bi ñö nts'edi ne bi 'ñenö:

—Ma kuhü, nuga dar denga'bepate ngu gatho ma pale n'ehe. Xi m'abgagiwa hár nthandi ya ndö, ngetho di jamfi da mengi da nte nu'u xi du.

⁷Nu mi mönga njap'u ar Pablo, ya denga'bepate ne ya dengamöjö bi ndui bi ntsahñöki n'a ngu n'a, ne njap'u bi ñhe ar mhunts'i.

⁸Ngetho nuya dengamöjö eñ'u, nu'u togo xi du, hinda mengi da nte, ne hingi ñ'emü'u 'bu ya enxé, hingi 'bu yá pa ya jö'i 'nö. Ha nuya denga'bepate hö, eñ'u da mengi da nte n'a, 'bu ya enxé, ne 'bu yá pa ya jö'i.

⁹Ne gatho xa mi ñöxnatho. N'a mbi m'a 'ra ya böt'ofö ma ya denga'bepate, ne bi 'ñeñ'u:

—Nunar ñ'ohönu hinte ma ts'oki di timfe. Nu'mü xi zo n'ár pa n'ar jö'i, wa n'ar enxé, ma ga othu Jö.

¹⁰Xa bi gahni ar tuhni. Jange ar ndöndogu, mi tsu nda nxenga ar Pablo, bi zohna yá ndogu nda e nda zixnu nda 'ñet'a habu mi 'bu'u.

¹¹Nu mi nxui ar tsi Hmu bi zo ar Pablo ne bi 'ñembabi:

—Pablo, yo gi tu ri mu, ngetho ngu xka datka majöniwa Herusalen, njap'u ma gi datka majöniw Nroma n'ehe.

**Yá ñ'uni ar Pablo mi
honga hanja nda hyo**

¹²Ár hyax'ö 'ra ya xodyo bi mhunts'i nda hyonga hanja nda hyo ar Pablo. Bi 'ñet'u made Jö hinte nda zi'u, m'et'o nda 'yot'a nö'ö xki beñ'u. Nu'mu hin'ö, ndá zutwa ár mfei Jö.

¹³Mi tho yon'ate nuya ñ'ohö mi mönga njap'u.

¹⁴Nuya ñ'ohoyu bi ma ba k'ö'sa ya ndömöjö ne ya dönziandö, bi 'ñeñ'u:

—Nuje xta ethe made Jö hinte ga tsihe, m'et'o ga hohe ar Pablo. Nu'mu hin'ö, dá zuje ár mfei Jö.

¹⁵Jange nu'ahu ne gatho ya ndö, 'yafu ar ndöndogu da tsiñ'ahu xudi ha ri mhunts'ihu. Gi 'ñemfu gi ne gi pöhu xiñho nö'ö te xi 'yot'e. Ne nuje ma ga taje har 'ñu ga hohe, hinga hehe da zokwa.

¹⁶Bi 'yo n'ár t'u ár nju ar Pablo nö'ö xki t'ekwabi. Ngut'a bi ma ba k'ö'sa ha yá ngu ya ndogu ne bi xipabi.

¹⁷Nu'mu ar Pablo bi zohna n'ar döndogu, ne bi 'ñembabi:

—Tsi'spa ri ndö nunar ts'unt'unu, ngetho ne da xipa 'ra ya mhö.

¹⁸Nunar döndogunu bi zixa habu mi 'bu ár ndö, ne bi 'ñenö:

—Nö'ö ar 'yofadi ár thuhu Pablo, bi 'yaka ar möte nga tsiñ'a nunar

ts'unt'unu, ngetho höñ'a n'ar mhö 'nö.

¹⁹Nö'ö ar ndöndogu bi mipa ár 'ye ar bötsi, ne bi zixa habu bi 'yambase:

—Tema gi ne gi xikagi.

²⁰Ar ts'unt'u bi 'ñembabi:

—Ya xodyo xi 'yot'a n'ar nkohi, ma da e da 'ya'a ar möte gi tsi'spa ar Pablo xudi ha yá mhunts'andö, ngetho en'u ne da bödi xiñho tema xi 'yot'e.

²¹Yo ma gi 'yote, ngetho ngu yon'ate ya ñ'ohö ma da 'ñöthö. Xi 'ñet'a made Jö hinte ma da zi'u, m'et'o da hyo ar Pablo. Nu'mu hin'ö, dá zutwa ár mfei Jö. Hont'a to'matho tema gi mönge.

²²Ne ar ndöndogu bi 'ñemba ar bötsi nda ma, ne hinto nda xipabi xki metwabi nö'ö ma nda thogi.

Ar Pablo bi 'bempa ar ndö Feli

²³Nö'ö ar ndöndogu bi zohna yoho ya döndogu, bi 'bepabi nda japi nda ñhoka yonthebe ya ndogu watho, ne ngudmi ma n'ate ya toge, ne ma yonthebe ya ndogu hö ya maza, nda ma'u har hnini Nsesarea ngu ar guto nxui.

²⁴Ne bi 'ya 'ra ya fani nda nto ar Pablo, ne nda ts'i'spa ar ndö Feli. Bi 'bepabi nda su xiñho, hinte nda njapabi.

²⁵Ne bi 'yot'a n'ar he'mi bi mempa ar ndö Feli, mi enö njawa:

²⁶Nuga dar Klaudio Lisia, di zengwa'i ma hoga ndö'i Feli.

²⁷Nunar ñ'ohönu ár thuhu ar Pablo, bi gu ya xodyo 'butho nda hyo. Ha nuga nda pödi mar me Nroma, da tsixa ma ndogu, ma da ñöni.

²⁸Ha ndi ne nga pödi tema mi hox'u, jange da tsi'spa ha yá mhunts'andö.

²⁹Da pödi mi tho xa xki ts'okwa yá t'ofose'u, ha hinte xki 'yot'e ndi 'ñepi nda tho, hinge ndi 'ñepi nda t'et'a har fadi.

³⁰Ha nuga bi nsikagi xki mhunts'a ya xodyo mi öthó nda hyo. Jange ngut'a dá peñ'a'i, ne da xipabi nu'u yá ngaxte, go da gax'a'i nö'ö teme hots'e. Di ne gi 'bui xiñho.

³¹Nep'u nuya ndogu, ngu xki m'epabi, bi zixa ar Pablo mi nxui har hnini Antipatri.

³²Ár hyax'ö nuya ndogu mi 'yotho bi menk'u habu mi 'bu'u. Hõnse nuya toge bi zixa ar Pablo.

³³Nu mi zoñ'u Nsesarea, bi umba ar he'mi xki m'empa ar ndö Feli, ne bi t'ent'wa ha yá 'ye ar Pablo.

³⁴Nu mi wadi bi ne ar he'mi ar ndö Feli, bi 'yani habu mar mengu. Ne nu mi bödi mar me Nsilisia,

³⁵bi 'ñembabi:

—Ga ox'a'i nu xta 'ñep'u ri ngaxte.

Nep'u bi 'bepa togo nda su xiñho habu mar nguhmó ar Erode.

Ar Pablo bi hñu'mba yá hmi yá ngaxte hár nthandi ar ndö Feli

24 Nu mi tho kut'a mpa mi 'buhnu ar Pablo Nsesarea, bi zonga ar döngamöjö már thuhu Anania, mi ñ'owi 'ra ya dönziandö, ne n'ar ñ'ohö már thuhu Tertulo mi faxa ya jö'i ha ya ts'ut'wi. Bi zoñ'u ma nda hyoxhya nhemhñö ar Pablo hár nthandi ar Feli.

²Nep'u bi ts'ohna ar Pablo, ne nu mi zo habu mi 'bu'u, ar Tertulo bi mudu bi ñö te gatho mi hots'e, ne bi 'ñemba ar Feli:

—Di jamödihe, hoga ndö, ngetho xta pe'se n'ar hogam'ui, ne t'ot'a xiñho ar ts'ut'wi ha ma hninihe, xaka mbödi gi ndö.

³Hoga ndö Feli, di top'ahe gatho ya pa habu gatho gi ma, ga 'ra'ahe njamödi nuya ñho xka 'yot'e.

⁴Hindi ne ga hok'ahe ri 'befi. Di a'ahe gi jar möte gi 'yoxkagihe n'a tsi tui nö'ö ma ga xi'ahe.

⁵Xta tiñhe nunar ñ'ohõnu, ñhehwi n'ar hñeni 'yo habu gatho 'bu ya xodyo ut'i. Di pöhe go gehnu ár ñöxhmu 'ra ya jö'i tanga n'ar me Nasare.

⁶Nunu mi ne nda ts'oka ma dönganijöhe. Jange nuje da juhe ndi ne nga hö'sfe majöni ngu mönga ma t'oföhe.

⁷Ha nunar ndöndogu ár thuhu Lisia, ba ehe bi zimgagihe nunar ñ'ohõnu.

⁸Nep'u bi 'ñenö, nu'mu togo mi ne nda ngaxte, nda e nda gax'a'i. Ne nú'mu xki hñö'spa majöni, ma gi pöse ha majöni nö'ö di xi'ahe.

⁹Gatho nuya xodyo mi 'buhnu, bi 'ñeñ'u majöni nö'ö mi mönga ar Tertulo.

¹⁰Ar ndö Feli bi jár 'ye bi umba ar seki ar Pablo nda ñö, jange nunu bi ndui bi 'ñenö:

—Di pödi pe'sa nzeye ya jeye gar ndö ha nunar hnininu, hinga ntsu ga thöta nuya ma ngaxte.

¹¹Da tsá gi ñ'ani ne gi pödi xiñho, ja pe'sa 'ret'amayoho mpa xta tsonga Herusalen ma nga ndönga Jö.

¹²Hinto xi zukagi di ntsa'be man'a. Hinxi ts'ukagi di ut'a ya jö'i har dönganijö, ha ya t'ulo nijö, wa har hnini.

¹³Nuya jö'iyu hinda tsä da hñubga ma hmi nö'ö te hoxxkagi.

¹⁴Nuga di damajöni di tenga nunar 'Nunu, ne njap'u di pepa Jö mi ndönga ma pale, mödi nuyü enö n'ar ts'ont'uti. Di jamfi gatho nö'ö xi mhönga hár t'ofu ar Moise, ne gatho nö'ö xi 'yot'a yá m'ehni Jö.

¹⁵Nuga di ndo'mi ngu mi ndom'u n'ehe, Jö ma da guxa man'agi nu'u xi du, ya hogajö'i ne ya ts'ojö'i.

¹⁶Jange hyax'mu di umba ma muji ga pe'sa n'ar hogam'ui, hinte ga tsamañ'u hár nthandi Jö ne ya jö'i.

¹⁷Mi tho 'ra ya jeye ndi 'yo yap'u, da pengi nga umba ma ñhöt'i Jö, ne nga hömpa n'ar mfats'i nu'u ma mixodyo'be hyoya.

¹⁸Go ndi ot'ö har nijö nú'mu mi hyangagi 'ra ya xodyo me Asia. Bi zükagi ndi nxuki ngu ma nt'umbihe, himbi ts'ükagi ndi ut'a nzeje ya jö'i, ne himi muxhyu.

¹⁹Go di 'bukwa'u, da gax'a'i nu'mu pe'sa tema da hyoxxkagi.

²⁰Dá mönga nuyü 'bukwa nu'mu xi dimgagi n'ar ts'oki nú'mu bi ts'ixkagi hár mhunts'i ya ndöxodyo.

²¹Honse nö'ö da mönga nts'edi ha yá mhunts'i, nú'mu nda enö: Ngi zonkagihu ngetho di jamfi da mengi da nte nu'u xi du.

²²Nú'mu mi wadi bi 'yoxa gatho ar ndö Feli, ngetho mi pöhnü ár m'ui nu'u togo mi temba ár 'Nu ar tsi Hmu, bi 'yent'a man'ar pa, ne bi 'ñembabi'u:

—Nu xta zo ar ndöndogu Lisia, ka ga othu n'ar ñhandi, ne ga pö xiñho nö'ö gi xikagihu.

²³Ne bi 'bepa n'ar döndogu nda su xiñho ar Pablo, nda thets'u nda boni, ne nda t'umba ar seki nu'u

togo mi ne nda k'öts'i nda hñö'spa te mi honi.

²⁴Mi tho 'ra ya pa, ba e ar ndö Feli, mi ñ'owi ár 'behñö ár thuhu Drusila mar xodyo. Bi 'bepa togo nda zixa ar Pablo, bi 'yoxa ár jamfi 'be'spabi ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁵Ha nú'mu mi ndu ar Pablo bi mönga nö'ö xiñho ga othu, ne ga ntsuñhu hinga othu ya ts'oki, ne Jö ma da hñöxa majöni ar ngöts'i, nu'mu ar Feli bi zu, ne bi 'ñembabi: —Di za nö'ö xka xikagi. Nu xta bongagi, ga zoñ'a'i man'agi.

²⁶Ar ndö Feli mi to'mi nda umbar bojö nda hyegi, jange himi tsaya mi zohni nda ñöwi.

²⁷Mi wa yo njeje bi bongga ar Feli ngu ar ndö, ne bi go ar Porsio Festo ngúr mponi. Ar Feli mi ne nda gohwi xiñho ya xodyo, jange himbi hye ar Pablo.

Ar Pablo bi 'yadi nda datwa majöni ar Sesar

25 Ar Festo bi zonu Nsesarea, bi boxa ngur ndönu. Nep'u ár hñupa bi ma ba tsonga Herusalen.

²Nunu ya ndömöjö ne ma'ra ya ndöxodyo, bi ma ba k'öts'i nda gaxa nö'ö xki 'yot'a ar Pablo.

³Bi 'yapa ar möte nda ts'i Herusalen, mi beñ'u nda 'ñöthó ne nda daki nda hyo.

⁴Nunar Festo bi 'ñembabi'u bi jot'a ar Pablo har fadi Nsesarea, ha nö'ö ngut'a ma nda menga injanu.

⁵Bi 'ñembabi'u:

—Nu'mu togo tsä da ma, möhö, ne nu'mu ja te gi hyoxu, ka gi ngaxtehunu.

⁶Ar Festo bi m'uhnu Herusalen honse ngu ma hñöto wa 'ret'a mpa,

ne bi menga Nsesarea. Ár hyax'öp'u bi hñu habu mi ot'a ar ts'ut'wi, ne bi 'bepa togo nda tsi ar Pablo.

⁷Nu mi yut'a ar Pablo, nuya xodyo xki 'ñe Herusalen xa bi got'atho, ne te gatho mi hox'u, mödi hinte mi tsa nda hñu'mbár hmi.

⁸Nu ar Pablo bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nuga hinto xta ts'okwabi.

Hinxta ts'okwa ár t'ofu ya xodyo, ma dönganijöhe, wa ar Sesar ma ndöhü Nroma.

⁹Ha nunar Festo mi ne nda gohwi xiñho ya xodyo, jange bi 'yamba ar Pablo ne bi 'ñembabi:

—Ha gi ne ga möhö Herusalen ga ot'a ar ts'ut'winü.

¹⁰Nu'mü ar Pablo bi dödi njawa:

—Di 'bukwa har ts'ut'wi ya me Nroma, ka di 'ñepki ga ñhant'bewa ma ngaxte nu'u togo hoxkagi. Ngu gi pöke xiñho, hinte ma ts'oki xta ot'wa ma mixodyo'be.

¹¹Nu'mü xta ot'a n'ar döta ts'oki ne di 'ñepkagi da thogi, hindi ot'a ma 'ñöngi. Ha nu'mü hinge majöni nu'u thoxkagi, hinto pe'sa ar seki da t'entkagi ha yá 'ye ya xodyo. Jange nuga di adi ma ga damajöninü Nroma hár nthandi ar ndö Sesar.

¹²Nu'mü ar Festo bi ñöwi yá maxte, nep'u bi 'ñembabi ar Pablo:

—Nu'ge xka 'yadi ma gi datwa majöni ar ndö Sesar. Jange nupya, dá njap'u ngu xka mönse.

Ar Pablo bi ts'ixa hár nthandi ar ndö Agripa ne ar Berenise

¹³Bi tho 'ra ya pa, ne bi zöhnü Nsesarea ar ndö Agripa ne ár 'behñö ár thuhu Berenise, bá e bi zengwa'u ar ndö Festo.

¹⁴Bi m'uhnü nzeve ya pa, jange ar Festo bi metwabi ár thogi ar Pablo, ne bi 'ñembabi:

—Nuwa har fadi 'bukwa n'ar ñ'ohö bi zo ar Feli.

¹⁵Nda 'buhñü Herusalen bá k'öskagi ya ndömöjö ne yá dönziandö ya xodyo, mi hoxa ar Pablo 'ra ya ts'oki, ne mi adi nga ent'i nda tho.

¹⁶Ha nuga da xipabi'u ar ts'ut'wi Nroma hinxi nzöi ho ya jö'i n'agitho. M'et'o da ñhandwi yá ngaxte da hñu'mba yá hmi.

¹⁷Jange ngu mi zokwa'u, ár hyax'öp'u n'agitho da huxa ha ma ts'ut'wi, ne da 'bepa togo nda tsinka nö'ö ar ñ'ohö'ö.

¹⁸Ka mi 'buhñü gatho nu'u mi hots'e, mödi hinte bi hyox'u ngu nuya ndi benga.

¹⁹Hönse mi hox'u tema mi jamfi'u, ne mi noñ'u n'ar ñ'ohö már thuhu ar Hesu xki du, ha nunar Pablo mi mö mi tetho.

²⁰Ha nuga hinte ndi pödi te nga thöti, jange da emba ar Pablo, hage mi ne nda ma Herusalen nda t'ot'wa ar ts'ut'winü.

²¹Ha nö'ö bi 'yadi nda hñö'spa majöni ar döngandö Augusto. Jange da 'bepa togo da su xiñho ne ga pempabinü.

²²Nu'mü ar ndö Agripa bi 'ñembabi ar Festo:

—Nuga n'e di ne ga oxa nö'ö te mönga nö'ö ar ñ'ohö'ö.

Ar Festo bi dödi:

—Xudi gi 'yots'e.

²³Jange ár hyax'ö ar Agripa ne ar Berenise bi zöhö ne bi yut'u xa xki ñhe nda ñ'u yá nsu. Bi mhuskwi ya döngandogu, ne bi yut'u mahyegi

ma'ra ya ndö har hnini. Ne ba ts'i ar Pablo ngu xki mönga ar Festo.

²⁴Ne ar Festo bi 'ñienö:

—Ndö Agripa, ne gatho nu'u gi 'buhüwa. 'Bakwa nunar ñ'ohöny, togo xi hyoxya xodyo núny Herusalen ne nuwa Nsesarea, ne hingi tsaya'u mafi enö mahyoni da tho.

²⁵Ha nuga hinte ma ts'oki xta timbabi da tsä da tho. Ne nunu xi 'yase da ma da datwa majöni ar ndö Augusto Sesar, jange xta ent'i ga pempabi.

²⁶Nuga hinte di pets'i te ga xipa ar ndö Nroma. Jange xta tsiñ'a'i, nu'ge ndö Agripa, ne gatho nuya gi 'buhüwa, xki jwahü gi ñöwihü, ga pets'i tema ga ot'wabi ma ndöhu.

²⁷Ngetho di enga, hingi ho ga pempa n'ar 'yofadi ma ndöhu Sesar, ne hinga xipabi tema ts'oki thots'e.

Ar Pablo bi data majöni ar ndö Agripa nö'ö mi jamfi

26 Nep'u ar ndö Agripa bi 'ñembabi ar Pablo:

—Di 'ra'a ar seki gi ñönga ri te.

Nu'mü ar Pablo bi guxa ár 'ye, ne bi ndui bi ñhu'mba yá hmi hinte mi njap'u nö'ö bi thots'e, bi 'ñienö:

²—Hoga ndö Agripa, di johya ma ga ñhönse ha ri nthandi, ne ga ot'ar 'ñu te gatho hoxxkagi ma mixodyo'be.

³Döta ma johya ngetho gi pötwa xiñho yá nt'umbi ya xodyo, ne tema thohnu. Jange nuga di a'ar möte gi pe'ska ar ts'eti gi 'yoxa nö'ö ma ga mö.

Ar Pablo bi damajöni hanja mi 'bu mam'et'o

⁴Gatho ya xodyo pötka ma m'ui, di ndu nú'mu ndi bötsi ndi 'bu ha ma hai, ne nú'mu nda e Herusalen.

⁵Go pö'u n'ehe, nu'mu ne da mömhö, nda ndui xta temba yá nt'umbi ya denga'bepate. Ngu gi pöse go töte umba yá müi ot'wa yá 'bepate ar Moise.

⁶Ha nupya, ngetho di pe'sa n'a ndo'mi ma da mengi da nte nu'u xi du, ngu xi ñöt'wa Jö ma palehe, xi jaxkagi ar ts'ut'wi.

⁷Gatho ma mixodyo'be, yá 'betogihe nu'u 'ret'amayoho ya pale mi 'bu mam'et'o, to'mi da hñönga ár ñhöt'i Jö, jange parxui pepabi. Ngu gi numhö, hoga ndö Agripa, ngetho di pe'sa nunar ndo'minu, nuya ma mixodyo'be xi 'bäbgagi ha ya ts'ut'wi.

⁸Xi'mu, wa hingi ñ'emuihu, Jö tsa da guxa nu'u xi du.

Ar Pablo bi mö hanja mi ts'okwa ya ku

⁹Nuga n'ehe har ndui, ndi beni mar ñho te gatho nga ot'wa nu'u togo mi nõmba ár thuhu ar Hesu me Nasare.

¹⁰Njap'u da otnu Herusalen. Xki 'raka ya he'mi ya ndömöjö nda tsä nga ju ya gamfi. Nzeye ndi kot'a ha ya fadi, ne ndi et'atho ma xutha nú'mu mi tho.

¹¹Hinge ndi tsaya ndi ot'wa nö'ö ndi ne ha yá nijö ya xodyo, ndi ne nga japi nda konga ar tsi Hmu. Xa xki zúkar kwe, ndi pa ma'ra ya hai ndi honi ne nga ot'wa ar ts'om'ui.

Ar Pablo damajöni hanja bi ñ'emui

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹²Jange ngar mamhö Ndamasko, xki 'raka ar ts'edi ne xki menkagi ya ndömöjö nga ju ya gamfi, nga et'a ar fadi.

¹³Ha ngu made mpa, tsi ndö'i di xi'a'i, ndi 'yohe ar 'ñu, n'a nda handatho n'ar hyats'i mi töta ár hyats'i ar hyadi, bi gobgathogihe, nuga ne gatho nu'u ndi ñ'o'be.

¹⁴Dama da hwanje gathogihe, ne dá o n'ar mhö mi ñö ebreo, bi 'ñengagi: Saulo, Saulo, yo'ö gi utsagi. Go gi nts'okse, ngu n'ar boi punse ar maza.

¹⁵Nu'mú nuga da embabi: Ndada, togo'i. Har tsi Hmu bi 'ñengagi: Nuga dar Hesu, togo gi utsa.

¹⁶Ha nupya nangi gi 'bai, ngetho xta ñ'upya ga hux'a'i gi pepkagi, ne gi damajöni nö'ö xka hyandi ne nö'ö ma ga ut'a m'efa.

¹⁷Nuga ga ñöñ'a'i hinte da ja'a'i nuyü ri mixodyowi, ne nu'u hingya xodyo habü gatho ma ga peñ'a'i.

¹⁸Ka ma gi zohnu ya jö'i, gi xokwa yá da da bonga har 'bexui, ne da e da m'u har hyats'i. Da k'ot'a ha yá 'ye ar ts'ondöhi, ne da e da zü Jö. Da ñ'emüigi, ne njap'u ga pumbabi yá ts'oki, ne da hñönga gatho nö'ö xa ñhöt'wa nu'u xi nt'axkwabi yá m'ui.

Ar Pablo bi 'yöta ár mhö ar tsi Dada bi hyanda ngur t'i

¹⁹Jange, nu'ge ndö Agripa, nuga da öta nö'ö ngur t'i ndi 'ñe mhets'i.

²⁰Ne da dü'ma Ndamasko da zo ya jö'i, nep'u Herusalen ne gatho ma'ra ya hnini Nhudea. M'efa da ma habü mi 'bü nu'u hingya xodyo, da zofö nda 'yot'wa yá ntso'mi ne da ñ'emüi Jö. Ne da 'yot'u nö'ö xiñho, njap'u da ñ'udi xi 'yot'wa yá ntso'mi.

²¹Gehnu ndi pefi, jange bi mikagi ya xodyo har dönganjö, 'butho nda hyogagi.

²²Ha Jö bi maxkagi, jange di 'bukwatho ga zo ya jö'i, wa nu'u pe'sa yá nsu ne nu'u hinte pets'i. Hinte di huts'i, hönse di mönga ngu bi 'yot'a ar Moise ne ma'ra yá m'ehni Jö ma nda thogi.

²³Bi möñ'u, nunar Kristo ma nda tho nzeye ya ügi ne nda tho. Ha m'efa gehnu ar 'bet'o nda mengi nda nte, ne nda utwa ar hyats'i ya xodyo ne nu'u hingya xodyo.

Ar Pablo hñu'mba ár müi ar ndö Agripa nda ñ'emüi

²⁴Nu mi mönga njap'u ar Pablo mi ñönga ár te, ar ndö Festo bi ñö nts'edi ne bi 'ñenö:

—Pablo, nuya nzeye ya he'mi xka nehe xi ts'omp'a ri mfeni.

²⁵Ha nunar Pablo bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hinxta 'be ma mfeniga, hoga ndö Festo, ngetho di mönga nö'ö majöni, ne di pödi yo'ö.

²⁶Nunar ndö Agripa pödi xiñho tema di mö, jange hindi ntsu ga ñö hár nthandinu. Di pödi nunu, xi zo ár gu nö'ö di mö, ngetho hinxi tho ñ'öntho.

²⁷Ndö Agripa, ha gi ñ'emüi nö'ö xi mönga yá m'ehni Jö. Di pödi hö, gi jamfi.

²⁸Nu'mú ar ndö Agripa bi dödi ne bi 'ñenö:

—Tx'utho bi 'bedi ngi jaki nga ñ'emüi ar Hesukristo n'ehe.

²⁹Jange ar Pablo bi 'ñembabi: —Tx'utho bi 'bedi wa nzeye, dá nemhö Jö da njap'u. Hinge hönse'i, gatho nuyü xi 'yoxa nö'ö xta mö, di ne da ñ'emüiyü ngu xta ñ'emüiga n'ehe. Hönse hindi ne da nthöt'a ya nthöhibojö ngu di thötka.

³⁰Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Pablo, ar ndö Agripa ne ar Festo, ar Berenise ne gatho nu'u mi 'buhnu, bi m'a'u.

³¹Mi ma'u n'amp'use, bi 'ñembabi n'a ngu n'a:

—Hinte xi 'yot'a nunar ñ'ohonu di 'ñepi da tho, wa da t'et'ar fadi.

³²Ar ndö Agripa bi 'ñemba ar Festo:

—Nunar ñ'ohonu xi za xi thehmö nu'mu hinxi 'yadi ma da m'a hár nthandi ma ndöhu Sesar.

Ar Pablo bi ts'ixa Nroma

27 Nu mi beñ'u nda 'benkagihe ga 'yohe ar dehe gár möhe har hai Italia, ar Pablo ne ma'ra ya 'yofadi bi t'ent'wár 'ye n'ar döndogu már thuhu Hulio, yá ndogu ar Augusto Sesar.

²Da pöxe ne da möhe ha n'ar döta motsa xki 'ñe har hnini Adramitio, ne nda mengi nda thota ha ya hnini 'bu har ñönthe har hai Asia. Mi panu ndi ñ'ohe n'ehe ar Aristarko me Ntesalonika har hai Nmasedonia.

³Ár hyax'ö da tsoñhe har hnini Sidon. Ar Hulio xa bi ñhogajö'i bi hye ar Pablo nda k'ö'sa yá mpödi mi 'buhnu, ne nda t'umba nö'ö mi k'at'i.

⁴Da poñhenü Sidon, da thothe habu mi tagagihe ar ndöhi ar xenihaï Txi-pre, ngetho ndi ntoxkwihe.

⁵Da 'ranthe njöntho har dehe, da thothe get'u ar hai Nsilisia ne Panfilia, da tsoñhe har hnini Mira har hai Lisia.

⁶Ar döndogu ka bi dinu n'ar motsa mar me Alejandria, ndi ma har hai Italia. Ka bi 'ñexkagihenu.

⁷Dá 'yohe 'ramtx'u nzeze ya pa, xa n'ar döta 'befi'ö dá tsoñhe 'randitho ar hnini Gnido. Xa mi nts'edi ar 'yomndöhi, ne himi hegagihe nga 'yohe, da thothe har xenihaï Kreta habu mi tagagihe ar ndöhi get'u ar xenihaï Salmon.

⁸Da katathohe ar xenihaï Kreta, 'ramtx'u ndi 'yohe ndi ntoxkwihe ar 'yomndöhi. Da tsoñhe ha n'ar ñönthe xki thu'spabi Ya Hoga Goxthi get'u ar hnini Lasea.

⁹Xki tho nzeze ya pa ndi 'yohe har dehe, ne mar ñhembu, ngetho xki tho ar ndöbëhe ne xki zo ya tse. Jange ar Pablo mi xipabi'u:

¹⁰—Ha gi ohu, ndadahü. Di handi ma ga thohu nzeze ya thogi har 'ñu. Da tsa ga 'behu ar motsa ne gatho nö'ö hö. Hinge honse'ö, tsa ga jöthu n'ehe.

¹¹Ha nunar döndogu himbi japamasu nö'ö mi mönga ar Pablo. Mi tenda nö'ö mi mönga togo mi et'a ar motsa ne togo már meti.

¹²Ngetho hints'u mar ñho nda gohnu ar motsa ha Ya Hoga Goxthi nuya pa mar ntse. Jange nzeze nu'u mi panu bi beñ'u mar ñho nda bonu, xömhö nda tsa nda zonga har hnini ñhanda mahyats'i ár thuhu Fenise har xenihaï Kreta, ne nda thohnu ya tse.

Ar 'yomndöhi har dehe

¹³N'a mbi ñ'oda n'ar ndöhi ndi 'ñe mak'angi, jange bi beñ'u gehnu mi hoñ'u. Dama bi guxa ya bojö mi to'sa ar motsa, ne da katathohe ár ñönthe ar xenihaï Kreta.

¹⁴Hingar ya'ö bi zuje n'ar 'yomndöhi xa mi nts'edi, ndi 'ñe mahwifi ne mahyats'i.

¹⁵Nor 'yomndöhi xa mi ts'edi bi duxa ar motsa, da tsahmöhe nga ñhanthwe, ne himbi tsä. Jange da hehe bi duts'i.

¹⁶Da thothe get'u n'ar xenihai ár thuhu Klauda habu mi tagagihe ar ndöhi. Xa da othe ar ts'edi da juxenu ar t'ulo motsa mi jut'i.

¹⁷Da jwahe da juxe ar t'ulo motsa, bi xot'u nor döta, hinge nda nhwati. Nu'u togo mi et'a ar motsa, mi tsu nda nthexkwi ya bo'sa'bomu ja mbo ar dehe yá thuhu Sirte. Jange bi gö'ma ya dutu nu'u tuxa ar motsa nda ñ'o, ne bi hye'u nda ñ'ose.

¹⁸Ár hyax'öp'u mi ntoxkwitho ar 'yomndöhi, jange bi ndui bi 'yenga har dehe gatho nö'ö mi tu ar motsa.

¹⁹Ár hñupap'u, man'agi bi menk'u bi 'yut'a har dehe nuya tema pongwa ar motsa.

²⁰Bi tho nzeye ya pa himbi nheki ar hyadi wa ya tso, ngetho xa mi 'yo ar 'yomndöhi. Hõnse ndi to'mthohe ar ndöte.

²¹Xki tho nzeye ya pa hinte ndi tsihe, jange ar Pablo bi m'a madetho, ne bi 'ñengagihe:

—Ha gi õhu, ndadahü. Nu'mü xka jahmöhümasu nö'ö da xi'ahu, ne xta kohmöhüny Nkreta, hinxta thohmöhü nuna di thohüpya, ne hinxka 'behmöhü gatho nö'ö xka hyothü har dehe.

²²Ha nupya di xi'ahu, yo gi tu ri müihu, ngetho hinto ma ga tuhu, hõnse ar motsa ma da m'edi.

²³Ngetho manxui bi zokagi n'ár enxe Jö, togo ár metigi ne di pepabi.

²⁴Ne bi 'ñengagi: Pablo, yo gi ntsu, ngetho mahyoni gi 'bahnu hár nthandi ar ndö Sesar. Ne hinge

hõnse'i, Jö xi hwëk'a'i da k'ont'a gatho nu'u gi ñ'owi.

²⁵Jange nupya di xi'ahu, ndadahü, yo gi tu ri müihu, ngetho nuga di ñ'emü Jö, ne ma da 'yot'a ngu xi xikagi.

²⁶Mödi ar ndöhi ma da 'yengagihu ha n'ar xenihai.

²⁷Nu mi zo ár 'ret'amagoho mpa ndi 'yohe njap'u, mi tuxkagihe ar ndöhi har ñhõthe ár thuhu Adriatico. Ngu made ar xui, nu'u togo mi e ar motsa mi beni ma nga tsoñhe ha n'ar hai.

²⁸Ne bi ndui bi 'yenga hangu ár ñhe ar dehe. Mi pe'sa n'ate ñhufi ár ñhe. Da thohe man'a tsi tui, bi mengi bi 'yeni man'agi. Hõnse mi pe'sa 'ret'amakut'a ñhufi ár ñhe.

²⁹Mi ntsu'u nda ntoxkwi ya do ar motsa, jange bi kö'ma goho ya bojö mte ar motsa nu'u tsonga har hai, tsöma ar motsa. Gathogihe xa ndi nehe ngut'a nda hats'i.

³⁰Nu'u togo mi et'a ar motsa, mi ne nda göi nda zop'u. Jange bi mengi bi 'yent'a har dehe ar t'ulo motsa, mi ot'u ngu mi ent'a ma'ra ya bojö hár ñö ar motsa.

³¹Ha nunar Pablo dama bi xipabi ar döndogu ne yá ndogu, bi 'ñembabi'u:

—Nu'mü hinda gokwayu, hinto ma gi k'onthu.

³²Jange ya ndogu dama bi hyeka ya nthöhi habu mi zu ar t'ulo motsa, ne bi nthoge bi ma.

³³Nu mi hats'i, ar Pablo mi xikagihe gatho nga nzimxudihe, ne bi 'ñenje:

—Pe'sa 'retkut'a hinxka õhu ngi ndo'mhu, hinte xka tsihu.

³⁴Jahū ar möte gi ñũñhū.
Mahyoni gi pe'su ar ts'edi, ngetho
di xi'ahū hinto gi 'behmöhū n'ar xtö.

³⁵Mi mönga njap'u ar Pablo, bi gu
n'ar thuhme, bi umba njamödi Jö
ha yá nhandi'u. Ne bi xeka n'a xeni
bi ndui bi zi.

³⁶Nu'mú gatho bi hñu yá mui, ne
bi ñũñ'u n'ehe.

³⁷Nu'u ndi pahe har motsa,
yonthebe hñun'atema'ret'a ne 'rato
ya jö'i.

³⁸Nu mi niñö'u, bi 'yut'a har dehe
ya t'ei, ne njap'u nda göt'a ár ñhū ar
motsa.

**Ar motsa bi mfoxa har
'bomu ne bi nhwati**

³⁹Nu mi hats'i, nu'u togo mi et'a
ar motsa bi hyanda n'ar hai, mödi
himi pödi tema hai'ö. Mi pe'sa n'ar
ñut'i har ñonthe habu mi nheki ar
'bomu. Bi beñ'u xömhö nda tsä nda
'ba'mnu ar motsa.

⁴⁰Bi hyeka ya nthöhi mi thöt'a ya
bojö mi tsöma ar motsa, ne bi zop'u
har ñhonthē. Bi nsot'wa yá nthöhi
nö'ö ar za et'a ar motsa. Nep'u bi
po'sa nu'u ya dutu hár ñö ar motsa,
ne njap'u ar ndöhi bi 'yet'a har
ñonthe.

⁴¹Ha nú'mu mi zonga habu mi
pe'sa yoho ya ts'edi ar dehe, ar
motsa bi nthewi ar 'bomu, ne bi
mfoxa ár ñö, ne himbi tsä bi ñ'o. Ha
nu möte mi nhwati xa mi fe'sa ar
dehe.

⁴²Nu'mú nuya ndogu bi beni mar
ñho nda hyo gatho ya 'yofadi, ne
hinge nda hyat'i nda ma'u ñ'anthe.

⁴³Nunar döndogu himi ne nda
tho ar Pablo, jange himbi hyegi
nda 'yot'u. Ne bi 'bepa nda 'yengar

nsagi m'et'o gatho nu'u mi pödi nda
ñ'anthe, ne nda bongha har ñonthe.

⁴⁴Ha nu ma'ra himi pödi nda
ñ'anthe, bi 'bepabi nda gu 'ra ya
xithe ne 'ra yá xeni ar motsa. Ne
njap'u hinto bi du, gatho da tsoñhe
har ñonthe.

**Ar Pablo mi 'buhnu har
xenihaí ár thuhu Malta**

28 Nu nda jwadi da poñhe
har dehe, da pöhe nunar
xenihaínu már thuhu Malta.

²Nuya mengunu xa bi
numañhogihe. Bi 'ñutkagihe n'ar
tsibi nga mpathe, ngetho mi ra ntse
mi 'wöi.

³Ar Pablo bi guxa 'ra ya t'o nda
'yu'sa har tsibi. Ka mi op'u n'ar
k'eñö, mi za ár mpa ar tsibi, bi boni
ne bi m'at'a hár 'ye ar Pablo.

⁴Nu mi hyanda nuya mengunu mi
zuta ar k'eñö hár 'ye ar Pablo, mi
eñ'u n'a ngu n'a:

—Xar ts'okte nunar ñ'ohönu,
ngetho bi k'onthmö nda jöt'a har
dehe, ha nunár ts'ut'wi Jö hingi
hegi da m'ui.

⁵Ha nunar Pablo bi hwöt'a ár 'ye
har tsibi nda da ar k'eñö, ne hinte
bi ja.

⁶Nuya mengunu mi to'mtho ham'u
nda neni, wa nda hwangi xi du.
Xa bi do'mi ne hinte bi ja. Nu mi
hyanda njap'u bi pongyá mfeni, mi
eñ'u nunar Pablo mi n'ar jö.

⁷Habu da tsoñhe, ka mi thenu 'ra
yá hai n'ar ñ'ohö már thuhu Publio,
togo mar ndö gatho ar hai'ö. Xa
mar hogajö'i, bi 'raje nseki hñupa
hár ngu.

⁸Nór dada'ö mi oxar t'oxi, mi
umbar mpat'i ne ar 'biji. Ar Pablo

bi ma ba k'öts'i, ne mi 'yapa Jö bi hñuxpa yá 'ye, ne dama bi dits'i.

⁹Njap'u, gatho nu'u ma'ra ya mengunü har hai'ö mi hñeni, mi e nda k'öts'i ne mi thits'i.

¹⁰Xa bi numansugihe, bi 'raje n'ar hoga tsaya. Ne nda poñhenü, bá tutkagihe gatho nö'ö nga hoñhe har 'ñu.

Ar Pablo bi zonga Nroma

¹¹Da 'buhenu hñu nzönö. Nep'u da juhenu n'ar motsa mar me Alejandria, xki thohnü ya tse n'ehe. Mi tu hár ñö ar motsa yoho yá jat'i yá jö'u, n'a már thuhu Kasto, ha nö'ö man'a már thuhu Polu.

¹²Nep'u da tsoñhe ha n'ar hnini ár thuhu Sirakusa, ka da 'buhenu hñupa.

¹³Da katathohe nor xenihai'ö, ne da möhe har hnini Regio. Ha nu ár hyax'ö bi ñ'o ar ndöhi ndi 'ñe mak'angi, jange ár yopa da tsoñhe har hnini Puteoli.

¹⁴Ka da nthehenu 'ra ya ku, bi 'yakagihe nga kohenu yoto mpa. Ne ka da poñhe da möhe har hnini Nroma.

¹⁵Nuya ku me Nroma, xki 'yo'u ma nga tsoñhe, bi boñ'u ma ba thöje har dö'ñu get'u ar tai ár thuhu Apio, ne ma'ra har hnini Hñu Ngu. Ar Pablo mi hyanda ya ku, bi umba njamödi Jö, ne bi zeta ár müi.

¹⁶Nu nda tsoñhe Nroma, ar döndogu bi 'yent'wa ár 'ye ar ndösufadi nu'u ya 'yofadi mi tsi'ö. Ha nunar Pablo bi t'umba nseki bi m'u n'amp'u, mi su n'ar ndogu.

Ar Pablo bi mömba ár mhö Jö núnu Nroma

¹⁷Mi tho hñupa xki zonga ar Pablo Nroma, bi zohna gatho ya

ndöxodyo mi 'buhnu. Nu mi wat'u, bi 'ñembabi'u:

—Ndadahü di nkuhü, di ne gi pöhu hinte ma ts'oki xta ot'wa ma jö'ihu, hinxta ts'okwa ma nt'umbihu xi zoju ma palehü. Mödi hinte xta ot'e, bi ts'onkaginu Herusalen, ne bi t'entk'agi ha yá 'ye ya me Nroma.

¹⁸Ha nu mi thö'ska majöni, hinte ma ts'oki bi thimgagi ndi 'ñepki nda hyogagi'u, jange mi ne nda hyegahmö'u.

¹⁹Ha numa mixodyohü, himbi ne'u, jange da adi nda hñöska majöni ar ndö Sesar. Mödi hinte di ne te ga hoxa ma mixodyohü.

²⁰Jange xta zoñ'ahu ga hant'ahu ne ga ñöhu. Ngetho di pe'spa ár ndo'mi ya me Israel, xi nthötkagi nuya nthöhibojöyü.

²¹Nu'mü nuya ndö xodyo bi 'ñembabi:

—Nuje hinte ma he'mi xta höñhe xpa ehnu Nhudea, hinxi zohnü n'ar ku xpa ehnu xi ñömañ'u'i.

²²Ndi to'mhe ngi xikagihe nö'ö gi beni, ngetho honse di pöhe habu gatho ya jö'i ñömañ'u nuna ar 'ra'yo 'ñunu.

²³Nep'u bi nko'u ham'u nda penk'u. Bi zo ar pa, bi zohnü nzeje habu mi 'bu ar Pablo. Gatho ar pa mi zofo ne mi dat'wa majöni ár ts'ut'wi Jö. Mi ot'wa ar 'ñu ár t'ofö ar Moise ne nö'ö bi 'yot'a yá m'ehni Jö maham'u, mi ne'ö nda ñ'emüi'u ar tsi Hmu Hesu.

²⁴Ra mi ñ'emüi nö'ö mi mönga ar Pablo, ha ma'ra himi ne nda jamfi.

²⁵Ne himi n'at'wu mi ñ'emüi, jange mi ma'u bi 'ñenga ar Pablo: —Majöni nö'ö bi mönga ar m'ehni Isaia xki nzinga ár Hñö Jö, nú'mü

bi mehni nda 'ñemba njawa ma
palehü:

²⁶ Di ma ba zo nuya jö'iyü, ne gi
'ñembabi:

Ma gi 'yohü, ne hinte da zo ri
mfenihü.

Ma gi hyanthü, ha hingi pöhu
tema di bonga nö'ö gi hanthü.

²⁷ Ngetho nuya jö'iyü xi japi xi më
yá ñö,

hingü ne da 'yoxa nö'ö ode.

Xi ts'ant'a yá da,

njap'ü hinda xo yá da da hyandi,

ne hinda zo yá gu,

hinda kwata ha yá müi,

ne da hñuxka yá da,

ha nuga da tsä ga umba ár
nzaki.

²⁸ Jange pöhu 'mü, nuna ar
mpohonü unga Jö, ma da t'umbabi
nu'ü hingya xodyo, ngetho nu'ü ma
da 'yots'e ne da ñ'emüi.

²⁹ Nu mi wadi bi mönga njap'ü
ar Pablo, ya xodyo bi ma'ü, xa mi
ñöxhnatho n'a ngu n'a.

³⁰ Ha nor Pablo bi m'ühnü xo yo
njeye ha n'ar ngu njut'i, ne mi thöta
gatho nu'ü mi tsoho nda ñöwi.

³¹ Mi xipabi ya jö'i ár ts'üt'wi Jö,
ne mi utwabi'ü togo ar tsi Hmu
Hesukristo. Himi ntsu nda ñö, ne
hinto bi hñökwabi.

AR ROMANU

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Nroma

Ar nzeṅwa

1 Nuga dar Pablo, ár 'begogi ar tsi Hmu Hesukristo. Xi ts'onkagi ngu ár mpote, ne xi t'exkagi ga mömba ár hoga mhö Jö.

²Nuna xki ñötkagihü mam'et'o ha yá jöpa T'ofö bi 'yot'a yá m'ehni'ö.

³Ja nomp'u ár T'u, nuna ma tsi Hmuhü Hesukristo. Bi m'u ngu n'ar jö'i ndi 'ñe ha yá mangan'a'beto ar Dabi.

⁴Ne ár Hñö Jö xint'axi bi ñ'u gehnü ár T'u Jö pe'sa ár ts'edi, nú'mü mi menga ár te man'agi xki wadi xki du.

⁵Gese xi hwëgagihü ga pothü ga zohü ya jö'i 'bü ha ya hai gathö ár nxidi ar ximhai, ne da ñ'emüi da deni, njap'u da t'e'spa ár nsu ár thuhu.

⁶Jange gi nthöskwihuyü n'ehe, xi ts'oñ'ahü ngu yá meti'ihü ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Di peñ'ahü nunar he'minu gathö nu'ahü gi 'bühü Nroma, xa mö'ahü Jö ne xi zo'ahü gi 'bühü xint'axi. Jö ma Dadahü ne ar tsi Hmu Hesukristo da 'ra'ahü n'ar hogam'ui, ne da hwëk'ahü ya ñho.

Ar Pablo ne da ntsönte Nroma

⁸Di ne ga xi'ahü m'et'o, di umba njamödi Jö hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, xka ñ'emüihü xiñho, ne hagathö nhöni gar gamfihü.

⁹Ar tsi Dada togo xa di umba ma müi di pepabi, di mömba ár hoga mhö nonga ár T'u, gehnü pödi hindi tsaya di mat'ahü Jö.

¹⁰Di apa Jö da ne'ö da 'rakar seki ga tsoñ'ahü, ngetho pe'sa ya pa di to'mi ga map'u.

¹¹Ngetho di ne ga hant'ahü ne ga fax'ahü gi hñöñhü n'ar ñho di 'ñe mhets'i, ne njap'u da zeta ri ñ'emüihü.

¹²Njanü mahyegi da te ma ñ'emüihü, ngetho n'adar jamfi di pe'su.

¹³Tsi kuhü, di ne gi pöhu, hinge n'agitho xta ne xta map'u, ne hinxi k'at'i te xi k'aski. Di ne ga fax'ahü da te ri ñ'emüihü, ngu xta faxa ma'ra hingya xodyo n'ehe.

¹⁴Di beni gathö di tupabi ma ga zofo, ya böt'ofö ne hingya böt'ofö, nu'u xa te gathö pödi, ne nu'u hinte pödi.

¹⁵Jange xa di nemhö ma ga k'ös'ahü gar me Nromahü, ne ga xi'ahü ar hoga mhö n'ehe.

Ár ts'edi ar hoga mhö

¹⁶Hindi ntsaga ga mönga ar hoga mhö, ngetho ka nhekinu ár ts'edi Jö da po gatho nu'u da ñ'emui, m'et'o ya xodyo, m'efa nu'u hingya xodyo n'ehe.

¹⁷Ngetho har hoga mhö, ka nhekip'u hanja ga 'buhwihu xiñho Jö ngetho di ñ'emuibihu. Ne ga 'buhu di ñ'emuihu, ngu engá har T'ofó: Nö'ö togo ñ'emui, 'bui xiñho hár nthandi Jö, ne pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

Ya ts'oki xi duxa ya meximhai

¹⁸Jö ñ'u ár kwe di 'ñe mhets'i, da umba ár mfei ya ts'ojö'i. Nuyá ts'o'muiyu k'a'sa nö'ö majöni.

¹⁹Nuyu xi bö nö'ö tsá da fötwa Jö, ngetho Jö xi utwabiyu.

²⁰Ngetho nö'ö hingi tsá ga handwabihi, ngu ár ts'edi hingi thege ne ár nsunda, bi nheki nú'mu bi hyokar ximhai, ha gathoyu födi togo'ö. Jange hiñ'otho te da dödi.

²¹Bi bö'u Jö, ha himbi nsundabi ngu ndi 'ñepi, himbi ump'u njamödi. Te gatho bi bent'u ne bi me'sku, jange bi ts'oka yá mfeni.

²²Mi ot'u xa mi pödi, bi 'be yá mfeni'u.

²³Bi hyegi bi nsunda Jö hiñham'u da göxa ár te. Ne bi ndui bi nsundabi ár 'bai ya jö'i the yá te, ya ts'int'su, ya meti ne ya zu'we jut'a yá mu.

²⁴Jange Jö bi hyegi bi 'yot'a gatho nuya ts'oki mi ne'u. Njap'u bi 'betwa ár tsá yá ndo'yose'u.

²⁵Ngetho bi hye'u nö'ö majöni xi zogagihu Jö, ne bi denga nö'ö hinga majöni. Bi ndönga m'et'o ya

nthojtho, hinga nö'ö togo bi hyoki, togo di 'ñepi hinda the ar nsunda t'umbabi. Dá njap'u.

²⁶Jange Jö bi hyegi bi 'yot'a gatho nuya ts'omfeni ndi 'ñepabi. Njap'u bi 'bese yá tsa. Nuya 'behñö bi hye nö'ö ngu xki t'umbabi nda 'yot'e, ne bi 'yot'a nö'ö hinxi t'umbabi nda 'yot'e.

²⁷Njap'utho ya ñ'ohö n'ehe, bi hyep'u yá 'behñö, bi nhese yá mindowi, ne bi 'yot'u nö'ö ar m'etsa. Jange bi hñöñ'u ár njut'i yá ts'oki ha yá ndo'yose.

²⁸Ne himbi ne bi beñ'u Jö. Jange Jö bi hyegi nda ts'oka yá mfeni, ne nda 'yot'a gatho nö'ö xi nts'otho.

²⁹Xa bi ñ'ent'i nda nts'ojö'i, ya m'engwi jö'i, ya ts'om'ui, ya ne m'ets'i, ya ñö ts'ate. 'Bentebi yá meti ma'ra, ya hyote, ya tuhni, ya nemhñö, ya ts'okte;

³⁰ya ñömañ'u, hingi ne da 'yode, utsa Jö, ya tsate, ya ñ'ets'i, ya gese, nu'u togo honi hanja da nts'okte, hingi ota yá dada;

³¹ya me'sku, hingi ot'a nö'ö möñ'u, hinte ja yá mhöte, hinto hwëki.

³²Nuya jö'iyu pötwabi tengü ár njut'i Jö, pö'u nu'u togo ot'a njap'u di 'ñepi da du. Mödi pöhyu, hinga honse ot'e, johya da hyanda togo ot'e.

Ár hoga ts'ut'wi Jö

2 Jange nu'ahu gi 'yomfu ár 'bede ma'ra, hinda tsá gi k'onthu. Ngetho nu'mu gi mömfu ár mfei di 'ñepabi, gi kut'asehu har tsibi, ngetho gi njahup'u n'ehe.

²Ne di pöhu ot'a n'ar hoga ts'ut'wi Jö, nú'mu xta umba yá mfei togo ot'a nuya ts'okiyu.

³Nu'ahū gi theñhū nu'ū togo hingi ot'a xiñho, ha gi beni gi k'onthū hinda zu'ahū ár kwē Jö gi ñhëxkwiñhū n'ehe.

⁴Yo'ö gi utsabihū ár döta ñhogajö'i Jö, ár ts'eti, ne ár mhöte. Ha hingi pöñhū, gehñū ár ñhogajö'i da max'ahū gi 'yothwū ár ntso'mi.

⁵Ngetho xa gar me'skuñhū, hinxka ne xka 'yothwū ár ntso'mi. Njap'ū xka hñu'su' ár mfe'i ma da t'a'ahū nor pa da ñ'u ár döta kwē ne ár hoga ts'ut'wi Jö.

⁶Gehñū ma da umba ár njut'i n'a ngu n'a ngu yá 'befi xi 'yot'e.

⁷Ma da t'umba ar te hinda göts'i nu'ū xi umba yá mui xi 'yot'a nö'ö xiñho, xi hyonga da m'ū hár nsunda Jö, ne da t'e'spa ár nsu, ne xi hyonga nö'ö di 'ñe mhets'i.

⁸Ha ma da ntöxkwi ár kwē ne ár nzot'amui Jö nu'ū ya hyonga tuhni, ne hingi ne da denga nö'ö majöni. Hönse ne da 'yot'a nö'ö hingi ho.

⁹Ma da mfe'i ne da tho ar ts'oni gatho nu'ū bi 'yot'a nö'ö xi nts'otho, ya xodyo m'et'o, ne m'efa nu'ū hingya xodyo.

¹⁰Ha ma da m'ū nsunda, da t'e'spa ár nsu, ne da m'ū n'ar hogam'ui gatho nu'ū togo da 'yot'a ar ñho, ya xodyo m'et'o, m'efa nu'ū hingya xodyo.

¹¹Ngetho Jö handa gatho ya jö'i mahyetho.

¹²Gatho nu'ū togo himi pötwa yá 'bepate ar Moise, ne bi 'yot'a ya ts'oki, nú'mu' xta thö'spa majöni, hinda ma nda nhomba ya 'bepate. Ha nu'ū togo mi pötwa yá 'bepate ar Moise, ne bi 'yot'a ya ts'oki, nú'mu' xta thö'spa majöni, ma da t'apa ngu mönga ya 'bepate.

¹³Hingi 'buhwi xiñho Jö nu'ū togo hönse xi 'yo'spa ya 'bepate, mahyoni da 'yot'a ngu möñ'ū. Gehyū ma da nhu hinte ma ts'oki tu'ū.

¹⁴Ngetho nu'mu' nu'ū hingya xodyo ot'a ngu mönga ya 'bepate, mödi hingi pödi teme'ū, ot'a njap'ū ngetho gese'ū pödi tema xiñho ne tema hingi ho.

¹⁵Njap'ū nheki ot'a ya hoga 'befi huxa ha ya 'bepate ne xi thu'spa ha yá mui, ne nu'mu' da hñudi da beni wa ja te tsupa yá mfeni, wa hinte tsui.

¹⁶Njap'ūtho nu xta hñöxa majöni Jö hár 'ye ar tsi Hmu Hesukristo, ma da xet'wa yá mfeni nu'ū togo xi kwati hönse pö'ū. Njap'ū mönga ar hoga mhö di mönga.

Ya xodyo ne yá 'bepate ar Moise

¹⁷Ha nu'ahū, xi thus'ahū gar xodyohū, ne gi hu ri muiñhū gi 'buhū xiñho, ngetho gi pe'sfu' yá 'bepate ar Moise. Xa gi exa ri nsuhū gi ndöñhū ri Jöñhū.

¹⁸Gi pöñhū teme ne'ö, ne xi t'ut'ahū ha ya 'bepate, gi 'ñethū ri muiñhū nö'ö xiñho.

¹⁹Gi kaxmbenihū gar guñnihū ya goda, ne yá ñot'i nu'ū togo 'bu' har 'bexui.

²⁰Gi hu ri muiñhū gi uthū nu'ū hinte pödi, gar utateñhū ya bötsi, xka hñuxa ri mfenihū har mfödi majöni mönga ha ya 'bepate.

²¹Nu'ahū gi uthū ma'ra, yo'ö hingi ñ'utaseñhū. Gi uthū ma'ra hinda mpë, yo'ö gi mpëñhū.

²²Gi möñhū hingi ho da ts'imba ár nthöti ma'ra, yo'ö gar tsinganthötiñhū. Gi utsahū ya tsita, yo'ö gi pëñhū yá nijö 'mu.

²³Nu'ahu gi exu ri nsuhu gi pe'sfu yá 'bepate ar Moise, yo'ö gi ts'ojwu Jö, hingi othu nö'ö mönga ha ya 'bepate 'mu.

²⁴Ngetho ngu engá hár t'ofó Jö: Go ri ts'okihu tsamba ár thuhu Jö nu'u hingya xodyo.

²⁵Nunar nsegi gi tuthu ri ndo'yohu, fax'ahu nu'mu gi 'yothu ngu mönga ha yá 'bepate ar Moise. Ha nu'mu hingi 'yothu, pontho hinte ma nsegi gi pe'su.

²⁶Ha nu'mu togo hinxi thu'spa ar nsegi, ne da 'yot'a ngu mönga ha yá 'bepate ar Moise, ma da nhu'mbabi wande xi thu'spabi.

²⁷Nö'ö togo hinxi thu'spa ar nsegi hár ndo'yo ne ot'a ngu mönga yá 'bepate ar Moise, ma da xi'a ri mfeihu. Ngetho gi pe'su ya 'bepate nt'ot'i ne ar nsegi, ha hingi teñhu.

²⁸Hinge gehnu ar xodyo majöni nö'ö oxta mañö, wa nunar nsegi thutwa hár ndo'yo.

²⁹Majöni ar xodyo togo di ñe mbo hár mu. Ne ar hoga nsegi nö'ö 'be'sa hár mu unga ár Hñö Jö, hinge ar t'ofó. Ne nunar nsu go eskagihu Jö, hinge ya jö'i.

3 Nu'mú, hage töte ár mfats'i pe'sa n'ar xodyo. Wa tema ñho japabi da tuta ar nsegi hár ndo'yo.

²Nzeye ya mfats'i pe'sa ya xodyo, ne töte ár hño. Gehyu m'et'o bi t'ent'wa ha yá 'ye ár mhö Jö.

³Nu'mu 'rayu hinxi ñ'emui, hage njap'u Jö hinda 'yot'a nö'ö xi mö.

⁴Hö, da 'yot'e. Mödi gatho ya jö'i da mönga ya nhemhño, Jö hin'ö. Ngu engá har t'ofó:

Ma da födi gi mönge majöni, ne ma gi ntöte nú'mu theña ya jö'i.

⁵Nu'mu ma ts'okihu japi da nheki ár hogajö'i Jö, hage hingi njap'u nö'ö ot'a Jö 'rakagihu ar mfei 'mu. (Di tända nö'ö mönga ya jö'i.)

⁶Hin'ö, hinda njap'u. Ngetho hanja da hñö'spa majöni ya meximhai 'mu.

⁷Tsa da ñenga ya jö'i n'ehe, nu'mu ma nhemhño japi da nheki nö'ö majöni mönga Jö, ne njap'u da t'e'spa ár nsu, yo'ö ma da t'aka ar mfei ngu n'ar 'yot'ats'oki 'mu.

⁸Ha nu'mu njap'u, yo'ö hinga eñhu 'mu n'ehe: Ma ga othu ar ts'oki ga to'mhu ar ñho, ngu hoxkagihe 'ra, thengagihe eñ'u di uthe njap'u. Nuya xi mönga njap'u, to'ma yá mfei di ñepabi.

Gatho dar ts'oktehu

⁹Te ga möñhupya. Hage nuju dar xodyohu di tötehu di 'buhu xiñho. Hin'ö, hingi njap'u, ngetho xta möñhu, mahyegi di ohu hár 'ye ar ts'oki, ya xodyo ne nu'u hingya xodyo.

¹⁰Ngu engá har t'ofó:
Hinj'o n'ar hogajö'i, hinjo'o n'amhö.

¹¹Hinj'o togo ode,
hinjo'o togo hongá Jö.

¹²Gatho bi hyep'u ar hoga 'ñu,
n'at'wu bi nts'oki.
Hinj'o togo da 'yot'a ar ñho,
hinjo'o n'amhö.

¹³Ngu n'ar t'agi xoxtho, njap'u yá ne'u.

Nuyá johne kate, ha yá ne thente, ñhehwi ár ngi n'ar k'eñö po ha yá ne.

¹⁴Nuyá ne odar ts'ate ne ar tsot'amui.

¹⁵Nuyá wa ntihi ma da xangar ji.

¹⁶ Habu gatho thogi, tso ar dumui ne ar ts'oni;

¹⁷ ne hinxi bö'u tengu ar hogam'ui.

¹⁸ Hingi tsupa Jö.

¹⁹ Ne di pöhu, gatho nö'ö mönga yá 'bepate ar Moise, xipa nu'u togo teni. Njap'u gatho hinte da tsá te da dödi nú'mu xta thö'spa majöni.

²⁰ Hinto tsá da t'embabi, hinte ma ts'oki tu hár nthandi Jö ngetho ot'a ngu mönga yá 'bepate ar Moise. Nuya 'bepate honse jakagihu ga pöhu ma ts'okihu.

Di 'buhwihu xiñho Jö ngetho di ñ'emuihu

²¹ Ha nupya xi t'utkagihu hanja ga 'buhwihu xiñho Jö. Hinge ga 'buhu ga othwu yá 'bepate ar Moise, mödi ja möny, ne ha ya he'mi bi 'yot'a ma'ra yá m'ehni Jö.

²² Gatho nu'u xi ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo, 'bui xiñho hár nthandi Jö. Nö'ö handgagihu mahyegi di gathohu.

²³ Ngetho gatho xi nts'okte ne hindi ñepi da hyandwa ár nsunda Jö.

²⁴ Ha Jö xi ñ'u ár nhwëki, ne bi nhugagihu hinte ma ts'oki di tuhu. Gehnu bi t'akthogihu, ngetho ar tsi Hmu Hesukristo bi zimgagihu ha yá 'ye ar ts'oki.

²⁵ Gehnu Jö bi 'yent'a ngu n'ar m'õñho, da gut'wa yá ts'oki ya meximhai nu'mu da jamfibi ár ñho ungár ji bi nö'mi. Njap'u bi ñ'u ár ñhogajö'i ne ár ts'eti, himbi umbár mfei ya jö'i xki 'yot'a ya ts'oki mam'et'o.

²⁶ Xki beñ'ö nda ñ'udi nuya payu ár hoga ts'ut'wi. Njap'u xi nheki ár hogajö'inu, ne embabi hinte ma

ts'oki tu gatho nu'u ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁷ Hage da tsá ga ñ'exu 'mu handgagihu xiñho Jö ngetho xta othu ya hoga 'befi. Hin'ö, hinda tsá. Jö numañhogihu, honse nuya xta ñ'emuihu.

²⁸ Jange di pöhu, nunar meximhai nhu hinte ma ts'oki tu ngetho ñ'emui. Hingi nhumaño ngetho temba yá 'bepate ar Moise.

²⁹ Hage Jö honse ár Jö ya xodyo. Hage hinge ár Jö nu'u togo hingya xodyo n'ehe. Hö, majöni yá meti nu'u hingya xodyo n'ehe.

³⁰ Ngetho Jö n'ase, ne ma da nu hinte ma ts'oki tu nu'u togo pe'sa ar nsegi ne ñ'emui. Njap'utho ma da numañho nu'u hinte pe'sa ar nsegi ne da ñ'emui n'ehe.

³¹ Hage nu'mu di ñ'emuihu, hinte di nuhu ya 'bepate. Hin'ö, di ñ'uhu pe'sa yá nsu.

Tema ne da utkagihu ar Abra

4 Te ga beñhu bi dinga ar Abra 'mu, ma palehu mi 'bu mam'et'o.

² Nu'mu ar Abra bi nhu hinte ma ts'oki mi tu ngetho bi 'yot'a ya hoga 'befi, tsá da ñnexhmö ár nsu, ha nunu hingi tsá te da netebi Jö.

³ Ngetho te mönga har T'ofu. Ar Abra bi ñ'emui bi Jö, ne njap'u bi nhu hinte ma ts'oki mi tu.

⁴ Ha nu'u togo ot'a ya hoga 'befi, nunar nthöhö t'umbabi, hinge nt'untho 'mu, ngetho xi döhö, ne da njut'wabi ngu n'ar thaj.

⁵ Ha nu'u togo ñ'emui bi Jö togo hokwa yá ts'oki ya ts'okte, nunar ñ'emuinu ma da japi da nhu hinte ma ts'oki tu, mödi hinte ma hoga 'befi xi 'yot'e.

⁶Jangu ar Dabi bi nonga yá nzathom'ui nu'u bi numañhobi Jö, mödi hinte ma hoga 'befi xi 'yot'e.

⁷Bi 'ñenö njawa:

Nzathom'ui pe'sa nu'u togo xi mpumbabi yá ts'oki, ne xi njut'wabi yá ts'om'ui.

⁸Nzatho nu'u togo ar tsi Hmu hinte ma ts'oki hots'e.

⁹Hage nunar nzathom'uinu honse xi t'ekwa ya xodyo togo xi thu'spa ar nsegi, wa da tsä da hñonga nu ma'ra hingya xodyo n'ehe. Jangu xta eñhu, ar Abra bi ñ'emuii Jö, jange bi nhu hinte ma ts'oki mi tu.

¹⁰Hanja bi nhumañho 'mu. Hage bi nhumañho ngetho xki thu'spa ar nsegi wa hin'ö. Bi nhumañho hinxki thu'spatho.

¹¹Ar Abra m'et'o bi gamfi, m'efa bi hñonga ar nsegi. Gehnu n'ar nt'udi damajöni xki nhu hinte ma ts'oki mi tu ngetho xki ñ'emui nú'mu hinxki thu'spatho ar nsegi. Njap'u ar Abra bi t'embabi ár dada gatho nu'u hinxki thu'spa ar nsegi xta ñ'emui, ne nunar ñ'emuinu japi da nhu hinte ma ts'oki tu n'ehe.

¹²Njap'u ár dada n'ehe gatho nu'u hinge honse xi thu'spa ar nsegi, temba ár m'ui xa mi ñ'emui ndu ma dadahu ar Abra nú'mu hinxki thu'spathobi ar nsegi.

Ga hñhu ar ñhöt'i nú'mu ga ñ'emuihu

¹³Himbi ñhöt'wabi ar Abra ne yá 'beto nda hñonga ar ximhai nu'mu nda denga ya 'bepate. Bi ñhöt'wabi nú'mu mi nhumañhobi ár ñ'emui.

¹⁴Ngetho nu'mu ma da t'umba ar ximhai nu'u tenga ya 'bepate, hinter me'ö ar ñ'emui 'mu, ne xi 'be ár ts'edi ár ñhöt'i Jö.

¹⁵Nu habu ja ya 'bepate, ja bi ehnu ár kwe Jö. Ne habu hiñ'otho ya 'bepate, hiñ'otho hanja da me'sku.

¹⁶Jange gatho nu'u togo ñ'emui, ma da t'umba nö'ö xi hwékwa Jö, ne njap'u gatho yá 'beto ar Abra da zu ar ñhöt'i. Nunar ñhöt'inu ma da hñonga nu'u yá 'beto tenga ya 'bepate, ne nu'u temba ár ñ'emui ar Abra togo ár dada n'a ne man'a.

¹⁷Ngu xi nt'ot'i: Nuga xta ex'a'i ngu ár dada nzeye ya jö'i. Jange nuju yá bötsigihu ar Abra hár nthandi Jö togo bi ñ'emui'ö. Gehnu juxa nu'u xi du, ne handa nö'ö hinxi thoktho wande xi thoki.

¹⁸Mödi mar ñhembi nda ñ'emui, ar Abra bi do'mi nda tho ngu xki ñhöt'wabi. Njap'u bi thuts'i ár dada nzeye ya jö'i. Bi t'embabi: Ma da njap'u ár nzeye ri 'beto.

¹⁹Ne himbi went'a ár ñ'emui nú'mu mi hyandi bi za ár ndo'yo, mi pe'sa ngu n'anthebe njeje, ne mi pödi himi tsä nda ñ'onte ar Sara.

²⁰Himbi ts'oka ár mfeni nda 'ñenö hinge nda 'yot'a Jö ngu xki ñöt'wabi. Nö'ö bi me'ö, bi noxka ár ñ'emui, ne njap'u bi nsundabi Jö.

²¹Xa xki zo hár mu xiñho, mi pe'sa ar ts'edi Jö nda 'yot'a gatho nö'ö xki ñöt'wabi.

²²Jange bi nhu hinte ma ts'oki mi tu, ngetho mi pe'sa nunar ñ'emuinu.

²³Hinge honse nda zu ar Abra nö'ö xi 'tot'i bi nhu hinte ma ts'oki mi tu.

²⁴Da nhugagihu hinte ma ts'oki di tuhü n'ehe, nú'mu di ñ'emuihu togo bi ko'spa ár te ar Hesu ma tsi Hmuhu.

²⁵Gehnu bi nda, ne njap'u bi gut'a ma ts'okihu. Ne bi mengi bi nte,

njap'u bi nhugagihū hinte ma ts'oki di tuhu.

**Tema to'mi nu'u thandi
hinte ma ts'oki tu**

5 Xi nhugagihū hinte ma ts'oki di tuhu ngetho di ñ'emūihū. Jange di 'buhwihū xiñho Jö, ngetho bi m'a made ma tsi Hmuhū Hesukristo.

²Núm'u nda ñ'emūihū, ba tsigagihū nda zükagihū ár nhwëki Jö. Ne xa xta m'athū, ne di johyahū di to'mhū ga 'buhū hár nsunda.

³Hinge honse'ö. Di johyahū nú'mū di thohū ya thogi n'ehe, ngetho di pōhū ar thogi faxkagihū ga pe'su ar ts'eti.

⁴Ar ts'eti faxkagihū ga thohū xiñho xta ts'atkagihū, ha nunar ts'ati faxkagihū ga pe'su ar ndo'mi.

⁵Ha nunar ndo'mi hinda 'betka ma tsahū, ngetho ár Hñö Jö xi t'akagihū xi ñuska ma mūihū ár mhöte Jö.

⁶Ar tsi Hmu Hesukristo nú'mū xki wentkathogihū, mi zonga ar pa bi unga ár te bi pokagihū ndar ts'oktehu.

⁷Xi ñhembida da thinga n'a togo ne da unga ár te da pōta n'ar jö'i 'bui xiñho. Ha nu'mū di 'buhmō n'a di ñ'ent'i da ne da pōta n'a xa dar hogajö'i.

⁸Ha Jö bi ñ'use hangu mökagihū, ngetho nú'mū ndar ts'oktehu, ar tsi Hmu Hesukristo bi unga ár te bi pokagihū.

⁹Xipyahmō, xi nhugagihū hinte ma ts'oki di tuhu ngetho bi nö'ma ár ji, ne gatho nö'ö bi mēfi da jajū ga k'onthu ár kwe Jö xi 'ñep'u.

¹⁰Ngetho nú'mū ndar ñ'unihū Jö, bi ñhogamūigihū ár T'u nú'mū mi du. Xipyahmō, xta jwahū xta ñhogamūiwihū, hage hinda pokagihū ár te.

¹¹Hinge honse'ö, di johyahū di 'buhwihū Jö. Numa tsi Hmuhū Hesukristo go bi m'a made'ö, ne njap'u da ñhogamūiwihū.

Ar Adan ne ar Kristo

¹²Nu'mū, n'adar ñ'ohö bi kut'a ar ts'oki har ximhāi, ne har ts'oki bi yut'a ar ndöte. Ne ar ndöte bi nexa gatho ya jö'i, ngetho gatho bi nts'okte.

¹³Núm'u hinxki t'unda yá 'bepate ar Moise, mi jar ts'oki har ximhāi. Honse nu habu hiñ'otho ya 'bepate, hinte ma ts'oki tho xa n'a.

¹⁴Mödi njap'u, ar ndöte xki ntöte mi tsixa gatho nu'u xki nts'okte, mödi nuyū hinxki dembahmō ár mhe'sku ar Adan. Bi ndūi nuya pa mi 'bu ar Adan, ne mi njap'utho nuya pa mi 'bu ar Moise. Ha nunar Adan nū, gehnū ngu n'ar nt'udi nö'ö togo ma nda e m'efa.

¹⁵Nuna ár mhe'sku ar Adan himi tsā nda ñhuxkwi ár nt'uni hwägagihū Jö. Ngetho ár njut'i ar mhe'sku, ba e ar ndöte bi zū nzeyē. Ha nunár nhwëki ne ár nt'uni Jö bi hyexta nuya nzeyeyū, gehnū ár nhwëki nuna n'adar ñ'ohonū, ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁶Nunár ts'oki n'adar ñ'ohö, hingi tsā da ñhexkwi ár nhwëki Jö. Ngetho nunar n'adar ts'okinū, ba tsimpar mfei bi zū ya meximhāi. Ha nuna ár nhwëki Jö ba e bi zū ya meximhāi, ne bi t'embi hinte ma

ts'oki tu, mödi xi 'yot'a nze^ye ya ts'oki.

¹⁷Nunár ts'oki nuna n'adar ñ'ohó, bi japi bi ntöte ar ndöte. Ha nunár 'befi nuna man'a n'ase ar ñ'ohó, japi da m'u xiñho ya meximhai, nu'u togo xi hyexta ár nhwëki Jö ne ár nt'uni, gehyü xi numañho Jö. Nuna n'ase ar ñ'ohonü, gehnü ar Hesukristo.

¹⁸Nunár ts'oki n'adar ñ'ohó bi kut'a ar mfei, bi zü gatho ya meximhai. Njap'ütho n'ehe, nunár hogam'ui n'adar ñ'ohó, nda nhu hinte ma ts'oki tu gatho ya meximhai n'ehe, ne da me'syü ar te.

¹⁹Ngetho njangu ár mhe'sku n'adar ñ'ohó, gatho ya jö'i bi t'embabi ya ts'okte. Njap'ütho n'ehe nunár nt'ode n'ar ñ'ohó, gatho bi nhu hinte ma ts'oki mi tu.

²⁰Nuya 'bepate bi t'uni, ne njap'ü nda xönda ar ts'oki. Ha nú'mü mi xönda ar ts'oki, xa bi ntöte bi xu ár nze^ye ár nhwëki Jö.

²¹Njangu ar ts'oki bi ntöte, bi nja ar ndöte, njap'ü ár nhwëki Jö bi ntöte, bi nhu hinte ma ts'oki tu ya jö'i. Ne da me'sa ar te hiñham'ü da göts'i har 'befi bi 'yot'a ma tsi Hmuhü ar Hesukristo.

Nupya hindi 'buhü ga othu ar ts'oki, 'butho xta tuhu

6 Te ga möñhu 'mü. Hage ga 'buhü har ts'oki, ga to'mhü da hyexkathogihü ár nhwëki Jö.

²Hin'ö, hinga njahup'ü. Ngetho ar ts'oki handgagihü wande xta tuhu, hage ma ga 'buthü ga othu nö'ö hingi ho 'mü.

³Wa hingi pöhu, gatho nu'ü xi xixthegihü, di n'at'wihü ar tsi Hmu

Hesukristo. Pontho da nixithewihü nú'mü mi du, ne da tuhü n'ehe.

⁴Ngetho nú'mü da nixithehü, pontho bi thogagihü mahyegiwi ar Kristo. Ha nú'mü mi mengi bi nte man'agi, bi guxa ár ts'edi ár Dada, njap'ü nuju n'ehe, ga 'buhü n'ar 'ra'yo m'ui.

⁵Ngetho nú'mü ndi hñöxkagihü hár ndöte, njap'ü ndi hñöxkagihü hár menga nte n'ehe.

⁶Di pöhu 'mü, numa 'bet'o m'uihu bi ts'uta har pont'i mahyegiwi'ö. Ne njap'ü nunar m'uinü bi nhwati, hinda mengi da mepa ar ts'oki.

⁷Jangu nu'ü xi du, hinte tsä te da japabi ar ts'oki.

⁸Ha nu'mü xta tuwihü mahyegi ar tsi Hmu Hesukristo, di ñ'emuihu ma ga 'buhwihü n'ehe.

⁹Di pöhu, ar Kristo mi nte man'agi, hinda mengi da du. Ha nunar ndöte hinte tsä te da japabi.

¹⁰Ngetho nunár ndöte bi hwata ar ts'oki n'agitho. Ha nupya te, 'buhwi Jö.

¹¹Njap'ü nu'ahü, beñhu nunar ts'oki hant'a'ihü wande xka tuhü. Ne gi tehü gi pefü Jö, gi 'buhwihü ma tsi Hmuhü Hesukristo.

¹²Yo ma gi ñhehü da dö ar ts'oki ri ndo'yohü tsonga ár ngöts'i. Jange yo gi othwü ya ts'oki ne.

¹³Hingi 'yenthü ri ndo'yohü da mepabi ar ts'oki. 'Yent'ase ri tehü hár 'ye Jö, ngu n'a xi mengi xi nte, ne japi da me nö'ö xiñho.

¹⁴Ngetho ar ts'oki hinda hyop'ahü hai. Hingi guñ'ahupya yá 'bepate ar Moise. Nupya tsix'ahü ár nhwëki Jö.

Ár 'begogihü ar ñho

¹⁵Xi'mü, hage ga othu ya ts'oki ngetho hindi 'buhü ha yá 'bepate

ar Moise, di 'buhū hár nhwēki Jö. Hin'ö, hingi njap'u.

¹⁶Hage hingi pöhu, nu'mu gi ñhehu gi m'egohu gi pefu n'a, go ár 'bego'ihu togo gi othu. Wa ar ts'oki tsix'ahu har ndöte, wa Jö da max'ahu gi 'buhū xiñho.

¹⁷Jamödi Jö, mödi ngar 'bego'ihuhmö ar ts'oki, xka umba ri mu'ihu xka teñhu nunar mhönu xi t'a'ahu.

¹⁸Ne bi njuk'ahu har ts'oki, ne gi pefu ar ñhopya.

¹⁹Xta hekwa nö'ö gi hanthu hyax'mu, ne njap'u da zo ri mfenihu. Maham'u ngi ent'a ri ndo'yohu nda mepa nö'ö hingi ho ne nö'ö xints'otho. 'Yenthupya da mepa nö'ö xiñho, ne njap'u gi 'buhū n'ar m'ui xint'axi.

²⁰Ngetho nú'mu ngi pefu ar ts'oki, hinge ngi pefu ar ñho.

²¹Tema ñho ga jujuw nö'ö ngi pehu 'bet'a ri tsahupya. Ngetho nunar njut'i ngi to'mhu, gehnu ar ndöte.

²²Ha nupya xi njuk'ahu har ts'oki, ne ár 'bego'ihu Jö, gi pe'su ar m'ui xint'axi ngu ri nthöhöhu. Ne ár ngöts'i gi to'mhu ar te hiñham'u da thege.

²³Nunár njut'i ar ts'oki, ar ndöte. Ha nor nt'uni Jö, ar te hiñham'u da göts'i, ngetho di 'buhwihu ma tsi Hmuhu Hesukristo.

Tema ne da utkagihu ar nthöti

7 Tsi kuhu, gi pöhu ya 'bepate, jange gi pöhu nuya 'bepateyu honse pe'sa ar ts'edi ha n'ar jö'i tetho.

²Njangu n'ar 'behñö, nuya 'bepate hingi umba ar seki da hye ár döme

nú'mu tetho. Ha nu'mu da du ár döme, da m'e ár ts'edi nunar nkohi mi tet'ö.

³Jange nu'mu 'buta ár döme, ne da mewi man'ar ñ'oho, da nhu ngu n'ar zinganthöti. Ha nu'mu da du ár döme, ne da mewi man'ar ñ'oho, njap'u hingi ts'oka nor nkohi'ö, hinda nhu ngu n'ar zinganthöti.

⁴Njap'upya tsi kuhu, nú'mu nga tuwihu ár ndo'yo ar tsi Hmu Hesukristo, ga hyehup'u ngi teñhu ya 'bepate. Gi 'buhwihupya man'a nunu togo bi mengi bi nte, ne da tsa gi 'yothu ya hoga 'befi gi enthuw Jö.

⁵Ngetho nú'mu ndi 'buhū nga othu gatho nö'ö ndi nehū, ar ts'o'yots'oki mi jakagihu nga othu nö'ö mi högagihu ya 'bepate. Ne nuya ts'o'befiyu ndi othu, honse ndi to'mhu ar ndöte nda t'akagihu ngu ma njut'ihu.

⁶Ha nupya hindi ohu hár 'ye ya 'bepate, ngetho pontho xta tuhu, ne hinte tsa te da jakagihu. Jange di pefu Jö ha nunar 'ra'yo m'ui bi 'rakagihu ár Hñö Jö, ne hindi tenthu nuya 'bepate xi t'ot'i xi ndönziatho.

Nor ts'oki di pe'sa mbo

⁷Te da tsa ga möñhu 'mu. Hage n'ar ts'oki da t'ot'a ya 'bepate 'mu. Hin'ö, hingi njap'u. Honse nuga, nuya 'bepate bi utkar ts'oki. Ngetho hinga pöhmö ga 'bente nu'mu hinxi xika ya 'bepate: Yo ma gi 'bente.

⁸Ha nor ts'oki bi gu ar 'bepate ne bi jakagi da 'bente. Ngetho nu'mu hindi othohmö ar 'bepate, ar ts'oki xi m'etho.

⁹Nuga ndi tehmö 'ra ya tsi pa, hinge ndi pöta ya 'bepate. Ha mi zo ya 'bepate, da pödi tema ar ts'oki.

Ne pontho da tuga, ngetho da ts'oka ya 'bepateyū.

¹⁰Ne da timbi nunar 'bepate xki ñötkagi ar te, bi jakagi da tu.

¹¹Ngetho ar ts'oki bi gu ar 'bepate bi kakagi, ne njap'u bi hyogagi.

¹²Xa majöni ar t'ofö ne ya 'bepate xint'axi, ot'ar ñho ne faxkagihū.

¹³Hage nö'ö mar ñhomhö bi jakagi da tu 'mu. Hin'ö, hingi njap'u. Nunar ts'oki bi ñ'udi tengü'ö, bi gu nö'ö mar ñho, bi jakagi da tu. Ne njap'u nunar 'bepate bi utkagi hangu ár nts'otho ar ts'oki.

¹⁴Ngetho di pöhu, nuya 'bepate xpa e mhets'i, ha nuga dar meximhai, di pepar ts'oki.

¹⁵Hindi pödi tema di pefi. Ngetho hindi ot'a nö'ö di ne, ne di ot'a nö'ö di utsa ga ot'e.

¹⁶Nu'mü nö'ö hindi ne ga ot'e, go di pe'ö, di et'a ma müi xiñho ya 'bepate.

¹⁷Hingo geke togo te gatho ot'mü, go ot'a ar ts'oki di pe'sa mbo.

¹⁸Ne di pödi hingi 'bu ar ñho ha ma ndo'yo, ngetho di bemhö ga ot'a xiñho, ne hindi ot'a njap'u.

¹⁹Ngetho hindi ot'a nö'ö ar ñho di nemhö ga ot'e. Ha xa di ot'a nö'ö hingi ho, hindi nemhö ga ot'e.

²⁰Nu'mü di ot'a nö'ö hindi ne, hingo di otga 'mu, go ot'a ar ts'oki di pe'sa mbo.

²¹Ngetho di nemhö ga ot'a nö'ö xiñho, ne di handi 'yoda ar ts'oki ha ma müi.

²²Ngetho mbo ha ma müi xa di johya di ne ga temba ár 'ñu Jö.

²³Ne di handi n'ehe, nuna ma ndo'yo ntoxkwi ma mfeni, ne tsixkagi hár 'ye ar ts'oki di 'bu'be.

²⁴Hwëkategi. Togo da gugagi ga he nunar ndo'yonu tsixka har ndöte.

²⁵Di umba njamödi Jö, bi ñöngagi har 'befi bi me ma tsi Hmuhu Hesukristo. Gekase, ha ma mfeni di pepa Jö, mödi ma ndo'yo pepa ar ts'oki.

Ga 'buhu ngu xikagihū ár Hñö Jö

8 Nupya hinte ma mfei to'ma nu'u togo 'buhwi ar tsi Hmu Hesukristo, ne ot'a ngu xipa ár Hñö Jö, hinge ngu nese'u.

²Ngetho di 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo, nu ár Hñö Jö togo unga ar te, xi gugagihū ndi ohu hár 'ye ar ts'oki ne ar ndöte.

³Nö'ö himbi tsa bi 'yot'a ya 'bepate, ngetho ya meximhai himi otho yá ts'edi nda 'yot'e, jange gese Jö ba pehna ár T'u, jangutho n'ar meximhai mi tsahmö nda 'yot'a ar ts'oki. Nunū bi unga ár te bi hñömba ár ts'edi ar ts'oki.

⁴Njap'u bi tsa ndar hogajö'ihu ngu akagihū ya 'bepate. Ngetho hindi 'yohu ngu di nesehu, di 'yohu ngu ne ár Hñö Jö.

⁵Ngetho nu'u togo 'bu ngu ne yá mfenise, honsenu beni. Ha nu'u togo datwa yá mfeni ár Hñö Jö, honsenu beñ'u n'ehe.

⁶Nu'u togo pepa yá mfenise, ma da dinga ar ndöte. Ha nu'u togo pepa ár Hñö Jö, ma da dinga ar te ne ar hogam'ui.

⁷Nu'u 'bu ngu ne yá mfenise, ntoxkwi Jö, ngetho hingi ne, ne hingi tsa da 'yotwa yá 'bepate möñ'ö.

⁸Ne nu'u togo 'bu ngu ne'u, Jö hinda tsa da numañhobi yá te'u.

⁹Ha nu'ahū hingi pefu ri mfenisehū, gi pefu ár Hñö Jö 'bu ha ri muihu, nu'mu majöni 'buhnu. Ha nu'mu n'a hingi pe'spa ár Hñö ar tsi Hmu Hesukristo, hingo ár meti'ö.

¹⁰Ha nu'mu ar tsi Hmu Hesukristo 'bu ha ri muihu, mödi ri ndo'yohu 'butho xi du har ts'oki, nuri hñöhu te, ngetho gi 'buhwihu xiñho Jö.

¹¹Nu'mu 'bu ha ri muihu ár Hñö Jö togo bi ko'spa ár te ar tsi Hmu Hesukristo, Jö, ngu bi guxa ar tsi Hmu, njap'u da umba n'ar 'ra'yo te ri ndo'yohu xi du. Da njap'u ngetho gi 'buhwihu ár Hñö.

¹²Jange tsi kuhū, hindi 'ñepi ga pefu gatho nö'ö ne ma ndo'yohu.

¹³Ngetho nu'mu gi 'buhu ngu xi'ahu ri mfenisehū, ma gi tuhu. Ha nu'mu gi 'buhu ngu ut'ahu ár Hñö Jö, gi jafu da m'e nö'ö ne ar ndo'yo, ne gi pe'su ar te.

¹⁴Ngetho nu'u togo tsixa ár Hñö Jö, go yá bötsi Jö'u.

¹⁵Hinxta höñhu ár Hñö Jö ne ga penju ga ntsuhū. Xta höñhu ár Hñö Jö xi jakagihu yá tedegihu Jö. Jange di emfupya: Ma tsi Dada'i.

¹⁶Ár Hñö Jö datwa majöni ma hñösehu, ne embabi yá bötsigihu Jö.

¹⁷Ha nu'mu yá bötsigihu, ma da 'raju nuya ñho xi ñötkagihu, ne ga ñhehwihu ar tsi Hmu Hesukristo. Ngetho nu'mu ga thohu ya thogi ngu bi tho'ö, ma ga 'buhwihu hár nsunda.

¹⁸Di pöka xiñho, nuya thogi di thohupya, hinter me'ö nu'mu ga hejwu ar nsunda di to'mhu ga hanthu m'efa.

¹⁹Gatho nö'ö xi hyoka ár 'ye Jö, to'ma ar pa da hyanda ar tsi Dada da ñu yá bötsi.

²⁰Ngetho gatho nö'ö bi hyoka ár 'ye Jö, bi 'be ar 'ñu nö'ö nda mefi. Hingo bi nese nda njap'u, bi ne Jö togo bi umba ar ndo'mi n'ehe.

²¹Gatho nö'ö bi hyoka ár 'ye Jö, ma da thökwabi nunar ts'edi japabi da nhwati, ne da njohyawu xta hñönga ár nsunda yá bötsi Jö.

²²Ngetho di pöhu, gatho nö'ö bi hyoka Jö, 'rangutho xa hu ár ñö hinxi ntsaya xi nzoñ'u, ntsawu ar ugi ngu n'ar 'behñö ma da da ár bötsi.

²³Ne hinge honse'u. Gesegihu n'ehe, togo xi t'akagihu ár Hñö Jö ngu n'ar nkohi nö'ö da t'akagihu m'efa. Ne di zoñhu tu ma muihu di to'mhu da tekagihu Jö, ne da 'rakagihu n'ar 'ra'yo ndo'yo hinda du.

²⁴Ngetho nú'mu nda mpohu, gehnu di to'mhu. Ha nu'mu gar hanthuhmö, hingar ndo'mi. Hinto to'ma nö'ö pets'i.

²⁵Ha nu'mu di to'mhu nö'ö hindi hanthu, ga tsethu ga to'mhu.

²⁶Njap'utho ár Hñö Jö togo faxkagihu hinte ja ma ts'edihu. Ngetho hindi pöhu ga ahu ngu di 'ñepi. Gese'ö xa hu ár ñö zoni, 'ba made apkagihu tema di hoñhu.

²⁷Ne Jö togo het'wa yá mu ya jö'i, pödi tema ne ár Hñö Jö. Ngetho nunu apkagihu ngu benga Jö xiñho da umba yá bötsi xi ñ'emui.

Hyax'mu xa di tötehu

²⁸Di pöhu, nu'u togo mö Jö, gatho nö'ö te thogi fats'i di 'ñepa ar ñho, gehyu togo xi ts'ofu ngu xi benga Jö.

²⁹Nu'u xki bödi nda mpohu nú'mu hinxki thokta ar ximhai, gehyu bi

hñuts'i nda ñhēhwi ár T'u, togo nda ñöxhmu gatho ya ku.

³⁰Ha nu'u togo xki hñuts'i, gehyu bi zohni. Ha nu'u togo bi zohni, gehyu bi nu hinte ma ts'oki mi tu. Ha nu'u togo bi nu hinte ma ts'oki mi tu, gehyu togo bi umbi nda m'u hár nsunda.

³¹Tema da tsá ga möñhu 'mu. Nu'mu di 'buhwihü Jö, togo tsá te da jakagihü 'mu.

³²Jö togo himbi 'yot'a ár 'ñöngi bi da ár T'u bi pokagihü, hage hinda 'rakagihü mahyēgiwi ár T'u gatho nö'ö di hoñhu.

³³Togo tsá te da hyoxa nu'u togo xi hwahna Jö, nu'mu gesē Jö xi nu hinte ma ts'oki mi tu.

³⁴Hage 'bu man'a togo da hñuxhmö ar mfei. Ar tsi Hmu Hesukristo bi unga ár te. Hinge honse'ö, get'ö togo bi mengi bi nte, ne bi huxkwi ár Dada hár ñ'ei, habu bi 'ba made apkagihü Jö.

³⁵Hiñ'otho te da japa ma tsi Hmuhü Hesukristo da hyegi da mökagihü. Wa di thohü ar thogi, ar dumüi, ar nt'utsa, ar thuhu, ar k'at'a he. Nú'mü 'butho da thöga ma tehü, wa ñhötju ar jwai.

³⁶Ngu engá har T'ofó:

Ngetho di teñ'ahe, hyax'mü
'butho xta tuhe.

Nhugagihe ngu ar tsi deti xi
t'ent'i da tho.

³⁷Ha nuju di töhu gatho nuya thogiyu, ngetho faxkagihü togo xi mökagihü.

³⁸Jange xa di kaxmbeni, nunar ndöte, ar te, nuya enxē, ya ndö, nu'u ja yá ts'edi, nö'ö te japyá, nö'ö te di 'ñep'u,

³⁹nö'ö te bi ja mañö, nö'ö te bi ja hai, wa man'a tema xi hyoka Jö,

hinda tsá da 'wegagihü hár mhöte Jö, bi utkagihü mba penkagihü ar tsi Hmu Hesukristo.

Jö bi hwahna ya me Israel

9 Nuga, nö'ö di mö majöni, ngetho di n'at'be ar tsi Hmu Hesukristo. Ne hinte di pets'i te ga ntsá, ngetho ár Hñö Jö datka majöni.

²Xa tu ma müi, ne xa di tsamañ'u.

³Nuga di ne nu'mü da tsahmö, go ga m'eka, hinga 'bu'be ar tsi Hmu Hesukristo, nu'mü njap'u da tsá da mpo nu'u ma mixodyo'be. Gehyu ma ku di pes'be n'adar ji.

⁴Nuya me Israel gehyu yá tede Jö, bi utwa ár nsunda. Bi umbabi ya nkohi ne ya 'bepate. Bi xipa hanja nda nsundabi, ne bi umba yá ñhöt'i.

⁵Ka ba ehnu yá pale mi tenga Jö, ne ha yá 'betoyu, ka ba m'uhnu ngu n'ar ñ'ohö ar tsi Hmu Hesukristo. Gesēü Jö, go ár meti gatho tema ja, hindi tsaya di t'umba ar nsunda. Dá njap'u.

⁶Hinge xi njap'utho ár mhö Jö. Hönse hinga gatho nu'u yá 'beto ar Hakob gehyu ár hnini Jö.

⁷Hinda tsá ga eñhu gatho nu'u yá 'beto ar Abra yá bötsi Jö n'ehe. Hin'ö, ngetho bi xipabi: Hönse yá 'beto ar Isa gi ñembabi ri 'beto.

⁸Nu'mü, hinge gatho yá bötsi ar Abra yá bötsi Jö n'ehe. Hönse nu'u xi zu ár ñhöt'i Jö, gehyu xi t'embabi yá bötsi ne yá 'beto ar Abra.

⁹Ngetho njanu engá ár ñhöt'i ar tsi Dada: Ga penga ri jeyē ngu nuya payu, ne ar Sara ma da 'yonga ár bötsi.

¹⁰Hinge honse'ö, man'a te bi thogi. Núm'u mi dinga yoho yá bötsi ar

Rebeka, n'ase ár dada, gehnu ar Isa ma palehu.

¹¹Núm'u hinxki m'uta nuya yoho yá bōtsi, ne hinxki 'yot'atho ar ñho wa ar ts'oki, Jö xki hwahna n'a'u. Hinxki hyandwa yá hoga 'befi, ngetho njap'u xki beñ'ö nda 'yot'e.

¹²Bi 'ñembabi ar Rebeka: Ri 'bet'o t'u ma da mepa ar 'befa.

¹³Ngu enga har T'ofu: Nuga da mö ar Hakob, ne da utsa ar Esau.

¹⁴Tema tsá ga möñhu 'mu. Hage hingi ot'a xiñho Jö. Hin'ö, hingi njap'u.

¹⁵Ngu bi 'ñemba ar Moise: Nuga ga hwēka togo di nega, ne ga pe'spa ar ts'eti togo di nega n'ehe.

¹⁶Hinge nu'mu da nese ar jö'i, wa nú'mu xa umbár mu da thahni. Jö go da möñ'ö togo da me'spa ar ts'eti.

¹⁷Har T'ofu huxa tema nsipabi ar ndö Ehipto: Nuga xta jux'a'i ga ñ'u ma ts'edi, ne da nunga ma thuhu gatho ár nxidi ar ximhai.

¹⁸Nu'mú, Jö pe'spa ar ts'eti togo ne'ö, ne nö'ö togo ne da japabi da nme'sku, tsá da 'yot'e.

¹⁹Nu'mú, da tsá gi 'ñengagihu: Hanja Jö umba ár mfei ya jö'i 'mu. Ngetho hinjo'o togo da dospa ár mfeni Jö.

²⁰Ha nuga ga thöt'ahu njawa: Tsi jö'i'i, togo'i gi ne gi ntsawi Jö. Hage n'ar 'bada tsá da 'ñemba ar gö, yo'ö xka hyogagi njawa.

²¹Hage hingi pe'sa ár ts'edi ar gö da hyoka nor 'bada ne'ö. N'adar xeni ar bohái, da tsá da hyoka ya 'bada di 'boxa habu jar nsu, ne ya 'bada di hö har 'befi hyax'mu.

²²Hage hingi njap'utho Jö n'ehe. Mi nemhö nda ñ'u ár kwe, ne nda

ñ'u ár ts'edi, ha bi me'spatho ar ts'eti nu'u xki hñuts'i nda hwati.

²³Bi 'yot'a njap'u nda utwabi tengu ár döta ár nsunda nu'u togo xi zutwa ár nhwēki, ne xi hñux'ö da m'uhwi hár nsunda.

²⁴Ngetho Jö xi zonkagihu ga poñhu mateda ya xodyo ne nu'u hingya xodyo.

²⁵Jangu enga har t'ofu bi 'yot'a ar m'ehni Osea, habu enö njawa:

Ma ga embabi ma hnini nu'u hingo ma hninihmö,

Ne nö'ö ar hnini hingi ndi mödi, ma ga möpya.

²⁶Ne habu xki t'embabi:

Nu'ahu hingo ma hnini'ihu, ja ma da t'embabinu, gehyu yá bōtsi Jö hö ar te.

²⁷Ar Isaia mi enö n'ehe, nú'mu mi nonga ya me Israel: Mödi mar nzeze ngu ar 'bomu 'bonga har ñönthe, honse n'a tsi tui xi bongi ma da mpoho.

²⁸Ngetho ar tsi Hmu ngut'a ma da japi da thokwa har ximhai ngu xi möñ'ö.

²⁹Ngu bi 'ñenga mam'et'o ar Isaia n'ehe:

Nu'mu ar tsi Dada togo pe'sa ar ts'edi hinxi 'yegagihu 'ra ma 'betohu,

xta ñhehwihu ar hnini Sodoma, ne ndi hñöxkagihu ar hnini Gomora.

Jö numañho nu'u ñ'emui

³⁰Te da tsá ga möñhupya. Nu'u hingya xodyo himi honi nda m'u xint'axi hár nthandi Jö, gehyu xi nhu hinte ma ts'oki tupya ngetho ñ'emui.

³¹Ha nu ar hnini Israel togo mi umba ár mui bi demba yá 'bepate ar Moise, ne njap'u nda nhu hinte ma ts'oki mi tuhmö, himbi züdi.

³²Yo'ö. Ngetho mi umbyá mui mi honi nda t'axki hinge har ñ'emui. Mi hoñ'u nda t'axka ha ya hoga 'befi mönga ya 'bepate, ne bi ntoxkwi ar do mfets'e.

³³Ngu enga har T'ofu:

Pöhu, nuga di po n'ar do mfets'e ne n'tent'i núnu Sion.

Ha nö'ö togo da ñ'emuibí'ö, hinda ma da 'be ár tsá.

10 Tsi kuhü, xa majöni di xi'ahü, di umba ma mui di apa Jö da mpo ya me Israel.

²Nuga di damajöni, nuyü xa umbyá mui hongá Jö, mödi hingi pödi xiñho nö'ö ot'u.

³Ngetho hinxi bö'u ar hogam'ui ungar tsi Dada. Xi umbyá mui da nhumañhobi nö'ö ot'u, ne njap'u hingi japamasu nö'ö xi 'yot'a Jö nda nhumañhogihü.

⁴Nuyá 'bepate ar Moise bi göxa ár ts'edi nú'mü ba e ar tsi Hmu Hesukristo, ne njap'u nda nhu hinte ma ts'oki tu gatho nu'u da ñ'emuibí.

⁵Ngetho nö'ö togo ne da m'ui xiñho hár nthandi Jö di tenga nö'ö bi 'yot'a ar Moise, enga njawa: Nö'ö togo da 'yot'a gatho nuya 'bepateyü, ma da me'sa ar te.

⁶Ha nunar nhumañho bi e har ñ'emui, engagihü njawa: Yo ma gi beñhü togo ma da boxa mhets'i da tsiwa ar tsi Hmu Hesu.

⁷Wa gi 'ñeñhü: Togo da gö har 'bexui da güxa ar tsi Hmu Hesu habu bi kü nu'u xi du.

⁸Ne te mönga har T'ofu: Gi pe'sp'u get'utho ar mhö, oda ha ri ne, ne

ha ri mui. Gehnü ar mhö ñ'emui di dahe majöni.

⁹Nu'mü nuna ri ne damajöni ar Hesukristo gehnü ar Hmu'ö, ne gi jamfi ha ri mui Jö bi güxa man'agi har ndöte, ma gi mpohö.

¹⁰Ngetho ha ma müihu di ñ'emuihü, ne njap'u nhugagihü hinte ma ts'oki di tuhü. Ha numa nehü damajöni nö'ö di ñ'emuihü, ne njap'u ga mpohü.

¹¹Ngetho har T'ofu enga njawa: Gatho nu'u togo da ñ'emuibí, hinda ma da 'be ár tsá.

¹²Mahyetho ya xodyo ne nu'u hingya xodyo, n'adár Hmu gatho'u, ne umbabi da bongwatho gatho nu'u togo mat'i.

¹³Ne enga ar T'ofu n'ehe: Gatho nu'u togo da mat'wa ár thuhu ar tsi Hmu, ma da mpohö.

¹⁴Ha nu'mü hinxi ñ'emui, hinda tsá da mat'i. Ha nu'mü hinxi 'yöde, hanja ma da ñ'emui. Ha nu'mü hinto hö'spa ar hoga mhö, hinda ma da 'yo'u.

¹⁵Ne nu'mü hinto xi m'ehni, hanja da mhönga ar hoga mhö. Jangu enga har T'ofu: Nzada ár nzohö nö'ö togo mönga ar hogam'ui ne ar hoga mhö.

¹⁶Mödi hinga gatho xi 'yöta ar hoga mhö xi 'yöde. Ngu xi 'ñenga ar m'ehni Isaia: Tsi Hmu, hinto xi ñ'emui ar hoga mhö xta möñhe.

¹⁷Da thinga ar ñ'emui nu'mü da t'oxa ar hoga mhö, ne nunar mhönu nonga ar tsi Hmu.

¹⁸Ha di añ'a'ihupya: Hage hinxi 'yo'u 'mu. Hö, xi 'yöde, ngetho enga har T'ofu:

Gatho ár nxidi ar ximhai xi nunga yá mhö'u,

ne habu gatho xi zonga nö'ö mön'u.

¹⁹Di enga n'ehe: Hage hinxi bö ya me Israel. Hö, xi bödi, ngetho ar Moise bi 'ñenö m'et'o:

Nuga ar tsi Dada di enga: Ma ga tsot'ahu ri muihu, ga hongga man'ar hnini nö'ö hingo ma hnini.

Ne ma ga poñ'ahu ri kwehu, ga munts'a 'ra ya jö'i te gatho bentho.

²⁰M'efa ar m'ehni Isaia himbi ntsu bi 'ñenö:

Ar tsi Dada enö: Bi dingagi nu'u togo himi hongagi.

Da ñ'udi bi hyandga nu'u himi angagi.

²¹Har tsi Hmu emba ya me Israel: Gatho ar pa da tungwa ma 'ye 'ra ya jö'i xa ya me'sku ne ya toxte.

Nö'ö n'a tsi tui ya me Israel xi bongi

11 Jange di añ'ahu: Hage Jö xi hyep'u ár hnini 'mu. Hin'ö, ngetho nuga dar me Israel n'ehe, ár 'betogi ar Abra, ne ár bötsigi ar Benjamin.

²Jö hinxi hye ár hnini yanu mam'et'o xi bödi. Ha hinxka nehu tema mönga ar T'ofö habu nonga ar m'ehni Elia, nú'mu mi kaxa Jö tema mi ot'a ya me Israel. Mi enga njawa:

³Tsi Hmu'i, xi tho'a gatho ri m'ehni, xi thext'a gatho ri 'boxm'oñho. Hõse di koka, ne thongagi da thogi n'ehe.

⁴Ne bi dötwa Jö bi 'ñenö: Xta hwahna hñun'atema'ret'a ya nthebe togo hinxi ndandihmö xi ndõnga ar tsita ár thuhu Bal.

⁵Njap'u nuya payu, 'bu 'ra ya tsi tui xi bongi togo xi hwahna Jö xi hwëkwa ár nt'uni.

⁶Ha nu'mu xi nhwëkwabi, hinxi dö'u ot'a ya hoga 'befi. Ngetho nu'mu xi dö'u di ot'a ya hoga 'befi, hingar nthekate 'mu ár nt'uni xi unga ar tsi Dada.

⁷Xi'mu, te ga beñhu. Nuya me Israel himbi dinga nö'ö tema mi honi. Hõse nu'u tsi tui xki thahni bi diñ'u. Ha nu ma'ra bi njapi bi me yá mfeni hinge nda diñ'u.

⁸Ngu enga har T'ofö: Jö bi 'ñökwa yá mfeni, ne bi gotwa yá da ne yá gu. Njap'utho 'bu nuya payu.

⁹Ne ar Dabi bi 'ñenö njawa:

Nuyá ñhuni, dá japi da nts'okse, ngu n'ar xögu wa n'ar nt'ats'i habu da zose'u, gehnu ár mfei'u.

¹⁰Dá m'exui yá da, hinda hyant'u, ne hindi tsaya yá xutha di muxa yá 'beni.

Ár mpohö nu'u hingya xodyo

¹¹Di añ'ahu n'ehe: Hage xi mfe'sa ya me Israel ne xi nhwati 'mu. Hin'ö, hingi njap'u. Ngetho xa ya me'sku, bi t'umba ar mpohö nu'u hingya xodyo, ne njap'u nda ts'ot'wa yá mu.

¹²Ha nu'mu nuyá ts'oki'u bi mats'i da me'sa ya ñho gatho ya meximhai, ne nú'mu bi dahyu bi maxa nu'u hingya xodyo nda zu ar ñho, tenguhmö nú'mu xta mengi da m'uhwi Jö man'agi.

¹³Nuga di zo'ahu hingar xodyohu, ngetho dar mpote ar tsi Hmu, xi menkagi ga zo nu'u hingya xodyo, ne di numansu ma 'befi.

¹⁴Xömhö njanu ga tsot'wa yá mu nuya ma mixodyo'be, ne da mpo 'ra'u.

¹⁵Ngetho nú'mu mi the'u, bi ñhogamuwi Jö gatho nu ma'ra 'bu

ma'ra ya hai, nu xta mengi da ts'ih*i*,
pontho da mengi da me'sa yá te'u.

¹⁶Njangu nu'mu nor 'bet'o
xenijuni xi ndatwa Jö, gatho nö'ö
man'a xeni n'ehe. Ha nu'mu yá 'yu
n'ar za ár meti Jö, gatho yá 'yeza
n'ehe.

¹⁷Nu'mu n'ar hoga 'bai ar njömdoni
bi mfekwa 'ra yá 'yeza, ne bi thux'a'i
nu'ge gar 'yeza ar manganja njömdoni,
ne gi tsipa ár ngi ar hoga 'bai,

¹⁸yo gi exa ri nsu gi ne gi
hyomahai nuya 'bet'o 'yeza. Ngetho
gi pödi hingi toxke ar 'yuza, go
tox'a'i.

¹⁹Tsa gi 'ñemhö: Nuya 'yeza bi
mfeki ne bi thuxkagiga.

²⁰Nuyu bi mfeki ngetho ma ya
me'sku, ha nu'ge ngetho gi ñ'emui
bi thux'a'i. Jange yo gi exa ri nsu,
tsupa Jö.

²¹Ngetho nu'mu Jö himbi
pumbabi nuya 'yeza xki bohnu,
hanja ma da pump'a'ige.

²²Jange hyandwa xiñho ár ts'eti
ne ár kwe Jö. Hö, ár kwe pe'spa nu'u
xi dagi. Ha nu'ge, pes'a ar ts'eti
nu'mu gi pödi gi su nunar ts'etinu.
Nu'mu hin'ö, ma da mek'a'i ngu bi
japa nuyu ma'ra ya 'yeza.

²³Njap'u nu'u xi mfeki, nu'mu da
hyep'u yá me'sku, da mengi da thuta
man'agi, ngetho Jö pe'sa ar ts'edi da
mengi da tuta har 'bai man'agi.

²⁴Ngetho nu'ge, ngu n'ar manganja
njömdoni bi ts'ek'a'i ne bi thut'a'i
har hoga njömdoni, ter ñhembibi
'mu da mhenga da thuta man'agi
nu'u xki bohnu m'et'o.

Ya me Israel bi njo'spa yá ñho

²⁵Tsi kuhu, di ne gi pöhu nö'ö
himi fö mam'et'o, ne hingi 'ñexa

ri nsuhu: Nuya me Israel bi got'a
yá mfeni 'ra ya tsi pa, da do'mi da
yut'a gatho nu'u hingya xodyo 'bu
ma'ra ya hai xi zu ár nhwëki Jö.

²⁶M'efa gatho ya me Israel ma da
mpohö, ngu enga har T'ofö:

Ma da zo n'ar ñönte di 'ñe Sion,
ne da paxt'a nö'ö xi nts'otho ha
yá 'beto ar Hakob.

²⁷Njap'u xta nko'be ma ga hökwa
yá ts'oki,
ngu xta ñöt'wabi.

²⁸Nuyu, yá ñ'uni ar hoga mhö,
njapu xok'ahu ar goxthi da tsa gi
mpohu. Ha Jö mödi, ngetho xki
hwampa yá dada mam'et'o.

²⁹Ha nuyá nt'uni ne yá nzote ot'a
Jö, hinda njap'utho. Jö hingi pata
ár ne.

³⁰Ngu'ahu maham'u hinge ngi
othu Jö, ha nupya xka tsuhu ár
nhwëki, ngetho himbi 'yot'u Jö.

³¹Njanupya ya me Israel hinxi
'yota Jö'u, njanu da zu'u nunar
nhwëki xi zu'ahu n'ehe.

³²Ngetho Jö bi 'yent'a gatho nda
nme'sku, ne m'efa nda me'spa ar
nhwëki xoge.

³³Xa nzeyetho ár mfeni ne ár mfödi
Jö. Hinjo'o togo da bödi tema ne da
'yot'e. Hinjo'o togo da xet'wa yá 'ñu'ö.

³⁴Ngetho, togo xi bötwa ár mfeni
Jö, wa togo xi uta Jö tema da mefi.

³⁵Hage 'bu n'a togo te xi umba Jö
m'et'o, ne da ko'spya.

³⁶Ngetho gatho nö'ö te ja, go
ár meti'ö, go bi hyok'ö ne 'bui da
mepabi'ö. Go di 'ñepabi hinda ntsaya
da t'umba ar nsunda. Dá njap'u.

Gehnu xiñho da me ya gamfi

12 Jange tsi kuhu, di a'ahu gi
umfu Jö xoge ri ndo'yohu,

ngu n'ar m'oñho tetho, xint'axi ne numañho Jö. Gehnu ar mhat'ajö di ñepi gi 'yothu, ngetho Jö xa xi utkagihü ár nhwëki.

²Yo gi ñhogamuihu nö'ö te 'ra'ahu ar ximhai. Mahyoni gi n'a'yohu ri 'ra'yo mfenihu, ne njap'u gi tsasehu tema ne Jö embi nzatho, numañho ne handi xiñho.

³Nuga xi hwëgagi ga pepa ar tsi Hmu, jange di xi'ahu, hinge xa di thotho gi ñexa ri nsuhu. Nuhu xiñho tema gi bensehu, ngu ár nzeze ar ñ'emui xi hyeni xi 'ra'ahu Jö, ngu ár nt'eni'ö.

⁴Ngetho jangu ma ndo'yohu pe'sa nzeze yá xeni, ne hinga gatho get'ar 'befi pets'i,

⁵di njahup'u n'ehe. Mödi di nzezehu, 'rangugihu dár ndo'yohu ar Hesukristo, ne di mfaxu n'a ngu n'a.

⁶N'añ'o n'a ngu n'a ya hogant'uni xi hwëgagihü Jö. Nu'mu n'a xi t'umbabi ngu ár m'ehni Jö, dá mepabi ngu ár nzeze ár ñ'emui pets'i.

⁷Ha nu'mu xi thembabi da m'ego, dá máxa ma'ra. Wa xi t'umbabi da ñ'utate, dá uta ma'ra.

⁸Nö'ö togo xi t'umbabi da hñu'mba yá mu ma'ra, dá hñu'mba yá mu. Wa xi t'umbabi da hyeni, dá me'sa n'ar hogamui da 'yot'e. Wa xi t'umbabi da ndö, dá umba ár mu da 'yot'e. Ha nö'ö xi t'umbabi da máxa togo hongá ar mfats'i, di johya da 'yot'e.

⁹Nö'ö ar mhöte gi pe'su, xa majöni di ñe ha ri muihu, hindi oxta mañö. Utsahu nö'ö hingi ho, teñhu nö'ö xiñho.

¹⁰Mhöhu n'a ngu n'a, gi pe'su n'ar hoga mhöte gar kuhü. Ne di 'benga nt'ek'ei gi zohu ma'ra.

¹¹Mpehu nts'edi, yo gar döñhehu. Umba ri muihu pefu ar tsi Hmu.

¹²Njohyahu gi ndo'mhu, tsethu ya thogi, hingi hyehu gi 'yafu Jö.

¹³Ñehwihü ma'ra ya gamfi tho ar k'at'i, ne nzöihu gi uñhu ar seki ha ri nguhu da ñ'oxa ma'ra.

¹⁴Mathwu Jö nu'u togo utsa'ihu. 'Yafu ár ñho, yo gi afu nö'ö hingi ho.

¹⁵Njohyawihü nu'u togo johya, ne nzongwihü nu'u togo zoni.

¹⁶N'adar mfeni gi pe'su. Yo gar ñ'ets'ihu, ntsixkwihü nuya tsi hyoya. Yo gi ñexa ri nsuhu xa gi pöhu.

¹⁷Yo gi ko'spabihü ár ñöni togo ot'ahu ar ts'oki. Umba ri muihu da hyant'ahu ya jö'i gi othu ar ñho.

¹⁸Nö'ö 'ba ri ñöni, umba ri muihu gi ntsixkwi gatho ya jö'i nu'mu da tsa.

¹⁹Tsi kuhü, yo gi ja ri 'yese gi ko'spa ár ñöni togo xi 'yot'a n'ar ts'oki. Tsokwabihü ár tsi kwe Jö, ngetho enga har T'ofu: Go ma metiga ar nko'sñöni, go di unga ar njut'i, enga ar tsi Hmu.

²⁰Di xi'ahu, nu'mu ri ñ'unihu tunthu, umbabihü te da zi, ha nu'mu tute, umfu ar dehe. Nu'mu gi japabihü njap'u ri ñ'unihu, hindi pödi ha da hwi'sa ár ñö di ntsa.

²¹Yo gi ñhehu da dö'ahu ar ts'oki. Juhu ar ñho gi töhu.

13 Gatho ya jö'i dá 'yota ya ts'ut'wi, ngetho Jö go xi umbár nsu gatho nu'u togo pe'sar ts'edi. Gatho nuya jö'i pe'sa yá nsu go xi ñex'ö.

²Jange gatho nu'u hingi ota ya ts'ut'wi, toxa nö'ö xi hñuxa Jö, ne njap'u munts'ase ár mfei da zudi.

³Ngetho nuya ts'ut'wi hinxi t'ets'i da pi nu'u togo ot'a ar ñho, tsu nu'u togo hingi ot'e xiñho. Nu'mu hingi

ne gi 'buhū gi tsuhū ya ts'ut'wi, 'yothū nō'ō xiñho, ne da t'es'a ri nsuhū.

⁴Ngetho yá 'bego Jō'u, hoñ'a ri ñhohū. Ha nu'mū hingi othū nō'ō xiñho, nu'mú hō, gi ntsuhū. Ngetho hinga m'etho hō ár ndojwai, gehnu ár 'bego Jō da ko'spa yá ts'oki ne da umbár mfēi ya ts'okte.

⁵Jange 'yothū ya ts'ut'wi, ne hinda mfep'ahū, ne hinte di tsu'a ri mfenihū n'ehe.

⁶Jange gi juthū ar bojō jot'a ya ndō, ngetho yá 'begoyū Jō, xi 'yentyá te da me nunar 'befinū.

⁷Juthwū gatho nu'u togo gi tufu: nō'ō ar bojō jot'a ya ndō, ne gatho ma'ra di 'ñep'ahū gi juthwū. Togo mahyoni gi numañhohū, jahup'u, ne togo di zā gi 'ñe'sfu ár nsu, 'yothū n'ehe.

⁸Yo gi ñhoxū ya thai. Nō'ō gi 'yothū, gi mhōhū n'a ngu n'a. Ngetho nu'mū gi möhū ri ñ'ohū, gi othū ya 'bepate mönga har T'ofō.

⁹Ngetho nu habū enō: Hingi tsimba ár nthōti ma'ra, hingi mpē, hingi pe ya nhemñō, hingi hyokwa yá ñho ri ñ'ohū, ne ma'ra ya 'bepate; gathoyū da tsā da tx'uki hōnse da t'enō: Mō ri ñ'ohū ngu gi mhōse.

¹⁰Nō'ō togo möte, hingi ts'okwa yá ñ'ohū. Jange gatho ya 'bepate go ot'a nō'ō to möte.

¹¹Jahū njap'u, ne nuhū ya pa di 'buhū. Ma ga zot'a ma dāhū ga hehū ar t'öhō. Ngetho nupya hints'u yap'u 'bu ma mpohohū, ngu mi 'bu nú'mu nda ñ'emūihu.

¹²Ya 'butho da göxar xui, ne xi 'ñep'utho ar hyats'i. Jange ma ga hehup'u yá 'befi ar 'bexui, ne ga

hehū ar he di b'uhū har hyats'i, ngu xi ñhoka n'ar ndogu di ma har tuhni.

¹³Ma ga 'buhū di nheki di 'yohū har hyats'i, ga othū xiñho gatho. Hinga 'buhū hinte di juju ha ya dango habū xa ñuntho ne ntitho. Hinga 'buhū har hyoka 'behñō ne nō'ō xi nts'otho. Hinga ntuhnū, ne hinga hyokwabihū yá ñho ma ñ'ohū.

¹⁴Ga ñhexū ár ts'edi ar tsi Hmu Hesukristo, ne hinga ñhehū da kakagihū nō'ō te gatho bi e ha ma mfenihū.

Nu'u hingi tsedi yá ñ'emui

14 Yo gi 'weju nu'u ya ku hingi tsedi yá ñ'emui, ne yo gi ñōniwi tema gi beñhu.

²Ngetho 'ra beni tsā da zi gatho, ha ma'ra hingi tsē yá ñ'emui, hōnse tsi ya tsi k'ani.

³Nō'ō togo tsi gatho, yo ma da denga nō'ō togo hingi tsi xoge. Ha nunū, yo di thenga nō'ō togo tsi, ngetho Jō go xi numañhō'ō.

⁴Xi nu'ge, ter me'age gi themba ár 'bego man'a. Ar hmu go da möñ'ō ha da nangi wa da dāgi. Ha ma da nangi, ngetho dōta ár ts'edi ar tsi Hmu togo da gūts'i, ne hinda hyegi da dāgi.

⁵Ra handi xiñho da nhumansu 'ra ya pa da mēpa Jō, ha ma'ra handa gatho ya pa mahyetho. N'a ngu n'a mahyoni da bödi tema pēfi.

⁶Nō'ō togo hwahna 'ra ya pa, ent'wa ar tsi Hmu. Ha nō'ō handa gatho ya pa mahyetho, njap'utho n'ehe. Nō'ō tsi gatho, ent'wa ar tsi Hmu ne umba njamōdi. Ha nō'ō hinga gatho tsi, njap'utho n'ehe umba njamōdi Jō.

⁷Ngetho hinto di 'buhū ga pepase ma tehu, ha hinga tuhu di hongā ma n̄hosehu.

⁸Nu'mu di tehu, di en̄thwū ma tehu ar tsi Hmu, ha nu'mu ga tuhu, go di en̄t'wabihu'ō n'ehe. Jange nu'mu di 'buhū, wa xta tuhu, ár metigihu ar tsi Hmu.

⁹Jange bi du ar tsi Hmu ne bi nanga man'agi. Bi mengi bi nte, ne njap'u bi h̄nts'i ngu ár Hmu nu'u te ne nu'u xi du.

¹⁰Xi nu'ge 'mu, yo'ō gi thenga ri ku. Wa hinte gi nuge nō'ō ot'ō. Ha hingi pōhu, gatho ma ga 'bahū da h̄nōskagihu majōni ar tsi Hmu Hesukristo.

¹¹Ngetho enga har T'ofō:

Nuga di 'bui, enga njap'u ar tsi Hmu, ne gatho ya jō'i ma da ndandihmō da nsundagi, ne da damajōniyu dar Jōga.

¹²Nu'mu, n'a ngu n'a ma ga dathwū majōni Jō gatho nō'ō xta othu.

¹³Jange hinga ma ga ntheñhu n'a ngu n'a. Ma ga nkohū ha ma muihu hinga pojwū ya mfets'e da japi da da ma kuhū.

¹⁴Nuga di pōdi ne di kaxmbeni njap'u bengā ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho hinte xints'othose. Ha nu'mu n'a beni xints'otho, hō njap'u hár mfeni'ō.

¹⁵Ha nu'mu nuna ri ñhuni tsot'wa ár mu i ri ku, hingi pe'sa ar mhōte mu. Nuna ri ñhuni, yo ma da japa da m'e ri ku, togo ar tsi Hmu Hesukristo bi ungár te bi pohō.

¹⁶Yo gi xojū ar goxthi da nthenga nō'ō gi beñhu xiñho.

¹⁷Ngetho har ts'ut'wi Jō, hinge m'et'o ya ñhuni wa ya ts'ithe.

M'et'o ar m'ui xint'axi, ar hogam'ui, ne ar johya. Gathoyū unga ár Hñō Jō.

¹⁸Nō'ō togo pepa ar tsi Hmu Hesukristo njanu, numañho Jō ne ya jō'i.

¹⁹Jange ma ga teñhu nor ñho unga ar hogam'ui, ne faxkagihu n'a ngu n'a da te ma ñ'emuihu.

²⁰Yo gi jafū ar ñhuni da hwatwa ár 'befi Jō. Mōdi gatho nō'ō te jawa xiñho da ts'i, nō'ō hingi ho, n'ar ku da japa ár ñ'ohū da dagi ngetho te gatho tsi.

²¹Xiñho hingi tsa ar ngo, wa gi tsi ar ixkat'afi, nu'mu gi japi da mfe'sa ri ku, gi tsot'wa ár mu i, wa da went'a ár ñ'emui.

²²Nu'mu gi ñ'emui xiñho nō'ō gi ot'e, honse gi pōhwi Jō. Nzatho nō'ō togo hinte tsū ár mu i ngetho pōdi xiñho nō'ō ot'e.

²³Ha nō'ō yomi ha xiñho nō'ō tsi, tuxar ts'oki, ngetho hingi ñ'emui xiñho nō'ō ot'e. Ne gatho nō'ō ot'e hingi ñ'emui, nunu ot'ar ts'oki.

15 Jange nuju xi nzedi ma ñ'emuihu, mahyoni ga pe'sfu ar ts'eti ga faxu nu'u togo hingi tse ya ñ'emui, ne hinga honse ma ñhohu.

²Ma ga hoñhu n'a ngu n'a ár ñho ma ñ'ohū, ga faxu da noxka ár ñ'emui.

³Nunar tsi Hmu Hesukristo himbi hyonga ár ñhose, jange bi tho'ō ngu enga har T'ofō: Go da nthex'be ya nts'ani mi thox'a'i.

⁴Ngetho nuya T'ofō bi t'ot'a maham'u, xi t'ot'i nda utkagihu nda hñuxa ma ndo'mihu, ga pe'su ar humamui ne ar ts'eti mönga har T'ofō.

⁵Jö togo ár mēti ar ts'eti ne ar humam̄i, n'at'w̄u da 'ra'ah̄u n'adar mfeni n'a ngu n'a gi 'buh̄u xiñho, ngu benga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Njap'ũ n'adar mfeni ne n'adar mhö gi nsundabih̄u Jö ár Dada ma tsi Hmuh̄u Hesukristo.

**Nu'u hingya xodyo bi
nsipa ar hoga mhö**

⁷Uñh̄u ar tsaya n'a ngu n'a, ngu ar tsi Hmu Hesukristo bi 'rakagih̄u n'ar hoga tsaya, ne njap'ũ da t'e'spa ár nsu Jö.

⁸Di xi'ah̄u, nunar tsi Hmu Hesukristo ba e da mepa ya xodyo, ne njap'ũ bi ñ'udi mönga majöni Jö, ne ot'a gatho ngu xki ñöt'wa ma paleh̄u.

⁹Ne nu'u hingya xodyo da nsundabi Jö da bötwa ár döta nhwëki, jangu engä har T'ofö:

Ga datwa majöni togo'i nu'u
hingya xodyo 'mu,
ne ga tüt'a ri thuhu.

¹⁰Ne enö n'ehe:

Nu'ah̄u hingya xodyoh̄u,
njohyawih̄u ár hnini Jö.

¹¹Ne pengi enö njawa:

Gatho'ih̄u hingya xodyoh̄u,
nsundah̄u ar tsi Hmu.
Hö, nu'ah̄u gi 'buh̄u ma'ra ya
hai, ñe'sf̄u ár nsu.

¹²Ar m'ehni Isaia bi 'yot'a njawa n'ehe.

Ar Isai ngu n'ár 'bai n'ar za ma
da 'ro n'ár 'yu,
gehnu di o hár 'ye nu'u hingya
xodyo.

Ja gehnu togo ma da hñuxyá da.

¹³Ha nunar Jö togo unga ar ndö'mi, xa da 'ra'ah̄u ar johya ne ar hogam'ui ngetho gi ñ'em̄ih̄u. Ne

da hñus'a ri ndö'mih̄u tsix'ah̄u ár ts'edi ár Hñö Jö.

¹⁴Ha nuga di kāxmbeni tsi kuh̄u, xa gi pe'su ar hogam̄i, ne hingi k'ath̄u ar mfödi gi hñu'mf̄u ár mui n'a ngu n'a ri kuh̄u.

¹⁵Tsi kuh̄u, xta ot'ah̄u nunar he'min̄u, jar xeni xta top'ah̄u, ngetho hindi ne gi pumhnih̄u. Xta ot'a njap'ũ ngu xi hwëga Jö ga ot'e.

¹⁶Dar 'bego ar tsi Hmu Hesukristo, di xipa nu'u hingya xodyo ár hoga mhö Jö. Di hö'spa nunar hoga mhön̄u, ne njap'ũ ga datwa Jö nu'u hingya xodyo, ngu n'ar m'oñho thandi xiñho xi xuka ár Hñö Jö.

¹⁷Tsahmö ga exa ma nsu, ngetho xi māxkagi ar tsi Hmu Hesukristo xta mpe hár 'befi Jö.

¹⁸Ngetho hinte man'a di ne ga mö, honse nö'ö xi 'yot'a ar tsi Hmu ha ma 'ye, njap'ũ da ts'i nu'u hingya xodyo da 'yotwa ár mhö. Gathoyu xi njap'ũ xi 'yox'ũ ar mhö xta xipabi, ne xi hyant'ũ ar hogam'ui xta utwabi.

¹⁹Xi nheki ya döta nt'udi, ne ár ts'edi ár Hñö Jö, xi māxkagi xi 'yo ya me Herusalen ne gatho ár nthet'i. Da tsonga Iliriko habu xa mi yap'ũ, gathonu xta mömba ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁰Njanu xa da umba ma mui da mönga ar hoga mhö, hinga habu xki mhömba ár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, ne hinga nga m'fis'befi'be ma'ra.

²¹Nö'ö da pefi, ngu engä har T'ofö:

Nu'u togo hiñham'ũ xki nsipabi
togo'ö, ma da bödi.

Ha nu'u hiñham'ũ xi 'yode, ma
da zo yá mfeni.

Ar Pablo ne da ma Nroma

²²Hangu xta nemhö ma ga k'ös'ahü, ha nuya 'befiyü xi k'askagi ga map'ü.

²³Ne nupya hindi pe'sa ma'ra ya 'befi ha ya haiyu, ha xta to'ma nzeye ya jeye di ne ga 'bühwihü.

²⁴Jange nú'mü xka ma España, ma ga thop'ütho. Di ne ga nu'ahü, ne gi faxkagihü ga ju ma 'ñu man'agi xka jwahü ga njohyahü.

²⁵Nupya gar ma Herusalen, ma ga hö'spa ár mfats'i m'empa ya gamfi bi 'bühnü.

²⁶Ngetho nuya ku me Nmasedonia ne Akaya, bi beñ'ü xiñho nda mempa n'ar mfats'i nu'ü ya gamfi hyoya 'bühnü Herusalen.

²⁷Nuya kuyu bi numañho nda 'yot'a njap'ü, ne xiñho, ngetho pontho tupabi'ü. Nu'mü ya xodyo bi mfaxkwi yá ñho umba Jö di 'ñe mhets'i, xiñho nuya hingya xodyo da ñehwi yá ñho pe'skwa har ximhai n'ehe.

²⁸Di xi'a'ihü 'mü, nu xka jwadi ga tso nunar mfats'inü, ga tsoñ'ahü xka ma España.

²⁹Di beni xka map'ü, ma ga hös'ahü ár ñho ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo, ne xa ga höñhü ar njöpi.

³⁰Di a'ahü tsi kuhü, hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo ne hár mhöte ár Hñö Jö, gi faxju ga afu Jö da zixkagi xiñho,

³¹hinte da jakagi nuya hingi ñ'emüi 'bühnü Nhudea. Ne nunar mfats'inü bi t'akagi ga höts'i, da numañho ya gamfi me Herusalen.

³²Ne xa ga njohya ga tsoñ'ahü nu'mü njap'ü ne Jö, ne ga tsayawihü mahyegi.

³³Jö togo unga ar hogam'üi, gi 'bühwihü hyax'mü. Da njap'ü.

Ar nzengwa pempa n'a ngu n'a

16 Di xi'ahü, nunar ku Febe n'ar hoga ku togo faxte har nijö Nsenkrea.

²Umfü n'ar hoga tsaya ngu n'ar gamfi xi ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho njap'ü xiñho da 'yot'a ya ku. Faxü ne umfü gatho te k'at'i, ngetho nunü xi maxa nzeye. Gesegi xi maxkagi n'ehe.

³Zengwagihup'ü ar ku Prisila ne ar ku Akila, togo xi maxkagi hár 'befi ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Nuyu bi 'yent'a yá te bi maxkagi, jange di umba njamödi. Hinge honsegi, gatho nuya nijö hingya xodyo umba njamödi n'ehe.

⁵Zengwagihü ya ku mhunts'a ha yá nguyü, ne ma tsi hmöka ku Epeneto. Gehnü m'et'o bi ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo núnu Akaya.

⁶Zengwagihü ar ku Maria togo xa xi umba ár müi xi max'ahü.

⁷Zengwagihü ar ku Androniko ne ar ku Hunias, pontho ma mēni ne ma ñ'ohü har fadi. Gehyü xi nu xiñho ya mpote, ne bi dökagi m'et'o bi ñ'emüiyü ar tsi Hmu Hesukristo.

⁸Zengwagihü ar Amplia, ma tsi hmöka ku xta jamfihe ar tsi Hmu.

⁹Zengwagihü ar ku Urbano ma maxte hár 'befi ar tsi Hmu Hesukristo, ne zengwagihü ma hmöka ku Estaki.

¹⁰Zengwagihü ar Apele togo bi zeta ya thogi tenga ar tsi Hmu Hesukristo. Zengwagihü nu'ü 'bü hár ngu ar Aristobulo.

¹¹Zengwagihü ar Erodion togo poni ma mēni. Zengwagihü nu'ü

'bu hár ngu ar Xixo xi ñ'emui ar tsi Hmu.

¹²Zengwagihü ar ku Trifena ne ar ku Trifosa, togo mpe hár 'befi ar tsi Dada. Zengwagihü ar hmöka ku Persida togo xa xi mepabi ar tsi Hmu.

¹³Zengwagihü ar ku Rufo, nzada ár m'ui ñ'owi ar tsi Hmu. Zengwabihü ár nönö, pontho ma nöngö n'ehe.

¹⁴Zengwagihü ar ku Asinkrito, ar ku Fregonte, ar ku Herma, ar ku Patroba, ar ku Herme ne gatho ya ku 'buhwinü.

¹⁵Zengwagihü ar ku Filologo, ar ku Hulía, ar ku Nereo ne ár njup'ü, ar ku Olimpa ne gatho ya ku mhuskwinü.

¹⁶Ne uñhu n'ar ñhufi n'a ngu n'a dar nt'axi ri mfenihü. Di zengwa'ihé gatho nuyá nijögihü ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁷Tsi kuhü, di a'ahü gi hyanthü xiñho togo heka ya ku, ne japi da dági uta ma'ra ya mfeni, ts'oka ar hoga nt'uti xka pöhu. Nu xki pöhu togo'ü, 'wehü.

¹⁸Ngetho nuya jö'iyü hingi pepa ar tsi Hmu Hesukristo. Pepase yá müi, ne xa nzada yá ne ka nu'ü oxa gatho nö'ö nsipabi.

¹⁹Gatho pödi xa gi othwü ár mhö Jö, jange xa di johya. Ne di ne gi pöhu xiñho gi teñhü ar ñho, ne hingi jafumasu nö'ö xints'otho.

²⁰Jö togo unga ar hogam'ui, ngut'a ma da ze'ma ar ts'ondöhi ha ri wahü. Ar tsi Hmu Hesukristo da hwék'ahü ár nt'uni.

²¹Peñ'a'ihü ar nzengwa ar ku Timoteo ma maxte, ne nuya pontho ma mēni, ar ku Lusio, ar ku Hason, ne ar ku Sosipater.

²²Nuga, ar ku Tersio togo di faxa ar ku Pablo, di ot'a nunar he'minü, di zengwa'ihü ngetho xta ñ'emui ar tsi Hmu n'ehe.

²³Zengwa'ihü ar ku Gayo togo 'raka ar seki di kokwa hár ngu, ne ka mhunskwa ar nijö n'ehe. Zengwa'ihü ar ku Erasto togo tsixa ár bojö ar hnini. Ar ku Cuarto zengwa'ihü n'ehe.

²⁴Dá hwék'ahü gatho'ihü ár nt'uni ar tsi Hmu Hesukristo. Dá njap'ü.

Ya ngöxa mhö t'e'spa ár nsu Jö

²⁵Nsunda Jö togo tsá da zeta ri ñ'emuihü, ngu enga ar hoga mhö di mönga, ne nunar nt'uti nonga ar tsi Hmu Hesukristo. Xi t'utkagihüpya nö'ö mi 'bui xki jo'mtho nú'mü hinxki thokta ar ximhai.

²⁶Ha nupya xi zükagihü nö'ö xi 'yot'a ya m'ehni nda thogi, ngu xki mönga Jö togo hö ar te. Ne njap'ü xi nunga ha gatho ya hai, ne nda e ya jö'i nda ñ'emui ne nda 'yote.

²⁷Nö'ö honse n'a Jö 'bui, ne ár meti ar mfödi. Hinda ntsaya da hñönga ar nsunda xi döpa ar tsi Hmu Hesukristo. Dá njap'ü.

ÁR NDUI AR KORINTIO

Ar 'bet'o he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Nkorinto

Ar nzenywa

1 Nuga dar Pablo, xi ts'onkagi ga pota ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho njap'u bi ne Jö. Nuga ne ar ku Sostene,

²di peñ'ahē nunar he'minu, nu'ahu ár nijö'ihu Jö gi 'buhunu Nkorinto. Xi xuk'ahu ar tsi Hmu Hesukristo, ne xi 'wek'ahu go ár meti'ihu Jö, mahyegiwi nu'u habu gatho mat'wa ár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, ár Hmu'u ne ma Hmuhu n'ehe.

³Jö ma tsi Dadahu ne ar tsi Hmu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwék'ahu yá ñho.

Ar Pablo umba njamödi Jö xi hwékwa yá nt'uni xi t'umba ya ku

⁴Hindi tsaya di umba njamödi Jö, di beñ'ahu ne ya ñho xi hwék'ahu Jö, ngetho gi 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁵Ngetho gi 'buhwihu, xa xi nhwék'ahu nzeye ya ñho, xa ja te gi möñhu, ne gi pe'su ar mfödi xiñho.

⁶Ne xi nheki xi mpe ha ri m'uihu nunar mhö da xi'ahu ndi nonga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Xa gi pe'sfu gatho yá nt'uni Jö, hinte gi k'athu, gi to'mthohu da penga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁸Nö'ö n'ehe ma da zet'a ri ñ'emuihu, ne njap'u da za gi tsoñhu hár ngöts'i ar 'ñu, ne hinte di ja te da thös'ahu majöni har ngöxapa da penk'ö.

⁹Jö ot'a nö'ö mö, ne go gehnu togo bi zo'ahu gi ntsixkwihiu ár T'u, gehnu ma tsi Hmuhu Hesukristo.

Ya ku me Nkorinto xi ñhege

¹⁰Tsi kuhu, di a'ahu ar möte hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, gi ñöhu n'adar mhö, ne hinda nja ya ñhege. Mahyoni gi pe'su n'adar mfeni ne n'at'wu gi pehu.

¹¹Tsi kuhu, xta ode xi mönga yá mēni ar Kloe, enö hingi beñhu mahyegi ne gi ntsahñökihiu.

¹²Gehnu di ne ga beñ'ahu, 'ra gi eñhu: Nuga ár metigi ar Pablo. Ma'ra gi eñhu: Ár metigi ar Apolo. Ha ma'ra: Ár metigi ar Pedro. Ne ma'ra gi eñhu: Ár metigi ar Kristo.

¹³Hage xi nxenga ar tsi Hmu Hesukristo 'mu. Hage bi ts'uta har pont'i ar Pablo ne njap'u xka

mpohu. Wa ga nxixthehu hár thuhu ar Pablo.

¹⁴Di umba njamödi Jö hinto xta xixthe'ihu, honse ar ku Krispo ne ar ku Gayo.

¹⁵Njap'u hinto da tsa da ñ'enö xi nxixthe ha ma thuhu.

¹⁶Da xixthe yá mēni ar ku Estefana n'ehe. Hindi beni ha xta xixthe ma'ra.

¹⁷Ar tsi Hmu Hesukristo himbi menkagi ga xixthe. Bi menkagi ga mönga ar hoga mhö; hinge ngu ár mfödi ya meximhai, ne njap'u da hñökwa ár ts'edi ár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo har pont'i.

Ar tsi Hmu Hesukristo gehnu ar ts'edi ne ar hoga mfödi xi unga Jö

¹⁸Nunar mhö nonga ár ndöte ar tsi Hmu bi ts'uta har pont'i, handa ngu n'ar 'bemfeni nu'u togo xi m'edi. Ha nuju togo xta mpohu, gehnu ár ts'edi Jö xi t'akagihu.

¹⁹Ngetho njanu engá hár T'ofó Jö: Ma ga hwatwabi yá mfödi nu'u togo ja yá mfödi, ne ma ga emba yá mfeni nu'u togo xa ti yá mfeni.

²⁰Hinjo'o n'ar nimfenipya. Hingi thinga n'ar böt'ofó. Habu tsa da thinga n'a togo thö xiñho nuya payu. Ngetho Jö handwa yá mfeni ya meximhai ngu n'ar 'bemfeni.

²¹Jö xa döta ár mfödi, ne bi hñuts'i hinge nda bö ya jö'i togo'ö di tenda yá mfödise. Jange bi beñ'ö mar ñho nda pö nu'u nda ñ'emui ar hoga mhö xi t'enö, mödi handa ya jö'i ngu ar 'bemfeni.

²²Nuya xodyo adi da hyanda ya nt'udi, ne nu'u hingya xodyo adi da t'uta ar mfödi.

²³Ha nuju, di möñhu ar hoga mhö nonga ar tsi Hmu Hesukristo bi ts'uta har pont'i. Nunar mhönu japi da mfe'sa nuya xodyo, ne handa ngu n'ar 'bemfeni nu ma'ra hingya xodyo.

²⁴Ha nu'u togo xi zohna Jö, ngu ya xodyo wa hingya xodyo, nunar tsi Hmu Hesukristo gehnu ár döta mfödi ne ár ts'edi Jö xi ñ'udi.

²⁵Ngetho nö'ö bengá ya jö'i n'ar 'bemfeni pe Jö, töpatho yá mfödi gatho ya jö'i. Ha nö'ö hant'u hinte ja ár ts'edi Jö, töpatho ár ts'edi gatho ar meximhai.

²⁶Hyanthu xiñho tsi kuhu, tengu xi zo'ahu Jö. Hinge ngar nzeyehu ngi pe'su ar mfödi ngu bengá ya meximhai, hinte mi ja ri ts'edihu, hinte mi ja ri nsuhu.

²⁷Nö'ö handa ya meximhai hinte pe'sa ár mfödi, go xi hwahna Jö da 'betwa yá tsa ya nimfeni. Ne nö'ö beñ'u hinte ja ár ts'edi, gehnu xi hwahna Jö da 'betwa yá tsa nu'u ja yá ts'edi emp'ö.

²⁸Ne nö'ö xi nt'utsa, xi t'ei, ne nö'ö hinter me'ö, gehnu xi hwahna Jö da hwata nö'ö pe'sa ár nsu.

²⁹Njap'u hinto tsa da ñ'exa ár nsu hár nthandi'ö.

³⁰Jö bi tetju nga 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo. Ne njap'u bi t'akagihu ar hoga mfödi, bi t'engagihu hinte ma ts'oki di tuhu, xi nt'axkagihu, ne xi ts'imgagihu har ts'oki ndi 'buhu.

³¹Bi tho njap'u ngu engá har T'ofó: Nu togo exa ár nsu, dá ñ'exa ár nsu 'buhwi ar tsi Hmu.

Ar mhö nonga ar tsi Hmu Hesukristo xi ts'uta har pont'i

2 Tsi kuhu, nú'mu nda map'u ma da dat'ahu majöni ár mhö Jö,

hinda tsomp'u da xi'ahu ya nzatho mhö ha n'ar döta mfödi.

²Ngetho da beni gatho ya pa nga 'buhwihu, honse nga zo'ahu togo ar tsi Hmu Hesukristo, ne hanja bi ts'uta har pont'i.

³Nú'mu nda 'bup'u, ndi 'bu ngu xki wentkatho, ne xa ndi tsu ne ndi nhwöt'i.

⁴Nunar hoga mhö ndi xi'ahu, hinge ndi ne nga ka'ahu nga jumpa ár mfödi ya meximhai. Da n'u ár ts'edi ár Hñö Jö.

⁵Ne njap'u ri ñ'emuihu hindi huxa ha yá mfödi ya meximhai, di huxa hár ts'edi Jö.

Ar nt'uti unga ár Hñö Jö

⁶Hö, di noñhu ar mfödi, ne di xipabihu nu'u togo xi ñöxa yá ñ'emui, hinge ngu ár mfödi ya meximhai ne nu'u yá ndö. Geseyu tx'utho 'bedi da tho yá ts'edi.

⁷Ha nunar mfödi di möñhu, gehnu unga Jö hinto mi pödi ngetho xki t'ögi, ne ya mam'et'o xki hñuts'i nda t'akagihu ne nga 'buhwihu hár nsunda.

⁸Nunar mfödinu hinxi bö ya ndö 'bu nuya payu, ngetho nu'mu xi böhmö, hinxi tsuta har pont'i ar tsi Hmu togo ár meti ar nsunda.

⁹Bi thogi ngu enga hár T'ofö Jö:
Nö'ö hinxi hyanda yá da ar meximhai,
hinxi 'yoxa ár gu, wa xi zopa hár mfeni,
gehnu xi 'yekwa Jö da umba nu'u togo möpa ár ñu.

¹⁰Ha Jö ba pèhna ár Hñö bi utkagihu, ngetho ar Hñö gatho het'i, het'wabi nö'ö xi ñhembí da fötwa Jö.

¹¹Hinjo'o n'ar jö'i di pödi tema tsá hár muí man'ár mijö'iwí, honse ár hñöse 'bu hár muí'ö. Njap'utho n'ehe hinto man'a pötwa tema benga Jö, honse ár Hñöse.

¹²Ne nujü hingi tsixkagihu ár mfeni ar meximhai, go tsixkagihu ar Hñö xpa pèhna Jö, njap'u ga pöhu tema xi hwégagihu.

¹³Jange di ñöhu hindi temfu ár mfödi ar meximhai. Di ñöhu ngu utkagihu ár Hñö Jö, ne di othwu ar 'ñu ma'ra, di tenthu nuya mhö xi nsikagihu.

¹⁴Ha nö'ö ar ñ'oho 'yo tenga ár mfenise, hingi handa nö'ö unga ár Hñö Jö. Ngetho beñ'ö xi 'be yá mfeni nu'u togo oxa nuya mhöyu. Ne hingi tsa da zo ár mfeni, ngetho nu'mu da hñet'i, mahyoni ár mfats'i ár Hñö Jö.

¹⁵Ha nö'ö togo tsi'spa ár mfeni ár Hñö Jö, gatho pödi da hwahni, ne hinto tsá da bötwa tengu pe'ö.

¹⁶Ngu mönga hár T'ofö Jö: Hinto xi bötwa ár mfeni ar tsi Hmu, hinto tsá te da uti. Ha nujü di pe'sfu ár mfeni ar tsi Hmu Hesukristo.

Yá maxte Jö

3 Tsi kuhu, hinxi tsá xta zo'ahu ngu nu'u togo pe'spa ár Hñö Jö. Xta zo'ahu ngu gar jö'ithohu, jangu n'ar tsi t'ulo bötsi ja xi m'ui; gi njahup'u hár 'ñu ar tsi Hmu Hesukristo.

²Pontho di 'ra'ahu ar 'ba, hinge mahyegi ngu ar ñhuni tsi ya döta jö'i. Ngetho himi tsá ngi tsihu, ha nuya payu hingi tsá gi tsithu.

³Gar jö'ithohu ngetho xa gi gesehu, xa gi ntuñhu, ne hingi pe'su n'adar mfeni. Hage hingya

jö'itho'ihu 'mu, di hñöx'athohu gatho nu ma'ra.

⁴Ngetho nú'mu gi eñhu: Nuga ár metigi ar Pablo, ne ma'ra enö: Nuga ár metigi ar Apolo; hage hingar jö'itho'ihu njap'u 'mu.

⁵Ter meka, ne ter me ar Apolo. Nuje honse yá 'begogihe ar tsi Hmu togo da hös'ahe ár mhö'ö, ne da mfaxtehe ga ñ'emuihu. Da jahep'u n'a ngu n'a da othe ngu bi 'rakagihe ar tsi Dada.

⁶Ngu n'ar 'bot'i, nuga da pot'i, ar Apolo bi 'ñunthe. Ha Jö go bi japi bi te'ö.

⁷Nu'mú, hinter m'efi nö'ö togo mpot'i wa nö'ö 'ñunthe, ngetho Jö go jap'ö da te.

⁸Nö'ö togo mpot'i, ñehewitho nö'ö togo 'ñunthe, mödi ma da hñönga n'a ngu n'a ár nthöhö ngu xi 'yot'a ar 'befi.

⁹Ngetho nuje yá maxtegihe Jö, ha nu'ahu ár 'bot'i'ihu, ne ár ngu'ahu Jö n'ehe.

¹⁰Nuga, Jö xi hwëgagi ngu n'ar hongu pödi xiñho, da dü'mba ár wa ar ngu, ha man'a bi guts'i di hets'i. Dá jamasu n'a ngu n'a da hyandi hanja juxa ar ngu.

¹¹Ngetho hinjo'o togo da guxa man'ár ndui ar ngu. Nunar tsi Hmu Hesukristo gehnu ar ndui'ö.

¹²Ha mañö nunar nduinu, tsá da t'uxya k'axt'i wa ya t'axbojö, ya nzátho do, ar za, ya t'ei, ya xiza.

¹³Ha nu xta zonga ar pa da thö'spa majöni, ka ma da nhekinu ár 'befi n'a ngu n'a; ngetho ma da thoka har tsibi, ne njap'u da födi tema bi gu bi hyoka ár 'befi.

¹⁴Nö'ö togo hinda zöt'a ár 'befi bi guts'i, ma da me'sa ár nthöhö.

¹⁵Nu'mu ár 'befi n'a da zöt'i, da m'ep'u, ne honse ma da k'ont'i ngu nú'mu da k'ont'a ha n'ar tsibi.

¹⁶Ha hingi pöhu go ár nijö'ihu Jö, ne ár Hñö Jö 'bu ha ri muihu.

¹⁷Nu'mu togo da hwatwa ár nijö Jö, ma da nhwat'ö n'ehe, ngetho ár nijö Jö go ár meti'ö, ne go ge'ahu.

¹⁸Yo gi nkasehu. Ha nu'mu n'a gi beñhu gi pe'sfu ár mfödi ar meximhai, 'yothu ngu hinte gi pöhu, ne njap'u majöni gi pe'su ar hoga mfödi.

¹⁹Ngetho nunar mfödi jawa har ximhai, Jö handi ar 'bemfeni, ngu enga har T'ofö: Jö bi japi bi mfe'sase ha yá ts'omfeni.

²⁰Man'agi enö: Jö emba yá mfeni ya bömfödi, hinter me'u.

²¹Jange hinto gi 'ñexa ri nsuhu gi teñhu ya jö'i, ngetho gatho ri metihu.

²²Nu'mu ar Pablo, ar Apolo, wa ar Pedro, ar ximhai, ar te, ar ndöte, ár pania, nö'ö xi 'ñep'u, gatho'u go ri metihu.

²³Ne nu'ahu ár meti'ihu ar tsi Hmu Hesukristo, har Hesukristo ár meti Jö.

Ár 'befi yá mpoete ar tsi Hmu Hesukristo

4 Di ne ga xi'ahu, gi nugagihe ngu yá 'begogihe ar tsi Hmu Hesukristo; xi hñuxkagihe Jö ga möñhe nö'ö himi fö mam'et'o ne xi utkagihepya.

²Nuyá 'bego Jö xi t'umba n'ar 'befi, mahyoni da 'yot'a ngu xi nsipabi.

³Nuga hinte tupka ma mu te gi k'askagihu, wa n'ar ts'ut'wiwa har ximhai. Gekasegi hindi handase ma 'befi wa xiñho wa hin'ö.

⁴Ngetho nuga, mödi hinte tsuka ma mfeni, hinge njap'u da tsa ga enö gatho xta ot'e xiñho. Ha nö'ö togo ma da hñöska majöni, gehnu ar tsi Hmu.

⁵Jange hinto gi theñhu nuya payu. To'mhu da zo ar pa da ep'u ar tsi Hmu, togo ma da guka har hyats'i nö'ö hingi födi t'ot'a har 'bexui, ne ma da mönga nö'ö te pe'sa ha yá müi ya jö'i. Nu'mü hö, Jö ma da ñe'spa ár nsu n'a ngu n'a.

⁶Tsi kuhu, gatho nuna xta xi'ahu, xta nonga ar Apolo ne xta nhonsega. Njap'u gi pöhu tema gi pehu. Hingi thohu gi beñhu nö'ö hinxi t'ot'i, ne gi ñe'sfu ár nsu n'a, ne man'a di tx'utho.

⁷Yo'ö xa gi ñ'exu. Hage ja te gi pe'su ne hinxi 'ra'ahu Jö. Ha nu'mu xi 'ra'ahu Jö, yo'ö xa gi exu ri nsuhu, wande go xka 'yot'asehu.

⁸Nu'ahu to da ñenö hinte gi k'athu. Gi eñhu gi pe'su gatho nö'ö gi hoñhu, gar ndöhu hingi hoñhu ma mfats'ihe. Xömhö gar ndömhöhu, ngetho njap'u nga ndömhöhu mahyegi.

⁹N'andi nuga di beni, nuyá mpote ar tsi Hmu xi hñuxkagihe har ngöts'i. Di ñhehe ngu nu'u ts'its'i xi t'ent'i da tho, ne xi m'etkagihe ma tsahe madedá ya enxé ne ya jö'i.

¹⁰Nuje ngetho di pefe ar tsi Hmu Hesukristo, nhugagihe ngu hinte di pöhe, ha nu'ahu hö, gi eñhu xa gi pöhu ne gi 'yohu xiñho. Nuje hiñ'otho ma ts'edihe, ha nu'ahu gi beñhu xa gi pe'su ar ts'edi. Xa nu'ahu xiñho ya jö'i, ha nuje hingi ne da nugagihe.

¹¹Hinxi ntsayatho di thohé ar thuhu, ar duthe, hinte di köhe ar

dutu, mfebgihe, ne hindi pe'se n'ar ngu ha ga 'buhe.

¹²Tsakagihe di mpesehe ga töhe te ga tsihe. Ts'angagihe, ha nuje di tethe Jö. Te gatho t'otkagihe, ha nuje di tsetathohe.

¹³Thoxkagihe ar nhemhö, ne nuje di afe Jö da mats'i. Thandgagihe hinter m'efigihe, gatho engagihe. Di njahethopya nuya payu.

¹⁴Gatho nuna te di xi'ahu, hindi jap'u di ne ga 'bet'ahu ri tsahu. Di ot'ahu nunar he'minu, di ne ga hup'a ri müihu ngu ma hmöka böts'ihu.

¹⁵Ngetho mödi gi ñehmöhu n'anthebe ya nthebe ya utate ut'ahu ár ñu ar tsi Hmu Hesukristo, hingi ñehu nzeýe ya dada. Nuga go ri dadagihu, pontho ga m'uhu nú'mu nda hö's'ahu ar hoga mhö ne ga ñ'emüihu ar tsi Hmu.

¹⁶Jange di a'ahu ar möte gi temgathogihu ma m'ui.

¹⁷Ne di peñ'a'ihup'u ar ku Timoteo, pontho ma t'u xa di mödi, gehnu n'ár hoga 'bego ar tsi Hmu. Xta zomp'unu go ma da bemp'ahu tengu di pepa ar tsi Hmu, ne hanja di mömbabi ár mhö'ö ha gatho ya nijö di 'yo.

¹⁸Raya ñ'ets'i ya mengup'u kaxmbeni hinga ma ga pengi ga map'u.

¹⁹Hö, ma ga map'u ngut'a, nu'mu njap'u da ne ar tsi Hmu. Ne ga handa nuya ñ'ets'i, hage xa majöni hömpabi'u ár ts'edi Jö, wa honse möntho.

²⁰Ngetho ár ts'ut'wi Jö hinda ñ'udi di mönthu, da nheki hár ts'edi Jö.

²¹Hanja gi nehu ga map'u, di tsukar kwe, wa gar map'u gar pe'sa ar mhöte ne ar hogamu.

**Hanja da thö'spa majöni
n'ar gamfi xi nts'oki**

5 Xi nunga ar 'bede mhö, xi t'enö, n'a'ahu 'buhwi ár home ngu ár 'behñö. Nunar ts'okinu hindi numhöhu di ot'a nu'u hingya gamfi.

²Honse xa gi ñ'exu, hingi tup'a ri muihu. Hage henge m'et'o ngi 'yemhöhu har nijö nö'ö togo bi 'yot'a njap'u.

³Majöni nuga hindi 'buhwihu, mödi ma mfeni hinxi hyek'ahu. Jange nuga hö, xta beni te da njapa nö'ö xi 'yot'a njap'u.

⁴Yöthu n'ar mhunts'i 'mu hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo. Ka gi 'buhwihunu ma mfeni, mahyegiwi ár ts'edi ar tsi Hmu.

⁵Nunar ñ'ohönu dá t'ent'wa hár 'ye ar ts'ondöhi da nhwatwa ár ts'ojö'i, ne njap'u da mpo nor pa xta penga ar tsi Hmu.

⁶Hingi ho gi ñ'exa ri nsuhu, gi ñ'nehu gi 'buhu xiñho. Ha hingi pöhu ar hmö, enö: N'a tsi tui ar njoxthuhme japi da joxa gatho ar juni xi 'bant'i.

⁷Jange ngu ar juni, hñöju gatho ar njoxthuhme, ne gi ñ'ehwihu n'ar 'ra'yo juni hinte xi t'uts'i, go gi njahup'u. Ngetho ar tsi Hmu Hesukristo gehnu ar tsi Ntxöndöni, bi tho ha ma dango baxjwahü, ngu n'ar m'oñho, ne njap'u bi hñöga ma ts'okihu.

⁸Jange ma ga njohyahü ga othu ar dango baxjwapyä, ga ñhogamuihu ne ga teñhu nö'ö majöni, njanu di tsithu ar thuhme

hinxi njots'i. Ga hehu ar ts'omfeni ne ar ts'oki, ñ'ehwi ar njoxthuhme xi ndönziatho.

⁹Xta ot'ahu hingi nthöskwihu nu'u togo 'bengwi ya jö'i.

¹⁰Nú'mu nda xi'ahu njap'u, henge ndi nonga ya meximhai 'bengwi ya jö'i, wa nu'u togo xa mö ya bojö, nuya bë, nuya ndönga ya tsita emp'ö. Nu'mu di njap'u, mahyoni gi poñhu har ximhai 'mu.

¹¹Nuga ndi xi'ahu nu'u enö ya kuhmö n'ehe, 'bengwitho ya jö'i, xa mö ar bojö, ndönga ya tsita emp'ö, wa ya ts'one, ya nti, ya bë. Nuyu hingi ñungwihu.

¹²Hindi ñ'epkagihu ga hö'sfu majöni nu'u hingi ku har nijö. Di ñ'epkagihu ga hö'sfu majöni nu'u ku mbo.

¹³Ngetho nu'u 'bu nthi, Jö go ma da hñö'spa majöni'u. Jange 'yeñhu nunar 'yot'ats'oki gi 'buhwihu.

**Nuya gamfi pa bi kaxa
nu'u hingya gamfi**

6 Nu'mu xka ntunkwihu n'a ri kuhü, yo'ö dama gi kaxu nu'u hingya gamfi, ne hingi kaxu ya ku.

²Ha hingi pöhu, nuju dar gamfihu ma ga hö'sfu majöni gatho nu'u hingya gamfi. Nu'mu go ma gi hñö'sfu majöni ya meximhai, hage hinda tsä gi hñö'sfu majöni n'ar tsi t'ulo hñö 'mu.

³Wa hingi pöhu ma ga hö'sfu majöni ya enxë. Hage töte ár ñhembu nuya tema gi thohupu 'mu.

⁴Nu'mu gi thohu nuya hñöyu thokwa har ximhai, yo'ö gi exu da hñös'ahu majöni nu'u hinter m'efi har nijö.

⁵Di 'bet'a ri tsahu di xi'ahu njawa: Hage hinte gi ñ'ehup'u n'ar ku di

pe'sa ar mfödi da japi da ñhanda nuya ku ntuhni.

⁶Ngetho gi 'bahwihu ri kuhu ha ya ts'ut'wi, ne gi ñhandwihu ha yá nthandi nu'u hingya gamfi.

⁷Nu'mu gi ntuñhu n'a ngu n'a, xka nts'oju. Yo'ö hingi tsetathohu togo bi ts'ok'ahu. Xiñho gi ñhethu te gatho nja'ahu.

⁸Ngetho nu'ahu hingi jahu njap'u. Gi ts'ojwu ne gi pëfu ri kuhu.

⁹Ha hingi pöhu, nuya ts'okte hinda ma da yut'a hár ts'ut'wi Jö. Yo gi kase ri mfenihu. Pöhu, nu'u 'bengwi ya jö'i, nu'u ndönga yá tsita emp'ö, nuya tsinganthöti, nu'u togo 'bengwi yá mi ndowi,

¹⁰ya bë, nu'u togo xa mö ar bojö, ya nti, ya ts'one, nu'u hat'a yá ñ'ohu da hñömba ár bojö, gathoyu hinda ma da yut'a hár ts'ut'wi Jö.

¹¹Ra ngi njahup'u nú'mu hinge ngi ñ'emüithohu. Ha nupya xi nsuk'ahu, xi thök'ahu gatho ri ts'okihu, ne hinte ma ts'oki gi tuhu, ngetho bi gut'a ar tsi Hmu Hesukristo, ne ár Hñö ma tsi Dadahu ot'a ar 'befi ha ri tehu.

Ga ndöñhu Jö ha ma ndo'yohu

¹²Nuju tsa ga eñhu, nzatho ga othu gatho nö'ö di beñhu, mödi hinga gatho faxkagihu ga tsuhu ar ñho. Mödi nzathohmö, hinga ñhehu da dökgagihu.

¹³Majöni nunar ñhuni bi thoki da ts'i da ma har müi, ha nu ar müi hongar ñhuni, mödi Jö ma da jö'sa n'a ne man'a. Numa ndo'yohu himbi thoki da mempa ar ts'oki, bi thoki da mempa ar tsi Hmu, ne ar tsi Hmu nda m'u ha ma ndo'yohu.

¹⁴Ne Jö togo bi ko'spa ár te ar tsi Hmu Hesukristo, ma da 'ñu ár ts'edi da ko'ska ma tehu n'ehe.

¹⁵Wa hingi pöhu, nuna ri ndo'yohu gehnu n'a xeni ár ndo'yo ar tsi Hmu Hesukristo. Hage ma ga hömfu n'a xeni ár ndo'yo, ne ga tethwu ár ndo'yo n'ar ts'o'behñö. Hin'ö, hinga jahup'u.

¹⁶Ha hingi pöhu, nö'ö togo da m'engwi n'ar ts'o'behñö, da n'adar ndo'yowi. Ngetho engar har T'ofu: Nuya yoho da n'adar ndo'yo.

¹⁷Ha nö'ö togo da m'uhwi ar tsi Hmu, da n'at'witho ár Hñö.

¹⁸Wehu gi tsohu yap'u ar ts'oki gi 'bengwihu ya jö'i. Gatho nu ma'ra ya ts'oki ot'a n'ar jö'i, 'yoda nthi ár ndo'yo, ha nö'ö 'bengwi ya jö'i, ts'okase ár ndo'yo.

¹⁹Ha hingi pöhu, nuna ri ndo'yohu hingo ri metihu, gehnu ar ngu habu 'bu ár Hñö Jö xi t'a'ahu.

²⁰Jö bi gut'a xi mhödi bi dangagihu. Jange ndöñhu Jö ha ri ndo'yohu ne ha ri hñöhu, ngetho gatho go yá meti'ö.

Tema tho ha ya nthöti

7 Nupya ma ga thöt'a'ihu nuya nt'ani ga 'yangagihu nú'mu nga 'yotkagihu, ne di xi'ahu: Xiñhohmö nuya ñ'ohö hinda hyongyá 'behñö.

²Honse ngetho jar ts'oki 'ra 'bengwi ya jö'i, xiñho n'a ngu n'a da 'ñese ár 'behñö ne ár döme.

³Ar ñ'ohö da umba nö'ö di 'ñepi da umba ár 'behñö, ha nunar 'behñö dá jap'u ár döme n'ehe.

⁴Nunar 'behñöpya, hingo ár metise ár ndo'yo, gor meti ár döme.

Njap'u nunar ñ'oho, hingo ár metise ár ndo'yo, gor meti ár 'behñö n'ehe.

⁵Yo gi nkoñhu n'a ngu n'a, hõnse nu'mu xka nkohu njap'u ne gi umba ri muihu gi 'yafu Jö. M'efa gi penju gi 'buhu mahyegi man'agi, yo ma da tsat'ahu ar ts'ondöhi ne hinda tsa gi tsethu.

⁶Gehnu di xi'ahu da tsa gi 'yothu, mödi hinge n'ar 'bepate.

⁷Nguga di nemhö hinto da nthöti, hõnse hinge mahyegigihu. Jö xi 'rakagihu n'ar nt'uni n'añ'o n'a ngu n'a. 'Ra umbi da nthöti, ma'ra hin'ö.

⁸Jange di xi'ahu, nu'ahu hinxka nthöthu ne nu'ahu xka n'anxuhu, xiñhohmö gi kohu njap'utho nguga di 'buse.

⁹Ha nu'mu gi hanthu hinxi 'ra'ahu Jö ar nt'uni gi 'busehu, xiñho gi nthöthu, ne hinge hyax'mu di oda ri mfenihunu.

¹⁰Ha nú'ahu xka nthöthu, hingo di 'bep'ahu. Njanu 'bep'ahu ar tsi Hmu ne xi'ahu njawa: Nunar 'behñö, yo ma da hye ár döme.

¹¹Ha nu'mu da hyegi, yo ma da mengi da nthöti. Ne nu'mu da tsahmö da mengi da m'uhwi ár döme man'agi, dá 'yot'a njap'u. Njap'u nunar ñ'oho, yo ma da hye ár 'behñö.

¹²Di ne ga zo'ahu n'ehe, di xi'ahusega, hinxi mönga ar tsi Hmupyanu. Nu'mu n'ar ku 'ñe ár 'behñö hingar gamfi ne hopi da m'uhwitho, yo ma da hyegi.

¹³Njap'utho n'ar nju n'ehe, nu'mu 'ñe ár döme hingar gamfi ne hopi da m'uhwitho, yo ma da hyep'u.

¹⁴Ngetho nunar döme hingar gamfi, ma da t'axka ár m'ui hár hogam'ui ár 'behñö. Ha nunar

'behñö hingar gamfi, ma da t'axka ár m'ui hár hogam'ui ár döme. Nu'mu hindi njap'u, nuya ri bötsihu hindar ñho'u 'mu, ha nuyu xint'axipyä.

¹⁵Ha nu'mu nö'ö togo hingar gamfi da 'wege, hyehup'u. Nuya ku hingi njapabi da m'uhwi, wa ar ndo wa ar 'behñö, ngetho Jö xi zokagihu ga 'buhu n'ar hogam'ui.

¹⁶Ngetho te gi pöke tsi nju, xi'mu gi japi da ñ'emui ri döme. Xi'ge tsi ku, xi'mu gi japa ri 'behñö da ñ'emui.

¹⁷N'a ngu n'a da 'yot'a ngu xi hwëkwabi Jö, ne da gohi ngu bi dinga ar tsi Hmu. Gehnu di 'bepabi gatho ya nijö.

¹⁸Hage ngi pe'spa ár nsegi ya xodyo nú'mu mi zu'a ar tsi Hmu. Kothu njap'u. Wa hinte ngi pe'su ar nsegi, yo ma gi tuthu.

¹⁹Ngetho nunar nsegi hinter me'ö, ha nu'mu hinte gi pe'su ar nsegi hinte ja. Nö'ö xiñho, gi 'yothu gatho nö'ö 'bep'ahu Jö.

²⁰Ngu ngi 'buhu n'a ngu n'a nú'mu mi zu'ahu ar tsi Hmu, njap'u gi kohu.

²¹Nú'mu mi zo'a ar tsi Hmu ngi ñ'emui, hage ngar 'bego ngi 'ñe ri hmu. Yo gi tu ri mu, mödi nu'mu da tsa gi k'ot'i, hyoni ha gi japi.

²²Ngetho nu'u togo bi zo'ahu ar tsi Hmu, ngi m'egohu ngi 'ñehu ri hmuhu, xi xot'ahu ar tsi Hmu. Ha nuya bi zu'ahu ngi mhuhu, beñhu nupya ár 'bego'ihu ar tsi Hmu Hesukristo.

²³Ar tsi Hmu bi gut'a n'ar döta njut'i bi xot'ahu, jange yo ma gi ñhehu da nja'ahu ár meti n'ar jö'i.

²⁴Tsi kuhu, di xi'ahu man'agi, ngu bi zu'ahu n'a ngu n'a ar tsi Hmu, njap'u gi 'buhu hár nthandi Jö.

²⁵Nuya hingi nthöti, hinte xi 'bepkagi ar tsi Hmu. Nuga di unga nö'ö di beni, ngu n'ar hoga 'bego xi dimba ár nhwëki Jö.

²⁶Xi ñhembitho nuya pa di 'buhupya, jange xiñhohmö da gota njap'u, hinda nthöti.

²⁷Nu'mu xka nthötwi n'ar 'behñö, yo ma gi hyegi. Nu'mu hinte xka nthötwi, yo ma gi hyoni hanja da mhi'a'i.

²⁸Mödi njap'u, nu'mu gi ne gi nthöti, hingi nts'oki. Ha nu'mu n'ar nxutsi ne da nthöti, hingi ot'a ar ts'oki. Hõse nu'mu da nthöti, ma da me'sa ma'ra ya dumuiwa har ximhai, ne nuga di nemhö hingi thohu.

²⁹Tsi kuhu, di xi'ahu tx'uda ya pa pongi. Jange nu'u togo ñe ya 'behñö, humamuihu hinte gi ñehu.

³⁰Nu'u togo gi zoñhu, humamuihu ngu hingi zoñhu. Ha nu'u togo gi johyahu, humamuihu hingi johyahu. Ne nu'u togo gi ntañhu, humamuihu hinte gi thehu.

³¹Nu'u togo tsant'ö pe'skwa har ximhai, humamuihu hinte gi pe'su, ngetho nö'ö gi hanthuwa nzatho har ximhai, ma da thotho.

³²Jange di nemhöga gi 'buhu hinte di tup'a ri muihu. Nunar ñ'ohö 'buse, umba ár muì da mepa xiñho ar tsi Hmu, ne honi hanja da numañhobi.

³³Ha nö'ö xi nthöti, huxa ár mfeni nö'ö te jawa har ximhai, ne honi hanja da numañhobi ár 'behñö.

³⁴Ne njap'utho ya 'behñö n'ehe, nuna nxutsitho hingi ñhehwi nuna xi nthöti. Nunar nxutsi, umba ár muì da mepa ar tsi Hmu, xi 'weka ár ndo'yo ne ár mfeni da datwa hár

'ye'ö. Ha nuya xi nthöti, huxa ár mfeni nö'ö te jawa har ximhai, ne honi hanja da numañhobi ár döme.

³⁵Gathonu di xi'ahu di ne ri ñhohu, hinge di ne ga k'as'ahu. Di honi gi 'buhu n'ar m'ui xiñho, ne hinte da k'as'ahu gi hyoñhu ar tsi Hmu.

³⁶Ha nu'mu 'ra gi beñhu hingi ho ár t'inxu da tho ya jeye ne hinxi nthötatho, ne gi hanthu di ñepi da nthöti, 'yothu ngu gi beñhu, hingi othu n'ar ts'oki. Hyehu da nthöti.

³⁷Ha nö'ö togo tse ár muì ne xi beni hindi ñepi da thöta ár t'inxu, ne pödi xiñho nö'ö te pefi, xiñho njap'u n'ehe.

³⁸Di xi'ahu, nö'ö togo da unga ár t'inxu da nthöti, ot'e xiñho, mödi nö'ö togo hinda thöti, töte ár ñho nö'ö te ot'e.

³⁹Nunar 'behñö xi nthöti, ar t'ofo xipabi da m'uhwi ár döme nú'mu tetho. Ha nu'mu da du, tsä da mengi da nthötwi togo ne'ö, nu'mu da dinga n'ar gamfi.

⁴⁰Gehnu di benga, nzatho nu'mu hinda mengi da nthöta man'agi, ne di enga di pe'spa ár Hñö Jö.

Nuya nt'ets'i m'o'spa ya tsita emp'ö

8 Nupya ma ga xi'ahu nö'ö ngi ne gi pöhu: ngi angagihu, ha xiñho da ts'ipa yá ñhuni ya tsita emp'ö. Gatho di pöhu tema ga pehu. Hõse nunar mfödi jakagihu ga ñ'exu, ha nunar mhöte utkagihu ga faxu ma'ra.

²Nu'mu 'ra beni xa pö nzeje, hinte pö nö'ö mahyoni da bödi.

³Ha nu'mu 'bu n'a togo mö Jö, Jö go pö'ö n'ehe.

⁴Ma ga nõñhu nuya ñhuni m'o'spa ya tsita emp'ö. Di pöhu, nuya tsita

hinter m'epiwa har ximhai, ne di pöhu n'ehe, n'adar Jö 'bui, hingi 'bu nzeýe.

⁵Mödi enga 'ra janu nzeýe ya jö mhets'i ne nuwa har ximhai. Hö, ja nzeýe ya tsita ne ya tsi hmu emp'u.

⁶Ha nuju di pöhu, honse n'ar Jö 'bui, togo ma Dadahu habu xpa e gatho te ja, ne nuju go yá metigihu. Ne di 'ñehu n'ar tsi Hmu, ar Hesukristo togo bi hyoka gatho ne bi rajü ar te.

⁷Hinga gatho ya ku handi njap'u. 'Ra xki bödi mi pepa ya tsita emp'ö, ne nupya nú'mu tsipa yá ñhuni xi m'o'spabi, tsupa yá mfeni, ngetho hingi tse yá ñ'emui.

⁸Di pöhu, nunar ñhuni hingi kwakagihu. Jö. Nu'mu ga tsihu wa hinga tsihu, hinte hu'skagihu, ne hinte högagihu.

⁹Hyanthu xiñho, yo ma gi jafu da mfe'sa nu'u hingi tse yá ñ'emui, da 'yent'a nö'ö gi beñhu xiñho da t'ot'e.

¹⁰Ngetho nu'mu nu'ge ja ri mfödi gi huxkwi habu ñunga ya mepate, ne da thop'u n'a ri ku hingi tse ár ñ'emui, beni hingi ho da ts'i. Ha da hyant'a'i gi tsi nuya ñhuni'u, hage hinda ne da zi n'ehe.

¹¹Ne njap'u nuna ri mfödi bi japi bi m'e n'ar ku togo hingi tse ár ñ'emui, nuna n'e xki danga ar tsi Hmu Hesukristo nú'mu mi unga ár te.

¹²Nu'mu gi ot'wa ar ts'oki ya ku ne gi ts'okwa yá mfeni, pontho gi ts'okwa ar tsi Hmu Hesukristo.

¹³Jange nu'mu nunar ñhuni di tsi, japa ma ku da mfets'e, hinga ma ga tsi, ne hinga japka ma ku da dagi.

**Njanu gi nuhu yá mpote
ar tsi Hmu Hesukristo**

9 Xi'mu, hage hendar mpotege ar tsi Hmu. Hage hinda

tsa ga otka nö'ö di handi xiñho. Hage hinxta handga ma tsi Hmuhu Hesukristo. Wa hinxta ñ'emuihu, ne njap'u xi nheki ma 'befi ndi pepa ar tsi Hmu.

²Mödi 'ra enö hendar mpote ar tsi Hmu, honse nu'ahu gi hanthu hö njap'u. Ngetho xka ñ'emuihu, ja nheki'p'u ár mpotege ar tsi Hmu.

³Gehnu di xipabi nu'u togo thengagi eñ'u hendar mpote:

⁴Hage hindi 'ñepkagihe ga höñhe te ga tsihe 'mu.

⁵Hage hindi 'ñepkagihe ga tsihe n'ar nju ngu ma 'behñöhe, jangu nu ma'ra ya mpote, yá jödö ar tsi Hmu ne ar ku Pedro.

⁶Wa honse nuga ne ar ku Bernnabe, mahyoni ga mpehe ga töhe te ga tsihe.

⁷Hage xka nuhu n'ar ndogu honse n'amp'u te da zi. Habu xka nuhu n'ar ñ'ohö et'a ya obxi ne hingi juxa ar sofo. Ne nu'u togo su ya meti, hage hingi tsa da zipa ár 'ba.

⁸Hage di mönsega ngu mönga ya jö'i. Hage hingi e hár t'ofö ar Moise n'ehe.

⁹Ngetho hár t'ofö ar Moise enö njawa: Yo gi kotwa ár ne ar boi ne'ma ar t'ei töki. Hage Jö honse mi benga ya meti nú'mu mi mönga njap'u.

¹⁰Wa mi bengagihu n'ehe. Hö, bi t'ot'a mi bengagihu; ngetho pe'sa n'ar ndö'mi nö'ö togo mpot'i, jangu nö'ö togo töki, to'mi da dö n'a tui n'ehe.

¹¹Nuje pontho xta pothe ár mhö ar tsi Hmu ha ri muihu, hage di athe nzeýe nu'mu di ahe te ga tsihe, pontho di xöhe.

¹²Nu'mu ma'ra xi hñonga nunar mfats'inu, töte di 'ñepkagihe ga

höñhe n'ehe. Hinxta ne xta ahe, ne di tsetathohe gatho, di nehe hinte da do'spa ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

¹³Ha hingi pöhu, nu'u togo mpe har nijö, ka ponu nö'ö te da zi. Ha nu'u mpe har m'oxm'oñho, ka ponu te da zi n'ehe.

¹⁴Ar tsi Hmu bi 'bepkagihu njanu: Nu'u togo mönga ar hoga mhö, har 'befinu ka da dimp'u te da zi.

¹⁵Hinte xta höngaga. Hindi peñ'ahu nunar he'minu di ne ga ja'ahu gi 'yothu njap'u. Di 'bui ga tu m'et'o, ne hindi ne da thömgaga nunar nsu di mpe njap'utho.

¹⁶Ngetho nu'mu di mönga ar hoga mhö, hinda tsa ga exa ma nsu. Xi njakagi ga mönganu. Hwëkategi nu'mu hinga mömba ár hoga mhö ar tsi Hmu.

¹⁷Jange nu'mu ga netho ga ot'e, ma ga pe'sa ma nthöhö. Ha nu'mu hindi ne ga ot'e, mahyoni ga ot'e, ngetho go xi zoga ar tsi Hmu nunar 'befinu.

¹⁸Ndana ma nthöhö 'mu. Nö'ö ma nthöhö, gehnu da tsa ga mömba ár hoga mhö ar tsi Hmu ne hinte ga adi, ne njap'u hinte ga ju nö'ö di ñepkagi ga höni.

¹⁹Mödi hinto ár 'begogi, xta m'egose ga pepa gatho, di ne ga tö nzeze da hñömba ár hoga mhö ar tsi Hmu.

²⁰Di temba yá m'ui ya xodyo, ne njap'u da yut'u hár 'ñu ar tsi Hmu n'ehe. Di feta nu'u togo temba ár t'ofu ar Moise, njap'u ga tsi'u n'ehe, mödi nuga hindi temhö.

²¹Di feta nu'u togo hingi temba yá 'bepate ar Moise, ne njap'u di ne ga tö nu'u hingi teni. Mödi nuga hinge

xa majöni hindi temba yá 'bepate Jö, ngetho di temba yá 'bepate ar tsi Hmu Hesukristo.

²²Xta ñhe'be nu'u togo hiñ'otho yá ts'edi, di honi ga töhö da e hár 'ñu ar tsi Hmu. To gatho di feti, ne njap'u hagatho da tsa ga tö 'ra'u.

²³Gathonu di ot'e di honi da nunga ár hoga mhö ar tsi Hmu, ne ga hönga nuya ñho n'ehe.

²⁴Ha hingi pöhu, nu'u togo ntö har nhixt'i, majöni gatho nixt'i, ne n'atho nö'ö togo ma da hñöxa ar nthöhö. Umba ri muihu gi hñöñhu nunar nthöhönu.

²⁵Nu'u togo ñhoki da ntöhö, hingi ot'a nö'ö te da k'a'spabi da ntöte. Nuyu xa umba yá mui da dö n'ar nthöhö da nhwati, ha nuju di hoñhu n'ar nthöhö hiñham'u da thege.

²⁶Nuga di honi ga ntöte, hinge njangu nu'u togo ñ'entho, ne n'a ngu nu'u ntuhni, ense ya mpetgu har ndöhi.

²⁷Hin'ö, nuga di fe ma ndo'yo da 'yot'a nö'ö di nega, hinge nö'ö ne'ö. Ngetho hindi ne da t'engagi, mödi di faxa ma'ra da ntöte.

Ar ñhumamui hinto da ndönga ya tsita emp'ö

10 Tsi kuhu, di ne gi pöhu n'ehe, ma palehu gatho mi hexa ar gui, ne gatho bi 'ranga ar ñhönthe.

²Gathoyu pontho bi nxixthe har gui ne har ñhönthe, mi ñ'owi ar Moise.

³Ne gatho bi zi n'adar ñhuni mi pëhna Jö.

⁴Ne bi zi n'adar dehe mi umba Jö, ngetho mi tsithe har do xki mehna Jö mi ñ'owi'u, ne nunar donu, gehnu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁵Ha Jö himbi numañho nzeye'u, jange yá ndo'yo bi nxanu ha ya ot'at'ohö.

⁶Gathoyu bi thogi ne da xo ma dahü, hinga hyoju nö'ö hingi ho ngu bi hyok'u.

⁷Jange yo ma ga ndöñhu ya tsita emp'ö, ngu bi 'yot'a 'ra'u. Njanu enga har T'ofö: Nuya jö'i bi hñu ar ñhuni ne ar ts'ithe, m'efa bi nank'u bi ñeni.

⁸Yo ga 'bengwihu ma'ra ya jö'i ngu bi 'yot'a 'ra'u, ne n'apatho bi du yonthebe ya nthebe.

⁹Hinga xa'sfu ár kwé ar tsi Hmu ngu bi 'yot'a 'ra'u, ne bi du'u xki muhna ya k'eñö.

¹⁰Hinga ñömañ'uhü ngu bi 'yot'a 'ra'u, ne bi du bi hyo togo ba 'behni nda hyo'u.

¹¹Gathoyu bi thogi ne da xo ma dahü, ne xi t'ot'i da hñubga ma muihu togo di 'buhü nuya ngöxapayu.

¹²Jange nö'ö togo beni xi nze ár jamfi, dá ntsuni, yo ma da mfets'e ne da dagi.

¹³Gatho nuya ts'ati xpa ep'ahu, mahyetho ngu ts'ata ma'ra. Ha Jö ot'a ngu xi mö, hinda hyegi da zop'ahu n'ar ts'ati hinda tsá gi tsethu. Ngu xta nheki ar ts'ati, dama da nheki hanja gi poñhu n'ehe, ne gi tsethu.

¹⁴Jange ma tsi hmöka kuhü, 'wehu tohu yap'u ar mfeni gi nthöskwihu nu'u ndönga ya tsita.

¹⁵Di zo'ahu njap'u, ngetho di beni gi pöhu tema gi pehu, jange hyanthu di njap'u nö'ö di mö.

¹⁶Nú'mu di umfu njamödi Jö, ne di tsihu ar nt'eni njöpi, ne da 'ñenö di tsifu ár ji ar tsi Hmu Hesukristo,

ne di n'at'wihu'ö. Ha nunar thuhme di heju, ne da 'ñenö di n'at'wihu ár ndo'yo'ö.

¹⁷Mödi di nzeyehü, n'adar thuhme di tsihu, jange di n'adar ndo'yohu.

¹⁸Jangu nuya xodyo tenda yá nt'umbi unga yá m'oñho, ne nú'mu xta zi'u, ne da 'ñenö n'at'wi ar m'oxm'oñho.

¹⁹Hage gi beñhu di ne ga xi'ahu nuya tsita ja yá 'befi'u. Wa gi beñhu jar 'befi nö'ö te t'umbabi'u.

²⁰Hin'ö. Nuga di beni, nu'u togo po'spa ar ñhuni ya tsita, go po'spa ya ts'ondöhi, hingo umba Jö. Ne nuga hindi ne gi ntsixkwihu ya ts'ondöhi.

²¹Hingi tsá gi tsifu ár t'eni ar tsi Hmu Hesukristo ne ár t'eni ya ts'ondöhi, ne hinda tsá gi hñuxu hár mexa ar tsi Hmu ne hár mexa ya ts'ondöhi.

²²Wa xiñho ga tsothwü ár muu ar tsi Hmu. Ha gi beñhu töte ma ts'edihu.

Gatho nö'ö ga othü, ga jafu da nheki ár nsunda Jö

²³Nuju, tsá ga eñhu nzatho ga othü gatho nö'ö di beñhu, mödi hinga gatho faxkagihu ga tsuhu ar ñho. Mödi gatho nzathohmö, hinga gatho faxkagihu da te ma ñ'emüihu.

²⁴Hinto gi hyoñhu ri ñhosehu, umba ri muihu gi hyomfu ár ñho nu ma'ra.

²⁵Gatho nö'ö 'ba har 'bango, tsihu, ne yo gi ñ'anihu tema ngo'ö, ne hinte da zu'a ri mfenihu.

²⁶Ngetho gor meti ar tsi Hmu ar ximhai ne gatho nö'ö te jawa.

²⁷Nu'mu n'ar jö'i hingar gamfi da zix'ahu hár ngu, ne gi ne gi möhu,

gatho nö'ö te da 'bos'ahü har mexa, tsihü, ne yo te gi ñ'añhü. Njap'ü hinte da zu'a ri mfenihü.

²⁸Ha nu'mü n'a togo da xi'ahü xi 'bo'spa ya tsita, yo gi tsihü. Hyomfu ár ñho nö'ö togo bi xi'ahü, ne hinte da ja ár tsumfeni. Gehnü engá har T'ofó: Ár meti ar tsi Hmu ar ximhai ne gatho te jawa.

²⁹Nu'mü di xi'ahü ar tsumfeni, hingo ri mfenihü, ár meti nö'ö man'a. Da tsa gi ñ'ññhümö, yo'ö hingi nhumaño ga othe nö'ö di nehe, honse di hoñhe hinte da zupa ár mfeni nu'ü ma'ra.

³⁰Xi'mü di umfe njamödi Jö ga ñññhe, hage ma da nthengagihe hanja di othe 'mü.

³¹Jange nu'mü gi ñññhü, gi tsithehü, wa te man'a gi pehü, gi 'yothü gi hyoñhü m'et'lo da t'e'spa ár nsunda Jö.

³²Yo ma gi jafü da mfe'sa ya xodyo, nu'ü hingya xodyo, wa nu'ü togo xi ñ'emüi ar tsi Dada.

³³Jangu nuga di honi hanja da ñ'net'a maño yá müi gatho. Hindi honse ma ñho, di homba ár ñho gatho, di ne da mpo'ü n'ehe.

11 Tengagihü ma m'üi ngu di tembaga ár m'üi ar tsi Hmu Hesukristo.

Hanja da ñhoka ya 'behñö

²Tsi kuhü, di es'a ri nsuhü, ngetho hinxka pumhnigihü, ne gi tenthü nuya nt'uti da tsok'ahü.

³Di ne gi pöhu n'ehe, ar tsi Hmu Hesukristo gehnü ár ñöxhmu gatho ya ñ'ohö, ha nunar ñ'ohö ár ñöxhmu ár 'behñö, ngu Jö gehnü ár ñöxhmu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Jange nu'mü n'ar ñ'ohö ko'ma ár ñö da mat'a Jö, wa da mömba ár mhö Jö, hingi numansu togo ár ñöxhmu.

⁵Ha gatho nuya 'behñö mat'a Jö, wa mönga ya mhö umba Jö, ne hingi ko'ma ár ñö, hingi numansu ár ñöxhmu, jangutho nu'mü da 'ñöxt'a ár ñö.

⁶Ngetho nu'mü ar 'behñö hingi ne da go'ma ár ñö, dá ñ'öxt'mü. Ha nu'mü n'ar m'etsa da ñ'öxi wa da 'ñöxt'a ár ñö, dá go'ma 'mü.

⁷Nu ar ñ'ohö hingi ho da go'ma ár ñö, ngetho di hñöxa Jö, ne ka nhekinü ár nsunda'ö, ha nu ar 'behñö ka nhekinü ár nsu ar ñ'ohö.

⁸Ngetho nunar ñ'ohö hinxpa e har 'behñö. Nunar 'behñö xpa e har ñ'ohö.

⁹Nunar ñ'ohö himbi thoki ngetho mi hongá ar 'behñö, nunar 'behñö hö, bi thoki ngetho mi hongá ar ñ'ohö.

¹⁰Jange ar 'behñö mahyoni da go'ma ár ñö, ne da nheki numansu ár ñöxhmu, ngetho handa ya enxé.

¹¹Ha nuya xta jamfihü ar tsi Hmu, hingi tsa ga eñhü, nunar ñ'ohö hingi hongá ar 'behñö, wa ga eñhü ar 'behñö hingi japa ar 'bedi ar ñ'ohö.

¹²Ngetho jangu ar 'behñö ba ponga har ñ'ohö, ar ñ'ohö m'ü har 'behñö nuya payü. Mödi Jö go umba ár te gatho.

¹³Bensehü, hage xiñho hinda go'ma ár ñö ar 'behñö nú'mü ñöwi Jö.

¹⁴Gi pöhu xiñho, njanü bi hyogagihü Jö, ngetho n'ar m'etsa n'ar ñ'ohö da hye ár xtö da te xi ma.

¹⁵Ha nu ar 'behñö nzátho nu'mu da hyegi da te ár xtö, ngetho xi t'umba ár xtö ngu ar njöxañö.

¹⁶Ha nu'mu ja togo ne da ntsañhöki, nuje hindi teñhe man'ar nt'umbi, ne njap'u nu ma'ra ya gamfi.

**Nö'ö hingi ho da t'ot'a
hár t'oxi ar tsi Hmu**

¹⁷Nupya ja tema ga xi'ahu n'ehe, ne hinga ma ga es'ahu ri nsuhu, ngetho hingi mhunsu gi 'yothu nö'ö xiñho, gi othu nö'ö hingi ho.

¹⁸M'et'o ma ga xi'ahu, enö nú'mu gi othu ri mhunts'ihu har nijö, di ode jar ñhege, ne di beni hö njap'u n'a tsi tui.

¹⁹Ngetho mahyoni da njap'u, ne da nheki togo majöni ma da demba ár ñu ar tsi Hmu.

²⁰Jange nú'mu gi othu ri mhunts'ihu, nö'ö gi tsihu hingár t'oxi ar tsi Hmu.

²¹Ngetho nú'mu gi nt'oxihu, n'a ngu n'a 'bet'o da zise ár ñhuni. Njap'u 'ra kotho tunthu, ha ma'ra thotho nö'ö xi zi.

²²Hage hinte gi pe'su ri nguhu habu gi ñuñhu ne gi ntsithehu. Wa hinte gi nuthwu ár nijö Jö, ne gi ne gi 'bethwu yá tsa nu'u hinte pets'i. Te ga xi'ahu. Nuwa hö, hinga es'ahu ri nsuhu.

Ár t'oxi ar tsi Hmu

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lk. 22:14-20)

²³Ngetho nuga xta ut'ahu nö'ö xi utkagi ar tsi Hmu n'ehe: Nö'ö ar pa bi nda ar tsi Hmu Hesu, nor nxui'ö bi gu ar thuhme.

²⁴Ne mi wadi bi unga njamödi, bi hyeke ne bi 'ñenö: Hñöñhu gi tsihu,

gehnu ma ndo'yo ma da theni da gut'a ri ts'okihu. 'Yothu njanu gi bengagihu.

²⁵Nu mi wadi bi nt'oxi, bi gu ar t'eni ne bi 'ñenö: Nunar t'eninü jangu n'ar 'ra'yo nkohi ma da zok'ahu Jö xta nhö'ma ma ji. 'Yothu njanu nú'mu gi tsihu gi bengagihu.

²⁶Jange nú'mu gi tsihu ar thuhme ne gi tsihu te po nunar t'eninü, gi dahü majöni ár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo. Gi jahup'u gi to'mhu ar pa da zohö.

**Nu'u hingi tsipa ár t'oxi ar
tsi Hmu ngu di 'ñepi**

²⁷Nu'mu n'a togo da zi nunar thuhmenü ne nunar t'eninü, ne hingi ot'a ngu di 'ñepi, ma da thoxa ár ji bi nhö'mbabi ar tsi Hmu, ne ár ndo'yo bi ts'ut'wabi.

²⁸Jange tsasehu n'a ngu n'a tengu gi 'buhu, ne tsihu nunar thuhmenü ne nunar t'eninü.

²⁹Ngetho nö'ö togo tsi ar thuhme ne tsi ar t'afi po har t'eni, ne hingi japamasu tema di bonga ár ndo'yo ar tsi Hmu, nts'okse njap'u.

³⁰Jange nzeye gi hñeñhu, ne xi went'ahu, ma'ra xi hyoñ'ahu Jö.

³¹Nu'mu ga tsasehu tengu di 'buhu, hinte da thoxkagihu.

³²Ha nu'mu da thimgagihu xta nts'oju, ar tsi Hmu 'raju ma njutguhu, ne njap'u hinga möhu har tsibi mahyegiwi nu ma'ra ya meximhai.

³³Jange di xi'ahu tsi kuhu, nú'mu gi mhunsu gi nt'oxihu, to'mhu n'a ngu n'a ri ñ'ohu.

³⁴Nu'mu gi tunthuhu, ñuñhu ha ri nguhu, hinte di ja te da thox'ahu nú'mu gi kwathu har mhunts'i. Nu

ma'ra ya nt'ani ga 'yangagihu, ga xi'ahu xka ñohu m'efa xka map'u.

Ya hogant'uni unga Jö

12 Tsi kuhu, di ne gi pöhu xiñho nuya hogant'uni unga Jö.

²Ha hingi beñhu, nú'mu hinge ngi pöhu ár mhö Jö, ngi m'ethu habu gatho mi ts'ix'ahu ma ngi ndöñhu ya gone tsita.

³Jange di ne ga xi'ahu, hinjo'o n'ar jö'i da 'ñenö ñö xi nzimba ár ts'edi ár Hñö Jö, ne tsanga ar tsi Hmu Hesu. Ne hinjo'o n'a da 'ñemba ar Hesu gehnu ar Hmu, nu'mu hingi pe'spa ár Hñö Jö.

⁴Ma ga xi'ahu hö, ja nzeje ya hogant'uni, mödi n'adar Hñö Jö togo uni.

⁵Ne ja nzeje ya 'befi hanja ga mpehu, mödi n'adar tsi Hmu di pefu.

⁶Ja nzeje hanja nheki ár ts'edi Jö, ha gese'ö togo ungar ts'edi ne ot'a gatho.

⁷Gathogihu xi nheki ha ma tehu ár ts'edi ár Hñö Jö, ne njap'u ga mfaxu n'a ngu n'a.

⁸Ár Hñö Jö xi umba 'ra da me'sa ar hoga mfödi da ñö, ma'ra xi t'umba n'ar hoga mfeni da uta ma'ra. Gathoyu get'ár Hñö Jö togo uni.

⁹Ma'ra xi t'umba n'ar döta ñ'emui, ma'ra xi t'umba ar ts'edi da othe ya dathi. Nuyu n'ehe get'ár Hñö Jö togo xi umbi.

¹⁰Ma'ra xi t'umba ar ts'edi da 'yot'a ya nt'udi, ma'ra da mönga ya hñö xi umba Jö. Ma'ra xi t'umba ar mfödi da bödi ha hömpa ár Hñö Jö n'a togo ñö wa hin'ö. Ma'ra xi

t'umbabi da ñö ya hñö n'añ'o, ne ma'ra xi t'umbabi da bödi tema di bonga nuya hñö'u.

¹¹Ne gatho nuya 'befiyu, n'ase togo ot'e, gehnu ár Hñö Jö togo hembra n'a ngu n'a ngu ne'ö da umbabi.

¹²Ngetho njangu ár ndo'yo n'ar jö'i, mödi nzeje yá xeni, n'adar ndo'yo. Njap'utho ár nijö ar tsi Hmu Hesuskristo n'ehe.

¹³Di n'adar ndo'yohu, ngetho n'at'wu da nxixthehu gatho hár Hñö Jö, wa ya xodyo wa nu'u hingya xodyo, ya 'bego wa ya hmu, gatho bi t'akagihu ga höñhu n'adar Hñö Jö.

¹⁴Nunar ndo'yo 'mu, hingi n'adar xeni, nzeje.

¹⁵Nu'mu da 'ñenga ar wa: Nuga hingár metigi ar ndo'yo ngetho hendar 'ye. Hage njap'u hingár meti ar ndo'yo 'mu.

¹⁶Wa nu'mu da 'ñenga ar gu: Hingár metigi ar ndo'yo ngetho hendar da. Hage hingár meti ar ndo'yo njap'u 'mu.

¹⁷Nu'mu har da da nxogep'u ar ndo'yo, hanja nda tsá nga ohu 'mu. Wa nu'mu har gu nda nxogep'u ar ndo'yo, hanja nda tsá nga mpöhu 'mu.

¹⁸Ne Jö go xi tuta n'a ngu n'a ya xeni har ndo'yo, ngu xi ne'ö.

¹⁹Ngetho nu'mu n'adar xeni di jwata xoge ar ndo'yo, hage ar ndo'yo njap'u 'mu.

²⁰Majöni nzeje ya xeni, ha n'adar ndo'yo.

²¹Nunar da hingi tsá da 'ñemba ar 'ye: Hindi hoñ'i. Nunar ñö hingi tsá da 'ñemba ar wa: Hingi jaka ar 'bedi.

²²Hin'ö, hingi njap'u. Di xi'ahü, nu'u nheki hinte pe'sa yá ts'edi, go xa mahyoni'u.

²³Nuya xeni hints'u pe'sa yá nsu, go xa di japamasuhü di hethü. Ha nu'u ya xeni hingi nzatho, go di hethü xiñho'u.

²⁴Ngetho nu'u ya xeni xi nzatho, hinga mahyoni da njapamasu. Jö bi toka ar ndo'yo, ne bi umba ár nsu nu'u mi k'at'wi.

²⁵Ne njap'u hinda nja ar ñhege, ne n'a ngu n'a da maxa ár ñ'ohu.

²⁶Njap'u nu'mü n'a xeni tho ar ugi, gatho ar ndo'yo tsamañ'u. Ha nu'mü n'a xeni t'e'spa ár nsu, gatho ar ndo'yo johyawu.

²⁷Di njahup'u n'ehe. Nguju ár ndo'yogihü ar tsi Hmu Hesukristo, ne n'a ngu n'a, n'a xenigihü di jwathwu ár ndo'yo'ö.

²⁸Ne xi 'ñexkagihü Jö har nijö: M'et'o xi 'ñexa yá mpote ar tsi Hmu, m'efa nu'u mönga ya hñö xi umba Jö. Ár hñu ya utate, m'efa nu'u ot'a ya nt'udi. M'efa nu'u togo othe, ne nu'u faxte, nu'u togo ya ndö, ne nu'u ñö ya n'añ'o hñö.

²⁹Hage gatho ya mpote. Wa gatho mönga ya hñö xi umba Jö. Wa gatho ya utate. Wa gatho ot'a ya nt'udi.

³⁰Hage gatho xi t'umbabi ar ts'edi da othe ma'ra. Hage gatho ñö ya n'añ'o hñö. Wa gatho pödi te di bonga nuya hñöyu.

³¹Umba ri müihu gi pe'su nuya hogant'uni töte yá nsu. Ha nuga ma ga ut'ahü n'ar 'ñu töte ár ñho.

Ar mhöte

13 Tsi kuhü, nu'mü gar ñömhö ma'ra yá hñö ya jö'i, wa gar

ñömhö ngu ya enxë, ne hindi pe'sa ar mhöte, di ñhe'betho n'ar xiujö ngani, wa n'ar bojö fat'i.

²Nu'mü di mömba nö'ö xika Jö, gar pö gatho nö'ö hindi födi, di tso ma mfeni gatho nö'ö pö ya jö'i, ne gar pe'sa n'ar ñ'emüi da tsa ga japa ya t'ohö da mponi, ha hindi pe'sa ar mhöte, hinter mekagi.

³Mödi ga umhö gatho ma ñho da themba ya hyoya, ne ga umhö ma ndo'yo da ts'öt'i, ne hindi pe'sa ar mhöte, hinte da maxkagi'ö.

⁴Nö'ö togo pe'sa ar mhöte, xa ja ár ts'eti, ar hogajö'i, ne hingi hyokwa yá ñho nu ma'ra. Hingar ñ'ets'i, hingar gese.

⁵Hingar boka, hingi honse ár ñho. Hingi mbo ár kwe, ne hingi kwatatho hár müi.

⁶Hingi johya handa ma'ra ot'a nö'ö hingi ho, ngetho nö'ö togo pe'sa ar mhöte johya da hyanda ar ñho.

⁷Nö'ö togo pe'sa ar mhöte, tsetatho gatho te da 'ñepabi, ñ'emüitho gatho, hingi tsaya to'ma ar ñho, hingi ñhegi da dö ya thogi.

⁸Nunar mhöte hiñ'otho ár ngöts'i. Ma da göxa ar ts'edi xi t'umbabi nu'u togo mönga te xipa Jö, ma da göxa ya n'añ'o hñö, ne ma da the ar pa di ja ar hoga mfeni.

⁹Ngetho n'a xenitho di pöhu, ne man'a xeni xi utkagihü Jö ga möñhu.

¹⁰Ha nu xta ep'u ar pa ga pöhu xiñho, nuna tsi xenitho di pöhu da göx'ö.

¹¹Nú'mü ndar bötsi ndi ñö ngu n'ar bötsi, ndi pe'spa ár mfeni n'ar bötsi, ne ndi handa gatho ngu handa n'ar bötsi. Ha nú'mü nda

te, ne da n'oho, da hep'u nö'ö ndi hñöxkagi n'ar bötsi.

¹²Nupya di hanthu ngu n'ar ñhe xi mboitho; nuya pa'u ma ga hanthu xiñho. Nupya di pöhu n'a xenitho, ha nu'mú hö, ma ga pöhu ngu xi bökagihu Jö.

¹³Nupya di pe'su ar ñ'emui, ar ndo'mi ne ar mhöte, nuya hñuyu, ha nunar mhöte go töte ár nsu'ö.

Ar hogant'uni da ñö ya n'añ'o hñö

14 Umba ri muihu gi pe'su ar mhöte. Hyoñhu ya hogant'uni unga Jö, ne nuya hogant'uniyu, hyoñhu m'et'o gi möñhu nö'ö xi'ahu Jö.

²Ngetho nö'ö togo ñö ya n'añ'o hñö, hingi zo ya jö'i, ñöwise Jö. Hinto pödi tema mö, mödi mönga nö'ö himi fö mam'et'o ngu umba ár Hñö Jö da mö.

³Ha nö'ö togo mönga tema xipa Jö, zo ya jö'i da te yá ñ'emui, da humbyá muí, ne da hot'i.

⁴Nö'ö togo ñö ya n'añ'o hñö, japase ár ñ'emui da te. Ha nö'ö mönga te xipa Jö, faxa gatho ya ku da te yá ñ'emui.

⁵Jange nuga di nemhö gatho gi ñömhöhu ya n'añ'o hñö, mödi töte ár ñho gi mömfu te da xi'ahu Jö. Ngetho nö'ö togo mönga te xipa Jö, töpa ár nsu togo ñö ya n'añ'o hñö. Nuyu xiñho, hõnse nu'mu ja togo da mö tema di boni, ne da maxa ar nijö.

⁶Tsi kuhu, xi'mu ga map'u di ñö ya n'añ'o hñö, tema ñho di hös'ahu. Gar hös'ahu n'ar ñho nu'mu gar xi'ahu nö'ö xi utkagi ne xi 'raka Jö ga mö, ne di ut'ahu ya hoga mfeni xi t'akagi.

⁷Njangu nuya nthuza ne ya 'bida, nu'mu hindi n'añ'o yá nzuni, hindi födi tema thuhu da thut'i di zunt'a n'a wa man'a.

⁸Ha nu'mu n'ar k'axt'athuxi hinda unga xiñho ár m'ei, nuya ndogu hinda ñhoki da ntunm'u.

⁹Gi njahup'u n'ehe, nu'mu hinto tso yá mfeni nö'ö te gi möñhu, pontho gi ñösehu.

¹⁰Xa ja nzeye ya hñö har ximhai, ne gathu'o o yá 'ñu tema di boni.

¹¹Ha nu'mu hindi pöhu tema di bonga n'a ngu n'a nuya hñö mönga nö'ö togo ñö, handgagihu ngu dar me yap'uhu, ne njap'u di hanthu'ö n'ehe.

¹²Jange nu'ahu, xa gi nehü gi pe'spabihu 'ra ya hogant'uni unga Jö, umba ri muihu xa gi pe'su nu'u da maxa ya ku da te yá ñ'emui.

¹³Jange nö'ö togo ñö ya n'añ'o hñö, 'yafu Jö da tsa gi pöhu ne gi xifu ya ku tema di boni n'ehe.

¹⁴Ngetho nu'mu di ñöwihu Jö ha man'ar hñö hingi födi, ma hñöhu mat'ajö, ha numa mfenihu hinte fats'i.

¹⁵Te ga pehu 'mu. Ma ga ñöwihu Jö ha ma hñöhu, ga pöhu n'ehe tema di xipabihu. Ma ga tuthwu Jö ha ma hñöhu, ga pöhu tema di tuthwu n'ehe.

¹⁶Ngetho nu'mu di nsundahu Jö di möñhu ya mhö hingi ponga ma mfenihu, hõnse po ha ma hñöhu, nö'ö togo xi ma da 'yoxtho, hanja tsa da 'ñenö, hö njap'u nö'ö di umfu njamödi Jö, nu'mu hingi pödi tema di möñhu.

¹⁷Nuju majöni di umfu njamödi Jö, ha nö'ö man'a oxkagihu, hinte faxa nö'ö di möñhu.

¹⁸Di umba njamödi Jö di tö'ahu ga ñö ya n'añ'o hñö.

¹⁹Mödi har nijö, töte ár ñho ga mönga kut'a ya mhö ne ga pödi tema di boni, ne njap'u ga uta ma'ra, hinge ga mönga n'anthebe ya nthebe ya mhö ha ma'ra ya hñö hingi födi.

²⁰Tsi kuhu, hyehup'u gi beñhu ngu n'ar tsi bötsi. Hö, di hñöx'ahu n'ar tsi bötsi hingi pö ar ts'oki, ha gi hyanthu xiñho tema gi beñhu ngu n'ar döta jö'i n'ehe.

²¹Jangu xi t'ot'a hár T'ofö Jö: Ma ga zo nunar hnininu ha ya n'añ'o hñö ñö ya jö'i 'bu ma'ra ya hai, mödi njap'u hinda ma da 'yöde, njanu enga ar tsi Hmu.

²²Nuya n'añ'o hñö gehnu n'ar nt'udi, hingi t'umba ya gamfi, t'umba nu'u hingya gamfi. Ha nu'u togo mönga te xipa Jö, hingi nsipa nu'u hingya gamfi; nuyü hö, nsipabi nuya gamfi.

²³Nu'mu gatho ya ku n'at'wu da mhunts'i ne gatho di ñö ya n'añ'o hñö, ne da yut'a n'ar 'ra'yo wa n'a hingar gamfi hinte pödi, ha hinda 'ñenö xka 'be ri mfenihu.

²⁴Hingi njap'u nu'mu gatho gi möñhu nö'ö te xi 'ra'ahu Jö, ne da yut'a n'ar 'ra'yo, wa n'a hingar gamfi, ne da 'yox'ahu, ma da zo ár müi nö'ö te gi xifu, ne da zo ár mfeni.

²⁵Ne da nhekitho gatho tema pe'sa hár müi, jange dama da ndandihmö da nsundabi Jö, ne da 'ñenö, majöni gi 'buhwihu Jö.

²⁶Tsi kuhu, nö'ö gi pehu nú'mu xki mhunsu, n'a ngu n'a möñhu nö'ö gi höhu: gi tuthu ya nsadi, gi uthu ya ku. Thokwabihu nö'ö xi

ut'ahu Jö, gi möñhu ya n'añ'o hñö, wa gi möñhu te di bonga nuya hñöyu. Gathonu 'yothu, hyoñhu da te yá jamfi ya ku.

²⁷Ha hönse ngu yoho hñu, ne 'raman'a di ñö ma'ra ya n'añ'o hñö, ne di 'bu n'a togo da mönga tema di bonga nö'ö mö.

²⁸Ha nu'mu hinjo'o togo da mönga tema di bonga nuya hñöyu, dá ñhe har nijö, ne di nöwise Jö.

²⁹Njap'u nuya mönga te xipa Jö da ñö, dá ñö yoho wa hñu, ne nuya ma'ra da nu ha xiñho te mö wa hin'ö.

³⁰Ne nu'mu nö'ö to hudi, da t'umba ár mhö Jö, dá ñhe nö'ö man'a, ne da ñö'ö.

³¹Ngetho tsa gi möñhu te xi 'ra'ahu Jö, 'raman'a gi ñöhu. Njap'u da bö gatho nö'ö hingi pödi, ne gatho da nhu'mba yá müi.

³²Nuya togo mönga te xi xipa Jö, dá bödi da zixa nunar nt'uninu.

³³Ngetho Jö hingi numañho ar ñöxhnatho, ne'ö ar hogam'ui. Jangu ot'a ha ya mhunts'i gatho nu ma'ra ya nijö, gehnu gi tenthu.

³⁴Nuya 'behñö da ñhetho ha ya mhunts'i, ngetho hingi t'umba ar seki da ñö. Dá 'yoxtho nö'ö nsipabi, ngu mönga har T'ofö.

³⁵Ha nu'mu ne te da bödi, xta zonga hár ngu da 'yamba ár döme, ngetho hingi nheki xiñho da ñö n'ar 'behñö har mhunts'i.

³⁶Beñhu hinxpa pomp'u ár mhö Jö, ne hingi hönse'ihu togo xka 'yohu.

³⁷Ne nu'mu n'a gi kaxmbenihu gi möñhu nö'ö xi'ahu Jö, wa gi pe'su ma'ra ya nt'uni unga ár Hñö Jö, pöhu 'mu nuya mhöyu di ot'ahu, yá 'bepate ar tsi Hmu.

³⁸Ha nö'ö hingi ne da japamasu, yo gi jafumasu n'ehe.

³⁹Jange tsi kuhu, umba ri muihu gi mönhu te xi'ahu Jö, ne hingi hñöjwu togo ne da ñö ya n'añ'o hñö.

⁴⁰Gatho gi 'yothu ngu di 'ñepi, ne di o ár 'ñu.

Ár menga nte nu'u xi du

15 Tsi kuhu, di ne gi beñhu nunar hoga mhö da xi'ahu, gehnu xka hñöñhu ne hinxka hyehup'u.

²Jange xka mpohu, nu'mu xa gi umba ri muihu gi teñhu nunar hoga mhö xta xi'ahu. Ha nu'mu hin'ö, xi m'ep'utho ri ñ'emuihu.

³Ngetho m'et'o xta ut'ahu nö'ö xi t'utkagi n'ehe: Nunar tsi Hmu Hesukristo bi unga ár te bi gutka ma ts'okihu, ngu enga hár T'ofu Jö.

⁴Bi t'agi ne bi mengi bi nte man'agi, ngu enga har T'ofu n'ehe.

⁵Ne bi ñ'udi bi hyanda ar Pedro, m'efa bi hyanda nu'u ma'ra yá mpote.

⁶Ne m'efa bi ñ'udi bi n'amahyanda mi tho kut'anthebe ya ku. Nzeye 'butho, ma'ra xi du.

⁷Ne bi ñ'udi bi hyanda ar Hakobo, m'efa bi ñ'udi bi hyanda gatho ya mpote.

⁸Ne ár ngöts'i bi ñ'udi da handga, ngu n'ar tsi ñaxki hingi jwata yá pa.

⁹Nuga go ár ngöts'igi gatho yá mpotegihe ar tsi Hmu. Hindi ñ'epkagi da t'engagi ár mpotegi, ngetho ndi kumba ár nijö Jö.

¹⁰Ha Jö xi hwägagi xi 'raka nunar nsunu. Ne hinxi m'edi nö'ö te xi hwägagi, ngetho xta töta gatho nu ma'ra ya mpote xta ot'a nzeze ar 'befi. Mödi hingo xta pesega, xi maxkagi ár nhwëki Jö.

¹¹Ngetho hinte ja nu'mu go geke wa go ge'u. Gatho di mömfe ár mhö ar tsi Hmu, ne go gehnu xka ñ'emuihu.

¹²Ha nu'mu xta xi'ahe ar tsi Hmu Hesukristo xki du ne bi mengi bi nte man'agi, hanja 'ra gi eñhu 'mu hingi pengi da nte nu'u xi du.

¹³Nu'mu gi eñhu hingi pengi da nte nu'u xi du, njap'u gi koñhu bi mengi bi nte ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Ha nu'mu ar tsi Hmu Hesukristo himbi mengi bi nte man'agi, xi m'ep'u nö'ö te xta xi'ahe 'mu, ne hinter me'ö ri ñ'emuihu.

¹⁵Ne pontho yá 'begogihe Jö di katehe. Ngetho xta dāhe majöni di eñhe, Jö bi ko'spa ár te man'agi ar tsi Hmu Hesukristo. Ne hindi njap'u nu'mu majöni nö'ö gi eñhu hinda mengi da nte nu'u xi du.

¹⁶Ngetho nu'mu nuya xi du hingi pengi da nte, njap'u ar tsi Hmu Hesukristo hinxi mengi xi nte 'mu.

¹⁷Ha nu'mu himbi mengi bi nte man'agi ar tsi Hmu Hesukristo, hinter m'efi ri ñ'emuihu 'mu, ne hinxi thök'atho'ihu ri ts'okihu.

¹⁸Ne gatho nu'u xi du mi ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo, hage xi m'e'u 'mu.

¹⁹Nu'mu da göxkwa gatho har ximhai nö'ö di to'mhu da 'raju ar tsi Hmu Hesukristo, hwëkategihu, ne di töhu gatho nu ma'ra ñ'uda ma m'uihu.

²⁰Nunar tsi Hmu Hesukristo, hö, bi mengi bi nte man'agi, ne go gehnu ngu ar 'bet'o sofo. M'et'o xi mengi xi nte, ne m'efa gatho nu ma'ra.

²¹Ngetho nu'mu n'adar ñ'ohö bi kut'a ar ndöte har ximhai, ma n'adar ñ'ohö bi kut'a ar menga nte.

²²Hö, njangu ar Adan bi kut'a ar ndöte ne gatho nda du, ar tsi Hmu Hesukristo bi kut'a ar menga nte ne gatho nda mengi nda te.

²³Ne gatho o ár 'ñu n'a ngu n'a. M'et'o ar tsi Hmu Hesukristo, gehnu bi xokwa ar goxthi nu ma'ra. M'efa nu'u togo xi jamfibi, ma da nangi xta penk'ö n'ehe.

²⁴Ne da e ar ngöts'i, nu xta wadi da hyomahai gatho ya nsu, ya ndö, ne gatho nu'u pe'sa yá ts'edi, ne da datwa ár ts'ut'wi Jö ár Dada.

²⁵Ne ma da ndötho'ö, ha nu xta wadi da thomahai gatho yá ñ'uni, da da ar ndö.

²⁶Nunár ñ'uni ma da hwata ár ngöts'i, gehnu ar ndöte.

²⁷Ngetho gatho te ja, xi thomahai ne xi ts'e'mba hár wa. Ne nu habu enö, gatho bi ts'e'mba hár wa, hingi ne da 'ñenö xi ts'e'mba nö'ö togo bi umba nunar nsunu n'ehe.

²⁸Ne m'efa nu xta wadi da ts'e'mba hár wa, gesē ár T'u Jö n'ehe ma da ñhesē da m'u hár wa nö'ö togo bi hyomahai gatho. Njap'u Jö di ndö gatho nö'ö te ja.

²⁹Nu'mu hingi pengi da nte nu'u xi du, tema ñho juka nu'u togo nxixthe pota nu'u xi du. Yo'ö ot'a njap'u 'mu.

³⁰Yo'ö di ñ'enthe ma tehe gatho ar pa 'mu.

³¹Tsi kuhu, majöni di xi'ahu, hyax'mu di ent'a ma te. Ne di johya ngetho xka ñ'emuihu ma tsi Hmuhe Hesukristo.

³²Nú'mu xa da ent'a ma te núnu Efeso, pontho da ntsa'be ya 'muhu, honse ndi honi nga temba yá mfeni ya jö'i, ne nu'mu hiñ'otho ar menga nte, tema ñho 'mu. Ha hingi töte ár

ñho ga ñuñhu, ga tsithehu, ngetho xudi ga tuhu, ngu mhö.

³³Yo ma gi ñhehu togo da hya'ahu, ngetho nu'u togo ñ'owi ya ts'ojö'i ma da ts'omba yá hogam'ui.

³⁴Zot'a ri dahu, ne hyehu ar ts'oki, ngetho 'ra hingi pöhu Jö. Di 'bet'a ri tsahu di xi'ahu njap'u.

³⁵Da tsa gi 'ñeñhu 'ra: Hanja ma da mengi da nte nuya xi du. Tema ndo'yo ma da me'sa nu xta nanga man'agi.

³⁶Xa xka 'be ri mfenihu. Gi pöhu, nö'ö te gi pothu, m'et'o da du, ne ka da bot'se.

³⁷Nuna te gi pothu, hinga get'ö ma da boxa man'agi, honse ár mu ar t'ei, wa man'ar nda go pox'ö.

³⁸Ha Jö gehnu umba yá 'bai ngu bi ne'ö. Ne n'a ngu n'a ya nda bi umba ár 'baise, hingi ñhehwi nu ma'ra.

³⁹Njap'u nu'u togo pe'sa yá ndo'yo, hingi 'rangutho. N'añ'o ár ngo ya jö'i, man'a yá ngo ya mangazu'we; man'a yá meti ya hwö, ne man'a yá meti ya ts'int'su.

⁴⁰Ne n'añ'o yá ndo'yo nu'u 'buhnu mhets'i, ne n'añ'o nu'u 'bukwa har ximhai. Ne hingi ñhe ár nzatho nu'u 'buhnu mhets'i ngu nu'u 'bukwa har ximhai.

⁴¹N'ár nzatho ar hyadi, man'ár nzatho ar zönö, ne man'a ár nzatho ya tso. Ne nuya tsoho hingi ñhe ár nzatho n'a ngu man'a.

⁴²Njap'u ár menga nte nu'u xi du, da t'a ár ndo'yo ts'oni, ne da mengi da nanga n'ar ndo'yo hinda ma da ts'oni.

⁴³Nö'ö da t'agi, 'bepkagihu ma tsahu, ha nö'ö da nangi eska ma nsuhu. Nö'ö da t'agi went'atho, ha nö'ö ma da nangi, xa di ja ár ts'edi.

⁴⁴Ma da t'a nunar ndo'yonu xta pe'suwa har hai, ne xta mengi da nte di ñehwi ár ndo'yo nuya bi 'bu mhets'i. N'año ar ndo'yo di pe'suwa har ximhai, ne n'año ar ndo'yo ma ga pe'sunu.

⁴⁵Njanu xi nt'ot'a har T'ofu: Bi thoka ar m'et'o ñ'ohu, gehnu ar Adan te ár hño. Nö'ö ar 'befa Adan, gehnu ar Hño unga ar te.

⁴⁶Ne hingi 'bet'o nunar ndo'yo ñehwi nu'u bi 'bu mhets'i. 'Bet'o nu'u pe'spa yá ndo'yo ya meximhai, ne m'efa nu'u pe'spa yá ndo'yo nu'u bi 'buhnu mhets'i.

⁴⁷Nunar m'et'o ñ'ohu, ar meximhai bi nju ar hai bi thoki. Ha nunar ñoho ñ'ohu, gehnu ar tsi Hmu ar memhets'i.

⁴⁸Nu'u di hñoxa nö'ö bi nju ar hai bi thoki, gehya nuya 'bukwa har ximhai. Ha nu'u di ma mhets'i, di ñehwi nö'ö xpa e mhets'i.

⁴⁹Ne jangu di hñoxkagihu nö'ö 'bukwa har ximhai, n'ar pa di hñoxkagihu nö'ö xpa e mhets'i.

⁵⁰Ne di xi'ahu tsi kuhu, nunar ndo'yonu di pe'suwa har ximhai, hinda ma da hñoñu ár ts'ut'wi Jö. Hinda yutnu nö'ö da ts'oni, hinda nthöskwi nö'ö hinda ts'oni.

⁵¹'Yohu ma ga xi'ahu n'ar mhö himi födi: Hinga gathu ma ga hwethu, mödi hö, gathu ma da mpongagihu ma 'baihu.

⁵²Ngu ár nihi n'ar hwei dama da thotho, njap'u xta nzunga ar ngöxa k'axt'athuxi. Ngetho ma da thuxt'i, ne nuya xi du ma da njuts'i da t'umba man'ar ndo'yo hinda ma da du. Ne nuju gar 'buthu, ma da 'bongagihu ma ndo'yohu.

⁵³Ngetho mahyoni nunar ndo'yonu thege, da mponi, hinda mengi da du. Nupya tu, ne nu'mú, hinda thege.

⁵⁴Ne nu xta wadi da mponga nuna tu, hinda ma da thege, ne nuna thepya, hinda the 'mu. Nu'mú hö, da tho nö'ö enga har T'ofu: Xi nhwata ar ndöte, hinda mengi da me'sa ár ts'edi.

⁵⁵Tsi ndöte, habu ba ko ri m'ite. Tsi nt'agi, te bi ja nuya pa ngi töte.

⁵⁶Ngetho nunar m'ite ar ndöte, gehnu ar ts'oki, ha nunar ts'oki ju ár ts'edi ha ya 'bepate.

⁵⁷Ma ga umfu njamödi Jö xi jaju xta ntötehu xta ñ'emuihu ma tsi Hmuhu Hesukristo.

⁵⁸Jange ma tsi hmöka kuhu, hñuxa xiño ri ñ'emuihu. Yo ma gi ñehhu togo da mas'a ri ñöhu. Ne xa gi umba ri muihu gi mpehu hár 'befi ar tsi Hmu. Gi pöhu, gathu nunar 'befi gi pefu ar tsi Dada, hinda ma da njap'utho.

N'ar mfats'i 'bempa ya ku

16 Nupya di xi'ahu, nunar mfats'i 'bempa ya ku hyoya, tenthu nunar mhö da 'bepa ya nijö 'buhnu har hai Ngalasia.

²Tat'a hño to har 'bet'o mpa, n'angu n'a gi 'weju n'a tsi tui tengu ár nzeye xka töhu. Nzöñhu gi kwathu, ne nú'mu xka tsomp'u, hinge ka gi ndui gi johu.

³Ne xka tsomp'u, ga pehna nu'u xka hwañhu, ne xka umfu n'ar he'mi da hñoxa ar mfats'i ma da umba ya ku me Herusalen.

⁴Ha nu'mu xiño ga maga n'ehe, ga me'be'u.

Nuya 'befi beni da 'yot'a ar Pablo

⁵Ma ga map'u ga k'ös'ahü nu xka jwadi ga tho har hai Nmasedonia, ngetho mahyoni ga thohnütho.

⁶Di beni ga kohwihü 'ra ya tsi pa. Nu'mü da tsa ga 'buhwihü ga to'mi da tho ya tse, ne m'efa gi 'raju n'ar hoga nt'edi, ga ju ma 'ñu habü gar ma.

⁷Ngetho nupya hindi ne ga nu'ahu nhixt'itho. Di ne ga 'bup'u 'ra ya tsi pa, nu'mü da 'raka nseki Jö.

⁸Ma ga 'bukwatho Efeso, ga to'mi da tho ar dango Pentekoste.

⁹Ngetho xa xi xo ar goxthi tsa ga pepa ar tsi Hmu. Di to'mi ga tö nze ya jö'i, mödi ja nze ye togo hingi ne da hyegagi.

¹⁰Nú'mü da zomp'u ar ku Timoteo, hyanthü di 'bui xiñho, ngetho nö'ö, ot'wa ár 'befi Jö nguga n'ehe.

¹¹Jange numansuhü ne umfu n'ar hoga nt'edi da pengi da e da k'öskagi, ngetho di to'mi da zohwi nu ma'ra ya ku.

¹²Ha nu ar tsi ku Apolo, da apa ar möte nda mewi ya ku ma nda k'ös'ahü. Himbi ne bi mapya, mödi da map'u, nu xta nja ár mpongi.

Ya ngöxanzengwa

¹³Zot'a ri dahü, zeta ri ñ'emüihü. Yo gi wenthü, ne xa gi noxju.

¹⁴Gatho nö'ö te gi 'yothü, gi pe'su ar mhöte gi 'yothü.

¹⁵Tsi kuhü, gi pöhu ar ku Tefa ne yá mäni. Gehyü ya 'bet'o ku xi jamfi núnu Akaya, ne xi 'yentyá teyü da maxa ya gamfi.

¹⁶Di a'ahü ar möte gi 'yothü gatho nuya faxte ngu'u, ne nu'u tsabi mpe háar 'befi Jö.

¹⁷Da njohya bi zo ar ku Tefa, ar Fortunato ne ar Akaiko, gehyü togo pot'ahü 'bukwa.

¹⁸Ngetho bi hubga ma müi ne ri müihü n'ehe, jange numañhobihü nuya kuyü.

¹⁹Zengwa'ihü ya ku mhunts'a ha ya nijö 'bukwa har hai Asia. Ne ar Akila, ar Prisila ne ya ku mhunts'a ha yá ngu'u, gathoyü zengwa'ihü har mhöte unga ar tsi Hmu.

²⁰Zengwa'ihü gatho ya ku 'bu ingekwa. Nzengwahü n'a ngu n'a, ñhuhü ngu gar kuhü.

²¹Nuga dar Pablo, di peñ'ahü nunar nzengwanü di ot'ase.

²²Nö'ö togo hingi mö ar tsi Hmu Hesukristo, dá zütwa ár kwe Jö. Ar tsi Hmu Hesukristo 'bap'ütho da ehe.

²³Dá hyex'atho'ihü ár nhwëki ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁴Di mö'ahü gi gathohü har mhöte unga ar tsi Hmu Hesukristo. Dá njap'u.

ÁR ÑOHO AR KORINTIO

Ár ñoho ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mēmpa ya me Nkorinto

Ar nzeṅwa

1 Dar Pablo, ár mpoṭegi ar tsi Hmu Hesukristo ngetho njap'u bi ne Jö. Nuga ne ar ku Timoteo, di peñ'ahe nunar he'minu, nu'ahu gi 'buhü Nkorinto, ne gatho ya ku gi 'buhü har hai Akaya.

²Jö ma tsi Dadahu ne ar tsi Hmu Hesukristo da 'ra'ahu ár nhwēki ne ar hogam'ui.

Ya thogi bi tho ar Pablo

³Nsunda Jö ár Dada ma tsi Hmuhü Hesukristo. Gehnü ma Dadahu hwēgagihü ne ma Jöhu togo hubga ma müihü.

⁴Gehnü togo hubga ma müihü nú'mü di thohü ya thogi, ne njap'u da tsa ga hu'mbabihi yá müi togo tho ar thogi ngu xta thohü. Di hu'mbabihi yá müi ngu xi njakagihü n'ehe.

⁵Ngetho jangu xa di thohü ya dumüi di teñhü ar tsi Hmu Hesukristo, njap'utho n'ehe di ñhehwihü ár humamüi.

⁶Ha nu'mü xta thohe ya thogi, di to'mhe da nhup'a ri müihü ne

da max'ahu gi k'onju. Ha nu'mü nhubgagihe ma müihe, njap'utho n'ehe di to'mhe da nhup'a ri müihü, ne da max'ahu gi tsethü ya thogi, di hñöxa nuya di thohe n'ehe.

⁷Ne jangu gi thohü ya thogi nguje, hindi tsayahe di to'mhe njap'u da nhup'a'ihü ri müihü nguje n'ehe.

⁸Tsi kuhü, di nehe gi pöhu nuya nt'utsa da thohe núnu Asia. Xa bi t'otkagihe ar ts'om'ui ne bi the ma ts'edihe, ndi beñhe ja nga kohenu.

⁹Da ent'asehe nda thöga ma tehe. Njap'u hinge nga jamfihe ma ts'edisehe, honse nga to'mhe ár mfats'i Jö togo juxa nuya xi du.

¹⁰Gehnü togo bi maxkagihe, faxkagihepya, ne di kaxmbenihe da maxkagihe ga k'onje ma'ra ya thogi ngunu.

¹¹Ha nu'ahu, nu'mü gi faxkagihe gi 'yafu Jö, ma da nja nzeýe n'ehe togo da umbabi njamödi xi hwēgagihe nö'ö xka 'yapabihü.

Yo'ö ar Pablo himbi ma Nkorinto ngut'a

¹²Di johyahe, ngetho ma mfenihe xikagihe xta 'yohe xiñho ngu

utkagihe Jö, ne hinxta yo'the ma mfenihe. Hinxta 'buhewa har ximhai ngu yá mfeni'u, xta temfe ár nhwëki Jö. Xta 'buhe n'ar hogam'ui hár nthandi ya meximhai, m'et'o ha ri nthandihu.

¹³Nö'ö xta ot'ahe, di pöhe gehnu tso ri mfenihu, hinge man'ar mfeni. Ne di kaxmbenihe ma gi pöhu xiñho xoge.

¹⁴Ngu ya xka pökagihe n'a tsi tui, go ma ga ja'ahe gi njohyahu. Ha nu'ahu go ma gi jakagihe ga njohyahe n'ehe, nú'mu xta menga ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Gehnu ar mfeni ndi pets'i. Jange da bemhö nga thop'u m'et'o nú'mu nda poni nga ekwa Nmasedonia, ne ngi njohyahu ga tsoñ'ahu yo'gi.

¹⁶Hö, njap'u ndi beni nga thop'utho nga k'ös'ahu ne nga ekwa Nmasedonia. Ne m'efa nga penkp'u man'agi, ne ngi faxkagihu nga ju ma 'ñu nga ma har hai Nhudea.

¹⁷Nú'mu nda bengathoyu, hage ndi ñ'önt'utho. Wa ndi ñhe'be ya meximhai yot'a yá ne n'andi mö hö, ne n'andi hin'ö.

¹⁸Jö hingi yot'a ár ne, jange nuje n'ehe hindi möñhe hö ne hin'ö.

¹⁹Ngetho ár T'u Jö ar tsi Hmu Hesukristo, nö'ö togo da dat'ahe majöni, nuga, ar ku Silbano ne ar ku Timoteo, nunar tsi Hmunu hingi yot'a ár ne. Hár m'uinu, ka datkagihunu nö'ö majöni.

²⁰Ngetho hár te ar tsi Hmu Hesukristo, ka bi nhekinu gatho yá ñhöt'i Jö. Jange di eñhu, hö njap'u, nú'mu di e'spabihu ár nsu Jö.

²¹Jö go bi zetkagihu ma ñ'emuihu hár 'ñu ar tsi Hmu Hesukristo, ne bi hñuskagihu ár Hñö.

²²Ne njap'u bi 'wegagihu ngu yá metigihu'ö. Gehnu ar Hñö da höñhu ha ma muihu ngu n'ar 'bet'o ñhöt'i, ne di to'mhu ga höñhu xoge m'efa.

²³Ha nuga hinxta thop'utho Nkorinto, ngetho di tsu ga zo'ahu nts'edi, ne ga tsot'a ri muihu. Jö pödi di mönga majöni, ne di et'a made ma te hindi kate.

²⁴Hindi nehe ga ja'ahe gi ñ'emuihu ngu di neje. Nö'ö di nehe, ga fax'ahe gi pe'su ar johya, ngetho di pöhe xi nzedi ri ñ'emuihu.

2 Jange nupya xta beni hinga pengi ga map'u ga ja'ahu da zot'a ri muihu.

²Ngetho nu'mu da zot'a ri muihu, togo da hubga ma mui 'mu. Hage hingo nu'u togo xta tsot'wa yá mui.

³Nú'mu nda ot'ahu, da jap'u ndi honi gi jaju ga njohya xka tsomp'u, hinge gi jaju da du ma mui. Di kaxmbeni, nu'mu di johya, gi johyahu n'ehe.

⁴Ngetho xa mi tuka ma mui ne ndi zoni nú'mu da ot'ahu m'et'o. Hinge ndi ne nga tsot'a ri muihu, ndi ne ngi pöhu xa di pes'ahu n'ar döta mhöte.

Ar Pablo pumbabi nö'ö togo xki nts'oki

⁵Ha nu'mu ja n'a togo xi jakagi xi du ma mui, hinge xi jakasega. Tsa ga möñhu xi zu'ahu n'a tsi tui n'ehe, hindi ne ga eñhu thota ár nzeye.

⁶Hñöjwu, di za ár mfei nö'ö togo nzeye'ihu ga kuhu.

⁷Ha nupya mahyoni gi pumbabihu ne hñu'mbabi ár mui, yo ma da du ar ts'oni.

⁸Jange di a'ahu gi uthwu man'agi da hyandi gi pe'sfu ar mhöte.

⁹Da ot'ahú nor he'mi n'ehe, ndi ne nga pödi ha gi ohú gatho nö'ö di xi'ahú, wa hin'ö.

¹⁰Ne nö'ö togo gi pumbabihú, nuga n'ehe. Hö, nuga xta pumbabi nu'mú di jamhö te ga pumbabi. Xta jap'u di hongari ñhohú hár nthandi ar tsi Hmu Hesukristo.

¹¹Ne njap'u hinga xojwú ar 'ñu ar ts'ondöhi. Di pöhu hongari hanja da kut'a ya ts'omfeni.

**Ar Pablo xa mi tupa ár
múi mi 'buhnú Ntroa**

¹²Nú'mú nda tsonú Ntroa nga mömbahmö ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo, da nu xki xogagi ar goxthi.

¹³Mödi xa mi tuka ma múi, ngetho hinda nth'e'benú ma tsi ku Tito. Jange da ñ'e'be ya ku, ne da ju ar 'ñu da ekwa har hai Nmasedonia.

**Nu'mú di 'buhwihú ar tsi Hmu
Hesukristo, hyax'mú di tötehu**

¹⁴Jamödi Jö jakagihú hyax'mú ga ntötehu, ngetho di 'buhwihú ar tsi Hmu Hesukristo. Ne hagatho di ñ'uhú nunar hoga mfödi, ngu n'ar hogañuni habú gatho tsoni.

¹⁵Jö nugagihú di pe'sfu ár hogañuni ar tsi Hmu Hesu, di nxañhú madeda nu'u xi mpohó ne nu'u hinxi mpohó.

¹⁶Nuya xi m'edi tsá'u ngu n'ar ñuni hote, ha nuya xi mpohó, ngu n'ar ñuni umba ar te. Togo tsahmö da 'yot'a nuya 'befiyu.

¹⁷Nuje hindi pãhwe ár mhö Jö, ngu ot'a nzeýe honi da dö ar bojö. Nuje xint'axi ma mfenihe di möñhe nö'ö 'rakagihe Jö, ngetho di pöhe di 'búhe hár nthandi'ö, ne di 'bú'behe ar tsi Hmu Hesukristo.

**Yá 'begogihe Jö di möñhe
ar 'ra'yo nkohi**

3 Hage di hoñhe man'agi gi numañhogihe. Wa di hoñhe ga hös'ahe n'ar he'mi di ñomañhogihe, ne xka poñhe gi 'rakagihe n'a ngu ot'a nu ma'ra.

²Gese'ihú ngu ma he'mi'ihe xi thuska ha ma múihe, gehnú to gatho pödi ne gatho nehe.

³Njap'u nheki ngu yá he'mi'ihú ar tsi Hmu Hesukristo, xi t'enk'a ha ma 'yehe. Hinge honse xi t'ot'i, pewi ár Hñö Jö. Hinge ha ya nxindo, ha yá múi ya jö'i.

⁴Xta möñhe njap'u ngetho di kaxmbenihe di 'bú'behe xiñho Jö, faxkagihe ar tsi Hmu Hesukristo.

⁵Hinge di beñhe xa di pe'se ar ts'edi te gatho ga othe. Jö go 'rakagihe ar ts'edi ga pehe nunar 'befinu.

⁶Ge'ö togo bi hñuxkagihe, ne bi 'rakagihe ar ts'edi ga mpehe har 'ra'yo nkohi. Hinge di teñhe ya 'bepate xi t'ot'i, gese ár Hñö Jö otkagihe ar 'ñu. Ngetho ya 'bepate tsixkagihú har ndöte, ha nunár Hñö Jö 'rakagihú ar te.

⁷Ha nu'mú nuya 'bepate bi t'uni xki t'ot'a ha ya nxindo, xa mi pe'sa ár nsu, jange nuya me Israel himi tsá nda hyandwa ár hmi ar Moise xa mi hyats'i, mödi m'efa ma nda the xoge,

⁸tenguhmö ár döta ár nsu ar 'ra'yo nkohi pepya ár Hñö Jö.

⁹Ngetho nu'mú nuya 'bepate tsixa har 'bexui ya jö'i, bi t'unga mi nhekiwi ar nsunda, xa töte ár nsunda ar 'ra'yo nkohi, japi da m'u xiñho ya jö'i hár nthandi Jö.

¹⁰Nuya 'bepate mi pe'shmö ár nsu, hingi tsá da ñhuxkwi ár nsu nunar 'ra'yo nkohi.

¹¹Ngetho nu'mu nõ'ö thege bi me'sa ár nsu, tenguhmö ár nsu nõ'ö hinda ma da thege.

¹²Ngetho di pe'se n'ar döta ndo'mi, jange hindi ntsuhe ga möñhe ar hoga mhö.

¹³Hindi ñhe'behe ar Moise togo mi ko'ma ár hmi, ne njap'u nuya me Israel hinga nda hyanda hanja nda the nunar hyats'i xki thuts'i nda thege.

¹⁴Ha nuyá mfeni'u bi jot'i, ne nuya payu nú'mu né'u ar nkohi mi ja mam'et'o, jot'atho yá da. Ngetho hõse ar tsi Hmu Hesukristo tsá da hñõkwabi'u ar dutu kotwabi yá hmi.

¹⁵Njap'utho nuya payu, nú'mu né'u ár t'ofõ ar Moise, wande nunar dutunü kotwa yá mfeni.

¹⁶Ha nu xta ñ'emui ar tsi Hmu, da da ar dutu kotwa yá da.

¹⁷Ngetho ar tsi Hmu ge'õ ar Hñö, ne nu'u togo pe'spa ár Hñö Jö, hinte ja te kot'i.

¹⁸Nuju hinte kobgagihu ma daḥu. Di hanthwü ár nsunda ar tsi Dada ngu ha n'ar ñhe. Ne ár Hñö Jö 'yo di patkagihu di hñuxa ár nsunda ha ma m'uihu, ne ga tsoñhu di hñõxkagihu ar tsi Hmu.

4 Jange nuje hindi wenthe di pehe nunar 'befi xi hwëgagihe Jö.

²Hindi mpeje nt'õgitho, hindi ntsaje. Hindi othe xi nts'ogagihe, hindi pathwe ár mhö Jö. Nõ'ö di pehe, di uhe ár mhö Jö majõni ha ma m'uihe, gehnu numañho ya jö'i di othe hár nthandi Jö.

³Ha nu'mu 'ra xi t'õkwabi, hingi tsá da bö ar hoga mhö di möñhe, gehyü di ma da m'edi.

⁴Ar ts'ondõhi togo ar ndö nuya ngõxapayü, xi got'wa yá da nu'u hingi ne da gamfi. Ne njap'u hinda zütwa ár hyats'i ar hoga mhö utwa ár nsunda ar tsi Hmu Hesukristo, togo di hñõxa Jö ar tsi Dada.

⁵Nuje hindi nõñhese ma m'uihe. Nõ'ö di pehe, di 'yoñhe ar mhö, di eñhe nunar tsi Hmu Hesukristo gehnu ar Hmu, ne nuje ngu ri 'begogihe. Di othe njap'u ngetho di pefe ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Ngetho Jö togo bi japa ar ñot'i nda hya'sa madedar 'bexui, go bi xoga ma mfenihu ga hanthwü ár nsunda Jö nheki hár hmi ar tsi Hmu Hesukristo.

Hyax'mu ga 'buhu har ñ'emui

⁷Nunar döta m'ets'inu xi 'rakagihu Jö, jwata ha ma ndo'yohu ngu n'ar tsi ts'oibõhã. Ne njap'u da nheki nunar döta ts'edinu go unga Jö, hingo ma ts'edisehu.

⁸Nuje di pefe ar tsi Hmu, xa xi nts'ibgagihe, mödi tsada ga 'ñõñhe. N'andi hindi pöhe te ga pehe, ne hindi 'behe ar ts'eti.

⁹Njukagihe, ha hinga k'at'a togo da maxkagihe. T'entk'athogihe, mödi hinxi nhwatkagihe.

¹⁰Habu gatho di 'yohe, di ñ'enthe ár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo, di hoñhe da nheki ha ma ndo'yohe ár te'ö.

¹¹Nuya di 'buhe, hyax'mu di enthe ma tehe da tho, ngetho di teñhe ar tsi Hmu Hesukristo. Ne nunár te ar tsi Hmu da nheki ha ma ngõxando'yohe.

¹²Nuje di ntõxe ar ndöte di hõs'ahe ar hoga mhö, ha nu'ahu gi hõñhu ar te hinda göts'i.

¹³Ngu engá har T'ofó: Da ñ'emüi, jange da ñö. Nuje n'ehe di pe'se nunar mfeninu, jange di möñhe nunar mhönu, ngetho di ñ'emüihe.

¹⁴Di póhe, nuna togo bi guxa har ndöte ar tsi Hmu Hesukristo, ma da guxkagihu n'ehe mahyegi ngu bi guxa ar tsi Hmu, ne da 'babgagihu mahyegi habu bi 'ba'ö.

¹⁵Ngetho nuya thogiyu di thohe, da thohe di hoñhe ri ñhohu, ne da zu ma nzeýe nunar nhwëki Jö. Njap'u di nzeýe togo di umba njamödi Jö, ne di nsundabi n'ehe.

¹⁶Jange hingi went'a ma ñ'emüihu. Mödi nunar ndo'yonu di hanthu thege, ha nunu mbo ha ma müihu, 'yo di n'a'yo hyax'mu.

¹⁷Ngetho nuna n'a tsi tui ya nt'utsa di thohu, faxkagihu da hñuxa nunar döta nsunda tobgagihu.

¹⁸Hindi huxa ma dahu nuya te tsá ga hanthuwa, ngetho nuyu ma da thege. Nuju di huxa ma dahu nu'u hingi nheki ne hiñham'u ma da thege.

5 Di póhu, nu xta nhwata nunar ndo'yonu ngu n'ar ngu di 'buhüwa har ximhai, ma da t'akagihu man'ar ngunu mhets'i, hinxi hoka n'ar ñ'ohó, xi hokase Jö, ne hiñham'u da thege.

²Jange nuya payu di 'buthu har ngunu, di gö'su di to'mhu da thetkagihu ar 'ra'yo ngu bi janu mhets'i.

³Njap'u ma da thetkagihu n'ar 'ra'yo he, hinge ga 'buhu tsi nthemfotho.

⁴Ngetho nu'u di 'buhu ha nunar ngunu, tupka ma müihu di zoñhu. Hindi nehü da thömögagihu ma

dutuhu. Nö'ö di nehü, da thetkagihu n'ar 'ra'yo. Ne nunar 'ra'yo ndo'yo ngu n'ar dutu hiñham'u da thege, da go'ma nö'ö man'a thege.

⁵Nö'ö togo bi hyógagihu nga thohu njanu, gehnu Jö. Ne xi 'rakagihu ár Hñö, xi 'bet'ogihu, ne njap'u di póhu ga höñhu xoge m'efa.

⁶Jange hyax'mu di johya di ndo'mhu. Ne di póhu, nu'mu di 'buthu ha ma ndo'yohu, hindi 'buhwithohu ar tsi Hmu.

⁷Nuju hindi teñhu nö'ö di hanthu, di teñhu nö'ö hindi hanthu, honse di ñ'emüihu.

⁸Nuju di ndo'mhu, jange xa di nemhöhu ga hehu nunar ndo'yonu, ne ga 'buhwihu ar tsi Hmu.

⁹Jange ma ga umba ma müihu ga othu nö'ö ne'ö, wa hindi 'buhwithohu, wa gar 'buhwihunu.

¹⁰Ngetho mahyoni gatho ma ga 'bahu da hñöskagihu majöni ar tsi Hmu Hesukristo. Ne ga höñhu ma nthöhöhu n'a ngu n'a tengu xta mpehu nú'mu ndi 'buthu har ndo'yo.

Ar 'befi ñhogamüi

¹¹Nuje di tsufe Jö, jange di umba ma müihe ga pomfe yá müi ya jö'i. Jö pödi xiñho tema di pe'se ha ma müihe, ne di kaxmbenihe njap'u gi pökagihe n'ehe.

¹²Hindi hoñhe gi numañhogihe man'agi. Nö'ö di nehe, gi 'ñeskagihe ma nsuhe. Ne gi pe'su tema gi thöthwu nu'u exase yá nsu, nete nö'ö oxta mañö, hingi japamasu nö'ö di ñe mbo.

¹³Nu'mu xta 'be ma mfenihe, di othe di nsundahe Jö. Ha nu'mu di benthe, di pep'ahe di hoñhe ri ñhohu.

¹⁴Gatho nö'ö di othe, di jahep'u ngetho ár mhöte ar tsi Hmu tökagihe. Di pöhe, nu'mu bi du n'a pöta gatho, pontho bi du gatho n'ehe.

¹⁵Nö'ö bi du bi pöta gatho, ne nu'u togo tetho, hinda m'ui da 'yot'a nö'ö ne'u. Da m'ui da mepa nö'ö togo bi du, ne bi mengi bi nte bi döpa ár ñho'u.

¹⁶Jange nupya dimap'u, hinga ma ga hanthu ma'ra ngu bense ya jö'i. Hinga hanthu njap'u ar tsi Hmu Hesukristo, mödi xta pöhmöhu ngu benga ya jö'i.

¹⁷Nö'ö togo 'buhwi ar tsi Hmu Hesukristo, xi n'a'yo ár te. Nunar m'ui mi 'bu maham'u, xi thogi, ne xi me'sa n'a ma'ra'yo.

¹⁸Gathoyu xi 'raju Jö, togo ba tsigagihu nga ñhogamuiwihü'ö hár te bi unga ar tsi Hmu Hesukristo. Ne xi 'rakagihu ar 'befi ga xifu ma'ra da ñhogamuiwi Jö n'ehe.

¹⁹Ga möñhu, Jö xi ñhogamuiwi ya jö'i hár te bi unga ar tsi Hmu Hesukristo, ne hingi ts'i'spa nt'ofö yá ts'oki. Ne xi zogagihu ar 'befi ga jafu da nunga nunar mhönu ñhogamui.

²⁰Nuje dar m'ehnihe di pothe ar tsi Hmu Hesukristo, ne pontho Jö go zo'ahu. Jange di xi'ahu hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo: Ñhogamuiwihü Jö.

²¹Nö'ö togo himbi 'yot'a ar ts'oki, bi thandi ngu ar ts'okte, njap'u bi pokagihu. Ne nuju ndar ts'oktehu, bi thangagihu hinte ma ts'oki di tuhu hár nthandi Jö, ngetho di 'buhwihü ar tsi Hmu Hesukristo.

6 Nuje ngu yá maxtegihe ar tsi Hmu, di xi'ahe hingi fesfu ya ñho xi hwék'ahu Jö.

²Ngetho ngu engá har T'ofö:

Ha ya hoga pa xta ox'a'i, ne xta fax'a'i har pa mpöho.

Ha gi öhu, gehnu ar hoga papyá, ne ar pania ar pa mpöho.

³Di ntsuñhe hinto di nehe ga jafe da mfets'e, ne njap'u hinto di pe'sa te da ñömañ'u ma 'befihe.

⁴Nö'ö di pehe, di umbá ma müihe da nheki yá 'begogihe Jö. Di pe'se ar ts'eti di thohe ya thogi. Te gatho di k'athe, di thohe ya dumui.

⁵Di thohe ya mfei, njokagihe ha ya fadi. Hexkathogihe ya jö'i 'butho da hyogagihe. Xa di thohe ar 'befi, di a ma t'öhöhe, di thohe ar thuhu.

⁶Nhekitho yá 'begogihe Jö ngetho di 'bue n'ar m'ui xint'axi. Xta 'ñuhe ar hoga mfödi xi t'aje, xta pe'sfe ar ts'eti ma'ra, ne di 'bue ga faxe togo honi. Tsixkagihe ma mfenihe ár Hñö Jö, ne di pe'se n'ar mhöte hingi oxta mañö.

⁷Di möñhe ar mhö majöni. Jö 'rakagihe ar ts'edi ne ar hogamui, faxkagihe habu gatho ga ntötehe.

⁸Ra eskagihe ma nsuhe, ma'ra nugagihe hinter m'ekagihe. Ñhömañ'ugihe ne ñhömañhogihe. Nhugagihe ngu dar nemhñöhe, ha di möñhe nö'ö majöni.

⁹Nhugagihe ngu ya n'añ'o, mödi fökagihe. N'andi ya 'butho da thoje, ha di 'buthe. Xa di thohe ya mfei, ne hinxi thogathogihe.

¹⁰Di thohe ar dumui, ha hingi tsaya ma johyahe. Di 'bue ngu n'ar tsi hyoya, mödi di hemfe ya ñho ma'ra. Wande hinte di pe'se, ha go ma metihe gatho.

¹¹Tsi kuhü me Nkorinto, xta xi'ahe xiñho gatho, ne xta kwat'ahe ha ma müihe.

¹²Nuje hindi kothē ma muihe ga mō'ahe, ha nu'ahū hō, xka kothū ri muihū gi mōkagihe.

¹³Njanū gi ko'skagihe, xojū ri muihū gi mōkagihe. Di xi'ahū njap'u ngu ma bōtsi'ihu.

Ár ngugihu Jō togo hō ar te

¹⁴Yo gi nthōskwihū ya jō'i hingi ñ'emui. Ngetho, hage ntsixkwi ar ñho nō'ō hingi ho. Wa tsā da m'u n'at'wū ar 'bexui ne ar hyats'i.

¹⁵Hage ja te ntsixkwi ar tsi Hmu ne ar ts'ondōhi. Wa tema di hñōxkwi n'ar gamfi ne nō'ō hingi ñ'emui.

¹⁶Ár nijō Jō hingi tsā da nthōskwi yá nijō ya tsita emp'ō. Ha nuju yá nijōgihū Jō togo hō ar te. Ngu bi ñ'enō:

Ma ga 'bu'be, ne ma ga 'yo'bega'u.

Ne da hyandgagi yá Jōgi, ne nuga ma ga nu ngu ma bōtsi.

¹⁷Jange engā ar tsi Hmu: Poñhū hyehup'u, yo gi thāñhū nō'ō hingi ho, ne ga tsi'ahū man'agi.

¹⁸Ne gi ñ'engagihū ri Dadagihū, ne nu'ahū ga eñ'ahū ma t'u'ihu ne ma t'inxu'ihu, engā njap'u ar tsi Hmu togo pe'sa gatho ar ts'edi.

7 Tsi kuhū, ngetho Jō xi 'rakagihū nuya ñhōt'iyu, ma ga hehū gatho nō'ō japa da ts'oka ma ndo'yohū ne ma mfenihū, ne ga 'buhū n'ar hogam'ui ngetho di tsufū Jō.

Ar Pablo bi njohya mi bōdi xki 'yot'wa yá ntso'mi ya me Nkorinto

²Pe'skagihe ar mhōte. Hinto xta ot'wabihe ar ts'om'ui, hinto xta ts'okwa ár mfeni, ne hinto xta kahe.

³Hindi xi'ahe njap'u ngetho di ne ga tsu'ahe. Ngu xta xi'ahe m'et'o, xa di mō'ahe. Nu'mu di 'buhe wa ga tuhe, hinga hek'ahe di mō'ahe.

⁴Nuga hinte di pets'i te ga koñ'ahū, di es'a ri nsuhū, gehnu hubga ma mui, ne xa di johya mada ya thogi di thohe.

⁵Ngetho xa majōni nú'mu nda tsohewa Nmasedonia, hinte da pe'se ar tsaya, ngetho habū gatho ndi thohe ya dumui. Nuya himi jamfi mi jusje ar hñō, ha nu har nijō mi tuka ma muihe ya ku.

⁶Hōnse Jō togo hu'mba yá mui nu'u ja te tupa yá mui, bi hñubga ma muihe mi zo ar ku Tito.

⁷Hinge hōnse da njohyahe mi zohō. Bi jakagihe da njohyahe, bi metkagihe hanja ga jafū bi njohya. Ne bi xikagihe hangū gi mōkagihū ngi zoñhū ngi hongagihū, ne njap'u bi jakagi bi hñuxa ma johya.

⁸Ngetho mödi da tsot'ahū ri muihū har he'mi da peñ'ahū, hinte tuka ma muipya, ngetho da pōdi da tsot'a ri muihū 'ra ya tsi pa.

⁹Ha nupya di johya, hinge nú'mu da pōdi bi zot'a ri muihū. Di johya ngetho nunar nzot'amui bi ja'ahū ga 'yothwū ár ntso'mi. Bi du ri muihū ngu numañho Jō, ne njap'u hinto da ts'ok'ahe.

¹⁰Ngetho nunar dumui numañho Jō, tsixkagihū ga othwū ár ntso'mi ne ga mpohū, ne hinga möñhū m'efa hinda othū xiñho. Nunar dumui tsase ya jō'i, hōnse tsixa har ndōte.

¹¹Ha nu'ahū xi zot'a ri muihū ngu ne Jō. Njanū xi max'ahū ga umbā ri muihū nō'ō ngi othū, ne ga ñōngagihū. Bi ja'ahū bi mbo ri

kwehũ ne ga pe'su ar ntsu. M'efa ngi ne ngi hyandgagihũ, ne ga umfu ár mfei togo xki 'yot'a ar ts'oki. Gathoyũ nheki ga umba ri mũihũ ga 'yothũ xiñho.

¹²Nú'mũ da peñ'ahũ nunar he'minu, hinga hõnse ndi benga nõ'õ togo bi 'yot'a ar ts'oki, ne nõ'õ togo bi nts'okwabi. Ndi ne ngi põhũ hangu tup'a ri mũihũ gi bengagihe hár nthandi Jö.

¹³Jange nu nda põhe ga njohyahũ, bi hñubga ma mũihe. Ne xa da njohyahe nda hanthwe ár johya ar ku Tito. Nú'mũ mi zoñ'ahũ bi hñuxa ár ts'edi.

¹⁴Nú'mũ nda es'ahũ ri nsuhũ ndi petwa ar Tito ri m'uihũ, hinxta 'be ma tsa. Gatho nheki majõni, njangu majõni gatho nõ'õ xta xi'ahũ. Bi njap'u nõ'õ da xipa ar ku Tito n'ehe.

¹⁵Ne hyax'mũ huxa nunar mhõte pes'ahũ, nú'mũ benga hanja ga 'yo'thũ ne hanja xa ga numansuhũ.

¹⁶Di johya ngetho di kaxmbeni gi othũ xiñho gatho.

Ar mfats'i m'empa ya ku

8 Tsi kuhũ, di ne gi põhũ nuya ñho xi hwëkwa Jö nuya nijö 'bukwa Nmasedonia.

²Mödi xi thohyũ nzeye ya nt'utsa, xa xi me'sa nzeye ar johya. Ne mödi xa ya tsi hyoya, xa xi unga yá mfats'i.

³Di ñamajõni go bi nese'u nda unga yá mfats'i ngu bi maxa yá ts'edi, ne xi unga xa nzeye ngu xi zu yá ts'edi.

⁴Xa bi 'yakagihe ar möte nga umfe ar seki nda mfaxte ha nunar ñhonũ t'ot'wa ya gamfi.

⁵Hinge ndi to'mhe njap'u. M'et'o bi 'yent'a xoge yá te nda mepa ar tsi Hmu, ne m'efa bi 'yent'a yá 'befi ha ma 'yehe, ngetho njap'u mi ne Jö.

⁶Jange xta afe ar ku Tito, da map'u da xi'ahũ gi jwathũ gi munsu nunar mfats'inu nhwëkwabi ya tsi ku, gehnu ma yapa xki dum'õ.

⁷Ngetho gatho gi 'buhũ xiñho: xa gi pe'su ri jamfihũ, gi põhũ te gi mõnhũ, gi põthwũ ár mhõ ar tsi Hmu, xa gi ne gi pefu Jö, ne xa gi mökagihe. Umba ri mũihũ gi hwëkwabihũ ma'ra.

⁸Hindi 'bep'ahũ. Hõnse di xi'ahũ nuyá hogamũ ma'ra, ne ga nu ha majõni tsit'a ri mũihũ gi mõhũ ma'ra.

⁹Ngetho gi põhũ te xi hwëgagihũ ma tsi Hmuhũ Hesukristo. Mödi mi pe'sa xoge, bi ñhoya, ha nuju ndi ñhoyahũ, dá pe'su xogepya.

¹⁰Di ne ga xi'ahũ, xiñho gi jwathũ nunar 'befi ga du'mhũ ma jeye. Nu'ahũ hinga hõnse ga beñhũ, ga njohya ga du'mhũ ga 'yothũ.

¹¹Jange jwathũ nunar 'befi. Njangu ngi nehũ ngi 'yothũ, njap'u gi nehũ gi jwathũ n'ehe, ngu nda zu'ahũ ri ts'edihũ.

¹²Nu'mũ xa majõni gi nehũ te gi uñhũ, Jö numañho gi uñhũ nõ'õ gi pe'su. Hingi a'ahũ nõ'õ hinga tsu ri ts'edi gi uñhũ.

¹³Yo ma gi beñhũ di jap'u di honi da m'u xiñho 'ra, ne nu'ahũ gi thohũ ar k'at'i.

¹⁴Di nega, nuya gi pe'su ya ñho nuya payũ, da tsã gi faxũ nuya hinte pets'i. Ne m'efa di pe'syũ, ne da tsã da max'ahũ habũ gi k'athũ n'ehe, ne gatho gi 'buhũ mahyegi.

¹⁵Jangu engá har T'ofó: Nö'ö togo bi go nzeye, himbi bongwabi, ha nö'ö bi go tx'utho, himbi k'at'wi.

¹⁶Jamödi Jö bi umbá ar ku Tito ar mhöte mahyegi ngu nö'ö di pes'ahu.

¹⁷Majöni da áfe ar möte ma nda k'ös'ahu, mödi mi nese nda map'u, ngetho xa mö'ahu.

¹⁸Ne di peñhe da mewí ar Tito n'ar ku togo e'spa ár nsu gatho ya nijö habu xa mönga ar hoga mhö.

¹⁹Hinge honse ar 'befinu xi t'umbabi. Nuya nijö bi hñuts'i ga me'behe ga 'yohe ar 'ñu, gar möhe ma ga tsohe nunar mfats'inu. Nuna di heñhe di nsundahe ar tsi Hmu, ne da nheki ma hogamüihu.

²⁰Njap'u hinda tsá togo da ñömañ'ugihe nunar döta mfats'inu o ha ma 'yehe.

²¹Di umfe ma müihe ga othe xiñho ar 'befi hár nthandi Jö ne ha yá nthandi ya jö'i.

²²Di peñ'áhe ñ'owi'u man'ar ku, xta hanthe ha ya 'befi xta umfe xi umbár müi xi mepa Jö. Ne nupya xi hñuxa ár ts'edi, ngetho kaxmbeni gi faxtehu.

²³Nor ku Tito gehnu ma ñ'ohu ne ma maxte di pep'áhe. Ha nu ma'ra ya ku go xi mehna ya nijö da hñös'ahu ar nzengwa, ne njap'u da ñ'e'spa ár nsu ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁴Utwabihuyu ri mhotehu, ne njap'u da hyanda ya nijö majöni nö'ö di es'ahu ri nsuhu.

9 Hinga mahyoni ga pengi ga ot'ahu ga bemp'ahu nunar mfats'i di pempabihu ya gamfi.

²Ngetho di pöhe xa gi ne gi mfaxtehu, ne xta xipabihe ya ku me Nmasedonia. Jange nu'u xi johya da uñ'u n'ehe, ngetho da xife nu'ahu

gar menguhu Akaya, pe'sa n'a njeje xa xka nehü gi uñhu ri mfats'ihu.

³Nu'mu xta pehna ya ku da m'et'lo, di ne ga tsu'áhe ngu xta es'áhe ri nsuhu. Xka möhep'u, xka ñhoju ngu xta mö.

⁴Ngetho nu'mu ga me'be 'ra ya me Nmasedonia ne da diñ'ahu hinxka ñhoju, ga 'be ma tsáhe, ngetho xta möñhe xka ñhoju. Nu'mu da njap'u gi 'behü ri tsáhu n'ehe.

⁵Da beni mi mahyoni nga peñ'ahu xi m'et'lo nuya kuyu, ma da nu ha xka jwathu xka johu nunar mfats'i xka ñöthu ngi uñhu. Ne ngi ñhoju gi uñhu ngu n'ar mfats'itho, hinge gi uñhu ngetho di á'áhe.

⁶Get'ö di xi'ahu ngu enö: Nö'ö togo tx'utho pot'i, tx'utho xofo n'ehe. Ha nö'ö pot'a nzeye, nzeye xofo n'ehe.

⁷N'a ngu n'a da unga ngu xi beni, hinto da hyoka nö'ö uni, ne hinda uni ngetho njapi. Jö mödi nu'u togo johya uni.

⁸Jö pe'sa ar ts'edi da hwék'ahu gatho nö'ö gi k'athu, ne da bonk'a'ihu gi 'yothwu ar ñho ma'ra.

⁹Ngu engá har T'ofó:

Bi hyeni ne bi umbá ya hyoya.

Nunár ñhogajö'i hiñham'u da thege.

¹⁰Jö togo umbá te da mot'a ar mot'i ne 'winga togo ñuni, dá max'ahu gi pe'su nzeye ar sofo, ne gi ñhogajö'ihu xa gi faxu ma'ra.

¹¹Ne hinte gi k'athu, xa gi johyahu gi uñhu ar mfats'i, ne njap'u ma'ra da umbá njamödi Jö nunar mfats'i di hö'sfe.

¹²Ngetho nunar mfats'inu hinge honse faxa nuya gamfi tho ar k'at'i, njap'u nzeye ya njamödi t'umbá Jö.

¹³Ha nunar 'befinu, nzeje da ñe'spa ár nsu Jö nú'mu hant'a'ihu tengu gi othwu ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo, ne hanja gi johyahu gi faxu'u ne gatho nu'u tho ar k'at'i.

¹⁴Ne xa di mö'ahu da 'yapa Jö da max'ahu, ngetho Jö xa xi hwék'ahu n'ar hogamu.

¹⁵Jamödi Jö, togo xi 'rakagihu n'ar nt'uni hingi tsá ga möñhu tengu ár döta.

Ar Pablo ñonga ár 'befi

10 Nuga dar Pablo, ne di a'ahu hár hogajö'i ne hár mhöte ar tsi Hmu Hesukristo, mödi enga 'ra nú'mu di 'bup'u, di tset'athohu, ha nú'mu di 'bu yap'u, xa tse ma ne ga ñö.

²Jange di a'ahu ar möte, yo ma gi jaju ga ñö nts'edi xka map'u. Ngetho xta ekwatho nu'u togo enö di ot'athohe ngu benga ya meximhai.

³Mödi di 'buhewa har ximhai, hindi pehe ngu ot'a ya meximhai.

⁴Ngetho ngu n'ar ndogu di ntuñhe. Ha numa bojöhe hinga yá meti ya jö'i, pe'spa ár ts'edi Jö da hwatwa yá ts'edi ya ñ'uni.

⁵Ne da jö'sa gatho ya mfeni ot'a ñ'ets'i, ntoxkwi ya jö'i hingi hegi da bö Jö, ne da gu da zits'i da 'yöta ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Ne di 'buhe ga umfe n'ar mfei nu'u togo hingi ot'a nö'ö nsipabi, di to'mthohe gi tsoñhu gi 'yothu gatho nö'ö di xi'ahe.

⁷Nu'ahu gi hanthu nö'ö oxta mañö. Nu'mu n'a ñ'emui ár meti ar tsi Hmu Hesukristo, dá beñ'ö di

njahep'u, ár metigihe ar tsi Hmu n'ehe.

⁸Mödi da tsahmö xa ga exa ma nsuhe, hinga 'behe ma tsahe. Ngetho ar tsi Hmu xi 'rakagihe ar ts'edi ga hoñ'ahe ri ñhohu, hinga ga ts'ok'ahe ri mfenihu.

⁹Di xi'ahu njanu, hindi ne gi ñeñhu di ne ga pi'ahu ha ya he'mi di peñ'ahu.

¹⁰Ngetho majöni 'bu 'ra togo enö: Nuyá he'mi xa ñö nts'edi ne pe'sa ar ts'edi, ha nú'mu 'bukwa hinte pe'sa ár ts'edi, ne hinto tsupa ár mhö.

¹¹Nu'u togo mönga njap'u, dá bödi n'ehe, ngúr nts'edi di ñöhe ha ya he'mi hindi 'buhep'u, tsá ga njahep'u n'ehe nú'mu di 'buhep'u.

¹²Ngetho hindi ne ga ñhe'behe 'ra nu'u 'yop'u ñ'exase, ne ñhekse n'a ngu n'a. Xa xi 'be yá mfeni.

¹³Nuje hindi thothe di exe ma nsuhe. Hõnsé da tsá ga e'sfe ár nsu ár nt'eni ar 'befi xi 'raje Jö. Njap'u xta tsoñhe habu gi 'buhu.

¹⁴Nuje hinga xa di exe ma nsuhe, ngu ga othe nu'mu hinxta tsoñhe xta hös'ahe m'et'o ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Hindi nehe ga exe ma nsuhe ha yá 'befi ma'ra. Mödi hö, di to'mhe da te ri jamfihu, ne da tsá da nunga ma 'befihe habu gi 'buhu, di zonga habu xi benga Jö.

¹⁶Ne ga möñhe ar hoga mhö di manu habu gi 'buhu. Ne hindi nehe ga kuthe habu xi mpe ma'ra, yo ma ga exa ma nsuhe ha yá 'befi xi 'yot'u.

¹⁷Ha nö'ö togo ne da ñexa ár nsu, dá ñe'spa ár nsu ar tsi Hmu Hesukristo togo ár meti ar 'befi.

¹⁸Ngetho hingi nhumañho nö'ö exase ár nsu. Nhumañho nö'ö togo numañho Jö n'ehe.

11 Xömhö gi pe'skagihu ar ts'eti nu'mu ga mönga 'ra ya mhö di beni, mödi wande xta 'be ma mfeni. Hö, di ne gi tsetkagihu.

²Ngetho xa di tuse di mö'ahu, ngu mö'ahu Jö. Xta 'wek'ahu ngu n'ar nxutsi 'bui xint'axi, pontho gi nthötwihu n'adar döme, gehnu ar tsi Hmu Hesukristo.

³Ha di tsu da mponga ri mfenihu, ngu bi pomba ár mfeni ar Eba bi ka ar k'eñö ma nts'o, ne hingi umba ri muihu gi teñhu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Ngetho gi numañhohu togo tsoho ut'ahu man'ar mhö nongar Hesu, hingi ñehewi nö'ö xta ut'ahe. Ne gi höñhu nu'mu xi'ahu man'ar hñö n'añ'o hingár Hñö Jö xka hñöñhu, ne togo mönga man'ar mhö hinge ngu ar hoga mhö xka pöhu. Gatho gi tsetathohu.

⁵Di beni hinte tökagi nuya döta mpote ngu eñ'u.

⁶Ngetho mödi hindi pödi ga ñö xiñho, di pödi te di mö. Go xka hyandasehu.

⁷Hage hinda ot'e xiñho nú'mu hinda exka ma nsu ne go da es'ahu, ngetho hinte da a'ahu nú'mu nda hös'ahe ár hoga mhö Jö.

⁸Xta hömba ma'ra ya nijö xi 'raka ma njut'i ne da tsä ga pep'ahu.

⁹Ne nú'mu ndi 'bup'u ne ndi thohmö ar k'at'i, hinte da a'ahu. Nuya ku ba e Nmasedonia bi 'rakagi nö'ö ndi honi. Hinte xta a'ahu, ne hinte ma ga a'ahu.

¹⁰Di mönga nunar majöninu, ngetho ar tsi Hmu Hesukristo 'bu

ha ma mu. Gatho ar hai Akaya hinto ma da hñögagi ga exa ma nsu ga petwabi nuna di ot'e.

¹¹Yo'ö. Hage hindi mö'ahu. Jö pödi hö, di mö'ahu.

¹²Ne ma ga jap'utho. Hinga hegi nu'u togo honi hanja da 'ñexa yá nsu, enö mpe'u mahyegi nguje n'ehe.

¹³Ngetho nuyu ya kate mpote, ya hyate 'bego, ot'e ngu yá mpotehmö ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Hinto da 'yotho, ngetho gese ar ts'ondöhi ot'e ngu n'ár enxe Jö n'ehe.

¹⁵Jange hinga 'yothu nu'mu nuyá 'bego ar ts'ondöhi ot'e ngu ya hoga 'bego emp'ö. Katetho, ha m'efa ma da t'umba ár njut'i yá ts'o'befi.

Ya ugi bi tho ar Pablo ngu ár mpote ar tsi Hmu

¹⁶Man'agi di xi'ahu, hingi nugagihu ngu n'ar jö'i xi 'be ár mfeni. Ha nu'mu gi ne gi nugagihu njap'u, nugagihu, ne da tsä ga exa n'a tsi tui ma nsu.

¹⁷Nuna di xi'ahu hinxi 'raka Jö, go di exase ma nsu ngu n'a xi 'be ár mfeni.

¹⁸Ngetho nzeze exase yá nsu ngu yá mfenise'u, ma ga exka ma nsu n'ehe 'mu.

¹⁹Nu'ahu gi pe'su n'ar hoga mfeni, hanja gi johyahu gi oxu nu'u xi 'be yá mfeni.

²⁰Gi tsetathohu nu'u togo ja'ahu ngu ne'u. Juk'ahu nö'ö ne'u, ne hömp'ahu nö'ö te gi pe'su. Ot'a ndöta, ne gi numañhohu nu'mu wande 'ra'ahu ya mpetgu.

²¹Gehnu ma m'etsahe, hinda juhe ar ts'edi ne nga ja'ahu ngu bi

ja'ahú'u. Nu'mu nu ma'ra exa yá nsu, nuga ma ga exa ma nsu n'ehe, mödi di ño ngu n'a xi 'be ár mfeni.

²²Hage exa yá nsu gehyu ya ebreo. Dar ebreoga n'ehe. Wa eñ'u xpa e ha yá m'ui ar hnini Israel. Ja xta ekanu n'ehe. Hage yá 'beto ar Abra. Ár 'betogi n'ehe.

²³Hage yá 'bego ar tsi Hmu Hesukristo. Di tóta gatho'u. Di ño ngu n'a xi 'be ár mfeni. Nuga xa xta mpefi. Hingi tsa ga pede hangu ya mfei xi t'akagi. Habu gatho xi jokagi, ne 'butho xi thogagi.

²⁴Kut'a mpengi xi mebgagi ya xodyo, 'be n'ar mfei da zu yon'ate mfei n'a ngu n'a.

²⁵Hñu'gi xi n'webgagi ya t'o. N'agi bi thoxkagi ya nk'ahni. Hñu'gi xi yu ar motsa habu ndi 'yo har dehe. Xta m'e n'apa ne n'axui har ñhontho.

²⁶Xa xta 'yo ya ñu. Xta k'ont'i nga jöt'a ha ya döthe. Xta k'ot'a ha yá 'ye ya bë. Xta k'ont'a hayá 'ye ma mixodyo'be ne nu'u hingya xodyo. 'Butho nga tu har hnini, ha ya ot'at'oho, har ñhontho ne hayá 'ye nu'u ya ku emp'ö.

²⁷Xa xta tho ar 'befi ne ar nzabi. Xta a ma t'öhö. Xta tho ar thuhu ner duthe, himi otho te nga tsi. Xta tho ar tse. Xi k'at'a ma dutu.

²⁸Mödi njap'u, nö'ö töte tuka ma mu, hyax'mu di beni tengu 'bu ya ku.

²⁹Togo thor hñeni ne nuga hindi tsamañ'u. Wa togo njapabi da mfets'e, ne nuga hingi tsot'a ma mu.

³⁰Nu'mu mahyoni ar nt'ets'i, ma ga exka ma nsu hinte ja ma ts'edi.

³¹Jö togo ár Dada ar tsi Hmu Hesukristo, ne ár meti ar nsunda, pödi hindi mönga ar nhemhö.

³²Nunu Ndamasko nunar ts'ut'wi mi faxa ar ndö Aretas, bi got'atho gatho ar hnini nda mhikagihmö.

³³Ha bi t'etkagi ha n'ar 'bots'e, ne bi jöbgagi ha n'ár oki n'ar ngu mi 'bu har jödo. Njanu da k'ot'a ha yá 'ye'u.

Ar m'ite mi foxa hár ndo'yo ar Pablo

12 Majöni hinte faxkagi ga exa ma nsu. Hõse ma ga xi'ahu nuya ngu ya t'i ne ya nt'udi xi 'raka ar tsi Hmu.

²Di pö n'ar ñ'ohö mi 'buhwi ar tsi Hmu Hesukristo, xi tho 'ret'amagoho njeje bi njuts'i ba tsonga har hñu mhets'i. Hage mi oda hár ndo'yo wa xki boni, hindi pödi. Jö go pödi.

³Hö, di pö nor ñ'ohö'ö. Hage mi oda hár ndo'yo wa xki boni, hindi pödi. Jö go pödi.

⁴Ne bi ts'ixa har nzathom'ui habu bi 'yo 'ra ya mhö hiñ'othowa hanja da ñienö, ne hinxi t'umba ar seki ar meximhai da mö.

⁵Nunar ñ'ohõnu tsa ga e'spa ár nsu. Ha nuga hinga ma ga exa ma nsu, hõse ga exa ma nsu hindi tseidi.

⁶Nu'mu ga nemhö ga exa ma nsu, hinxta 'be ma mfeni, ngetho majöni. Di thok'atho njap'u, ne gatho da bökagi hõse ngu handgagi di 'bui, ne oxkagi di mö.

⁷Ne hinda thotho ga exa ma nsu da handa nu'u ngu ya t'i, bi t'akagi n'ar m'ite foxa ha ma ndo'yo. Gehnu n'ár 'bego ar ts'ondöhi febgagi, hingi hegagi da thota ma ñ'ets'i.

⁸Hñu'gi xta apa ar tsi Hmu da hñögagi.

⁹Ne xi ñengagi: Ñhogamu nö'ö xta hwék'a'i, hõsenu gi honi.

Ngetho ma ts'edi da nheki xiñho ha ri ngwent'i. Jange ma ga ñhogamui ga exa ma nsu ha ma ngwent'i, ne njap'u da nheki ha ma m'ui ár ts'edi ar tsi Hmu.

¹⁰Jange ngetho di tenga ar tsi Hmu Hesukristo, di johya ha ma ngwent'i, ha ya nts'ani, ha ya k'at'i, ha ya nt'utsa, ha ya dumui. Ngetho nú'mu xi wentk'agi, töte di pe'sa ar ts'edi 'mu.

¹¹Xta exa ma nsu ngu n'a xi 'be ár mfeni. Ha nu'ahu go ga jakagihu, ndi ñep'ahmöhu ngi ñömañhogihu. Ngetho hinte tökagi nuya döta mpote eñ'u, mödi nuga hinter m'ekagi.

¹²Nú'mu nda 'buhwihup'u, xa da tseti ndi otk'a ya döta nt'udi, ne nu'u ya 'befi hingi tsa da 'yot'ase n'ar jö'i. Njap'u nheki ár mpotege ar tsi Hmu.

¹³Tema hingi ñhehwihu nu ma'ra ya nijö 'mu. Hönse nu'ahu hinda a'ahu gi faxkagihu. Di xi'ahu gi pumgagihu.

Ar Pablo mö ma da k'ö'sa ár hñu'gi

¹⁴Xta ñhoki ga tsoñ'ahu ár hñu'gi. Ne di xi'ahu hinga ot'ahu ar xuhña, ngetho hindi homp'a nö'ö te gi pe'su, go di hoñ'a'ihu. Hinge ya bötsi kwata ya m'ets'i da zokwa yá dada, nuyá dada kwata te da zokwa yá bötsi.

¹⁵Ne nuga xa ga njohya ga te gatho ya ñho di pets'i, ne ga tese ma ts'edi di hoñ'a ri ñhohu. Nú'mu hyax'mu huxa ma mhöte di pes'ahu, hage ma gi hyehu gi mökagihu.

¹⁶Nuga hinte ma mfats'i xta hömp'ahu, mödi 'ra enö xi nts'ogi, jange xta ha'ahu.

¹⁷Hage xta juk'ahu ar bojö xi 'ya'ahu nuya xta pehni xpa tsoñ'ahu.

¹⁸Nú'mu nda apa ar möte ar ku Tito ne nö'ö man'ar ku ma ba tsoñ'ahu, hage ja te bi hñöñ'ahu ar Tito. Hin'ö. Ngetho n'adar mfeni di pe'se, get'ö ar 'ñu di teñhe.

¹⁹Ha gi beñhu di hoñhe hanja gi numañhogihe. Hin'ö. Di 'bue hár nthandi Jö, di 'bu'behe ar tsi Hmu Hesukristo di möñhe nö'ö xta ñöhe. Hönse di hoñhe ri ñhohu ne da te ri ñ'emuihu.

²⁰Tuka ma mui nú'mu xka tsomp'u, hinga ma ga tiñ'ahu ngu di nega, ne nu'ahu hingi ma gi hyandagihu ngu gi nehu. Nu'mu gi pe'su ya tuhni, gi hoyjwu yá ñho ri ñ'ohu, gi po ri kwehu, gi ñhehu, gi juxu ya nhemñö, gi thentehu, hingi ne gi nuhu ri ñ'ohu, ne hingi mpehu mahyegi, gehnu tuka ma mui.

²¹Tuka ma mui n'ehe, nu xka map'u, Jö da jakagi ga 'be ma tsa ga nzoni. Ga 'ba made ga apabi da maxa nu'u togo xi 'yot'a ya ts'oki mam'et'o, ne hinxi 'yot'wa yá ntso'mi. Nuyá ts'oki xi nts'otho, 'bengwi ya jö'i hinxi nthötwi, ne yá ts'onhe.

13 Nunar hñu'ginu xka map'u. Gatho nuya ts'oki ma da thuxa ar mfei, da mö hö njap'u, hönse nu'mu yoho wa hñu da damajöni.

²Ha nuga da xi'ahu nu nda 'bup'u, ne nupya di 'yo yap'u di xi'ahu, gatho nu'u xi 'yot'a ya ts'oki ne gatho numa'ra, nú'mu xka map'u, hinto ma ga et'atho ma xutha nö'ö xi 'yot'e.

³Nu'mu gi ne gi pöhu xiñho, hage ar tsi Hmu Hesukristo xi'ahu nö'ö

di mönga ne hindi mönsega, pöhu ar tsi Hmu hingi k'at'a ár ts'edi da zo'ahü. Nunü xa pongwatho ár ts'edi.

⁴Ngetho mödi bi tho bi ts'üta har pont'i hinte mi pe'sa ar ts'edi, nupya 'bui pe'spabi ár ts'edi Jö. Di njahep'ü n'ehe, di 'bu'behe hinte di pe'se ma ts'edihe. Nuje di pe'sfe ár ts'edi Jö n'ehe ga zo'ahe.

⁵Bensehü, ha gi pe'sü ar ñ'emüi. Tsasehü n'a ngu n'a, wa hinxka 'ñethü ha ri müihü ar tsi Hmu Hesukristo. Wa hinxka thohü xiñho nga tsasehü.

⁶Mödi di kaxmbenihe gi beñhü xta thohe xiñho nunar tsatinü.

⁷Ne di afe Jö da max'ahü hingi 'yothü nö'ö hingi ho. Hindi hoñhe da nheki xta thohe xiñho ar tsati. Di nehe gi 'yothü nö'ö xiñho, mödi da thandgagihe hinxta thohe xiñho nunar tsatinü.

⁸Ngetho hinte tsä ga pehe di nemhö ga ko'mhe nö'ö majöni. Hönse tsä ga mpehe ga jafe da nungi.

⁹Jange di johyahe hindi pe'se ar ts'edi, ha nu'ahü hö. Ne xa di afe Jö da max'ahü gi 'buhü n'ar m'ui xint'axi.

¹⁰Jange di ot'ahü nunar he'minü hindi 'bup'ütho, di ne xka map'ü hinga zo'ahü nts'edi. Ga juka nunar ts'edi xi 'raka ar tsi Hmu ga fax'ahü da te ri jamfihü, ne hinge ga ts'omp'a ri m'uihü.

**Ar Pablo pempa nzengwa
ya ku ne tetwa Jö**

¹¹Jange tsi kuhü, njohyahü, umba ri müihü gi pe'sü n'ar m'ui xint'axi, hñu'mfui ár müi ri ñ'owihü n'a ngu n'a, pe'sü n'adar mfeni ne ar hogam'ui. Ne gi 'buhwihü Jö togo unga ar hogam'ui ne ar mhöte.

¹²Nzengwahü n'a ngu n'a di 'benga ar t'ek'ei.

¹³Gatho ya ku di 'buhewa, di peñ'ahe ar nzengwa.

¹⁴Dá hwök'ahü ár nt'uni ar tsi Hmu Hesukristo, dá 'ra'ahü ár mhöte Jö, ne gi 'buhwihü ár Hñö Jö. Dá njap'ü.

AR GALATA

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Galasia

Ar nzenywa

1 Nuga dar Pablo, ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo. Hinxi hñuxkagi ar jö'i, hinxi menkagi n'ar meximhai. Gese ar tsi Hmu Hesukristo bi zokagi, ne gese'ö Jö ma Dadahu, gehnu bi ko'spa ár te man'agi.

²Nuga ne gatho ya ku di 'bu'bewa, di peñ'ahe nunar he'minu, gatho nu'ahu gi mhunsu ha ya nijö hár hai Galasia.

³Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwék'ahu yá ñho.

⁴Jö ma Dadahu bi nese nda mehna ma tsi Hmuhu Hesukristo nda unse ár te, ne njap'u nda hñögagihu ma ts'okihu. Ha nupya ñongagihu hinte da jakagihu nunar ts'oximhai nuya payu.

⁵Jö di ñepabi da t'e'spa ár nsu hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

Hiñ'otho man'ar hoga mhö utkagihu hanja ga mpöhu

⁶Xa di 'yötho hanja ngut'a xka hyehu Jö, togo bi zoñ'ahu gi hñöñhu nö'ö te xi hwék'ahu ar tsi Hmu

Hesukristo. Ne gi ne gi 'weñhu gi teñhu man'ar mhö nö'ö hinxi xikagihu ar tsi Hmu.

⁷Xa majöni, hiñ'otho man'ar hoga mhö, mödi xi zo 'ra nu'u togo ne da pomp'a ri mfenihu, ne da ts'okwahmö ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

⁸Nu'u togo ot'a njap'u, hinda ma da k'ont'i da hñömba ár kwe Jö. Mödi n'aje, wa n'ar enxe di ñe mhets'i, ne da pata nö'ö ar hoga mhö xta ut'ahe, hinda ma da k'ont'i da hñömba ár kwe Jö.

⁹Xta xi'ahe, ne di xi'ahu man'agi, nu'mu n'ar jö'i da e da xi'ahu man'ar mhö n'añ'o, hingi ñhehwi nuna xka ñ'emuihu, nor jö'i'ö hinda ma da k'ont'i da hñömba ár kwe Jö.

¹⁰Ngu gi pöhu xiñho, hindi mönga njap'u di honi da numañhogi ya jö'i. Di honi da numañhogi Jö. Hindi umba ma müi ga ko'be xiñho ya jö'i, ngetho nu'mu ga ot'a njap'u, hindi pepa ar tsi Hmu Hesukristo.

Jö bi zohna ar Pablo nda mepabi

¹¹Ma tsi kuhu, di ne gi pöhu, nunar hoga mhö di mönga, hingo di mönsega, ne hinxi xikagi ya jö'i.

¹²Nunar hoga mhö di mö, gese ar tsi Hmu Hesukristo bi utkagi. Hinxi utkagi ya jö'i, hinxta höni xi 'rakagi'u.

¹³Nu'ahü xka pöhu hanja ndi 'bü mam'et'o nú'mü ndi temba yá nt'umbi ma mixodyo'be. Nuga xa ndi e ar m'üi yá gamfi Jö, xa ndi nemhö nga ho gatho'u.

¹⁴Ndi töta nzeýe ma mixodyo'be mi 'bü nuya pa'u. Xa ndi umba ma müi ndi tenga ya nt'umbi xki zogagihe ma palehe.

¹⁵Ha nú'mü hinge ndi m'ütho, Jö xki 'wegagi nga pepabi, ne bi hwégagi bi zonkagi. Ne nu mi zo ar pa xki beñ'ö,

¹⁶bi utkagi togo ár T'u, ne nga xipa ár thuhu nu'u hingya xodyo. Nú'mü nda ndüi da mpefi, hinda amba m'et'o n'ar jö'i.

¹⁷Hinda ma Herusalen ma da apar seki nu'u ma yá mpote m'et'o. Nö'ö da ot'e, da ju ar 'ñü da ma har hai Arabia. M'efa da penga har hnini Ndamasko.

¹⁸Mi tho hñu njeýe da ndüi da ñ'emüi, nu'mü hö, da ma Herusalen ma da k'ö'sa ar Pedro, ne da 'bü'benü n'etkut'a.

¹⁹Hinto ma'ra ya mpote da nthe'benü, honse ar Hakobo nö'ö ár jödö ar tsi Hmu go da nthe'benü'ö.

²⁰Jö pödi nö'ö di xi'ahü majöni, hindi ka'ahü.

²¹M'efa da ma har hai Nsiria ne Nsilisia.

²²Nuya pa'u himi pökagi nuya ku me Nhudea xki ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo nguga n'ehe.

²³Nuyü honse xki 'yode mam'et'o ndi e ar m'üi ya ku. Ha nupya di

xipa ma'ra xiñho nö'ö ar jamfi mam'et'o ndi ne nga hwati.

²⁴Jange ya ku xa mi nsunda Jö, ngetho xki bödi xta ñ'emüiga n'ehe.

2 Mi tho 'ret'amagoho njeýe, da penga ár yo'gi man'agi har hnini Herusalen. Da me'be 'mü ar ku Berhnabe, ne da tsixa ar ku Tito n'ehe.

²Da manü ngetho Jö bi utkagi nga ma. Ne da ñö'besenü nu'u ma ya ndö har nijö, ndi ne nda bö'u ar hoga mhö di xipabi ya jö'i hingya xodyo. Da jap'u ndi honi hinge nda m'e ma 'befi.

³Nunar ku Tito ndi ñ'o'be, mödi mar me Gresia, himbi njapi bi nthuspa ar nsegi hár ndo'yo ngu ot'a ya xodyo.

⁴Himbi njapi nda jap'u, mödi nuya hyate gamfi mi kut'a mi 'ñöxte ha ya mhunts'i. Mi ne nda bö'u yo'ö hinge ndi temfe yá 'bepate ar Moise, honse ndi teñhe ar tsi Hmu Hesukristo, togo bi gugagihe ha ya 'bepateýu. Mi ne nda jajeyü nga teñhe ya 'bepate man'agi.

⁵Ha nuje hinda othe nö'ö mi möñ'u, ne njap'u hingi 'behu nö'ö majöni mönga ar hoga mhö xta hö'sahe.

⁶Nu'u ma ya ndö har nijö hinte bi hñu'sa nö'ö ndi mönga. Nuga hindi jamasu tema nsu xi mets'i, ngetho hár nthandi Jö gatho ya jö'i mahyetho.

⁷Nuya ndö bi bö'u xiñho, xki menkagi Jö ga zo nu'u hingya xodyo, ngu xki mehna ar ku Pedro nda zohna ya xodyo.

⁸Nunar tsi Hmu bi maxa ar ku Pedro bi zohna ya xodyo, getnü ar

tsi Hmu togo xi maxkagi ga zohna nu'u hingya xodyo n'ehe.

⁹Nú'mu mi bö ya ndö xki hwëgagi Jö nunar 'befinu ga zo nu'u hingya xodyo, nu'mu ar ku Hakobo, ar ku Pedro ne ar ku Xuwa nu'u ma ya nõxhmu, bi 'raje yá 'ye, nuga ne ar ku Berhnabe. Da mhi'yehe ngu n'ar nkohi ga zoje nu'u hingya xodyo, ne nu'u da zo ya xodyo.

¹⁰Hõse bi xikagihe hinga pumhnihe ya hyoya, ne nuga ndi umba ma mu ndi fax'u.

**Ar Pablo bi zui ar Pedro
nú'mu bi 'bu'u Antiokia**

¹¹M'efa ar Pedro ba e har hnini Antiokia. Da ñhant'be ne da tsui, ngetho himi ho nõ'ö mi ot'e.

¹²Ja mi zontho hö, mi ot'e xiñho, mi ñungwi mahyegi ya ku himya xodyo. Ha mi zo ma'ra ya ku xki mehna ar Hakobo, nu'mu ar Pedro bi ndui bi 'wege, bi hye ya ku himi ne nda ñungwi. Mi jap'u ngetho mi tsu te nda mönga nu'u ya ku mi temba ar nt'umbi ya xodyo, thutwa ar nsegi ha yá ndo'yo.

¹³Ma'ra ya ku nu'u ma ya xodyo n'ehe, bi denga ar Pedro, ne bi pongyá hmi. Har Berhnabe himbi bongi, bi nkadi bi deñ'u n'ehe.

¹⁴Jange nú'mu nda pödi himi tenga xiñho nõ'ö majöni mönga ar hoga mhö, da zofa ar Pedro ha yá nthandi ya ku, ne da embabi: Nu'ge gar xodyo, ne ga hyep'u ya 'bepate, ngi ñehewitho nu'u hingya xodyo. Xi'mu, hanja gi ne gi japi da denga ya 'bepate nuya ku hingya xodyo.

¹⁵Nuju dar xodyohu ngu nda m'uthu, ne ndi temfu yá 'bepate ar Moise, hinga ngu nu'u hingya

xodyo hinga tenga nuya 'bepateyu, jange nhu ngu ya 'yot'ats'oki.

¹⁶Ha nupya di pöhu, nõ'ö togo da ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo, nhu hinte ma ts'oki tu, hinga nú'mu da 'yotwa gatho yá 'bepate ar Moise. Nuju n'ehe xta ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinga tuxu ma ts'okihu ngetho xta jamfihu, hinga xi maxkagihu nõ'ö di teñhu nuya 'bepateyu. Ngetho di pöhu, gatho nu'u tenga ya 'bepate, hinto ma da nsipabi hinte ma ts'oki tu.

¹⁷Nú'mu nda ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo ne bi nhugagihu hinte ma ts'oki ndi tuhu, hage da othu n'ar ts'oki njap'u mu. Wa ar tsi Hmu Hesukristo uta ar ts'oki ya jö'i. Hin'ö hinga njap'u.

¹⁸Ha nu'mu ga penju ga teñhu man'agi ya 'bepate xta thohup'u, njap'u hö, dar ts'oktehu.

¹⁹Gese ya 'bepate pontho bi hyogagi, ne nupya xta pengi ga 'bui ga pepabi Jö.

²⁰Nú'mu mi mpont'a ar tsi Hmu Hesukristo, wande bi mpontk'agi n'ehe. Jange hindi 'bui ga ot'a nõ'ö di bense. Nupya ar tsi Hmu Hesukristo 'bu ha ma mu. Ne nõ'ö di ot'a hyax'mu, di ot'e di ñ'emui bi ar T'u Jö, togo bi mökagi ne bi unga ar te bi pokagi.

²¹Nuga hindi utsabi nõ'ö xi hwëgagi Jö. Ngetho nu'mu di möñhu xi zamhö ga mpoñu di temfu yá 'bepate ar Moise, njap'u di möñhu hinter me'ö ar te ar tsi Hmu Hesukristo bi um'u.

**Ar Hñö Jö di hõñhu
nú'mu di ñ'emuihu**

3 Nu'ahu gar menguhu Galasia, xa xka 'be ri mfenihu. Togo xi

pomp'a ri mfenihū hingi ne gi teñhu nō'ō majōni. Ngetho dá ot'ahe xiñho ar 'ñu hanja bi du ar tsi Hmu Hesukristo har pont'i.

²Di ne gi xikagihū: Hage ga hñōñhu ár Hñō Jō ngetho ngi temfu yá 'bepate ar Moise. Hage hinga hñōñhu ngetho ga ñ'emūibihū ár mhō Jō ga 'yohū.

³Xi'mū, hanja xka 'be ri mfenihū. Nu'ahū ga kuthū hár 'ñu Jō ngi hōmpabihū ár ts'edi ár Hñō Jō, xipya, hage gi beñhu da tsá gi nehu nunar 'ñunu ha ri ts'edisehū.

⁴Hage ma da m'ep'utho gatho nō'ō xka thohū. Hin'ō, hinda ma da njap'utho.

⁵Jō xi 'ra'ahū ár Hñō, ne xi ut'ahu nzeye ya dōta ñho. Hage xi 'yot'a njap'u ngetho gi umba ri mūihū gi temfu yá 'bepate ar Moise. Hin'ō. Nunū xi 'yot'a njap'u ngetho xka ñ'emūihū ar hoga mhō.

Ar nkohi bi gohwi Jō ar Abra

⁶Njap'u n'ehe ar Abra, har T'ofō enō bi ñ'emūibi Jō, ne bi nhu hinte ma ts'oki mi tu.

⁷Jange pōhū, nu'u togo ñ'emūi, gehyū yá bötsi ar Abra.

⁸Maha'mū Jō xki beni, nu'ahū hingya xodyohū, nda nhu'ahū hinte ma ts'oki gi tuhū nu'mū gi jamfihū. Jange mam'et'o bi xipa ar Abra ar hoga mhō, ngu mönga hár T'ofō Jō habū enō: Ngetho xka ñ'emūigi, jange ma ga jöp'a'i, ne nunar jöpinū ma da zū gatho ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhái.

⁹Jange nu'u togo pe'sa ar jamfi, gehyū njöpi mahyegiwi ar Abra togo m'et'o bi jamfi.

¹⁰Ha nu'u hu yá mui ma da mpohō ot'wa yá 'bepate ar Moise, hinda

ma da k'ont'i da zupa ár kwe Jō. Ngetho har T'ofō enō: Nō'ō togo hinda 'yot'a gatho ngu mönga ya 'bepate, hinda ma da k'ont'i da zupa ár kwe Jō.

¹¹Di pōhū nu'mū di ñ'emūihū, nhugagihū hinte ma ts'oki di tuhū, hinge nu'mū di teñhu ya 'bepate. Ngetho engá har T'ofō: Nō'ō togo ñ'emūi, 'bui xiñho hár nthandi Jō, ne pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

¹²Nō'ō togo tenga ya 'bepate, hingi 'bu har jamfi. Ngetho hár T'ofō Jō enō njawa: Nō'ō togo tenga ya 'bepate, gehnū ár m'ui'ō.

¹³Ha nunar tsi Hmu Hesukristo, bi ñōngagihū hinda zūju ár kwe Jō huxa har T'ofō. Bi hñōnse ár kwe Jō ndi 'ñepkagihūhmō nú'mū mi du har pont'i. Ngetho engá hár T'ofō Jō: Nō'ō togo zū har za, gehnū xi zutwa ár kwe Jō.

¹⁴Bi jap'u, ne nu'ahū hingya xodyohū bi tsá ga hñōñhu ar njöpi xki ñhöt'wa ar Abra, ngetho xka ñ'emūihū ar tsi Hmu Hesukristo. Ne nu'ahū nguje, xka hñōmfū ár Hñō Jō ngetho xka ñ'emūihū.

¹⁵Ma tsi ku'ahū, ma ga heju ár nkohi Jō ne ár nkohi ar jö'i. Nu'mū yoho ya jö'i da 'yot'a n'ar nkohi, ne da ñö'u xiñho da 'yot'u, hinto tsá togo da hñōki wa da pata nuna nkohi'ō, mödi bi nko ya jö'itho.

¹⁶Jō bi umba n'ar ñhöt'i ar Abra ne ár n'ogi. Himbi 'ñembabi: Nu'u ri n'ogi. Himbi nomba yá 'beto ne yá manganabeto. Bi nonga n'adar n'ogi, ne bi 'ñembabi: Nuna ri n'ogi. Ne nupya di pōhū togo nunar n'oginū, gehnū ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁷Nupya ma ga xi'ahū 'mū: Nō'ō ar nkohi Jō bi nkohwi ar Abra ne

bi ñöwi xiñho, nonga ar tsi Hmu Hesukristo. Bi tho gohonthebe ne n'atema'ret'a njeje, ne ka bi t'unga ya 'bepate. Nuya 'bepateyu himbi tsa bi hñökwa ár ts'edi nunar nkohi ne da me ar ñhöt'i.

¹⁸Nu'mu Jö xi 'rakagihuhmö ya njöpi ngetho di teñhu ya 'bepate, hingi 'rakagihu xi ñötkagihu 'mu. Ha nunar Abra bi hñönga ar njöpi ngetho xki ñhöt'wabi nda t'umbabi.

Yo'ö bi t'unga yá 'bepate ar Moise

¹⁹Nu'mú, yo'ö bi t'unga ya 'bepate. Bi t'uni bi utkagihu tengu ar ts'oki. Bi me'sa ár ts'edi ne bi göxa nú'mu mi zo ar tsi Hmu Hesukristo, gehnu ar n'ogi xki t'umbabi ar ñhöt'i. Nuya 'bepate bi t'umba ya enxe, ne nu'u bi umba n'a togo bi thokwabi gatho nu'u ma'ra ya jö'i.

²⁰Gese Jö togo unga nunar ñhöt'inu, himi njo'o man'a to bi thoki.

²¹Xi'mu, hage yá 'bepate ar Moise ntöxkwi ár ñhöt'i Jö. Hin'ö. Ngetho nu'mu ya 'bepate xi zähmö xi 'rakagihu n'ar 'ra'yo te, nu'mú xi za xi nhugagihu hinte ma ts'oki di tuhu ndi teñhu ya 'bepate.

²²Ha nu hár T'ofö Jö, xikagihu gatho xki jokagihu har ts'oki, ne nu'mu nga ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo, nda tsa nga höñhu nunar ñhöt'inu.

²³Bi ñötkagihu nú'mu hinxki zöta ar tsi Hmu Hesukristo ne nda tsa nga ñ'emuihu. Ge'mu xki gokagihu ya 'bepate, ne xki t'entkagihu nga jamfihu nunar jamfi ma nda ñ'udi.

²⁴Jange ya 'bepate bi njangu n'ar 'bego su ya bötsi. Bi utkagihu hanja nga 'buhu, ne nga ñ'emuihu ar tsi

Hmu Hesukristo nú'mu mi ñ'udi. Ne njap'u nda nhugagihu hinte ma ts'oki di tuhu.

²⁵Ha nú'mu dá ñ'emuihu, bi wadi mi sugagihupya ar 'bego.

²⁶Nupya gatho yá bötsigihu Jö, ngetho xta ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁷Nuju xta höñhu ar xixthe ngetho xta ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo. Ne ar tsi Hmu kobgathogihu ngu n'ar 'ra'yo he nzatho.

²⁸Nupya hingi nthahni togo ya xodyo togo hingya xodyo, togo ya 'bego togo hingya 'bego, togo ar ñ'ohö togo ar 'behñö. Gathogihu di n'asehu ngetho xta ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁹Nu'mu yá metigihu ar tsi Hmu Hesukristo, yá n'ogigihu ar Abra 'mu, ne go ma metihu nunar njöpi bi ñhöt'a ar Abra.

4 Beñhu n'ehe, nu'mu n'ar bötsi xi ts'okwabi gatho nö'ö mi pe'sa ár dada, mödi gor meti gatho nö'ö xi ts'okwabi, hinda tsa da 'yense nu'mu hinxi zondyá jeje. Njap'u di hñöxkwitho n'ar 'bego.

²Nunar bötsi'ö o hár 'ye nu'u togo su, ne togo supabi gatho nö'ö teme bi ts'okwabi. Ma da 'yense nú'mu xta jwata yá jeje bi mönga ár dada.

³Nuju n'ehe, mam'et'o ndi ñehewihu ngu nö'ö ar bötsi himi jwata yá jeje, hyax'mu ndi pepabihu yá nt'umbi ar ximhai.

⁴M'efa bi zo ar pa xki bengä Jö, ba pehna ár T'u, bi 'yonga n'ar 'behñö, ne bi m'u nú'mu mi jar ts'edi yá 'bepate ar Moise.

⁵Bi jap'u nda zimgagihu xki gokagihu ya 'bepate, ne nda tekagihu.

⁶Ne nupya nuju yá bötsigihü Jö. Jange xpa penkagihü ár Hñö ár T'u da m'u ha ma müihü, ne xta nziñhü ár ts'edi'ö di emfü: Ma tsi Dada'ihe.

⁷Jange nupya, hindi njanguhu n'ar 'bego. Yá bötsigihü Jö, ne go ma metihü gatho ya ñho ma da 'rakagihü ngetho xta ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo.

Ar Pablo hu'mba yá müi hinto da mengi da mepa ya 'bepate

⁸Nu'ahü mam'et'o nú'mü hinge ngi pöhu Jö, ngi pepabihü nu'u ya tsita ngi hokasehü, ne hinga ge'u ar Jö majöni.

⁹Ha nupya hö, gi pöhu Jö, tsá ga möñhü go bi bö'ahü m'et'o'ö. Xi'mü, yo'ö gi ne gi penju man'agi gi temfü yá nt'umbi ar ximhai nu'u hinte pe'sa ar ts'edi, ne hinter me'u. Yo'ö gi nehü da mengi da go'ahü man'agi.

¹⁰Xa gi jamasuhü ya pa, ya zönö ne ya jeye, ne gi othu ma'ra ya dango.

¹¹Jange nuga di tsu da m'e gatho nunar 'befi xta ut'ahü.

¹²Tsi kuhü, di a'ahü gi tengagihü ma m'ui, ngu nuga xta teñ'a ri m'uihü hinge ngi temfü yá 'bepate ar Moise. Nú'mü da jwadi nda tsomp'u, hinga utsagihü.

¹³Gi pöhu, hár ndüi da zo'ahü ár mhö Jö ngetho ndi tho n'ar hñeni.

¹⁴Hinga kot'a ri müihü, ne hinga utsagihü, mödi mar ñhemb'i'ihü, ngetho ndi tho nö'ö ar hñeni'ö. Mödi njap'u, ga 'rakagihü ar seki, ne ngi nugagihü ngu n'ár enxe Jö, ngu gi nusehü ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Habuima ri johyahü ngi pe'su nú'mü ndi 'bup'u. Nuga di damajöni xa ngi mökagihü. Nu'mü xi tsahmö, xka hñöhu ri dahü ne xka 'rakagihü.

¹⁶Xi'mü, hage gi utsagihupya ngetho da xi'ahü nö'ö majöni.

¹⁷Yop'u 'ra togo 'bütho da du hoñ'ahü, mödi hingi hongari ñhohü. Nuyü ne da 'wek'ahü hingi jajemasu gi teñhü'u.

¹⁸Xiñho'ö nu'mü togo 'bütho da du da 'yot'a nö'ö xiñho. Di ne gi 'bühu njap'u hyax'mü, hinge honse nú'mü di 'bup'u.

¹⁹Ma tsi bötsi'ihü, di tho ya ugi man'agi ngu n'ar 'behñö ñ'onte, di hant'ahü hindi hñöx'atho'ihü ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁰Di nemhö ga 'bühwihupya, ne ga honi hanja ga zo'ahü. Xa gi tubgagihü ma müi, te ga pepya.

Ar Sara ne ar Agar di hñöxa nu'u yoho ya nkohi

²¹Nu'ahü gi ne gi teñhü yá 'bepate ar Moise, xikagihü: Hage hinxka 'yohü nö'ö mönga nuya 'bepate.

²²Hár T'ofö Jö enö njawa: Ar Abra bi dinga yoho yá t'u. N'ár t'u ar 'behñö mi m'ego, ha nö'ö man'a, ár t'u ar 'behñö himi m'ego.

²³Nu ár bötsi ar 'behñö mi m'ego, bi m'ui ngu m'u gatho nu ma'ra ya bötsi. Ha nö'ö ár bötsi ar 'behñö himi m'ego, bi m'ui ngetho Jö xki ñöt'wa ar Abra.

²⁴Nuya yoho ya nönö, ma ga heju nu'u yoho ya nkohi bi nkohwi Jö ya jö'i. Nunar 'behñö mar thuhu ar Agar mi m'ego, ñhehwi nunar nkohi bi t'unga har t'ohö Sinai. Jange

nuya xodyo tēnga nunar nkohi'ö, m'ego ngu mi m'ego ar Agar.

²⁵Ar Agar ngu ar t'ohö Sinai nūnu Arabia, ñehwi ar Herusalen nuya payu. Ngetho ngu n'ar nönö m'egowi yá bötsi, di hñöxa nuya mengunu pepatho yá 'bepate ar Moise.

²⁶Ha nö'ö ar Herusalen 'bu mañö mhets'i, ngu ma nönöhu hinto pepabi.

²⁷Nu hár T'ofö Jö bi mönga njawa maham'u:

Njohya, nu'ge hingi tsə gi tinga ya bötsi, ne hinxka ñ'onte.

Hyexa ar mhafi gi njohya, nu'ge hinxka ntsawi ar ugi xi m'ui ri bötsi.

Ngetho nu'ge xi hyek'a ri dömebya, ma gi ñe nzeye ya bötsi, ne gi töta togo ñe ár döme.

²⁸Tsi kuhu, nuju yá bötsigihu Jö xki ñhötkagihu, jangu ar Isa bi m'ui xki ñhö't'a Jö.

²⁹Nö'ö ár t'u ar 'behñö mi m'ego, bi m'ui ngu m'u gatho nu'u ma'ra ya bötsi, ne xa bi utsa nö'ö ar t'u togo bi m'ui ngu xki ñhö't'i. Njap'u nuya payu n'ehe. Nuju xta m'uhu hár ts'edi ár Hñö Jö, t'utsagihu n'ehe.

³⁰Ha te mönga ár T'ofö Jö. Ar Abra bi nsipabi nda gu ar 'behñö mi m'ego, nda mewi ár bötsi. Ngetho nö'ö ár t'up'u'ö, hinda ñehwi ar hño bi ts'okwabi ár t'u ar 'behñö himi m'ego.

³¹Jange tsi kuhu, di njanguhu ár bötsi ar 'behñö himi m'ego, hinge ngu ár bötsi ar 'behñö m'ego.

Ar Pablo xipa ya ku hinda mengi di 'bui xi ze'ma ya 'bepate mi ja mam'et'o

5 Ar tsi Hmu Hesukristo bi gugagihu ha ya 'bepate mi ja

mam'et'o, ne njap'u hinga 'buhu xi zebgathogihu. Jange ma ga umba ma muihu hinga penju man'agi da zebgagihu nuya 'bepateyu.

²Nuga dar Pablo, 'yoxu nö'ö di xi'ahu: Nu'mu gi nehü da thus'ahu ar nsegi tuta yá ndo'yo ya xodyo, hinte gi nuhu 'mu ár 'befi ar tsi Hmu Hesukristo.

³Di xi'ahu man'agi, nu'mu togo da hñuxa ar nsegi hár ndo'yo, mahyoni da 'yot'a gatho nu'u ya 'bepate bi zo ar Moise.

⁴Nu'ahu gi hurimuihu hingi ma gi tuxu ri ts'okihu ngetho gi teñhu ya 'bepate bi zo ar Moise. Nu'mu gi beñhu njap'u, xka 'wehu xka hyehu ar tsi Hmu Hesukristo, ne hinte xka nuhu teme xi hwégagihu.

⁵Ha nuju, di to'mhu da t'engagihu hinte ma ts'oki di tuhu ngetho xta nzimfu ár Hñö Jö, ne di ñ'emuihu.

⁶Nu'u xta jamfihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinter me'ö nu'mu ga huxu ar nsegi ha ma ndo'yohu wa hin'ö. Nö'ö xiñhohmö, da nheki ma jamfihu ga othu ya hoga 'befi di pewi ar mhöte.

⁷Ngí pahu xiñho. Togo bi k'as'ahu hingi teñhu nö'ö majöni.

⁸Nunar nk'ats'inu, hinxpa pehna Jö togo bi zoñ'ahu.

⁹Nu'u togo k'as'ahu, ñehwi ngu ar njoxthuhme, mödi n'ar tsi tui japi da fonsa gatho ar juni.

¹⁰Nuga di kaxmbeni Jö, hinxka pathu ri mfenihu. Ha nö'ö togo k'as'ahu, hinda ma da k'ont'i da hñönga ár mfei Jö, ne hinda ma da thantho togo'ö.

¹¹Tsi kuhu, nu'mu di mömbatho ar nsegi tuta hár ndo'yo ya xodyo, hinjo'o togo di kukagi. Nu'mu di

njap'uhmō, hinto da k'a'spa ár pont'i ar tsi Hmu.

¹²Nu'u togo k'as'ahū, di nehmō da ñheni n'agitho.

¹³Tsi kuhu, xi ts'onkagihū ga poñhu xki zebgagihū yá 'bepate ar Moise. Mōdi hinxi thegagihū ga othu gatho nō'ō di nehu. Nō'ō ga othu, ga mhōhu ne ga mfaxtehu n'a ngu n'a.

¹⁴Da tsá ga othu gatho nuya 'bepate xi zogagihū ar Moise nu'mū hōnse ga othu nuna enō njawa: Mō ri ñ'ohu ngu gi mhōsehu.

¹⁵Ha nu'mū gi ntoxu ne gi ntsothu n'a ngu n'a, pōhu 'mu, ma gi tsehu ri ñ'ohu.

Yá 'befi nuya ot'a gatho nō'ō tema ne yá ndo'yo, ne nu'u pepa ár Hñō Jō

¹⁶Di xi'ahū, ga 'buhū ngu utgagihū ár Hñō Jō, hinga othu gatho nō'ō di nesehu.

¹⁷Ngetho nō'ō di nehu, hingi ne ár Hñō Jō, ha nō'ō ne ár Hñō Jō, hindi nehu. Nuya yohoyu ntuhna ha ma mfenihu, jange hingi tsa ga othu xiñho n'a wa man'a.

¹⁸Ha nu'mū tsixkagihū ár Hñō Jō, hingi 'bepkagihū yá 'bepate ar Moise 'mu.

¹⁹Nu'u togo ot'a gatho nō'ō ne'u, fōt'watho yá ts'o'befi pe'u: Ya tsinganthōti, 'bengwi ya jō'i, ot'a nō'ō xints'otho, ne bendar ts'oki.

²⁰Nuya jō'i'u xata yá tsita hokse, ya ñ'ete, ya ñ'utsate, ya 'yot'atuhni, ya gese, ya kwe, ya nemhñō, ya ntsahñōki, ne 'weka ya jō'i.

²¹Ya 'ñōxte, ya hyote, ya mihni, ne te gatho ot'e ha ya ts'odango, ne ot'a ma'ra ya ts'oki njanu. Xta xi'ahū, ne di xi'ahū man'agi, nu'u

togo ot'a nuya ts'o'befiyu, hinda ma da yut'a hár ts'ut'wi Jō.

²²Ha nu'mū ga 'buhū ngu utkagihū ár Hñō Jō, nu'mū ga pe'su ar mhōte, ar johya, ar hogamui, ar ts'eti, ar hogajō'i, ar nhwēki, ne ar ñ'emui,

²³ar nts'a'mi, ar ntsuni. Gehyu 'raju ár Hñō Jō, ne hiñ'otho 'ra ya 'bepate habu di hōgagihū ga othu.

²⁴Nu'u togo xi jamfi ar tsi Hmu Hesukristo, wande xi ts'ut'wi har pont'i gatho nō'ō ne ár ndo'yo.

²⁵Ha nupya ár Hñō Jō xi 'rakagihū n'ar 'ra'yo te, ma ga 'buhū ngu utkagihū'ō.

²⁶Hinga ma ga ñ'ets'ihu, hinga nxaxtehu n'a ngu n'a, hinga ñō'sfu nō'ō te pe'sa ma'ra.

6 Tsi kuhu, nu'ahū gi 'buhū ngu utkagihū ár Hñō Jō, nu'mū xka pōhu n'ar ku xi 'yot'a n'ar ts'oki, faxu da menga har 'ñu. Ne hingi ñ'exu, beñhu xi'mū da zop'ahū gi 'yothu njap'u n'ehe.

²Ma ga mfaxtehu n'a ngu n'a, ne njap'u ga othu nō'ō xikagihū ar tsi Hmu Hesukristo.

³Ha nu'mū n'ar ku ot'a ndōta ne hingi njap'u, nkase.

⁴Jange mahyoni ga hanthu xiñho nō'ō di pehu, ne njap'u da tsá ga njohyasehu, hinga ñō'sfu nō'ō pe man'a.

⁵Ngetho gathogihū ma ga dasehu ma 'befihu.

⁶Nō'ō togo t'utwabi ár mhō Jō, dá umba n'ar hoga mfats'i nō'ō togo uti.

⁷Yo gi nkasehu. Jō hinto tsá da hyat'i. Nō'ō te da mot'a n'ar jō'i, go gehnu da xofu n'ehe.

⁸Nu'mū ga othu gatho nō'ō di nehu, ma ga xohu nō'ō xints'otho.

Ha nu'mu ga othu gatho nö'ö ne ár Hñö Jö, ma ga xohu ar te hiñham'u da göts'i.

⁹Yo ma da zaju ga othu nö'ö xiñho, ngetho xta zonga ar pa, ma ga nxohu nu'mu hinxi wentkathogihu.

¹⁰Jange nu'mu tsa ga faxu ma'ra, ga othu njap'u, ne ga hoñhu m'et'o ga faxu ya gamfi.

Ar Pablo e'spa ár nsu ár pont'i ar tsi Hmu

¹¹Hyanthu tengu ár döta ya t'ofu di ja ma 'yese di ot'i.

¹²Nu'u togo ja'ahu gi hñuxu ar nsegi ngu tuta ha yá ndo'yo ya xodyo, ot'a njap'u honi da gohwi xiñho ya jö'i, ne hinda nt'utsa di data majöni ár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo bi unga har pont'i.

¹³Ha nu'u togo huxa ar nsegi hár ndo'yo, hingi ot'a gatho ya 'bepate. Nu'u ne da ja'ahu gi nxeñhu, honse honi da 'ñexyá nsu.

¹⁴Hinda ne Jö ga exa ma nsu. Ha nu'mu ga ot'a njap'u, honse ga e'spár nsu ár pont'i ar tsi Hmu Hesukristo. Nú'mu mi du'ö har pont'i, pontho da tuga n'ehe ndi tengar ximhai, ne ar ximhai di handi hinter me'ö.

¹⁵Nuya xta jamfihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinter me'ö nu'mu xta huxu ar nsegi ha ma ndo'yohu wa hin'ö. Nö'ö di pöhu hö xiñho, xi 'raju n'ar 'ra'yo te.

¹⁶Nu'ahu ne gatho nu'u tenga nö'ö xta möngwa, Jö da 'raju ar hogam'ui, ne da meskagihu ar nhwëki, go geju ár hninigihu Jö.

¹⁷Nuya pa di 'ñep'u, hinto di ne da tsotka ma müi, ngetho nuga di pe'sa ha ma ndo'yo ya mfei xi t'akagi ngetho di mömba ár mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

Har ngöts'i ar Pablo apa Jö da mats'i

¹⁸Tsi kuhu, da hwëk'ahu ar tsi Hmu Hesukristo n'ar hogam'ui. Dá njap'u.

AR EFESIO

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mēmpa ya me Efeso

Ar nzenywa

1 Nuga dar Pablo ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho njap'u xki ko ár mui Jö bi ñnexkagi nga pepabi. Di peñ'ahu nunar he'minu gar menguhu Efeso, gi nkuhu ne gi teñhu ar tsi Hmu.

²Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwök'ahu yá ñho.

Jö xa jöpa nu'u togo ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo

³Ga ndöñhu Jö ár Dada ar tsi Hmu Hesukristo, togo xi 'rakagihu gatho ya jöpi xi 'wegagihunü mhets'i, ngetho di n'at'wihu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Nú'mü hinxki hoktho ar ximhai, Jö xki hwankagihu nga n'at'wihu ar tsi Hmu, ne njap'u nda t'axkagihu, ne hinte ma ts'oki nga pe'su hár nthandi'ö.

⁵Jö pe'sa n'ar döta mhöte, ne xki hñuts'i nda tedegihu hár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho njap'u xki beñ'ö.

⁶Nö'ö bi ko ár mui ba pehna ár hmöka T'u bi tedegihu, ne njap'u xa

ga ndömfu ár thuhu ga beñhu ár nhwëki bi 'rakagihu.

⁷Bi mehna ár T'u, bi nö'ma ár ji bi pumga ma ts'okihu, ne bi gutka ma thaihu. Njap'u bi zimgagihu hár 'ye ar ts'oki, ngetho xa döta ár nhwëki Jö.

⁸Xa bi hwëgagihu n'ar hoga mfeni ne n'ar döta mfödi.

⁹Ne bi za da pöhu nö'ö himi tsä nda fö mam'et'o, tema xki ko ár mui Jö nda 'yot'e. Gese xki benga njap'u,

¹⁰nda njapa ar tsi Hmu Hesukristo nda ndö, di huxa mañö gatho nu'u bi 'bu' mhets'i ne gatho nu'u 'bukwa har ximhai. Njap'u ma da thogi nu xta zonga ar pa xi hñuxa Jö.

¹¹Jö xki beñ'ö nda hñuxkagihu nga höñhu yá ñho, ngetho di n'at'wihu ar tsi Hmu. Ha Jö ot'a gatho nö'ö xi benga hár mui.

¹²Jö bi hwankagihe m'et'o nga jamfihe ar tsi Hmu Hesukristo ne njap'u nga ndömfe ár thuhu.

¹³Ne nu'ahu xka 'yoxu ar mhö majöni, nunar mhönü nonga ri mpohöhu. Ne nga jamfihi ga n'at'wihu ar tsi Hmu Hesukristo, bi thus'ahu ár Hñö Jö ha ri muihu ngu

n'ar nthixt'i yá meṭi'ihū Jö, ngu xki ñötkagihū.

¹⁴Ár Hñö Jö gehnu ngu n'ar ñho xi m'et'ogihū yá bötsigihū Jö, honse ga to'mhū da zo ar pa da zixkagihū n'agitho ma ga 'buhwihū. Gatho xi 'yot'a Jö, ne njap'u nda t'e'spabi ár nsu.

Ar Pablo adi da t'umba ar hoga mfödi ne da sokwa yá da ya gamfi

¹⁵Jange nuga nú'mū nda ode xka jamfihū ar tsi Hmu Hesukristo, ne xi zo ma gu xa gi möhū nu'u ma'ra ya gamfi,

¹⁶hindi tsaya di umba njamödi Jö, ne di api da max'ahū,

¹⁷da 'ra'ahū ar hoga mfödi, ne da xok'a ri dahū gi pöthwū ár m'ui ár Dada ma tsi Hmuhū Hesukristo 'bu hár nsunda.

¹⁸Di apa Jö n'ehe da yot'a ri mfenihū gi pöhu xiñho te gatho di to'mhū ngetho xi zonkagihū, ne gi pöhu tengu ár nzatho ne ár döta ya ñho da 'raju xka m'uhwihū, nuya xta ñ'emūihū.

¹⁹Ne di apabi gi pöhu tengu ár döta ár ts'edi mpe ha ri mfenihū. Getnu ar döta ts'edi xi utkagihū,

²⁰nú'mū bi japi bi nte man'agi ar tsi Hmu Hesukristo, ne bi guxa habu xki t'ahwi nu'u xi du, ne bi ñexa hár ñ'ei núnu mhets'i habu bi 'buhwi'ö.

²¹Ne bi umba n'ar döta nsu töta gatho ya ndö, nu'u hö yá ts'ut'wi, nu'u ja yá ts'edi, nu'u ja yá nsu, ne gatho nu'u nhomba yá thuhu har ximhāi, töte ár nsu nuya payu ne hiñham'u da göts'i.

²²Ne bi hñuxa da ndö gatho nö'ö te jawa ne 'bui, ne bi ñex'ö ngu ár ñöxhmu ar nijö.

²³Ha nu ar nijö jwatwabi da nxoge ár ndo'yo, ha nunar tsi Hmu jwatwabi da nxoge gatho nö'ö te ja ne te 'bui.

2 Nu'ahū xka m'ehmöhū mam'et'o ha ya ts'oki, ne ngi 'buhū har ts'om'ui, pontho hinge ngi tehu, ha nupya Jö xi 'ra'ahū n'ar 'ra'yo te.

²Ngī 'buhū njap'u ngetho ngi temfu ár m'ui ar ximhāi. Ne ngi pepabihū ár ndö ya ts'ondöhi, pe'sa ár ts'edi har ndöhi, ne pumbyá mfeni ya me'sku.

³Mam'et'o gathogihū ngu 'bu'u n'ehe, ndi umbabihū gatho nö'ö mi ne ma ndo'yohū, ne ndi othū gatho nö'ö mi benga ma mfenihū. Jange nuju honse ár kwe Jö ndi to'mhū, ngu to'ma nu'u hinxi ñ'emūi.

⁴Ha Jö xa döta ár nhwēki ne xa bi mökagihū.

⁵Jange ngu bi japi bi nte man'agi ar tsi Hmu Hesukristo, njap'u nuju n'ehe, bi 'raju n'ar 'ra'yo te, ngetho xki m'e ma tehu har ts'oki, pontho ngu xta tumhöhu, ne Jö bi hwēgagihū, bi 'raju ar mpohō.

⁶Ne ngu bi guxa ar tsi Hmu Hesukristo, njap'u bi guxkagihū n'ehe, ne bi ñexkagihū ga 'buhwihūnu mhets'i.

⁷Bi 'yotkagihū njap'u, mi honga nuya pa di ñep'u da födi hangu ar ñho xi hwēgagihū, bi ko ár mui ba penkagihū ar tsi Hmu Hesukristo.

⁸Ngetho Jö bi hwēgagihū ar mpohō nú'mū nda ñ'emūihū. Himbi pokagihū ma ts'edisehū, gehnu n'ar nt'uni Jö.

⁹Hinto xi pose yá hoga 'befi. Nu'mū bi njap'u, tsā da ñexhmö ár nsu 'mū.

¹⁰Jö go bi mengi bi hyógagihu ma'ra'yo ngetho di n'at'wihü ar tsi Hmu Hesukristo, ne njap'u nga othu nö'ö ar ñho xki 'yegagihu Jö nga othu.

**Nunár ndöte ar tsi Hmu Hesukristo
bi 'yot'a ar ñhogamüi**

¹¹Jange nu'ahü hingar xodyohü, beñhü mam'et'o hinge xki thus'ahü ar nsegi ha ri ndo'yohü ngu pe'sa ya xodyo. Jange mi eñ'ahü ngar ts'oktehu, mödi nunar nseginü mi huxase ya jö'i.

¹²Mam'et'o hinge ngi 'buhwihü ar tsi Hmu Hesukristo, ngi 'buhü yap'u. Hinge ngar menguhü Israel, ne hinge ndi 'ñep'ahü nuya ñhöt'i xki nkohwi'u. Hinte ngi to'mhü, hinge ngi pöhu Jö, ngi 'busehü har ximhai.

¹³Mapa'ö ngi 'buhü yap'u xka hyehü Jö. Ha nupya xka ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo, xi ja'ahü xka kwathu, ngetho bi nö'ma ár ji har pont'i.

¹⁴Nuje dar xodyohe ne nu'ahü hingar xodyohü, nú'mü mi du ar tsi Hmu Hesukristo bi text'a ar jödo nt'utsa xki 'wegagihu. Njap'u nda za ngar n'ada ar hninihü ne nga ñhogamüihü n'a ngu n'a.

¹⁵Nú'mü mi ts'utwa ár ndo'yo har pont'i, ge'mü bi hwata ar nt'utsa, ngetho bi hñökwa ár ts'edi ya 'bepate ne gatho yá nt'umbi. Mi yoho ya hnini bi hyoka n'ase, ngetho n'at'wü teñ'ö ba e ar hogam'üi.

¹⁶Gehnü har pont'i bi hwata ar nt'utsa mi pe'sa nu'u yoho ya hniniyü, bi mhödi ne bi

ñhogamüiwi Jö, ngetho bi n'atwi ndo'yo'u ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁷Jange ar tsi Hmu Hesukristo ba hönkagihu ar hoga mhö xta ñhogamüiwihü Jö, nu'ahü ngi 'buhü yap'u, ne nuje ya xodyo ndi 'bue get'utho.

¹⁸Ngetho bi ungár te ma tsi Hmuhü Hesukristo, gathogihu ngu ya xodyo ne nu'u hingya xodyo, da tsá ga kuthü habü bi 'bu Jö ma Dadahü, ngetho di 'buhwihü ár Hñö Jö mahyegi xi t'akagihu.

¹⁹Jange nupya hingar n'añ'ohü, ne hingar nzohohü. Gar menguhü ár hnini Jö ngu gatho nu ma'ra ya gamfi, ne yá bötsi'ihü n'ehe.

²⁰Ne mahyegi di 'buhü hár nijö Jö 'yo di thoki. Numa tsi Hmuhü Hesukristo ñhehwi ar mudido. Nuje yá mpotegihe ne nu ma'ra yá m'ehni Jö, di janguhe ár wa ar jödo.

²¹Gathogihu ya gamfi di njanguhü n'ar ngu thoki, 'yo di hets'i mahyetho ya do, ne da ho n'ar nijö xint'axi ngetho n'at'wi di 'buhwihü ar tsi Hmu.

²²Ngu'ahü ne nguje di n'at'wihü ar tsi Hmu Hesukristo, ne di 'yo di tehu mahyegi gatho ma'ra ya gamfi, ga tsoñhü ngu ár nijögihü Jö habü 'bu ár Hñö.

**Ar 'befi bi t'umba ar Pablo
da hñö'spa ar hoga mhö
nu'u hingya xodyo**

3 Nuga ar Pablo, di owa har fadi ngetho di zo'ahü ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo nu'ahü hingar xodyohü.

²Zage gi pöhu bi hwégagi Jö ar 'befi ga hös'ahü ar hoga mhö.

³Jö bi utkagi nö'ö hinxki fö mam'et'o, ngu xta ot'ahü n'a tsi tui.

⁴Nu xki néhü ma gi pöhu tengu dí pödi nö'ö himi fö mam'et'o, tema nda 'yot'a ma tsi Hmuhü Hesukristo.

⁵Nunar mfeninü xki jwatatho, hinte ma jö'i xki t'uti, ngu xi utwabipya ár Hñö Jö yá hoga mpote ne yá m'ehni Jö.

⁶Xi t'utkagihe, nu'u hingya xodyo mahyegiwi nu ma'ra, ma da hñonga ya ñho n'ehe, ne da n'adar ndo'yowu ya xodyo. Ne da ñnehwi yá ñhöt'i pes'u, ngetho mi 'yo ar hoga mhö mi mhö, bi jamfi ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Nunar mhö'ö Jö bi hñuxkagi ga mö. Bi njap'u ngetho bi hwägagi ár nt'uni, ne nunár döta ts'edi bi mpe ha ma müi.

⁸Xi t'aka nunar 'befinü, mödi hinda tsä ga ñhux'be nu ma'ra ya gamfi, di ko ya hai. Xi nhwägagi nunar 'befinü, ga hö'spabi nu'u hingya xodyo ya hoga mhö nonga gatho ya ñho pe'sa ar tsi Hmu Hesukristo, hingi tso xoge ma mfenihü.

⁹Ne ga ot'wa ar 'ñu gatho nö'ö tema xki benga Jö nda 'yot'e ne xki 'ñögi, nú'mü hinxki hoktho gatho nö'ö te japyä.

¹⁰Ne njap'u da nheki hár nijö nuya ár nzeye ár mfödi Jö, ne da bö nu'u togo bi the yá nsu ne nu'u togo bi the yá ts'edinü mhets'i.

¹¹Gehnu ar mfeni xki benga Jö mam'et'o, m'efa bi 'ñu hár te ma tsi Hmuhü Hesukristo.

¹²Ngetho di ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo, hinga ntsuhü ne hinga ntsahü ga kwathü ga ñöwihü Jö.

¹³Jange di a'ahü, hingi tu ri müihü gi hanthü di tho ya nt'utsa ngetho di hös'ahü ar hoga mhö. Njohyahü, gehnu es'ahü ri nsuhü.

**Nunar döta mhöte hingi
tsä da zo ma mfenihü**

¹⁴Jange di ndandihmö hár nthandi ár Dada ma tsi Hmuhü Hesukristo.

¹⁵Gehnu ár Dada togo bi umba yá te gatho ya m'ui 'bukwa har ximhai, ne gatho nu'u 'buhnu mhets'i.

¹⁶Di apabi ngu ár nt'eni yá ñho pe'sa hár nsunda, da zet'a ri müihü hár Hñö Jö gi 'buhwihü.

¹⁷Di apabi n'ehe da m'u ha ri müihü ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho gi jamfihü, ne njap'u gi m'athu xiñho hár mhöte.

¹⁸Ne gatho nu'ahü, ngu nu ma'ra ya gamfi, da tsä gi pöhu tengu ár nxidi, ár ma, ár ñhe ne ár ñhets'i ár mhöte ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁹Ne gi pöthwü nunar döta mhötenü hinto tsä da zo xiñho hár mfeni, ne xa da ziñ'ahü ár m'ui Jö.

²⁰Nsunda Jö togo pe'sa ar ts'edi da 'yot'a gatho nö'ö nel'ö, töta ár nzeye nö'ö tsä da zo ma mfenihü ga afü. Gathonu ot'a ár ts'edi mpe ha ma müihü.

²¹Dá nsundabi ar nijö 'buhwi ar tsi Hmu Hesukristo hyax'mü ne hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

Di n'at'wihü ár Hñö Jö

4 Nuga di owa har fadi ngetho di mömba ár mhö ma tsi Hmuhü, di a'ahü gi 'buhü ngu di 'ñepi da m'u nu'u togo xi ts'ohni da mbötsi Jö.

²Yo gi ñ'exu, nts'a'mthohu. Pe'su n'ar hogamui ne ar ts'eti, ne gi mhöhu n'a ngu n'a.

³Nu'ahu gi n'asehu ngetho n'ada ár Hñö Jö 'bu ha ri muihu. Jange umba ri muihu gi pe'su n'adar mfeni, ne gi 'buhu n'ar hogam'ui.

⁴Ngetho di n'adar ndo'yohu, n'adar Hñö Jö 'bu ha ma muihu, jangu xi ts'onkagihu n'ehe ga pe'su n'adar ndo'mi.

⁵N'adar tsi Hmu di zohu, n'ada ma ñ'emuihu, ne n'adar xixthe xta höñhu.

⁶N'adar Jö togo ma Dadahu gatho nu'u di 'buhu. Ar ts'edi hexkagihu, ne 'rakagihu ár mfats'i di gathohu, ne 'bu ha ma muihu.

⁷N'a ngu n'a bi hwëgagihu ar tsi Hmu Hesukristo n'ar hogant'uni ngu ár nt'eni'ö.

⁸Jange bi thogi ngu mönga ár T'ofö Jö habu enö:

Ar tsi Hmu bi ntöte ne bi boxa mhets'i, bi zixa nu'u xki döhö, ne bi hyemba ya nt'uni ya jö'i.

⁹Te di bonga nö'ö enö bi boxa mañö mhets'i. Ne da ñ'enö, nö'ö mi 'bu mhets'i ba kökwa har ximhai.

¹⁰Nö'ö togo ba e har ximhai bi mengi bi boxa man'agi har ngöxa mhets'i, ne njap'u bi hyexta ár nsunda xoge nö'ö xi thoki.

¹¹Gese bi 'ñex'ö 'ra ngu yá mpote, ma'ra yá m'ehni, ma'ra nda mömba ár hoga mhö, ma'ra da mfa'yo ha yá nijö, ma'ra da utwa ár mhö Jö.

¹²Gathoyu faxte da ñöxa ár ñ'emui ya ku, ne da mepa Jö'u n'ehe. Ne njap'u da te ar nijö, gehnu ár ndo'yo ar tsi Hmu Hesukristo.

¹³Njap'u ga jawahu gatho ga pe'su n'adar ñ'emui, ne ga pötwabihu

xiñho ár T'u Jö. Ga tsoñhu ga ñhogajö'ihu, ne gatho ga ñhehwihiu ár m'ui ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Hindi hñöxkagihu ya t'ulo bötsi hingi pötho, to gatho tsa da kadi da mewi temba yá jamfi. Nuya jö'iyu ju ar nhemhö ne ya ts'omfeni japa ya ku da denga nö'ö hingi ho.

¹⁵Nö'ö ma ga othu, ga teñhu nö'ö majöni ne ga pe'su ar mhöte. Njap'u da ñöxa ma jamfihu, ne ga ñhehwihiu ar tsi Hmu Hesukristo togo ár ñöxhmu ar nijö.

¹⁶Nunar nijö hömba ár ts'edi ar tsi Hmu, ne njap'u n'a ngu n'a ya ku 'yo di maxa ma'ra, ngu ar 'befi xi t'umbabi. Ne 'yo di te, ne da me'sa yá ts'edi tenga ar mhöte.

Ar 'ra'yo m'ui t'akagihu ngetho di 'buhwihiu ar tsi Hmu Hesukristo

¹⁷Di 'bep'ahu hár thuhu ma tsi Hmuhu, gi hyehu gi tembathohu yá m'ui nu'u hinxi ñ'emui, ngetho hinte mañho beñ'u.

¹⁸Xi me yá ñö, hingi ne da hñöñ'u ar te unga Jö, ngetho hinte pö'u ne xi got'a yá mui.

¹⁹Bi 'be yá mfeni, bi ñ'ent'atho'u bi 'yot'a gatho nu'u ya ts'oki mi ne'u, ne gor johya'u da 'yot'a nö'ö xints'otho.

²⁰Ha nu'ahu hinxi ut'ahu njap'u ar tsi Hmu Hesukristo,

²¹nu'mu xa majöni xka 'yohu nö'ö xi möñ'ö, ne xka 'yoxu nö'ö xa majöni ut'ö.

²²Nö'ö ar m'ui ngi pe'su maham'u, hyehup'u n'agitho. Ngu n'ar ze dutu k'othu 'yeñhup'u, xi zu ar ts'o'yo, kate ot'a ar ts'oki.

²³Hyehu da n'a'yo ri muihu ne ri mfenihu.

²⁴Ne 'buhū nunar 'ra'yo m'ui xi t'a'ahū, ngu n'ar 'ra'yo he gi hyehū xi thoki di hñōxa Jō, xa majōni ar hogajō'i ne xint'axi.

²⁵Jange hyehup'ū ar nhemhñō. Mōñhū nō'ō majōni n'umū gi nñōwi ri n'owihū, ngetho di n'adar ndo'yohū n'a ngu n'a.

²⁶Nu'mū da mbō ri kwehū, yo ma da hya'ahū ri mfenihū gi 'yothū n'ar ts'oki. Nhogamuihū, yo gi to'mhū da tho ar pa.

²⁷Yo gi hofū da hya'ahū ar ts'ondōhi.

²⁸Nō'ō togo mar bē, dá hyep'ū ar mfē. Dá hyonga n'ar hoga 'befi, ne njap'ū da me'sa teme da mfaxkwi nō'ō togo hinte pets'i.

²⁹Yogar ts'onehū, hyoñhū hanja gi nñohū xiñho, ne njap'ū nu'ū togo da 'yox'ahū da mats'i ne da numañho.

³⁰Ne yo gi tsothwū ár mui ár Hñō Jō. Xi thus'ahū ngu n'ar nkohi, ne xta zonga ar pa da ts'iñ'ahū, da fōtho yá bötsi'ihū Jō.

³¹Hyehup'ū gatho ar ntsotmūi, ar kwe, ar nt'utsa, ya mhafi, ya ts'ate, ne gatho ya ts'omfeni.

³²Nō'ō xiñho gi 'yothū, ñhogajō'ihū n'a ngu n'a, mpe'su ar nhwēki mpuñhū n'a ngu n'a, ngu ar tsi Dada bi pumgagihū mi unga ár te ar tsi Hmu Hesukristo.

'Buhū xiñho ngetho yot'ahū Jō

5 Umba ri muihū gi temfū ár m'ui Jō, ngetho go yá hmōka bötsi'ihū.

²'Buhū gi mhōhū n'a ngu n'a ngu bi mōkagihū ar tsi Hmu Hesukristo. Bi gutka ma thaihū n'umū mi unga ár te har pont'i, ngu n'ar m'oñho yuni xiñho m'o'spa Jō.

³Nu'ū xka jamfihū, yo gi 'bengwihū n'ar jō'i nō'ō hingo ri nthōtihū, yo gi benthū nō'ō xints'otho, yo xa gi mōhū ar bojō, hingi noñhū nuya ts'okiyū. 'Buhū ngu di 'ñepi da m'ū n'ar gamfi.

⁴Yo gar ts'onehū, yo gi nñohū ñ'entho, yo gi ñ'ont'uhū, ngetho hingi ho da 'yot'a njap'ū ya gamfi. Nō'ō xiñho gi 'yothū, umfū njamōdi Jō.

⁵Pōhū xiñho hinda ma da yut'a da ndōwi ar tsi Hmu Hesukristo bi 'buhwi Jō, gatho nu'ū 'bengwi ya jō'i, nu'ū tenga ar ts'oki, ne nu'ū xa mō ar bojō, pontho ndōñ'ū.

⁶Yo ma gi ñhehū togo da hya'ahū ya nemhñō, ngetho nuya ts'okiyū japi da e ár kwe Jō da zū nuya me'sku.

⁷Jange yo gi n'owihū nu'ū togo ot'a nuya ts'o'befiyū.

⁸Mam'et'o ngi 'buhū har 'bexui, ha nupya gi 'buhwihū ar tsi Hmu har hyats'i. 'Buhū ngu nu'ū 'yo hár hyats'i Jō.

⁹Ngetho nuya 'bu har hyats'i, ár Hñō Jō fats'i da ñhogajō'i, da me'sa ar hogam'ui, ne di mönga nō'ō majōni.

¹⁰Umba ri muihū gi 'yothū nō'ō numañho ar tsi Hmu.

¹¹Ne yo gi temfū yá 'befi nu'ū togo 'bu har 'bexui, hinte ár ñho. Nō'ō gi 'yothū, xipabihū hingi ho nō'ō pe'ū.

¹²Ngetho n'ar m'etsa ga noñhū nō'ō ot'ū ñ'ontho.

¹³Ha nu'mū da t'e'spa ar ñot'i nuya ts'o'befi pe'ū, nu'mú hō, da fōdi tema di bonga nuya te pe'ū, ngetho har ñot'i ka nhekinū xoge.

¹⁴Jange xi t'enō njawa:

Nu'ge gi öhö, nuhu,
ponga nup'u hár t'agi nu'u xi du,
ne ar tsi Hmu Hesukristo da
yot'a'i.

¹⁵Pöhu xiñho hanja gi 'buhu.
'Buhu ngu nu'u pe'sa yá mfödi,
hingi 'buhu ngu nu'u hinte pödi.

¹⁶Yo gi huhu, umba ri müihu gi
'yothu nö'ö xiñho, ngetho nuya payu
di 'buhu xints'otho.

¹⁷Yo gi ñhehutho, umba ri müihu
gi pöhu nö'ö ne Jö gi 'yothu.

¹⁸Yo gi ntihu, ngetho ar mihni
ma da ja'ahu gi nts'uju. Nö'ö xiñho
gi 'yothu, hyoñhu xa di ziñ'ahu ár
Hñö Jö.

¹⁹Nú'mu gi ñöhu, noñhu ya hoga
nsadi, ya jöhñö ne ya hoga thuhu.
Tuthwu ne gi 'yent'a ri müihu gi
xathu Jö.

²⁰Gatho nö'ö di ñep'ahu, umfu
njamödi Jö ar Dada hár thuhu ma
tsi Hmuhu Hesukristo.

Ñ'othu n'a ngu n'a ri kuhu

²¹Ngetho gi tsufu ar tsi Hmu,
ñ'othu n'a ngu n'a.

²²'Behñöhu xka nthöthu, 'yothu ri
dömesehu ngu gi othu ar tsi Hmu
Hesukristo.

²³Ngetho ar döme gehnu ár ñöxhmu
ar 'behñö, ngu ar tsi Hmu Hesukristo
ár ñöxhmu ar nijö, ne ar nijö gehnu ár
ndo'yo ar tsi Hmu togo ár Pohote.

²⁴Jange ngu ar nijö ota ar tsi Hmu
Hesukristo, njap'u nuya 'behñö da
'yot'a gatho nö'ö te da xipa yá döme.

²⁵Dömehu, mö ri 'behñöhu ngu
ar tsi Hmu Hesukristo bi mö ár nijö,
ne bi unse ár te bi poho.

²⁶Bi du, ne njap'u bi hñögagihu
ma ts'okihu, mi xuga ma müihu ndi
o'sfu ne ndi othwu ár mhö.

²⁷Bi xugagihu ne nda 'babgagihu
hár nhandise ngu ár nijö xa nzatho,
hinte xi jaxt'i ne hinxi guxt'i, da
thandi dar nt'axi ne xa 'bui xiñho.

²⁸Njahup'u nu'ahu gar dömehu
n'ehe, möhu ri 'behñöhu ngu gi
möse ri ndo'yohu. Nö'ö to mö ár
'behñö, mhöse n'ehe.

²⁹Ngetho hinto utsase ár ndo'yo,
gi pöhu 'wini ne su, jangu ar tsi
Hmu Hesukristo su ar nijö.

³⁰Geju ár ndo'yogihu ar tsi Hmu
Hesukristo, ne n'a ngu n'a dar n'a
xenigihu ár ndo'yo'ö.

³¹Jange enga hár T'ofö Jö, ar
ñ'ohö da zop'u ár dada ne ár nönö,
ne da m'uhwi ár 'behñö, ne nuya
yohoyu ma da n'atho.

³²Xa xi ñhembu nunar nt'utinü,
mödi nuga di heka ar tsi Hmu
Hesukristo ne ár nijö.

³³Jange ma ga xi'ahu: N'a ngu n'a
möhu ri 'behñöhu ngu gi mhösehu,
ne nuya 'behñö dá 'yota yá döme.

6 Bötsihu, 'yothu ri menguhu
ngetho gi 'buhwihu ar tsi
Hmu. Gehnu xiñho'ö.

²'Yothu ngu mönga ár mhö Jö habu
enö: 'Ñe'sfu ár nsu ri dada ne ri nönö,
gehnü ar 'bet'o 'bepate ñöt'ahu ar ñhöt'i.

³Nunar ñhöt'inu mö gi pe'sa n'ar
hogam'ui ne gi 'bukwa nzeýe ya pa
har ximhai.

⁴Ha nu'ahu gar dadahu ne nu'ahu
gar nönöhu, yo gi pomfu ár kwe ri
bötsihu. Hñöjwu nö'ö hingi ho ne
uthwu ár ñu ar tsi Hmu.

⁵Nu'ahu gi m'egohu, 'yothu ri
hmuhuwa har ximhai. 'Ñe'sfu ár
nsu, ne tsit'a ri müi gi pefu, to da
'ñenö gi pefu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Mpehu xiñho, hinge honse nú'mu
hant'ahu ri hmuhu gi ne gi kohu

xiñho. Ngu yá 'bego'ihü ar tsi Hmu Hesukristo, di tsit'a ri müihü gi 'yothü Jö.

⁷Xa gi nesehü gi mpehü, hinge jangu gi pefü n'ar jö'i, 'yothü wande gi pepabihü ar tsi Hmu.

⁸Beñhü, nunar tsi Hmu ma da 'ra'ahü ar njut'i, ngu nö'ö ar ñho xka 'yothü n'a ngu n'a, wa gi 'ñehü ri hmuhü, wa gar hmuhü.

⁹Nu'ahü gar hmuhü, 'yot'wabihü ar ñho ri 'begohü, yo gi pihü. Beñhü, nu'ahü ngu'u bi 'bu n'a ri Hmuhü mañö mhets'i, ne nö'ö hingi hwanta ya jö'i.

**Ga hehü ar he xi 'raju Jö
ngu n'ar ndogu**

¹⁰Nupya tsi kuhü, gi hömfü ár döta ts'edi ar tsi Hmu, gehnü da zet'a ri müihü.

¹¹Ngu ñhoka n'ar ndogu di ma har tuhni, njap'u nu'ahü n'ehe, hyehü ar he xi 'ra'ahü Jö, da max'ahü gi tsethwü yá nhemhñö ar ts'ondöhi.

¹²Ngetho hindi ntunkwihü ma mijö'ihü. Di ntöxkwihü nu'u pe'sa yá nsu, ne pe'sa yá ts'edi, ne ya ndö har 'bexui nuya payu, ne gatho nuya ts'ondöhi bi nsanga mañö har ndöhi.

¹³Jange hyehü xiñho nö'ö ar he tuhni xi 'ra'ahü Jö, ne gi tsethü nuya pa gi thohü ya thogi. Ne xki ntötehü, yo ma gi ñhehü da hyom'ahü hai.

¹⁴Jange umba ri müihü gi tsethü, ne gi pe'sü nö'ö majöni ngu n'ar bö't'i xka ngüthü xiñho, ne ar hogajö'i ngu n'ar hebojö tak'ahü.

¹⁵Ngu su yá wa n'ar ndogu da za da ñ'o xiñho har tuhni, njap'u nu'ahü n'ehe, ñhoju habü gatho gi

möhu gi mömfü ár mhö Jö unga ar hogam'ui.

¹⁶Ne gi pe'sü ar jamfi, ngu n'ar nthaki gi tajwü gatho yá nk'ahni ngu ya tsibi bi emp'ahü ar ts'ondöhi.

¹⁷Gi suhü ar mpoho, ngu n'ar fuibojö da dak'ahü ri ñöhü. Ne gi hñöhü ár mhö Jö, ngu n'ar ndojwai 'ra'ahü ár Hñö Jö.

¹⁸Ne hyax'mü hinda za'ahü gi 'yafü Jö gi hömfü ár ts'edi ár Hñö. Hingi tsaya gi to'mthohü da max'ahü. Hinge honse nu'ahü, 'yafu da maxa gatho nu ma'ra ya gamfi n'ehe.

¹⁹'Yapabihü Jö da maxkagiga n'ehe. Nú'mü xka ñö, da t'aka tema ga mö. Ne hinga ntsu ga zo ya jö'i, ne da zo yá mfeni nunar hoga mhö hinxki fö mam'et'o.

²⁰Jange nuga dar m'ehni di mönga ar hoga mhö, ne xi thutka nuya bojöyü. 'Yafü Jö da maxkagi hinga ntsu ga mönga nunar hoga mhönü, ngu xiñho ga ñö.

Ya ngöxanzengwa

²¹Di peñ'ahü ma hmöka ku Tikiko, gehnü da xi'ahü tema di pefi ne tengu di thokwa. Nu xta zomp'u, nuhü ngu n'ár hoga 'bego ar tsi Hmu.

²²Jange di peñ'a'ihup'u da met'ahü tengu di 'buhewa, ne da hup'a ri müihü.

²³Jö ar Dada ne ar tsi Hmu Hesukristo da jöp'ahü mahyegi gatho nu ma'ra ya ku, gi 'buhü ter entho, gi mhöhu n'a ngu n'a, di pëwi ar jamfi.

²⁴Jö da hwëk'ahü yá ñho, gatho nu'ahü gi möhü ar tsi Hmu Hesukristo ha n'ar mhöte hingi thege. Dá njap'u.

AR FILIPENSE

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Filipino

Ar nzengwa

1 Nuga dar Pablo ne ar ku Timoteo, yá 'begogihe ar tsi Hmu Hesukristo, di ot'ahe nunar he'minu, tsi kuhu gi 'buhu har hnini Filipino, ne xka ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo. Di zengwa'ihe mahyegiwi ri ndöhu har nijö ne yá maxte.

²Jö ma tsi Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwëk'ahu yá ñho.

Ar Pablo apa Jö da maxa ya gamfi

³Nú'mu di beñ'ahu di umba njamödi Jö.

⁴Hyax'mu xa di johya hindi pumhni ga apabi da max'a gi gathohu.

⁵Ngetho nú'mu ga ndui ga ñ'emuihu dinjawa, xa xka mfaxtehu da nunga ar hoga mhö.

⁶Di kaxmbeni Jö togo bi du'mi bi pata ri m'uihu, 'yo di jwata ar 'befi, ne di wa nú'mu xta menga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Di beñ'ahu xiñho ngetho xa di pes'ahu n'ar döta mhöte. Jö xi hwëgagi ga ñöni ne ga damajöni

ar hoga mhö. Ha nu'ahu xka faxkagihu, hinxka hyegasegihu mödi nú'mu di owa har fadi.

⁸Jö pödi xa nts'edi di beñ'ahu, ngetho ar tsi Hmu Hesukristo xi 'raka n'ar döta mhöte.

⁹Di apa Jö da hñuxa ár nzit'i ri mhötehu, ne xa gi pe'su ar hoga mfeni, ne njap'u gi pöhu tema xiñho gi 'yothu.

¹⁰Njap'u da tsa gi pöhu gi hwañhu nö'ö xiñho, ne gi 'buhu n'ar te xint'axi, ne hinte da k'as'ahu nú'mu xta penga ar tsi Hmu Hesukristo.

¹¹Di to'mi xa gi 'buhu n'ar hogam'ui gi 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo, ne njap'u gi nsundabihu Jö.

Nuga xta ent'a ma te ga pepa ar tsi Hmu Hesukristo

¹²Tsi kuhu, di ne gi pöhu, gatho nö'ö xta thogi umba ar ts'edi ár hoga mhö Jö.

¹³Gatho nuya ndogu 'bukwa ne nu'u ma'ra ya jö'i, pö'u di o har fadi ngetho di mömba ár mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Nuya thogiyu di thoka, nzeye ya ku xi mats'i xi zeta yá ñ'emui, ne

hingi ntsu da mömba ár mhö ar tsi Hmu.

¹⁵Di pöka xiñho ja 'ra'u mömba ár mhö ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho ñoska ma 'befi ne hongar ar hñö, mödi ma'ra tsit'a yá müi ot'a n'ar hoga 'befi.

¹⁶Nu'u togo hingi tsit'a yá müi mömba ár mhö ar tsi Hmu, honse hongar ar hñö, beñ'u njap'u da tsotka ma müi, ne da hñuxhmö emp'ö ma ugiwa har fadi.

¹⁷Ha ma'ra pe'sa n'ar döta mhöte mömba ár mhö Jö, pö'u xi jokagi har fadi ngetho di ñonga nunar hoga mhönu.

¹⁸Mödi hingi tuka ma müi hanja ñö'u, nu'mü tsit'a yá müi ot'e wa hin'ö. Di johya ngetho nsipa ya jö'i togo ar tsi Hmu, ne hinga tsaya ga njohya di map'u.

¹⁹Di pödi, gatho nö'ö di thopya ma ga pöni xiñho, ngetho gi faxkagihu gi afu Jö, ne 'rakagi ar ts'edi ár Hñö ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁰Nö'ö di to'mga, hinga ma ga 'be ma tsä. Nupya ngu maham'u di to'mi da t'e'spa ár nsu ar tsi Hmu Hesukristo ha ma te, wa da thogagi wa da thegagi.

²¹Ngetho nu'mü di 'bui, di ent'a ma te ga pepa ar tsi Hmu Hesukristo, ha nu'mü ga tu, ma ga nth'e'be'ö, gehnu ma nthöhö.

²²Ha nu'mü di tetho, xiñho ga pepa ar tsi Hmu. Jange hindi pödi ndana ga hwahni.

²³Ngetho nuya yohoyu di 'bu madetho. Di ne ma ga tsu ar tsi Hmu Hesukristo, di handi xiñho'ö.

²⁴Ha nu'mü ga kokwa di tetho, töte ár ñho ngetho gi hongagihu.

²⁵Di kaxmbeni da njap'u, ma ga kohwihu har ximhai, ne ga fax'ahu da te ri ñ'emuihu ne gi njohyahu.

²⁶Jange nú'mü xka 'bup'u, xa ma gi nsundahu ar tsi Hmu Hesukristo, ngetho ma gi penju gi hyandju man'agi.

²⁷Honse di a'ahu gi 'buhu ngu mönga ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo. Ne nú'mü ga map'u ma ga k'ös'ahu, wa di 'bu yap'u, ga ode da nsikagi gi 'buhu xiñho, gi pe'su n'adar mfeni, ne gi umba ri muihu xa gi mpehu, gi ñöñhu ar jamfi xta pohu har hoga mhö.

²⁸Yo ma gi ñhehu da pi'ahu nu'u togo utsa'ihu. Njap'u födi ma da m'e'u, ha nu'ahu nheki gi pe'su ar mpoho, ne nunu go bi pehna Jö.

²⁹Ngetho xka ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo, hinga honse xi t'a'ahu ar seki gi jamfihu. Mahyoni gi thohu ar nt'utsa n'ehe, ngetho gi dahu majöni xka ñ'emuihu.

³⁰Nu'ahu gi ñömfu ár mhö Jö, gi thohu ngu ga hyanthu ndi thoka, ne gi ohupya di thogi ngetho di ñömba ár mhö Jö n'ehe.

Ar tsi Hmu Hesukristo ba e bi njö'i, m'efa Jö bi umba n'a ra döta nsu

2 Nu'mü xa majöni xi hñup'a ri muihu ar tsi Hmu Hesukristo, ne xi max'ahu ár mhöte, gi 'buhwihu ár Hñö Jö, xa xka tsahu ha ri muihu ár mhöte ne ár nhwëki, ²jaju ga njohya 'mu, ga pödi gi mhöhu n'a ngu n'a, gi ñhexu gi pe'su n'adar mfeni ne n'adar mhöte.

³Yo te gi othu gi hoñhu ar hñö, hingi ñhexa ri nsuhu, yo gi gesehu. Nö'ö gi 'yothu, ñe'spabihu ár nsu ma'ra.

⁴Yo gi hoñhu ri ñhosehu. Hyomfu m'et'o ár ñho ma'ra.

⁵Teñhu nunar mfeni bi me'sa ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Ngetho mödi mar Jöse'ö, himbi 'yot'a ár 'ñöngi bi hyep'u mi n'at'wi Jö ár Dada.

⁷Ba tsop'u ár nsu, ba ekwa har ximhai, bi njö'i ne bi njangu n'ar 'bego.

⁸Ne nú'mu mi m'ukwa ngu n'ar jö'i, himbi 'yot'a ndöta. Bi 'yota ár Dada bi unga ár te, bi ts'uta har pont'i.

⁹Jange Jö bi umba n'a ra döta nsu, ne bi hñu'spa n'ar thuhu töpa ár nsu gatho nu ma'ra.

¹⁰Ne njap'u ma da ndandihmö ne da ndönga ar tsi Hmu Hesu gatho nu'u bi 'bu mhets'i, nu'u 'bukwa har ximhai, ne nu'u 'bu mbor hai.

¹¹Ne gatho'u ma da 'ñenö, nunar tsi Hmu Hesusukristo gehnu ar Hmu, ne njap'u xa da nsundabi Jö ár Dada.

**Nuya gamfi ñhehwi ya
tso yot'wa ar ximhai**

¹²Tsi kuhu, ngu xka 'yothu gatho nö'ö xta xi'ahu, hinge honse nú'mu ndi 'bup'u, 'yothu njap'u nupya hindi 'bup'u. Umba ri muihu gi jafu da mpe ri mpohohu, ntsuñhu gi 'yothu.

¹³Ngetho Jö go ko ár muí, jaju da bo ha ma muihu ga nethohu ga othu nö'ö möñ'ö, ne faxkagihu da tsa ga othu.

¹⁴Gatho nö'ö gi 'yothu, yo gi hoñhu gi nthentehu, hingi hyoñhu ar hñö.

¹⁵Njap'u hinto da diñ'ahu n'ar ts'oki, ne hindi oxta mañö nö'ö gi pehu. Ne 'buhu xiñho ngu yá bötsi'ihu Jö nheki ri hogam'uihu, jangu ya tso yot'a mateda ar 'bexui, mödi gi 'buhu mateda ya jö'i ota ya ts'oki.

¹⁶'Yent'a ri tehu gi möñhu ar hoga mhö unga ar te hiñham'u da göts'i. Nu'mu hyax'mu gi 'buhu njap'u, xa ma ga njohya xta ep'u man'agi ar tsi Hmu Hesusukristo. Ne ga pödi numa 'befi hinxi m'edi, ne hinxi njap'utho nö'ö xta pefi.

¹⁷Ha nu'mu mahyoni ga unga ma te ngu n'ar m'oñho mahyegiwi ri ñ'emuihu, di johya ne di handi xiñho ga njohyawihu n'ehe.

¹⁸Jange njohyahu, ne ga pe'su n'adar johya.

Ar Timoteo ne ar Epafrodito

¹⁹Di beni ga peñ'ahu ngut'a ar ku Timoteo ma da k'ös'ahu, nu'mu njap'u ne ma tsi Hmuhu Hesu. Nu xta penga nunar kunu, da xikagi tengu gi 'buhu, ne njap'u da zetka ma muí.

²⁰Ngetho hinjo'o man'a togo gar pes'be n'adar mfeni, ne majöni xa mö'ahu.

²¹Gatho nu ma'ra mpefi hongá yá ñhose, hinxi 'yent'a yá te da mepa ar tsi Hmu Hesusukristo.

²²Ha nu'ahu xka pötwabihu ár m'ui ar ku Timoteo. Gehnu faxkagi di mömba ár mhö Jö, ngu n'ar bötsi faxa ár dada har 'befi.

²³Jange di beni ga pehni da map'u ma da k'ös'ahu, honse di to'mi ga pödi tema di göxa nunar thoginu.

²⁴Di ñ'emui Jö da maxkagi ngut'a ga map'u ma ga k'ös'ahu n'ehe.

²⁵Xta beni mahyoni ga pehna ar ku Epafrodito da mengi di map'u, gehnu ga peñhu xi maxkagi. Ma hoga ku di ñ'o'be har 'befi, ne di ñ'enthe ga ñömbabihe ár mhö Jö.

²⁶Nunu xa beñ'ahu, hingi nu ar pa ma da k'ös'ahu, ne xa tu ár muí ngetho xka 'yohu xi ñheni.

²⁷Xa majöni mi hñeni 'butho nda du, mödi Jö bi me'spa ar nhwëki. Hinge honse'ö, nuga n'ehe, ngetho himbi ne bi hñuska ma dumui.

²⁸Jange ngut'a di peñ'a'ihu injap'u, ne gi njohyahü nú'mu xki pengi gi hyanthü man'agi, ne ga njohyaga n'ehe.

²⁹Nú'mu xta zomp'u 'mu, gi njohyahü gi hyanthü, ngetho n'ár 'bego Jö. Hinge honseü, möhu gatho nu'u ma'ra di hñöx'ö.

³⁰Ngetho nú'mu ma nda du mi pepa ar tsi Hmu Hesukristo, bi 'yent'a ár te bi 'yot'a nö'ö mi 'bedi ngi 'yotkagihü.

Yo ma ga 'wenju ga umba ma müihü ga tsoñhü ar ñöni

3 Nupya tsi kuhü, njohyahü hár thuhu ar tsi Hmu. Hinxi zākagi ga pengi ga xi'ahü nö'ö xta ot'i, ngetho di ne da zeta ri jamfihü.

²Jamasuhü ya ts'ojö'i di hñöxa ya 'yo, hingya hoga 'bego, ne hekwa yá ndo'yo yá ñ'ohü.

³Ngetho nuju go di pe'su ar nsegi majöni ha ma müihü, ne tsixkagihü ár Hñö Jö di pepabihü. Di johyahü ngetho yá metigihü ar tsi Hmu Hesukristo. Hindi ñ'emüihü ma ga mpohü di huxa ma mfenihü ar nsegi thuska ha ma ndo'yohü ngu yá nt'umbi ya xodyo.

⁴Nu'mu di pe'shmö ár nsu nö'ö di thohüwa, di töka gatho numa'ra 'mu, ja te ga exa ma nsu n'ehe.

⁵Ngetho ár hñöto mpa nda m'ui, bi thuska ar nsegi ha ma ndo'yo. Dar me Israel, ár 'betogi ar Benjamin. Dar ebreo, ngetho ma dada ne ma nönö njap'u n'ehe. Ha nu'mu gi ne gi pöhu ha ndi öta

yá 'bepate ar Moise, di xi'ahü ndar denga'bepate.

⁶Nu'mu ga nuhü togo xa umba ár müi nda 'yota nuya 'bepateyu, hinjo'o togo da 'ñengagi hindi ot'a gathoyü. Nuga hinge honse ndi umba ma müi nga ote, ndi ju nu'u xki hyep'u ne mi tenga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Gathoyü mam'et'o ndi beni xa mi pe'sa nzeýe ar nsu. Ha nupya di handi hinter me'u, ngetho di temba ár 'ñu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁸Xa majöni gatho nö'ö te jawa har ximhai, nuga di handi hinter me'ö, ngetho xa töte ár nsu da pö ar tsi Hmu Hesukristo. Xta emp'u gatho ngu n'ar paxi, ne njap'u xta tsu ar tsi Hmu.

⁹Ne bi tsa da n'at'be, njap'u bi hyandgagi xiñho Jö. Hinge xi njap'u ngetho di öta ya 'bepate, xi njap'u ngetho di jamfi. Honse da ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo, Jö xi hyandgagi hinte ma ts'oki di tu.

¹⁰Nö'ö di ne, ga pödi togo ar tsi Hmu, ne ga pö tengu ár döta ár ts'edi nö'ö togo bi ko'spa ár te man'agi. Ga ñ'ent'i ga tho ya thogi bi tho'ö, hinge xa ga mö ma te. Ngu bi ñ'ent'ö bi unga ár te, ga jagap'u n'ehe.

¹¹Di to'mi xka tu, ga pengi ga nte n'ehe ngu bi mengi bi nte'ö.

¹²Hindi enö xta tsonga har ñöni, hindi enö di 'bui xiñho ngu di 'ñepkagi. Nö'ö di pefi, di umba ma müi ga ot'a nö'ö mi ne ma tsi Hmu Hesukristo nú'mu mi zükagi.

¹³Tsi kuhü, nuga hindi enö xta tsu nunar hogam'ui'ö. Nö'ö di ot'e, hindi jamasu teme xi thogi, ne di umba ma müi ga tsu nö'ö xi 'ñep'u.

¹⁴Ne di ot'a ar ts'edi ga tsonga ár ñöni nunar 'ñunü di nehe. Xka tsoni ma ga hönga ma nthöhö xi ñötkagi Jö da 'rakagi ngetho xta ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Jange gatho nu'u xi nt'axka ma mfenihü, gehnü ga tsahü gatho ngu xta jwadi xta mö. Ha nu'mü man'ar mfeni gi beñhü, Jö go da xok'a ri dahü.

¹⁶Nö'ö mahyoni ga othu, n'at'wü ga teñhü nö'ö xta pöhu.

¹⁷Tsi kuhü, 'yothü ngu xka hyandgagihü di ot'e, ne hyanthu togo ma'ra tenda ngu xta uthe.

¹⁸Ngetho ngu xa xta xi'ahü ne nupya xa döta ma dumüi di xi'ahü man'agi, 'yop'u nzeye togo utsabi ár te ar tsi Hmu Hesukristo bi unga har pont'i.

¹⁹Nuya jö'i'u ma da hñömba ár mfei Jö ngu n'ar njut'i, ngetho nuyá müi'u, pontho gehnü yá jö. Ne n'at'wü ot'u honi da 'ñexyá nsumhö. Hönse 'be yá tsá, hingi juxyá da, hyoka nö'ö te jawa har ximhai.

²⁰Ha nujü hendar menguhüwa. Bi 'bü ma nguhü mañö mhets'i, habü di to'mhü di 'ñehnü ma Pohotehü ar tsi Hmu Hesukristo.

²¹Ne xta zohö ma da patka ma ndo'yohü di pe'supya, ne da 'rakagihü man'a di ñhehwi ár nsunda pe'sa ár ndo'yo'ö. Da 'yot'a njap'u ngetho pe'sa ar ts'edi da japa ngu ne'ö gatho nö'ö te ja.

Njohyahü hyax'mü ngetho gi ñ'emüihü ar tsi Hmu

4 Jange ma tsi hmöka kuhü, xa gi umba ri müihü gi zeta ri ñ'emüihü gi 'buhwihü ar tsi Hmu Hesukristo. Nuga xa di mö'ahü ne

di ne ga hant'ahü man'agi, ngetho go ma johya'ihü, ne nuna ri ñ'emüihü gehnü ma nthöhö.

²Di apa ar möte ar ku Ebodia ne ar ku Sintike da me'sa n'adar mfeni, ngetho n'at'wü tenga ar tsi Hmu.

³Ne nu'ge, ma hoga maxte'i hár 'befi Jö, di a'a ar möte gi faxa nuya kuyü. Xa bi umbyá müi ndi möñhe ar hoga mhö nú'mü ndi 'bup'u mahyegiwi ar ku Klemente, ne gatho nu'u ma'ra ya ku mi faxkagi har 'befi. Nu'u xi thu'spa yá thuhunü mhets'i har he'mi huxa yá thuhu nu'u pe'sa ar te.

⁴Njohyahü hyax'mü gi 'buhwihü ar tsi Hmu. Di bemp'ahü man'agi xa gi njohyahü.

⁵Buhü xiñho da hyanda gatho ya jö'i gar hogajö'ihü. Ma tsi Hmuhü 'bap'utho da pengi.

⁶Yo gi tu ri müihü, xipabihü gatho Jö. Petwabihü te gatho gi k'athü, ne di pëwi ar njamödi n'agitho.

⁷Nu'mü gi 'yothü njap'u, Jö da 'ra'ahü n'ar hogam'ui töta ár döta nö'ö tsá da zo ma mfenihü. Ne nunar hogam'uinü da sup'a ri müihü ne ri mfenihü, ngetho gi 'buhwihü ar tsi Hmu Hesukristo.

Gehnü gi benthü

⁸Nupya tsi kuhü, gehnü gi benthü: nö'ö majöni, nö'ö 'benga nt'ek'ei, nö'ö ar hogajö'i, gatho nö'ö xint'axi, ar hogam'ui ne gatho nö'ö nhöni xiñho. Nu'mü di jahmö nö'ö xiñho ne di 'ñepi da t'e'spa ár nsu, gehnü di oda ri mfenihü.

⁹Yothü nö'ö ga pöhu ndi ut'ahü, nö'ö ga 'yohü ne ga hyanthu ndi pëfi. 'Yothü njap'u, ne Jö togo unga ar hogam'ui gi 'buhwihü.

**Ar mfats'i bi thö'spa ar Pablo
bi mēmpa ya me Filipino**

¹⁰Xa di johya har tsi Hmu, ngetho nupya xka benju man'agi. Di pödi hinxka pumhnihiu, honse himi tsā hanja ngi faxju.

¹¹Hindi mönga njap'u ngetho te otkar 'bēdi. Nuga xta pödi ga ñhogamui nö'ö tema di pēts'i.

¹²Xta pödi ga tseta ar hyoya ne xta pödi ga pē'sa ya ñho, wa ga niñö ne ga tho ar thuhu, nu'mu ga tho ar k'at'i wa hin'ö. Gatho xta thohyu, jange di pödi.

¹³Gatho tsā ga ot'e ngetho xi 'raka ar ts'edi ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Mödi xka 'yothu n'ar ñho, ngetho xka faxkagihu ha ma thogi.

¹⁵Nu'ahu gar me Filipohu, ngu gi pöhu nú'mu nda du'mi da mönga ar hoga mhö nda pomp'u Nmasedonia, hinjo'o ma'ra togo xi 'rakagi n'ar mfats'i, honse ri nijöhu, ngu n'ar nkots'i da hös'ahu ár hoga mhö Jö.

¹⁶Nú'mu ndi 'buhnu har hnini Ntesalonika, hinge honse n'agi ga penkagihu ar mfats'i habu ndi honi.

¹⁷Nuga hindi hongya ya mfats'i gi 'rajū. Di honi da hñuxa ri nthöhöhu.

¹⁸Nú'mu nda hōnga ri mfats'ihu ba hōnka ar ku Epafrodito, mi töpa ár nzeze nö'ö ndi k'at'i. Xa pongtho nö'ö ga penkagihu, ngu n'ar m'oñho nthöskwi ar hogañuni xka umfu Jö xa numañho.

¹⁹Jö da 'ra'ahu gatho nö'ö gi k'athu, jangu ár nt'eni yá ñho pē'sa hár nsunda. Gathonu da 'ra'ahu ngetho gi 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁰Jö ma Dadahu dá hñōnga ar nsunda hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

Ya ngöxanzengwa

²¹Zengwagihup'u gatho nu'u xi ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo. Peñ'a'ihu nzengwa gatho ya ku di 'bu'bewa.

²²Peñ'ahu nzengwa gatho ya gamfi, m'et'o nu'u pepabi ar Sesar.

²³Ar tsi Hmu Hesukristo dá hwëk'ahu yá ñho gatho'ihu. Dá njap'u.

AR KOLOSENSE

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Kolosa

Ar nzengwa

1 Nuga dar Pablo, ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo ngetho njap'u xi ne Jö. Di zengwa'ihe, nuga ne ar ku Timoteo.

²Di peñ'ahe nunar he'minu nu'ahu gar gamfihu me Kolosa, gi teñhu ar tsi Hmu Hesukristo. Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwék'ahu yá ñho.

Ar Pablo apa Jö da umba ya gamfi n'ar hoga mfödi di 'ñe mhets'i

³Hyax'mu di afe da max'ahu Jö ár Dada ma tsi Hmuhu Hesukristo, ne hindi tsayahe di umfe njamödi.

⁴Xta ohe tengu ri jamfihu gi pe'spabihu ar tsi Hmu Hesukristo, ne ar mhöte gi pe'sfu n'a ngu n'a ya gamfi,

⁵ngetho gi ndo'mhu ma gi hñöñhu nö'ö xi t'ek'ahunu mhets'i, habu xpa hok'ahu Jö, gatho nu'ahu xka 'yohu nongar hoga mhö majöni.

⁶Nunar hoga mhö xka 'yohu xi nunga gatho ár nxidi ar ximhai, ñhehwi n'ar 'baiza te ne unga ar sofo. Xka njahup'u númu mi zo ri

guhu ne ga pötwabihu nö'ö majöni ár hoga nhwëki Jö,

⁷ngu xi ut'ahu ma hmöka kuhu ar Epafra, ma mi'begohe. Gehnu n'ár hoga 'bego ar tsi Hmu Hesukristo 'bui da max'ahu.

⁸Xi xikagihe n'ehe, nuna ri döta mhöte gi pe'su xi 'ra'ahu ár Hñö Jö.

⁹Nu nda jwadi da ohe, hindi tsayahe di afe Jö da yot'a ri mfenihu gi pöhu te ne'ö, ne da 'ra'ahu ar hoga mfeni ne ar hoga mfödi di 'ñe mhets'i.

¹⁰Di a'ahu gi 'buhu ngu di 'ñepi da m'u n'ár bötsi Jö, ne xa da numañho'ihu. Da nheki ri hogam'uihu, ne hyax'mu 'yo gi pöhu togo Jö.

¹¹Ne di apabihe Jö da zet'a ri muihu ngu ár nt'eni bi e hár nsunda. Njap'u gi tsethu gatho nö'ö gi thohu, ne gi pe'su ar ts'eti n'a ngu n'a.

¹²Ga njohyahu ga umfu njamödi Jö, ngetho bi 'raju ar seki ne ar ts'edi ga hönhu ya ñho ma da hyengagihu, nuju ne gatho nu ma'ra yá bötsi.

¹³Jö xi zimgagihu hár ts'edi ar 'bexui ndi 'buhu, ne bi thógagihu di 'buhupya hár ts'ut'wi ár hmöka T'u.

¹⁴Gehnu bi nò'ma ár ji bi zimgagihü har ts'oki, ne bi pumgagihü.

**Nunár ndöte ar tsi Hmu
Hesukristo bi jakagihü da
ñhogamüiwihü ar Dada**

¹⁵Ma tsi Hmuhü Hesu togo di hñöxa Jö hingi nheki, mi 'bu'ö nú'mü hinxki thoktho gatho nö'ö te japyä, ne xa töpa ár nsu gathoyü.

¹⁶Jö bi 'yent'wa hár 'ye bi hyoka gatho nö'ö te janü mañö mhets'i, gatho nö'ö te jawa har ximhai, gatho nö'ö nheki ne nö'ö hingi nheki, gatho nu'u ya ndö, nuya ts'ut'wi, nu'u ja yá ts'edi ne nu'u ja yá nsu. Gatho go bi hyok'ö nda nsundabi.

¹⁷Nú'mü hinxki thoktho gatho nö'ö teme japyä, mi 'bu'ö, ne gatho o hár 'ye'ö.

¹⁸Gehnu ár ñöxhmu ar nijö, togo ár ndüi gatho te ja, ne ar 'bet'o gatho nö'ö te 'bui. M'et'o bi mengi bi nte'ö xki du, ne njap'u gatho di 'bet'o'ö.

¹⁹Jö ar Dada go bi nel'ö nda hñömpa ár T'u gatho ár nsunda.

²⁰Ne nunár ndöte ár T'u'ö, bi japi bi ñhogamüwi gatho nu'u 'buhnu mhets'i ne nu'u 'bukwa har ximhai. Ne nú'mü mi nò'ma ár ji ár T'u har pont'i, bi jakagihü da ntsixkwihi.

²¹Nu'ahü mam'et'o ngi 'buhü yap'u, hinge ngi mpöhwihi Jö. Ngü utschü ha ri mfenihü, ngi othü nö'ö hingi ho. Ha nupya ár T'u'ö xi ja'ahü xka ñhogamüiwihü.

²²Bi njap'u nú'mü mi njö'i ne bi unga ár te har pont'i. Njap'u nda tsa nda 'bap'ahü xint'axi hár nthandi Jö, hinte ma ts'oki ngi pe'sü ne hinto nda k'as'ahü.

²³Jange mahyoni hingi hyehü ar ñ'emüi, ne xa gi zeta ri müihü gi to'mhü hyax'mü nunar ndo'mi xka 'yoxu har hoga mhö. Ne nunar mhönu xi mhömba gatho ár nxidi ar ximhai, ha nuga ar Pablo xi thuxkagi ga xani.

Ar Pablo pepa nu'u hingya xodyo

²⁴Xa di johya ngetho di tho ya thogi, di hongari ñhohü. Ne njap'u 'yo di jwatwa yá ügi ma tsi Hmuhü Hesukristo, di homba ár ñho ar nijö n'ehe, gehnu ár ndo'yose.

²⁵Ne nuga bi thuxkagi ngu ár 'bego hár nijö. Jö xi 'raka nunar 'befinu hongari ñhohü. Xi thuxkagi ga xi'ahü gatho ngu mönga hár mhö'ö.

²⁶Nunar mhönu xki t'ögi, honse mi pöse Jö. Bi njap'u gatho nuya jeyé bi thogi, ha nupya hö, xi utwa yá bötsi Jö.

²⁷Jö go bi ne njap'u, nda ut'ahü hingya xodyohü nö'ö hinxki fö mam'et'o: nunar tsi Hmu Hesukristo tsa da m'u ha ri müihü. Gehnu ar ndo'mi ma gi 'buhwihi hár nsunda.

²⁸Nuje yá 'begogihe Jö, habu gatho di mömfe ár thuhu, di höhe ar hoga mfödi. Di uthe ne di hu'mbabihe yá müi gatho ya jö'i, di hoñhe ga 'ba'mhe n'a ngu n'a hár nthandi Jö, di nxoge ngetho 'buhwi ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁹Jange gehnu di umba ma müi di pefi, di hömpa ár ts'edi mpe ha ma müi.

2 Di ne gi pöhu, nuga xa di umba ma müi di apa Jö da max'ahü, da maxa nu'u ya me Laodisea ne gatho nu'u hinxta mpö'be.

²Di apa Jö da hup'a ri muihu gi pe'su n'adar mhöte. Ne da 'ra'ahu n'ar hoga mfeni gi pöhu nö'ö hinxki fötwahmö mam'et'o, tema mi benga Jö ma Dadahu ne ar tsi Hmu Hesukristo.

³Ngetho ha ma tsi Hmuhu Hesukristo, ka 'beshnu gatho ar hoga mfödi ne ar hoga mfeni.

⁴Di xi'ahu njap'u, hinto gi hofu da ka'ahu di hong'a ya nzatho ne.

⁵Mödi hindi 'buhwihu, wande di 'bup'u, ngetho hyax'mu di beñ'ahu. Di johya ngetho xta ode xa gi othu xiñho, ne döta ri ñ'emuihu gi pe'sfu ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Jange 'buhu xiñho ngu di ñepi da m'u nu'u yá meti ar tsi Hmu Hesukristo. Teñhu nö'ö bi t'ut'ahu nú'mu nga ñ'emuihu.

⁷Jahu ngu ya 'yuza foxa har hai, ngu n'ar ngu huxa har medo, dá ñöxa ri ñ'emuihu ngu xi t'ut'ahu, ne hingi tsayahu gi umfu njamödi Jö.

Di pe'su n'ar hoga te ngetho di 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo

⁸Ntsuñhu, yo ma gi ñhehu togo da hya'ahu. Nu'u ya nemhñö jö'i 'yop'u xi'ahu nö'ö bense, ne ngu nö'ö xi mönga yá mijö'iwu tent'u, hinge ngu xi mönga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁹Ngetho hár m'ui ma tsi Hmuhu Hesukristo, ka nhek'ip'u ár m'ui Jö.

¹⁰Ne nu'ahu xka nxogehu, ngetho gi n'at'wihu ar tsi Hmu Hesukristo, togo ár ñöxhmu gatho nu'u pe'sa ar ts'edi ne ar ts'ut'wi.

¹¹Nú'mu nga ehü ga tsuhu ar tsi Hmu Hesukristo, bi thök'ahu nö'ö mar nts'otho ha ri muihu, pontho bi nsek'ahu; hinge ngu ar nseni hoka

ya jö'i. Nunar nseninu bi 'ra'ahu ar tsi Hmu Hesukristo.

¹²Nunar xixthe xka hñöhu, pontho bi t'ak'ahu mahyegiwi ar tsi Hmu Hesukristo. Ne ga penju ga ntehu man'agi nú'mu ga ñ'emuihu ár ts'edi Jö, togo bi ko'spa ár te ar tsi Hmu.

¹³Mam'et'o xki hyo'ahu ar ts'oki, ne hinge ngi pe'su ar nseni thuxa har ndo'yo. Bi t'a'ahu ar te mahyegiwi ar tsi Hmu, ne njap'u bi pump'ahu ri ts'okihu.

¹⁴Bi nhwata nuya 'bepate mi hox'ahu ngar ts'oktehu, ne bi jöts'i bi fo'sa hár pont'i ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Ge'mu bi hñömba gatho yá ts'edi yá ñöxhmu ya ts'ondöhi, ne bi 'betwa ár tsa ha yá nthandi ya jö'i. Ka bi döhnü nú'mu mi ts'uta har pont'i.

¹⁶Jange hinto da deñ'ahu nu'mu hingi othu ngu yá nt'umbi'u, wa hingi tsifu yá ñhuni ne yá ts'ithe, hingi othwu ár dango ar 'ra'yo zönö ne ma'ra ya dango, wa hingi tsufu ya pa ntsaya.

¹⁷Ngetho gatho nu'u mi t'ot'a mam'et'o, ngu ár xuditho nö'ö togo ma nda e m'efa, ne nupya di pöhu gehnu ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁸Yo gi hofu togo da xi'ahu hinte ma nthöhö gi to'mhu ngetho hingi othu ngu ot'u. Nu'u ot'e xa ya hogajö'i, ne ndönga ya enxé. Hinte juk'u pepa nu'u hingi pödi, ne da ñexyá nsu tanga nö'ö bense'u.

¹⁹Nu'u hingi mi'yewi ma tsi Hmuhu Hesukristo togo ár ñöxhmu ar nijö. Nunar nijö ngu n'ar ndo'yo hönga ár ñhuni ne njungwi ya ntot'i ne ya dexi, 'yo di te hömba ár ts'edi Jö.

²⁰Nu'mu majöni ga tuwihu mahyegi ar tsi Hmu Hesukristo, ne ga tsohup'u yá nt'umbi ya meximhai, yo'ö gi tembathohu yá mfeni ya jö'i 'mu, to da ñenö gi pepathohu ar ximhai.

²¹Jangu nu'u eñ'u: Yo gi xaxthu nuna, yo gi tsihu nö'ö, yo ma gi thañhu.

²²Gatho nuya nt'utiyu xi bense ya jö'i, nonga nö'ö te da thege xta 'yot'e, hinter me'u.

²³Nuya nt'utiyu xa majöni nheki xiñho, wande xi thoka ha n'ar döta mfödi ne hinxi thoki har ñ'lets'i. Ngetho ne da zönthmö ar ndo'yo, mödi hingi tsá da hñöka ya ts'omfeni ne ar ts'oki ha ma muihu.

3 Nu'mu majöni ga penju ga ntehu mahyegiwi ar tsi Hmu Hesukristo, hyoñhu m'et'o nuya ñho bi ja mañö mhets'i, habu bi huxa ar tsi Hmu hár ñ'ei ár Dada.

²Hñuxu ri mfenihu nuya ñho bi ja mhets'i, hinge nu'u jawa har ximhai.

³Ngetho xka tuwihu mahyegi ar tsi Hmu Hesukristo, ne ri tehu juta Jö, ngetho gi 'buhwihu ar tsi Hmu.

⁴Ne nú'mu xta penga man'agi, ma da thant'ahu mahyegiwi hár nsunda, ngetho gi n'at'wihu ri tehu.

**Nunar m'ui da hehup'u ne
nunar 'ra'yo di pe'supya**

⁵Jange hyehu gatho nuya ts'oki jawa har ximhai: yo gi tsimfu yá nthöti ma'ra, yo gi othu ya ts'oki xi nts'otho, yo gi othu nuya ts'oki ne ri ndo'yohu, hingi ñhehu da dö'ahu ar ts'omfeni. Yo xa gi möhu ar bojö, ngetho nu'mu gi jahup'u, pontho gi ndöñhu ar bojö, hingi ndöñhu Jö.

⁶Ngetho nuya ts'o'befiyu tsixa ya me'sku da zutwa ár kwe Jö.

⁷Nu'ahu maham'u ngi 'buhunu ha ya ts'o'befiyu n'ehe.

⁸Hinge honse'u, di xi'ahu gi hyehu gatho nu ma'ra ya ts'oki n'ehe, ngu ar nt'utsa, ar kwe, ar ts'om'ui, ar ts'ate ne ma'ra ya ts'one.

⁹Yo gi mpehu ar nhemhñö n'a ngu n'a, ngetho nö'ö ar m'et'o m'ui ngi pe'su maham'u, xka 'yeñhup'u ngu n'ar ze dutu.

¹⁰Ha nupya ngu n'ar 'ra'yo he, gi pe'su n'ar 'ra'yo te di hñöxa nö'ö togo bi hyoki. Hyax'mu di hogi da ñhehwi xiñho ár m'ui'ö.

¹¹Ne har 'ra'yo m'ui gi 'buhu, hindi nhekinu togo ar xodyo togo hingar xodyo, togo xi nsemba ár ndo'yo togo hin'ö, togo hinte pödi ne togo xa jár mfödi, togo m'ego ne togo hinte ñe ar hmu. Ngetho gatho gi ohu hár 'ye ar tsi Hmu Hesukristo, ne nö'ö mahyegitho 'buhwi gatho.

¹²Dá nheki ri 'ra'yo m'uihu ngu n'ar 'ra'yo he, ngetho Jö xi mö'ahu ne xi hwañ'ahu ngu ár meti'ö. Jange nupya 'buhu gi pe'su n'ar döta nhwëki, ne ar ñhogajö'i, hingi ñ'exu, pe'su n'ar hogamui ne ar ts'eti.

¹³Pe'sfu ar ts'eti n'a ngu n'a ri ñ'ohu, mpuñhu n'a ngu n'a, ha nu'mu n'ar ku xi tsot'a ri muihu, pumbabihu. Mahyegi ngu xi pump'ahu ar tsi Hmu Hesukristo, jahup'u n'ehe.

¹⁴Jange mahyoni da gop'atho'ihu ar mhöte. Njap'u gi n'athohu, ne da tsá gi 'buhu n'adar mfeni gi pe'su.

¹⁵Ar hogam'ui 'ra'ahu ar tsi Hmu Hesukristo da zis'a ri muihu,

ngetho xi zoñ'ahū gi n'adar ndo'yohū gi 'būhwihū xiñho ma'ra ya ku. Ne hyax'mū umfū njamödi Jö.

¹⁶Di öda ri mfenihū ár mhö ar tsi Hmu Hesukristo. Ngetho xka hñöñhū ar hoga mfödi, ñ'uthū ne hu'ma ri mũihū n'a ngu n'a. Ndöñhū ar tsi Dada gi tuthū ya nsadi ne ya thuhu nonga Jö. Umfū njamödi ha ri mũihū.

¹⁷Gatho nö'ö gi 'yothū wa gi möñhū, 'yothū gi nsundahū ar tsi Hmu Hesukristo, ne hár thuhu'ö umfū njamödi Jö ar Dada.

Nö'ö mahyoni da 'yot'a ya gamfi ne njap'u da gohwi xiñho nu ma'ra

¹⁸Behñöhū, 'yothū ri dömeñū ngu di ñepi da 'yot'a nu'u xi jamfi ar tsi Hmu.

¹⁹Ñ'ohohū, möhū ri 'behñöhū, ne yo gi othū ndöta.

²⁰Bötsihū, 'yothū gatho nö'ö da xi'ahū ri dadahū, ngetho ar tsi Hmu go ne njap'u.

²¹Dadahū, yo gi tsuhū nts'edi ri bötsihū, xi'mū da zot'a yá mũi.

²²Begohū, pefū gatho nö'ö da 'bep'ahū ri hmuhū. Hinge hönse nú'mū hant'ahū gi ne gi kohwihū xiñho. Pefū xiñho di ponga ri mũihū, ngetho gi tsufu Jö.

²³Ne gatho nö'ö gi pehū, umba ri mũihū gi 'yothū, wande gi ot'wabihū ar tsi Hmu, hinge gi othwū ya jö'i.

²⁴Gi pöhu, nunar tsi Hmu Hesukristo go ma da 'ra'ahū ar nthöhö, ngetho gi pepabihū'ö.

²⁵Ha nö'ö togo ot'a ar ts'om'ui, ar tsi Dada ma da gut'wa ngu xi 'yot'e, ngetho nö'ö hingi hwanta ya jö'i.

4 Hmuhū, pe'su n'ar hogamūi gi 'befū ri 'begohū. Beñhu

gi ñehū n'a ri Hmuhū n'ehe bi 'bū mañö mhets'i.

²Umba ri mũihū gi 'yafū Jö, ne hingi tsayahū gi umfū njamödi nö'ö 'ra'ahū.

³Yapabihū Jö da maxje da xoka ya goxthi ga mömfe ár mhö, ne ma'ra da bö nö'ö himi fötwa mam'et'o ar tsi Hmu Hesukristo. Ngetho di pe nunar 'befinū, jange xi joka har fadi.

⁴Yafū Jö da tsā ga mönga xiñho nö'ö mahyoni ga mö.

⁵Jamasuhū hanja gi 'yohū. 'Yohū gi pe'su n'ar döta mfödi ha yá nthandi nu'u hingya gamfi. Yo gi tsayahū mömfū ár mhö Jö.

⁶Nú'mū gi ñöhū, möñhū ya hoga mhö ne di 'benga nt'ek'ei. Beñhu xiñho nö'ö ma gi thöthū togo gi ñöwihū.

Ya ngöxanzengwa

⁷Nuna ma hmöka ku Tikiko, gehnu n'ár hoga 'bego Jö xta mpehe mahyegi. Nu xta zomp'unū, da xi'ahū hanja di 'bukwa.

⁸Jange di peñ'a'ihūp'u da xi'ahū tema di thohe, ne da hñup'a ri mũihū.

⁹Xi mewi n'ehe ma tsi hmöka hoga ku Onesimo, ngu gi pöhu ar mengup'u. Xta zomp'uyū ma da xi'ahū gatho nö'ö di thokwa.

¹⁰Peñ'a'ihū nzengwa ar ku Aristarko di o'bewa har fadi. Zengwa'ihū ar ku Mörko ár mēni ar ku Berhnabe. Gehnu xi nsi'ahū; nú'mū xta zomp'u, nuhū xiñho.

¹¹Peñ'a'ihū nzengwa ar ku Hesu t'embabi ar Hogajö'i. Gatho ya xodyo xi jamfi, hönseyū xi maxkagi xta mömfe ár hoga ts'ut'wi Jö, ne njap'u xi hubga ma mũi.

¹²Zengwa'ihū ar ku Epafra n'ár 'bego ar tsi Hmu Hesukristo. Gehnū n'ar mengup'ū n'ehe. Hyax'mū umba ár mui apa Jö da zet'a ri jamfihū, gi 'buhū xiñho, ne hinte da 'bedi gi 'yothū gatho nö'ö ne Jö.

¹³Nuga di damajöni 'butho da du homp'a ri ñhohū. Hinge honse'ihū, benga ya ku me Laodisea ne ya me Yerapolis n'ehe.

¹⁴Peñ'a'ihū nzengwa ar hmöka ku Luka togo ar unga ñ'ethi, ne ar ku Dema.

¹⁵Zengwagihup'ū ya ku 'buhnū Laodisea, ne ar ku Nimfa ne gatho ya ku mhunsa hár ngu.

¹⁶Nú'mū xki jwahū gi nehū nunar he'minū, thokwabihū ar nijö 'buhnū Laodisea, ne nunár he'mi'ū 'yafū gi nehū.

¹⁷Ñembabihū ar ku Arkipo: Jwata xiñho nunar 'befi xi 'ra'a ar tsi Hmu.

¹⁸Nuga dar Pablo, xta ja ma 'ye xta ot'ase nunar nzengwanū. Yo ma gi pumhnihi di owa har fadi. Jö da hwëk'ahū yá ñho. Dá njap'ū.

ÁR NDUÍ AR TESALONISENSE

Ar 'bet'o he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Ntesalonika

Ar nzengwa

1 Nuga dar Pablo, ar ku Silbano ne ar ku Timoteo, di peñ'ahe nunar he'minu nu'ahu gar gamfihu me Ntesalonika, gi 'buhwihu Jö ar tsi Dada mhets'i ne ar tsi Hmu Hesukristo. Jö ma Dadahu da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwëk'ahu yá ñho.

Yá hogam'ui ya gamfi me Ntesalonika

²Hyax'mu di umfe njamödi Jö xka jamfihu gi gathohu, ne hindi tsayahe di afe Jö da max'ahu.

³Nú'mu di afe Jö ma Dadahu, di beñhe hangu xka mpehu, ne tengu ar ts'edi xi 'ra'ahu ri jamfihu ne ri mhötehu, ne hanja gi pe'su ar ts'eti gi to'mhu da penga ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Tsi kuhu xa mö'ahu Jö, di pöhe xi hwañ'a'ihu'ö.

⁵Nú'mu nda hös'ahe ar hoga mhö, hinge honse ya mhö da xi'ahe. Da möñhe hár ts'edi ár Hñö Jö, ne ndi pöhe xiñho majöni nö'ö da xi'ahe. Ga hyandasehu ma m'uihe nú'mu

ndi 'buhwihup'u ndi hoñhe ngi 'buhu xiñho.

⁶Nu'ahu ga teñhu ma m'uihe ne ár m'ui ar tsi Hmu Hesukristo. Ga hñömfu ár mhö, mödi ga thohu nzeye ya nt'utsa. Ne ngi johyahu ngetho ngi pe'sfu ár mfats'i ár Hñö Jö.

⁷Jange gatho ya ku me Nmasedonia ne Akaya temp'atho ri m'uihu.

⁸Xka jafu xi nxanga ár mhö Jö, hinge honse Nmasedonia ne Akaya, hagatho födi xka jamfibihiu ár mhö Jö. Jange nuje 'mu, hinge mahyoni te ga möñhe, gatho födi.

⁹Ngetho gese'u mpede benga nú'mu nda tsöñ'ahe, ne hanja ga 'yoxu nö'ö ndi möñhe. Ne hanja ga hyehup'u ngi ndöñhu ri tsitahu emp'ö, ne gi pefu Jö togo majöni ne hö ar te.

¹⁰Ne pe'u hanja gi to'mhu ár T'u Jö xta 'ñe mhets'i nö'ö bi mengi bi nte. Gehnu ar Hesu pokagihu hinda zukagihu ar döta mfe'i ba ep'u.

Nunar 'befi bi meñnu Ntesalonika ar Pablo

2 Tsi kuhu, gi pösehu himbi m'e ma 'befihe nú'mu nda hös'ahe ár mhö Jö.

²Mödi m'et'o xa da thohe nzeje ya mfei ne ya nts'ani núnu Nfilipo, ngu xka 'yohu, Jö bi 'raje ar ts'edi, ne bi tsá da hös'ahe ár hoga mhö. Mödi da thohe ya thogi, hinda ntsuhe.

³Da zo'ahe nö'ö majöni. Ma mhöhe hinge hongar hñö, wa ar hyate.

⁴Ngu bi numañhoge Jö nda zokagihe nga möñhe ar hoga mhö, jange go ge'ö di möñhe, hinge njangu nu'u ne da gohwi xiñho yá mijö'iwí. Ngetho nö'ö di neje, ga ko'behe xiñho Jö ma Dadahu togo pötka ma mfenihu.

⁵Hinxta ka'ahe xta xi'ahe ya nzátho mhö. Hinxta ne xta ha'ahe nga hömp'ahe ri bojöhu. Ar tsi Dada pödi njap'u ngu di möñhe.

⁶Hinxta hoñhe da 'ñeska ma nsuhe ya jö'i, ngu'ahu wa ma'ra, mödi mi tsá nga a'ahe, ngetho yá mpo'tegihe ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Nö'ö da pehe, da mö'ahe ngu n'ar nönö mödi ne su ár bötsi.

⁸Xa da mö'ahe. Ne hinge hont'a ndi 'buhe nga 'ra'ahe ár hoga mhö Jö; ndi 'buhe nga 'ra'ahe ma tehe nu'mu mahyoni nga othe, ngetho xa xta mö'ahe.

⁹Tsi kuhu, gi pösehu parxui mi tsaje ndi mpehe, ne njap'u nda tsá nga tañhe nö'ö ndi k'athe. Ne hinge nga ot'ahe ar xuhña nú'mu ndi hös'ahe ár hoga mhö Jö.

¹⁰Ngu pö Jö ne nu'ahu n'ehe, nú'mu nda 'buhé'u, da 'yohe xiñho ha ri nthandihu nu'ahu xka jamfihu. Ne da 'buhe n'ar hogam'ui, hinte da othe nda k'as'ahu m'efa.

¹¹Gi pöhu hanja ndi zo'ahe, ne ndi hup'a ri muihu n'a ngu n'a, ngu n'ar dada zo yá bötsi.

¹²Ndi 'bep'ahe ngi 'buhu ngu mahyoni da m'u nu'u togo xi zohna Jö da m'u hár ts'ut'wi, ne da hyandwa ár nsunda.

¹³Nuje n'ehe hindi tsayahe di umfe njamödi Jö, ngetho nú'mu nga 'yoxu ar mhö da xi'ahe, ga nuhu hinge ngu ár mhö n'ar ñ'ohotho. Ga nuhu ngu ar mhö majöni ár meti Jö, mpe ha ri muihu, nu'ahu xka dathwu ri tehu.

¹⁴Tsi kuhu, xka thohu ya nt'utsa mahyegi ngu xi tho nu'u ya ku 'bu ha yá nijö ar tsi Hmu Hesukristo 'buhnu har hai Nhudea. Gi njahup'u xi utsase'ihu ya mengu ri haihu, njangu xi utsase'u yá mixodyowi.

¹⁵Nuya xodyo go bi hyo'u ar tsi Hmu Hesukristo, ne gese'u bi hyo yá m'ehni Jö, ha nuje bi gukagihe. Hingi ne da mepa Jö'u, ne utsa gatho ya jö'i.

¹⁶Ngetho hingi hegagihe ga zohe nu'u hingya xodyo da mpo'u. Xa xi nt'ata yá ts'oki, jange Jö xi 'yekwatho ár döta mfei.

Ar Pablo ne da mengi ma da k'ö'sa ar nijö 'bu Ntesalonika

¹⁷Ma tsi kuhu, 'ra ya tsi pa hinxta 'buhu mahyegi. Mödi hinxta ñhanthu, ha ma muihe mi oda ar mfeni ga hant'ahe, jange xa di nehe ga nthehu man'agi.

¹⁸Ndi nehe nga möhe ma nga k'ös'ahe, mödi ar Ts'ondöhi xi k'askagihe. Gesegi ar Pablo ri kuhu, xa xta nemhö ga map'u, ne hinxi tsá.

¹⁹Ngetho teme nö'ö di to'mhe, teme ma johyahe, ne hanja ga tsuhe ma nthöhöhe nu xta e ar tsi Hmu Hesukristo. Ha hinge ga hönhe ngetho xka jamfihu.

²⁰Hö, ngetho xka ñ'emuihu ma da t'eska ma nsuhe ne ma ga njohyahe.

3 Himbi tsa da to'mhe nga pöhe tengu xka 'buhu, jange da beñhe nga kosehenu Atena.

²Ne da peñhe ma tsi kuhu Timoteo ár 'bego Jö, ne ma maxtehe hár 'befi ar tsi Hmu Hesukristo. Da peñhe ma nda k'ös'ahu nda hñup'a ri muihu, ne nda max'ahu nda te ri jamfihu.

³Njap'u hinto di tupa yá muu ya nt'utsa gi thohu. Gi pösehu xi ts'onkagihu ga thohuyu.

⁴Nú'mu ndi 'buhwihu, da xi'ahe mi mahyoni nga thohu nzeze ya nt'utsa ngu gi thohupya.

⁵Jange himbi tsa da to'ma ma'ra ya pa. Dama da pehna togo nda ñ'ani tengu xka 'buhu, xömhö hinxi hya'ahu ar ts'ohyate, ne nunar 'befi xta pehe da m'edi.

⁶Ha nú'mu mba penkp'u ar ku Timoteo, ba hönkagihe ar hoga mhö tengu ri jamfihu ne ri mhötehu. Bi xije xa gi bengagihe, ne gi ne gi hyandgagihe, nguje di nehe ga nu'ahe n'ehe.

⁷Jange tsi kuhu, nú'mu nda ohe nunar mhönu, xa da njohyahe, mödi ndi thohe nzeze ya thogi ne ya nt'utsa, ngetho da pöhe mi tse ri jamfihu.

⁸Nu nda pöhe ngi umba ri muihu ngi teñhu ar tsi Hmu, da hñöhñöhe.

⁹Xi'mu, hanja hinga umfe njamödi Jö di beñ'ahe. Ngetho xa di pe'se n'ar döta johya hár nthandi ar tsi Dada.

¹⁰Parxui di afe Jö da 'raje ar seki ma ga k'ös'ahe ga fax'ahe da nxoge ri jamfihu habu 'bedi.

¹¹Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da zixkagihe ma ga k'ös'ahe.

¹²Ma tsi Hmuhu da max'ahu da te ri mhötehu n'a ngu n'a, ne gi möhu gatho nu ma'ra ngu di mö'ahe n'ehe.

¹³Ne da max'ahu dar nzezi ri muihu, ne gi hyehu gatho ya ts'oki. Gi 'buhu xint'axi hár nthandi Jö ma Dadahu, ne gi to'mhu xta penga ma tsi Hmuhu Hesukristo di ñ'owi gatho nu'u xi ñ'emui.

Nö'ö ar m'ui numañho Jö ga 'buhu

4 Nupya tsi kuhu, di a'ahe ar möte hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, ne di xi'ahe xa gi umba ri muihu gi 'buhu xiñho, ngu da ut'ahe gi pefu Jö, ne hingi tsayahu gi 'yothu njap'u.

²Ngu xka pöhu, nunar tsi Hmu Hesukristo xi utkagihe nö'ö xta thok'ahe n'ehe.

³Ngetho nö'ö ne Jö, gi 'buhu xint'axi. Jange yo ma gi 'bengwihu ar 'behñö hingo ri nthötihu.

⁴Mahyoni n'a ngu n'a gi pöhu gi suhu ri 'behñöhu, gi 'buhu n'ar m'ui xint'axi ne xi nts'uni.

⁵Yo gi ñhehu da hya'ahu ar mfeni, ngu nu'u hingi pötwa ár 'ñu Jö.

⁶Hinto ma gi hyathu ri kuhu gi 'yothu nuya ts'okiyu, ngetho ngu xta xi'ahe ne xa xta thöthe, ar tsi Hmu ma da ko'spa ár ñöni.

⁷Ngetho Jö hinxi zokagihu ga othu ar ts'oki, xi zokagihu ga 'buhu n'ar m'ui xint'axi.

⁸Nö'ö to hingi ne da 'yoxa nö'ö di möñhe, hingi utsa ar ñ'ohö, utsa Jö togo xi 'raju ár Hñö.

⁹Hinga mahyoni ga ot'ahu gi mö ri kuhu, ngetho gese Jö xi ut'ahu gi mhöhu n'a ngu n'a.

¹⁰Ne gi ñ'uhu njap'u hant'ahu gatho ya ku 'bu har hai Nmasedonia. Hönse di a'ahe, tsi kuhu, da hñuxa ri mhötehu.

¹¹Umba ri muíhu gi 'buhú n'ar hogam'ui. Yo gi hesehu ri 'befihu, ne ja ri 'ye gi mpehu, ngu da xi'ahe gi 'yothu.

¹²Buhú xiñho, ne da ñömañho nu'u hinxi jamfi, ne hinte gi k'athu.

Nu xta penga ar tsi Hmu

¹³Di nehe da zo xiñho ri mfenihu tsi kuhu, tema da ja nu'u xi du, ne hinda du ri muíhu, ngu nu ma'ra ya jö'i hinte ndo'mi.

¹⁴Ngetho nu'mu di ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesu bi du ne bi mengi bi nte, di ñ'emuihu n'ehe, Jö ma da ko'spa yá te nu'u xi du mi jamfi ar tsi Hmu.

¹⁵Jange di ne ga xi'ahu ár mhö ar tsi Dada: Nuju gar 'buhuwa har hai nu xta penga ar tsi Hmu, hinga ma ga 'bet'ohu ga töhu nu'u xi du.

¹⁶Ngetho gese ar tsi Hmu ma da e mhets'i di ñö ngu ar ndö, ne ma da nt'o ár mhö n'ar ndö enxé, ne ma da nt'o ár ñheti ár k'axt'athuxi Jö. Ne nu'u xi du mi jamfi ar tsi Hmu Hesukristo ma da nank'u m'et'o.

¹⁷Nep'u nuju gar tethu nuya pa'u, dama da guxkagihu ha ya gui mahyegiwi nu'u xki du, ga nthehu ar tsi Hmu har ndöhi, ne njap'u ga 'buhwihü'ö gatho ya pa.

¹⁸Jange hñu'ma ri muíhu n'a ngu n'a, möñhu nuya mhöyu.

5 Ma tsi kuhu, hinga mahyoni ga ot'ahu ar 'ñu ham'u da tho gathoyu.

²Ngetho gi pöhu xiñho, nú'mu xta ep'u ar tsi Hmu, ma da njangu n'ar bë tso 'bu nxui, hinto to'mi.

³Nu xta 'ñenga ya jö'i: Ra entho di 'buhú ne di pe'su n'ar hogam'ui, n'a nda dantho ma da 'ñepabi'u ar nhwati, jangu yá ugi di 'ñepabi n'ar

'behñö ma da m'u ár bötsi, ne hinto ma da k'ont'i.

⁴Ha nu'ahu ma tsi kuhu, hingi 'buhú har 'bexui, jange nunar pa'ö hinda ma da zu'ahu ngu n'ar bë.

⁵Gatho'ihu yá bötsi'ihu ar hyats'i ne ar pa. Hingyá bötsi'ihu ar xui wa ar 'bexui.

⁶Jange hinga öhu ngu nu ma'ra. Ma ga ndö'mhu ne ga pöhu xiñho nö'ö di othu.

⁷Nu'u togo öhö, ö 'bu nxui, ha nu'u togo nti, 'bu nxui nti n'ehe.

⁸Hindi njahup'u, di 'buhú mpa, ne di pöhu nö'ö di pehu. Ga pe'su ar jamfri ne ar mhöte ngu ma hehu. Ne ga to'mhu ma mpohöhu, gehnu di ko'ma ma ñöhu, ngu ár nt'oñö n'ar ndogu.

⁹Ngetho Jö hinxi zonkagihu da zuju ár kwe. Xi hwankagihu ga mpöhu di ñ'emuihu ma tsi Hmuhu Hesukristo,

¹⁰gehnu bi 'yent'a ár te bi pokagihu. Jange ma ga 'buhwihu nu xta 'ñep'u, mödi ga tethu wa xta tuhu.

¹¹Jange hñu'ma ri muíhu n'a ngu n'a, ne mfaxu da te ri jamfihu, ngu xka nzöihu gi othu.

Ar Pablo hu'mba yá mui ya gamfi

¹²Ma tsi kuhu, di a'ahu ar möte gi pe'sfu ar nsu nu'u mpep'u hár 'befi Jö, nu'u tsix'ahu ne zo'ahu.

¹³Möhu ne numañhohu, ngetho ot'u n'ar hoga 'befi pepa Jö. Ne 'buhú n'ar hogam'ui n'a ngu n'a.

¹⁴Di a'ahe n'ehe tsi kuhu, gi tsúhu nu'u ya döñe, gi humfu yá mui nu'u hingi tse yá pa, faxu nu'u hingi tsedi, pe'spabihu ar ts'eti gatho.

¹⁵Hyanthu xiñho, yo ma gi ko'sthu ar ts'oki t'ot'ahu. Mahyoni gi p̄ehu nö'ö xiñho n'a ngu n'a, ne gi japabihu njap'u gatho nu ma'ra.

¹⁶Xa gi johyahu hyax'mu.

¹⁷Yo gi tsayahu gi 'yafu Jö.

¹⁸Umfu njamödi Jö gatho nö'ö gi thohu, ngetho njap'u ne gi 'yothu gatho nu'u xka jamfihu ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁹Hyehu ár Hñö Jö da mpe ha ri muihu.

²⁰Yo gi utsahu nö'ö mönga yá m'ehni Jö.

²¹'Yoxu xiñho gatho, tsömhü nö'ö xiñho.

²²Hyehup'u gatho nö'ö hingi ho.

²³Ne gese Jö togo unga ar hogam'ui da t'axk'ahu xoge, ne

gatho ri mfenihu, ri hñöhu, ri pahu ne ri ndo'yohu di 'bu xiñho, ne hinte da k'as'ahu xta ep'u ma tsi Hmuhu Hesukristo.

²⁴Nö'ö togo xi zo'ahu hingi pata ár mfeni, jange nö'ö xi möñ'ö da 'yot'e.

**Ar Pablo har ngöts'i ñ'edi
ne apa Jö da max'u**

²⁵Ma tsi kuhu, 'yafu Jö da maxje.

²⁶Zengwagihep'u gatho ya ku, di pemfe n'ar ñhu fi mhöte.

²⁷Di a'ahu hár thuhu ar tsi Hmu gi néhu mahyegiwi gatho nu ma'ra ya ku nunar he'minu.

²⁸Gi nthexkwihu ár nhwëki ar tsi Hmu Hesukristo. Dá njap'u.

ÁR ÑOHO AR TESALONISENSE

Ár ñoho ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ya me Ntesalonika

Ar nzenywa

1 Nuga dar Pablo, ar ku Silbano ne ar ku Timoteo di peñ'ahe nunar he'minu nu'ahu gar gamfihu me Ntesalonika, gi 'buhwihu Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo.

²Jö ma Dadahu ne ar tsi Hmu Hesukristo da 'ra'ahu n'ar hogam'ui ne da hwëk'ahu ya ñho.

**Jö ma da umba yá njut'i
ya 'yot'ats'oki nú'mu xta e
ar tsi Hmu Hesukristo**

³Ma tsi kuhu, mahyoni ga umfe njamödi Jö ngu di ñepi ga othe, ngetho xi te ri jamfihu. Gathohi nu'ahu tsit'a ri mu'ihu gi mhöhu n'a ngu n'a, ne nunar mhötenu hyax'mu 'yo di te.

⁴Nuje di es'ahe ri nsuhu, di xife ma'ra yá nijö Jö, gi pe'su ar ts'eti ne ar jamfi, mödi gi thohu nze'ye ya thogi ne ya nt'utsa.

⁵Ha nú'mu gi thohu gatho nuya thogiyu, ka nhekip'u ar hoga ts'ut'wi ot'a Jö. Ne tsa da t'eñ'ahu majöni di ñep'ahu gi 'buhu hár ts'ut'wi, jange gi thohu njap'u.

⁶Xiñho nu'mu Jö da ko'spa yá ñöni nu'u togo xi utsa'ihu.

⁷Ne nu'ahu xka thohu ar nt'utsa, da 'ra'ahu ar tsaya mahyegi nguje, nu xta penga mhets'i ar tsi Hmu Hesu, di ñ'owi ya enxe di höpa ár ts'edi.

⁸Nu xta ekwa di e ha n'ar döta faspi da umbyá njut'i nu'u himbi ne bi bö Jö, ne himbi 'yotwa ár hoga mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

⁹Nu'u ma da tho ya mfei hiñham'u da göts'i. Ma da t'eni hinda ma da 'muhwi ar tsi Dada, hinda ma da hyandwa ár nsunda ne ár ts'edi.

¹⁰Nunar pa xta ep'u, gatho nu'u xi jamfi ma da nsundabi ne da ñe'spa ár nsu. Nu'ahu ma gi 'yohunu n'ehe, ngetho xka jamfihu nö'ö xta d'he majöni.

¹¹Jange hyax'mu di afe Jö da max'ahu gi 'buhu xiñho, ngu ndi ñep'ahu xi zoñ'ahu. Ne da jwata gatho ar ñho xi hñux'ö gi p'ehu, ne da 'ra'ahu ár ts'edi gi 'yothu nö'ö gi jamfihu.

¹²Ne njap'u da nheki ár nsunda ar tsi Hmu Hesukristo ha ri m'uihu, ne da t'es'a ri nsuhu xka nthexkwihu

ár nhwéki Jö ne ar tsi Hmu Hesukristo.

Ma da ñ'udi ar ts'ojö'i

2 Nupya tsi kuhü, di ne ga xi'ahe tema da thogi xta penga ar tsi Hmu Hesu, ne hanja ma ga nthewihü.

²Di a'ahe, yo ma gi pata ri mfenihü, yo ma gi tsuhü togo ñöwi Jö emp'ö, wa ut'ahü, wa ha'ahü eñ'u xta peñ'ahe n'ar he'mi habü di xi'ahe, nunar pa xta ñ'u ar tsi Hmu xi zohö.

³Yo ma gi ñhehü ne hingi jafumasu nu'u togo ne da 'wek'ahü mönga nuya mhöyü. Ngetho ma da nheki m'et'o ya jö'i ma da doxa Jö, ne ma da ñ'udi ar ts'ojö'i togo xi t'ent'i da m'e har 'bexui.

⁴Nö'ö ar tsojo'i'ö hinda ma da mepa Jö, hinda ma da hye togo ne da mepi, hinto da hyegi da hyoni ne da nonga Jö. Hinge honse'ö, da yut'a hár dönganijö Jö, ne da ñense gehnü Jö emp'ö.

⁵Ha hingi beñhü ndi xi'ahü nú'mü ndi 'bup'u.

⁶Gi pöhu teme k'a'spa ár 'befipya, to'mtho da zö ar pa da ñ'udi xiñho.

⁷Nö'ö ar ts'oki ñ'ontho mpefi, honse to'mi da thöka togo hingi hegi.

⁸Nu'mü hö, ma da nheki nunar ts'ojö'i'ö, togo ar tsi Hmu ma da hyo honse da hwifi, ne da hwati xta nheki ár nsunda xta zohö.

⁹Nunar ts'ojö'inü hömpa ár ts'edi ar Ts'ondöhi. Tsä da 'yot'a ya döta nt'udi da ka ya jö'i.

¹⁰Nuyá nhemhñöyü ma da ka ya jö'i xi m'edi, ngetho himbi ne bi hñöni ne himbi mödi ar mhö

majöni bi nsipabi, ne njap'u xi mpohmö'u.

¹¹Jange Jö xi pumbyá mfeni da jamfi nuya nhemhñöyü.

¹²Nu'mü, ma da t'et'a har tsibi gatho nu'u himbi ne bi jamfi ar mhö majöni, ngetho mi johyatho'u mi ot'a ar ts'oki.

Jö xi hwankagihü ga mpohü

¹³Ha nuje mahyoni hyax'mü ga umfe njamödi Jö tsi kuhü, xa mö'ahü ne bi hwañ'ahü ngi mpohü, nú'mü mi ndü ar ximhai. Ne nú'mü nga ñ'emüihü nö'ö majöni, ár Hñö Jö bi t'axk'ahü.

¹⁴Jö bi 'yot'a njap'u ne nda tsä ngi 'buhwihü hár nsunda ma tsi Hmuhü Hesukristo, ngetho ga hñöñhu ar hoga mhö da xi'ahe, gehnü ar nts'ohni bi 'yot'a'ihü Jö.

¹⁵Jange tsi kuhü, tseta ri ñ'emüihü. Yo ma gi hyehü nö'ö xta ut'ahe netho, wa ha ya he'mi xta peñ'ahe.

¹⁶Ne gese ma tsi Hmuhü Hesukristo ne Jö ma tsi Dadahü, togo bi mökagihü ne bi 'raju n'ar humamüi hiñham'u da göts'i, ne bi hwägagihü n'ar hoga ndö'mi,

¹⁷dá hñup'a ri müihü, ne da 'ra'ahü ar ts'edi te gi möñhü ne te gi 'yothü.

Ar Pablo xipa ya ku da 'yapa Jö da nunga ár mhö ne da nhumansu

3 Nupya tsi kuhü, di a'ahü gi 'yafu Jö da maxkagihe, ngut'a habü gatho da nunga ár mhö, ne da nhumansu ngu xka numansuhü.

²Ne 'yafu da ñöngagihe, hinte da jaje ya ts'ojö'i ne nu'u ot'a ya ts'om'ui, ngetho hinga gatho xi ñ'emüi Jö.

³Mödi di pöhu Jö hinda tsa da pata ár mfeni, jange da maxkagihu ne da ñöngagihu hinga othu nö'ö hingi ho.

⁴Di kaxmbenihe gi 'buhwihu ar tsi Hmu, hingi ma gi hyehu gi 'yothu nö'ö xta 'bep'ahe.

⁵Ne ar tsi Hmu da hok'a ri muihu, 'yo di hñöxkwi ár mhöte Jö, ne di ñhehwi ár ts'eti ar tsi Hmu Hesukristo.

Gatho ya ku mahyoni da mpefi

⁶Ma tsi kuhu, di 'bep'ahe hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, gi 'wehu gi hyehu gatho nuya ku 'yo döhhë, ne hingi ne da 'mu ngu xta ut'ahe.

⁷Nu'ahu gi pöhu hanja da tsa gi tengagihe, ngetho gi pösehu nú'mu ndi 'buhép'u, hinge ndi 'buthe ndöhñetho.

⁸Hinto bi 'wingathogihe. Parxui ndi mpehe, hinte nda k'at'i te nga tsihe, ne njap'u hinge nga ot'ahe ar xuhña.

⁹Nuje ndi 'ñepkagihe ngi 'raje te nga tsihe, ha nö'ö ndi nehe, nga ut'ahe hanja ngi tengagihe.

¹⁰Ngetho da 'bep'ahe n'ehe nú'mu ndi 'buhép'u, nu'u togo hingi mpefi, yo di ñuni n'ehe.

¹¹Di xi'ahe njap'u ngetho xta ohe 'ra gi 'buhu ndöhñetho, hinte gi pehu, honse gi ñ'öxtehu.

¹²Nuya ku 'bu njap'u, di zohe ne di 'bepabihe hár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo, da umbyá muí da mpefi, ne njap'u da dö'u te da zi.

¹³Tsi kuhu, yo ma da za'ahu gi 'yothu nö'ö xiñho.

¹⁴Nö'ö togo hingi ne da 'yota nö'ö mönga nunar he'minu, möñhu togo'ö, ne yo gi ntsixkwihu, ne njap'u da ntsa.

¹⁵Honse yo gi emfu ri ñ'unihu, zohu ngu n'ar ku.

**Ar Pablo har ngöts'i apa
Jö da maxa ya ku**

¹⁶Nupya nö'ö ar tsi Dada togo unga ar hoga'mui, hagatho da 'ra'ahu nunar hoga'muinu. Ar tsi Dada gi 'buhwihu.

¹⁷Nunar nzengwa xta ja ma 'ye xta ot'ase. Njap'u nheki gatho ma he'mi, go geke togo di pehni, ri kuhu Pablo.

¹⁸Dá hyex'atho'ihu ár nhwëki ar tsi Hmu Hesukristo gi gatho'ihu. Dá njap'u.

ÁR NDUI AR TIMOTEO

Ar 'bet'o he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ar Timoteo

Ar nzengwa

1 Nuga dar Pablo, ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo, ngu xki hñuxkagi Jö ma Pohotehu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo, gehnu ma ndo'mihu.

²Di ot'a nunar he'minu, Timoteo, ngu ma t'u'i, ngetho da zo'a'i ár mhö Jö ne ga ñ'emui. Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo da hwëk'a yá ñho, ne da ko ár mui da max'i gi 'bu n'ar hogam'ui.

Nsipabi ya gamfi da jamasu ya ts'ont'uti xi 'ñep'u

³ngu da a'anu Efeso ngi kohnu, ne ngi hñökwa nu'u togo utwa ya ku ma'ra ya nt'uti himbi zogagihu ar tsi Hmu. Da xi'a njap'u nú'mu ndi 'ba ar ñnu ngar ma Nmasedonia.

⁴Da a'i n'ehe ngi xipa ya ku hinge nda japamasu nuya 'bede hinte o yá 'ñu, ne hiñ'otho ár ngöts'i. Möñ'u honse da ntsamfödi, hinte fa'spa ár 'befi Jö habu mpe ar ñ'emui.

⁵Da a'a'i ngi xipa ya ku njap'u, nda mhö n'a ngu n'a, ndi pe'sa n'ar hogamui, n'ar mfeni xint'axi, ne n'ar ñ'emui hindi ñ'entho.

⁶Ngetho 'ra xi hyehyu, ne nupya hinte mañho möñ'u.

⁷Xa ot'u pömpa ár t'ofo ar Moise emp'ö, hingi pöhmö tema di bonga nö'ö möñ'u.

⁸Di pöhu ár t'ofo ar Moise xiñho, nu'mu da t'uta ngu möñ'ö.

⁹Di pöhu n'e, ya 'bepate hinge mahyonibi ya hogajö'i. Go hongang nuya ts'oka t'ofo, nu'u hingi ot'a nö'ö nsipabi, nuya 'yot'ats'oki ne ya ts'ojö'i, nuya hingi hongang Jö ne hingi nsundabi, nu'u ho yá dada, yá nönö, ne gatho numa'ra ya hyote.

¹⁰Bi t'uni honi nu'u 'bengwi hingingá nthöti, nu'u 'bengwi yá mindöwi, nu'u pé yá mijö'iwu, nu'u möngang ya nhemñö, ne nu'u et'a Jö made kate, ne gatho nu'u to'sa ar hoga nt'uti.

¹¹Jangu möngang ár hoga mhö Jö xa nsunda, bi zogagi ga mö.

Ár 'befi ar Pablo

¹²Di umbang njamödi ma tsi Hmuhu Hesukristo, togo bi 'rakang ar ts'edi, ne bi nugagi ngu n'ar hoga 'bëgo, bi 'yentk'a ha ma 'ye ár 'befi'ö.

¹³Mödi mam'et'o ndi tsangang ar tsi Hmu Hesukristo, ne xang ndi utsa

gatho nu'u mi teni, ne ndi nku'be, te gatho ndi japabi'u. Ha nunar tsi Dada bi hwégagi, ngetho hinge ndi pöka tema ndi ot'e, ne hinge ndi ñ'emui.

¹⁴Ne bi gobgatho ár nhwëki, ne njap'u bi tsá da ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo, ne bi tsá da hõnga nunar mhöte uñ'ö.

¹⁵Nunar mhõnu majöni ne mahyoni gatho da ñ'emui: Nunar tsi Hmu Hesukristo ba ekwa har ximhai da pö gatho ya 'yot'ats'oki, ha nuga ndi töka gatho.

¹⁶Ar tsi Dada bi hwégagi togo ndi töpa ár nts'o gatho nu ma'ra, ne njap'u nda nheki ár ts'eti ar tsi Hmu Hesukristo. Gehnu n'ar nt'udi da hyanda nu'u nda jamfi, ne nda me'sa ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁷Jange nunar Ndö hiñham'u da göxa ár ts'ut'wi, dá hñõnga ar nsunda ne da t'e'spa ár nsu. Gehnu hingi tu ne hingi nheki, hõnsenu ar Jö ne töte ár mfödi. Dá njap'u.

¹⁸Ma tsi t'u'i Timoteo, di tsok'a'i gi umba ri mui gi mpe hár 'befi ar tsi Dada, ngu xki xi'a Jö ngi 'yot'e, ne gi mpe ngu n'ár hoga ndogu ar tsi Hmu.

¹⁹Su ri ñ'emui, ne gi pe'sa n'ar mfeni xint'axi, ngetho 'ra bi hyep'u ne bi 'be yá jamfi, hingi pödi te da mepya.

²⁰Rayu, ar Imeneo ne ar Handro nu'u togo xta ent'wa hár 'ye ar Ts'ondöhi, njap'u da dits'i ne hinda mengi da zanga Jö.

Hanja da tsá ga afu Jö

2 M'et'o di 'bep'ahu gi mat'wabihu Jö gatho ya jö'i,

ne gi tetwabihu da mats'i, hingi tsayahu gi umfu njamödi.

²Yafu Jö da maxa nuya ndö ne gatho ya ts'ut'wi, njap'u ga 'buhu n'ar m'ui ter entho, ne ga 'yohu xiñho di numañhogihu ya jö'i.

³Ngetho gehnu xiñho, ne numañho Jö ma Pohotehu,

⁴togo ne da mpo gatho ya jö'i, ne da bö nö'ö majöni.

⁵N'adar Jö 'bui, ne n'atho togo 'ba made nõnga ya jö'i. Gehnu ar tsi Hmu Hesukristo, togo ba ekwa har ximhai bi njö'i.

⁶Bi unse ár te bi gut'a ar thai mi tu gatho ya meximhai, ne bi mhõnga gathoyu mi zonga ar pa nda mhö.

⁷Jange bi thuxkagiga ngu ár mpote ar tsi Hmu ga mömba ár hoga mhö. Di mönga nö'ö majöni, hindi kate, ngetho dá jamfi ar tsi Hmu Hesukristo. Bi thuxkagi ngu ár utate nu'u hingya xodyo, ga utwabi ar ñ'emui ne nö'ö majöni.

⁸Di ne habu gatho di 'bu ya ñ'ohö, dá guxa yá 'ye mhets'i, da mat'a Jö dar nt'axi yá mfeni, hindi pö yá kwe, ne hindi nemahñö.

⁹Di ne n'ehe, gatho ya 'behñö da beni xiñho hanja da ñhe, hinda ñ'ets'i, ne di pe'sa yá tsá. Hinda 'yeka yá ñö exa yá nsu, xa di tuta nzeye ya hwexkabojo, ya t'axdo, wa ya he ximhödi.

¹⁰Nö'ö xiñho da mefi, dá me ya hoga 'befi ngu n'ar 'behñö tsupa Jö.

¹¹Ar 'behñö dá 'yoxta ár mhö Jö mhõnga har nijö, ne da bödi tema nsipabi, ne da 'yot'e.

¹²Hindi et'a ma xutha ar 'behñö da uta ma'ra ha ya mhunts'i, ne

hinda m'ui ngu ár ñöxhmu ar ndo.
Nö'ö da me'ö, da 'yoxtho.

¹³Ngetho Jö bi hyoka m'et'o ar Adan, ne ka bi hyoka ar Eba.

¹⁴Ar Adan hinto bi hyat'i, ha nunar 'behñö hö, ne mi nkadi bi ts'okwa Jö.

¹⁵Jange xa tho ya ugi ya 'behñö nú'mu m'u yá bötsi. Mödi nuya 'behñö ma da mpohö nu'mu hinda hyep'u yá ñ'emui, da me'sa ar mhöte, ne da m'u n'ar m'ui xint'axi di tsupa Jö.

Njanu da m'u n'ár 'bego Jö

3 Majöni nunar mhönu: Nu'mu togo ne da nma'yo, n'ar hoga 'befi ne'ö.

²Ne mahyoni da me'sa n'ar hogam'ui, hinte di ja te da nk'a'spabi. Di ñe n'adar 'behñö, di pödi xiñho nö'ö pefi, di pe'sa ar hoga mfödi. Di pödi da 'yot'wa ar ñho ma'ra, di ungar seki hár ngu, ne di pödi da uta ma'ra.

³Hindi nti, hindi hongá ya tuhni, hendar nts'o da dö ar bojö. Ar hogajö'i, hendar kwe, hindi ne da me'sa nzeýe ya bojö.

⁴Di pödi hanja da zixa xiñho ár ngu, ne nuyá bötsi di ot'a nö'ö ne Jö.

⁵Ngetho nö'ö hingi pödi da zixa ár ngu, hanja da tsá da zi'spa ár nijö Jö 'mu.

⁶Hinda tsá da nma'yo n'ar 'ra'yo gamfi, ngetho yo ma da ñ'ets'i, ne njap'u da hñonga ar mfei bi hñonga ar ts'ondöhi.

⁷Mahyoni di numañho nu'u hingya gamfi. Njap'u hinda 'be ár tsá, ne hinda zo hár 'ye ar ts'ondöhi.

Hanja da m'u nu'u faxte har nijö

⁸N'ar maxte har nijö mahyoni di nhumañho, hindi yot'a ár ne, hindi nti, hendar nzibjö.

⁹Di su xiñho nuna ñ'emui xi t'uti, ne di ñ'u n'ar mfeni xint'axi.

¹⁰Mahyoni da nts'ati m'et'o ha hinte pe'sa te da k'ats'i, ne nu'mü hö, da tsá da t'ets'i.

¹¹Njap'u nuya 'behñö n'ehe di mpe har nijö, mahyoni di nhumañho, hindi juxya nhemñö, di pödi xiñho nö'ö pefi, ne di ot'a xiñho gatho.

¹²Nuya maxte di ñe n'adar 'behñö, di pödi hanja da zixa xiñho ár ngu ne yá bötsi.

¹³Nö'ö togo faxte xiñho hár 'befi Jö, dá t'e'spa ár nsu, ne njap'u hinda ntsu da xipa ma'ra ar ñ'emui pe'spabi ar tsi Hmu Hesukristo.

Ar jamfi xi t'utkagihu himi fö mam'et'o

¹⁴Di peñ'a nunar he'minu, mödi di beni ngut'a ga map'u ma ga k'ös'a'i.

¹⁵Ha nu'mu da tho 'ra ya pa hindi tsomp'utho, gi pödi hanja gi 'yot'a ar 'befi hár ngu Jö. Getnu ár nijö Jö togo te, ne nunar nijönu su ne ñonga nö'ö majöni.

¹⁶Xa döta nunar ñ'emui xi t'utkagihu. Nunar mhönu hinjo'o togo da k'ats'i:

Jö ba e bi njö'i.

Ár Hñö Jö bi damajöni bi 'yot'a xiñho.

Bi hyanda yá enxé Jö.

Bi mhömba ár 'bede gatho ya haj ja har ximhaj.

Gatho ár nxidi ar ximhai bi
ñ'emuiibi
ne bi ts'ixa mhets'i hár nsunda.

Mhõ, m'efa 'ra ma da hye yá ñ'emui

4 Ár Hñõ Jõ xi 'yotkagihu xiñho ar ñu, ne enõ hár ngõts'i ya pa, 'ra ya ku ma da hye ar ñ'emui, da 'yo'spa yá nhemhñõ nt'uti ya jõ'i temba yá nt'uti ya ts'ondõhi.

²Nuya kate jõ'i ma da mõnga ya nhemhñõ, ngetho xi ts'oka yá mfeni.

³Ma da hñõkwa ya jõ'i da nthõti. Ne hinda hyegi da zi 'ra ya ñhuni xi 'rakagihu Jõ ga tsihu di umfu njamõdi, nuju dar gamfihu ne xta põhu nõ'õ majõni.

⁴Gatho nõ'õ bi hyoka Jõ xiñho, hinte ga tsanthu, hõnse nú'mu xka tsihu ga umfu njamõdi.

⁵Ngetho ár mhõ Jõ ne nú'mu di afu, japi da t'axki.

**N'ár hoga 'bego ar tsi
Hmu Hesukristo**

⁶Nu'mu gi uta ya ku gatho nõ'õ xta xi'a'i, ne nu'mu gi ñet'a ri mu gatho nuya mhõ nõnga ma jamfihu, ne ar hoga nt'uti xka teni, njap'u hõ, gár hoga 'bego ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Yo gi japamasu nuya ts'o'bede hinte o yá ñu nõnga ya meximhai. Nõ'õ gi 'yot'e, hyonga hanja gi 'bui xiñho.

⁸Ngetho nõ'õ togo japi da ñõnga ár ndo'yo ne da me'sa ar ts'edi, hints'u jukwa nzeye ar ñho. Ha nõ'õ umbár mu da m'ui xiñho, jukwa nzeyewa, ne har te xi ñep'u n'ehe.

⁹Nunar mhõnu xta xi'ahu majõni, ne mahyoni gatho ya jõ'i da ñ'emui.

¹⁰Jange xa di umba ma muihu di mpehu, ne di thohu ya thogi,

ngetho di ñ'emuihu Jõ togo te. Gehnu ár nõnte gatho ya meximhai, 'bet'ogihu nuya xta jamfihu.

¹¹Gehnu gi xipabi ne gi uta ma'ra.

¹²Yo gi ñhegi da nhu'a'i ngu hinte gi põi ngetho gi bõtsitho. Nõ'õ gi pefi: Gi nõ xiñho, gi 'yomañho, gi pe'sa ar mhõte, umba ri mu gi mpefi, tseta ri ñ'emui, gi 'bu n'ar m'ui xint'axi, ne njap'u da deñ'a ya ku.

¹³Nuya pa hindi tsomp'utho, gi népa ya ku ár mhõ Jõ, hñu'mba yá mu, ne gi utwabi.

¹⁴Jamasu nunar hogant'uni xi 'ra'a Jõ, ne bi xi'a'i nú'mu bi hñus'a yá 'ye yá ndõ ar nijõ.

¹⁵Umba ri mu gi pe nuya 'befiyu, ne yo ma gi hyegi. Njap'u gatho da hyandi 'yo di xu nuya ñho xi 'ra'a Jõ.

¹⁶Nsusege ne jamasu ar nt'uti. Yo gi tsaya gi 'yot'a njap'u, ngetho gi mposege, ne da mpo gatho nu'u da 'yox'a'i.

**Hanja gi ntsixkwi n'a
ngu n'a ya gamfi**

5 Yo gi tsu ar tsi dõnzia, zofu ngu ri dada emp'õ, ha nu'u bõtsitho, ngu ri jödõ.

²Nuya tsi txu, zofu ngu ri nõnõ, nu'u nxutsitho ngu ri nju, gi pe'sa n'ar mfeni xint'axi nú'mu gi xipa hanja da m'ui.

³Xipa ar nijõ da maxa nuya n'anxu hinto ñehe togo da mats'i.

⁴Ha nu'mu ñe yá bõtsi wa yá 'beto, dá böhyu da su, ne da 'yot'wa ar ñho m'et'o yá mēni. Ne njap'u da ko'spa n'a tui nunar ñho xi hñõñ'u, ngetho gehnu xiñho ne numañho Jõ.

⁵Nö'ö majöni ar 'ranxu, 'büse ne hinjo'o togo da su, honse to'mba ár mfats'i Jö, ne parxui mat'i ne apabi da mats'i.

⁶Ha nö'ö ar 'ranxu ot'a gatho nö'ö ne, ha hingi 'yomañho ár m'ui, hinga mahyoni da máxa ar nijö, ngetho nuya 'ranxu'u mödi te, pontho xi du.

⁷Xipa ya ku nö'ö di xi'a'i, ne njap'u hinte di ja te da nk'a'spabi.

⁸Ngetho nu'mu n'ar ku hingi japamasu nu'u te yá njawi ne nuyu 'bu hár nguse, xi ts'oka ár jamfi ne tóta n'a nö'ö hinxi ñ'emui.

⁹Nu habu di huxa yá thuhu ya 'ranxu t'umba ar mfats'i, hindi huxp'u nu'u hinxi thota hñun'ate njeye, ne hinxi ñe honse n'ár döme.

¹⁰Ne di födi bi m'u n'ar hogam'ui, bi te xiñho yá bötsi. Xi umba ar seki gatho nu'u mi tsö hár ngu, ne xi xukwa yá wa ya gamfi. Bi máxa nu'u mi tho ar thogi, ne xi bödi xi me xiñho gatho ya hoga 'befi.

¹¹Yo gi huxa nu'u tsetho, ngetho zöta ar pa da ne da mengi da nthöti, ne hinda jwata ar 'befi bi ndui bi mepa ar tsi Hmu.

¹²Ne da duxa ar ts'oki, ngetho himbi 'yot'a ngu xki mönga m'et'o.

¹³Da nzön'u hinte pefi, honse 'yo ne ya ngu. Hinge honse da bö ya döñe, te yá nemñö 'yo pede ño'ö hindi ñepi da möñ'u.

¹⁴Jange di 'bep'a'i, nuya 'ranxu di tsetho, dá nthöti, dá te yá bötsi ne da su xiñho ár ngu. Njap'u hinte da za te da mönga nu'u togo hingi ne da nugagihu.

¹⁵Ngetho 'ra xi 'wege xi denga ar Ts'ondöhi.

¹⁶Nu'mu n'ar ku ar ñ'oho wa ar 'behñö ñe n'ár mēni hár ngu di 'ranxu, mahyoni da umba nö'ö te k'at'i, ne hendar ñhembibi ar nijö da su, ne da tsä da máxa ma'ra nu'u majöni hinto ñehe to da mats'i.

¹⁷Nuya ma'yo tsixa xiñho ár nijö ar tsi Hmu, mahyoni xa da nhumansu, ne töte nu'u mpefi mömba ár mhö Jö ne uta ma'ra.

¹⁸Ngetho hár T'ofö Jö enö njawa: Yo gi tut'wa ár ne ar boi ne'mi töka ar t'ei. Ne enö n'ehe: Nö'ö togo mpefi, di ñepi da t'umba ár nthöhö.

¹⁹Nu'mu togo ne te da hyoxa n'ar ma'yo, mahyoni di 'bu yoho wa hñu togo da tsä da damajöni.

²⁰Nuya ma'yo hingi hegi ot'a ar ts'oki, tsui habu da hyanda gatho ya ku, ne njap'u da zu nu ma'ra n'ehe.

²¹Di 'bep'a'i hár nthandi Jö, ar tsi Hmu Hesukristo ne yá enxé xi hwañ'ö, 'yot'a ngu di xi'a'i, yo ma gi faxes n'a wa man'a.

²²Yo gi hu'spa ri 'ye gi ñexa ngut'a nu'u togo ne da mepa Jö. Ngetho nu'mu hingi 'yo xiñho, da mhö gi et'atho ri xutha. Pe'ske n'ar hogam'ui hinxi jaxt'i.

²³Yo gi tsi honse ar dehe, tsi n'a tsi tui ar t'afi'obxi, da hñök'a nö'ö ar umui gi ntsawi hingi ne da hyek'a'i.

²⁴Ra dama nhekitho yá ts'oki mödi hinxi thö'spatho majöni, ma'ra da fö m'efa.

²⁵Njap'utho nu'u to ot'a ar ñho n'ehe, 'ra ya hoga 'befi ngut'a da nheki, ha ma'ra da nheki m'efa, ngetho hingi tsä da ts'e'ma n'ar hoga 'befi.

6 Gatho nu'u togo m'ego, mahyoni da numañho yá hmu, ne njap'u hinda ñhōmañ'u ár thuhu Jö, ne hinda ñhōmañ'u ar hoga nt'uti di ñ'emuihu.

²Nu'u togo ñe yá hmu ya gamfi, xa da umba yá mui da mepabi xiñho, yo ma da hyegi da 'yote. Ngetho nu'u togo hōnga nunar hoga 'befinu, gehyu yá hmōka ku. Utwabi gathoyu ya ku, ne hñu'mba yá mui da 'yot'e.

Ga 'buhu ngu ne Jö, ne ga umfu njamödi nö'ö 'raju

³Nu'mu n'a togo te gatho utatho, ne hingi uta ngu mönga ár hoga mhö ma tsi Hmuhu Hesukristo, ne hingi ne da denga ar hoga nt'uti otkagihu ar ñnu hanja ga 'buhu ngu ne Jö,

⁴nö'ö ar jö'l'ö ar ñ'ets'i ne hinte pödi, xi 'be ár mfeni, honi togo da ntsahñökiwi. Ka di bohnu hyokwa yá ñho ma'ra, ya tuhni, ya nts'ani, ne hinto ne da ntsixkwi.

⁵Bi ehnu n'ehe ya ntsahñöki, hinte mañho njuki nö'ö mönga nuya jö'iyu. Xi ts'oka yá mfeni ne xi t'ökwa nö'ö majöni. Hōnse hongar ñ'emui, ne njap'u da guka ar bojö. Hye nuya jö'iyu.

⁶Majöni, döta ár njut'i nunar hogam'uinu, nu'mu ga ñhogamuihu nö'ö di pe'su.

⁷Ngetho hinte xta höhuwa har ximhai, ne hinte ga höxu.

⁸Nu'mu di pe'su te ga tsihu ne te ga hehu, gar ñhogamuihu.

⁹Ngetho gatho nu'u togo ne da me'sa nzeje ya m'ets'i, töta yá ts'omfeni ne yá ts'ohyöke. Hinte mañho juki, ne njapabi da nhwati ne da m'edi.

¹⁰Nu'u togo xa mö ar bojö, ka bi pop'u gatho ya ts'oki. 'Ra ya ku xi denga ar bojö, xi hyep'u yá ñ'emui ne xi tho nzeje ya dumui.

Umba ri mui gi ñongar ñ'emui

¹¹Ha nu'ge Timoteo, ár 'bego'i Jö, 'wege hye gatho nuya ts'okiyu. Ne umba ri mui gi 'bui xiñho, gi 'yo ngu ne Jö, gi pe'sa ar ñ'emui, ar mhöte, ar ts'eti, ne nts'a'mtho.

¹²Tho ar xanthe, xa gi umba ri mui gi ñonga ar ñ'emui. 'Yot'a ar ts'edi gi tenga xiñho ar te hinda thege xi 'ra'a Jö nú'mu mi zoñ'a'i, ne ga damajöni ha yá nthandi nzeje ya jö'i.

¹³Di 'bep'a'i hár nthandi Jö nö'ö to umba yá te gatho nö'ö te 'bui, ne hár nthandi ar tsi Hmu Hesukristo togo bi datwa majöni ar Pilato ár hoga 'befi,

¹⁴gi 'yot'a nö'ö di 'bep'a'i, gi 'bu n'ar m'ui hinxi jaxt'i ne hinto da k'as'a'i, to'ma ar pa da penga ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Ngetho nu xta zo ar pa, da ñ'u Jö nunar mpenginu, gehnu togo n'ase 'bui, döta ár nsunda ne pe'sa gatho ar ts'edi, ár Ndö ya ndö ne ár Hmu ya hmu.

¹⁶Nuna höse ár te hiñham'u da thege, ne 'bu ha n'ar hyats'i hinto tsa da zoni. Hinto xi hyandi, ne hingi tsa da thandi. Gehnu di ñepabi ar nsunda ne ar ts'edi hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

¹⁷'Bepa nu'u pe'sa yá m'ets'iwa har ximhai, yo ma da ñ'ets'i. Hinda hñuxyá da har hyate bojö. Dá hñuxyá da Jö togo hö ar te, ne xi 'rakagihu töte nö'ö

di k'athu, ne njap'u ga 'buhu ter entho.

¹⁸Xipabi da 'yot'a nö'ö xiñho, ne da me ya hoga 'befi, gehyu yá m'ets'i. Di pödi da 'yot'a n'ar ñho, ha nu'mu te da uni, di ponga ha yá muí.

¹⁹Njap'u to'ma n'ar hoga m'ets'i, gehnu umbabi n'ar ndo'mi nuya pa di 'ñep'u, ne zetwa yá muí honga ar te hiñham'u da göts'i.

Ár ngöts'i nö'ö bi m'empa ar Timoteo

²⁰Nupya tsi Timu, su ar 'befi bi t'ent'a ha ri 'ye. Yo gi japamasu nuya ts'o'bede hinter me'u. Hingi 'yo'spa yá mhö xi hñuxase nu'u enö xa pe'sa n'ar hoga mfödi empö.

²¹Nu'u togo xi denga nuya mfödiyü, xi hyep'u yá ñ'emüi.

Jö da hwök'a'i ár mfats'i. Dá njap'u.

ÁR ÑOHO AR TIMOTEO

Ár ñoho ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mēmpa ar Timoteo

Ar nzeṅwa

1 Nuga dar Pablo, ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo ngu bi benga Jö, ne bi 'bepkagi ga mönga ar te hiñham'u da göts'i, xi ñöt'wabi gatho nu'u togo da ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo.

²Di ot'a nunar he'minu, Timoteo, ngu ma hmöka t'u'i. Jö ma Dadahu ne ma tsi Hmu Hesukristo da hwëk'a'i yá ñho, ne da ko ár mui da max'i gi 'bu n'ar hogam'ui.

Ar Pablo xipabi ar Timoteo da damajöni togo ar tsi Hmu Hesukristo

³Jö di umba njamödi togo di pepabi hinte tsuka ma mfeni, ngu bi mēpabi ma pale mam'et'o n'ehe, ne parxui di beñ'a'i nú'mu di apa Jö.

⁴Di beni hanja ga nzoni nú'mu nda ñhehu, di nemhö ga pengi ga hant'a'i, ne ga njohya man'agi.

⁵Bi e ha ma mfeni nöl'ö ar hoga ñ'emui gi pets'i hingi ñ'entho, di hñöxa ngu mi pe'sa m'et'o ri möle Loida. M'efa bi gohwi ri nönö Eunise, ne di pödi bi thok'a'i n'ehe.

⁶Jange di 'bep'a'i xa gi umba ri mui gi japi da xu nunar nt'uni xi

hwëk'a ár Hñö Jö nú'mu da hus'a ma 'ye.

⁷Ngetho Jö xi 'rakagihu ar ts'edi ga tsethu, da nja ma mhötehu, ga su ma mfenihu, hinge ga ntsuhu.

⁸Jange yo ma gi ntsa gi mö xka ñ'emui ar tsi Hmu, ne hingi nkoni di ntsixkwi, nuga di jot'a har fadi ngetho di mömba ár mhö Jö. Datwa majöni n'ehe, mödi da nt'utsa'i ne gi tho nzeye ya thogi, ne Jö da 'ra'a ar ts'edi gi tho gathoyu.

⁹Gehnu bi pokagihu, ne bi zonkagihu ga 'buhu n'ar m'ui xint'axi. Bi jap'u hinge xa di pehu ya ñho. Njap'u xki beñ'ö nda hwëgagihu nuya ñhoyu nu'mu nga ñ'emuihu ar tsi Hmu Hesukristo. Maham'u xki benga njap'u nda 'yot'e nú'mu himi thokta ar ximhai.

¹⁰Ha xi nheki nuya payu xi zokwa ma tsi Pohotehu Hesukristo, togo bi hñöka ar ndöte, ne bi guka har hyats'i ar te hiñham'u da göts'i, mi mönga ar hoga mhö.

¹¹Ne nuga bi thuxkagi ngu ar mpo te ga mönga nunar hoga mhönu, ne ga utwabi nu'u hingya xodyo.

¹²Jange di thoka gatho nuya thogipya. Hindi ntsa ga dapa

majöni ár mhö Jö, ngetho di pöka togo xta ñ'emüibi. Ne di pödi xiñho pe'sa ar ts'edi da supka ma te xta ent'wa hár 'ye, ga to'mi da zo ar pa da thöxamajöni.

¹³Tenga nuya hoga mhö xka 'yoxkagi xta mö, ne gi tenga ar ñ'emüi ne ar mhöte di pe'su, ngetho di 'buhwihü ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁴Ngetho xi t'a'a ár ts'edi ár Hñö Jö 'bü ha ri müi, su nunar hoga mhö xi t'ent'a ha ri 'ye.

¹⁵Ngu xka pödi, gatho nuya ku me Asia bi hyegasewa, 'rayu ar Figelo ne ar Ermogene.

¹⁶Har tsi Hmu da hwékwa ár njöpi ar ku Onesiforo ne gatho yá mäni, ngetho himbi ntsa ba e bi k'öska har fadi, ne ba penga nzeze ya pa bi hubga ma müi.

¹⁷Ngu mi zokwa Nroma, dama bi hyongagi ne bi dingagi.

¹⁸Dá me'spa ar nhwéki ar tsi Hmu nú'mü xta hñö'spa majöni ar tsi Dada. Gi pöke xiñho hangu bi maxkagihü nú'mü ndi 'buhup'u Efeso.

**N'ár hoga 'bego ar tsi
Hmu Hesukristo**

2 Nu'ge pontho ma t'u'i har ñ'emüi, umba ri müi gi pepa Jö. Ju nunar ts'edi xi hwëgagihü ar tsi Hmu Hesukristo.

²Ne nö'ö xka 'yoxkagi xta mönga mateda ya mhunts'i, 'yent'wa ha yá 'ye nu'u gi handi 'büi xiñho ne da tsa da uta ma'ra.

³Jange nu'ge 'mü, tseta ya thogi ngu n'ár hoga 'bego ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Jangu n'ar ndogu hingi tsa da me man'ar 'befi, honse hongda

numañho togo xi umba nunar 'befinu.

⁵Njap'u nö'ö ntöhö n'ehe, nu'mü hinda ñ'eni ngu di ñepi, hinda t'umba ar nthöhö.

⁶Ar mot'i nu'mü ne da nxofo, mahyoni da nü ár xanthe da mpefi m'et'o.

⁷Nu xiñho nö'ö di xi'a'i, ne ar tsi Hmu da xok'a ri mfeni gi pödi teme di bongga gatho.

⁸Benga ar tsi Hmu Hesukristo ár mangan'бето ar Dabi, bi du ne bi mengi bi jo'spa ár te man'agi. Gehnu enga ar hoga mhö di mönga.

⁹Ngetho di mönga nunar mhönu, di tho ar thogi di jot'wa har fadi ngu n'ar hyote. Mödi nunár mhö Jö hinda tsa da jot'i.

¹⁰Jange di tseta ya thogi bi epkagi, di honi da ñ'emüi ar tsi Hmu Hesukristo nu'u xi hwahna Jö, ne njap'u da mpohö ne da m'uhwi hár nsunda gatho ya pa.

¹¹Majöni nunar mhö enö njawa: Nu'mü da tuwihü ar tsi Hmu Hesukristo, ma ga 'buhwihü n'ehe.

¹²Nu'mü ga tsethü gatho nö'ö di ñepkagihü, ma ga ndöwihü n'ehe.

Ha nu'mü ga koñhu'ö, ma da kongagihü n'ehe.

¹³Nu'mü ga hehü di to'mhü ar tsi Dada, nö'ö hinda hyegagihü, ngetho hinda tsa da pata ár ne.

Ar hoga 'bego numañho Jö

¹⁴Bembabi ya ku ne zo hár nthandi Jö hinda ntsahñöki, ngetho hinter ñho, honse ts'okwa yá mfeni nu'u to öde.

¹⁵Umba ri müi gi ñhoga'bego hár nthandi Jö, ngu n'ar 'bego hinte

pe'sa te da m'etwa ár tsa, di mönga xiñho ar mhö majöni.

¹⁶Hyep'u nuya mhö hinte o yá 'ñu, ngetho hinte ár ñho, hõse tsits'i da 'yot'a ya ts'oki nu'u togo ñö njap'u.

¹⁷Nuyá ts'ont'uti ma da nungi ngu n'ar hñeni tsit'a ar ndo'yo. 'Ra nu'u to möñ'u, gehyü ar Imeneo ne ar Fileto.

¹⁸Xi hyep'u nö'ö majöni, ngetho möñ'u xi mengi xi nte nu'u xki du, ne ts'okwa yá ñ'emüi nu ma'ra.

¹⁹Ha nuna teme xi mönga Jö, hinda tsá da mponi, damajöni enga njawa: Ar tsi Hmu pö nu'u togo yá meti'ö. Ne enö n'ehe: Dá hyep'u n'agitho yá ts'oki gatho nu'u nomba ár thuhu ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁰Ha n'ar döta ngu te gatho janü har küni, 'ra xi mhödi xi thoka k'axt'i ne t'axbojö, 'ra xi thoka zatho, ma'ra domhitho. 'Rayü mpe ha ya hoga 'befi, ma'ra mpe ha ya 'befi hints'u pe'sa ár nsu.

²¹Njap'utho ya ku n'ehe, nö'ö togo da hyep'u yá ts'oki da 'weke da mepabi ar tsi Dada, da tsá da mpefi xiñho ne da 'ñe'spa ár nsu Jö, di 'bui da 'yot'a n'ar hoga 'befi ngu ne'ö.

²²Jange yo ma gi temba yá mfeni nu'u ya bötsi te gatho ne'u. Umba ri müi gi ñhogajö'i, gi pe'sa ar ñ'emüi, ar mhöte, gi 'buhwi xiñho nu'u ma'ra ya ku mat'a Jö xint'axi yá mfeni.

²³Yo gi japamasu nuya ntsamfödi hinte o yá 'ñu, hingi pödi tema di göts'i. Gi pöke hinte mañho njuki, hõse u ar tsibi.

²⁴Ngetho ár 'bego ar tsi Hmu hingi ho da ntsahñökiwi ma'ra. Nö'ö xiñho da mefi, di ñhogajö'i, di

pödi da uta ma'ra, ne da tseta ya thogi.

²⁵Da me'sa n'ar hogamüi da hñökwa nu'u togo hingi ne da numañho nö'ö mhö, xömhö Jö da umba ar seki da 'yot'wa ár ntso'mi, ne da zo yá mfeni nö'ö majöni.

²⁶Ne njap'u da tsá da k'ot'a hár 'ye ar ts'ondöhi habü mi kü, mi japabi nda 'yot'a gatho nö'ö mi ne'ö.

Yá m'ui ya jö'i ár ngöts'i ya pa

3 Di ne gi pödi n'ehe, nuya ngöxpá xa ma da ehe ya pa xiñhemi.

²Nuya jö'i xa ma da mhöse, di ne da me'sa nzeye ya m'ets'i, xa di nete, xa di ñ'ets'i, di tsanga Jö. Hindi ota yá dada, hindi ñ'otho yá njamödi, ne hindi ne da m'ui xiñho.

³Hinte di ñ'otho yá mhöte ne yá nhwëki, di juxa ya nhemhñö, di ne da 'yot'a gatho nö'ö ne'u, di thota yá nts'o, di utsa gatho nö'ö xiñho.

⁴Ya hyate, ngut'a mbo yá kwe, di gese, m'et'o ne da njohya'u ne ka da hyonga Jö.

⁵Ñ'udi ngu ya hogajö'ihmö, mödi hingi nheki ár ts'edi Jö ha yá müi. 'Wege, yo gi nthöskwiyu.

⁶Ngetho 'rayü 'yo ha ya ngu ka ya 'behñö muxyá thai, ñhegi da hyat'a yá mfeni da 'yot'a gatho nö'ö ne'u.

⁷Nuya 'behñöyu hyax'mü hongá tema 'ra'yo da bödi, ne hiñham'u da zonga ár ngöts'i da bö nö'ö majöni.

⁸Nuya kate jö'iyu hingi ne da 'yoxa ár mhö Jö, jangu ar Hanes ne ar Hambre himbi ne bi 'yoxa nö'ö mi xipa ar Moise. Nuyü xi ts'oka yá mfeni, xi njot'wa ar goxthi hinda ñ'emüi.

⁹Hinda tsá da nunga yá 'befi, ngetho da fötho hingi ho nö'ö möñ'u, ngu bi fötwa yá ts'o'befi nu'u himbi ne bi 'yoxa ar Moise.

¹⁰Ha nu'ge xka temga ma nt'uti, xka pötka ma m'ui ne habu di ne ga tsoni, ma ñ'emui, ma nkomui, ma mhöte, ne hanja di tseta ya thogi.

¹¹Gi pödi ya nt'utsa ne ya ugi da thohnu har hnini Antiokia, Ikonio, ne Listra. Gatho nuya thogiyu ar tsi Dada bi pokagi.

¹²Njap'u gatho nu'u ne da m'u xiñho di ñ'owi ar tsi Hmu Hesukristo, ma da tho ya nt'utsa n'ehe.

¹³Ha nuya ts'ojö'i ne ya hyate 'yo di ma di hñuxa yá ts'oki, nu'u 'yo hat'a ma'ra ne nthat'u.

¹⁴Jange nu'ge yo ma gi hyep'u nö'ö xka pödi ne xi zo ri mfeni xiñho, xka nut'wa yá hogam'ui nu'u togo xi ut'a'i.

¹⁵Ngar t'ulo bötsitho nga pötwa ár T'ofö Jö, ne nuna tsá da 'ra'a ar hoga mfödi gi mpohö xki ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁶Gatho ár T'ofö Jö, go bi unga ar mfeni'ö bi t'ot'i. Jange xiñho da t'uta ma'ra, da zopa yá mfeni, da zui, ne da 'yot'wa ar ñnu hanja da ñhogajö'i.

¹⁷Ne njap'u nu'u tanga Jö di 'bui xiñho, hinte di k'at'wabi da me n'ar hoga 'befi.

Mömba ár hoga mhö Jö

4 Di 'bep'a'i hár nthandi Jö ne ár nthandi ar tsi Hmu Hesukristo, togo ma da hñö'spa majöni gatho ya jö'i, nu'u di te ne nuya xi du, xta penga da ndö.

²Mömba ár mhö Jö, hiñham'u gi tsaya gi uta ma'ra, 'yot'wa ar ñnu, tsui, zofö da m'ui xiñho. Pe'sa ar ts'eti gi mömba ár nt'uti Jö.

³Ngetho ma da zo ya pa nuya jö'i hinda ne da 'yoxa ar hoga nt'uti. Dar nxöhi yá gu te gatho ne da 'yo'u, ma da munsá nzeze ya utate da xipa nö'ö ne'u.

⁴Hinda ne da 'yox'u nö'ö majöni. Ma da 'wege da 'yoxa ya 'bede xi bense ya jö'i.

⁵Ha nu'ge su ri mfeni, tseta ya dumui, umbá ri mui gi mömba ár hoga mhö Jö, 'yot'a xiñho nö'ö ar 'befi xi t'a'i.

⁶Ngetho nuga bi dat'a ar pa ndatwabi ma te Jö ngu n'ar m'öñho, ne di 'ba ar ñnu ga tsokwa nunar ximhainu.

⁷Xta ot'a ar ts'edi xta ntöte har hoga tuhni, xta jwata ar 'befi xi t'akagi, ne xta pödi xta su xiñho ar ñ'emui bi t'utkagi.

⁸Jange nupya xi 'beskatho ma nthöhö t'umba nu'u 'bu xiñho, ma da 'raka ár hoga ts'ut'wi ar tsi Hmu Hesukristo hár ngöts'i ya pa. Hinge honsegi, ma da t'umbabi gatho nu'u to'mi da penga man'agi.

Ar Pablo xipase ar Timoteo teme da 'yot'e

⁹Jar möte gi e ngut'a gi k'öskagi.

¹⁰Ngetho ar ku Demá bi má Ntesalonika, bi denga ar ximhai bi zogasewa. Ar ku Kresente bi má Galasia ne ar ku Tito bi má Dalmasia.

¹¹Honse di 'bu'bewa ar ku Luka. Xki ehe bá tsip'u ar ku Mörko, ngetho di hongá hár 'befi Jö.

¹²Ar ku Tikiko da pēhni bi map'u Efeso.

¹³Xki ehe ba hōnkats'up'u ma pat'i da tso Ntroa hár ngu ar ku Karpō. Gi hō ya t'ofō, benga m'et'o gi hō nu'u xi t'ot'a nximhni.

¹⁴Ar Handro nō'ō ar hwit'i xa xi 'yotka ya ts'om'ui. Ar tsi Dada da ko'spa ár ñōni nō'ō xi 'yotkagi.

¹⁵Jange nu'ge jamasunū n'ehe, xa xi umba ár mui xi doxa nō'ō di mōñhū.

¹⁶Nu ár mudi bi zonka ya ts'ut'wi, hinto bi maxkagi, gatho bi hyegatho. Ar tsi Dada da pumbabi'u.

¹⁷Ar tsi Hmu himbi hyegasegi, bi 'rakagi ar ts'edi bi tsā da mōmba ár mhō Jō, ne bi 'yo gatho nu'u hingya xodyo. Njap'u bi pokagi himbi zagagi ya 'muhu.

¹⁸Ne di pōdi da pokagi ar tsi Dada. Hinda hyegi da 'yotka ya

ts'omfeni benga ya jō'i, ne da kwatka ma te da zixka mhets'i hár ndō'ō. Ge'ō di 'ñepabi da nsundabi gatho ya pa. Dá njap'u.

Ar Pablo edi ya gamfi ne
apa Jō da maṣ'i

¹⁹Zengwagip'u ar ku Priska ne ar ku Akila, ne gatho yá mēni ar ku Onesiforo.

²⁰Ar ku Erasto bi gohnū Nkorinto, ha nu ar ku Trofimo da tso Nmiletō ngetho mi hñeni.

²¹Jar möte gi e ngut'a, yo gi to'mi da zo ya tse. Peñ'a nzungwa ar ku Eubulo, ar ku Pudente, ar ku Linu, ar ku Klaudia ne gatho nuya ku 'bukwa.

²²Dá su'ahū ar tsi Hmu Hesukristo, dá hwēk'ahū ár njōpi gi gathohū. Dá njap'u.

AR TITO

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ar Tito

Ar nzengwa

1 Nuga dar Pablo, ár 'begogi Jö ne ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo. Gehnu xi menkagi ga tsi da ñ'emui nu'u togo xi hwañ'ö da bö nö'ö majöni, ne da m'u n'ar hogam'ui.

²Ne di to'ma ar te hiñham'u da göts'i, ngu xi ñötkagihü Jö nú'mu hinxki hyokta ar ximhai, ha nö'ö hingar kate.

³Nu mi zo ar pa bi ñ'udi nö'ö xki ñötkagihü Jö ma Pohotehu, bi 'benkagi ga mömba nunár mhönu.

⁴Nu'ge Tito, di peñ'a nunar he'minu, ngu di 'ñenö ma t'u'i, ngetho go da 'ra'a nunar mhönu di jamfihü. Jö ar Dada ne ar tsi Hmu Hesukristo ma Pohotehu, da hwëk'a yá ñho, ne da ko ár mu'i da max'i gi 'bu n'ar hogam'ui.

Hanja da m'u yá 'bego Jö.

⁵Nú'mu nda tsok'a'i núnu Nkreta, da jap'u ngi jwata nunar 'befi mi 'bedi, ne ngi 'ñexa ya ndö ha ya nijö ha gatho ya hnini, ngu da xi'a'i ngi 'yot'e.

⁶Nuya ku togo gi 'ñets'i, mahyoni hinte di pe'sa te da nk'a'spabi, di

'ñe n'adar 'behñö, nuyá bötsi di ñ'emui xiñho, hendar nts'o ne di ota yá dada.

⁷Ngetho mahyoni nunár 'bego Jö di 'bu n'ar hogam'ui, hendar ñ'ets'i, hendar kwe, hingar nti, hindi ntuhni, hendar nzibjö.

⁸Di pödi da unga nseki hár ngu, ar hogajö'i, di pödi te di pefi, di ot'a nö'ö xiñho, di pe'sa ar mfeni xint'axi, di pödi da nsuse.

⁹Mahyoni di pödi da su nö'ö ar mhö majöni ngu bi nsipabi. Njap'u da 'yot'wa ar 'ñu ma'ra di uta n'ar hoga nt'uti, ne da hñu'mba yá hmi nu'u togo toxa nunar mhönu.

¹⁰Ngetho pongda nzeye togo hingi ne da 'yot'a nö'ö nsipabi, hingi pödi te möñ'u ne njap'u ka ma'ra, töte nu'u temda yá nt'umbi ya xodyo.

¹¹Nuya jö'iyu mahyoni da jotwa yá ne, ngetho ts'omba yá mfeni ya jö'i ne gatho nu'u 'bu ha yá nguyu. Utwa nö'ö hingi ho, ne njap'u da tsa da gukwa ar bojö.

¹²N'ár m'ehni yá jö ya me Nkreta bi ñ'embase'u: Nuya me Nkreta, xa ya nemhñö, ñhehwi yá nts'o ya mangazu'we, te yá ts'o'yo ne xa thotyá döñhe.

¹³Nuna bi mönga nor m'ehni'ö, majöni. Jange tsu ya ku ne to'mbabi, xipabi da hyep'u nö'ö hingi ho, ne da denga ar ñ'emui majöni.

¹⁴Hinda demba yá 'bede xi bense ya xodyo, ne hinda demba yá 'bepate ya jö'i xi hyep'u ar 'ñu majöni.

¹⁵Nu'u xint'axi, gatho handi xint'axi, ha nu'u xi nts'omba yá mfeni ne hinxi jamfi, gatho handi xi nts'otho, ngetho xi ts'okyá mfeni, ne hingi pödi da hyanda ndana xiñho ne ndana hingi ho.

¹⁶Eñ'u xi bö Jö, ha nu ha yá ts'o'befi nheki hin'ö. Ngetho ya ts'om'ui, ne hingi ne da 'yode, jange hinte mañho tsa da 'yot'e.

Ar hoga nt'uti

2 Ha nu'ge mönga honse ngu mönga ar hoga nt'uti.

²Xipa nuya dönzia, di pödi tema di pefi, di pe'sa ar nsu, di nhumañho ár hyoya. Di pe'sa n'ar hoga ñ'emui, n'ar hoga mhöte, ne di tseta gatho nö'ö di 'ñepabi.

³Nuya tsi txu n'ehe, mahyoni di pe'sa n'ar hogam'ui, hindi juxa ya nhemñö, hendar mihni, di uta hont'a nö'ö xiñho.

⁴Da uta nuya 'behñö nxutsitho hanja da mö yá döme ne yá bötsi.

⁵Da xokwa yá da da bödi teme pefi, da uti hanja da m'ui xiñho, da su yá ngu, da ñhogajö'i ne da 'yota yá döme. Ne njap'u hinto da ñömañ'u ár mhö Jö.

⁶Xipa ya bötsi da bödi xiñho hanja da ñ'o.

⁷Jange mahyoni gi 'yoge xiñho da dent'a ri m'ui. Nú'mu gi uti, utwabi

nö'ö majöni xka jamfi, hinge nö'ö oxta mañö.

⁸Mönga ar hoga mhö nö'ö hinto tsa da k'ats'i, ne njap'u da 'be yá tsa nu'u to utsagihu, ne hinda tsa da ñömañ'ugihu.

⁹Xipa ya 'bego di pe'sa n'ar hogamui da 'yota yá hmu, ne hinda dötatho nu'u te m'epabi.

¹⁰Hinda bëpyá hmu, da supa nö'ö te xi 'lent'wa ha yá 'ye, ne njap'u da tsa da ñhömañho ár mhö Jö ma Pohotehu.

¹¹Ngetho Jö xi ñ'u ár mhöte xi hwékwa gatho ya meximhai da za da mpohö.

¹²Ne utkagihu ga hehup'u ar ts'oki ne yá ts'o'befi ar ximhai, ga pöhu hanja ga 'buhü, ga ñhogajö'ihu, ne ga nsundabihu Jö nuya payu.

¹³Ga johyahu ga to'mhu ar hoga ndo'mi xta penga ma Jöhu, gehnu ma Pohotehu Hesukristo bi e ha n'ar nsunda.

¹⁴Togo ba e bi unse ár te bi zimgagihu xki dökagihu ar ts'oki, ne bi xugagihu ár hnini bi nubgagihu ár meti, jange xa di umba ma muihu di othu ar ñho.

¹⁵Xipa ya ku nuya mhöyu, zofu, ne tsui ju nunar ts'edi xi 'ra'a Jö, hinto da 'ñenö hinter me'ö nö'ö gi utwabi.

Bi nhwëgagihu ar pumbate

3 Bemba ya ku da 'yota ya nzaya ne ya ts'ut'wi, da 'yota nö'ö nsipabi, ne di netho da 'yot'a gatho nö'ö xiñho.

²Hinda ñömañ'u ma'ra, hinda ntunkwi yá ñ'ohu, mahyoni da

me'sa ar mhöte ne da numañho gatho nu ma'ra.

³Ngetho nuju n'ehe, mam'et'o te gatho ndi benthü, hinge ndi othu Jö, ndi m'ethohü ha ya ts'oki. Ya ts'omfeni mi jakagihü nga othu gatho nö'ö mi ne'ö. Ndi 'buhü har ts'om'ui, ndi hyokwabihü nö'ö te pe'sa ma'ra, ndar ñ'utsatehü, n'a ngu n'a ndi ñ'utsahü.

⁴Ha nú'mü mi nheki ár nhwëki Jö ma Pohötehu, ne bi utwa ár mhöte ya meximhai,

⁵bi pokagihü, mödi hinge ndi othu ar ñho. Bi pokagihü ngetho xa döta ár nhwëki. Bi xugagihü ma ts'okihü ne njap'u da m'uhü man'agi, ne hár Hñö Jö bi 'rakagihü n'ar 'ra'yo m'ui.

⁶Jö ba penkagihü ár Hñö, ne bi gobgathogihü ár ts'edi, ngetho da ñ'emüihü ar tsi Hmu Hesukristo togo bi pokagihü.

⁷Bi hwëgagihü da thanju hinte ma ts'oki di tuhü, ne di to'mhüpya ar te hiñham'u da göts'i, ngu to'mi da t'umba yá ñho n'ar t'u.

⁸Majöni nunar mhönu di xi'i. Jange xa gi xipa ya ku, ne njap'u gatho nu'u xi ñ'emüi Jö, da umba yá müi da 'yot'a nö'ö xiñho, gehyü da maxa gatho da ñepabi nö'ö xiñho.

⁹Yo ma gi ntsahñökiwi nu'u xi 'be yá mfeni ne noñ'u yá pale mam'et'o. Yo ma gi ntsawi, hingi ntoxkwi nu'u nomba yá 'bepate ar Moise, ngetho hinte mañho, ne hinte gi juju.

¹⁰Nö'ö ar ñ'oho 'weka ya ku, nu'mü xka zofo yo'gi ne hingi ode, 'yenga har nijö.

¹¹Ngetho gi pödi nunar ñ'ohö'ö xi hyep'u nö'ö majöni ne ot'a ar ts'oki, zo ár da ñhot'a ar tsibi.

Ar Pablo xipase teme da 'yot'a ar Tito

¹²Nú'mü xka peñ'ap'u ar ku Artemas wa ar ku Tikiko, já gi 'ñehnu ngut'a Nikopolis ne ga nthewinu, ngetho xta beni ma ga 'buhnu nuya pa ya tse.

¹³Faxa ar ku Sena nö'ö pötwa yá 'bepate ya ndö, ne ar ku Polo. Fats'i da mengi da ne yá 'ñu, ne hinte da k'at'wi.

¹⁴Uta njap'u ya ku da bödi da 'yot'wa n'ar ñho nu'u thor k'at'i, ne hinda m'utho hindi pödi da 'yot'a n'ar ñho.

Ar Pablo edi ya gamfi ne apa Jö da mats'i

¹⁵Peñ'a nzengwa gatho ya ku 'bukwa. Zengwagihep'u nuya gamfi mökagihe. Ar tsi Dada da hwëk'ahü yá ñho gi gathohü. Dá njap'u.

AR FILEMON

Ar he'mi bi 'yot'a ar Pablo bi mempa ar Filemon

Ar nzengwa

¹Nuga dar Pablo, xi jokagiwa har fadi ngetho di pepa ar tsi Hmu Hesukristo. Tsi ku Filemon, ma hoga ku'ihe ne ma ñ'ohu hár 'befi Jö, nuga ne ar ku Timoteo di peñ'ahé nunar he'minu.

²Di pemfe ar nzengwa gatho nuya ku mhunts'a ha ri ngu, ne di pemfe nzengwa ar ku Apia, ne ar ku Arkipo ma ñ'owihü faxkagihü har 'befi.

³Jö ma Dadahü ne ma tsi Hmuhü Hesukristo, da hwék'ahü yá ñho, ne da 'ra'ahü n'ar hogam'üi.

Ár mhöte ne ár ñ'emüi ar Filemon

⁴Núm'u di apa Jö, hyax'mü di beñ'a'i, ne di umba njamödi ri ñ'emüi gi pets'i.

⁵Ngetho di ode döta ri ñ'emüi gi pe'spabi ar tsi Hmu Hesukristo. Hinge honse'ö, xa gi mö ya ku n'ehe.

⁶Di apa Jö da nheki yá hoga 'befi ri ñ'emüi, ne da fö gatho nuya ñhoyü gi pe'su ha ri müihü ngetho xka jamfihü ar tsi Hmu Hesukristo.

⁷Di pe'se n'ar döta johya ne xi hubga ma müihe nuna ri mhöte,

tsi ku, ngetho xka hu'mba yá müi ma'ra ya ku n'ehe.

Ar Pablo apa ar Filemon da jar möte da zöma ar Onesimo

⁸Nuga di pe'shmö ar ts'edi ngu ár 'begogi ar tsi Hmu Hesukristo, ga 'bep'a'i gi 'yot'a nö'ö di 'ñep'a'i.

⁹Ha di mhöhü n'a ngu n'a, jange di beni xiñho ga a'a ar möte, nuga ar Pablo dar dönzia, ne nupya di o har fadi ngetho di mömba ár mhö ar tsi Hmu.

¹⁰Di a'a ar möte gi tsöma nö'ö ma ri 'begohmö ar Onesimo. Xi ñ'emüi ár mhö Jö nú'mü da zokwa har fadi, jange di nu ngu ma t'ü.

¹¹Ma pa'ü himar hoga 'bego, ha nupya hö, di hoñhü ár mfats'i, ngu'i nguga n'ehe.

¹²Jange nupya di peñ'ap'u man'agi. Numañho ngu gi nugagi, ngetho xa di mödi.

¹³Nuga ndi nemhö nga tsömi nda mepkagiwa har fadi, ne nö'ö ngi pepkähmö, go nda mepkaginü nupya di owa har fadi, ngetho di mömba ár hoga mhö Jö.

¹⁴Hinte da ne ga pese. M'et'o da ne ngi pödi, ne hinga ja'a'i gi

faxkagi. Di ne da bonse ri mui nö'ö gi beni xiñho gi 'yot'e.

¹⁵Ha di födi nu'mu Jö bi jap'u, bi 'weka 'ra ya tsi pa, nep'u da tsa gi pengi gi nthewi, ne hingi 'bepya;

¹⁶hinge ngu n'ar 'begotho, nupya ngu n'ar hmöka ku. Nuga xa di mödi, di beni töte tsit'a ri mui gi möke, ngetho nupya hinge honse ri 'bego, ri ku n'ehe hár ñ'emui ar tsi Hmu.

¹⁷Jange nu'mu majöni gi mökagi ngu n'ar hoga ñ'ohu hár 'befi Jö, xta zomp'u ar Onesimo, numañho ngu gi numañhogi.

¹⁸Nu'mu te xi ts'ok'a'i wa te tu'i, hñuts'i go di tuga.

¹⁹Nuga ar Pablo di ja ma 'ye di huxa ma thuhu, di ent'a ma ne ga jut'a'i, hinga eñhu nu'ge gi tukagi n'ehe.

²⁰Yotka nunar ñho di a'i tsi ku, ngetho xka ñ'emui ar tsi Hmu, ne

njap'u gi jakagi ga njohya, ngetho di nkuhu har tsi Dada.

²¹Di ot'a nunar he'minu ngetho di pödi gi o nö'ö nsi'a'i. Di beni hinge honse nö'ö di xi'a'i, ma gi 'yot'a töte ár nzeeye.

²²Hyogap'u habu ga 'bui n'ehe, ngetho di to'mi da maxka Jö ma ga tsoñ'ahu.

**Ar Pablo edi ya gamfi ne
apa Jö da mats'i**

²³Peñ'a nzengwa ar ku Epafra nö'ö mahyegi di jothewa, ngetho di mömfe ár mhö ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁴Zengwa'i n'ehe ar ku Mörko, ar ku Aristarko, ar ku Dema ne ar ku Luka ma maxteyu.

²⁵Ma tsi Hmuhu Hesukristo da hwök'ahu yá ñho. Dá njap'u.

AR EBREO

Ar he'mi bi m'empa ya ebreo

Ár T'u Jö bi xikagihü tema
ne ár Dada ga pöhu

1 Jö nzeje ya pengi ba pehna yá
m'ehni mam'et'o, hagatho bi
japabi mi zo ma palehü.

²Ne nuya ngöxapayü xi mense ár
T'u da zokagihü. Gehnü xi zokwabi
gatho ár meti, ne bi 'yent'wa hár
'ye bi hyoka gatho ar mhets'i ne ar
ximhái.

³Gehnü togo n'u ár hyats'i ár
nsunda n̄h̄h̄witho Jö, ne o hár 'ye da
doxa xoge, hõnse da mönga ár mhö
pe'sa ar ts'edi. Gehnü bi xugagihü ma
ts'okihü mi unga ár tese, ne bi hñuxa
hár n̄'ei ar Ndö bi 'bü mhets'i.

⁴Ne bi hñuxa ár nsu ár T'u bi
döta ya enx̄e. Njap'ütho ár thuhu bi
thu'spabi töpa ár nsu yá thuhu'u.

Ár T'u Jö töpa yá nsu ya enx̄e

⁵Ngetho tema enx̄e xi 'ñemba Jö:
Go ma T'u'i,
nupya di n̄'udi go ri Dadagi.
Ne embabi man'agi:
Nuga go ár Dadagi,
ha nõ'ö go ma T'u.

⁶Man'agi enö nú'mü ba pehna ár
'bet'o T'u har ximhái:

Gatho yá enx̄e Jö dá ndõñ'ö.

⁷Ha nú'mü nõnga ya enx̄e enö:
Nuyá enx̄e japi da n̄h̄ö,
ne nuyá 'bego japi da mfagi.

⁸Ne nú'mü nõnga ár T'u enö:
Nuna ri ndö, tsi Jö, hiñham'u da
göts'i,
ha nuna ri ts'ut'wi xa n'ar hoga
ts'ut'wi.

⁹Xka mö nõ'ö xiñho, ne xka ütsa
nõ'ö hingi ho.
Jange bi hñus'a ri nsu togo ri Jö.
Bi gox'a ar nziki johya, gi töta
gatho ri n̄'ohü.

¹⁰Xi 'ñenö n'e:
Nu'ge, tsi Hmu, ga hyoka ar
ximhái hár ndüi,
ne ar mhets'i go xi hyoka ri 'ye.

¹¹Gatho'u ma da göts'i, ha nu'ge
gi 'bü hiñham'u da göxa ri te.
Ne gatho'u ma da thege ngu
n'ar dutu.

¹²Ngu n'ar he ma da m'ats'i ne da
'boni.
Ha nu'ge go get'a'i,
ne nuya ri jeȳe hinda ma da
thege.

¹³Ngetho tema enx̄e xi 'ñemba
njawa:
Hñu ha ma n̄'ei ga huxkwi,

to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga
tsep'a ha ri wa.

¹⁴Gatho ya enxe yá 'bego Jö, bi
pehni da m̄axa nu'u togo ma da
hñonga ar mpohö.

N'ar döta mpohö

2 Jange xa ma ga umba ma
m̄uih̄u ga oth̄u nö'ö xta oh̄u,
ne hinga m'eh̄u.

²Ngetho nunar mhö bi mönga ya
enxe bi me'sa ár ts'edi, ne nu'u togo
himbi ne bi 'yote, bi hñonga ár mfei.

³Hinda ts̄a ga k'onth̄u 'm̄u, nu'm̄u
hinga suh̄u nunar döta mpohö xi
t'akagih̄u. Gese ar tsi Hmu togo bi
xikagih̄u, ne m'efa bi damajöni nu'u
togo bi 'yode.

⁴Ne gese Jö mi damajöni mi ñ'u
ya döta nt'udi, ya 'befi hingi ts̄a da
'yot'ase ar jö'i, ne bi hyemba ár Hñö
Jö ngu bi ne'ö.

Togo unga ar mpohö

⁵Jö himbi datwa ha yá 'ye ya enxe
nunar te xi 'ñep'u ne di nõnhupya.

⁶Bui togo bi damajöni habu enö
njawa:

Teme ar ñ'ohö xa gi beni,
wa ar jö'i xa gi honi.

⁷Tx'utho bi 'bedi xka hyekwa ya
enxe.

Xa ga umba ar nsunda ne ga
hñu'spa ár nsu,
ne ga 'yent'wa hár 'ye gatho
nö'ö xi hyoka ri 'ye.

⁸Gatho ga pökwa ha yá wa.

Jö togo bi mökwa gatho ha yá wa,
hinte bi zo njap'utho, mödi hinxta
hanthutho xi tho gathoyu.

⁹Ha nupya xta hanth̄u ar Hesu,
nö'ö togo 'ra ya tsi pa bi thuxa h̄ai
ya enxe, xi t'umbabi ar nsunda ne

ar nsu, ngetho bi tho ar ugi nú'mu
mi thökwabi ár te. Njap'u xki benga
Jö ar Dada nda unga ár te ne nda
hwëgagih̄u ar mpohö.

¹⁰Gatho te jawa ne janu mhets'i,
go bi hyok'ö ne go o hár 'ye'ö. Bi
beñ'ö nda zixa nzeye yá bötsi hár
nsunda, jange bi japi bi tho ya ugi
ár T'u, ne njap'u bi hyokwa ár m̄ui
yá Pohote'u.

¹¹Ngetho nu'u togo xi nt'axkwabi
yá te ne nö'ö togo t'axkwabi, n'atho
togo yá meti. Jange hingi ntsa
embabi gehyu yá ku.

¹²Ne enö njawa:

Ma ga xipabi ri mhö ma ku,
Madedda ar mhunts'i ga tut'a ya
thuhu.

¹³Ne man'agi enö:

Nuga ga ñ'emuib'ö.

Ne enö n'ehe:

Di 'bu'bewa nuya bötsi bi 'raka
Jö.

¹⁴Ngetho nuya bötsi pe'sa ha yá
ndo'yo ar ji ne ar ngo, nö'ö n'ehe
bi m̄ui njap'u. Ne nú'mu mi du, bi
hwata togo hö ar ndöte, gehnu ar
ts'ondöhi.

¹⁵Ne njap'u bi umba ar hogam'ui
nu'u togo mi 'bui mi pepa ar ndöte
ngetho mi tsu'u.

¹⁶Nunu himba ehe bi m̄axa ya
enxe, ba ehe bi m̄axa yá 'beto ar
Abra.

¹⁷Jange mi mahyoni nda ñeh̄wi
nuyá ku. Ne bi ndöngamöjö xa pe'sa
ar nhwëki, ne ot'a gatho nö'ö di
'ñepi hár 'befi Jö. Ne bi unse ár te
ngu n'ar m'oñho da gut'wa yá ts'oki
ya meximh̄ai.

¹⁸Ngetho gese'ö bi tho ar ts'ati,
jange pe'sa ar ts'edi da m̄axa nu'u
togo ts'ati.

Ar tsi Hmu Hesu töpa ár nsu ar Moise

3 Jange tsi kuhu, xi t'axk'a'ihu ri m'uihu ne xi ts'oñ'ahu ma gi 'buhu mhets'i, beñhu ar tsi Hmu Hesukristo, ár mpoṭe Jö ne ar döngamöjö togo tsiska ma jamfihu.

²Nunu, ot'a xiñho ngu xi xipabi nö'ö togo xi 'ñets'i, ngu bi 'yot'a ar Moise n'ehe hár nijö Jö.

³Mahyoni di töte ar nsu di t'umba ar tsi Hmu Hesu, m'efa ar Moise. Ngu di töte ar nsu di t'umba n'a di hoka ar ngu, ne m'efa ar nguse.

⁴Ngetho ja togo hoka n'ar ngu, ha Jö bi hyoka gatho.

⁵Majöni ar Moise bi 'yot'a gatho nö'ö xki xipa Jö nda 'yot'a hár nijö, ngu ár 'bego. Gehnu bi damajöni nö'ö ma nda mhönga m'efa.

⁶Ha nunar tsi Hmu Hesukristo, ngu n'ar t'u su xiñho ar ngu. Ne nuju go dar nguhu nu'mu hinga hehu ar ndo'mi, ne ga tsethu ma jamfihu ga to'mhu da göxa xoge.

Ár tsaya yá bötsi Jö

⁷Jange ngu enga ár Hñö Jö:

Nu'mu ar pania gi 'yo'sfu ár mhö Jö,

⁸yo gi kothu ri muihu ngu bi 'yot'a ri palehu nunar pa bi tsot'wa ár mu Jö, ba tsatnu har ot'at'ohö.

⁹Ka gehnu ri palehu bi tsatkagi ne bi hyomgagi'u.

Yon'ate njeje bi hyandga ma döta nt'udi ndi ot'wabi'u.

¹⁰Jange bi ponka ma kwe gatho nuya jö'i mi 'bu nuya pa'u.

Ne da ensega:

Hingi tsaya te gatho benda ha yá mu,

ne hinxi bötkä ma 'ñu.

¹¹Ngetho xki mbo ma kwe, da et'ase made ma te, hinda ma da yut'a har tsaya di uni.

¹²Tsi kuhu, hyanthu hinte di 'bup'u n'a di pe'sa n'ar ts'omu hingi ne da ñ'emui, ne da 'we hár 'ñu Jö togo hö ar te.

¹³Nö'ö gi 'yothu, hñu'mba ár mu ri kuhu n'a ngu n'a hyax'mu, núpya tsä ga eñhu di 'buhu ar pania. Hingi hyehu da me ri muihu gi oxu yá nhemñö ar ts'oki.

¹⁴Ngetho nu'mu xi t'akagihu ar seki ga 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo, da njap'u nu'mu honse hinga hehu nunar ñ'emui da pe'su hár ndui.

¹⁵Núpya tsä gi 'yohu da t'enö: Nu'mu ar pania gi 'yo'sfu ár mhö Jö,

yo gi kot'a ri muihu, ngu bi 'yot'a ri palehu nunar pa bi ntsot'wa ár mu Jö.

¹⁶Togo'u bi 'yotwa ár mhö Jö ne bi tsot'wa ár mu. Hage hinga nu'u ba juka ar Moise har hai Ehipto.

¹⁷Togo xi tsot'wa ár mu yon'ate njeje. Hage hinga nu'u togo bi 'yot'a ya ts'oki, ne bi go yá ndo'yo ha ya ot'at'ohö.

¹⁸Ne togo bi 'ñet'ase made ár te, bi 'ñembabi'u hinga nda hñönga ar tsaya uñ'ö. Hage himbi xipabi njap'u nu'u togo himbi 'yote.

¹⁹Ne da nuhu himbi yut'u, ngetho himbi ñ'emui.

4 Jange ma ga tsuñhu nö'ö te di pe'su 'mu. Ngetho mödi di pe'sthu ar ñhöt'i bi 'rakagihu ga kuthu hár tsaya, xi'mu 'ra hingi tsuhu.

²Ngetho nuju ngu'u xi nsikagihu ar hoga mhö. Ha nu'u hinte mañho bi nhwëkwabi, ngetho bi k'at'a yá ñ'emui nu'u togo bi 'yode.

³Ne nuju xta ñ'emuihu, di 'buhü hár tsaya, ngu bi 'ñeñ'ö:

Núm'u mi mbo ma kwe da
'ñet'ase made,

hinge nda yut'u ha ma tsaya.

Mödi ár 'befi Jö bi wadi nú'mu mi jwata ar ximhai.

⁴Ngetho ja n'a xeni har t'ofu habu nonga ar yoto mpa, ne enga njawa:

Bi ntsaya Jö bi wa gatho yá 'befi
har yoto mpa.

⁵Ne man'agi habu enö:

Hinda ma da yut'u ha ma tsaya.

⁶Jange k'at'a 'ra da yut'i, ha nu'u togo bi t'umbabi m'et'o ar hoga mhö himbi yut'u ngetho ya me'sku.

⁷Man'agi huxa n'ar pa: ar pania. Ngu bi 'yot'a ar Dabi xki tho nzeje ya jeye, habu enö:

Nu'mu ar pania gi 'yo'sfu ár
mhö Jö,

yo ma gi kot'a ri muihu.

⁸Ngetho nu'mu ar Hosue xi umbahmö ar tsaya, hinxi nomhö man'ar pa 'mu.

⁹Pongda n'ar tsaya 'mu, to'ma yá bötsi Jö.

¹⁰Ngetho nu'u togo xi yut'a hár tsaya, xi hyep'u ár 'befi, ngu Jö xi hyep'u ár meti'ö.

¹¹Ma ga umba ma muihu ga kuthu har tsaya, ne hinto da demba yá ts'o'befi nu'u togo himbi ne bi 'yote.

¹²Ngetho ár mhö Jö te, ne gatho tsä da 'yot'e. Töta ár ñho n'ar ndojwai di hente ár hmi ne ár xutha, ne kut'a ya mbo da hyekwa ár pa ne ár hñö n'ar jö'i. Da zonga ha yá ntokndo'yo ne yá ngöbo, ne

pöwathobi yá mfeni ne teme kwata hár mu.

¹³Hiñ'otho tema xi hyok'ö ne hinda ma da m'u hár nthandi. Gatho te ja handatho, ngu xoxtho ne hingi jo'mi hár da nö'ö togo ma ga datwabihu majöni.

Ar tsi Hmu Hesu ar Döngamöjö

¹⁴Di 'ñehu n'ar döngamöjö togo bi yut'a mhets'i, ar tsi Hmu Hesu ár T'u Jö. Jange ga suhu nunar jamfinu di teñhu.

¹⁵Ngetho hindi 'ñehu n'ar döngamöjö nö'ö hingi ne da meskagihu ar tseti ma ngwent'ihu. Di 'ñehu n'a togo bi ts'ati nguju n'ehe, mödi himbi 'yot'a ar ts'oki.

¹⁶Ma ga kwathu 'mu hár thuxandö unga ar nthekate, hinge ga ntsuhu. Ne ga tsuthwu ár nhwëki, da hwëgagihu ár mfats'i nú'mu di hoñhu.

5 N'ar döngamöjö xi thahna ha ya jö'i, xi t'ets'i da pöta da m'a hár nthandi Jö, ne da unga ya m'oñho, ne njap'u da mpumba yá ts'oki ya jö'i.

²Nö'ö tsä da me'spa ar ts'eti nu'u xi m'edi ne hinte pödi, ngetho gese'ö tsä da hyat'a ár mfeni ne da 'yot'a ar ts'oki n'ehe.

³Jange nú'mu poxa ar m'oñho, ot'a njap'u honi da mpumba ma'ra, ne da mpumbase yá ts'oki n'ehe.

⁴Hinga gatho tsä da guse nunar 'befinu xa pe'sa ar nsu, honse nu'mu da zohna Jö ngu bi zohna ar Aron.

⁵Njap'u ar tsi Hmu Hesukristo himbi ñ'exase ngu ar döngamöjö. Bi hñuxa togo bi mönga njawa:

Go ma T'u'i,

ha nupya di ñ'udi go ri Dadagi.

⁶Ne ngu engá man'a xeni n'ehe:
Nu'ge gar döngamöjö hiñham'u
da göts'i,
ngu bi t'exa ar Melkisedek.

⁷Ar tsi Hmu Hesukristo nú'mu ba
ekwa bi njö'i, xa mi umba ár müi
mi zoni, mi apa nö'ö togo mi pe'sa
ar ts'edi nda ñönga har ndöte. Ne
bi t'umbabi nö'ö mi adi, ngetho
mi pe'sa ar ntsu ne mi e'spa ár nsu
togo bi mats'i.

⁸Mödi mar t'umhö, nuya ugi bi
thogi bi uti hanja nda 'yöde.

⁹Ne njap'u bi ñ'u ár ts'edi da
umba n'ar mpohö hiñham'u da
göxa gatho nu'u togo da 'yöte.

¹⁰Ne Jö bi hñuxa ngu ar
döngamöjö, ngu ar nsu mi pe'sa ar
Melkisedek.

**Ar mhö xikagihu hinga
hehu ar 'ñu majöni**

¹¹Ja nzeye te ga möñhu nunar
mhönu xta noñhu, mödi hingi tsa
ga ut'ahu xoge, ngetho xka kot'a
ri müihu hingi ne gi pöhu nö'ö
t'ut'ahu.

¹²Ngetho nzeye nuya jeye xi thogi,
xi zamhö gi uthu ma'ra. Ha gi
hoñhutho da t'ut'ahu nunár ndüi ár
mhö ar tsi Hmu, ngu n'ar lele ne da
t'umbatho ar 'ba, hinga ar ñhuni.

¹³Ne gatho nu'u ngu ya lele tsutho,
hingi pötho tema xiñho ne tema
hingi ho.

¹⁴Ha nu'u togo xi ñöts'i, xi
bötwati ar ñhuni, xi xo yá mfeni,
ne pödi ndana xiñho ne ndana
hingi ho.

6 Jange ga umba ma müihu ga
hoñhu da ñöxa ma ñ'emüihu.
Hinga ñhogamüihutho nunár nt'uti
ar tsi Hmu Hesukristo ndi pöhu nda

nduhu da ñ'emüihu. Hinga penju ga
huxa ma mfenihu nuya nt'uti da
pöhu m'et'o. Nö'ö ga pehu, ga hehu
di thö'thu ga othwu ár ntso'mi,
wa ga thöhp'u ya 'befi tsixju har
ndöte, ga thöhu di noñhu ar mpohö
bi e har ñ'emüi Jö.

²Ne nuya nt'utiyu, ar xixthe, ar
thu'spa ár 'ye man'a, ár menga nte
nu'u xi du, ne ar pa da thöxamajöni
habu da t'umba nö'ö di 'ñepi
hiñham'u da göts'i.

³Gehnu ma ga othu nu'mu da
maxkagihu Jö.

⁴Ngetho n'a togo xi m'u har
hyats'i, ne xi za ar nt'uni di 'ñe
mhets'i, ne xi me'spa ár Hñö Jö,

⁵xi zapa ár hoga mhö Jö ne ár
ts'edi nuna te xi 'ñep'u,

⁶nu'mu da dagi, hinda tsa da
njapabi da 'yot'wa ár ntso'mi
man'agi. Ngetho pontho pengi
tsut'wa ár T'u Jö har pont'i, 'betwa
ár tsa njap'u hár nthandi gatho ya
jö'i.

⁷Jangu n'ar hai hingi tsaya honga
ar 'ye, ne umba ya hoga döni nu'u
togo wöhi, hömba ár njöpi Jö.

⁸Ha nunar hai unga ya 'mini
hingi nhe'ö, tx'utho 'bedi da ts'ani,
ne m'efa da ts'öt'i.

⁹Di xi'ahe njanu tsi kuhu, ha di
kaxmbenihe gi to'mhu ya ñho di
ehwi ar mpohö.

¹⁰Ngetho Jö pe'sa n'ar hogamüi,
ne hinda ma da pumhni ri 'befihu,
ne nö'ö ar ñho xka 'yothwu ya gamfi,
ne hinxka hyehu gi othu, njap'u gi
ñ'uhu gi pe'sfu ár mhöte Jö.

¹¹Nuje di nemhöhe, n'a ngu n'a xa
gi umba ri müihu gi 'yothu njap'u
gatho ri tehu, ne hinda k'at'a ri
ndo'mhu.

¹²Hindi nehe gi ndöhñehü. Nö'ö gi 'yothü, temfü yá m'ui nu'u pe'sa ar jamfi ne ar ts'eti hõnga ya ñhõt'i.

¹³Nú'mü Jö bi umba ar ñhõt'i ar Abra, ngetho himi otho man'a togo di döta nda 'ñet'a made, bi 'ñet'ase made ár thuhu.

¹⁴Bi 'ñenö: Majöni xa ma ga jöp'a'i ne ga ja'i gi nxöndi.

¹⁵Ne ar Abra bi me'sa ar ts'eti bi do'mi, jange bi hñõnga ar ñhõt'i.

¹⁶Majöni ya ñ'ohö et'a made n'a di töte ar döta, ne ot'a njap'u hindi njo'o togo da 'ñembi hingi njap'u teme mö. Jange nu'u te et'a made, enga njap'u nö'ö mö.

¹⁷Jö mi ne nda 'yot'wa ár 'ñu xiñho nu'u togo ma nda gohwi ár meti'ö, ngetho hingi pata ár ne te xi mö, jange bi 'ñet'a made ár thuhuse.

¹⁸Jö bi zoju ár ñhõt'i ne ár nt'et'amade. Nuya yohoyü hingi tsä da mpati, ne Jö hingi tsä da mönga n'ar nhemñö. Njap'u xa hñubgagihü ma müihü ga tō'mhü nö'ö xi 'boskagihü nuya xta ehü ga kwathü hár ndo'mi.

¹⁹Numa ndo'mihü toska ma pahü, ñhehwi ngu n'ar bojö xiñhü to'sa n'ar motsa. Nunar ndo'minu foxa mbo mote ar xunidutu habu 'bu ár nsunda Jö.

²⁰Gehnu habu bi yut'a m'et'o ar tsi Hmu Hesukristo, m'efa nga tēñhü n'ehe. Njap'u bi t'ets'i ngu ar döngamöjö hiñham'u da göts'i, ngu ar nsu bi me'sa ar Melkisedek.

**Ar 'befi ngu ar döngamöjö
bi me'sa ar Melkisedek**

7 Nunar Melkisedek mar ndö har hai Salem, ne már möjö Jö bi 'bu mhets'i. Bi boni ma ba thö ar

Abra mi pengi xki ma ba hwata ya ndö, ne bi jöpi.

²Ne ar Abra bi umba ár 'ret'a xeni gatho nö'ö mi hö. Nunar thuhu Melkisedek poni da 'ñenö, ar ndö ot'a ar hoga ts'ut'wi. Ne már ndö har hai Salem, ne da 'ñenö, ar ndö unga ar hogam'ui.

³Hindi pöthwü ár dada, ár nönö, yá pale. Hindi pöhu hanja bi m'ui, hanja bi du, njangu ár T'u Jö, gehnu ar möjö hiñham'u da göxa ár nsu.

⁴Beñhü 'mü tengu mar döta ár nsu mi pe'sa nunar Melkisedeknu. Ngetho nuna ma palehü ar Abra, himbi k'ont'i nda umba ár 'ret'a xeni nö'ö xki hñömba ya ndö bi dö'ö.

⁵Majöni nuya xi 'ñe ha yá 'beto ar Lebi, gehyü hõnga ar 'befi ngu ar möjö. Xi m'epabi da hñõnga ár 'ret'a xeni ngu mönga ha ya 'bepate, mödi jot'wa yá ku, ngetho nuyü xpa ponga ha yá bötsi ar Abra n'ehe.

⁶Ha nunar Melkisedek togo hinxpa 'ñe ha yá 'beto ar Lebi, bi hñõnga ár 'ret'a xeni bi umba ar Abra, togo xki hñõnga ar ñhõt'i, ne bi jöpabi.

⁷Ne di pöhu xiñho nö'ö togo töte ár nsu, go unga ar njöp'i'ö.

⁸Nuya möjö togo hõnga ar 'ret'a xeni, gehyü ya ñ'ohö the yá te, ha nunar Melkisedek mhö nunu tetho, hinxi du.

⁹Ma ga möñhü nú'mü mi unga ár 'ret'a xeni ar Abra, pontho bi gut'a yá 'beto ar Lebi n'ehe, ha nupya jot'a nu'u xpa ehnu.

¹⁰Ngetho ar Lebi hinxki m'utho. M'efa ba e ha yá 'beto ar Abra togo xki ma ba tsu ar Melkisedek.

¹¹Nu'mü da t'axka yá te ya jö'i ha yá 'befi ya möjö yá 'beto ar Lebi, ne

ha ya 'bepate bi t'unga nuyá pa ya möjöyü, yo'ö ba pehna Jö man'ar möjö di pe'spa ár nsu ar Melkisedek, ne himi pe'spa ár nsu ar Aron.

¹²Ha nu'mü da 'bata ar möjö, mahyoni da 'bata ya 'bepate n'ehe.

¹³Ne nö'ö togo mhö, n'añ'lo yá pale, nuyá mäni hinto bi mpe har nijö.

¹⁴Gatho pödi, nuna ma tsi Hmuhü ba e ha yá 'beto ar Huda, ha nunar Moise hinte bi noni ha nda nmöjöyü.

¹⁵Ne xa nhekitho, nu'mü da nanga man'ar möjö n'añ'lo di pe'spa ár nsu ar Melkisedek, hinxpa e ha yá 'beto ar Aron.

¹⁶Hinxki t'ets'i ngu enga har 'bepate nonga ar jö'i da zokwa yá 'beto. Ha nupya xi hñönga togo pe'sa ar te hinda ma da göts'i.

¹⁷Xi ndamajöni nhoñ'ö habü enö:

Nu'ge gar möjö hiñham'u da the ri ts'edi,

gi pe'spa ár nsu ar Melkisedek.

¹⁸Xi thöka nunar 'bet'o 'bepate mu, himi pe'sa ar ts'edi, ne himbi tsä bi 'yot'a nö'ö mi mahyoni nda 'yot'e.

¹⁹Ya 'bepate hinto bi umba n'ar hogam'ui, ha nu mi t'unga n'ar 'ra'yo ndo'mi xa töte ár ñho, faxkagihü ga kwathü ga hoñhü Jö.

²⁰Ne Jö bi 'ñet'ase made ár thuhu bi noñ'ö.

²¹Ngetho majöni nu ma'ra ya möjö bi t'ets'i ne hinto bi t'et'a made. Ha nunü hö, bi 'ñet'a made nu togo bi 'ñets'i, bi 'ñembabi:

Bi 'ñet'a made ár thuhu ar tsi Dada, ne hinda ma da paä ár ne.

Bi 'ñenö:

Nu'ge gar möjö gi pe'spa ár nsu ar Melkisedek,

hiñham'u da göxa ri ts'edi.

²²Ar tsi Hmu Hesu 'ba made, japi da tho nunar nkohinü xa töte ár ñho.

²³Numa'ra ya möjö bi nja nzeýe, ngetho nda du ne himi tsä nda mpe nzeýe ya pa.

²⁴Ha nunü hiñham'u da göxa ár te, jange pe'sa ar 'befi möjö hiñham'u da thege.

²⁵Jange hyax'mü tsä da poho nu'u ñ'emüibi'ö ne da e da wat'i da hyonga Jö, ne hingi tsaya apa Jö da max'u.

²⁶Ngetho nunar döngamöjönu, gehnü ndi hoñhü: Ár m'ui xint'axi, hingi pödi da 'yot'a ar ts'oki, hinxi jaxt'a ár m'ui, hingi nthöskwi ya 'yot'ats'oki, ne bi ts'ixa mhets'i ba 'buhwi Jö.

²⁷Nu'mü, hinge mahyoni hyax'mü da unga n'ár m'oñho ne da mpumbabi yá ts'okise, ne m'efa da unga nuyá meti ya jö'i, ngu ot'a nu ma'ra ya döngamöjö. Ngetho nunü, bi unse ár te n'agitho, ne hiñham'u da unga man'agi.

²⁸Ngetho ya 'bepate exa ngu ya döngamöjö ya jö'i hiñ'otho yá ts'edi. Ha nú'mü mi tho ya 'bepate, bi 'ñet'ase made ár thuhu Jö, nda 'ñexa ár T'u xa ja ár ts'edi, hiñham'u da the ár nsu.

Nó'ö 'ba made enga ar 'ra'yo nkohi

8 Gatho nuna xta möñhü, honsenu di ne da zo ri mfenihü: Di pe'su nunar döngamöjönu, togo bi hñuxnü hár ñ'ei ár thuxandö Jö mhets'i.

²Bi mpe habü majöni ar dönganijö xi hyokase Jö, hinge ar meximhai.

³Ngetho gatho ya döngamöjō, xi thuts'i da moxa ya m'oñho ne ya ñhöt'i. Jange nunu n'ehe mahyoni di pe'sa te da mo'spa Jō.

⁴Nu'mu di 'buhmöwa har ximhai, hindar nmöjöhmö'ö, ngetho jawa ya möjō poxa ya m'oñho ngu mönga yá 'bepate ar Moise.

⁵Nu'u pepa nö'ö di hñöts'i ne ar xuditho nu te janu mhets'i. Ngu bi t'uta ar Moise nú'mu ma nda hyokwa ár ngu Jō, ne bi t'embabi: Hyanda xiñho gi hyoka ngu xi t'ut'a'i har t'oho.

⁶Ha nupya nunar döngamöjōnu di teñhu, xa döta ár 'befi, ngetho 'ba made enga nunar 'ra'yo nkohi. Gehnu xi t'unga mahyegiwi ma'ra ya ñhöt'i xa töte yá ñho.

⁷Ngetho nu'mu nunar 'bet'o nkohi di pe'shmö ár ts'edi, hinge mi mahyoni nda t'umhö man'a 'mu.

⁸Gese Jō himbi numañho ár 'befi ya me Israel, jange bi zui bi 'ñembabi'u:

Ar tsi Hmu enö: Ma da zo ya pa ga nko'be ya me Israel ne ya me Huda man'ar 'ra'yo nkohi.

⁹Hinge ngu nunar nkohi da nko'be yá pale, nú'mu nda mipa yá 'ye da juka har hai Ehipto. Ngetho nu'u himbi umbyá mu bi 'yot'a nö'ö da nko'be, ne nuga da heka'u, enga njap'u ar tsi Hmu.

¹⁰Nu xta tho nuya pa'u, gehnu ar nkohi ma ga nko'be ya me Israel, enga ar tsi Hmu: Ma ga ot'wa ma 'bepate ha yá mfeni'u, ne ma ga köt'wa ha yá mu. Ma ga 'bui ngu ár Jögi,

ne ma ga nuga'u ngu ma bötsi.

¹¹Hinto ma da uta ár ñ'ohu, hinto ma da uta ár ku, di embabi:

Pödi togo ar tsi Hmu.

Ngetho gatho ma da bökagi, di ndu nö'ö tsi t'ulo, ne di göxa nö'ö döta.

¹²Ma ga pumbabi yá ts'oki, hinga ma ga pengi ga bema nö'ö hingi njap'u bi 'yot'u.

¹³Nu'mu enö n'ar 'ra'yo nkohi, xi gönga nö'ö man'a 'mu. Ha nö'ö enö bi göngi ne bi thege, tx'utho 'bedi da m'edi.

Ar nijö habu mi ndönga Jō nuwa har ximhai, ne nö'ö bi jap'u mhets'i

9 Ha nunar 'bet'o nkohi, Jō xki xipabi ya jö'i hanja nda ndömbabi har nijö mi 'bukwa har ximhai.

²Ne nunar nijö mi njanu: Har ñut'i habu mi t'embabi Mar Nsunda, ka mi 'buhnu ar mfox'yo, ar mexa ne ya thuhme mi t'e'spabi Jō.

³Ne moqe ár ñoho ar döta dutu, mi juta nö'ö man'ár xeni ar nijö mar thuhu Xa Ar Nsunda.

⁴Ka mi 'buhnu n'ar nt'uts'i xki thoka ar k'axt'abojö, ne ar k'axt'a 'bezankohi habu 'be'sa n'ar k'axt'at'eni, mi kö ar ñhuni ba e mhets'i, ár t'o ar Aron bi 'rogi, ne ya nxindo nkohi.

⁵Ne mañö ar 'bezankohi, ka xki thuxnu ya dö'enxe mi ñ'u ár nsunda Jō, mi ko'ma ar k'axt'axithe, habu mi nhöxa ar ji mi punga ya ts'oki. Nuyu hinga ma ga ot'ahu xiñho ar 'ñupya.

⁶Nu xki wadi xki thoka gatho, nu här ñut'itho ar nijö, hyax'mu mi

kut'a ya möjö mi ot'a yá 'befi mi ndöngajö.

⁷Nu hár ñoxeni ar nijö, hõnse ar döngamöjö mi kut'i ne n'agitho ar jeje. Himi tsa nda yut'i nu'mu hinte mi hömpa ár ji ya meti nda unga ngu ar m'oñho. Njap'u nda mpumbabi m'et'o yá ts'oki'ö, ne m'efa yá ts'oki gatho nu ma'ra.

⁸Ne ár Hñö Jö utkagihu njap'u, hinxki t'unda ar seki to gatho nda yut'a habu t'embabi Xa Ar Nsunda, nú'mu hár ñut'i ar nijö hinxki 'beta ár nsu.

⁹Nunu ngu ár xuditho nö'ö di thohupya. Nuya m'oñho ne ya ñhöt'i mi m'o'spa Jö mam'et'o, hinto bi hyokwa yá m'ui nu'u mi ot'a njap'u.

¹⁰Nu'mu nuya 'bet'o mhö xki m'epabi, hõnse nda moxa ya ñhuni, te nda ts'i, ne ya nsuki mpe hár ndo'yo ya jö'i, mi tho'mi nda zonga ar pa nda mponga xoge.

¹¹Ha nupya xi zokwa ar tsi Hmu Hesukristo, ár döngamöjö nuya ñho ba ep'u. Bi yut'a har dönga nijö töta ár nsu, hinxi hyoka n'ar jö'i, himbi thoka mahyegiwi ar ximhai.

¹²Ne bi yut'a n'agitho har xeni Xa Ar Nsunda, ne hiñham'u da yut'a man'agi. Himbi hñö'spa ár ji ya t'öxi wa yá ji ya boi, nunár jise bi gut'a n'agitho ya thai ndi tuhu.

¹³Ngetho nu'mu nda nhö'spa ar jö'i yá ji ya t'öxi, yá ji ya boi ne ár 'bospi ya kero, ne nda nsuki nda nt'axka ár te,

¹⁴tema hinda tsa da 'yot'a ár ji ar tsi Hmu Hesukristo, bi datwa Jö hinte xki jaxt'i. Bi maxa ár Hñö Jö 'bu gatho ya pa, bi unga ár te. Ha nunár jinü da xuk'a ri mfenihu, gi

hyehup'u nuya 'befi hinte unga ar te, ne gi pefu Jö togo hö ar te.

¹⁵Jange bi 'ñu ar 'ra'yo nkohi. Ne nú'mu mi unga ár te, bi mpumbabi yá ts'oki xki 'yot'a mam'et'o nu'u mi 'bu har 'bet'o nkohi. Ne njap'u nuya xki thahni bi t'umba ya ñho xki ñhöt'i hiñham'u da göts'i.

¹⁶Ngetho habu ja n'ar he'mi nkohi, mahyoni m'et'o da du togo tso yá ñho.

¹⁷Nunar nkohinu da ndui da me'sa ár ts'edi xta du nö'ö togo tso yá ñho. Ngetho nu'mu tetho, hinto tsa da hñöni.

¹⁸Nu har 'bet'o nkohi n'ehe, hinge nda tsa nda me'sa ár ts'edi nu'mu hinge nda nhö'ma ar ji.

¹⁹Ngetho ar Moise nu mi wadi bi xipa ya jö'i xoge ya 'bepate, bi gumpa ár ji ya boi ne ár ji ya t'öxi, bi thõnsa ar dehe. Ne bi gu ar thengaxi'yo ne ya doni, bi nöxa ha ya t'ofu mi huxa ya 'bepate, ne bi nöxa gatho ya jö'i n'ehe.

²⁰Ne bi 'ñenö: Gehnu ar ji umba ár ts'edi ar nkohi xi 'bep'ahu Jö gi 'yothu.

²¹Hinge hõnseyu, bi nöxya ji ar nijö n'ehe, ne gatho ya nt'eni mpe hár 'befi Jö.

²²Ha ya 'bepate, tx'utho 'bedi da japa da t'axka xoge har ji nhö'mi, ne nu'mu hinda nhö'ma ar ji, hiñ'otho ár mpumbate ya ts'oki.

Ár ndöte ar tsi Hmu

Hesukristo höka ya ts'oki

²³Njap'u 'mu nuya te jawa har ximhai, ñhehwi nuya te janu mhets'i, mi mahyoni nda nsuka ha yá ji ya meti. Ha nu'u gese bi ja mhets'i, mahyoni man'ar m'oñho di töte ár ñho.

²⁴Ngetho ar tsi Hmu Hesukristo himbi yut'a ha n'ar nijö xi hyoka ar meximhai, ñhehwi nö'ö majöni bi 'bu mhets'i. Gesë'ö bi yutnu har nijö mhets'i nda pokagihu hár nthandi Jö.

²⁵Ne hinge xa kut'a ngu nu ma'ra ya döngamöjö, tat'a jeyë mi kut'a har xeni Xa Ar Nsunda nda möxa ar ji hingo már metise.

²⁶Nu'mu di njap'u, hangu ya mpengi xi dumhö nu'mu ga pehu hár nduitho ar ximhai. Ne ha ya ngöxapayu, bi ñ'udi bi unse ár te n'agitho, ne hinda mengi da 'yot'a man'agi, ne njap'u bi hñöka ar ts'oki.

²⁷Ne ngu xi thu'spabi ya jö'i, honse n'agi da duyü, ne da thö'spa majöni,

²⁸njap'u ar tsi Hmu Hesukristo n'ehe, n'agitho bi unga ár te, ne njap'u bi hñö'spa yá ts'oki nzeyë. Ne ma da ñ'udi ár yo'gi man'agi, da pohö gatho nu'u ndo'mi, hinte di benga ar ts'oki.

10 Nuya 'bepate bi t'unga maham'u, honse ngu ár xudi nuya döta ñho ma nda t'aju m'efa, hinge mi gehyü. Nuya m'oñho tat'a jeyë mi ot'a nu'u mi e nda hyonga Jö, hinto bi tsä bi hyokwa ár m'ui.

²Ngetho nu'mu xi hñökwahmö yá ts'okiyü, hinte di tsä'u ha yá müi, ne xi hyehmö da 'yot'a nuya m'oñhoyü.

³Ha nuya m'oñhoyü, honse mi japi da benga yá ts'oki tat'a jeyë.

⁴Ngetho nuyá ji ya boi ne yá ji ya t'öxi hingi tsä da hñöka ya ts'oki.

⁵Jange nu mi yut'a har ximhai ar tsi Hmu Hesukristo, bi ñenö:

Ya m'oñho ne ya ñhöt'i hinga ne, ha ga 'rakawa n'ar ndo'yo har ximhai.

⁶Nuya m'oñho ts'öt'i ne nuya ñhöt'i thöñ'a'gi gi pungya ts'oki, hinga numañho.

⁷Jange da enga:

Ma Jö'i, di 'bukwa xta e ga ot'a nö'ö gi nege, ngu xi nt'ot'a ha ya t'ofö habü ñongagi.

⁸Ngu enga m'et'o: Ya m'oñho ne ya ñhöt'i t'a'gi gi pungya ts'oki, hinga ne, ne hinga numañho. (Gathoyü 'botts'e ngu mönga ha ya 'bepate.)

⁹M'efa bi ñenö: Ma Jö'i, di 'bukwa xta e ga ot'a nö'ö gi nege. Njap'u bi ñenö, bi göxa nö'ö m'et'o, ne bi thuxa man'a 'ra'yo.

¹⁰Xi t'axkagihu, ngetho ar tsi Hmu Hesukristo bi 'yot'a Jö, bi unga ár te ngu n'ar m'oñho n'agitho, ne hinda ma da tho ár ts'edi.

¹¹Ha nuya möjö hyax'mü pepa Jö, ne unga get'ö ar m'oñho hiñham'u da hñöka ya ts'oki.

¹²Ha nunar tsi Hmu Hesukristo, mi wadi bi unga n'adar m'oñho bi gut'wa yá ts'oki ya meximhai, bi hñuxa hár ñ'ei Jö.

¹³Bi ndü nuya pa'u di njawa, honse to'mi da ts'impa gatho yá ñ'uni da ts'em'a ha yá wa.

¹⁴Ngetho nuna n'adar m'oñhonyü, bi umba n'ar hoga te hinda thege nu'u xi t'axk'ö.

¹⁵Ár Hñö Jö mahyegi damajöni nú'mu bi ñenga m'et'o:

¹⁶Nu xta tho nuya payü, gehnu ar nkohi ma ga nko'be, enga ar tsi Hmu:

Ma ga köt'wa ma 'bepate ha yá müi,

ne ga ot'wa ha yá mfeni.

¹⁷Ne bi 'ñenga m'efa:

Hiñham'u ma ga benga yá ts'oki,
ne ga puhni ma ya me'sku.

¹⁸Nu habu xi mpumbabiyu,
hiñ'otho ma'ra ya m'oñho da dukwa
yá ts'oki.

Ma ga umba ma mũihu ga hoñhu Jö

¹⁹Jange tsi kuhu, di pe'supya
ar seki ga kuthu har xeni Xa Ar
Nsunda, gehnu bi gut'a nú'mu mi
nö'ma ár ji ar tsi Hmu Hesukristo.

²⁰Ga nehü ar 'ra'yo 'ñu tsixju har
te, bi xogagihu mateda ar döta
xuni dutu bi xoki, gehnu ár ndo'yo.

²¹Ne di 'ñehu hár nijö Jö n'ar
döta döngamöj xa pe'sa ár nsu.

²²Ma ga kwathu habu 'bu Jö,
hinte di tsuka ma mfenihu, ne di tse
ma jamfihu. Ngetho xi nxugagihu
ma mũihu xi thögagihu ya
ts'omfeni, ne xi nsuga ma ndo'yohu
har t'axdehe.

²³Hinge te gatho ga benthü. Ma
ga umba ma mũihu ga ñ'uhü nunar
ndo'minu di pe'su, ngetho nu togo
bi ñötkagihu hingi kate.

²⁴Ne n'a ngu n'a ga beñhu ma
ñ'ohu, ga nkañu ga pe'su ar mhöte,
ne ga pehu ya hoga 'befi.

²⁵Yo ma ga hehu ga kwathu ha ya
mhunts'i ngu xi nzönga 'ra. Nö'ö ga
othu, ga humfu ár müi n'a ngu n'a
ma kuhu, ngetho di pöhu 'bap'utho
ar pa da penga ma tsi Hmuhu
Hesukristo.

Nu'u xa nese da nts'oki

²⁶Ngetho nu'u xi bö nö'ö majöni,
ne di nese da 'yot'a ya ts'oki, hinda
ma da 'ot'a man'ar m'oñho da
thökwa yá ts'okiyu.

²⁷Honse to'ma nunar pa xa ñ'utho
da thö'spa majöni, ne ar tsibi
nthuni da dut'a gatho nu'u hingi ne
da 'yota Jö.

²⁸Nu'u togo ts'okwa yá 'bepate
ar Moise, nu'mu yoho wa hñu ya
jö'i da damajöni hö bi 'yot'e, hinda
k'ont'i da tho.

²⁹Tengu ár dötahmö ar mfei
gi beñhu to'ma nö'ö togo hinda
numansubi ár T'u Jö, ne da 'ñenö,
hingi ho ár ji nuna bi japabi bi
t'axki, ne da ntoxkwi ár Hñö Jö xi
nhwëgagihu.

³⁰Di pöhu togo bi 'ñenö: Go di
ko'spaga yá ñöni, go ga umga yá
njut'i, enga njap'u ar tsi Hmu. Ne
man'agi enö: Ar tsi Dada ma da
hñö'spa majöni yá bötsi.

³¹Ñ'utho da zo n'a ha yá 'ye Jö
togo te.

³²Beñhu nuya pa xi thogi, nú'mu
ja ngi jwahu bi 'ra'ahu ár hyats'i
ar tsi Hmu, xa ga tseta ri mũihu ga
thohu ya thogi.

³³Mödi ngi thohu ya thogi ne
ya nt'utsa, ga tsethu ya jö'i mi
theñ'ahu, ne njap'u ga thohwihu
mahyegi nu'u ma'ra mi tho ya thogi
n'ehe.

³⁴Ngetho ga hwëju nu'u mi
ku har fadi. Ha nuya ri ñhohu bi
thömp'ahu, ga njohya ga tsethu,
gi to'mhu gi hñöñhu ya ñho xa
nzatho ne hinda thege, bi top'ahunu
mhets'i.

³⁵Jange yo ma gi hyehu gi
ndö'mhu, ngetho bi top'ahu n'ar
döta nthöhö.

³⁶Ngetho mahyoni gi tsethu ya
thogi, ne xki jwahu gi 'yothu nö'ö
ne Jö, gi hñöñhu nö'ö xi ñöt'ahu.

³⁷Enga har T'ofu:

Ga to'mhu da tho man'a tsi tui,
ne ngut'a ma da zo nö'ö da ehe.

³⁸Ha nö'ö togo 'bu xiñho ha
ma nthandi, ma da m'ui di
ñ'emugi,
ha nu'mu da mengi, hinga
numaño.

³⁹Mödi nuju hinga gekagihu nu'u
di penju ga m'ehu. Nuju di pe'su ar
ñ'emui, ne hinda m'e ma pahu.

Ar ñ'emui

11 Ar ñ'emui gehnu ga pöhu
xiñho ma ga höñhu nö'ö di
to'mhu, ne di ñ'emuihu ga höñhu
nö'ö hindi handathohu.

²Nunar ñ'emuinu bi maxa ma
palehu mi 'bu mam'et'o nda
numaño Jö.

³Nunar ñ'emuinu faxkagihu ga
pöhu honse bi mönga Jö, ne bi ho
xoge nö'ö di hanthupya. Gathonu
ba e habu himi nhekitho 'mu.

⁴Nunar ñ'emuinu bi maxa ar Abel
bi unga n'ar m'oñho mi töpa ar ñho
nö'ö bi unga ar jödö Kain. Jange Jö
bi damajöni mar hogajö'i, ngetho
bi hñömba ar m'oñho. Ne mi tho
ya pa, mödi xi du, nhombatho ar
ñ'emui.

⁵Nunar ñ'emuinu bi maxa ar
Enok bi ts'its'i hinge nda nu ar
ndöte. Ne himbi thini, ngetho bi
zixa Jö. Núm'u hinxki ts'ixtho, Jö
bi damajöni mi numaño.

⁶Ha nu'u hinte pe'sa ar ñ'emui, Jö
hingi tsä da numaño, ngetho nö'ö
togo ne da hyoni, m'et'o mahyoni
da ñ'emui di 'bu, ne go ma da
umba ar nthöhö togo honi.

⁷Nunar ñ'emuinu bi maxa ar Noe
bi hyoka ar motsa habu bi k'ont'ö
ne gatho yá m'eni, númu mi xipa

Jö nö'ö ma nda thogi, mödi himi
handatho. Nunar jamfinu bi japi
bi nheki yá ts'oki ya meximhai, ha
nö'ö bi t'embabi mi 'bu xiñho hár
nthandi Jö.

⁸Nunar ñ'emuinu bi maxa ar Abra
nu mi ts'ohni, ba ponga hár hnini
ndi ma ha n'ar hai nda t'umbabi. Bi
'yota Jö mödi himi pödi habu ndi
ma.

⁹Ar ñ'emui bi mats'i bi m'u ngu
n'ar nzohö har hai xki ñhöt'wabi,
nuyu ma yá hai ma'ra. Mi 'buta
ha ya ngudutu. Bi njap'u ar Isa ne
ar Hakob, nu'u togo bi hñönga ar
ñhöt'i n'ehe.

¹⁰Ngetho mi to'ma ar hnini xi t'ei
xiñho, gese Jö togo xi beni hanja da
thoki.

¹¹Nunar ñ'emuinu bi maxa ar
Sara togo himi tsä nda ñ'onte. Bi
hñönga ar ts'edi nda ndathi, ne bi
m'u ar bötsi, mödi xki tho ya jeye
ñ'onte n'ar 'behñö. Ha bi ñ'emui mi
tsä nda 'yot'a togo bi ñöt'wabi.

¹²Bi njap'u n'ehe ar Abra. Pontho
xki du, bi me'sa ngu ar nzeýe ya tso
nuyá 'beto bi dini, ne ngu ar 'bomu
ja har ñönthe hingi tsä da 'bede.

¹³Bi du mi ñ'emui gatho'u,
mödi himbi hñönga ar ñhöt'i. Bi
hyant'u yap'utho ne mi ñ'emui, mi
zengwatho ne mi damajöni'u ma ya
nzohö ne thota nuwa har ximhai.

¹⁴Ngetho nu'u mönga njap'u,
nheki xiñho hongä n'ar hai habu da
m'ui.

¹⁵Nu'mu di bemhö nda penga habu
ba poñ'u, mi tsä nda mengi.

¹⁶Ha nuyu mi hoñ'u man'a, mi
töte ar nsu bi 'bu mhets'i. Jange Jö
hingi ntsä da ñembabi ar Dada'u,
ne xpa hokwa n'ar hnininu.

¹⁷Nunar ñ'emuiñu bi maḡa ar Abra nú'mu mi tsata Jö. Dama bi netho bi datwa ar Isa nö'ö n'ase ár t'ü mi ñ'ehe, mödi xki hñönga ya ñhöt'i,

¹⁸nu xki wadi xki t'embabi: Nuya ri 'beto xta ñöt'a'i, ma da bonga ha yá bötsi ar Isa.

¹⁹Mi ñ'emui pe'sa ar ts'edi Jö da guxa nu'u xi du, ngetho pontho bi du ne bi mengi bi nte man'agi, ne bi mengi bi zits'i.

²⁰Nunar ñ'emuiñu bi maḡa ar Isa bi xipa ar Hakob ne ar Esau nö'ö ma nda hwékwa Jö m'efa.

²¹Nunar ñ'emuiñu bi maḡa ar Hakob nú'mu mi dat'i nda du, bi xipa nö'ö ma nda hwékwa Jö yá bötsi ar Huse, ne bi ndönga Jö mi njwaxa hár ndoḡo.

²²Nunar ñ'emuiñu bi maḡa ar Huse nú'mu mi 'bap'utho ár ndöte, bi ñnenö ma nda bonga Ehipto nuya me Israel, ne bi 'bepabi'u nda gukwa yá ndo'yo.

²³Nunar ñ'emuiñu bi maḡa yá dada ar Moise, bi ññö hñu nzönö, ngetho bi hyant'u mar nzátho bötsi, ne himbi zu'u nö'ö xki mönga ar ndö.

²⁴Nunar ñ'emuiñu bi maḡa ar Moise nú'mu mi ndöta, himbi ne bi t'embabi már t'ü ár t'inxu ar ndö me Ehipto.

²⁵Bi hwahna nda mfei mahyegiwi ár hnini Jö, himbi ne bi njohya 'ra ya tsi pa ha yá ñho ar ts'oki.

²⁶Bi hyandi ngu n'ar döta m'ets'i yá nt'utsa ar tsi Hmu Hesukristo, ne himbi nepa yá m'ets'i ya me Ehipto, ngetho xki hñuxa ár da har nthöhö unga Jö.

²⁷Ar ñ'emui bi mats'i ba tsop'u Ehipto, himbi zupa ár kwe ar ndö,

ngetho bi zetwa ár jamfi Jö togo hingi nheki.

²⁸Bi mats'i n'ehe nda du'ma ar baxjwa ne ar nhöxa ji nú'mu nda thohnu togo mi ho ya 'bet'o bötsi, hinte nda japabi'u.

²⁹Ar ñ'emui bi mats'i bi thot'u har Thenga Ñhontho ngu ar 'yoñhai, ha nuya me Ehipto bi tsati nda tho'u n'ehe, ne bi jöt'u xoge.

³⁰Ar ñ'emui bi mfaxte bi yot'a ya jödo mi kot'a ar hnini Heriko, nu mi wadi bi nthet'a yoto mpa.

³¹Nunar ñ'emuiñu bi maḡa nunar ts'o'behñö már thuhu ar Rahab. Himbi duwi gatho nu ma'ra ya me'sku, ngetho bi umba n'ar hoga tsaya nu'u togo bi ma ba thexa ar hai xki ñhöt'i.

³²Tema man'a ga xi'ahu. Ngetho hinda zükagi ga pet'ahu gatho tema bi tho ar Gedeon, ar Barak, ar Sanson, ar Hefte, ar Dabi, njap'u ar Samuel ne ma'ra yá m'ehni Jö.

³³Nunar ñ'emui bi mats'i bi dö ma'ra ya ndö, bi 'yot'a ar hoga ts'ut'wi, bi zu ya ñhöt'i, ne bi got'wa yá ne ya 'muhu.

³⁴Bi mats'i bi k'ont'a ha ya tsibi xa mi fagi, ne ha ya ndojwai. Bi t'umba ar ts'edi ha yá ngwent'i ne ha ya tuhni, ne bi japi nda 'be ar 'ñu yá ndogu ma'ra ya hai.

³⁵Ra ya 'behñö bi mengi bi hyanda yá mēni xki mengi xki nte man'agi. Ma'ra bi ñhegi bi mfei, himbi ne togo nda ñöni, ne nda mengi nda nte ha n'ar m'ui töte ár nsu.

³⁶Ma'ra bi tho ya nt'utsa ne ya mfei. Hinge honse'ö, bi nthöt'a ya bojö ne bi jot'a ha ya fadi.

³⁷Bi ts'oxa ya nk'ahni, bi nju ya nthegi bi theka made, bi ts'ati.

Ma'ra bi tho ndojwaitho, himi
ñ'otho habu nda m'ui, hagatho mi
'yotho, honse mi hempa yá ximhni
ya deti, ya t'öxi, xa mi hyoya, xa mi
tho ya dumui, mi tho ya mfei.

³⁸Ar ximhai hinge ndi 'ñepabi
nda m'ukwa. Mi 'yo'u ha ya ot'ahai,
ha ya t'oho, ha ya ñeke ne ya oki ja
ha ya ma'ye.

³⁹Mödi bi numañho Jö yá jamfi,
himbi hyant'u nda tho gatho nö'ö
xki ñhöt'wabi.

⁴⁰Ngetho Jö xki 'yegagihu ma'ra
ya döta njöpi, ne nu'u mahyegi
nguju nda hñonga nunar ñhonu, ne
hinge nda hñonse'u ya njöpi.

**Hinga höju ma dahü xta huxü
har tsi Hmu Hesukristo**

12 Ngetho xa xi gokathogihu
ra nzeye togo xi damajöni
mi pe'sa ar ñ'emui, ma ga hehu 'mu
gatho ma 'benihu, ne ya ts'oki hingi
hegagihu ga 'yohu. Ne ga nixt'ihu
hinga tsayahü ga tsoñhu ár ñöni
nunar 'ñu di teñhu.

²Hinga höju ma dahü xta huxü ar
tsi Hmu Hesukristo, togo bi du'mi
ne bi jwatka ma jamfihu. Himbi
jamasu hangu ma nda tho ya nt'utsa,
mi handar johya ma nda 'ñepa
m'efa, bi netho nda ts'uta har pont'i,
ne bi hñuxa hár ñ'ei ár thuxandö Jö.

³Beñhu nö'ö togo bi me'spa ar
tseti ya ts'okte xa mi utsa, ne njap'u
hinda went'ahu hingi ne gi pefu.

⁴Nu'ahu hinxi zota ar pa gi uñhu
ri tehu gi ntsawihu ar ts'oki.

⁵Hage xka pumhnihu ya mhö bi
hñup'a ri muihu ngu yá bötsi'ihu Jö,
bi t'eñ'ahu njawa:

Ma tsi bötsi'ihu, yo gi tsamfu ár
njutgu 'ra'ahu ar tsi Hmu,

ne yo gi wenthu nu'mu tsu'ahu'ö.

⁶Ngetho ar tsi Hmu umba ár
mfuki nu'u togo mödi,
ne umba ár mfei gatho nu'u
embabi yá bötsi.

⁷Tsethu ar mfuki 'ra'ahu Jö,
ngetho hant'ahu ngu yá bötsi.
Hinjo'o n'ar bötsi togo ár dada
hingi umba ár mfuki.

⁸Ha nu'mu hingi 'ra'ahu ar mfuki
ngu nu ma'ra, hingyá bötsi'ihu 'mu,
go yá hot'u'ihu.

⁹Nupya ma ga beñhu xta
'ñehuwa ma dadahu har ximhai, mi
febtagihu ne ndi möhu. Yo'ö hinga
othu ár Dada ma hñohu, ne ga pe'su
ar te.

¹⁰Majöni numa dadahuwa mi
tsukagihu 'ra ya tsi pa, ngu mi beñ'u
mar ñho. Ha Jö febtagihu homga
ma ñhohu, ne ga pe'su n'ar te
xint'axi ngu'ö.

¹¹Majöni hiñ'otho n'ar mfei ga
johya ga hñohu, gatho tsotkagihu
ma muihu. Ha nu'mu da zo ma
mfenihu, m'efa ga pe'su n'ar
hogamui, ne da tsä ga othu nö'ö
xiñho.

Nu'u togo hep'u ár nhwëki Jö

¹²Jange juxu ri 'yehu xi datho, ne
nuya ri ñöhmuhu xi nzatho.

¹³Ne hyöju n'ar 'ñu njontho. Njap'u
nuna ri wahu xi wengi hinda k'oxa
ar ndo'yo, da mengi da zo xiñho
man'agi.

¹⁴Umba ri muihu gi 'buhwihu n'ar
hogamui gatho nu ma'ra, ne gi
pe'su n'ar mfeni xint'axi. Ngetho
nu'u hinte pets'i, hinda ma da
hyandwa ár hmi ar tsi Hmu.

¹⁵Ntsuñhu, yo ma da bomp'u n'a
da hyp'u ár nhwëki Jö. Ne da mudu

da zot'a ár muì, ne da 'yot'a nö'ö hingi ho. Ne njap'u da müdi da ts'okwa yá mfeni ma'ra.

¹⁶Yo ma da m'up'u n'a di 'bengwi ya jö'i, wa hindi ne da numansu nö'ö di 'ñe mhets'i. Ngu ar Esau bi thoka nö'ö mi t'embabi mar 'bet'o t'u, bi pati nda t'umba n'a mohi ar ñhuni.

¹⁷Xka pöhu himbi t'ekwabi, mödi m'efa mi nemhö nda hñönga ar njöpi, ne himbi tsá. Bi nö'mahmó yá gida, ha himbi t'umbabi ar séki.

¹⁸Nu'ahu hinxka kwathu har t'ohó mi tsá ngi thañhu, ngu ya me Israel bi tho mam'et'o, ne ngi hyanthu mi pöxa ar tsibi, xa mar m'exui, ne mi ja ar 'yomndöhi.

¹⁹Hinga 'yohu ár ñheti ar k'axt'athuxi, ne hinga 'yohu nunar mhö mi nzote. Nu'u togo bi 'yode bi 'yadi nda ñhe.

²⁰Ngetho himi tsá nda zeta nö'ö mi nsipabi, mi enö: Nu'u togo nda 'ñexa ár wa har t'ohó mödi mar meti, nda tho nk'ahni wa nda nsu'sa n'ar maza.

²¹Xa mar döta ár nsu mi nheki. Gesé ar Moise bi 'ñenö: Xa di nhwöt'i di ntsu.

²²Nu'ahu xka kwathu har t'ohó ár thuhu Sion, hár hnini Jö togo te, har Herusalen mhets'i, pontho xka 'buhwihu nu'u ra nzeye ya enxé.

²³Xka kwathu hár mhunts'i nu'u ya hmökabötsi xi thu'spa yá thuhunu mhets'i, ne xka tsuhu Jö togo ot'wa ar ts'ut'wi gatho. Ne xka nthöskwihu ya hogajö'i xi du xi zonga xiñho hár ñöni.

²⁴Xka kwathu xka tsuhu gesé ar tsi Hmu Hesukristo, togo 'ñu ar 'ra'yo nkohi. Ne ár ji bi nö'mi xa

döta ar ñho ñ'udi, hingi ñhehwi ár ji ar Abel.

²⁵Jamasuhu yo ma gi fe'sfu ár mhö togo zoju. Ngetho nu'mu himbi k'ont'a nu'u bi me'spa ár mhö togo mi zokwa har ximhai, hanja ga k'onthu nu'mu ga fe'sfu ár mhö Jö bi e mhets'i.

²⁶Nunar mhö bi japi bi nhwöt'a gatho nuwa har ximhai, nupya xi ñötkagihu xi 'ñenö: Hönse man'agi ma ga japa da nhwöt'a hinga hönse ar ximhai, xoge mhets'i n'ehe.

²⁷Nú'mu enö, man'agi, ne da 'ñenö ma da hwönga gatho nö'ö tsá da 'ñöni ne xi thoki. Hönse da gohi nu'u hingi tsá da 'ñöni.

²⁸Jange nu'mu xta höñhu n'ar ts'ut'wi hingi tsá da 'ñöni, ma ga umfu njamödi Jö, ne ga pepabihu ngu ne'ö, ga pe'sfu ar ntsu ne ar ntsuni.

²⁹Ngetho ma tsi Dadahu ñhehwi n'ar tsibi tsöt'a xoge.

Njanu da m'ui ya gamfi

13 Yo ma gi hyehu da the ar mhöte di pe'su n'a ngu n'a nuya di nkuhu.

²Yo ma gi hyehu gi umfu ar tsaya ma'ra ha ri ngu. Ngetho 'ra mödi hinxi bödi, xi umba ar tsaya ya enxé ha yá ngu.

³Beñhu ya 'yofadi, hu ri muihu wande gi owihu mahyegi har fadi. Yo gi pumhnihu nu'u xi mfei, ngetho gi pe'sasehu ri ndo'yohu n'ehe.

⁴Tsuñhu ar nthöti ne suhu dar nt'axi. Ha nu'u 'bengwi nu'u hinxi nthötwi ne nu'u ka yá nthöti, Jö ma da hñö'spa majöni.

⁵Nzöñhu hingi hyöju ar bojö, ñhogamihu nö'ö gi pe'su. Ngetho

Jö bi 'ñenö: Hinga hek'a'i, hinga pumhni'i.

⁶Jange hinga tu ma muihu ga eñhu:

Ar tsi Hmu go faxkagi, hinga ntsu.

Te da jakaga ar jö'i.

⁷Beñhu ri ma'yohu togo bi xi'ahu ár mhö Jö. Hyanthu tengu bi njöpabi yá m'ui, ne temfu yá jamfi.

⁸Ar tsi Hmu Hesukristo get'ö ngu maham'u, ar pania, ne hiñham'u da mponi.

⁹Yo ma gi ñhehu da ka'ahu ma'ra ya nt'uti hingi o yá 'ñu. Ngetho xiñho gi zeta ri jamfihu hár nhwëki ar tsi Hmu, hinge ha ya ñhuni. Nuyu hinte bi maxa nu'u togo mi jap'u.

¹⁰Di pe'su n'ar m'oxm'oñho habu nuya möjö mi mpe hár nijö Jö mi 'bu maham'u, hingi tsá da hñöka ar m'oñho da zi.

¹¹Nunar döngamöjö mi kut'a har nijö ár ji ya meti nda t'unga ngu ar m'oñho, ne nda thökwa yá ts'oki ya jö'i. Ne nuyá ndo'yo nuya metiyu nda ts'öt'a yap'u habu hinto mi 'bui.

¹²Jange ar tsi Hmu Hesukristo n'ehe, bi tho nthi har hnini, ne njap'u nunár jise bi nö'mi, da hñökwa yá ts'oki ya jö'i.

¹³Ma ga poñhu 'mu ga thöhu nthi, ne ga enthu ma tehu ga thohu nuya ugi ngu bi tho'ö n'ehe.

¹⁴Ngetho hindi pe'suwa n'ar hnini hiñham'u da göts'i. Di hoñhu nö'ö man'a xi 'ñep'u.

¹⁵Nu'mú, ma ga tutwabihu Jö n'ar thuhu ngu n'ar m'oñho, ngetho di 'buhwihu ar tsi Hmu Hesukristo. Ma ga eñhu nunar m'oñhonu,

ponga ha ma nehu mat'wa ár thuhu Jö.

¹⁶Ne ga othu xiñho hinga pumhnihu ga mfaxu n'a ngu n'a, ngetho nuya m'oñhoyu numañho Jö.

¹⁷Yothu ri ma'yohu, yo ma gi thöthu nö'ö xi'ahu. Ngetho nu'u hingi tsaya su'ahu, pödi ma da thö'spa majöni. Jahup'u ne da njohya da 'yot'e, hinge di tu yá mui, ngetho nunu hinte fax'ahu.

¹⁸Yafu Jö da maxkagihe. Di beñhe hinte tsukagihe ma mfenihe, ngetho di nehe ga othe xiñho gatho.

¹⁹Honse m'et'o di xi'ahu gi 'yafu ngut'a da tsá ga map'u man'agi.

Nt'ëdi ya ku ne mhat'wa Jö

²⁰Jö unga ar hogam'ui, ne bi japi bi mengi bi nte ar tsi Hmu Hesukristo man'agi, nuna ar hoga Ma'yo bi nö'ma ár ji bi du'ma n'ar 'ra'yo nkohi hiñham'u da göts'i.

²¹Gese Jö da max'ahu gi 'yothu ya hoga 'befi ngu ne'ö, ne da mpe ha ri muihu da tsá gi 'yothu nö'ö numañho. Da njap'u ngetho tsix'ahu ar tsi Hmu Hesukristo, togo di 'ñepi da t'umba ar nsunda hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

²²Di a'ahu tsi kuhu, gi hñöñhu nunar mhönu hup'a ri muihu, nuna n'a tsi tui xta ot'ahu.

²³Pöhu, xi nthé ma tsi kuhu Timoteo. Nu'mu ngut'a da thokwa, ga me'be ma ga k'ös'ahe.

²⁴Zengwagihu gatho ri ma'yohu ne gatho ya ku. Peñ'ahu nzengwa nuya ku me Italia.

²⁵Dá hyex'atho'ihu ár nhwëki Jö. Dá njap'u.

AR SANTIAGO

Ar he'mi bi 'yot'a ar Santiago

Ar nzengwa

1 Dar Santiago, ár 'begogi Jö ne ar tsi Hmu Hesukristo, di zengwa'ihu gatho nu'ahu yá 'beto'ihu nu'u 'ret'amayoho yá t'u ar Israel ha gatho ya hai xka mfonthu.

Ar hoga mfödi unga Jö

²Ma tsi kuhu, njohyahu nú'mu gi thohu tsant'ö ya thogi.

³Gi pöhu nu'mu nts'at'ahu ri ñ'emuihu, ma da hñuxa ri ts'etihu.

⁴Umba ri müihu da nheki ri ts'etihu ha nö'ö gi pehu, ne gi ñöxu xiñho, hinte gi k'athu.

⁵Nu'mu n'a'ahu gi k'athu ar mfödi, 'yafu Jö ne da 'ra'ahu, ngetho nö'ö xa unga nzeye ne hingi ñös'ahu.

⁶Ñ'emuihu gi 'yafu, hingi yomihu. Ngetho nö'ö togo yomi, ñhehwi nuyá mpunts'i ar döñhontha xa tuxta ar ndöhi, mawa di manu.

⁷Nu'u togo njap'u, yo di benga ja tema da umba ar tsi Hmu.

⁸Nö'ö togo yót'a ár mfeni, hingi 'yo n'adar 'ñu.

⁹Nunar tsi ku hyoya, dá njohya xi numansu Jö.

¹⁰Ha nö'ö togo pe'sa yá m'ets'i, dá njohya xi hyoma hai Jö, ngetho nö'ö ngu ár ndoni n'ar doni, ma da thotho.

¹¹Ngetho nu xta boxa ar hyadi ne da pat'i, ar doni da 'yot'i, da da ár ndoni ne da m'eta ár nzatho. Njap'utho nö'ö togo the ya ñho, da m'eta mateda yá m'ets'i.

Ga tsethu ya ts'ati

¹²Nzatho nunar ñ'ohö da tho xiñho nú'mu ts'ati. Ngetho nu xta tho nunar ts'atinu, ma da hñönga ar te ngu ar nthöhö xi ñöt'wa Jö gatho nu'u togo mödi.

¹³Nu'mu n'a ts'ati da 'yot'a nö'ö hingi ho, yo ma da 'ñenö go tsata Jö, ngetho Jö hingi tsä da ts'ati da 'yot'a nö'ö hingi ho, ne hinto tsat'ö.

¹⁴N'a ngu n'a ts'ati nú'mu hár mfenise tsits'i da 'yot'a nö'ö ne ár ndo'yo.

¹⁵Nunar mfeninu, ngu n'ar 'behñö ñ'u, da 'rogi ar ts'oki, ne xta 'yot'e, da 'yonga ar ndöte.

¹⁶Ma tsi hmöka kuhu, yo gi 'behu ar 'ñu.

¹⁷Gatho ya hogant'uni xa xiñho, bi e mhets'i, bi pehna ar Dada togo

ár meti ar ñot'i. Nö'ö hingi mponi, ne hingi pata ár mfeni, ngu mponga ar xudi.

¹⁸Go bi ne'ö bi jaju da ntehu man'agi har mhö majöni da oxu, ne da nugagihu ngu ar 'bet'o sofo ma da njuxa m'efa.

**Nu'u togo ot'a ngu
mönga ar hoga mhö**

¹⁹Jange tsi kuhu, xojü xiñho ri guhu gi 'yohu, hinge dama gi thöhu, ne hingi mbo ri kwehu ngut'a.

²⁰Ngetho nö'ö togo mbo ár kwe, hingi pe nö'ö ne Jö da mefi.

²¹Jange hyehup'u gatho nö'ö hingi ho ne gatho nuya ts'omfeni. Pe'su n'ar hogamui gi hñöñhu ar hoga mhö xi t'ut'ahu. Nunar mhönu tsa da po'ahu.

²²Ne gi 'yothu nö'ö mönga ar hoga mhö, hinge honse gi 'yoxthu. Nu'mu hingi 'yothu, gi nts'oksehu.

²³Ngetho nu'mu n'a da 'yoxa ar mhö, ne hinda 'yo'te, ñhehwi n'a handase ár hmi har ñhe.

²⁴Nö'ö xi wadi xi hyanda ár hmi ne bi ma, m'efa bi pumhni tengü ár hmi.

²⁵Ha nö'ö togo huxa ár da har 'bepate xi hoga ma muihu, hingar döni, umba ár mu teni da 'yot'a nö'ö mö, ne njap'u nzatho gatho nö'ö ot'e.

²⁶Nu'mu n'a enö xa hongä Jö, ne hingi tsa da got'a ár ne, nts'okse, ne gatho nór 'befi hongä Jö, hinter m'ep'u'ö.

²⁷Nunar thongajö xint'axi ne hinte pe'sa ya jaxt'i hár nthandi Jö ar Dada, gehnu ma ga xi'ahu: Tsöñhu ya tsi hyoyabötsi ne ya 'ranxu tho ar k'at'i, ne gi ntsuñhu

hinda jaxt'a ri m'uihu gi mewihu ar ximhai.

Hingi hwanthu 'ra

2 Ma tsi kuhu, dá nheki nuna ri ñ'emuihu gi pe'sfu ma tsi Hmuhu Hesukristo, yo gi hwanthu togo gi zohu.

²Ngetho nu'mu ha ri mhunts'ihu da zonga n'ar ku di hö ya k'axt'amfo'ye ne ya hoga he, 'mefa da zonga man'ar tsi hyoya ku di he 'ra ya tsi njumfo,

³ne gi numañhohu nuna hö ar nzatho he, ne gi 'ñembabihu: Hñuxnu ha ya hoga nthuts'i. Ha gi 'ñembabihu nunar tsi hyoya: 'Bap'utho. Nu'mu gi ne gi hñudi, hñup'u har hai.

⁴Hage hingi hwanthu njap'u ya ku 'mu, ne gi teñhu ya mfeni hingi ho.

⁵Ma tsi hmöka kuhu, di ne gi 'yoxu nö'ö ma ga xi'ahu: Hage hinxi hwahna Jö nuya hyoya jawa har ximhai da me'sa nzeye ar jamfi, ne da yut'a hár ts'ut'wi xi ñöt'wabi nu'u togo mödi.

⁶Ha nu'ahu xka hyomfu ar hñö nö'ö ar tsi hyoya. Hage hingo nu'u pe'sa yá m'ets'i togo ja'ahu gi thohu ar ts'om'ui, ne gehyu togo tsix'ahu ma da 'bap'ahu ha ya ts'ut'wi.

⁷Ha hinga gehyu togo tsamba ar hoga thuhu bi mhat'ahu n'ehe.

⁸Nu'mu xa majöni gi othu ngu enga ar 'bepate xa döta ár nsu, gi teñhu 'mu ngu enga hár T'ofö Jö: Mö ri ñ'ohu ngu gi mhöse. Njap'u gi othu xiñho 'mu.

⁹Ha nu'mu gi hwanthu ri ñ'ohu, gi othu ar ts'oki, ne xka ts'ojwu ar 'bepate, 'ñudi gar ts'oktehu.

¹⁰Nu'mu n'a umba ár mu da 'yot'a gatho ngu mönga ha ya

'bepate, ne nu'mu da ts'oka n'a xenitho, da thoxa xoge.

¹¹Ngetho get'ö togo bi ñenö: Yo gi tsimba ár nthöti ma'ra, get'ö xi ñenö n'ehe: Yo gi ñhote. Ngetho nu'mu hingi tsimba ár nthöti man'a, ha gi hote, njap'u xka ts'okwa yá 'bepate Jö.

¹²Jange 'buhu ne gi ñöhu ngu nu'u ma da thö'spa majöni har 'ra'yo 'bepate xi hoga ma muihu.

¹³Har thöxamajöni hinda ma da m'e'spa ar nhwëki nu'u togo himbi me'sa ar nhwëki. Ha nunar nhwëki töpa ár nsu ar thöxamajöni.

**Ar ñ'emuişe hinter me'ö nu'mu
hingi pewi ya hoga 'befi**

¹⁴Ma tsi kuhu, te da maxa n'ar ku da ñenö pe'sa ar ñ'emui ne hinte nheki yá hoga 'befi. Hanja da tsa da mpo n'a nu'mu honse di mpe'sa ar ñ'emui.

¹⁵Xi'mu n'ar ku ar ñ'ohö wa ar 'behñö, hinte kö ár dutu, ne hinte pe'sa te da zi hyax'mu,

¹⁶ha nu'ahu gi ñembabihu: Di möhu ter entho, ñhexu xiñho ne niñöhu, ne hingi umfu tema hongá ár ndo'yo, tema ñho gi umfu 'mu.

¹⁷Njap'u ar ñ'emui n'ehe, nu'mu hingi pewi ya hoga 'befi, hinter me'ö.

¹⁸Tsa da ñenga n'a: Nu'ge gi pe'sa ar ñ'emui, ha nuga di pe'sa ya hoga 'befi. Utká ri ñ'emui hinte pewi ya hoga 'befi, ne nuga ga ut'a ma ñ'emui di pewi ya hoga 'befi.

¹⁹Gi jamfi n'ada Jö 'bui. Xiñho'ö. Njap'u nuya ts'ondöhi jamfi n'ehe, ne xa nhwöt'i ntsu.

²⁰Xa xka 'be ri mfeni. Ham'u ma gi pödi, nunar ñ'emui, nu'mu hingi pewi ar hoga 'befi, hinter me'ö.

²¹Ma palehu ar Abra bi nhu hinte ma ts'oki mi tu, ngetho bi 'yot'a ar hoga 'befi nú'mu mi datwa Jö ar Isa ár t'u, ngu n'ar m'oñho.

²²Ha hingi handi, ar ñ'emui bi mpefi mahyegiwi ya hoga 'befi, ne bi japi bi nxoge nú'mu mi t'ot'a ya hoga 'befi.

²³Njap'u bi thogi ngu engá hár T'ofö Jö habu enö: Ar Abra bi ñ'emui Jö ne bi nhu hinte ma ts'oki mi tu, ne bi nsipabi ár ñ'owi Jö.

²⁴Hyanthu 'mu, nuya jö'i numañho Jö ngetho ot'a ya hoga 'befi, honge honse thandwa ár ñ'emui.

²⁵Njap'u ar Rahab mar ts'o'behñö, bi nhu hinte ma ts'oki mi tu, ngetho bi umbá ar tsaya yá m'ehni, ne bi ko'sa ha man'ar ñu.

²⁶Ngetho jangu ar ndo'yo, nu'mu k'at'wabi ar hñö xi du, njap'utho ar ñ'emui n'ehe, nu'mu hingi pewi ya hoga 'befi hinter me'ö.

Nö'ö pe ma nehü

3 Tsi kuhu, yo xa gi hoñhu gi ñ'utatehu nezeye'ihu, ngetho gi pöhu ma da thobgagihu nö'ö ar pa da thöxamajöni.

²Ngetho gathö di ts'okwabihu Jö. Nu'mu di 'bu n'a hinte ts'okwa Jö nú'mu ñö, nö'ö xa 'bui xiñho, ne pe'sa ar ts'edi da zöma xoge ár ndo'yo.

³Nuju di tutwabihu ya bojö ha yá ne ya fani, ne da 'yotkagihu. Njap'u di ethu gathö ár ndo'yo.

⁴Nuya motsa n'ehe, mödi nda döta ne di ntöxkwi ya 'yomndöhi, t'et'a tsixa n'ar tsi t'ulo nt'e, ne et'a habu da ne nu'u et'i.

⁵Njap'u ma nehü n'ehe, gehnu n'ár tsi xeni ma ndo'yohu, ne tsa da

'yot'a ya döta 'befi. Hangu ár döta ar mboza tsá da tso n'ar tsi t'ulo tsibi.

⁶Ne numa nehü gehnü n'ar tsibi. Ja ñuxhñü ya ts'oki jawa har ximhai. Nunar nenu huxa ha ma ndo'yohü, xi ts'omba ár m'ui gatho nö'ö xi hyoka Jö. Gese ár tsibi ar 'bexui tso nunar tsibinu.

⁷Ngetho gatho ya zu'we ja har ximhai, ya ts'int'sü, ya k'eñö ne nuya zu'we ja har ñhonthé, xi tsá xi zönda ar jö'i.

⁸Ha hinjo'o n'ar jö'i xi zönda ár ne. Ngu n'ar hñeni hingi tsá da m'a'mi, xa ñuxa ar 'ñethi hote.

⁹Getnü di nsundahü Jö ar Dada, ne getnü di tsañhü ya jö'i di hñöxa Jö.

¹⁰N'adar ne habü ponga ar nsunda ne ar nts'ani 'mü. Ma tsi kuhü, yo gi njahup'u.

¹¹Hage n'adar pothe habü ponga ar uthe ne ar júthe.

¹²Tsi kuhü, hage n'ár 'bai ar iuxi tsá da unga ya 'ro njuka ar nziki, wa n'ár 'bai ar obxi da unga ya iuxi.

Ar mfödi di 'ñe mhets'i

¹³Nö'ö togo ja ri mfödihü ne xiñho ár mfeni, ñ'uhü ri hoga 'befihü da nheki gi pe'su n'ar hogamui, hingi ñ'exu.

¹⁴Ha nu'mü gi gesehü, ne gi benthü ar tuhni ha ri müihü, yo gi exa ri nsuhü gi eñhü gi pe'su ar hoga mfödi, ne hingi njap'u.

¹⁵Ngetho nunar mfödinü gi teñhü, himbi pehna Jö. Gehnü ár meti ar ximhai, xi bense ya jö'i, ne go unga ar ts'ondöhi.

¹⁶Ngetho nu habü ja ar gese ne ya tuhni, nunü hinte janü ar hogam'ui, hõnse nö'ö xi nts'otho.

¹⁷Ha nunar hoga mfödi di 'ñe mhets'i, m'et'o xint'axi, hingi hongar tuhni, di mönga ar hogamhö, ar hogajö'i. Di hwëka ma'ra, ne ot'a n'ar hoga 'befi, hindi ñ'önt'utho, gatho umba ár müi ot'a xiñho.

¹⁸Ne nu'u togo pe'sa ar hogamui ot'a ar hoga 'befi, ma da hñönga n'ar m'ui ter entho.

Ar ntsixkwi ya meximhai

4 Habü di 'ñe ya tuhni ne ya nt'utsate gi pe'su. Hage henge di 'ñe ngetho te gatho gi nehü, ne gathoyü nxint'a ha ri mfenihü.

²Gi hyoju ne hingi pe'su. 'Butho gi ñhohü ne gi ñö'spabihü yá ñho ma'ra, ne hingi tsá gi tsuhü nö'ö gi nehü. Xa gi ntunhü ne gi weñhü, ha hingi tiñhü nö'ö gi teñhü. Hinte gi pe'su ngetho hingi afü Jö.

³Ha nu'mü gi ahü hingi t'a'ahü, ngetho gi ahü ngu ne ri ts'omfenihü.

⁴Gi ñhehwihü n'ar jö'i ka ár nthöti. Wa hingi pöhu nö'ö togo ntsixkwi ar ximhai ntöxkwi Jö. Nu togo ne da ntsixkwi ar ximhai, hotwa ár xutha Jö.

⁵Wa gi beñhü hinter me'ö te mönga hár T'ofö Jö habü enö: Nunár Hñö Jö xi japi 'bü ha ma müihü, xa tuse mökagihü.

⁶Ha nö'ö xa hwëgagihü ár mfats'i, jange enö njawa: Jö ntöxkwi ya ñ'ets'i, ne faxa nu'u 'yo nts'a'mtho.

⁷'Yothwü Jö, yo gi ñhehü da dö'ahü ar ts'ondöhi, ne da 'wege da ma'ö.

⁸Kwathü gi hyoñhü Jö, ne da wat'i da hyoñ'ahü n'ehe. Nu'ahü xka 'yothü ar ts'oki, xuju ri 'yehü. Ne nu'ahü gi yót'a ri mfenihü, jafü da t'axka n'agitho.

⁹Dá du ri mũihu gi nzoñhu. Dá the ri thedehu da zo ar ts'oni. Dá the ri johyahu, da zop'ahu ar dumui.

¹⁰Nts'a'mhu hár nthandi ar tsi Hmu, ne go da 'ñes'ahu ri nsuhu.

Hinga theñhu ya ku

¹¹Tsi kuhu, yo gi nthentehu n'a ngu n'a. Ngetho nu'u togo ot'a njap'u, pontho thenga ya 'bepate ne embabi hinter me'u. Hingi ne da 'yote, ne go ne'u da hñö'spa majöni ya 'bepate.

¹²N'ase togo xi unga ya 'bepate, ge'ö togo tsa da unga ar mpoho, wa da japa ya jö'i da m'edi. Xi'ge, togo'i gi 'yapa ár mfei man'a.

Hyoñhu gi 'bet'ohu Jö

¹³Ha gi ohupya, nu'ahu gi exu ri nsuhu gi eñhu: Nupya wa xudi ga möhu ha n'ar hnini, ne ga 'buhunu n'a njeye, ga mpahu ne ga töhu ya bojö.

¹⁴Honse hingi pöhmöhu tema da tho xudi. Ngetho ter me'ö ri tehu. Ha hingi ñhehwihu ar 'bongui, n'a tsi tui da nheki ne da m'etho man'agi.

¹⁵Nö'ö xiñho gi 'ñeñhu: Nu'mu njap'u ne ar tsi Dada ne da hmiju ar te, ga othu nuna ne nuyu.

¹⁶Nu'mu hingi eñhu njap'u, gi exa ri nsuhu, ne gatho nö'ö hingi et'a Jö m'et'o, hingi ho.

¹⁷Ha nö'ö pödi da 'yot'a nö'ö xiñho ne hingi ot'e, ts'okwa Jö.

Ts'ohna nu'u pe'sa ya ñho ne to'ma ya hyoya

5 'Yohupya, nu'ahu gi pe'su nzeje ri ñhohu, nzoñhu ne xa

gi mahu, ngetho xa ma gi thohu ar hyoya ne ar thuhu.

²Nuya ri ñhohu xi 'yatho, ne xi zida ya zu'we nuya ri hehu.

³Nuya ri k'axt'i ne ri t'axbojöhu xi zida ar hai, gehyu ma da damajöni gi njahup'u. Nuya ri ñhohu xka kwathu nuya ngöxapayu, pontho xka munsu ya tsibi, ma gi ntsöt'asehu.

⁴Nuya 'befi xi 'yot'a ri 'begohu, kaxa Jö gi kahu ne hingi juthwu. Ne yá mhafi xi 'yo ar tsi Hmu togo xa pe'sa ar ts'edi.

⁵Xka 'buhuwa har ximhai ngu xka nehü, ne xka 'yothu ngu xi ne ri mfenihu. Ne xa xka noju, pontho ngu n'ar meti xi t'ent'i da tho.

⁶Xka hñu'su ne xka hyohu nunar tsi hogajö'i ñhetho.

Pe'su ar ts'eti ne gi 'yafu Jö

⁷Jange tsi kuhu, pe'su ar ts'eti, to'mhu ar pa da 'ñep'u ar tsi Hmu. Jangu ar wöhi to'mi da da ar 'bet'o 'ye, wa nuna ta m'efa, ne da ndui da mpot'i, ne ja da nxofo.

⁸Hö, pe'su ar ts'eti ne tseta ri mũihu, ngetho ar tsi Hmu 'bap'utho da ehe.

⁹Tsi kuhu, yo xa gi ngaxtehu te gatho gi hoxu ri kuhu. Nu'mu hin'ö, ma da t'ek'ahu ri mfeihu, ngetho nö'ö togo ma da hñöxa majöni, 'ba ar 'ñu da ehe.

¹⁰Tsi kuhu, pe'su ngu n'ar nt'uti gi temfu yá ts'eti yá m'ehni ar tsi Hmu bi mömp'u ár mhö. Teñhu hanja bi tho'u ya dumui.

¹¹Nuju di nuhu nzatho nu'u tho ya thogi. Xka 'yohu tengu mi pe'sa ar ts'eti ar Hob, ne xka pöhu tema

ngöts'i bi umba ar tsi Hmu, ngetho xa döta ár nhwëki ne ár hogamui.

¹²Hõnse nõ'ö xa di tet'ahü tsi kuhü, hinte gi 'ñethü made, ngu ar mhets'i wa ar ximhai. Nö'ö gi eñhü hö, di njap'ü, ha nõ'ö gi eñhü hin'ö, hin'ö. Yo ma da thus'a ri mfeihü.

¹³Nu'mü ja te tup'a ri müihü, 'yafu Jö. Ha nu'mü gi johyahü, tuthwü Jö.

¹⁴Ha nu'mü gi hñeñhü, zoñhü ya ndö har nijö da 'yapa Jö gi thixü, ne da gos'ahü ar nziki da e pöta ar tsi Hmu.

¹⁵Nu'mü da t'apa Jö ne di ñ'emui, go gehnü japi da dixa ar dathi, ne ar tsi Hmu da guts'i. Ha nu'mü xi 'yot'a n'ar ts'oki, da mpumbabi.

¹⁶Ndahü ri ts'okihü n'a ngu n'a, mhathwü Jö n'a ngu n'a, ne da

tsa gi thixü. Nu ár hoga nt'adi n'ar hogajö'i, xa te gatho tsa da 'yot'e.

¹⁷Ar Elia mar ñ'ohö mi tho ya ts'omfeni nguju n'ehe. Ne bi zit'a ár müi bi 'yapa Jö hinge nda 'wöi, ne himbi 'wö xoge ar ximhai hñu njeje ne 'rato nzönö.

¹⁸Bi mengi bi 'yapa Jö, ne bi 'wöi man'agi, ha nunar hai bi mengi bi unga ár sofo.

¹⁹Tsi kuhü, nu'mü gi ko'sü n'ar ku xki 'be ar 'ñu majöni,

²⁰pöhu nõ'ö togo da japa n'ar ts'okte da zop'ü ár ts'o'ñu, ma da japi da k'ont'a ár pa ndi ma har 'bexui, ne xi mpunga nzeye ya ts'oki.

ÁR NDUI AR PEDRO

Ár ndui ar he'mi bi 'yot'a ar Pedro

Ar nzeṅwa

1 Nuga dar Pedro, ár mpoteḡi ar tsi Hmu Hesukristo. Di ot'ahũ nunar he'minu, nu'ahũ xka mfonthu ha ma'ra ya hai núnu Mponto, Ngalasia, Nkapadosia, N'asia ne har hai Mbitinia.

²Jö ar Dada xki hwañ'ahũ ya maham'u ngu xki beñ'ö, ne bi hñux'ahũ nda t'axk'a ri m'uihu ár Hñö Jö. Njap'u da tsã gi 'yothu Jö, ne nda xuk'ahũ hár ji ar tsi Hmu Hesukristo. Dá hñus'a ar nhwëki ne ar hogam'ui t'a'ahũ.

N'ar döta ndo'mi

³Nsunda Jö ár Dada ar tsi Hmu Hesukristo, togo bi hwëgagihu da m'uhũ man'agi. Ne xa di 'withu di to'mhu nö'ö xi ñep'u, ngetho bi mengi bi nte man'agi ar tsi Hmu Hesukristo.

⁴Ne ma ga höñhunũ mhets'i n'ar ñho hiñham'u da nhwati, hinto da tsã da jaxt'i, ne hinda tho ár nzátho. Gehnu xi t'egagihunu.

⁵Ár ts'edi Jö faxa ma ñ'emuihu ga höñhu nunar mpohö xi t'egagihu, ne da t'aju ha ya ngöxapa.

⁶Ne go gehyu ja'ahũ gi njohyahu, mödi 'ra ya tsi pa gi thohu ya nt'utsa, nu'mu njap'u handa xiñho ar tsi Dada.

⁷Ne njap'u da ts'at'a ri ñ'emuihu, töta ár ñho ar k'axt'abojö t'ent'a har tsibi, ne da 'we gatho nö'ö hingi ho, mödi ma da thotho. Ha nuna ri jamfihunu ma da t'e'spa ár nsu, ne da nhumañho xta ep'u ar tsi Hmu Hesukristo.

⁸Hinxka hyanthu ha gi möhu, ne gi ñ'emuihu mödi hingi hanthupya. Nunar jamfinu ja'ahũ gi pe'su n'ar johya xa nzátho, hingi tsã ga möñhu tengu'ö.

⁹Ne gi tsuhu ar mpohö, gehnu gi ñ'emuihu gi tsuhu.

¹⁰Nuyá m'ehni Jö bi ñ'ani ne bi hñet'u tema ndi bonga nunar mpohö xki ñhöt'ahũ, ne bi möñ'u nunar nhwëkinu xki t'ek'ahũ.

¹¹Mi het'u xiñho togo ne ham'u ma nda tho nö'ö xki xipa ár Hñö ar tsi Hmu Hesukristo mi pes'u. Gehnu mi xip'u tema ugi ma nda tho'ö, ne ya döta njöpi nda e m'efa.

¹²Xki t'utwabi'u nehe hinge nda zu nuya ñhoyu, go ma nda zuju. Nö'ö mi möñ'u maham'u, xi xi'ahupya

nu'u togo hōmpa ár ts'edi ár Hñö Jö, gehnu xpa e mhets'i. Gathoyu nemhö da bö xiñho ya enxe.

Ts'ónkagihu ga 'buhu n'ar m'ui xint'axi

¹³Jange umba ri muihu gi pöhu tema gi pehu. Da xo ri dahu, ne gi to'mthohu ar nhwëki ma da hö ma tsi Hmuhu Hesukristo xta ehe.

¹⁴Nupya gar bötsi'ihu Jö gi ohu gatho nö'ö nsi'ahu. Jange yo gi nehu nuya ts'oki ngi othu maham'u nú'mu hinge ngi pöhu ngi 'yothu ar ñho.

¹⁵Jangu nö'ö togo bi zoñ'ahu xint'axi ár m'ui, gi njahup'u n'ehe, dár nt'axi gatho nö'ö gi 'yothu.

¹⁶Ngetho njanu xi mönga Jö har T'ofo: Dár nt'axi ri m'uihu nguga xint'axigi.

¹⁷Ha nu'mu gi ndöñhu ngu ri Dadahu togo ot'a ar hoga ts'ut'wi, umba ngu xi 'yot'a n'a ngu n'a, ne hingi hwantho; jange ntsuñhu hanja gi 'yohu gatho ya pa gi nehu ar ñu di ma mhets'i.

¹⁸Ngetho bi njuk'ahu har m'ui hinte mar ñho bi zok'a ri dadahu. Ha nunar njut'i bi t'uni bi ts'iñ'ahu, hinge ngu nö'ö thege, ngu ar k'axt'i wa ar t'axbojö.

¹⁹Gese ár ji ar tsi Hmu Hesukristo bi nö'mi, ngu n'ar tsi deti t'unga ngu ar m'oñho, xa 'bui xiñho ne hingar ts'onte.

²⁰Jö xki benga nda 'yot'a njap'u nú'mu hinxki hyokta ar ximhai, ne ka xi nheki nuya payu homp'a ri ñhohu.

²¹Ne nuna ar ugi bi tho ar tsi Hmu Hesukristo, bi ja'ahu gi ñ'emuihu Jö, togo bi ko'spa ár te ne xi umba n'ar döta nsunda. Njap'u gi

ñ'emuihu Jö, ne gi to'mbabihu ár mfats'i.

²²Xi t'axka ri muihu gi othu nö'ö majöni, ne ár Hñö Jö fax'ahu gi pe'su ar hoga mhöte hindi oxta mañö. Jange mhöhu n'a ngu n'a. Nunar mhötenü di ñe ha n'ar hogamu xint'axi.

²³Ngetho xka penju xka m'uhu man'agi. Hinge xka ñehupya ha n'a di the ár te. Xka poñhu ha n'a hingi the ár te, nú'mu ga pöthwu ár mhö Jö hö ar te ne hiñham'u da thege.

²⁴Ngetho hár T'ofo Jö enö njawa: Gatho ya jö'i ñehewi ya doni, ne ár nsu ngu ár ndoni.

Xta 'yot'a ar doni da da ár ndoni.
²⁵Ha nunár mhö Jö hiñham'u da thege.

Gehnu ar hoga mhö xi nsi'ahu.

2 Jange hyehu n'agitho gatho ya ts'oki, ya nhemñö, nö'ö gi yot'a ri hmihu, ya hyokte, ne ya 'yonga 'bede.

²Xa gi hyoñhu ngu n'ar tsi t'ulo bötsi ar 'ba di ñe mhets'i hinte xi nthönts'i. Njap'u gi tehu xiñho ne gi pe'su ar mpoho.

³'Yothu njap'u ngetho xka pöthwu ár nhwëki ar tsi Hmu.

Ar tsi Hmu Hesukristo ngu n'ar do pe'sa ar te

⁴Kwathu gi hyoñhu ar tsi Hmu Hesukristo, togo ngu n'ar do pe'sa ar te. Mödi nunar donu bi zanda nu'u togo mi ho ar ngu, ha Jö go bi hyandi ngu n'ar do xi thahni ne nzatho.

⁵Gi njahup'u n'ehe, di hñöx'ahu ar do hö ar te, n'a ngu n'a gi jafu da he'sa ár nijö Jö. Ne di hñöx'ahu ar möjö pe'sa n'ar m'ui xint'axi,

gi ent'a ri tehü ngu n'ar m'oñho numaño Jö, gi hömfü ár ts'edi ar tsi Hmu Hesukristo.

⁶Jange enga har T'ofó:

Pöhu di exnü Nsion ar mudido dü'ma ar jödo xi thahni nzatho.

Nu'u togo da ñ'emüibi, hinda ma da 'be ár tsa.

⁷Jange nu'ahü xka ñ'emüihu, gi hanthü nzatho'ö. Ha nu'u togo hinxi ñ'emüi, ngu enga har T'ofó:

Nunar do bi zanda ya hongu, nupya ar mudido dü'mba ár jödo ar ngu.

⁸Ne enö n'ehe:

Gehnü ar do da japi da fe'sa yá wa ne da hwangi.

Ngetho nthewi ar mfets'e hár mhö Jö, gehyü ya me'sku. Njap'u xki thuts'i nda njap'u'u.

Ár hnini Jö

⁹Ha nu'ahü yá böts'i'ihu Jö xi hwañ'ahü, yá möj'ö'ihu ar ndö mhets'i. Go ge'ahü ár hnini Jö 'bü xint'axi, ne ár meti'ihu'ö. Ges'e'ö bi hwañ'ahü gi xifü ma'ra tengu ár ts'edi ne ár nsunda nö'ö togo bi zo'ahü ngi poñhü har 'bexui, ne gi 'buhupya har hoga hyats'i xa nzatho.

¹⁰Maham'u hinge ngar hnini'ihu Jö, ha nupya hö, yá hnini'ihu'ö. Maham'u hinge ngi pe'sfü ár nhwëki'ö, ha nupya hö, xka hñömfü ár nhwëki.

'Buhü ngu yá 'bego'ihu Jö

¹¹Tsi kuhü, di zo'ahü ngu ya nzohö ne ngu ya ne'ñu. Di xi'ahü gi hyehü nuya te gatho ne ri ndo'yohü, gehyü ntöxkwi nö'ö ne ri müihu.

¹²'Buhü n'ar hogam'ui mameda nu'u togo hinxi jamfi, mödi 'yomp'a ri 'bedehü eñ'u xi nts'otho nö'ö gi othü. Ne xta ep'u ar tsi Hmu Hesukristo, ma da nsundabi Jö xta xo yá da, da bö'u mar ñho nö'ö ngi othü.

¹³Ngetho gi jamfihu ar tsi Hmu, 'yothü gatho nu'u togo pe'sa n'ar nsu. 'Yothü ar ndö xi t'exa mañö,

¹⁴ne gatho yá maxte, ngetho xi m'ehni da umbya mfei ya ts'okte, ne da ñe'spa yá nsu nu'u ot'a xiñho.

¹⁵Ne Jö gi 'yothü xiñho, ne njap'u gi kothwü yá ne nu'u ya jö'i hingi numaño nö'ö di pehu.

¹⁶'Buhü wande hinto su'ahü, hõnse hingi jahü gi ne gi 'yothü nö'ö hingi ho. 'Yohü ngu yá 'bego'ihu ar tsi Dada.

¹⁷Ñe'sfü ár nsu gatho. Möhu ya tsi ku. Tsufü Jö. 'Ñe'sfü ár nsu ar ndö n'ehe.

¹⁸'Bego'hu, pe'su n'ar hogamüi gi 'yothü ri hmuhu. Hinge hõnse nu'u togo ya hogaj'ö'i, 'yothü nu'u xi ñhembí gi tsethü n'ehe.

¹⁹Jö handa xiñho nu'u tho ya mfei hindi ñepabi, nuya thogi tseti, ot'e da gohwi xiñho Jö.

²⁰Tema ñho gi juju nu'mü gi tsethü ar mfei ngetho xka nts'ojü. Ha nu'mü gi thohü ar mfei ngetho gi othü nö'ö xiñho, njap'u hö, hant'ahü xiñho Jö.

²¹Xi ts'oñ'ahü gi tsethü; ngetho ar tsi Hmu Hesukristo go bi tho'ö ya thogi ma nga thohühmö, ne njap'u bi utkagihu ár m'ui ga tēñhü.

²²Nö'ö hinte ma ts'oki bi 'yot'e, ne hinte mar nhemhñö bi bongá hár ne.

²³Núm'u mi ts'ani, himi ko'sa ar nts'ani. Núm'u mi tho ya ugi, hinge mi xipabi nda njapabip'u n'ehe. Mi tsokwa gatho hár 'ye nö'ö togo ot'a ar hoga ts'ut'wi.

²⁴Gese bi hñöska ma ts'okihu hár ndo'yo nú'mu mi ts'uta har pont'i, ne njap'u nu'u di 'buhu, hinte tsa te da jaju ar ts'oki. Nupya ga 'buhu ga othu nö'ö xiñho. Bi tho ar ugi'ö, ne njap'u gi pe'su ar nzaki.

²⁵Ngetho ngi ñhehwihu 'ra ya tsi deti xki mfont'i, ha nupya xka penju xka tsuhu ar ma'yo su'a ri tehu.

Hanja da m'u ya nthöti

3 Di zo'ahu nu'ahu gar 'behñöhu n'ehe, gi 'yothu ri dömehu, ne njap'u nu'mu togo hinxi ñ'emui, da hñönga ár mhö Jö hant'ahu ri hogam'uïhu, hinge mahyoni gi zohu.

²Hõse da hyant'a ri hogam'uïhu xint'axi ne gi tsufu Jö.

³Nuna ri ñhokihu, hinge xa gi hyoñhu nö'ö oxta mañö xa di thotho gi ñhoju. Yo xa gi ñhoxu ya hwexkabojo, ne hingi hyehu ya he gi ñ'exu.

⁴Hyoñhu nö'ö di 'ñe mbo ri muïhu. Nunar ñhokinu hiñham'u da thege. Gi umba ri muïhu gi 'buhu n'ar hogam'uï, ne gi 'yothwu ar ñho ma'ra. Gehnu numañho Jö.

⁵Ngetho njap'u mi ñhoka maham'u nu'u ya tsi 'behñö mi 'bu n'ar m'ui xint'axi. Ne mi to'mba ár mfats'i Jö, mi ota gatho nö'ö mi xipa yá döme.

⁶Jangu ar Sara mi ota ar Abra, ne mi embabi ár hmu. Ha nu'ahu xka ehü di boni yá t'inxu'ihu, nu'mu gi 'yothu ar ñho ne hiñ'otho te gi tsuhu.

⁷Di zo'ahupya nu'ahu gar dömehu, 'buhwihu ri 'behñöhu gi pe'su n'ar döta mfödi, ne gi umfu ar nsu di 'ñepi, ngetho hints'u nzeze yá ts'edi. Beñhu gehnu ri ñ'owihu gi hñöngwi mahyegi yá njöpi Jö, ne njap'u hinte di ja te da k'a'sa da t'a'ahu nö'ö gi afu Jö.

Hanja da m'u gatho ya ku

⁸Hár ngöts'i di xi'ahu gi beñhu n'adar mfeni, di ko ri muïhu gi mhöhu ngu ya tsi ku, gi pe'su ar nhwëki ne gi ntsixkwihu gatho.

⁹Yo gi ko'spabihu yá ñöni togo ot'ahu ar ts'oki, ne hingi ntsants'aniwi ma'ra. Nö'ö gi 'yothu, tetwathohu Jö, ngetho xi ts'oñ'ahu da t'a'ahu ar njöpi.

¹⁰Ngetho ngu enga har T'ofö: Nö'ö togo ne da mö ár te, ne da hyanda ya hoga pa, hinda hye ár ne da mönga nö'ö hingi ho, ne hinda hyegi da mönga ya nhemhñö.

¹¹Dá hye ar ts'oki ne da 'yot'a nö'ö xiñho.

Da hyonga ar hogam'uï, ne xta dini hinda hyegi.

¹²Ngetho ar tsi Hmu handa xiñho nu'u pe'sa n'ar m'ui xint'axi, ne oxtho to'mi tema da 'yapabi. Ne 'butho da umba yá mfeï nu'u togo hingi ot'a xiñho n'ehe.

¹³Ha nu'mu gi othu nö'ö xiñho, togo tsa te da ja'ahu 'mu.

¹⁴Ne nu'mu ja te da nja'ahu ngetho gi othu xiñho, nzatho'ö. Yo gi jafumasu ne da pi'ahu, ne hingi tu ri muïhu.

¹⁵Nö'ö gi pehu, nsundahu Jö ar tsi Hmu ha ri muïhu. Ne hyax'mu

gi 'buhū xka ñhojū gi thōthū,
hingi ñ'exū ne di 'benga nt'ek'ei
nu'ū togo añ'ahu teme di bonga ri
ndo'mihū gi pe'sū.

¹⁶Buhū hinte di tsu'a ri mfenihū.
Ne njap'ū nu'ū jus'ahu ri 'bedehu
enō gar ts'oktehu, da 'be yá tsá xta
nu hingi njap'ū. Xta nu'ahu gi pe'sū
n'ar hogam'ui, ngetho gi 'buhwihū
ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁷Xiñho'ö nu'mū gi thohū ya thogi
ngetho gi othū nō'ö xiñho, nu'mū
njap'ū ne ar tsi Hmu, hince gi thohū
ya thogi ngetho gi othū ya ts'oki.

¹⁸Nunar tsi Hmu Hesukristo bi
tho n'agitho ar ndöte, njap'ū bi
hñöga ma ts'okihū. Ar hogajö'i bi
unga ár te bi pokagihū nuju xta othū
ya ts'oki, ne da zixkagihū ma ga
'buhwihū Jö. Majöni bi du ár ndo'yo,
ha nu ár hñö himbi du, pontho
bi mengi bi nte nú'mū mi nanga
man'agi ár ndo'yo.

¹⁹Nunár hñö bi ma ba humbyá
hmi nu'ū yá hñö ya jö'i bi jot'i.

²⁰Nu'ū maham'ū himbi ne bi
'yode, hangu bi dō'mahmō Jö, gatho
ya pa bi zi'spa ar Noe bi hyoka ar
motsa. Himbi k'ont'a nzeýe ya jö'i,
hōñse hñöto bi bongi nda jöt'a har
dehe.

²¹Nunar dehenu bi ñu'sa ar
ximhai, ñhehwi ar xixthe nuya
payū. Nunar xixthenū, hince di
nehū ga xuju ma ndo'yohū. Gehnū
n'ar nt'udi di uñhū hár nthandi
Jö hinte tsuka ma mfenihū, ne
xta mpohū. Gathonū xta hñhū
ngetho bi mengi bi nte ar tsi Hmu
Hesukristo.

²²Gehnū mi wadi bi boxa mhets'i,
bi hñuxa hár ñ'ei Jö. Ne gatho ya

enxe, ya ndö ne ya ts'ut'wi ota nō'ö
mōñ'ö.

Ngu yá hoga 'bego'ihu Jö, jafu da
mpe ya hogant'uni xi 'ra'ahu Jö

4 Ar tsi Hmu Hesukristo bi
zeta nuya thogiyū hár ndo'yo,
jange pe'sū nunar mfeninū n'ehe.
Ngetho nu'ū togo xi tho ya ugi hár
ndo'yo, xi ñ'ehwi ar ts'oki.

²Nuya pa xi 'ñep'ū hinda m'ū
ngu nese, temtho yá ts'onhe ya
meximhai. Nupya da 'yot'a gatho
ngu ne Jö.

³Hyehup'ū nō'ö ngi othū mi
numañho nu'ū hingya gamfi. Nu'ū
'bengwi ya jö'i, te gatho ne'ū, xa
ya nti, xa ne da 'be yá mfeni ha ya
dango, ne ndōnga ya tsita emp'ö, xa
xi nts'otho nō'ö ot'ū.

⁴Nuyū 'yotho hingi ñ'owihū ha yá
ts'o'befi, ne theñ'ahu.

⁵Ha ma da datwa majöni nō'ö
togo xi ñhoki da umbyá mfei nu'ū
te, ne nu'ū xi du.

⁶Jange xi nsipabi ar hoga mhö
nu'ū togo xi dupya, ne da tsá da
m'ū'ū ngu ar hñö di hñöxkwi Jö,
mödi bi hñōnga ar ndöte ngu ar
njut'i ar ts'oki tho gatho ya jö'i.

⁷Nö'ö ar pa da göxa xoge,
'bap'utho da zoho. Jange hyanthū
xiñho tema gi pehū, ne ndö'mhū
hingi tsayahū gi zohū Jö.

⁸Ne gi umba ri muhū m'et'o xa
gi mhöhu n'a ngu n'a, ngetho ar
mhöte punga nzeýe ya ts'oki.

⁹Gi nethohū gi uñhū ar tsaya n'a
ngu n'a.

¹⁰Ngu yá hoga 'bego'ihu xi
t'ent'a ha ri 'yehū nuya nzeýe ya
hogant'uni unga Jö, jafu da mpe

ha yá m'úi ma'ra ngu ar nt'uni xi nhwék'ahú.

¹¹Nu'mú ja n'a togo ñö, dá ñö ngu mönga ár mhö Jö. Ha nu'mú ja n'a togo pepa ma'ra, dá 'yot'e ngu ár döta ár ts'edi Jö xi thembabi. Ne njap'ú gatho nö'ö gi pëhú da nsundabi Jö, ngetho gi pëfú ar tsi Hmu Hesukristo. Jö ár meti ar nsunda ne ar ts'ut'wi hiñham'ú da göts'i. Dá njap'ú.

Di thohú ya thogi ngetho dar gamfihu

¹²Ma tsi hmöka kuhú, yo gi tu ri muíhu nu'mú xta ep'ú ya thogi, ne da zu'ahú ngu n'ar tsibi da tsat'ahú ri ñ'emúihu. Yo ma gi 'yohú xta ep'ú gathoyú.

¹³Nö'ö gi 'yothú, njohyahu ngetho gi thohú n'a tsi tui ya úgi ngu bi tho ar tsi Hmu Hesukristo, ne nú'mú xta nheki ár nsunda xa ma gi njohyahu.

¹⁴Nu'mú nt'utsa'ihu ngetho gi teñhú ar tsi Hmu Hesukristo, xa nzatho'ö, njap'ú nheki gi 'buhwihú ár Hñö Jö. Majöni nu'ú tsani, ha nu'ahú gi nsundabihú ha ri m'úihu.

¹⁵Yo ma gi thohú ya thogi ngetho gar hyotehú, gar bëhú, gar ts'oktehu, wa gi ñ'öxtehu tengú yá m'úi ma'ra.

¹⁶Ha nu'mú gi thohú ya thogi ngetho xka ñ'emúihu, yo ma gi ntsahú. Nsundabihú Jö gi thohuyú.

¹⁷Ngetho bi zó ar pa da nja ár mfeí Jö, ne ma da du'ma m'et'o hár nijö. Ha nu'mú xi nduí xi gutka ma guhú, tema ngöts'i to'ma nu'ú hinxi ñ'emúí ár hoga mhö Jö.

¹⁸Ne enga har T'ofó n'ehe:

Nu'mú xa xi ñhembí da mpohó n'ar hogajö'i,

habú di gohmö nö'ö hingi benga Jö, ne ar ts'okte 'mú.

¹⁹Jange nu'ú togo gi thohú ya thogi ngu ne Jö, 'yent'athohú ri tehú ha yá 'ye ar tsi Dada togo bi hyogagihú, ne xa gi umba ri muíhu gi 'yothú ar ñho.

Sufú yá tsi deti Jö

5 Di zo nu'ú ya ndö har nijö gi 'buhwihup'ú. Di apabiga dar ndöse n'ehe, ne da handwa yá úgi bi tho ar tsi Hmu Hesukristo, ne di to'mi ga 'bu'benú mhets'i xta nheki ár nsunda.

²Suhú ya tsi deti gi 'buhwihup'ú yá meti ar tsi Hmu. Yo gi othu ngetho nja'ahú, go gi nesehú. Yo gi homfú yá bojö, njohya gi suhú.

³Hingi 'yothú ndöta gi ne gi hyomaháihu nu'ú togo gi suhú. Nö'ö gi 'yothú, 'ñuhú n'ar hogam'úi.

⁴Ne xta ep'ú ar Döngama'yo, ma gi hñöñhú ar nthöhö nsunda hinda ma da thege.

⁵Mahyegi di xi'ahú nu'ahú gi bötsihú, 'yothú te da xi'ahú ya ndö har nijö. Gatho'ihu ñ'othú n'a ngu n'a, ne di nhekiho ri hogamúihu, ngetho:

Jö ntoxkwi nu'ú ya ñ'exte, ne hwékwa ár mfats'i nu'ú hingya ñ'ets'i.

⁶Nts'a'mhú hár nhandi Jö togo xa ja ár ts'edi, ne go da 'ñes'ahú ri nsuhú nú'mú xta zonga ar pa xi beñ'ö.

⁷Tsokwabihú Jö gatho ri dumúihu, nö'ö hingi tsaya su'ahú.

⁸Zot'a xiñho ri dahú ne yo gi othu, ngetho ri ñ'unihú ar ts'ondöhi 'yo ngu n'ar 'muhu honi togo da 'yent'a ár ne.

⁹Noxju gi to'spabihü xi nze ri jamfihü. Gi pöhu nuya thogiyü, bí thopya nzeýe ya ku xoge ár nxidi ar ximhai.

¹⁰Ne Jö togo ár meti ar nhwëki, bi zokagihü ga 'buhü hár nsunda hingi thege, ngetho di teñhü ar tsi Hmu Hesukristo. Nu xta tho 'ra ya tsi pa gi thohü ya thogi, gese'ö da max'ahü gi 'buhü n'ar m'ui xint'axi, da zet'a ri jamfihü, da 'ra'ahü ar ts'edi, ne da zix'ahü xiñho hár 'ñu'ö.

¹¹Jö go ár meti'ö ar nsunda ne ar ts'ut'wi hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

Ya ngöxanzengwa

¹²Di peñ'ahü nunar he'minu da hñös'ahü ar ku Silbano, togo di handi n'ar ku ota xiñho ar tsi Hmu. Xta ot'ahü n'a tsi tui, di ne ga hup'a ri muihü, ne di damajöni gehnu ár nhwëki Jö nö'ö gi teñhü.

¹³Ar nijö 'bü Mbabelonia, mahyegi ngu'ahü xi hwahna Jö, peñ'ahü ar nzenywa n'ehe. Ar ku Mörko togo pontho ma t'u zengwa'ihü n'ehe.

¹⁴Nzengwahü n'a ngu n'a xa gi mhötehü. Gi 'buhü n'ar hogam'ui gatho nu'ahü xka nthexü ar tsi Hmu Hesukristo. Dá njap'u.

ÁR ÑOHO AR PEDRO

Ár ñoho ar he'mi bi 'yot'a ar Pedro

Ar nzungwa

1 Nuga dar Simu, t'engagi ar Pedro, ár 'begogi ne ár mpotegi ar tsi Hmu Hesukristo. Di ot'ahú nunar he'minu nu'ahu xka tsuhú n'ar nzatho jamfi ngu nö'ö di pe'sje. Xka tsuhú nunar jamfinu, ngetho xa ar hogajö'i ma Jöhu ne ma Pohotehu ma tsi Hmuhu Hesukristo.

²Dá hñuxa ar nhwëki ne ar hogam'ui gi höñhu, ngetho gi pöhu Jö ne ma tsi Hmuhu Hesukristo.

Nuya ku di hñöxa ár m'ui Jö

³Jö xa pe'sa ár ts'edi, ne xi 'rakagihu gatho nö'ö di hoñhu ga 'buhu ne ga pefu xiñho, ngetho nö'ö togo bi zokagihu xa döta ár nsunda, gese'ö bi ñ'udi ga pötwabihu.

⁴Ne xi 'raju ya nzatho ñhöt'i thota ár mhödi ne xa döta. Njap'u da tsa di hñöx'ahu ár m'ui Jö, ngetho xka hyehup'u ar ts'oki jawa har ximhai, t'ot'e tenga yá ts'onhe ya jö'i.

⁵Jange nu'ahu xa gi umba ri muihu gi tetwabihu da mewi ri jamfihu ar hogam'ui, ha nunar hogam'ui di pewi ar hoga mfödi.

⁶Nunar hoga mfödi di pewi ar nts'uni, ha nunar nts'uni di pewi ar ts'eti, ha nunar ts'eti di pewi ar nhwëki.

⁷Ha nunar nhwëki di pewi ar mhöte n'a ngu n'a, ne nö'ö gi mhöhu n'a ngu n'a, di pewi gi möhu gatho nu ma'ra.

⁸Ngetho nu'mu xa gi pe'suyu, ne gi jafu da xu, hinda ma da m'ep'u xka pöhu ar tsi Hmu Hesukristo, hingi 'buhu njap'utho hinter m'efi ri tehu.

⁹Ha nu'u togo hingi pe'sa nuya ñhoyu pewi yá jamfi, ot'a ngoda, hingi honga nö'ö bi e mhets'i, ne xi pumhni xi nsukwa yá ts'oki xki 'yot'a mam'et'o.

¹⁰Jange tsi kuhu, xa gi umba ri muihu gi ñ'uhu xi ts'oñ'ahu ne xi thañ'ahu, ngetho nu'mu gi 'yothu njap'u, xi ñhemi gi tahu.

¹¹Ne njap'u ma da sok'ahu n'ar döta ne nzatho goxthi, ne gi kuthu har ts'ut'wi hiñham'u da thege, ár meti ma Pohotehu ne ma tsi Hmuhu Hesukristo.

¹²Nuga hinga ma ga tsaya ga beñ'ahu gathoyu, mödi xka pöhu ne xi zet'a ri jamfihu gi teñhu nö'ö majöni xi nsi'ahu.

¹³Di beni nupya di 'bũtho, gehnu ma 'befi ga bemp'ahu gi 'yothuyu.

¹⁴Ngetho di pödi ngut'a ma ga hekwa nunar ndo'yonu, ngu xi xikagi ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁵Ma ga umba ma mũi n'ehe, nú'mu xka ñ'e'be nunar hainu, nu'ahu hyax'mu gi benthu nuya xta ut'ahu.

Damajöni nu'u togo bi hyandwase ár nsunda ar tsi Hmu Hesukristo

¹⁶Nuje xta ut'ahe ngu da handwasehe ár ts'edi ne ár ñehe ma tsi Hmuhu Hesukristo, hinge ngu enga ya 'bede xi bense ya jö'i.

¹⁷Da hanthe nú'mu Jö ar Dada bi ñe'spa ár nsu ne bi umba ar nsunda, núnu habu bi nheki nunar mhö ndi ñe har nsunda mhets'i, mi enö: Gehnu ma hmöka T'u, jakagi ga njohya.

¹⁸Ne nuje da ohe nunar mhönu ndi ñe mhets'i nú'mu ndi 'bu'behe har jöpa t'ohö.

¹⁹Gatho nuya thogiyu xi ñ'udi majöni nö'ö xki mönga yá m'ehni Jö. Jange xiñho gi jafumasu nuya mhöyu, ngu n'ar ñot'i yot'ahu madedá ar 'bexui, gi to'mhu da hats'i ne da yot'ahu ar njötsö poxa 'bu xudi.

²⁰Honse beñhu m'et'o, gatho nö'ö xi 'yot'a yá m'ehni Jö har T'ofó, hinda tsá ga bensehu nö'ö tema ne da mö, go utkagihu Jö.

²¹Ngetho nuya te bi mönga nuya m'ehni'u, hingar mfenise n'ar jö'i. Bi t'umbabi nu'u yá 'bego Jö mi 'bu n'ar m'ui xint'axi, mi möñ'u ngu mi xipa ár Hñö Jö nda mö.

Ya kate m'ehni ne ya kate utate

(Ar Huda 3-13)

2 Mi 'bu nuya pa'u ya kate m'ehni har hnini Israel, ngu

ma da nja ya kate utate habu gi 'buhu n'ehe. Nuyu ma da kut'a ñ'öntho ya ts'omhö da hwata ar nijö. Hinge hõnse'ö, ma da konga ar tsi Hmu togo bi guka har ts'oki, ne njap'u ma da nhwati n'agitho.

²Ne nzeýe ma da demba yá ts'o'befi, ne go yá ts'okiyu ma da ts'anga ar ñu majöni.

³Xa ya nzibjö, ma da guk'ahu yá nthöhö di mönga ya nhemhñö. Nuyu yanu maham'u xi t'ekwa yá mfei, ne 'bap'utho ar pa da nhwati.

⁴Ngetho Jö himbi pumbabi ya enxe bi nts'oki. Bi 'yut'a har tsibi, ne bi ñet'a har fadi xi m'exui, t'egi da zonga ár pa ar mfei.

⁵Ne himbi pumba nuya jö'i mi 'bu mam'et'o, ba pempa ar dölye bi go'ma xoge ar ximhai mi 'bu har ts'oki. Hõnse bi 'ye ar Noe mi uta ya jö'i ar hogam'ui, nunu ne ma yoto bi k'ont'wi.

⁶Ne mba m'empa ar mfei nda nhwata ar hnini Sodoma ne Gomora, hõnse ar 'bospi bi gohi. Ne bi jap'u ngu n'ar nt'udi ma da njapabip'u nu'u ne da m'u n'ar ts'om'ui.

⁷Ne bi 'yekwa ár te ar Lot togo mar hogajö'i, mi tupa ár mũi mi handi hanja mi 'bu nuya ts'ojö'iyu.

⁸Ngetho nunar hogajö'inu mi 'buhwi'u, jange hyax'mu mi tupa ár hogamui mi handi ne mi o'spa yá ts'o'befi.

⁹Ja nhekinu, ar tsi Hmu njambödi da máxa da tho ar ts'ati nu'u ya hogajö'i, ne da 'yekwatho yá mfei nu'u togo ot'a ar ts'oki, da t'umba nunar pa da thöxamajöni.

¹⁰Ne töte yá mfei nu'u togo bi denga gatho nö'ö mi ne yá ndo'yo.

'Yo'u har ts'oki ne ot'a gatho nö'ö xints'otho, hingi ne togo da mehni. Xa ya gese ne xi me yá ñö, hingi ntsu da zanga nu'u togo pe'sa yá ts'edi.

¹¹Nuya enxe mödi töte yá ts'edi ne yá nsunda, tsupi hingi a n'ar mfei da zuhyu nú'mu 'bu'u hár nthandi ar tsi Hmu.

¹²Ha nuya jö'iyü ñömañ'u nö'ö hingi pödi, ngu ya meti hiñ'otho yá mfeni, xi t'ent'i da tho ne da nhwati. Nuyá ts'okise da zixa har 'bexui.

¹³Ma da hñonga yá nthöhö ngu ya ts'okte, ngetho gehyü yá johyayü, zoda ar hyadi ot'a gatho nö'ö ne'u. N'ar m'etsayü, ngetho nú'mu gi ntsixkwihü, ñ'entho ot'u nö'ö hingi ho.

¹⁴Nuyü honse xa hyokwa yá nthöti ma'ra, hingi tsabi ot'a ya ts'oki. Hat'i da zo ha yá 'yeyü nu'u togo hinxi zeta yá ñ'emüi. Ha yá müi xi nzöi hyokwa yá meti ma'ra. Yá bötsiyü ar 'bexui.

¹⁵Xi hye'u ar 'ñu majöni, ne xi demba ár 'ñu ar Balam ár t'u ar Beor, togo xa bi mö ár nthöhö ar ts'oki.

¹⁶Mödi n'ar meti ndu bi ñö ngu n'ar ñ'oho, bi zuí himbi hyegi nda 'yot'a nö'ö mi beni.

¹⁷Nuya jö'iyü ñhehwi ya pothe hinte unga ar dehe, ne ngu ya gui tuxta ar 'yomndöhi. Xi t'ekwabi da m'u har 'bexui hiñham'u da göts'i.

¹⁸Ngetho ñö ya mhö ñ'ets'i hinte yá ñho. Njap'u ko'sa nu'u majöni mi ne nda hye nu'u togo 'bu har ts'oki, ne kadi da 'yot'a gatho nö'ö ne yá ndo'yo.

¹⁹Xipabi'u da xot'a yá nthöt'i, ha gese'u xi nthöt'a har ts'oki. Ngetho

nö'ö togo da nthöhö, nu togo bi döhö pontho xi döt'i, japi da 'yot'a nö'ö ne'ö.

²⁰Xa majöni di xi'ahü, nu'mu xki k'othmö'u ha ya ts'oki ja har ximhai ngetho xki bötwa ár 'ñu ar tsi Hmu ne ar Pohote Hesukristo, ne da mengi da zo habu mi ku'u, da m'edi ne yá m'ui töpa ár nts'otho mi 'bu m'et'o.

²¹Ngetho mar ñhomhö hinxi böhmö'u ar 'ñu tsixa ar hogajö'i, hinge honse bi bödi, ne bi mengi bi hyep'u ar döta 'bepate bi t'umbabi.

²²Ne xpa epabi ngu enga ar mhö majöni: Ar 'yo pengi juxa ár ts'odi, ne ar ts'udi xi nsati, pengi da ntönga har bohaj.

Ar pa da nheki ár ts'edi ar tsi Hmu xi 'ñep'u

3 Ma tsi hmöka kuhü, gehnü ár ñoho ar he'mi di ot'ahü, ne gatho yohoyü di hup'a ri müihü gi pe'su n'ar mfeni xint'axi.

²Di ne gi beñhü nuya mhö bi mönga mam'et'o yá hoga m'ehni Jö, ne nuya 'bepate bi zok'ahü ma tsi Hmuhü ne ma Pohotehü, gehnü bi xi'ahü yá mpote ar tsi Hmu gi 'ñehü.

³Pöhu m'et'o, nuya ngöxapa ma da e ya thente di 'bu ngu nese'u.

⁴Di eñ'u: Te bi ja ar ñhöt'i nda e ar tsi Hmu Hesukristo. Ngetho bi the ma palehü, ha nunar ximhai njangutho ngu ar pa bi thoki.

⁵Nuyü nese da pumhni gehnü ár mhö Jö bi hyoka mam'et'o ar mhets'i ne ar ximhai. Ba ehyü har dehe ne oxta har dehe.

⁶Jange nunar ximhai mi 'bu maham'u, bi hwata ar dehe mi ñuts'i.

⁷Ha nunar mhets'i ne nunar hai 'bupya, getnų ár mhö Jö ekwi da nzo har tsibi nunar pa da thöxamajöni, ne da t'umba ár mfei ya ts'okte.

⁸Tsi kuhų, yo gi pumhnių n'ehe, nunar tsi Hmu handa n'apa ngu 'ret'anthebe ya jeye, ne 'ret'anthebe ya jeye handa ngu n'apatho.

⁹Ar tsi Hmu hingi hu'sta ar pa da 'yot'a nö'ö xi ñöt'i, ngu benga 'ra. Pe'skagihų ar ts'eti hingi ne togo da m'edi, ne'ö gatho da 'yot'wa yá ntso'mi.

¹⁰Ha nunar pa da e ar tsi Hmu, ma da zo ngu n'ar bë tso 'bu nxui. Nu'mų, nuya mhets'i ma da nhwati, da nt'o n'ar döta ñuni, ne gatho nö'ö te janų ma da xut'a har tsibi, ha nu ar ximhai ne gatho nö'ö te jawa ma da nzo.

¹¹Nu'mų ma da nhwata gathoyų, yo'ö hingi 'buhų n'ar m'ui xint'axi ne gi ñhogajö'ihų.

¹²Ne gi ndo'mhų da zo ár pa Jö, ne xa gi umba ri muių gi jafų ngut'a da zoho. Nuya pa'u ar mhets'i ma da nde ne da xut'i, ne gatho nö'ö te janų ma da mi har tsibi.

¹³Ha nuju di to'mhų man'ar 'ra'yo mhets'i ne man'ar 'ra'yo ximhai, habų honse ja ar hogam'ui.

¹⁴Jange tsi kuhų, nu'mų gi to'mhų nuya ñhöt'iyų, umba ri muių da diñ'ahų hinte ma jaxt'i gi pe'sų, dar nt'axi'ihų ne gi 'buhų n'ar hogam'ui.

¹⁵Ne pöhu xiñho, nunar tsi Hmu pe'sa ar ts'eti honi da mpo gatho ya jö'i, jangu ma tsi kuhų Pablo xi t'umba ar hoga mfödi xi 'yot'ahų.

¹⁶Gatho nuya he'mi xi 'yot'i, nonga nö'ö xta xi'ahų. 'Rayų xi ñhembu da födi te ne da ñenö. Jange nu'u hints'u pödi ne hingi tse yá mui, pati. Jap'u nu ma'ra ya T'ofu n'ehe, ne da 'yot'a ngu ne'u, ne njap'u honse yá mfeise.

¹⁷Jange nu'ahų ma tsi hmöka kuhų, xka pöhu, jamasuhų yo ma da hya'ahų yá ts'oki ya ts'okte, ne gi hyehup'u ár ts'edi ri jamfihų.

¹⁸Nö'ö gi 'yothų, dá hñuts'i gi pöhu ma tsi Hmuhų ne ma Pohotehu Hesukristo, ne dá te ri mfödių hár nhwëki. Go di 'ñep'u da t'umba ar nsunda nupya ne hiñham'u da ntsaya. Dá njap'u.

ÁR NDUI AR XUWA

Ár ndui ar he'mi bi 'yot'a ar Xuwa

Ar mhö unga ar te

1 Nö'ö togo mi 'bui nú'mu hinte mi jawa har ximhai, ne hinte mi janu mhets'i, nunar mhönu ungar te, get'ö xta ohe ne xta handasehe, da k'öthe ne da thañhe.

²Nunar mhö ungar te mi 'buhwi ar Dada, ba e bi njö'i, ne da hanthe, gehnu di dahe majöni, ne di xi'ahe nunar te hiñham'u da göts'i.

³Nö'ö xta hanthe ne xta ohe, gehnu di xi'ahe. Njap'u gi pöhu nö'ö di pöje n'ehe, ne ga pe'su n'adar mfeni mahyegiwi Jö ar Dada ne ar Hesukristo ár T'u.

⁴Jange di ot'a'ihu nuya mhöyu, ne njap'u da nxoge ri johyahu.

Jö gehnu ar hyats'i

⁵Nunar mhönu di xi'ahe, gese'ö bi xikagihe, enö njawa: Jö gehnu ar hyats'i. Habu 'bu'ö hinte ma 'bexui janu.

⁶Nu'mu di eñhu di 'buhwihu ar tsi Dada ne di 'yohu har 'bexui, dar nemhñöhu, ne hindi teñhu nö'ö majöni.

⁷Ha nu'mu ga 'yohu har hyats'i ngu ar tsi Dada 'bu har hyats'i,

n'adar mfeni di 'buhu n'a ngu n'a 'mu, ne ár ji ar tsi Hmu Hesukristo ár T'u Jö da xugagihu gatho ma ts'okihu.

⁸Nu'mu ga eñhu hindi othu ar ts'oki, di nkasehu ne hindi teñhu nö'ö majöni.

⁹Nu'mu ga datwabihu ma ts'okihu Jö, nö'ö hingi yot'a ár ne, da 'yot'a nö'ö xi mö. Ne di qaxmbenihu da pumgagihu, ne da xuga gatho ma ts'okihu.

¹⁰Nu'mu di eñhu hinxta othu n'ar ts'oki, pontho di xipabihu ar tsi Dada ar nemhñö, ne hinxta pe'spabihu ár mhö ha ma muihu.

Ar tsi Hmu Hesukristo go 'ba made ñöngagihu

2 Ma tsi böts'ihu, di ot'ahu nunar he'minu, ngetho hindi ne gi nts'oju. Ha nu'mu bi hya'ahu, di ñehy togo ñöngagihu hár nthandi Jö. Gehnu ar Hesukristo ngu ma ñöntehe, hinte ma ts'oki xi 'yot'e.

²Bi unse ár te ngu n'ar m'oñho, ne bi mpumgagihu gatho ma ts'okihu. Hinge honse nuju, gatho nu ma'ra 'bukwa har ximhai n'ehe.

³Njanu da nhekitho ha di pöhu Jö wa hin'ö, nu'mu di othu nö'ö te 'bepkagihu.

⁴Nu'mu n'a togo da 'ñenö: Nuga di pö ar tsi Hmu, ne hingi ot'a nö'ö xi 'bepkagihu Jö, n'ar kate ne hingi pe'sa nö'ö majöni hár müi.

⁵Ha nö'ö togo da 'yot'a nö'ö xi 'bepkagihu, majöni xi ñuxa ár mhöte Jö hár müi. Njap'u hö, di pöhu di 'buhwihü'ö.

⁶Nö'ö togo enö hyax'mu 'buhwi Jö, mahyoni da m'ui ngu bi m'u ar tsi Hmu Hesukristo.

Ar 'ra'yo 'bepate

⁷Tsi kuhu, hindi ot'a n'ar 'ra'yo 'bepate ga peñ'ahu, honse di bemp'ahu nö'ö xki nsi'ahu har ndui. Nunar 'bepatenu get'ö ngu nuna xka 'yöhu.

⁸Mödi hö, ma ga xi'ahu n'ar 'ra'yo 'bepate gehnu majöni, bi ñ'u'ö ne nupya di 'ñuhü n'ehe. Ngetho ar 'bexui ma da thogi, ne nunar ñot'i majöni fudi ungar hyats'i.

⁹Nö'ö togo enö 'bu har hyats'i ne utsa ár ku, 'buta har 'bexui'ö.

¹⁰Nö'ö togo mö ár ku, hyax'mu 'bu har hyats'i, ne hinda ma da nthewi ar mfets'e.

¹¹Ha nö'ö togo utsa ár ku, 'buta har 'bexui ne ja 'yonutho. Ne hingi pödi habu di ma, ngetho ar 'bexui hingi hegí da hyandi.

¹²Ma tsi bötsi'ihu, di peñ'ahu nunar he'minu, ngetho hár thuhu ar tsi Hmu Hesu xi mpump'a ri ts'okihu.

¹³Di ot'ahu dadahu, ngetho gi pöhu nö'ö togo mi 'bui nú'mu hinte mi otho. Di ot'ahu bötsithohu, ngetho xka töhu ar ts'ondöhi.

Di ot'ahu ma tsi bötsi'ihu, ngetho xka pöhu ar Dada.

¹⁴Xta ot'ahu dadahu, xka pöhu nö'ö togo mi 'bui nú'mu hinte mi otho. Xta ot'ahu gi bötsithohu, ngetho xka zeta ri jamfihu, ne xka töhu ar ts'ondöhi ga teñhu ár mhö Jö xka kwathu ha ri müihu.

¹⁵Yo gi möhu ar ximhai ne nuya te jawa. Nu togo mö ar ximhai, hingi pe'spa ár mhöte Jö ar Dada.

¹⁶Ngetho gatho nö'ö te ja har ximhai, ngu ya ts'onhe benga ya jö'i ne handi, ne ar ñ'ets'i, hingi pehna Jöyu, go unga ar ximhai.

¹⁷Ar ximhai ne yá ts'onhe ma da thotho, ha nu'u togo ot'a nö'ö ne Jö, ma da m'u n'ar m'ui hiñham'u da göts'i.

Nö'ö togo ne da bëpa ár nsu ar Hesukristo

¹⁸Ma tsi bötsi'ihu, di 'buhupya ya ngöxapa. Ngu xka 'yöhu ma nda e n'a togo nda ntöxkwi ar tsi Hmu Hesukritso, ne nupya ja nzeye togo ntöxkwi. Jange di pöhu xi zo ya ngöxapa.

¹⁹Xi 'wege xi hyeju, ngetho hinxki jamfi xiñho ngu xta jamfihu. Nu'mu xi jamfihmö xiñho'u, hinxi 'wehmö'u. Ne xi 'wege, njapu da nheki hinga gatho nguju di n'at'wihu ar tsi Hmu.

²⁰Ha nu'ahu hingi njahup'u, ngetho xi t'a'ahu ár Hñö Jö, jange gi pöhu xiñho gathoyu.

²¹Hindi peñ'ahu nunar he'minu ngu nu'u hingi pö nö'ö majöni. Di ot'i ngetho gi pöhu, ha nor nhemhñö hindi 'ñe habu ja nö'ö majöni.

²²Togo ar nemhñö. Ar nemhñö nö'ö togo kongá ar Hesu gehnu ar

Kristo. Nuyú yá ñ'uni ar tsi Hmu, ngu gatho nu'u togo konga ar Dada ne ár T'u.

²³Gatho nu'u togo konga ár T'u Jö, hingi pe'sa ar Dada ha yá müi. Nö'ö togo damajöni ár T'u Jö, pe'spa ár Dada n'ehe.

²⁴Yo ma gi hyehup'u nö'ö xka pöhu ár ndui. Nu'mü hingi hyehup'u, gi 'buhwihu ár T'u ne ar Dada.

²⁵Ne gehnu ar ñhöt'i bi ñötkagihu: ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Di ot'ahu tengu yá 'befi nu'u ne da ka'ahu.

²⁷Ha nunár Hñö Jö xi 'ra'ahu ar tsi Hmu, gehnu 'bu ha ri müihu. Ne hinga mahyoni togo da ut'ahu, ngetho gese'ö go xi ut'ahu, ne mönga majöni. 'Buhwihu ar tsi Hmu ngu xi ut'ahu'ö.

²⁸Ha nupya ma tsi bötsi'ihu, 'buhwihu n'ar hogam'ui ar tsi Hmu, ne nú'mü xta ñ'udi hinga ntsahu, ne xta pengi hinga 'be ma tsahu ga 'wehu.

²⁹Nu'mü gi pöhu ar tsi Hmu Hesukristo pe'sa n'ar hogamüi, pöhu n'ehe, gatho nu'u pe'sa ar hogamüi go yá bötsi Jö.

Yá bötsigihu Jö

3 Beñhu tengu xi mökagihu Jö, bi 'ñengagihu yá bötsigihu. Jange nu'u togo hingi jamfi, hingi pöju, ngu himbi bö'ö.

²Ma tsi kuhu, nupya yá bötsigihu Jö, mödi hindi pöthu xiñho tengu nor m'ui ma ga pe'su m'efa. Nö'ö di pöhu hö, nú'mü xta ep'u, ma ga ñhehwihu ngetho ma ga hanthu tengu'ö.

³Ne gatho nu'u togo di to'mhu da njap'u, hyax'mü di umba ma müihu da t'axkagihu ngu xint'axi'ö.

⁴Gatho nu'u togo ot'a ya ts'oki, ts'okwa yá 'bepate Jö, ngetho n'ar ts'oki hinda 'yota ya 'bepate.

⁵Ne gi pöhu xiñho, ar tsi Hmu ba ekwa bi hñögagihu ma ts'okihu, ne nö'ö hinte ma ts'oki bi 'yot'e.

⁶Gatho nu'u togo 'buhwi ar tsi Hmu, hingi ot'a ya ts'oki. Ha nu'u ot'atho ya ts'oki, hinxi hyandi ne hinxi bö'ö.

⁷Ma tsi bötsi'ihu, yo ma gi ñhehu togo da hya'ahu. Pöhu nunar tsi Hmu ar hogajö'i, ne nö'ö togo ne da ñhogajö'i, tembatho ár m'ui'ö.

⁸Nö'ö togo ot'a ya ts'oki, ár meti ar ts'ondöhi, ngetho ar ts'ondöhi hár nduitho ot'a ya ts'oki. Jange ba e ár T'u Jö da jö'spa ár 'befi ar ts'ondöhi.

⁹Gatho nu'u togo xi hñonga ar 'ra'yo te unga Jö, xi ñ'ehwi ar ts'oki, ngetho di hñöxa Jö ar Dada. Hingi tsa da gohnutho har ts'oki, ngetho xi umba ár te ar tsi Dada.

¹⁰Njanu nheki togo yá bötsi Jö ne togo yá bötsi ar ts'ondöhi: Gatho nu'u togo hingi ot'a nö'ö xiñho ne hingi mö ár ku, hingyá bötsi Jö.

¹¹Ngetho gehnu ar mhö xka 'yohu ya maham'u: Ga nmhöhu n'a ngu n'a.

¹²Hinga njahu ngu ar Kain, mi tenga ar ts'ondöhi ne bi hyo ár jödö. Bi hyonu ngetho mar nts'oda ár 'befise, ha nuyá 'befi ár jödö mar ñho.

¹³Ma tsi kuhu, yo gi tu ri müihu nu'mü da utsa'ihu nu'u hingya gamfi.

¹⁴Nuju di pöhu xta poñhu har ndöte ndi 'buhü, ne xta thohü har te, ngetho di möhu ma kuhü. Nu togo hingi mö ár ku, pontho xi du.

¹⁵Gatho nu'u togo utsa ár ku, gehnu ar hyote. Ne di pöhu nuya hyote hingi pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁶Ar tsi Hmu Hesukristo bi utkagihü ndana ar mhöte majöni nú'mü mi pokagihü bi unse ár te. Nuju n'ehe ga enthu ma tehu ga homfü yá ñho ma kuhü.

¹⁷Nu'mü n'a togo pe'sa ya ñho, ne handa ár ñ'ohü hinte pets'i, ne hinte da umbabi, hanja da nheki pe'spa ár mhöte Jö 'mü.

¹⁸Ma tsi böts'i'ihu, hinge ma ga mhöhu di oxta mañö. Ma ga ñ'u ma mhötehu di othwü ar ñho ma kuhü di ponga ha ma müihu.

¹⁹Njap'u di pöhu tsixkagihü nö'ö majöni, ne hinte di tuka ma müihu hár nthandi Jö.

²⁰Ha nu'mü tsuka ma müihu xikagihü hindi 'buhü xiñho hár nthandi'ö, Jö töpa ár mfödi ma müihu, ne pö gatho.

²¹Ma tsi hmöka kuhü, nu'mü hingi tsuka ma müihu, hinga ntsuhü ga 'buhü hár nthandi Jö.

²²Ne gatho nö'ö te ga afü, ga höñhu, ngetho di othwü yá 'bepate, ne di pehu nö'ö numañho'ö.

²³Ne go gehnu ár 'bepate Jö, ga jamfibihü ár T'u Hesukristo, ne ga nmhöhu n'a ngu n'a, jangu xi 'bepkagihü.

²⁴Nö'ö togo ota ngu xi 'bepkagihü Jö, 'buhwi'ö. Di pöhu xiñho di 'buhwihü, ngetho xi 'rakagihü ár Hñö.

Nu'u togo hömpa ár Hñö Jö ne nu'u togo hömpa ár hñö ar ts'ondöhi

4 Tsi hmöka kuhü, yo gi jamfibihü gatho nu'u togo ñö. Hyanthü m'et'o ha hömpa ár Hñö Jö wa hin'ö, ngetho nzeye ya kate m'ehni xi nxanga har ximhai.

²Njanu ma gi pöhu ha hömpa ár Hñö Jö wa hin'ö: Gatho nu'u enö, ar tsi Hmu Hesukristo ba e bi njö'i, xi mehna Jö.

³Ne gatho nuya konga ar tsi Hmu Hesukristo ba e bi njö'i, hingo xpa pehna Jö. Nunü ár meti ár ñ'uni ar tsi Hmu xka 'yohü nda ehe, ne di xi'ahu 'bukwapyä har ximhai.

⁴Ma tsi böts'i'ihu, yá meti'ihu Jö xka ntötehu, ngetho nö'ö togo 'bu ha ma müihu töpa ár ts'edi nö'ö togo 'bukwa har ximhai.

⁵Nuyu ya meximhaiho ne mönga gatho nö'ö te jawa, ha nuyá mimeximhaiwi oxa nö'ö te möñ'u.

⁶Nuju yá metigihü Jö, nu'u togo pö Jö oxa nö'ö di xifu. Ne nu'u hingyá meti Jö hingi oxa nö'ö di xifu. Njap'u di pöhu togo mönga majöni ne togo mönga ar nhemhñö.

Jö xa möte

⁷Ma tsi hmöka kuhü, ma ga nmhöhu n'a ngu n'a, ngetho ar mhöte gor meti Jö, ne gatho nu'u möte gehyü yá bötsi Jö, ne pödi togo'ö.

⁸Nö'ö togo utsa ár ku, hinxi bö Jö, ngetho Jö xa möte.

⁹Njanu bi utkagihü Jö, go ba penkwa har ximhai nö'ö n'ase ár T'u, bi du, ne njap'u bi 'raju ar 'ra'yo te.

¹⁰Ma ga xi'ahụ ndana ar mhöte majöni: Nuju hinge da möhü Jö, go bi mökagihü. Jange ba pehna ár T'u bi unga ár te ngu n'ar m'oñho, ne njap'u xi mpumgagihü ma ts'okihü.

¹¹Ma tsi hmöka kuhü, nu'mü Jö bi mökagihü njap'u, ma ga nmhöhü n'a ngu n'a n'ehe.

¹²Hinto xi hyanda Jö, ha nu'mü ga nmhöhü n'a ngu n'a, gese'ö 'bü ha ma müihü, ne ár mhöte xi nxöge ha ma müihü.

¹³Di pöhü di 'bühwihü, ngetho xi 'rakagihü ár Hñö.

¹⁴Ha nuje xta hanthe ne di dāhe majöni, Jö ar Dada xpa pehna ár T'u, gehnu ár Pohote ya meximhai.

¹⁵Gatho nu'u togo damajöni ar Hesu ár T'u Jö, nuyü 'bühwi Jö.

¹⁶Ne nuju xta pöhü ne xta jamfihü nunar mhöte pe'skagihü Jö. Jö xa möte, ne gatho nu'u togo möte 'bühwi Jö.

¹⁷Njap'u xi ñuxa ár mhöte ha ma müihü, ne nu xta göxa ar ximhai ga njohyahü hinga ntsuhü, ngetho di hñöxkagihü'ö di 'bühüwa har ximhai.

¹⁸Nu'mü xa majöni di pe'sü ar mhöte, hiñ'otho ar ntsu, ngetho ar mhöte majöni höka ar ntsu. Nö'ö togo ntsu, tsupa ár mfei Jö, ne hinxi ñuxa ár mhöte hár müi.

¹⁹Nuju di möhü Jö, ngetho m'et'o bi mökagihü'ö.

²⁰Nu'mü da 'ñenga n'a: Nuga di mö Jö, ha utsal ár ku, n'ar nemhñö'ö. Ngetho nu'mü hingi mö ár ku togo handi, hanja da mö Jö togo hinxi hyandi.

²¹Di pe'sü nunar 'bepatenü xi 'rakagihü Jö: Nö'ö togo mö Jö, mahyoni da mö ár ku n'ehe.

Nunar ñ'emüi tö ar ximhai

5 Gatho nu'u togo ñ'emüi ar tsi Hmu Hesu ngu ar Kristo, gehnu n'ár bötsi Jö. Ne gatho nu'u togo mö ar dada, mötwa yá bötsi n'ehe.

²Njanü di pöhü di möthwü yá bötsi Jö, nu'mü di möhü'ö ne di othwü nö'ö xi 'bepkagihü.

³Nu'mü xa majöni di möhü Jö, ga othwü nö'ö xikagihü 'mü, ne nö'ö 'bepkagihü hingi hembu ga othü.

⁴Ngetho gatho nu'u togo yá bötsi Jö, homahai ar ximhai, ne ar ñ'emüi gehnu tö ar ximhai.

⁵Nu'u ñ'emüi ar Hesu ár T'u Jö, gehyü xi dö ar ximhai.

Ár Hñö Jö damajöni

⁶Ar tsi Hmu Heskristo ba ekwa har ximhai, bi ñ'udi har dehe ne har ji. Hinge honse har dehe, har ji n'ehe. Ne ár Hñö Jö damajöni, ngetho nunü mönga majöni.

⁷Ngetho hñu nu'u togo damajöninü mhets'i: ar Dada, ar Mhö, ne ár Hñö Jö. Gatho hñuyü n'atho.

⁸Ne njap'u hñu nu'u togo dāwa majöni har ximhai: ár Hñö Jö, ar dehe ne ar ji. Gatho hñuyü n'at'wü mö.

⁹Nu'mü di ñ'emüibihü nö'ö damajöni ya jö'i, Jö töte ga ñ'emüibihü, ne gesenu xi damajöni togo ár T'u.

¹⁰Nö'ö togo ñ'emüibi ár T'u Jö, pe'sase hár müi nö'ö xi damajöni Jö. Ha nö'ö togo hinxi ñ'emüi, hoxa Jö ar nemhñö, ngetho himbi ñ'emüibi nö'ö xi damajöni togo ár T'u.

¹¹Ne go gehnu ar mhö xi damajöni: Jö xi 'raju ar te hiñham'u

da göts'i, ne nunar tenü go unga ár T'ü.

¹²Nö'ö togo pe'spa ár T'ü Jö hár müi, pe'sa ar te hiñham'ü da göts'i. Ha nö'ö togo hingi pe'spa ár T'ü, hingi to'ma ar te hiñham'ü da göts'i.

Ar hoga mfödi t'umba nu'ü togo pe'sa ar te hiñham'ü da göts'i

¹³Di ot'ahü nuya mhöyü, di xi'ahü nu'ahü gi ñ'emüibihü ár T'ü Jö, njap'ü gi pöhu gi pe'sü ar te hiñham'ü da göts'i.

¹⁴Gehnü ar ñ'emüi di pe'spabihü, nu'mü ga afü ngu ne'ö, da 'yoxkagihü.

¹⁵Ha nu'mü di pöhu da 'yoxkagihü nö'ö di apabihü, nu'mü di ñ'emüihü gatho nö'ö xta afü, da 'raju.

¹⁶Nö'ö togo da hyanda ár ku da 'yot'a n'ar ts'oki hinge nuya da 'be ár te, dá 'yapa Jö, ne nunü hinda

hyegi da m'edi, honse nu'mü ar ts'oki hinda thökwa ár te. Ja ya ts'oki di 'ñepa ar ndöte, nuyü hindi enö da t'apa Jö da mats'i.

¹⁷Mödi gatho nö'ö hingi ho, ar ts'oki, hinga gatho di 'ñepa ar ndöte.

¹⁸Di pöhu gatho nu'ü togo 'bühwi Jö ngu ár Dada, hingi 'bü har ts'oki, ngetho ár T'ü Jö su, ne ar ts'ondöhi hinte tsä te da japabi.

¹⁹Di pöhu n'ehe, nuju yá metigihü Jö, ha gatho nuya meximhai o hár 'ye ar ts'ondöhi.

²⁰Ne di pöhu nunár T'ü Jö xpa e xi 'raju ar hoga mfeni, ne njap'ü ga pöhu Jö togo majöni. Gehnü di 'bühwihü, ár T'ü Hesukristo, nunar Jö majöni togo unga ar te hiñham'ü da göts'i.

²¹Ma tsi bötsi'ihü, yo gi ndöñhü ya tsita emp'ö. Dá njap'ü.

ÁR ÑOHO AR XUWA

Ár ñoho ar he'mi bi 'yot'a ar Xuwa

Ar nzengwa

¹Nuga dar Xuwa ar dönzia, di peñ'a nunar he'minu tsi 'behñö xi hwañ'a Jö, ne nuya ri bötsi. Xa di mö'ahü ngetho gi teñhu nö'ö majöni, hinge honsega, gatho nu ma'ra xi bö nö'ö majöni n'ehe.

²Di njahep'u ngetho di pe'su ha ma müihu nö'ö majöni, ne hinda ma da hyeju.

³Jö ar Dada ne ar tsi Hmu Hesukristo ár T'u, da ko yá müi da hwék'ahü yá ñho ne ar hogam'ui, ngetho gi jamfihu nö'ö majöni ne gi pe'su ar mhöte.

Yo ma gi 'wehu gi hyehu ár nt'uti ar tsi Hmu Hesukristo

⁴Xa xta njohya ngetho xta tinga 'ra ri bötsi tanga nö'ö majöni, ngu xi zogagihu Jö ar Dada ga othu.

⁵Ha nupya di a'a ar möte, tsi 'behñö gi nku. Hinge ngu ga 'ra'a n'ar 'ra'yo 'bepate. Di bemp'atho nö'ö ndi pe'su maham'u, ga nmhöhu n'a ngu n'a.

⁶Ne go gehnu ar mhöte majöni, ga othu nö'ö xi 'bepkagihu'ö. Ne njanu xi 'bepkagihu, ga nmhöhu n'a ngu n'a, ngu xka 'yohu maham'u.

⁷Ngetho nzeje ya hyate xi nxanga har ximhai, koni ar Hesukristo ba e bi njö'i. Nö'ö togo ot'a njap'u, ar hyate ne ár ñ'uni ar Hesukristo.

⁸Nsusehu hinto da hya'ahu ne hinda m'e ri 'befihu xka pehu, ne gi hñöñhu xoge ri nthöhöhu da 'ra'ahu Jö.

⁹Nö'ö togo da 'wege ne hinda ne da demba ár nt'uti ar tsi Hmu Hesukristo, hingi pe'sa Jö hár müi. Ha nö'ö togo temba ár nt'uti, nö'ö hö, pe'sa ar Dada ne ár T'u.

¹⁰Nu'mü da zoñ'ahu n'ar jö'i, ne hingi xi'ahu nunar nt'uti xi zogagihu ar tsi Hmu Hesukristo, yo gi umfu nseki ha ri nguhu, ne hingi umfu ar tsaya.

¹¹Ngetho nö'ö togo da 'ñemba nuya jö'iyu da thogi da tsaya, mfaxkwi da 'yot'a yá ts'o'befiyu.

Di beni ma ga tsöñ'ahu

¹²Mödi xa di pe'sa nzeje te ga xi'ahu, hindi ne ga peñ'ahu ha n'ar he'mi xi t'ot'i. Di beni ma ga tsöñ'ahu ne ga ñhanthu ga ñöwihu, ne xa ga njohyahu.

¹³Nuyá bötsi ri juhwe xi hwahna Jö n'ehe, zengwa'i. Dá njap'u.

ÁR HÑU AR XUWA

Ár hñu ar he'mi bi 'yot'a ar Xuwa

Ar nzeṅwa

¹Nuga dar Xuwa ar dōnzia, di ot'a nunar he'minu, ma tsi hmōka ku Gayo togo di mö'i ngetho gi tēnga nö'ö majōni.

²Ma tsi hmōka ku'i, di apa Jö da bonga gatho xiñho nö'ö gi pefi, ne gi pe'sa ar nzaki, ngu 'yo di xu ár ts'edi Jö ha ri müi.

³Xa da njohya nú'mu mba e ya ku bi xikagi nö'ö majōni ja ha ri müi, ne hanja gi umba ri müi gi tēṅu.

⁴Hiñ'otho man'ar johya di töta nö'ö xta ode, nu'u pontho ma bötsi xa umba yá müi tēnga nö'ö majōni.

Ar Gayo t'e'spa ár nsu unga nseki hár ngu

⁵Ma tsi ku'i, xa gi ot'a n'ar hoga 'befi gi faxa ya ku, ne m'et'o nu'u hingya ri mpödi.

⁶Nuya ku'u xi damajōni har nijö xa gi pe'sar mhöte. Jange di beni xiñho hingi hyep'utho njap'u. Fats'i da ñ'o yá 'ñu, ngu di 'ñepi da m'axa n'ár 'bego Jö, ne da zonga habu di ma'u.

⁷Nuya kuyu mpefi ngetho möpa ár thuhu ar tsi Hmu, ne hingi

hömba yá mfats'i umba nu'u hingya gamfi.

⁸Nuju dar gamfihu'mu, ma ga faxu nuya kuyu, ne njap'u ga m'axtehü da nunga nö'ö majōni.

Ar Diotrefe ne da ts'oka ar 'befi

⁹Nuga xta ot'wa ar nijö, ha nunar Diotrefe togo ot'a ndöta mameda ya ku, hingi japamasu nö'ö di xife.

¹⁰Jange nu'mu xka map'u, ma ga xi'ahu ha ri mhunts'ihu gatho nuya te ot'a nunar Diotrefe. Jusje ya nhemhñö. Hinge hont'ö pefi, hingi umba ar seki ya ku, ha nu'u unga ar seki tsui ne enga har nijö.

Ar hoga 'befi ot'a ar ku Demetrio

¹¹Ma tsi ku'i, yo gi tēnga nö'ö hingi ho, tēnga nö'ö xiñho. Nö'ö togo ot'a xiñho, gor meti Jö, ha nö'ö togo ot'a nö'ö hingi ho, hinxi bö Jö.

¹²Gatho ya ku damajōni, nunar ku Demetrio ot'a xiñho, ne nö'ö ot'e dase majōni n'ehe. Ha nuje di eñhe, hö njap'u, ne gi pöhu di möñhe majōni.

Ya ngöxanzengwa

¹³Nuga ndi pe'sa nzeye te nga xi'ahü, mödi hindi ne ga ot'a ha n'ar he'mi ne ar nt'ot'i.

¹⁴Ngetho di ne ga nthewi ngut'a ne ga ñhandwi ga ñöhü.

¹⁵Jö da 'ra'a n'ar hogam'üi. Gatho ya ku di mpöhü peñ'a nzengwa. Zengwagihep'ü n'a ngu n'a ya ku di mpöhü.

AR HUDA

Ar he'mi bi 'yot'a ar Huda

Ar nzeṅwa

¹Nuga dar Huda, ár 'begogi ar tsi Hmu Hesukristo ne ár jödö ar Hakobo. Di peñ'ahü nunar he'minu nu'ahü xi zoñ'ahü da t'axk'ahü Jö ar Dada, ne xi hwix'ahü har tsi Hmu Hesukristo.

²Dá hñuxa ár nhwëki, ár hogam'ui ne ar mhöte 'ra'ahü Jö.

Ya kate utate ne yá ts'ont'uti

(2 Pedro 2:1-17)

³Tsi kuhü, xa di ne ga peñ'ahu n'ar he'mi habü ga xi'ahü nunar ñ'emüi di pe'sü. Ha di handi m'et'o, mahyoni ga xi'ahü xa gi umba ri müihü gi ñöñhü nunar ñ'emüi n'agitho bi t'akagihü.

⁴Ngetho xi yüt'a ñ'öntho 'ra ya ts'ojö'i jümpa ár nhwëki Jö da 'yot'a nö'ö te gatho ne'u. Nuyü yanü mam'et'o xi t'ent'i da m'edi, ne konga Jö togo ar ndö xoḡe, ne konga ma tsi Hmuhü Hesukristo.

⁵Di ne ga beñ'ahü nö'ö mam'et'o xka pöhu: Nú'mü ar tsi Dada ba juka ya me Israel mi njapi nda mpe nts'edi núnu Ehipto, m'efa bi hyo gatho nu'u togo himbi ñ'emüibi.

⁶Ha nuya enxe himbi su yá nsu xki t'umbabi, bi zop'u yá ngu habü mi 'bu'u, nupya Jö xi got'a har 'bexui, ne xi nthöt'i to'mtho da zonga ar pa da thö'spa majöni.

⁷Ngu ar Sodoma, ar Gomora ne nu ma'ra ya hnini mi ja ha yá nthet'iyü, nu'u n'ehe mi hyep'u Jö, honse mi ne nda 'yot'a gatho nö'ö mi ne yá ndo'yo, ne ya ndo mi 'bengwi yá mindowi. Ngu n'ar nt'udi bi t'ent'a har tsibi hiñham'ü da göts'i. Njanü utkagihü tengü ár mfei Jö.

⁸Nuya ts'ojö'iyü ngu 'withötho, ngu nu ma'ra xta möñhü hingi tsupa Jö, tsanga gatho nu'u ja yá ts'edi, ne hyax'mü ts'oka yá ndo'yo.

⁹Nunar ndö enxe Mige, nú'mü mi nwengwi ar ts'ondöhi togo nda gohwi ár ndo'yo ar Moise, himbi 'yapa n'ar nt'adi. Honse bi ñembabi: Ar tsi Dada da zü'a'i.

¹⁰Ha nuya ts'ojö'iyü tsanga gatho nö'ö hingi pödi. Ha nö'ö pödi, ngu ya meti hiñ'otho yá mfeni, ot'a gatho nö'ö ne'u. Njap'u japa da ts'oka yá te.

¹¹Hwëkate'u, ngetho xi dembatho ár 'befi ar Kain, ne bi ñ'ent'atho da

dö ar bojö ngu ar Balam. Nuyu ma da nhwata ngu ar Kore, ngetho xa ya me'sku.

¹²Nuya jö'iyu n'ar m'etsa gi nthöskwihu nú'mu gi ñungwihu mahyegi ya hmöka ku. Hiñ'otho ya tsayu, honse yá ñho. Ñhehwi ya 'bikui tuxta ar ndöhi, ngu ya 'baiza nú'mu ndöbëhë hinti unga te da ts'i, yo'gi xi du ne yo'gi xi nk'uts'i xi t'emp'u.

¹³Nuyu, njangu nuya dehe mpunts'i ne tuxa ár fugi bi enga har ñönthe, njap'u nheki yá ts'oki 'be yá tsa, ngu ya tsö nixt'i xi t'ent'i da m'e har 'bexui.

¹⁴Ar Enok ár yoto m'ui yá mangan'betö ar Adan, bi 'ñeñ'ö mam'et'o: Hyanthu ba ehnu ar tsi Hmu ñ'owi nu'u ra nzeye ya nthebe ya nthebe nu'u yá meti'ö.

¹⁵Ne da hñö'spa majöni gathö ya jö'i, ne da hñu'mba yá hmi ya ts'ojö'i da uta gathö nuya ts'oki xi 'yot'e, ne gathö nö'ö xi tsot'wa ár müi Jö mi hoxa ya ts'omhö.

¹⁶Nuya jö'iyu gathö tsamañ'u ne gathö ñömañ'u, ne da 'yot'a gathö nö'ö ne'u, xa ñ'exase ne ka ya jö'i da zipyá bojö.

Ar ts'ui ne ar humamü

¹⁷Ha nu'ahu ma tsi kuhü, beñhu xiñho nuya mhö bi mönga maham'u yá mpöte ma tsi Hmuhü Hesukristo.

¹⁸Nuya mhö bi xi'ahu: Nu ha ya ngöxapa ma da nja ya hyate jö'i, ma da m'u'u ngu xipabi yá ts'omfeni.

¹⁹Gehyu heka ya ku, temnda yá 'befi ar ximhai, ngetho hinxi me'spa ár Hñö Jö.

²⁰Hö, tsi kuhü, umba ri müihu da te ri ñ'emüihu, ne zohü ar tsi Dada, di tsix'ahu ár Hñö Jö.

²¹Yo ma gi hyehü nunar mhöte xi 'rakagihü Jö, ne hyax'mü gi to'mhü ár nhwëki ma tsi Hmuhü Hesukristo da 'ra'ahu ar te hiñham'u da göts'i.

²²Nu'mü gi hyanthu 'ra ya ku hingi ñ'emüi xiñho, faxu da te yá jamfi.

²³Ma'ra faxu da mpoho, ne njap'u gi tsiñhu hinda ma har tsibi. Ma'ra hwëju, honse ntsuñhu yo ma gi temfü yá ts'oki. Utsahu ar ts'oki ne yá dutu xi ts'onga nuya 'yot'ats'okiyu.

Ya ngöxa mhö t'e'spa ár nsu Jö

²⁴Jö togo pe'sa ar ts'edi da sugagihü, ne hinda hyegagihü ga 'wehü, xa di johyanü da zixkagihü xint'axigihü hár nsunda.

²⁵Gehnu pe'sa ar mfödi, ne honsenu Jö ne ma Pohotehü. Dá nhut'wabi'ö ár nsunda. Dá nhumansubi ár ts'ut'wi ne ár ts'edi, ne da t'e'spa ár nsupya, ne hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

YA NTHANDI

Nö'ö bi hyanda ar Xuwa ne bi 'yot'i

Ar tsi Hmu Hesukristo
bi 'ñu nö'ö himi födi

1 Gehnu ar mhö bi 'ñu ar tsi Hmu Hesukristo, xki umba Jö ár Dada nda xipabi yá 'bego gatho nö'ö ma nda tho ngut'a, ne ba pehna n'ár enxe bi xipabi ar Xuwa.

²Gehnu damajöni yá mhö Jö ngu bi mönga ar tsi Hmu Hesukristo, ne gatho te bi hyant'ö.

³Nzatho nu'u togo da nehe ne da 'yoxa nunar mhö nonga tema da tho m'efa, ne da 'yot'a nuya te möngwa, ngetho 'bap'utho ar pa ma da thogi.

Ar nzengwa m'empa
nuya yoto ya nijö

⁴Nuga dar Xuwa, di peñ'ahu nunar he'minu, nu'ahu gar gamfihu gi mhunsu ha ya yoto nijö 'buhnu har hai Asia. Jö mi 'bui, 'bu nuya payu, ne hiñham'u da göxa ár m'ui, da hwëk'ahu yá ñho ne da 'ra'ahu n'ar hogam'ui. Nunar njöpinu go 'ra'ahu Jö, ne nuya yoto ya hñö 'buhnu ñhandwi ár thuxandö,

⁵ne ar tsi Hmu Hesukristo togo mönga majöni ngu xi nsipabi. Gehnu bi m'et'o bi mengi bi nte bi dö

gatho nu'u xi du. Ne gehnu töpa ár ts'edi gatho ya ndö 'bu har ximhai. Gehnu n'ehe togo bi mökagihu, ne bi nö'ma ár ji mi unga ár te, bi gugagihu har ts'oki ndi 'buhu.

⁶Ne bi hñuxkagihu ngu ya ndö ne ya möjö, ne njap'u ga pefu Jö ár Dada. Xa nsunda'ö, ne pe'sa ar ts'edi hiñham'u da göts'i. Dá njap'u.

⁷Yohu, ar tsi Hmu ma da e ha ya gui, ne gatho ya meximhai ma da hyandi. Nu'u togo bi sut'si ma da hyant'u n'ehe. Gatho ya jö'i 'bu hár nxidi ar ximhai ma da zont'i. Hö, dá njap'u.

⁸Nuga go da du'mi ne di jö'sa xoge, ngu ar ndui ne ar ngöts'i, enga njap'u ar tsi Hmu mi 'bu mam'et'o, 'bupya, ne hiñham'u da göxa ár m'ui, gehnu hinter ñhembibi da 'yot'e.

Ngu n'ar t'i bi nheki Nö'ö
Togo ba e bi Njö'i

⁹Nuga dar Xuwa ri kuhu, di thohu mahyegi ya nt'utsa, di 'buhwihu mahyegi hár ts'ut'wi ar tsi Hmu Hesukristo, ne di tsethu nö'ö bi epkagihu. Dá tsokawa har xeni hai o har dehe ár thuhu Mpatmo,

ngetho di mömba ár mhö Jö, ne di damajöni togo ar tsi Hmu Hesukristo.

¹⁰Ha n'ár pa ar tsi Hmu, da nthex'be ár Hñö Jö, ne da o mote ma xutha n'a togo mi ñö nts'edi, ngu ár ñheti n'ar k'axt'athuxi.

¹¹Ne mi enö:

—Nuga go da du'mi ne di jö'sa xoge, ngu ar ndui ne ar ngöts'i. 'Yot'a ha n'ar he'mi gatho nö'ö gi hyandi, ne pempa nuya yoto ya nijö 'bu har hai Asia. Gehyu yá thuhu: Ñ'efeso, Ñ'esmirna, Mpergamo, Ntiatira, Nsardi, Mfiladelfia, ne Nlaodisea.

¹²Da ñegi nga handa togo mi zokagi, ne nu nda 'bat'i da handa n'ar k'axt'abojö mfox'yo.

¹³Ne mameda nuya yoto ya mfox'yoyu, mi nheki n'ár 'bai n'ar ñ'ohö ndi hñöxa Nö'ö Togo ba e bi Njö'i. Nunár he mi tsonga har hai ár ma, ne xki deka hár tiñö n'ar k'axt'abojö ngut'i.

¹⁴Ár ñö ne yá xtö xa mar nt'axi, ngu ar xi'yo ne ar t'axtse. Nuyá da mi ñhehwi ya faspí.

¹⁵Nuyá wa mi ñhehwi ár nt'axi n'ar xiujö nú'mu o har hwifi xa zo. Nu ár mhö mi ñhehwi ár ñheti n'ar döta nzothe.

¹⁶Mi hö hár ñ'ei yoto ya tso. Hár ne mi ponga n'ar ndojwai xa mi hente gatho yoho yá ñöni. Nunár hminu xa mi yot'i ngu ar hyadi xa pe'sa ar ts'edi madempa.

¹⁷Nda handi, da hwanga ha yá wa, to da ñenö xta tu. Nö'ö bi hñuxka ár ñ'ei, ne bi ñengagi:

—Yo gi ntsu. Nuga go di du'mi ne di jö'sa xoge.

¹⁸Di te mödi da tu, ha nupya di 'bui, hiñham'u da göxa ma te. Dá

njap'u. Di hömpa yá nsoki ar ndöte ne ar 'bexui.

¹⁹Hñuxa har he'mi gatho nö'ö xka hyandi, nuya thopya ne nuya ma da tho m'efa.

²⁰Ma ga xi'a tema di bongga nuya yoto ya tso xka hyanda ha ma ñ'ei, ne nuya yoto ya k'axt'abojö mfox'yo: nuya yoto ya tso, gehyu nuya yoto ya enxé 'bu ha nuya yoto ya nijö. Ha nuya yoto ya mfox'yo xka hyandi, gehyu nuya yoto ya nijö.

Ya mhö m'empa nuya yoto ya nijö:

Ar mhö m'empa ar nijö Ñ'efeso

2 'Yot'wa nunar enxé 'buhnu har nijö Ñ'efeso, ne ñembabi: Njanu xi'ahu nö'ö togo hö yoto ya tso hár ñ'ei, ne 'yo mameda ya k'axt'abojö mfox'yo:

²Nuga xta pöt'a ri 'befihu, ne xta pödi hanja xka umba ri muihu xka pe'su ar ts'eti. Hinxka ñet'a ri xuthahu nu'u togo ot'a ya ts'oki. Xka hñö'sfu majöni nu'u togo eñ'u yá mpothe Jö, ne xka pöthu yá nemhñö.

³Xa xka tsethu ya thogi. Hinxka wenthu xi za'ahu xka mpehu, ngetho xka datkagihu majöni ma thuhu.

⁴Honse hindi hop'ahu hingi mökagihu ngu ngi möju har ndui.

⁵Beñhu hangu ngi mökagihu. Ntso'mhu ne penju gi 'yothu nuya 'befi ngi othu har ndui. Ngetho nu'mu hingi ntso'mhu, ma ga ehe ne ga hök'a ri mfox'yohu habu 'bui.

⁶Mödi gi utsabihuhmö yá ts'o'befi nu'u togo tenga ar Nikola. Nuyá ts'o'befiyu di utsaga n'ehe.

⁷Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa nö'ö te mönga ár Hñö Jö xipa ya nijö.

Nu'u togo da ntöte, ma ga umba ar seki da dukwa te unga ar 'baiza unga ar te, 'ba madaa ar nzatho hwöhi Jö.

Ar mhö m'empa ar nijö Ñ'esmirna

⁸Yot'wa nunar enxé 'buhnu har nijö Ñ'esmirna, ne 'ñembabi: Nö'ö togo du'mi ne jö'sa xoge, gehnu togo bi du ne bi mengi bi nte man'agi, eñ'ahu njawa:

⁹Nuga xta pöt'a ri 'befihu, ne nuya nt'utsa gi thohu, ne ri ñhoyahu. Mödi gi pe'su nzeze ri m'ets'ihu nuya hingi nhekiwa. Di pödi hangu ñömañ'u'ihu nuya enö ya xodyo emp'ö, gehyu n'ar mhunts'i ar meti ar ts'ondöhi.

¹⁰Yo gi tshu gatho nö'ö ma gi thohu. Pöhu nunar ts'ondöhi ma da 'ñe'ahu 'ra har fadi, ne njap'u da ts'at'ahu. 'Ret'a mpa ma gi thohu ya thogi. Zeta ri jamfihu 'butho gi tuhü, ha nuga ma ga 'ra'ahu ar te hiñham'u da göts'i ngu ri nthöhöhu.

¹¹Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa te mönga ar Hñö Jö xipa ya nijö. Nö'ö togo da ntöte, hinte ma da japa ar ñoho ndöte.

Ar mhö m'empa ar nijö Mpergamo

¹²Yot'wa nunar enxé 'buhnu har nijö Mpergamo, ne 'ñembabi: Nö'ö togo hö ar ndojwai xa hente gatho yoho yá ñöni, eñ'ahu njawa:

¹³Nuga xta pöt'a ri 'befihu, ne di pödi habu gi 'buhu, ka 'bup'u ngu ar ndö ar ts'ondöhi. Mödi njap'u, nu'ahu xka dahü majöni ne hinxka kongagihu. Hinga 'yothu nuya pa'u ga hyanthu bi thoka ma hoga 'bego ar Antipas, ngi 'buhwihunu habu 'bu ar ts'ondöhi.

¹⁴Honse hindi hop'ahu 'ra gi temfu yá nt'uti ar Balam mi uta ar Balak. Mi tsixa ya me Israel nda zipa yá ñhuni ya tsita emp'ö, ne togatho nda m'engwi, ne njap'u nda dahmö'u.

¹⁵Ne gi 'ñehup'u 'ra togo temba yá nt'uti nu'u tenga ar Nikola. Nuya nt'utiyu di utsaga.

¹⁶Jange di xi'ahu gi 'yothwu ar ntso'mi. Ngetho nu'mu hin'ö, ma ga ehe ga ntum'e'u ga hö ar ndojwai ponga ha ma ne.

¹⁷Nu'u togo tu ar gu, dá 'yoxa te mönga ar Hñö Jö xipa ya nijö. Nu'u togo da ntöte, ma ga umba da zi ar thuhme ba kö mhets'i xi t'ögi. Ne ga umba n'ar tsi t'axdo habu huxa n'ar 'ra'yo thuhu, ne hinto man'a di pödi, honse nö'ö togo di hö.

Ar mhö m'empa ar nijö Ntiatira

¹⁸Yot'wa nunar enxé 'buhnu har nijö Ntiatira, ne 'ñembabi: Ar T'u Jö togo pe'sa yá da ñehewi ya faspí, ne yá wa ngu ar nt'axi n'ar xiujö o har hwifi, embabi:

¹⁹Nuga di pöt'a gatho ri 'befihu, ri mhötehu, ri ñ'emüihu, ri ts'etihu, ne hanja gi pepkagihupya, töta ngu ngi pepkagihu maham'u.

²⁰Honse hindi hop'ahu gi 'ñehup'u nunar 'behñö ar thuhu ar Hesabel. Ense'ö n'ar m'ehni Jö, ne uta nuya ma 'bego togatho da m'engwi, ne da zi ya ñhuni xi m'o'spa ya tsita emp'u.

²¹Nunar 'behñönu xta umba 'ra ya tsi pa, ha hinxi 'yot'wa ar ntso'mi 'bengwi ya ndo.

²²Pöhu nunar 'behñönu ma ga kaxa nt'oxi, ne ma da tho ya thogi nu'u togo 'bengwi, nu'mu hinda 'yot'wa yá ntso'mi n'ehe.

²³Ma ga hopa gatho yá bötsi, ne njap'u gatho ya nijö ma da bödi, nuga di hētwa yá mfeni ne yá müi ya jö'i, ne di umba ár mfeí ngu di 'ñepa n'a ngu n'a.

²⁴Ha gatho nu ma'ra gi 'buhü har nijö Ntiatira, hinxka tembabiü yá nt'umbi, ne hinxka pöhu nö'ö eñ'u xi ñhemi da fōtwa ar ts'ondöhi, di xi'ahü, hinga 'ra'ahü man'ar 'befi.

²⁵Honse di a'ahü, yo ma gi hyehü nö'ö xka pöhu. Ndo'mthohü ga pengi.

²⁶Nu'u togo da ntöte ne di pepkatho har ngöts'i, ma ga umba ar ts'edi da me'sa ár nsu hagatho ya hai.

²⁷Ne ma da hyuxtya t'obojö, ne ma da hwata nuya hnini ngu n'ar ts'oi bohäi. Ma ga umba ar ts'edi ngu xta höni xi 'raka ma Dada.

²⁸Ne ga umba ar njötso.

²⁹Nu'u togo tu ár gu, dá 'yoxa te mönga ár Hñö Jö xipa ya nijö.

Ar mhö m'empa ar nijö Nsardi

3 'Yot'wa nunar enxé 'buhnu har nijö Nsardi, ne 'ñembabi: Nö'ö togo tsixa nuya yoto ya hñö pepa Jö, ne hö yoto ya tso, enö njawa: Di pöt'a gatho ri 'befihu. Thus'ahü gi tehü, ha nuga di xi'ahü xka tuhü.

²Zot'a ri dahü ne suhü nö'ö tema gi pe'su 'butho da göts'i. Ngetho xta timp'ahü, nuya ri 'befihu hints'u xiñho hár nthandi Jö.

³Jange beñhu tema xka hñöñhu, tema xka 'yohü, ne gi kwathü xiñho, ne 'yothwu ár ntso'mi. Ngetho nu'mü hingi ndo'mhu, xki thañhu ga tsoho ngu n'ar bë hingi to'mhu ham'u.

⁴Ha gi 'ñep'u 'ranu Nsardi togo hinxi jaxt'a yá t'axhe. Ma ga

ñ'o'bega'u di he ya t'axhe, ngetho njap'u di 'ñepabi'u.

⁵Nu'u togo da ntöte, ma da theta ya t'axhe, hinda thökwa yá thuhu har he'mi nonga ar te, ne ma ga mömba yá thuhu hár nthandi ma Dada ne yá enxé.

⁶Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa te mönga ár Hñö Jö xipa ya nijö.

Ar mhö m'empa ar nijö Mfiladelfia

⁷'Yot'wa nunar enxé 'buhnu har nijö Mfiladelfia, ne 'ñembabi: Njanu xi'ahü nö'ö togo xint'axi, gehnu majöni, ne hömpa yá nsoki ar ndö Dabi. Nu'mü kot'ö hinto tsá da xoki, ha nu'mü xok'ö hinto tsá da got'i.

⁸Nuga di pöt'a ri 'befihu. Mödi tx'uda ri ts'edihu, hinxka komju ma thuhu, ne xka 'yotju ma mhö. Jange nuga xta xok'ahü n'ar goxthi hinto tsá da got'i.

⁹'Yohü. Nuya xi mhunts'i, yá meti ar ts'ondöhi, ne kate eñ'u ya xodyo, ma ga japi da ndandihmö ha ri wahü. Njap'u da bö'u di mö'ahü.

¹⁰Ngetho xka tsethu xka sukagihu ma mhö, nuga n'ehe ma ga su'ahü xta 'ñep'u ya ts'othogi da zu gatho nu'u 'bu hár nxidi ar ximhai, njap'u da ts'ata gatho ya meximhai.

¹¹Pöhu, 'bap'utho ar pa ma ga ehe. Kwathü xiñho nö'ö gi pe'su, ne hinto da hñömp'a ri nthöhöhu.

¹²Nu'u togo da ntöte, ma ga huts'i da do'spa ár nijö Jö, hiñham'u ma da njuknu. Ne ma ga ot'wabinu ár thuhu Jö ne ár thuhu ár hnini'ö, gehnu ar 'ra'yo Herusalen di gö mhets'i habu bi 'bu Jö, ne ga ot'wabinu ma thuhu n'ehe.

¹³Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa te mönga ár Hñö Jö xipa ya nijö.

Ar mhö m'empa ar nijö Nlaodisea

¹⁴Yot'wa nunar enxe 'buhnu har nijö Nlaodisea, ne 'ñembabi: Nö'ö togo ar Njap'u, damajöni xiñho, ne ja ba ponu ar mfeni nda hyoka Jö gatho nö'ö bi hyoki, eñ'ahu njawa:

¹⁵Nuga di pöt'a ri 'befihu xi ndupatho. Xiñhohmö nu'mu dá ntsetho wa dá mpa.

¹⁶Ngetho gar ndupathohu, hingar ntse ne hingar mpa, ngu ar dehe ma ga juka ha ma ne, ga tsok'ahu.

¹⁷Nu'ahu gi ensehu: Hinte di k'athe, xa di pe'se ya ñho. Ha hingi pöhu gar hwëkate'ihu, gar hyoyahu, hinte gi pe'su, gar godahu, hinte gi köhu n'ar xeni ar dutu.

¹⁸Jange di xi'ahu gi tamgagihu ar k'axt'abojö nö'ö xi tho har tsibi, ne hinte gi k'athu. Ne gi tañhu ya t'axdutu, hingi 'be ri tsahu xta thant'ahu hinte gi köhu n'a xeni. Ne xithu ar 'ñethi ri dahu, da xogi ne gi hyanthu.

¹⁹Nuga di tsui ne di fei gatho nu'u togo di mödi, jange 'yothwu ár ntso'mi, ne umba ri muihu gi pepkagihu.

²⁰Pöhu 'mu, nuga di 'ba har goxthi di mafi. Nö'ö togo da 'yotka ma mhö, ne da xoka ar goxthi da thogagi hár ngu, ga kut'i ga ñum'e.

²¹Nu'u togo da ntöte, ma ga ets'i ga hux'be ngu ar ndö, ngu xta ntötega, ne xta hux'be ma Dada hár thuxandö.

²²Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa te mönga ár Hñö Jö xipa ya nijö.

Ar ndöngajö bi ja mañö mhets'i

4 Da jwadi da handa gathoyu, m'efa da handa n'ar goxthi mi

xo mhets'i. Ne da pengi da otwa ár mhö nö'ö togo bi zokagi m'et'o, mi ñhehwi ár ñheti n'ar k'axt'athuxi, ne bi 'ñengagi:

—Poxa injawa, ne ga ut'a'i tema da tho m'efa xta wa nuya xka hyandi.

²M'efa ár Hñö Jö bi hyexkagi ne bi utkagi n'ar thuxandö mi 'buhnu mhets'i, ne mi huxhnu n'a.

³Nö'ö togo mi huxhnu har thuxandö, mi hyats'i ñhehwi n'ar hoga hyasdo ne n'ar hoga thents'ado. Ne hár nthet'i mi kot'atho n'ar 'bejni mi hwexka ngu n'ar hoga k'angdo.

⁴Hár nthet'i ar thuxandö mi 'bu ma n'atemagoho ya thuxandö. Ne ka mi huxhnu n'atemagoho ya tsi dönzia, mi hö ya t'axhe, ne mi hu'sa ya fuindö ma ya k'axt'abojö.

⁵Har thuxandö mi 'bu madetho mi ponga ya hwei, ya ñuni ne ya ñheti. Ne mi ñhandwi n'ehe yoto ya ñot'i mi zo, gehyu nuya yoto ya hñö pepa Jö.

⁶Mi ñhandwi nunar thuxandö n'ehe n'ar ñhontho ngu ar doxito. Ne mi 'bahnu get'u hár nthet'i ar thuxandö goho ya zu'we pe'sa yá te, xa mi ñuxa ya da habu mi nheki ne mote.

⁷Nor m'et'o zu'we mi ñhehwi n'ar 'muhu, ár ñoho mi ñhehwi n'ar boi, ár hñu mi pe'sa ár hmi ngu n'ar jö'i, ár goho mi ñhehwi n'ar nxuni nsani.

⁸Nuya goho ya zu'weyu mi pe'sa yá te, mi tu 'rato yá hwa n'a ngu n'a, ne ha yá hwa xa mi ñuxa ya da mañö ne mbo. Nuyu parxui hingi tsaya eñ'u:

Xint'axi, xint'axi, xint'axi,
hinter ñhembibi da 'yot'a ma
tsi Hmuhu, nö'ö togo mi 'bui,

'būpya, ne hiñham'u da göxa
ár te.

⁹Nuya goho ya zu'weyu mi pe'sa
yá te, mi e'spa ár nsu, mi nsundabi
ne mi umba njamödi nö'ö togo
huxa har thuxandö, hiñham'u da
göxa ár m'ui.

¹⁰Nú'mu mi ot'a njap'uyu, nuya
n'atemagoho ya tsi dönzia mi
ndandihmö hár wa nö'ö togo huxa
har thuxandö, ne mi nsundabi nö'ö
togo hiñham'u da göxa ár te. Ne
mi pokwa yá fuindö ñhant'u har
thuxandö, ne mi eñ'u:

¹¹Ma tsi Hmu'ihē, di ñep'a'i da
nsunda'i,
da t'es'a ri nsu, ne da föt'a ri
ts'edi.

Ngetho go ga hyoka gatho nö'ö
te ja,
ne ngu ga nege, njap'u xi nja.

Ar m'axa he'mi ne ár T'u Jö
ngu ar tsi Ntxönandöni

5 Nep'u da handa nö'ö togo mi
huxa har thuxandö, mi hö hár
ñ'ei n'ar m'axa he'mi xki 'tot'a nthi
ne mbo, ne xki 'bata yoto ya m'at'i,
hinge to gatho nda tsä nda 'yots'e.

²Ne da handa n'ar enxē xa mi
pe'sa ár ts'edi, ne xa mi mafi nts'edi
mi enö:

—Hage 'bu n'a togo di ñepi da
'yo'sa ya m'at'i ne da tunga ar he'mi.

³Ne hinto mi 'buhnu mhets'i, har
ximhai, ne mbor hai togo nda xot'a
ar he'mi, himi tsä nda hyanthmö.

⁴Nuga xa ndi zoni, ngetho hinto bi
thini togo ndi ñepi nda xot'a ar he'mi,
nda nehe, himi tsä nda hyanthmö.

⁵N'a nuya tsi dönzia bi ñiengagi:

—Yo gi zoni. Nö'ö togo ar Ndö
t'embabi ar 'Muhu, xpa ponga ha

yá mēni ar Huda ne ár 'beto ar ndö
Dabi, nunu go xi ntöte. Jange di
ñepabi da 'yo'sa nuya yoto ya m'at'i,
ne da xot'a ar he'mi.

⁶Nep'u da handa n'ar tsi
Ntxönandöni mi nhekitho xki
tho, mi 'ba madetho ar thuxandö,
ne mameda nuya goho ya zu'we
mi te, ne mameda ya tsi dönzia.
Nunar tsi Ndöni nu mi pe'sa yoto
yá ndöni, ne yoto yá da. Ne nuya
dayu, gehyu nuya yoto ya hñö pepa
Jö, xi mehna da ma xoge ár nxidi ar
ximhai.

⁷Nu'mú, ba ehnu, ne bi hñonga ar
he'mi mi hö hár ñ'ei nö'ö togo mi
huxa har thuxandö.

⁸Nuya goho ya zu'we mi te, ne
nuya n'atemagoho ya tsi dönzia, bi
ndandihmö hár wa ar tsi Ndöni
togo xki wadi xki hñonga ar he'mi.
Gathoyu mi hö ya 'bida, ne ya
nt'eni k'axt'abojö mi ñuxa ya githni,
gehyu yá nsädi ya gamfi.

⁹Ne mi tu'u n'ar 'ra'yo thuhu, mi
embabi'u ar tsi Ntxönandöni:

Nu'ge go di ñep'a'i gi hñonga ar
'baxa he'mi ne gi 'yo'spa yá
m'at'i tu,
ngetho bi nhöp'a ri ji bi
tho'a'i, ne ga tsingagihe yá
metigihepya Jö.

Ga jugagihe hagatho ya m'ui, ya
hñö, ya hnini, ne hagatho ya
hai 'bu hár nxidi ar ximhai.

¹⁰Ne xka ñexkagihe ga pefe Jö,
dar ndöhe ne dar möjöhe,
ne ga ndöhe har ximhai.

¹¹Nep'u da o 'ra ya mhö, ne nda
handi mi ra nze ye ya enxē, mi 'bu
hár nthet'i ar thuxandö, ne nuya
goho ya zu'we mi te, ne nuya
tsi dönzia. Nuya enxeyu hinto

mi tsa nda mede, ngetho ma ya nthebenthebe ár nzeje.

¹²Ne xa mi mafi mi eñ'u:

Ar tsi Ntxönandöni bi tho,
di ñepabi da hñönga ar nsu ngu
ar ndö, ya ñho,
ar hoga mfödi, ar ts'edi,
da t'e'spa ár nsu, da t'umba ar
nsunda ne ar nsadi.

¹³Ne gatho nu ma'ra xi hyoka Jö
bi ñö n'ehe, nu'u bi 'bu mhets'i, nu'u
'bu har ximhai, nu'u 'bu mbor hai,
nu'u 'bu har dehe ne nu'u ya zu'we
kunu. Da ode bi ñeñ'u:

Dá nsata Jö togo huxa har
thuxandö,
ne dá nsata ar tsi Ntxönandöni.
Dá t'e'spa ár nsu, dá t'umba ar
nsunda.

Dá mhö pe'sa ar ts'edi hiñham'u
da göts'i.

¹⁴Ne nuya goho ya zu'we mi te,
mi thödi mi eñ'u:

—Dá njap'u.

Ne nuya n'atema goho ya tsi
dönzia mi ndandihmö, ne xa mi
nts'a'mi mi tsonga yá hmi har hai,
mi nsunda nö'ö togo hiñham'u da
göxa ár m'ui.

Nu'u yoto ya m'at'i

6 Nep'u nu ar tsi Ntxönandöni
bi 'yo'sa n'a nuya m'at'iyu. Ne
da o n'a nuya goho ya zu'we mi te,
bi ñö nts'edi ngu n'ar ñuni, ne bi
ñengagi:

—Ba e gi hyandi.

²Nda handi mi 'bahnu n'ar toge
mi ntö n'ar t'axfani, ne mi hö hár 'ye
n'ar ent'o nda ntuhni. Ne bi t'umba
n'ar fündö, ne habu gatho mi thogi
mi töte.

³Nu mi 'yo'sa ár ñoho ar m'at'i ar
tsi Ntxönandöni, da ode bi ñengagi
ár ñoho nuya zu'we te:

—Ba e gi hyandi.

⁴Da handi bi bonga man'ar toge
mi ntö n'ar fani mar nthents'i. Ne
nu togo mi ntöge, bi t'umba n'ar
ndojwai ne ar seki nda hñöka ar
hogam'ui har ximhai, ne nda japa
ya jö'i nda ñho n'a ngu n'a ha ya
tuhni.

⁵Nu mi 'yo'sa ár hñu ar m'at'i, ár
hñu nuya zu'we te bi ñengagi:

—Ba e gi hyandi.

Ne da handa n'ar toge mi ntö n'ar
'bofani, ne mi hö n'ar ts'uti hár 'ye.

⁶Ne da o n'ar mhö bi bonga
madedá nuya goho ya zu'we mi te,
ne mi enö:

—N'a pa ar nthöhö, honse tsa da
thanga n'a hwada ar t'ei ne hñu
hwada ar sebada, ha yo gi ts'ojü ar
nziki ne ar ixkat'afi.

⁷Nu mi 'yo'sa ár goho m'at'i, da
ode bi ñö ár goho zu'we te, ne bi
ñengagi:

—Ba e gi hyandi.

⁸Da handi mi 'bahnu n'ar
k'axt'afani, ne nu ar toge már
thuhu ar Ndöte, ne mi ntengwi ar
'Bexui. Bi t'umbabiyu ar seki nda
hyo n'ar goho xeni ya jö'i 'bu xoge
ár nxidi ar ximhai, ha ya tuhni, har
thuhu, ha ya texte hñeni, ne da hyo
ya zate zu'we 'bu har ximhai.

⁹Nu mi 'yo'sa ár kut'a m'at'i ar
tsi Ntxönandöni, da handa hár wa
ar m'oxm'öñho, mi 'bahnu yá pa
nu'u ya gamfi xki tho ngetho mi
mömba ár mhö Jö, ne mi damajöni
mi ñ'emuib'ö.

¹⁰Ne xa mi mafi nts'edi mi eñ'u:

—Tsi Hmu, xint'axi'i ne majöni. Ham'u da zohmö ar pa gi 'yotje ar ts'ut'wi, ne gi jot'wa ma jihe nu'u 'bukwa har ximhai.

¹¹Ne n'a ngu n'a bi t'umba ya t'axhe. Ne bi nsipabi nda ntsaya ma'ra ya tsi pa, nda do'mi nda zo gatho yá mi'begowi ne ma'ra yá kuwi ma nda tho'u n'ehe ngu xki thoyu.

¹²Nu nda handi bi 'yo'sa ár 'rato m'at'i, bi nja n'a ra döta nhwöni. Ar hyadi bi boki ngu n'ar 'bohe dumui, ne ar zönö bi thenga xoge ngu ar ji.

¹³Da handi ba ho ya tso mhets'i bi zo har hai, ngu n'ar 'bai'luxi ho nuya te tu nú'mu 'yo ar 'yomndöhi.

¹⁴Ne ar mhets'i bi m'etho ngu n'ar he'mi bi 'bats'i. Ha nuya t'ohö ne ya xeni hai, gatho bi mponi habu mi 'bu'u.

¹⁵Ha nuya ndö, ne nuya döta, nuya pe'sa ya ñho, nuya ndöndogu, nuya pe'sa yá ts'edi, ya 'bego ne nu'u hingya 'bego, gathoyu bi ñ'önga ha ya oki ne ha ya ndodo ja ha ya t'ohö.

¹⁶Ne mi emba ya t'ohö ne ya ndodo:

—Yothu ne tsebgagihe, hindi nehe da hyangagihe nö'ö togo huxa har thuxandö. Kobgagihe hinda zuje ár kwe ar tsi Ndöni.

¹⁷Ngetho xi zo ar pa da nheki ár kwe Jö, togo tsa da zeti.

Nu'u n'anthebe ne yon'ate ne goho ya 'ret'anthebe xki thu'spa ngu ar nthixt'i

7 M'efa da handa goho ya enxé mi 'ba ha yá ñöni ar ximhai. Mi taka nuya goho ya ndöhi hinga nda ñ'o har hai, har dehe, ne hinga nda huönga ár xi n'ar za.

²Da handa man'ar enxé ba e mahyats'i mi hömpa n'a ngu ar bojö nthixt'i ár meüti Jö togo te. Ne bi mat'a nts'edi nuya ma goho ya enxé xki t'umba ar seki nda ts'oka ar hai ne ar dehe.

³Ne bi 'ñembabi:

—Yo gi ts'ojuhmö ar hai, ar dehe, ya za. M'et'o ma ga jawhu ga tuthwu nö'ö ngu ar nthixt'i ha yá dö nuyá 'bego ma tsi Hmuhu.

⁴Ne da ode bi nhonga hangu ár nzeýe nu'u xki thu'spabi ngu ar nthixt'i: mi tsu n'anthebe ne yon'atemagoho ya 'ret'anthebe, ha gatho nuya m'ui xki 'ñe ha yá bötsi ar Israel.

⁵Nu'u xki 'ñe ha yá 'beto ar Huda, mi tsu 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe xki thu'spabi ngu ar nthixt'i, ha yá 'beto ar Rube 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe nu'u xki thu'spabi n'ehe, ha yá 'beto ar Gad 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe nu'u xki thu'spabi n'ehe.

⁶Ha yá 'beto ar Aser 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe xki thu'spabi, ha yá 'beto ar Neftali 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe, ha yá 'beto ar Manases 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe nu'u xki thu'spabi ngu ar nthixt'i n'ehe.

⁷Ha yá 'beto ar Simeon 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe xki thu'spabi, ha yá 'beto ar Lebi 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe, ha yá 'beto ar Isakar 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe xki thu'spabi n'ehe.

⁸Ha yá 'beto ar Sabulon 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe xki thu'spabi, ha yá 'beto ar Huse 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe, ha yá 'beto ar Benjamin 'ret'amayoho ya 'ret'anthebe nu'u xki thu'spabi ngu ar nthixt'i n'ehe.

**Ar Xuwa bi hyanda nzeye ya
jö'i mi he ya t'axdutu**

⁹M'efa da handa nzeye ya jö'i, xa mi töta ar nzeye hinto mi tsä nda mede, xki 'ñe ha gatho ya hai, ya m'ui, ya hnini, ne gatho ya hñö. Mi 'ba'u mi ñhandwi ar thuxandö ne ar tsi Ndöni, mi he'u ya t'axdutu, ne mi hö ya denti'u.

¹⁰Ne mi mafi nts'edi mi eñ'u:
Jö ma Dadahu togo huxa har thuxandö,
ne nö'ö ñhewi ar tsi Ndöni,
hönseyu go unga ar mpohö.

¹¹Ne da handa mi 'bahnu gatho ya enxe xa xki got'atho ar thuxandö, ya goho zu'we mi te, ne nuya tsi dönzia. Nuya enxeyu bi ndandihmö här wa ar thuxandö, ne xa mi ts'a'ma yá hmi 'butho nda zonga har hai, ne bi ndönga Jö.

¹²Mi eñ'u:
Dá njap'u. Dá mhat'wa ár thuhu
Jö ma Dadahu, ne dá nsunda,
ngetho gehnu ár meti ar
mfödi.
Dá t'umba njamödi ne dá t'e'spa
ár nsu, ngetho gehnu ar ndö
ja ár ts'edi.
Hiñham'u da tsaya da nhu njap'u
Jö. Dá njap'u.

¹³N'a mbi 'yangatho n'a nuya tsi dönzia, ne bi 'ñengagi:
—Xi nuya 'bahnu hö ya t'axhe,
togoyu ne ha xpa ehya.

¹⁴Nuga da thöti ne da embabi:
—Tsi ndada, go gi pöke togoyu.
Ne nö'ö bi 'ñengagi:
—Nuya jö'iyu gehyu xpa k'onga
har döta thogi, ne xi xuka yá dutu,
ne xa xi t'axki här ji ar tsi Ndöni.

¹⁵Jange 'ba ñhandwi ár thuxandö Jö, ne pepabi parxui här nijö. Ne nu togo hu har thuxandö da hopi da m'uhwi.

¹⁶Núnu mhets'i hinda ma da me'sa ar thuhu ne hinda ntuthe. Ar hyadi hinda ma da tsöt'i, ne hinda zit'a ar pa.

¹⁷Ngetho nö'ö ngu ar tsi Ntxönandöni 'bu mateda ar thuxandö, gese'ö ma da su, ne da 'yet'a ha ya pothe po ya dehe unga ar te. Ne Jö ma da hñu'mba yá müi, ne da dukwa yá gida.

Ár yoto m'at'i

8 Núm'u mi 'yo'sa ár yoto m'at'i nunar tsi Ntxönandöni, xa bi metho, ne ngu made xenimpa hinte bi t'ohnu mhets'i.

²Nep'u da handa yoto ya enxe mi 'ba här nthandi Jö, ne bi t'umba n'ar k'axt'athuxi n'a ngu n'a.

³Ne da handi bi zohnu man'ar enxe, bi m'a bi ñhandwi habu m'oxant'uts'i, ne mi hö n'ar k'axt'abojö nt'uts'i. Bi t'umba nzeye ar githni nda thö'spa ya mhat'ajö xi 'yot'a ya gamfi, ne da datwa Jö har m'oxant'uts'i xi thoka ar k'axt'abojö, mi 'buhnu mi ñhandwa ar thuxandö.

⁴Hár 'ye ar enxe bi boxa ár 'bifi ar nt'uts'i mi nthöskwi yá mhat'ajö ya gamfi, ne bi zonga habu mi huxa Jö.

⁵Nunar enxenu bi gu ar nt'uts'i, bi ñu'sa ya despi har tsibi zo har m'oxm'oñho, ne bi pönsa har ximhai. Mi 'yot'a njap'u, bi nja ya ñuni, ya ñheti, ya hwei, ne bi nhwönga ar ximhai.

Ya k'axt'athuxi

⁶Nuya yoto ya enxe mi hō ya k'axt'athuxi bi ñhoki nda hyuxt'i.

⁷Nunar 'bet'o enxe bi hyuxt'a ár k'axt'athuxi, ne bi hyo har ximhai ya ndo ne ya tsibi mi nthōskwi ar ji. Bi zōt'a ar hñu xeni gatho ya 'baiza ja har ximhai, ne bi the bi nzo xoge ar k'angdoni.

⁸Ar ñoho enxe bi hyuxt'a ár k'axt'athuxi, ne bi zo har ñhontho ngu n'ar dōta t'ohō mi zo, ne n'a hñu xeni ar dehe bi nji.

⁹Bi du n'a hñu xeni gatho ya zu'we ku har dehe, ne n'a hñu xeni gatho ya motsa 'yo har dehe bi nhwati.

¹⁰Ar hñu enxe bi hyuxt'a ár k'axt'athuxi, ne ba ta mhets'i n'a ra dōta tso mi zo ngu n'ar tunza. Bi zo ha n'a hñu xeni ya dōthe ne ha ya pothe.

¹¹Nunar tsonu már thuhu ar Judoni. N'ar hñu xeni ya dehe bi jugi, ne nzeye ya jō'i bi du, ngetho nuya deheyu bi jugi.

¹²Ar goho enxe bi hyuxt'a ár k'axt'athuxi, ne bi ts'okwa n'a hñu xeni ar hyadi, ar zōnō ne ya tso, ne bi k'at'a n'ar hñu xeni ar hyats'i 'bu pa ne 'bu xui.

¹³Da o n'ar mhō ne da handa n'ar nxuni mi nsanga mateda mhets'i, ne mi enga nts'edi:

—Hwēkate, hwēkate nu'u 'bu har ximhai, ngetho 'butho da thuxt'a nu má hñu ya k'axt'athuxi.

9 Ar kut'a enxe bi hyuxt'a ár k'axt'athuxi, ne da handa n'ar tso bi da har hai, ne bi t'umba ár nsoki ar nzonganzafi.

²Nu mi xoka ar nzonganzafi xa ba poxa ar 'bifi ngu n'ar t'u, ne nunar

'bifinu bi japi bi boka ar hyadi ne ar ndōhi.

³Har 'bifi ba poxkwi ya k'oto, bi nxanga xoge har ximhai, ne bi t'umba ar ts'edi nda ntsate ngu ya penzu.

⁴Bi nsipabi hinte nda japa ya k'angdoni ne gatho nō'ō xi nk'angi, hinte nda japa ya za. Hōnse nda za nuya jō'i hinte mi tu nō'ō ngu ar nthixt'i ár meti Jō ha yá dē.

⁵Ne bi nsipabi hinge nda hyo, hōnse nda japi nda tho ya ugi kut'a nzōnō. Nu ár ñ'u yá ne nuya k'otoyu, jangu ár ñ'u ár mpuhni n'ar penzu.

⁶Nuya pa'u ya jō'i di honganganja da du, ne hinda tsa. Xa di nemhō da du, ha nunar ndōte ma da ñ'ōni.

⁷Nuya k'otoyu mi ñhehwi 'ra ya fani xi ñhoki da ntuhni. Mi hu'sa 'ra ngu ya ntsant'i k'axt'abojō. Nuyá hmi mi ñhehwi ngu ár hmi n'ar jō'i.

⁸Nuyá xtō mi ñhehwi yá xtō n'ar 'behñō, ha nuyá ts'i mi ñhehwi yá ts'i n'ar 'muhu.

⁹Mi köxa ha yá ndo'yo ngu n'ar nthaki bojō. Nu ár mbuni yá hwa mi ñhehwi ár ngani ya bojō jut'a ya fani nixt'i di ma har tuhni.

¹⁰Mi tu yá zu ne yá m'ite ngu ya penzu. Nuyá m'ite mi tu ha yá zu, mi pe'sa ar ts'edi nda japa ya jō'i nda tho ya ugi kut'a nzōnō.

¹¹Nu ár ndō'u, gehnu ar enxe 'bu har nzonganzafi. Nu ár thuhu har hñō ebreo Abadon, ha nu har hñō griego ár thuhu ar Apolion (pontho da 'ñenō, ar jō'ste).

¹²Nunar m'et'o dōta thogi xi wahnū, ne xi 'ñep'utho ma yoho.

¹³Nu mi hyuxt'a ár k'axt'athuxi ar 'rato enxe, da o n'ar mhō mi

ponga mateda nu'u goho ya ndöni mi huxa ha yá ñöni ar m'oxant'uts'i xi thoka ar k'axt'abojö, 'buhnu ñhandwi Jö.

¹⁴Nunar mhönu bi 'ñemba ar 'rato enxe:

—Xot'a nuya goho ya enxe thöt'a har döthe Eufrete.

¹⁵Ne bi nsot'a nuya goho ya enxe xki t'ent'i tema xenimpa, tema pa, tema zönö, tema jeye xki thu'spabi nda hyo n'ár hñu xeni gatho ya jö'i 'bu har ximhai.

¹⁶Da ode hangu ya ndogu mi nto ya fani, mi yonthebe ya 'ret'anthebe ya 'ret'anthebe.

¹⁷Ne da handa ngu n'ar t'i nuya fani ne yá toge. Nuya toge mi hö ya nthaka tiñö mar theni, mar nk'angi ne mar nk'axt'i. Ha nuyá ñö ya fani mi ñhehwi ár ñö n'ar 'muhu. Ha yá ne mi ponga ar tsibi, ar 'bifi, ne ar k'axt'ado mi zo.

¹⁸Nuya döta thogiyu, ar tsibi, ar 'bifi, ne ar k'axt'ado zo mi ponga ha yá ne ya fani, bi the ár hñu xeni ya jö'i mi 'bu har ximhai.

¹⁹Nuya faniyu mi pe'sa ár ts'edi ha yá ne, ne ha yá zu, ngetho yá zu mi hñehwi ya k'eñö mi tu yá ñö ne mi puhna ya jö'i.

²⁰Ha nu ma'ra ya jö'i bi k'ont'i, himbi du ha ya döta thogiyu. Mödi njap'u, himbi 'yot'wa yá ntso'mi. Ne himbi hyep'u mi ndönga nö'ö mi hokase'u, ne ya ts'ondöhi, ya tsita emp'ö xi thoka ar k'axt'abojö, ar t'axi, ar k'axt'i xi mpots'i, ya do, ya za. Nuyü hingi tsa da hyandi, hingi ode, ne hingi 'yo.

²¹Himbi 'yot'wa yá ntso'mi ma ya hyote, ya 'ñete, togatho mi 'bengwi, ne himbi hyep'u yá mfë.

Ar enxe mi hö n'ar t'ulo he'mi

10 Nep'u da handa man'ar enxe ba kö mhets'i, xa mi pe'sa ár ts'edi. Xki go'matho n'ar gui, ne hár ñö mi kot'atho n'ar 'bejni. Ha nu ár hmi mi ñhehwi ar hyadi, nuyá wa mi ñhehwi ya faspí.

²Mi hö hár 'ye n'ar he'mi mi xogi. Ne bi 'ñexa ár wa ñ'ei har ñhonthé, ha nu ár wa ngöhö bi 'ñexa har hai.

³Ne bi mafi nts'edi ngu ár ngeni n'ar 'muhu. Nu mi mafi bi nheki yoto ya ñuni.

⁴Nda otwa ár ñheti nuya ñuni, da ñhoki nga ot'i, ha n'ar mhö ba e mhets'i bi 'ñengagi:

—Hyep'u njap'utho. Yo gi ot'a nö'ö bi mönga nuya yoto ñuni.

⁵Nunar enxe mi 'ba har ñhonthé ne har hai, bi guxa ár ñ'ei mhets'i.

⁶Ne bi 'ñet'a made nö'ö hiñham'u da göxa ár te, bi hyoka mhets'i ne gatho te janü, bi hyoka ar hai ne gatho te jawa, bi hyoka ar dehe ne gatho te kunü. Ne bi 'ñenga njanü: —Tx'uda ya pa 'bedi da göxa gatho.

⁷Nu xta hyuxt'a ár k'axt'athuxi ar yoto enxe, ma da tho gatho nö'ö honse Jö mi pödi tema nda 'yot'e ne ma nda nheki, gatho nö'ö xki xipa yá m'ehni.

⁸Nunar mhö ndi 'ñe mhets'i, bi zokagi man'agi ne bi 'ñengagi:

—Di ma ba honga ar he'mi xogi o hár 'ye ar enxe 'ba har ñhonthé ne har hai.

⁹Da ma da tsü ar enxe da apa ar he'mi, ne nö'ö bi 'ñengagi:

—Hñöni ne tsa. Ha ri müi ma da jugi, ha nu ha ri ne ma gi tsa xi ñ'u ngu ar t'afisefi.

¹⁰Nuga da hömba ar he'mi hár 'ye ar enxe, ne da tsa. Mi tho ha ma ne mar ñ'u ngu ar t'afisefi, ha mi zonga ha ma muì bi juga ma xefo.

¹¹Ne nö'ö bi 'ñengagi:

—Mahyoni gi pengi gi mönga man'agi nuya tema da tho ha gatho ya hnini, ya hai, ya hñö ne ya ndö.

Yoho togo ðamajöni

11 Bi t'aka n'ar xithi nt'eni ne bi t'engagi:

—Di ma ba emba ár nijö Jö, ar m'oxm'oñho, ne hangu 'buhnü mat'a Jö.

²Ha nunár thi ar nijö tsop'u, yo gi eni, ngetho xi ndatwa nu'u hingya xodyo, ha nuyü ma da ne'ma ar njöpa hnini hñu njeje made.

³Ma ga pehna nu yoho ma m'ehni da hye ya he dumui, da mömga ma mhö nuya hñu njeje madeyu.

⁴Nuya m'ehniyu gehyu ngu yo 'bai ya njömdöni, ne ngu yoho ya mfox'yo 'bahnü hár nthandi Jö togo ár ndö ar ximhai.

⁵Nuyü pongar tsibi ha yá ne, ne njap'u ho yá ñ'uni honi te gatho da japabi. Njap'u ma da du gatho nu'u togo ne te da japabi'u.

⁶Pe'sa ar ts'edi da got'a mhets'i, hinda 'wöi gatho ya pa di mömba ár mhö Jö. Tsa da japa da nji ar dehe, ne tsa da mehna ya döta thogi har hai gatho nö'ö da ne'u.

⁷Nu xta wadi da ðamajöni'u, ma da ep'u ar ts'ozu'we, xpa poxa har nzonganzafi da ntunkwiyu, da döhö ne da hyo.

⁸Yá ndo'yo ma da ts'ohnü mateda ár tai ar döta hnini habu bi mpont'a ma tsi Hmuhu. Nunar hnininu pontho ar Sodoma ne ar Ehipto.

⁹Ne ya jö'i xki 'ñe ha gatho ya hnini, gatho ya m'ui, gatho ya hñö, ne gatho ya hai, ma da k'öt'watho yá ndo'yo hñupa made, ngetho hinda ma da thegi togo da 'yagi.

¹⁰Gatho ya meximhai ma da njohya xta duyü, ngetho nuya m'ehniyu xki japi xki tho ya ugi gathoyü. Jange xa ma da njohya, ne da mpehna ya nt'uni n'a ngu n'a.

¹¹Nepu mi tho hñupa made, bi yut'a ha yá ndo'yo ar hñö unga ar te ba pehna Jö, ne bi mengi bi nangi bi m'ai. Gatho nu'u togo bi hyandi xa bi ntsu.

¹²Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i, bi 'ñemba nu'u xki mengi xki nte:

—Ba ehü, poxu injawa.

Ne bi ts'ix'u ha n'ar gui. Ha nuyá ñ'uni bi hyandi hanja bi ma'u.

¹³Ne bi nja 'mu n'a ra döta nhwöni. Nunar nhwöniyu bi yot'a n'a 'ret'a xeni gatho ar hnini, ne bi du hñun'ate ne 'ret'anthebe ya jö'i. Ha nu ma'ra bi bongi, xa bi ntsu ne bi nsundabi Jö bi 'bu mhets'i.

¹⁴Nunár ñoho ar döta thogi xi wadi. Hyanthupya ba ekwatho ár hñu.

Ár yoto ar k'axt'athuxi

¹⁵Ar yoto enxe bi hyuxt'a ár k'axt'athuxi, ne bi nheki 'ra ya mhönü mhets'i mi eñ'u njawa:

Gatho ya ndö mi ja har ximhai, xi hñonga ma tsi Dadahu ne ár Kristo,

ne go ma da ndö'ö gatho ya pa.

¹⁶Ha nuya n'atemagoho ya tsi dönzia mi huxa ha yá thuxandö mi ñhandwi Jö, bi ndandihmö bi me yá hmi har hai mi nsunda Jö.

¹⁷Mi eñ'u:

Di 'ra'ahe njamödi, tsi Hmu,
hinte ar ñhemb'i te gi 'yot'e.
Nu'ge ngi 'bui, gi 'bupya, ne ma
gi 'bu gatho ya pa,
xka ñ'udi ri döta ts'edi,
ne xka du'mi gi ndö.

¹⁸Bi mbo yá kwe gatho ya
meximhai,
nupya ma da nheki ri kwe n'ehe.
Xi zo ar pa gi hñö'spa majöni
nuya xi du,
ne gi hwata nu'u togo hwata ar
ximhai.
Ha nuya ri m'ehni, ya gamfi ne
gatho nuya ri 'bego tsup'a ri
thuhu,
nuya döta, nuya t'ulo,
ma gi umba yá nthöhö.

¹⁹M'efa bi xo ár nijö Jö mhets'i,
ne bi nheki mi 'buhnu mbo ar
'bezankohi. Mi yotnu ya hwei, mi
nheki ya ñheti, ya ñuni, xa bi da
nzeye ya ndo, ne bi nja n'ar nhwöni.

Ar 'behñö ne ar zothe

12 M'efa bi nheki mhets'i n'ar
döta nt'udi. Da handa n'ar
'behñö mi he ar hyadi, mi to har
zönö, ne mi hu'sa n'ar ntsant'i mi
huxa 'ret'amayoho ya tso.

²Mi dathi ne xa mi mafi nts'edi
mi tho ya ugi, ngetho ma nda m'u
ár bötsi.

³Bi nheki man'ar nt'udi mhets'i.
Nupya da handa mi 'bahnu n'ar
thenga zothe mi tu yoto yá ñö,
'ret'a yá ndöni, ne mi hu'sa n'ar
ntsant'i n'a ngu n'a yá ñö.

⁴Ne nunár mazü bi gut'a n'a
hñu xeni gatho ya tso mhets'i, ne
ba engwa har hai. Ne bi m'a bi

ñhandwi ar 'behñö mi dathi, mi ne
nda zapa ár bötsi nú'mu nda m'ui.

⁵Nunar 'behñönu bi m'u ár bötsi
mar ts'unt'u, ma da ndö xoge har
ximhai di hö n'ar t'obojö. Ne bi
thömba ár bötsi da hñuxkwi Jö hár
thuxandö.

⁶Ha nunar 'behñö bi ma ba
ñ'önga ha ya ot'at'ohö habu xki
hyokwabi Jö, ne nda t'ini hñu njeje
made.

⁷M'efa ba njanu n'ar tuhni
mhets'i. Ar ndö'enxe Mige ne yá
enxe mi ntunkwi ar zothe, mi faxes
yá enxe n'ehe.

⁸Ar zothe ne yá enxe hinte bi
za te bi me'u, ne himbi nthegi nda
m'uhnu mhets'i.

⁹Bi t'em'u ar zothe, getnu ar
k'eñö mi 'bu mam'et'o, ne ár thuhu
ar ts'ondöhi ne ar ts'oxedi, ka ya
meximhai. Nunü ne yá ts'o'enxe ba
t'enga injawa har ximhai.

¹⁰N'a nda ota n'ar mhönu mhets'i
mi enö:

—Nupya hö, ma da nheki ár
mpohö, ár ts'edi ne ár ts'ut'wi ma
tsi Dadahu. Ne xi datwa ár nsu ár
Kristo da ndö, ngetho xi t'enga nö'o
togo mi hoxa ma kuhü parxui hár
nthandi Jö.

¹¹Ha nuya ku xi döhmö ar
ts'ondöhi ngetho xi jamfibi ár ji
ar tsi Ntxönandöni, ne xi datwa
majöni ár mhö Jö, xki 'yent'a yá te
nda tho'u.

¹²Jange njohyahu mhets'i ne
gatho ya mengunu. Ha hwëkate
nu'ahu gi 'buhu har ximhai ne har
dehe, ngetho ar ts'ondöhi xpa köp'u
xa tsu ar kwe, ngetho pödi tx'uda
ya pa pongwabi.

¹³Nú'mū mba t'enga mhets'i ba 'behna har ximhai nunar zothenu, bi nkuhwi ar 'behñö xki m'u ár tsi ts'unt'u.

¹⁴Ha nunar 'behñö bi t'umba nuya yoho yá hwa ar döta nxuni, nda nsani nda zop'u ar zothe. Ne nda m'u har ot'at'ohö habu xi hyokwa Jö nda t'ini hñunjeje made.

¹⁵Ha nunar zothe bi tso hár ne ra nzeye ar dehe ngu n'ar döthe, ne bi 'yemba mote ar 'behñö nda duxhmö.

¹⁶Ha nunar hai bi máxa ar 'behñö, ngetho bi dut'a gatho ar döthe xki zo ar zothe.

¹⁷Nunar zothe xa bi utsa ar 'behñö, ne bi ma ba ntunkwi yá 'beto nu'u otwabi nö'ö xi 'bepa Jö, ne damajöni ñ'emüibi ar tsi Hmu Hesukristo.

Yoho ya ts'ozu'we

13 Ndi 'ba har ñonthé, n'a nda handatho ba pöxa har ñhonthé n'ar ts'ozu'we mi tu yoto yá ñö, 'ret'a yá ndöni, ne ha n'a ngu n'a yá ndöni mi hu'sa n'ar ntsant'i. Ne ha n'a ngu n'a yá ñö mi huxa n'ar thuhu mi tsanga Jö.

²Nunar zu'we da handi mi ñhehwi n'ar döta mangamixi. Nuyá wa mar nxaki yá xi ne yá xa, ngu n'ar döta zu'we ár thuhu ar oso. Nu ár ne mi ñhehwi ár ne n'ar 'muhu. Ar zothe bi umba ár ts'edi, ne bi 'ñexa hár thuxandö nda ndöwi.

³Ne da handa n'a nuyá ñö xki ts'eni 'butho nda du, ha bi k'ont'a ar ndöte ne bi dits'i. Gatho nuya jö'i bi hyandi, xa bi 'yotho ne bi deni.

⁴Bi ndöñ'u ar zothe togo xki umba ar ts'edi ar ts'ozu'we. Hinge honse bi ndönga ar zothe, bi ndönga ar ts'ozu'we n'ehe, ne bi 'ñeñ'u:

—Hinjö'o man'a ngu ar ts'ozu'we, ne hinjö'o togo da ntöxkwi.

⁵Ar ts'ozu'we bi t'umba ar seki n'ehe nda ñ'exase ne nda ñömañ'ubi Jö. Nunar ts'edinu ma da göxa xta zonga hñu njeje made.

⁶Ne bi zanga Jö, bi zamba ár thuhu, bi zamba ár nijö habu 'bu'ö, ne bi zanga gatho nu'u bi 'bu mhets'i.

⁷Bi t'umba ar seki nda ntunkwi ya gamfi ne nda ntöte'ö. Bi t'umba ar seki n'ehe nda ndö ha gatho ya m'ui, ya hnini, ya hñö ne ya hai.

⁸Bi ndönga ar ts'ozu'we gatho nu'u ya jö'i himi huxa yá thuhu har he'mi nonga ar te, ár meti ar tsi Ntxönandöni, xki thuts'i nda tho nú'mū hinxki thoktho ar ximhai ne ar mhets'i.

⁹Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa nö'ö di mö.

¹⁰Nu'u togo kote, ma da jot'u n'ehe. Ha nu'u togo ju ar ndojwai hote, ma da tho ndojwaitho n'ehe. Ka nhekiwa yá ts'eti ne yá ñ'emui ya gamfi.

¹¹M'efa da handa man'ar ts'ozu'we bi bönga har hai, mi tu yoho yá ndöni ngu n'ar deti, ne mi ñö ngu n'ar zothe.

¹²Ne jumpa ár ts'edi ar m'et'o ts'ozu'we hár hmi'ö, ne japa gatho ya meximhai da ndönga nor 'bet'o ts'ozu'we bi dixa ár nts'eni 'butho nda du.

¹³Ot'a ya döta nt'udi, japa da hyö har hai ya tsibi di 'ñe mhets'i ha yá hmi ya jö'i.

¹⁴Ne ka gatho ya meximhai, ot'a nuya nt'udi xi t'umba ar seki da uta ya jö'i hár hmi nö'ö man'ar ts'ozu'we. Bi 'bepa ya jö'i nda

hyokwa n'ar do ñhēhwi ár 'bai nunar ts'ozu'we mi 'bũtho nda du ne bi nte, ne nda 'ñexa ngu yá jö emp'ö.

¹⁵Bi t'umba ar seki nda japi nda joxa ár hñö ne nda ñö nunar donu ñhēhwi ár 'bai ar ts'ozu'we, ne nda japi nda tho gatho nu'u togo hinge nda ndöni.

¹⁶Ne mi japa gatho nda thutwa nö'ö ngu ar nthixt'i ha yá ñ'ei wa ha yá dē, nuya t'ulo bötsi, ya döta, nuya pe'sa yá ñho, nuya hyoya, nuya m'ego ne nuya hingi m'ego.

¹⁷Hinto da tsä da ntai wa da mpa nu'mu hindi pe'spa nö'ö ngu ar nthixt'i, wa ár thuhu wa ár m'ede ár thuhu.

¹⁸Ka mahyoniwa ar mfödi da m'etwa ár m'ede ar ts'ozu'we, ngetho nu ár m'ede'ö, ár m'ede n'ar ñ'ohö. Gehnu ar m'ede: 'ratonthebe ma hñun'ate ne 'rato.

Ar thuhu bi ntu nu'u n'anthebe yon'atemagoho ya 'ret'anthebe

14 M'efa da handa ar tsi Ntxönandöni mi 'bahnu har t'ohö Nsion. Ne mi 'bahwi n'anthebe ma yon'atemagoho ya 'ret'anthebe nuya mi pe'spa ár thuhu'ö ne ár thuhu ár Dada xki t'ot'a ha yá dēyu.

²Ne da o n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i, xa mi nts'edi ngu ár ñheti nzeje ya dehe, ne ngu ár ngani n'ar ñuni. Ha nunar mhönu da ode mi ñhēhwi ár m'ei ya me'mda.

³Ne mi tu'u n'ar 'ra'yo thuhu hár nthandi ar thuxandö, mi ñhandwi nuya goho ya zu'we mi te, ne ya tsi dönzia. Ne nunar thuhunu hinto mi tsä nda bödi, honse nu'u n'anthebe

ne yon'atemagoho ya 'ret'anthebe xpa ts'inga har ximhai.

⁴Gehyu nu'u hinxi nts'oka ñ'owi ya 'behñö, ngetho hinto xi m'engwi. Ne teñ'u ar tsi Ntxönandöni habu gatho di ma. Gehyu ngu ar 'bet'o sofo xi ts'inga har ximhai, yá meti Jö ne yá meti ar tsi Ntxönandöni.

⁵Ne hinte bi thimba n'ar nhemñö xki bonga ha yá ne, gehyu xint'axi 'bahnü hár thuxandö Jö.

Ar mhö bi mönga nu'u hñu ya enxē

⁶M'efa da handa man'ar enxē bi nsanga mateda mhets'i. Mi mönga ar hoga mhö hiñham'u da göts'i, ne xipabi gatho ya meximhai, ya hnini, ya m'ui, ya hñö ne ya hai.

⁷Mi ma nts'edi mi enö:
—Tshu Jö ne nsundahu, ngetho xi zo ar pa da thö'spa majöni ya jö'i. Ne ndöñhunu ngetho bi hyoka mhets'i, ar ximhai, ar ñhonthē ne gatho ya pothe.

⁸Mi wa'ö, man'ar enxē bi ñö nts'edi n'ehe, ne bi 'ñenö:

—Xi nhwata ar döta hnini Mbabilonia, mi japa nu ma'ra yá mihniniwi nda zipa ár kwe Jö ngu xi zi'ö, ngetho xi nts'okte n'ehe.

⁹Ar hñu enxē bi ñö nts'edi, ne bi 'ñenö:

—Nu'u togo da dönga ar ts'ozu'we wa ar do di hñöts'i, wa xi hñömba ár nthixt'i hár 'ye wa hár dē,

¹⁰xa ma da zipa ár kwe Jö, ngu n'ar t'eni da sit'a ya ixkat'afi ne da 'baxki. Ma da t'ent'a har tsibi zo ku ya k'axt'ado xa xi mpa, habu ma da tho ya ugi hár nthandi ya gamfi ne ar tsi Ntxönandöni.

¹¹Ne ar 'bifi habu bi tho ya ugi funga hiñham'u da göts'i. Hiñ'otho

yá tsaya 'bu mpa ne 'bu nxui, gatho nu'u togo da ndõnga ar ts'ozu'we ne ar do di hñõts'i, ne nu'u togo da hñõmba ngu ar nthixt'i ár thuhu.

¹²Ka nhekiwa yá ts'eti ya gamfi, nu'u togo ot'a nõ'õ xi 'bepa Jõ ne ñ'emui ar tsi Hmu Hesukristo.

¹³Da o n'ar mhõ ba e mhets'i, ne bi 'ñengagi:

—'Yot'a njawa: Nzátho gatho nu'u togo da du di njap'u xi ñ'emui ar tsi Hmu. Hö, njawa enga ár Hñõ Jõ, ma da göxa yá 'befi, ha nuyá nthõhõ ma da mewitho.

Ma da njo ar sofo har ximhai

¹⁴M'efa da handa n'ar t'axgui, ne ka mi huxnu n'a ndi hñõxa Nõ'õ Togo ba e bi Njõ'i. Mi hu'sa n'ar fuindõ xi thoka ar k'axt'abojõ, ne mi hö hár 'ye n'ar t'exu xa mi heki.

¹⁵Nep'u da handa man'ar enxë xa mi nõ nts'edi ba ponga hár ngu Jõ, ne bi 'ñemba nõ'õ togo mi huxa har gui:

—Ju ri t'exu ne xa ar t'ei, ngetho xi zõ ar sofo, ne xi ñõxa ar t'ei.

¹⁶Ne nõ'õ togo mi huxa har gui, bi gu ár t'exu, ne bi xa xõge ar ximhai ngu nsa n'ar wõt'ei.

¹⁷Ba ponga man'ar enxë hár ngu Jõ, ne mi hö hár 'ye n'ehe n'ar t'exu xa mi heki.

¹⁸Bi bõnga man'ar enxë har m'oxm'õñhõ togo enga ar tsibi, ne bi mat'a nts'edi nõ'õ togo mi hö ar t'exu xa mi heki, ne bi 'ñembabi:

—Ju ri t'exu ne fekwa yá 'ye ya 'bai'obxi, ngetho xi dö.

¹⁹Nunar enxë bi 'yenga ár t'exu har hai, ne bi meka gatho ya obxi, nep'u bi 'yut'a har nth'e'ma'obxi. Njap'u ma da njapa ya jõ'i xta zupa ár kwe Jõ.

²⁰Nunar nth'e'ma'obxi mi 'bu nthi ar hnini, ne mi nth'e'mi bi bõnga ar ji xa mi nzeye, ne mi tsonga ha yá ne ya fani, ne bi ñ'ini bi zõnga ár yap'u ngu yoto mpa da nõ n'ar jõ'i.

Ya enxë ba hö nu'u yoto ya ngõxa ugi

15 M'efa da handa man'a ar döta nt'udi bi nhekinu mhets'i, xa da 'yotho. Da handa yoto ya enxë mi hö ya 'befa ugi, geyu ma da thi'spa ár kwe Jõ.

²Da handnu n'ar ñhõthe n'ehe, ngu ar doxito mi nthõskwi ya tsibi. Ne mi tohnu nu'u togo xki dö ar ts'ozu'we ne ar 'baido ndi hñõts'i, himbi ñhegi nda thu'spabi ár nthixt'i, wa ár m'ede ár thuhu. Mi 'bahnuyu mi hömpa yá 'bida Jõ.

³Ne mi tu'u ar thuhu mi tu ar Moise ár 'bego Jõ, ne mi tutwa ár thuhu ar tsi Ntxõnandõni, mi eñ'u njawa:

Ma tsi Hmu'ihe, gar Jõ hinte ár ñhemb'i,

xa döta ne nsunda gatho nõ'õ gi pefi.

Xiñho ne majõni nuya ri ñu.

Gár Ndõ gatho ya hnini har ximhai.

⁴Ma tsi Hmu'ihe, gatho ya jõ'i da zu'a'i.

Da e da ndõmp'a ri thuhu gatho ya hai,

ngetho hõnse'i xint'axi'i, ne nuya payu xi nheki ri ts'ut'wi.

⁵M'efa da handnu mhets'i bi xo habu xa mar nsunda mi 'bu mbo hár ngu Jõ, habu jwata ya nxindo xi t'ot'a yá 'bepate Jõ.

⁶Ka bi bõnu nuya yoto ya enxë mi hö nuya yoto ya mfei, mi he 'ra ya

t'axdutu xa mi hwexki, ne xki döt'a yá tiñö n'ar k'axt'abojö böt'i.

⁷N'a nuya goho ya zu'we mi te, bi umba 'ra n'ar k'axt'abojö nt'eni nuya yoto ya enxë mi 'buhnu. Nuya nt'enyu mi po ár kwe Jö nö'ö hiñham'u da göxa ár m'ui.

⁸Núnu hár ngu Jö xa mar nsunda, xa bi ñuxa ar 'bifi bi 'ñu ár nsunda'ö ne ár ts'edi. Hinto mi tsá nda yutnu, m'et'o da göxa gatho ya mfei mi hö nuya yoto ya enxë.

Ya t'eni po ár kwe Jö

16 Da o n'ar mhö ndi 'ñe hár ngu Jö, ne bi 'ñemba nuya yoto ya enxë:

—Di ma ba 'bañöhu har ximhai ár kwe Jö po ha ri t'enihi.

²Bi ma ar 'bet'o enxë ba 'bañö ár t'eni har ximhai. Ne bi ñuxa ya ts'osösi xa mar ñ'u gatho nu'u ya jö'i bi hñömba ár nthixt'i ar ts'ozu'we, ne bi ndömba ar do ndi hñöts'i.

³Ar ñoho ar enxë bi 'bañö ár t'eni har ñhönthe, ne xoqe bi nji ngu ár ji n'ar jö'i xi tho, ne gatho nu'u mi kunu bi du'u.

⁴Ar hñu enxë bi 'bañö ár t'eni ha ya döthe ne ya pothe, ne gatho yá dehe bi nji n'ehe.

⁵Ne da ode bi 'ñenga nunar enxë mi su ya dehe:

—Nu'ge ma tsi Hmu'i gi 'bui ne ngi 'bui, xint'axi'i, xka umba n'a ngu n'a nö'ö di 'ñepi, ne xka 'yot'a n'ar hoga ts'ut'wi.

⁶Xka umba ar ji da zi nu'u togo bi nö'mba ár ji ya gamfi ne nuya ri m'ehni. Gehnu ndi 'ñepabi'u.

⁷Ne da o n'ar mhö mi ponga har m'oxm'oñho mi enö:

—Ma tsi Hmu'i gar Jö, hinte ar ñhembli'gi 'yot'e. Nuna ri ts'ut'wi gehnu majöni ne xiñho.

⁸Ar goho enxë bi 'bañö har hyadi nö'ö mi po hár t'eni, ne ar hyadi bi t'umba ar seki nda tsöt'a ya jö'i.

⁹Nunar pahyadi bi tsöt'a ya jö'i. Mödi njap'u, nuyu himbi 'yot'wa yá ntso'mi nda nsunda Jö. Nö'ö bi 'yot'u, bi zamba ár thuhu Jö togo pëhna nuya ugiyu.

¹⁰Ar kut'a enxë bi 'bañö ár t'eni hár thuxandö ar ts'ozu'we, ne bi tsoxui gatho ár ndö. Nuya jö'i mi tsase yá jöhne mi tho ar ugi.

¹¹Bi zambabi'u ár thuhu Jö bi 'bu mhets'i, ngetho xa mi tho ar ugi mar ñ'u yá nts'eni, ne himbi 'yot'wa yá ntso'mi.

¹²Ar 'rato enxë ba 'bañö ár t'eni har döthe Eufrate, ne bi xa ar dehe bi paxt'wa ár 'ñu ya ndö me mahyats'i.

¹³Ne da handa hñu ya ts'ondöhi ngu ya döta zomfo, bi bongga n'a hár ne ar zothe, man'a hár ne ar ts'ozu'we, man'a hár ne ar kate m'ehni.

¹⁴Gehyu ya ts'ondöhi ot'a ya nt'udi ha yá nthandi ya ndö 'bu har ximhai, ne da musyu di ñ'owi gatho yá ndogu, da ñhoki da ntuhna ar pa xi hñuxa Jö, togo hinto da ñhuxkwi ár ts'edi.

¹⁵Ar tsi Hmu bi 'ñenö:

—Ma ga ëka ngu n'ar bë tso 'bu nxui. Xa ma da njohya togo xka tsoho ga tini di nuhu ne di he yá dutu, njap'u hinda 'be ár tsá.

¹⁶Nuya ts'ondöhi ba e gatho ya ndö 'bu hár nxidi ar ximhai, ne bi munsá har xeni ár thuhu N'armagedon har hñö ebreo.

¹⁷Ar yoto enxe bi 'bañö ár t'eni har ndöhi, ne da o n'ar mhö ndi 'ñe har thuxandö 'bu har nijö mhets'i, ne mi enö:

—Bi wapyaxoge.

¹⁸N'a bi nhekitho bi nja ya hwei, ya ñheti, ya ñuni, ne bi nhwönga ar hai. Nunar nhwöninu xa mar nts'edi, ar meximhai hiñham'u xki hyanda man'a di njap'u ár nts'edi.

¹⁹Ne nunar döngahnini bi hege hñu xeni, nu ma'ra ya hnini ja har ximhai bi yot'u xoge. Ha nunar hnini Mbabilonia bi benga Jö da thi'snu ár kwe.

²⁰Nuya xeni hai mi k'öxa har dehe bi yui, ha nuya t'ohö bi m'etho.

²¹Ba ho mhets'i ya ndo ne bi zu ya jö'i, mi tsu ngu madenthebe hwada ár ñhu. Ha nuya jö'i bi zamba ár thuhu Jö mi tho'u nunar mfei bi zu'u, ngetho xa mar nts'edi.

Nunar ts'o'behñö bi t'umba ar mfei hiñham'u da göts'i

17 M'efa ba e n'a nuya yoto enxe mi hö ya t'eni, bi zokagi ne bi ñengagi:

—Ba e injawa ne ga ut'a ar njut'i xi thu'spabi ar ts'o'behñö huxa ha nzeye ya dehe.

²Nunar 'behñönu xi m'engwi ya ndö 'bu har ximhai, ne gatho ya jö'i xi 'be yá mfeni 'butho xi nti ot'wi ya ts'oki.

³Ár Hñö Jö xki zinga ha ma te, ha nunar enxe bi zixkagi ha ya ot'at'ohö, ne ka da handnu n'ar 'behñö mi 'buhnu mi nto n'ar thengats'ozu'we. Nunu mi tu yoto yá ñö, 'ret'a yá ndöni, ne xa mi ñuxa ya thuhu mi tsanga Jö.

⁴Nunar 'behñönu mi he n'ar he mar nk'ants'i ne mar nthents'i, ne mi hö ya k'axt'abojö, ya nzathodo ne ma'ra ngu ya t'axdo xi mhödi. Mi hö hár 'ye n'ar k'axt'abojö t'eni mi ñuxa nö'ö hingi ho, ne nö'ö xi nts'otho 'bengwi ya jö'i.

⁵Ne mi huxa hár dë n'ar thuhu hingi födi te me'ö, enö njawa: Ar döta Mbabilonia, ár nöno ya ts'o'behñö ne gatho nö'ö hingi ho jawa har ximhai.

⁶Da handa nunar 'behñö xa xki nti, xki zipa yá ji ya gamfi ne nu'u bi unga yá te mi tenga ar tsi Hmu Hesukristo. Núm'u nda handi, xa da 'yotho.

⁷Ne nunar enxe bi ñengagi:

—Yo'ö gi 'yotho. Nuga ma ga xi'ai'i tema di bonga nunar 'behñö ne ar ts'ozu'we tu yoto yá ñö ne 'ret'a yá ndöni muts'i.

⁸Nunar ts'ozu'we xka hyandi mi 'bui, nep'u bi njo'o, tx'utho 'bedi da bonga har nzonganzafi, ne da t'et'a har tsibi. Gatho nuya meximhai himi huxa yá thuhu har he'mi nonga ar te, xki thahna nú'mu hinxki thokta ar ximhai, ma da 'yotho xta hyanda nunar ts'ozu'we mi 'bui, nep'u bi njo'o, ne da m'u man'agi.

⁹Ja mahyoniwa ar mfödi: Nuya yoto yá ñö, gehyu yoto ya t'ohö habu huxa nunar 'behñönu.

¹⁰Ne da ñenö n'ehe, gehyu yoto ya ndö. Kut'a xi m'edi, n'a pe'sta ár ts'edi, ne 'beta man'a da ehe. Ha nu xta ehe, hinda ma da m'ui yapa da ndö.

¹¹Nunar ts'ozu'we mi 'bui nep'u bi njo'o, gehnu ár hñöto ndö, n'a nuya yoto, ne di ma har tsibi.

¹²Ha nuya 'ret'a ya ndöni xka hyandi, gehyü 'ret'a ya ndö hinxi hñönda yá ts'edi, ne 'ra ma da hñönga yá ndö 'ra ya tsi patho mahyegiwi ar ts'ozu'we.

¹³Gatho 'ret'a pe'sa n'adar mfeni, ne ma da 'yent'a yá ndö ne yá ts'ut'wi da mepa ar ts'ozu'we.

¹⁴Gathoyü ma da ntunkwi ar tsi Ntxönandöni, ne ar tsi Ndöni ma da ntöte, ngetho go gehnü ár Hmu gatho ya hmu, ne ár Ndö gatho ya ndö. Ne gatho nu'u togo 'buhwi, xi ts'ohni, xi thahni ne ot'a nö'ö nsipabi.

¹⁵Ne bi 'ñengagi nunar enxé n'ehé:

—Nuya dehe xka hyandi habü huxa ar ts'o'behñö, gehyü ya hnini, ya m'ui, ya hai ne ya hñö.

¹⁶Ne nuyá 'ret'a ndöni ar ts'ozu'we xka hyandi, ma da utsa ar ts'o'behñö, ma da hñömba gatho yá ñho, ne ma da zo nthemfotho. Ma da zapa yá ngo ne ma da tsöt'a har tsibi.

¹⁷Ngetho Jö xi hñu'spa ha yá müi da 'yot'a nö'ö nel'ö. Jange bi me'sa n'adar mfeni da 'yent'a yá ndö ha yá 'ye ar ts'ozu'we, ne njap'u da wadi da tho gatho nö'ö xi mönga Jö.

¹⁸Ha nunar 'behñö xka hyandi, gehnü ar döta hnini di ndö gatho ya ndö 'bü har ximhai.

Ar döta hnini Mbabilonia bi nhwati

18 M'efa mi tho gathoyü, da handa man'ar enxé ba kö mhets'i xa mi pe'sa ár ts'edi, ne gatho ar ximhai bi ñuxa ár hyats'i xa már nsunda.

²Xa bi mafi nts'edi ne bi 'ñenö:

—Bi nhwata ar döta hnini Mbabilonia. Hönse 'buhnü ya

ts'ondöhi, ne xi 'yot'a yá ngu ya hñö xints'otho, ne ka haxhnyü ya ts'ots'int'sü hinto ne da hyandi.

³Ngetho ya hnini 'bü har ximhai xi 'yot'wi ya ts'oki, xi zipa ár kwe Jö. Ne gatho ya ndö 'bü har ximhai xi m'engwi, ha nuya ma 'bü har ximhai xi xu yá m'ets'i mi papa ya ñho nunar hnininü.

⁴Ne da o man'ar mhö ndi 'ñe mhets'i, bi 'ñengagi:

—Nu'ahü ma bötsi'ihü, poñhü ha nunar hnininü, yo ma gi mfa'xkwi yá ts'oki ne da zu'ahü yá ugi xi t'ekwabinü.

⁵Ngetho yá ts'oki xi zonga ár ñhets'i mhets'i, ne Jö xi beni da umba ar mfe'i.

⁶Ko'spabihü te xi ja'ahü nunar hnininü, ne ko'spabihü yo'gi nö'ö tema xi 'yot'ö. Ngu nunar t'eni xi tsit'ahü, ko'spabihü yo'gi.

⁷Ngu xi 'ñexa ár nsu ne xi njohya, njap'utho umfü ar ugi ne ar ts'oni. Ngetho xi 'ñense: Nuga di huxa ngu n'ar ndö; hindi 'ranxu, ne hinga ma ga nzoni.

⁸Jange n'apatho ma da epabi ar ugi, ar thuhu, ar ts'oni, ar ndöte, nep'u ma da ts'öt'a har tsibi, ngetho xa pe'sa ár ts'edi Jö ar Hmu togo xi hñö'spa majöni.

⁹Ne gatho nu'u ya ndö 'bü har ximhai xki m'engwi ne xki njohyawü, xa ma da zont'i nú'mü xta hyandwa ár 'bifi di poxa xta tsöt'i.

¹⁰Ma da m'ata yap'u ngetho di ntsu, ne ma da 'ñeñ'u:

—Hwëkate'i tsi döta hnini Mbabilonia xi nze'i. Dama bi t'a'a ri mfe'i.

¹¹Ha nuya ma 'bü har ximhai, zont'i ne tupyá müi, ngetho hinjo'o togo da damba nuya te pa'u.

¹²Nuya pa ya k'axt'abojö, ya t'axbojö, ya nzathodo, nuya ngu ya t'axdo xi mhödi, ya hoga dutu nzatho, ya hwexka dutu, ya dutu nk'ants'i ne nthents'i, ya za pe'sa ar hogañuni, nuya thoki xi thökwa yá ts'i ya döta zu'we, nuya nju ya nzathoza xi nthoki, nu'u nju ya thengabojö xi nthoki, ya bojötho, ne ya do hwexki.

¹³Mi höx'u gatho ya doni ne ya njots'i mi yuni xi nk'uhi, ar githni, ne ar hogañuni ár thuhu ar mira, ar ixkat'afi, ar nziki, ar hoga junt'ei, ar t'ei, ya meti, ya deti, ya fani, ya ntönza, ya 'bego, ne yá pa ya jö'i.

¹⁴Ne ma da t'emba nunar hnininu:
—Hiñ'otho yá ñho ya 'baiza ngi tsi. Xi k'at'a nuya xa ngi tsamankuhi ne ngi exa ri nsu ngi tsi, hingi timpya.

¹⁵Nu'u mi papa gathoyu, ne njap'u xki me'sa yá ñho, ma da m'a yap'u di tsu ár mfei bi zudi, xa di tu yá mu'i ne di zont'i.

¹⁶Ne di eñ'u:

—Hwëkate nunar döta hnini mi ñhoki mi he ya hoga dutu nzatho xi nk'ants'i ne xi nthents'i, ne mi ñhoki mi hö ya k'axt'abojö, ya nzatho do, ne ngu ya t'axdo mar mhödi.

¹⁷N'apatho bi göxa nzeda ya ñho.

Gatho nuya e ya döta motsa, yá maxte, ne nu'u 'yo har dehe ne gatho nu'u mpehnu bi m'ata yap'u.

¹⁸Nu mi hyanda ar 'bifi mi pots'e, bi ma'u ne mi eñ'u:

—Hiñ'otho man'ar hnini ngunu.

¹⁹Bi 'yuxya fonthai ha yá nö mi tho ar dumui, ne xa mi mar ts'oni mi eñ'u:

—Hwëkate nunar tsi döta hnini. Ngetho nuyá ñho xki japi nda boxa

mañö gatho nu'u togo pe'sa yá motsa har dehe, ha nupya n'apatho xi nhwati.

²⁰Njohyahunu mhets'i gamfihu, nu'ahu gár mpotehu ne nu'ahu gár m'ehni'ihu Jö. Ngetho Jö xi hñö'spa majöni gatho nö'ö xi ja'ahu.

²¹M'efa da handa man'ar enxe xa mi pe'sa ár ts'edi, bi gu n'ar döta do ngu n'ar juni, bi 'yent'a har ñhontho ne bi 'ñenö:

—Ma da njapabinu ar döta hnini Mbabilonia, ne hinda ma da thini.

²²Hinda ma da t'ohnu togo da mpe'mda, hinda t'o nu'u togo ja te zunt'i, ne nu'u togo huxt'a ya thuza ne ya k'axt'athuxi. Hinda ma da thinga n'a togo di hoka n'ar nzatho 'befi, hinda ma da t'o ár ngani n'ar juni.

²³Hinda ma da nhekinu n'ar ñot'i, hinda ma da t'o n'ar ngo nthöti. Nuyá ma, gehyu mi dötahmö 'bu har ximhai, ne nuyá nt'eteyu, bi hyat'a gatho ya hai.

²⁴Ha nunar hnininu, ja bi thinu yá ji yá m'ehni Jö, ya gamfi ne gatho nu'u xi tho har ximhai.

Ar ndönga Jö núnu mhets'i

19 M'efa da o ra nzeye togo mi ñönu mhets'i, ne mi eñ'u:

Dár nsunda Jö ma tsi Hmuhu.

Gor meti'ö ar mpoho, ar nsunda, ne ar ts'edi.

²Ngetho nö'ö ot'a ar hoga ts'ut'wi ne majöni.

Gehnu xi umba ár mfei ar ts'o'behñö

togo xi ts'ot'a ar ximhai to gatho 'bengwi,

ne xi got'wabi ár ji yá 'bego xi hyo nunar 'behñönu.

³Man'agi bi 'ñeñ'u:

—Dá nsunda Jö, ngetho nunár 'bifi tsöt'i, hiñham'u da göts'i pots'e.

⁴Nuya n'atemagoho ya tsi dönzia ne nuya goho ya zu'we mi te, bi ndandihmö ne bi ñ'ani bi me yá hmi har hai. Ne bi nsunda Jö huxa har thuxandö, mi eñ'u:

—Dá njap'u, dá nsunda Jö.

⁵Bi bonga n'ar mhö har thuxandö mi enö njawa:

Ndöñhu Jö ma tsi Hmuhu,
gatho yá 'bego'ihu,
ya t'ulo ne ya döta,
togo gi tsufu Jö.

⁶Ne da o 'ra ya mhö ngu ra nzeye ya jö'i, ngu ár ñheti ya nzothe, ngu ya ñuni, ne mi enö:

Dá nsunda Jö, ngetho Jö ma
tsi Hmuhu hinjo'o togo da
hñuxkwi, go ar ndö'ö.

⁷Ma ga njohyahu, hö xa ga
njohyahu, ne ga umfu ar
nsunda,
ngetho xi dat'a ár nthöti ar tsi
Ntxönandöni,
ne nunár 'behñö xi ñhoki.

⁸Ne xi t'umba ar seki da hye
ya hoga dutu xint'axi ne xi
nhwexki.

Ngetho nunar hoga dutu, gehnu
nuyá hoga 'befi xi 'yot'a ya gamfi.

Ár ngo ar tsi Ntxönandöni

⁹M'efa bi 'ñenga ar enxé:

—'Yot'a nuya mhöyu: Nzatho
nu'u togo xi ts'ohna hár ngo ar tsi
Ntxönandöni.

Ne bi 'ñengagi:

—Nuya mhöyu gehyu majöni yá
mhö Jö.

¹⁰Nuga da ndandihmö hár wa nga
ndöni. Ha nö'ö bi 'ñengagi:

—Hyandi xiñho nö'ö gi pefi, yo gi
jap'u. Nuga dar 'begotho ngu'i, ne
nu'u ri ku togo damajöni xi jamfi ar
tsi Hmu Hesukristo. Ndönga Jö.

Ngetho nu'u togo damajöni
togo ar tsi Hmu Hesukristo, gehyu
hömpa ár Hñö Jö mömba ár mhö.

Ar toge ntö ar t'axfani

¹¹Nep'u da nu mi xo mhets'i, ne
da handa n'ar t'axfani. Nu ár toge
mar thuhu Majöni ne ot'a nö'ö te
mö, ne hö ar hoga ts'ut'wi höxa
majöni ne ntuhni.

¹²Nuyá da ar toge mi ñhehwi
ya faspí. Mi huxa hár ñö nzeye ya
fujindö, ne xki t'otnu n'ar thuhu
hinto man'a mi pödi tema mi mö,
honsenu mi pödi.

¹³Mi he n'ar dutu xa xki m'ahna
ya ji, ha nu ár thuhu gehnu: **ÁR
MHÖ JÖ.**

¹⁴Ha nuya ndogu me mhets'i mi he
ya hoga dutu xint'axi, ne mi 'befa'u
mi teni mi ntö ya t'axfani n'ehe.

¹⁵Hár ne ar toge 'bet'o, ponga n'ar
ndojwai hente nuya yoho yá ñöni,
da su'sa ya meximhai. Ne ma da
'yot'a ar ts'ut'wi di hö n'ar t'obojö.
Ne da ne'ma ya jö'i ngu nhe'ma ya
obxi the'mi, ne da di'spa ár kwe Jö
togo hinto tsá da ñhuxkwi.

¹⁶Hár he ne hár xinthe tu nunar
thuhunu: **ÁR NDÖ YA NDÖ NE ÁR
HMU YA HMU.**

¹⁷Nep'u da handa n'ar enxé mi
tö har hyadi, ne bi mafi nts'edi
bi 'ñemba gatho ya zu'we nsanga
madedá mhets'i:

—Ba ehü, kwathu har dango xi
'yek'ahu Jö.

¹⁸Tsafu yá ngo ya ndö, ya
ndöndogu ne ya jö'i tseidi, yá ngo ya

fani ne yá toge, yá ngo tsant'ò ar jò'i, ya 'bego ne nuya hingya 'bego, ya t'ulo ne ya döta.

¹⁹Ne da handa ar ts'ozu'we ne gatho ya ndö 'bu har ximhai ne yá ndogu, xki mhunts'i nda ntunkwi ar toge nto ar t'axfani ne yá ndogu ñ'owi n'ehe.

²⁰Ar ts'ozu'we bi nju, ne bi nju ar kate m'ehni n'ehe, togo xki 'yot'a ya nt'udi bi hyat'a nu'u bi hñömba ár nthixt'i ar ts'ozu'we, ne bi ndönga ar do ndi hñöts'i. Gatho yohoyu bi nju bi t'et'a tetho ha n'ar tsibi ngu n'ar ñhontho, habu zo ku ya k'axt'ado xa xi mpa.

²¹Ha nu ma'ra bi hyo ar ndojwai mi ponga hár ne ar toge, ne gatho ya zu'we nsani bi niño bi zipa yá ngo'u.

'Ret'anthebe njeje

20 Nep'u da handa n'ar enxe ba kö mhets'i mi hömpa yá nsoki ar nzonganzafi, ne mi hö hár 'ye n'ar dönthi bojö.

²Bi gu ar zothe, ge'ö ar k'eñö mi 'bu mam'et'o, get'ö ar ts'ondöhi, ne bi xot'a 'ret'anthebe ya jeje.

³Ne bi 'yent'a har nzonganzafi, bi got'i xiñho, ne hinge nda hyegi nda ka ya meximhai. M'et'o da tho 'ret'anthebe njeje, ne da the ma'ra ya tsi pa.

⁴Nep'u da handa ya thuxandö, mi huxnu nu'u togo bi t'ets'i nda hñöxa majöni. Ne da handwa yá pa nu'u togo xki thekwa yá 'yuga, ngetho mi damajöni ar tsi Hmu Hesu ne ár mhö Jö. Gehyu hinxki ndönga ar ts'ozu'we, hinxki ndönga ar do ndi hñöts'i. Hinxi hñöñ'u ár nthixt'i ha yá dö wa ha yá 'ye. Ne bi

mengi bi nte'u, bi ndöwi ar tsi Hmu Hesukristo 'ret'anthebe njeje.

⁵Nuyu xi m'et'o xi mengi xi nte. Ha nu ma'ra xki du, m'et'o bi tho 'ret'anthebe njeje, ne ja bi mengi bi nte'u.

⁶Nzatho ne xint'axi yá m'ui nu'u togo xi t'umba ar seki da m'et'o da mengi da nte. Ar ñoho ndöte hinte da japabi'u. Nuyu ma da t'ets'i ngu yá möjö Jö ne ar tsi Hmu Hesukristo, ne da ndöwi 'ret'anthebe njeje.

⁷Nu xta wadi da tho 'ret'anthebe njeje, ar ts'ondöhi ma da sokwa ár fadi.

⁸Ne ma da boni da ka ya jö'i 'bu ha gatho ya hai hár nxidi ar ximhai, nu'u toxa ar tsi Hmu. Ma da munsu har döta tuhni, ne ár nzeje ya jö'i ñhehwi ar 'bomu 'bonga har ñöthe.

⁹Habu gatho ba poxa ya jö'i, ne bi hyextar ximhai, xa bi got'atho habu mi 'bu ya gamfi ne ar hmöka hnini. Jö ba pehna ar tsibi ba ta mhets'i, ne bi jö'sa xoge.

¹⁰Nunar ts'ondöhi mi ka ya jö'i, bi nju ne bi t'ent'a har ñhontho tsibi mi zo mi ku ya k'axt'ado, ka mi kunu ar ts'ozu'we ne ar hyate m'ehni. Ma da tho nunar uginu parxui ne hiñham'u da göts'i.

Ar thöxamajöni ot'a nö'ö huxa har t'axthuxandö

¹¹M'efa da handa n'ar döta t'axthuxandö, ne hár hmi nö'ö togo mi huxhnu bi m'eta ar ximhai ne ar mhets'i, himbi födi habuima.

¹²Ne da handa gatho nu'u togo xki du, ya döta ne ya t'ulo, mi 'ba'u hár nthandi Jö. Bi ntunga 'ra ya he'mi, ne man'ar he'mi bi ntungi, gehnu

habu huxa yá thuhu nu'u togo pe'sa ar te hiñham'u da göts'i. Nuya xki du bi thö'spa majöni, ne bi t'umbi nö'ö ndi ñepi, ngu mi huxa ha ya he'mi, ngetho njap'u xki 'yot'u.

¹³Ar döta ñhonthé bi da yá jö'i xki dunu, ar ndöte ne ar 'bexui bi da yá jö'i xki du n'ehe, ne bi thö'spa majöni n'a ngu n'a ngu xki 'yot'u.

¹⁴M'efa ar ndöte ne ar 'bexui bi t'ent'u har ñhonthé tsibi. Gehnu ar ñoho ndöte.

¹⁵Ha gatho nu'u togo himbi thini mi huxa yá thuhu har he'mi nonga ar te, bi t'ent'u har ñhonthé tsibi.

N'ar 'ra'yo mhets'i ne
n'ar 'ra'yo ximhai

21 Nep'u da handa n'ar 'ra'yo mhets'i ne n'ar 'ra'yo ximhai, ngetho nunar 'bet'o mhets'i ne ar 'bet'o ximhai bi göts'i, ha nu ar ñhonthé bi m'etho.

²Nuga dar Xuwa, da handa ar jöpa hnini, nunar 'ra'yo Herusalén, ba kö'ma Jö mhets'i habu bi 'bu'ö, xa mi nzatho ngu n'ar 'behñö xi ñhoki da nthötwi ár döme.

³Ne da o n'ar mhö ndi ñe mhets'i mi enö:

—Hyandi, nupya ár nijö Jö 'buhwi ya meximhai, ne nö'ö ma da m'uhwi'u. Nuyü ma da m'ui ngu ár hnini, ne gese Jö ma da m'ui ngu ár Jö'u.

⁴Jö ma da dukwa gatho yá gida ha yá da'u. Hinda ma da nja ar ndöte, ar ts'oni, ar mhafi, ar ugi, ngetho nuya 'bet'o thogi xi m'edi.

⁵Ha nö'ö togo mi huxa har thuxandö bi ñenö:

—Hyandi, nuga di hoka ma'ra'yo gatho.

Ne bi ñengagi n'ehe:

—'Yot'i, ngetho nö'ö xta xi'a'i ma da njap'u ne majöni.

⁶Ne bi ñengagi man'agi:

—Xi tho gatho. Nuga go da du'mi ne di jö'sa xoge, ngu ar ndui ne ar ngöts'i. Nu'u togo tuthe, ma ga umtho ar dehe po har pothe unga ar te hiñham'u da göts'i.

⁷Nu'u togo da ntöte, ma ga hekwabi gatho nuya ñhoyu. Ma da nugagi ngu ár Jögi, ne ga nuga ngu ma bötsi.

⁸Ha nuya tsuzu, ya me'sku, ya ts'ojö'i, ya hyote, nuya 'bengwi ma'ra ya jö'i, ya ñete, nu'u togo ndönga yá tsita emp'ö, ne gatho nu'u mönga ya nhemñö, ma da t'et'a har ñhonthé tsibi zo ku ya k'axt'ado xa xi mpa. Gehnu ar ñoho ndöte.

Ar 'ra'yo hnini Herusalén

⁹N'a mba ep'utho bi zükagi n'a nuya yoto ya enxé mi hö yoto yá t'eni mi ñuxa ya ngöxa mfei. Da ñö'be ne bi ñengagi:

—Ba e injawa ne ga ut'a'i ár 'behñö xi wadi xi nthötwi ar tsi Ntxöandöni.

¹⁰Ár Hñö Jö xki zinga ha ma te, ha nunar enxé bi zixkagi ha n'ar döta t'ohö mar ñhets'i, ne bi utkagi ar döta jöpa hnini Herusalén ba kö'ma Jö mhets'i habu bi 'bu'ö.

¹¹Nunar hnini'ö xa mi hyats'i mi pe'spa ár nsunda Jö. Mi ñhehwi ngu n'ar hya'sdo xi mhödi, mi hya'stho ngu n'ar doxito.

¹²Mi jot'a n'ar döta jödo xa mar ñhets'i, ne mi tu 'ret'amayoho ya goxthi, ha n'a ngu n'a ya goxthi mi 'ba n'ar enxé. Ne xi t'otnu yá thuhu nu'u 'ret'amayoho yá t'u ar Hakob, habu xpa e yá m'ui ya me Israel.

¹³Hñu ya goxthi ñhanda mahyats'i, hñu ñhanda mahwifí, hñu ñhanda mampuni, ne hñu ñhanda mak'angi.

¹⁴Mi pe'sa nunar hnininu 'ret'amayoho ya mudido, ne n'a ngu n'a nuya doyu mi tu yá thuhu nuya 'ret'amayoho yá mpote ar tsi Ntxönandöni.

¹⁵Nunar enxé ndi ñö'be, mi hö n'ar k'axt'abojö t'o, ma nda 'yenga ar hnini, yá goxthi ne yá jödo.

¹⁶Nunar hnininu, 'ramangutho ár nxidi, ár ma ne ár ñhets'i. Ha nunar enxé bi gu ar t'o mi hö, ne bi 'yenga ar hnini. Ne nunár ma bi zu ngu madenthebe ya pa da ñ'o n'ar jö'i, njap'utho ár ñhets'i ne ár nxidi.

¹⁷Nuya jödo bi zu yon'atemahñu ñhuí ár mpidi. Nuya nt'eniyyu gehyyu ar nt'eni pe'sa ya jö'i, ha nunar enxé bi dentho.

¹⁸Ar jödo ma ya hyasdo, ha nu ar hnini xki thoka ar hoga k'axt'abojö mi hwexki ngu n'ar hya'sa doxito.

¹⁹Nuya mudido mi kuxa hár wa ar jödo, xki thoki xki thuta tsant'ö ya nzathodo. Nu ar m'et'o mar hya'sdo, nu ár ñoho mar k'angdo, nu ár hñu gehny n'ar do mi tu yá nhwexki, nu ár goho mar bothedo.

²⁰Nu ár kut'a nzathodo mi tu ya m'ets'i, nu ár 'rato mar thengdo, nu ár yoto mar hya'sa k'axt'ado, nu ár hñoto mar k'ants'ado, nu ár guto mar k'axt'ado, nu ár 'ret'a mar hya'sa bothedo, nu ár 'ret'aman'a mar donthido, nu ár 'ret'amayoho mar hya'sa donthido.

²¹Nuyá goxthi mi 'ret'amayoho ngu ya t'axdo xi mhödi. N'a ngu n'a ar t'axdo mar goxthi. Ha nu ár 'ñu ar hnini xki thoka ar hoga

k'axt'abojö, mi hya'stho ngu n'ar doxito.

²²Núnuy har jöpa hnini hinda handa xki juxa n'ar nijö, ngetho ka 'buhny Jö ar tsi Hmu, hinjo'o togo da ñhuxkwi ár ts'edi, ne ar tsi Ntxönandöni, gehyyu ngu ar nijö.

²³Hingi homba ár ñot'i ar hyadi ne ár ñot'i ar zönö, ngetho hexa ar hyats'i ár nsunda Jö, ne ar tsi Ntxönandöni gehny 'yotwabi'u.

²⁴Ne gatho ya jö'i di 'bu hár nxidi ar ximhai, ma da ñ'o har ñot'i'ö, ne gatho ya ndö ma da e da datwa yá nsu ne yá ñho.

²⁵Nuyá goxthi hinda ma da njot'a 'bu pa, ha nu ar xui hingi födi tengu'ö.

²⁶Gatho yá nsu ne yá ñho ya hnini ma da thöxhny.

²⁷Hinte ma nts'otho ma da yutny, hinda yut'a n'a togo hingi ot'a xiñho wa di mönga ya nhemhö; honse nu'u togo di huxa yá thuhu har he'mi nonga ar te, ár meti ar tsi Ntxönandöni.

22 Nep'u ar enxé bi utkagi n'ar döthe mi po ar dehe unga ar te, xa mar ñhats'i, mi hwexka ngu n'ar doxito. Nunar dötheny ponga hár thuxandö Jö ne ar tsi Ntxönandöni.

²Thota har dö'ñu mameda ar hnini, ne gatho yoho yá ñöni ar döthe 'ba ar 'baiza ungar te. Tat'a zönö unga te da ts'i, 'ret'amayoho ya sofo ar jeye, ha nuyá xi, othe gatho ya meximhai.

³Hinte januy nö'ö xi t'ent'i da ts'oni. Ha nu ár thuxandö Jö ne ar tsi Ntxönandöni ka 'buhny, ne gatho yá 'bego pepabi,

⁴ma da tsá da ñhandwi, ne ár thuhu di tu ha yá dë'u.

⁵Hinte janu ar xui. Nuya ma da m'uhnu hinda hyonga ar hyats'i n'ar ñot'i, wa ar hyats'i ar hyadi, ngetho Jö ar tsi Hmu da yot'wabi'u. Ne da ndö'u, hiñham'u da göxa yá ndö'u.

'Bap'utho ar pa da e ar tsi Hmu

⁶Nep'u ar enxë bi 'ñengagi:

—Nuya mhöyü di xi'a'i ma da thogi ne majöni. Jö ar tsi Hmu togo umbabi te da mönga yá m'ehni, xpa pehna ar enxë da uta yá 'bego nö'ö ma da thogi hingar yapa.

⁷Ar tsi Hmu bi 'ñenö:

—Pöhu, 'bap'utho ar pa ga ehe. Nzatho nu'u togo da 'yot'a nö'ö te möngwa har he'minu, nonga tema da tho m'efa.

⁸Nuga ar Xuwa, da ots'e ne da handa gathoyu. Nu mi wadi da handi, da ndandihmö hár wa ar enxë togo bi utkagi gatho, ndi ne nga ndömhö.

⁹Ha nö'ö bi 'ñengagi:

—Ha gi ode. Yo gi jap'u, ngetho nuga ma mi'begowi mahyegi ngu nuya ri ku ya m'ehni, ne ngu nu'u togo ot'a ngu mönga nunar he'minu. Nö'ö gi 'yot'e, ndönga Jö.

¹⁰Ne bi 'ñengagi n'ehe:

—Yo ma gi 'ñö nuya mhö nonga tema da tho m'efa, huxa nunar he'minu, ngetho 'bap'utho ar pa da thogi ngu möngwa.

¹¹Nuya ts'om'ui hinda ma da mponga yá m'ui, ne nuya ts'ojö'i di ot'atho nö'ö xints'otho. Nö'ö togo ar hogajö'i ma da njap'utho, ha nö'ö togo xint'axi, dar nt'axitho.

¹²—Hyanthu, 'bap'utho ar pa ga ehe, ne ga umba n'a ngu n'a ar nthöhö ngu yá 'befi xi 'yot'u.

¹³Nuga da du'mi ne di jö'sa xoge, ngu ar ndui ne ar ngöts'i, togo bet'o ne 'befa.

¹⁴Nzatho nu'u togo penga yá dutu, ne di 'ñepi da wat'a har 'baiza unga ar te, ne da yut'a ha yá goxthi ar hnini.

¹⁵Ha nuya ts'ojö'i ma da go nthi, njangu ya 'ñete, nu'u togo 'bengwi ya jö'i, nuya hyote, nu'u togo ndönga ya tsita emp'ö, ne gatho nu'u togo mödi ne mönga ya nhemhñö.

¹⁶—Nuga ar Hesu, xta peñ'ahu ma enxë xi dat'ahu majöni nuya tema da tho ha ya nijö. Ár 'betogi ar ndö Dabi, di njangu ar njötso poxa 'bu xudi xa di yot'i.

¹⁷Ár Hñö Jö ne ar 'behñö ar tsi Ntxönandöni enö njawa:

—Ba ehe.

Ne gatho nu'u togo ode, dá 'ñenö n'ehe:

—Ba ehe.

Ne gatho nu'u togo tuthe, dá ehe, ne gatho nu'u togo ne, dá e da zi nunar dehe unga ar te t'untho.

¹⁸Nuga di damajöni, gatho togo da 'yoxa nuya mhö nonga tema da tho m'efa xi t'ot'a har he'minu, ne da hñuts'i, Jö ma da hñu'spa ya ugi nongwa.

¹⁹Ha nu'u togo da hñökwabi nuya mhö huxa har he'minu nonga tema da tho m'efa, Jö ma da hñökwabi ar thuhu har he'mi nonga ar te, hinda ma da m'u har jöpa hnini, ne hinda t'umba nuya ñhöt'i huxa har he'minu.

²⁰Nö'ö togo xi damajöni gathoyu enö njawa:

—Majöni 'bap'utho ar pa ga ehe.

Dá njap'u. Ba ehe ma tsi Hmu'i Hesu.

²¹Ar tsi Hmu Hesukristo da hwëk'ahu ar ñhöt'i gi gathoyu. Dá njap'u.